

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ ΣΤ΄

1925 - 1926

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1994

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

99111000371883

949.53

NIK

T.6

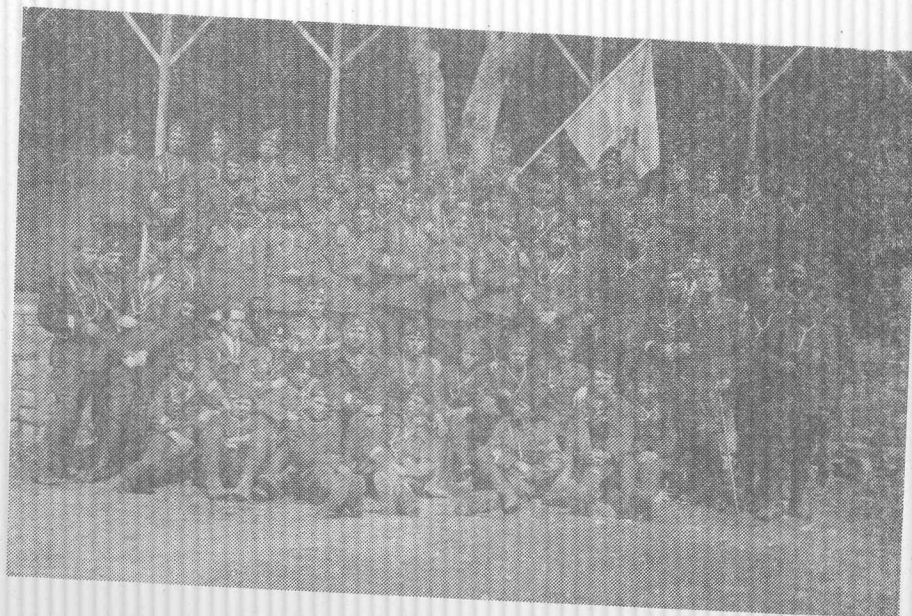
ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΔΩΡΕΑ
ΠΑΝΟΥ ΤΖΙΟΒΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ - ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ
ΕΙΣ ΜΝΗΜΗ

ΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

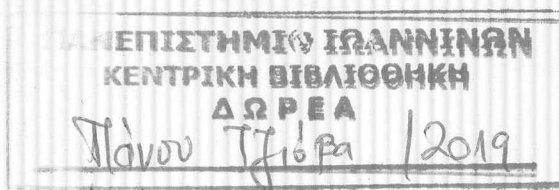
ΤΟΜΟΣ ΣΤ΄

1925 - 1926

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1994

Έξωφυλλο: Συγκέντρωση προσκόπων (Ιωάννινα 1926)
με αρχηγό τόν Γεώργιο Βαβαρέτο

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
Όπλαρχηγού Πουτέτση 23
Ιωάννινα 453 32
Τηλ. 28.315

ΔΩΡΕΑ
ΠΑΝΟΥ ΤΖΙΟΒΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ - ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ
ΕΙΣ ΜΝΗΜΗ

Στή μνήμη τῆς ἀδελφῆς μου Χρυσάνθης

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἀνακήρυξη τῆς Δημοκρατίας, τὸ 1924, δὲν ἔλυσε, ὅπως πίστευαν πολλοί, καὶ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς Ἑλλάδας. Ὑπῆρχαν, βέβαια, δυνατότητες θετικῆς ἀντιμετώπισης πολλῶν ἀπ' αὐτά, ἂν λειτουργοῦσαν τρεῖς προϋποθέσεις: α) Καταβολὴ ἐντονων προσπάθειων γιὰ τὴν περισυλλογὴ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ κράτους, μὲ ἐφαρμογὴ δίκαιου φορολογικοῦ συστήματος καὶ πάταξη τῆς σπατάλης καὶ τῶν καταχρήσεων, οἱ ὁποῖες εἶχαν γίνει μόνιμη πληγὴ γιὰ τὸν κρατικὸ προϋπολογισμό, κακὴ ἀρρώστεια, ποὺ ἀπομυζοῦσε κάθε οἰκονομικὴ ἱκμάδα τοῦ κράτους. β) Ἐξασφάλιση ἡσυχίας καὶ τάξης, κυρίως στὴν ὑπαιθρο, ποὺ ὑπέφερε περισσότερὸ ἀπὸ τὴν ἀνασφάλεια, καὶ συστηματικὴ καταδίωξη καὶ ἐξόντωση τῶν συμμοριῶν, οἱ ὁποῖες σ' ὀρισμένες περιοχές, καὶ πρῶτα στὴν Ἡπειρο, εἶχαν στὴν πραγματικότητά ὑποκαταστήσει τὸ κράτος. γ) Δημιουργία ἀτμόσφαιρας ποὺ θὰ ἐξουδετέρωνε τίς φιλοδοξίες τῶν ἀνώτερων καὶ ἀνώτατων ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι, καὶ μετὰ τὴν ἀνακήρυξη τῆς Δημοκρατίας, ἔβαζαν πάλιν ἀπ' ὅλα, ἐν ὀνόματι τῆς σωτηρίας τῆς, ὅχι τὸ συμφέρον τοῦ κράτους ἀλλὰ τὴν ικανοποίησιν τοῦ ἐγωῖσμοῦ καὶ τῶν ἁμετρῶν φιλοδοξιῶν τους· ἀποτέλεσμα ἡ ὀργάνωση συνωμοσιῶν καὶ κινήματων, ποὺ δημιουργοῦσαν πρόσθετες ἀνασφάλειες στὸ κράτος καὶ τοὺς πολίτες, σὲ μιὰ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἑλλάδα εἶχε ἀνάγκη, περισσότερὸ ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ, ἡσυχίας καὶ τάξης, γιὰ νὰ μπορέσει ν' ἀποκαταστήσει καὶ ἐντάξει ἐθνικὰ τοὺς πρόσφυγες τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς. Ἦταν μοιραῖο ἡ ἔλλειψη τῶν προϋποθέσεων αὐτῶν νὰ ὀδηγήσουν τὸ κράτος, χωρὶς τυπικὰ νὰ καταλυθεῖ ἡ Δημοκρατία, σὲ μορφές ὁλοκληρωτισμοῦ, ὅπως ἡ Δικτατορία τοῦ Πάγκαλου, ποὺ ἐπεσώρενε νέα προβλήματα στὰ ἤδη ὑπάρχοντα.

Ἄν γιὰ ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἡ ἔλλειψη τῶν προϋποθέσεων ποὺ ἀναφέρθηκαν, δημιουργοῦσε ἀνασχέσεις γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδο, γιὰ τὴν Ἡπειρο ἦταν καταστροφικὴ, στάθηκε κατὰρα σωστή. Ἔτσι, στὴ διετία 1925-1926, ἡ ἀκριτικὴ αὐτὴ περιοχὴ, ἐνῶ ἀγωνίζοταν σκληρὰ νὰ προσαρμοστεῖ στὰ νέα δεδομένα καὶ νὰ σπάσει τὴν ἀπομόνωσίν της -ἀπεγνωσμένα ζητοῦσε ἀπὸ τότε τὴ σιδηροδρομικὴ τῆς σύνδεση μὲ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα-, ἔβλεπε ὅλες τίς προσπάθειές της νὰ καταρρέουν, ἐξαιτίας τῆς μεγάλης ἑξαρχῆς τῆς ληστείας, ποὺ ἔφτασε στὸ ἀποκορύφωμά της μὲ τὸ φορικτὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, ὅπου σφαγιάστηκαν ὀχτὼ Ἡπειρώτες. Ὁ συγκλονισμὸς καὶ ἡ πανελλήνια κατακραυγὴ, δὲ στάθηκαν ἱκανὰ νὰ κεντρίσουν στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κράτους, γιὰ συντονισμένες καὶ ἀποτελεσματικὰς ἐνέργειες πρὸς σύλληψη καὶ παραδειγματικὴ τιμωρίαν τῶν ἐνόχων καὶ κυρίως τῶν ἠθικῶν αὐτουργῶν, ποὺ δὲν ἦταν ἄλλοι ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὰς τῶν ληστρικῶν κατορθωμάτων τῆς δεκαετίας τοῦ '20, ἀδελφοὺς Ρετζαίους. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθεῖ πὼς ἡ ληστεία τῆς Πέτρας, σφράγισε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου καὶ ἰδιαίτερα τῶν Γιαννίνων, κατὰ τὴ διετία τοῦ 1925-26. Οἱ μακροχρόνιες ἀνακρίσεις ποὺ ἀκολούθησαν, ἂν δὲν ὀδήγησαν στὴ σύλληψη τῶν Ρετζαίων, ἔφεραν ὅμως σὲ φῶς συνταρακτικὰ γεγονότα-μαρτυρίες γιὰ τὸ ἦθος τῆς γιαννιώτικης κοινωνίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀποδείχθηκε πὼς μεγάλα ὀνόματα ἦταν

συνδεμένα με την εγκληματική δραστηριότητα των ληστροικών συμμοριών, προπαντός με τους Ρετζαίους, αυτοί στην πραγματικότητα κυβερνούσαν από το παρασκήνιο. Οικονομικοί παράγοντες, της πόλης και της ύπαιθρου, προπαντός μεγαλοκτηνοτρόφοι, είχαν διασυνδέσεις με τους Ρετζαίους· συνεργάζονταν άκόμα μαζί τους -πρός «άμοιβαίον ὄφελος»- πολιτευτές και βουλευτές κι άλλοι κι άλλοι, ποτέ τὰ ὀνόματά τους, ἐκτός ἀπὸ ἐλάχιστους, δὲν ἤρθαν στὴ δημοσιότητα...

Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες ἀγωνίζονταν οἱ ζωντανὲς καὶ ἀδιάφθορες δυνάμεις τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ νὰ ξεπεράσουν τὶς δυσχέρειες καὶ νὰ ἐπιβιώσουν, ἔχοντας συμπαράστατή τους τὸν Ἑπειρωτικὸ τύπο, ὁ ὁποῖος ἔστω καὶ μὲ σκοτισμένη κρίση, ἐξαιτίας τοῦ Διχασμοῦ, ἤλεγχε μὲ σθένος τὴν ἐξουσία γιὰ τὶς παραλείψεις της καὶ τὴν ἀνικανότητά της πρὸς ἐξάλειψη τῆς ληστείας καὶ σύλληψη τῶν ἐνόχων τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας, καθὼς καὶ γιὰ τὶς αὐθαιρέσιες της, θύματα τῶν ὁποίων ἦταν κυρίως οἱ ἀγρότες.

Στὸ διάστημα τῆς διετίας πὺν ἐρευνᾶται, μεστῆς ἀπὸ πολιτικὰ γεγονότα, ὅπως τὸ κίνημα τοῦ Πάγκαλου, ἡ δικτατορία καὶ ἡ κατάρρευσή της, οἱ δημοτικὲς καὶ βουλευτικὲς ἐκλογές, ὁ ρόλος τοῦ στρατηγοῦ Γ. Κονδύλη, ὁ σχηματισμὸς «Οἰκουμενικῆς κυβέρνησης» κ.ἄ., οἱ Γιαννιώτες βίωναν ὅλα αὐτὰ τὰ μὲ τὸ δικό τους τρόπο, ἀντιδρώντας ἀνάλογα τόσο στὰ πανελλήνιου ἐνδιαφέροντος, ὅσο καὶ στὰ τοπικὰ καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα στὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας. Τὸ κίνημα τοῦ Πάγκαλου, ἡ ἀνακήρυξή του ὡς δικτάτορα καὶ στὴ συνέχεια ὡς προέδρου τῆς Δημοκρατίας, ὑποστηρίχτηκε ἀπὸ τὸ γιαννιώτικο τύπο, δλών τῶν ἀποχρώσεων, γιὰ διαφορετικὸς λόγους ἀπὸ τὴν κάθε πλευρά. Οἱ ἀντιβενιζελικὲς ἐφημερίδες τάχτηκαν μὲ τὸ μέρος του, ξεχνώντας τὸ καταστροφικὸ γιὰ τὴν παράταξή τους παρελθόν του, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐξουδετέρωνε τὸ Βενιζελισμό, τὸ μέγιστο κακὸ τῆς Ἑλλάδας γι' αὐτούς, εἶχε δώσει ἀπὸ καιρὸ δείγματα τέτοιας συμπεριφορᾶς ὁ Πάγκαλος. Οἱ βενιζελοδημοκρατικὲς ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων, παρόλο πὺν συνειδητοποιοῦσαν τὶς προθέσεις τοῦ δικτάτορα, στάθηκαν κι αὐτὲς στὸ πλευρὸ του, δὲν ξεχνοῦσαν ὅτι ἦταν τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Βενιζέλου κι ὁ πιὸ δυναμικὸς ἐκφραστὴς τῆς παρατάξεώς τους, πίστευαν, λανθασμένα βέβαια, ὅτι στὸ τέλος μὲ τὸ Βενιζέλο θὰ πῆγαινε ὁ Πάγκαλος. Μετὰ τὴν κατάρρευση τῆς δικτατορίας, οἱ ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων κατηγοροῦσαν ἡ μία τὴν ἄλλη γιὰ τὴν ὑποστήριξη πρὸς τὸν Πάγκαλο, ἐνῶ ὅλες τὸν εἶχαν βοηθήσει...

Τὰ γεγονότα, ὅπως καὶ στοὺς προηγούμενους τόμους, ἐπιδροῦν καὶ στὴ συμπεριφορὰ τῶν δυὸ μεγάλων οἰκογενειῶν τοῦ μύθου, τοῦ Πέτρου Κωστίδη καὶ τοῦ Γιάγκου Κεῖβανίδη, πὺν ἡ συμβίωσή τους καὶ οἱ γάμοι τῶν παιδιῶν τους, ἔνωσαν καὶ οὐσιαστικὰ τὰ Γιάννινα μὲ τὴν Ἰωνία, τὸ γηγενὲς μὲ τὸ προσφυγικὸ στοιχεῖο. Ἰδιαιτέρη ἀπόχρωση προσδίδει στὴ ροή τῆς ἱστορίας, ἡ ἀπεγνωσμένη προσπάθεια τῶν δυὸ οἰκογενειῶν ν' ἀνακαλύψουν τὴν ἀρπαγμένη ἀπὸ τοὺς Τούρκους κόρη τῆς οἰκογένειας Κεῖβανίδη, μέσω τοῦ Ἑσσάτ πασᾶ, τοῦ τούρκου ἀρχιστράτηγου καὶ ὑπερασπιστῆ τῶν Γιαννίνων κατὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1912-1913.

Καὶ τὸν τόμο αὐτὸ -αὐτοέκδοση- παραχωρῶ στὸ Πνευματικὸ Κέντρο Ζαγορίου «Κώστας Λαζαρίδης», γιὰ ἐνίσχυση τῶν σκοπῶν του. Εὐχαριστῶ θερμὰ τὸ Διοικητικὸ συμβούλιο τῆς «Ριζαρίου Ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς», γιὰ τὴν ἀπόφασή του νὰ καλύψει ἓνα σημαντικὸ μέρος τῶν δαπανῶν αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ἰωάννινα, Μάιος 1994.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΑΓΩΝΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΣΕ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Τò 1925 έμπαινε φορτωμένο με βαρειές δουλειές για την Έλλάδα, οί κυριότερες πήςαζαν από τò μεγάλο πρόβλημα τής προσφυγιάς, συνέπεια τής Μικρασιατικής καταστροφής. Πώς ν' αποκατασταθούν και νά γίνουν παραγωγικοί για τόν τόπο έναμιση εκατομμύριο ξεριζωμένων, πεινασμένων, ρακένδυτων, άστεγων; Λίγοι ήταν εκείνοι που κατόρθωσαν νά περισώσουν κάποιο κομπόδεμα κι αντιμετώπιζαν, με δυσκολίες πάντα, τς ανάγκες τής προσωρινής εγκατάστασης. Ή συντριπτική πλειοψηφία κουβαλούσε μόνο κουρέλια, πείνα και αρρώστειες. Άλλά δέν ήταν μόνο οί πρόσφυγες που δημιουργούσαν τή ζοφερή εικόνα τής κατάστασης στην Έλλάδα. Ή οικονομική ύφεση, ή χωρίς ντροπή αίσχροκέρδεια, ή διασπάθιση του δημόσιου χρήματος, οί καταχρήσεις, ή συνεχιζόμενη δράση τών ληστοσυμμοριών, ή Ήπειρος είχε τò προβάδισμα σ' αυτή τήν επίδοση, ή ανασφάλεια, ή κοινωνική αναταραχή που δημιουργήθηκε από τήν αντιλαϊκή πολιτική όρισμένων στελεχών τής κυβέρνησης Μιχαλακοπούλου, προπαντός του Κονδύλη, δημιουργούσαν εικόνα αποσύνθεσης του κράτους, πρόσφορο έδαφος για κοινωνικές αναστατώσεις και πολιτική έκμετάλλευση. Ή αντιπολίτευση, μέσω τών έφημερίδων της, στην Άθήνα και στις επαρχίες, επέκρινε με σφοδρότητα τήν κυβέρνηση, χωρίς νά πετυχαίνει πάντοτε τούς στόχους της. Στο προσφυγικό π.χ., τò κυριότερο από τά προβλήματα, ή απήχησή της ήταν ελάχιστη. Οί πρόσφυγες εξακολουθούσαν νά θεωρούν τούς αντιβενιζελικούς ως υπεύθυνους τής Μικρασιατικής καταστροφής, δέν τούς συγκινοΰσαν τά συνθήματά τους, συσπειρώνονταν γύρω από τò Βενιζέλο και τόν Πλαστήρα, αρκετοί προχωρούσαν πιο πέρα, εντάσσονταν στο κομμουνιστικό κόμμα και γίνονταν δραστήρια στελέχη του. Έξάλλου ή κυβέρνηση είχε εξασφαλίσει στο Λονδίνο (τò Δεκέμβριο του 1924) τή σύναψη μεγάλου δανείου (12.300.000 χρυσές λίρες) για τήν αποκατάσταση τών προσφύγων, αυτό είχε εϋνοϊκότατο αντίκτυπο στον προσφυγικό κόσμο. Μεγαλύτερη απήχηση είχαν στο λαό τά άρθρα τών αντιβενιζελικών έφημερίδων που αναφέρονταν στις καταχρήσεις, τήν οικονομική κατάσταση και τή ληστεία. Ό κόσμος υπόφερε, δικαιολογούσε έτσι τή σκληρή γλώσσα τών αντιπολιτευόμενων έφημερίδων.

Φυσικά γι' αυτές ό μεγάλος κατηγορούμενος και υπεύθυνος για τήν κατάσταση ήταν ό Βενιζέλος και ό βενιζελισμός. Δέ γίνονταν κανένας δια-

χωρισμός τῶν κυβερνήσεων τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῶν δελφίνων του, γιὰ τοὺς ἀντιπολιτευόμενους ὅλοι τὸ ἴδιο ἦταν, κρίση καθόλου σωστή. Τὸ βενιζελικό στρατόπεδο εἶχε διαιρεθεῖ σὲ κόμματα καὶ κομματίδια, μερικά διέθεταν σοβαροὺς καὶ ὑπεύθυνους ἀρχηγούς μὲ προγράμματα διαφορετικά, παράδειγμα τὰ κόμματα τῶν Παπαναστασίου καὶ Καφαντάρη. Οἱ κομματικοὶ σχηματισμοὶ τῶν Κονδύλη, Παγκάλου καὶ ἄλλων ἦταν περιστασιακοί, πηγαιναν πότε μὲ τὸν ἓνα, πότε μὲ τὸν ἄλλο, προπαντὸς ἐξυπηρετοῦσαν τὶς φιλοδοξίες τῶν ἀρχηγῶν τους. Δὲν εἶναι παράδοξο, λοιπόν, πὺ μέσα στὸ 1925 ὁ Πάγκαλος ἀνακηρύχτηκε δικτάτορας, οὔτε τὸ ὅτι ὕστερα ἀπὸ μιὰ δεκαετία ὁ Κονδύλης, ὁ Ἡρακλῆς τῆς Δημοκρατίας, ἐγινε ἀντιβασιλέας.

Στὰ Γιάννινα, οἱ ἀντιπολιτευόμενες ἐφημερίδες, ἡ *Ἡπειρος* τοῦ Γ. Χατζῆ καὶ ἡ *Ἐλευθερία* τοῦ Χρηστοβασίλη, εὐθυγραμμισμένες στὸ γενικότερο πνεῦμα τῆς παράταξης, μὲ ἀπολογισμοὺς τοῦ κυβερνητικοῦ ἔργου καὶ ἀναδρομὲς στὸ παρελθόν, ἐπέκριναν σφοδρὰ τοὺς κατέχοντες τὴν ἐξουσία καὶ ἀγωνίζονταν νὰ πείσουν τὸν κόσμο ὅτι ὠδηγοῦσαν τὴν Ἑλλάδα στὴν καταστροφή. *Μετ' οὐ πολὺ θὰ τὴν χάσωμεν* (τὴν Ἑλλάδα) -σημείωνε ὁ Χατζῆς- *ἂν ἐξακολουθῶμεν νὰ τὴν φρουροῦμεν μόνον μὲ τὶς ἀκριβοπληρωμένες πατριδολογίες καὶ ἀναίδειες τῶν διαφόρων καταχρύσων «θρυλικῶν»*. Τοὺς ἀρχηγούς τῆς *Ἐπανάστασης* καὶ τὰ κύρια στελέχη τῆς ἐννοεῖ ὁ Χατζῆς, τοὺς ὁποίους ὁ κυβερνητικὸς τύπος δὲν παρέλειπε εὐκαιρία, νὰ χαρακτηρίξει, γιὰ ὁτιδήποτε θέμα, ὡς *θρυλικούς*. Ἴδια, ὅπως σὲ κάποια ἀπὸ τὶς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης, κάπου τὸ σημειώνει, μοῦ φαίνεται, ὁ Κονδυλάκης, δὲν ὑπῆρχε Κρητικὸς πὺ νὰ μὴν προσφωνεῖται ὡς *καπετάνιος*.

Ἀλλὰ, ὅπως ἀναφέρθηκε, ὁ μέγας ὑπεύθυνος, κατὰ τοὺς ἀντιβενιζελικούς, γιὰ τὴν οἰκτρὴ κατάσταση τῆς Ἑλλάδας, ἦταν ὁ βενιζελισμὸς ὁ διαλύσας τὰ πάντα καὶ δημιουργήσας τὰς προϋποθέσεις ἀναπτύξεως τοῦ κομμουνισμοῦ. Ὁ βενιζελισμὸς κατὰ τὸν Χατζῆ, ὑποσκελίσας τὰ θεμέλια παντὸς ἱεροῦ καὶ ὁσίου, παντὸς τιμαλφοῦ καὶ παλλαδίου, πάσης τάξεως καὶ πίστεως, παντὸς ἰδανικοῦ καὶ τιμίου - ἀναποδογυρίσας τάξεις καὶ ἀξίας, συγχίσας ἐννοίας καὶ λέξεις, τιμιοποιήσας τὸ ἄτιμον καὶ ἐξιδανικεύσας τὸ αἰσχρὸν, νομιμοποιήσας τὴν ἀνταρσίαν ὡς τάξιν καὶ τὴν συντηρητικότητα καταδιώξας ὡς ἀντίδρασιν κατὰ τῆς τάξεως, μεταβαλὼν τὸ κράτος καὶ τὰ Δημόσια ταμεῖα εἰς μαγειρεῖα σιτισμοῦ «ἡμετέρων», ἀννῳσας παγκοίνως γνωστοὺς «ἐστιγματισμένους» εἰς ἀνώτατα ἀξιώματα, ἀντιθέτως κατεξευτελίσας πᾶσαν ἀξίαν καὶ κορυφήν, καθυβρίσας ὅ,τι εὐγενέστερον ὑπῆρχεν ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἐν τῇ δημοσίᾳ ζωῇ, ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, διαπράξας πάντα ταῦτα ὁ βενιζελισμὸς, μετέβαλεν ὅχι μόνον τὸ κράτος καὶ τὴν κυβερνητικὴν μηχανήν, ἀλλὰ καὶ τὴν συνείδησιν τῶν Ἑλλήνων εἰς συγκεχυμένην καὶ ἀναρχὸν μηχανήν. Τὸ ἀναποδογύρισμα καθὲ τάξεως τῶν πραγμάτων καὶ καθὲ ἀξίας, τὸ ἀναποδογύρισμα τοῦ κράτους, τὰ σῦρε καὶ ἔλα τῶν «πρωτοκόλλων» τῶν Παγκάλων, Κονδυλῆδων,

Γονατάδων, Πλαστηράδων και Σία, ἐδημιούργησαν εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Ἑλλήνων τὴν ἔννοιαν ὅτι ἔνα ἀδέσποτο χωράφι εἶναι ἡ Ἑλλάς, ὅπου ὁ κάθε κακοποιὸς καὶ κάθε ἀναιδὴς ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ ὅ,τι θέλει, στρέφων ἀπειλητικὰ καὶ ἐκβιαστικὰ τὰ τηλεβόλα, τὰ ὁποῖα ἠγόρασεν ὁ λαός, μὲ τὸν ἰδρώτα του, κατὰ τοῦ ἰδίου του λαοῦ (Ἡπειρος, 9-1-1925, ἄρθρο ὑπὸ τὸν τίτλο: «Ὁ ἐμπρηστής»).

Ὅλες, λοιπόν, οἱ πληγὲς τοῦ Φαραῶ εἶχαν πέσει στὴν Ἑλλάδα, ἐξαιτίας καὶ μόνο τοῦ βενιζελισμοῦ. Ἡ ἄλλη παράταξη, ἡ ἀντιβενιζελική, ποὺ μὲ τὴν πολιτικὴ της εἶχε ὁδηγήσει τὴ χώρα στὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, τώρα ἐμφανίζοταν ἄσπιλη καὶ ἀμόλυντη. Ὁ Χατζῆς, στὴν περίπτωσιν αὐτή, πάσχει ἀπὸ διχασμὸ προσωπικότητος κοινῆς καὶ ἰδιοπαθοῦς μορφῆς, κατὰ τὴν ἱατρικὴ ὁρολογία. Ἀπὸ τὴν πρώτη πάσχουν οἱ περισσότεροι Ἕλληνες, ποὺ στὸ κόμμα τοὺς βλέπουν μόνο καλὰ καὶ στὸ ἀντίπαλο ὅλα τὰ κακά. Ἡ δευτέρη μορφή ἦταν ἡ πιὸ σοβαρή: Ὁ Χατζῆς, κατὰ βάση προοδευτικός, πάντοτε πρωτοποροῦσε στοὺς ἐθνικοὺς, πνευματικοὺς καὶ κοινωνικοὺς ἀγῶνες, δὲ μποροῦσε νὰ κατανοήσῃ πῶς, ἡ ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδος, τὴν ὁποία ὁραματιζόταν, ἦταν δυνατό νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ τὰ μέτρα καὶ τὴ νομοθεσίαν τοῦ βενιζελισμοῦ, ποὺ τὸν κατακεραύνωνε. Ἡ καθιέρωσις π.χ. τῆς δημοτικῆς γλώσσας στὴ διδασκαλίαν τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἦταν πρόοδος, δὲν ἦταν διάλυσις κράτους καὶ εὐτελισμὸς ἀξιῶν, τέτοιες καταστάσεις δημιουργοῦσε ἡ δική του παράταξις, ποὺ ἔκαψε τὰ βιβλία τῆς δημοτικῆς, ὅταν ἤρθε στὴν ἐξουσίαν (Νοέμβριος 1920) καὶ ἐπανεφέρε τὰ ὦα καὶ τὰ ἴα, μὲ τέτοια μεσαιωνικὴ πράξις δὲν προκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τοῦ Χατζῆ, παρότι καὶ ὁ ἴδιος ἦταν ἐνθερμὸς ὑποστηρικτὴς τῆς δημοτικῆς. Ὁ Χατζῆς διχαζόταν ἀνάμεσα στὸν προοδευτικὸν ἰδεολόγον καὶ τὸν ὀπισθοδρομικὸν πολιτικόν, ἴσως αὐτὸ νὰ τοῦ δημιουργοῦσε καὶ ἐντονες ψυχολογικὰς καταστάσεις ποὺ τὸν τυραννοῦσαν. Θὰ προβληθεῖ τὸ ἐρώτημα. Τίποτε, λοιπόν, ἀπ' ὅσα καταλόγιζε ὁ Χατζῆς τοῦ βενιζελισμοῦ δὲν εὐσταθοῦσε; Naί, σὲ πολλὰ εἶχε δίκιο ὁ ἀρθρογράφος. Τὰ λάθη τῶν κυβερνώντων ἦταν τεράστια, κάλυπταν βασικοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, οὔτε ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἦταν ἀπαλλαγμένη ἀπ' αὐτά, παράδειγμα τὸ Πρωτόκολλο Πολίτη-Καλφῶφ, τὸ εἶχε ὑπογράψῃ ἡ κυβέρνησις Σοφούλη, μ' αὐτὸ ὅχι μόνο ἀναγνωρίζοταν ἡ ὑπαρξὴ βουλγαρικῶν μειονοτήτων στὴ Μακεδονίαν, ἀλλὰ δινόταν στὴ Βουλγαρίαν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ παρεμβαίνει στὴ Μακεδονίαν, γιὰ νὰ προστατεύῃ τὶς μειονότητές της κατὰ τρόπον ποὺ διέφερε ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ πρόβλεπαν οἱ συνθήκες εἰρήνης. Δικαιολογημένα ἡ κυβέρνησις Μιχαλακοπούλου ἀρνήθηκε νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ Πρωτόκολλο, τὸ ὁποῖον τελικὰ ἀκύρωσε μὲ προσφυγὴν τῇ στὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν. Εἶχε δίκιο σὲ πολλὰ ὁ Χατζῆς, μόνο ποὺ δὲν ἔβλεπε τίποτε πέρα ἀπὸ τὰ σφάλματα καὶ τὶς ἀστοχίες τῶν κυβερνώντων, οἱ ὁποῖοι καθημερινὰ ἔδιναν λαβὴν σὲ ἐπικρίσεις καὶ γιὰ τὴν ἀτολμίαν ποὺ τοὺς χαρακτῆριζε σὲ βασικοὺς τομεῖς τοῦ κυβερνητικοῦ

έργου. Τὰ πρωτόκολλα π.χ. πού κυκλοφοροῦσαν οἱ Ἕλληνες στρατηγοί, συγκεντρώνοντας ὑπογραφές ἀφοσίωσης, ὁ καθένας γιὰ τὸ πρόσωπό του, ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς, καταρράκωναν τὴν ἔννοια τῆς Δημοκρατίας, γιὰ τὴν ὑπεράσπιση, δηθὲν, τῆς ὁποίας συντάσσονταν, τὴν ἀποδυνάμωναν ἀντὶ νὰ τὴν ἐνισχύουν καὶ πρόσθεταν ἀνασφάλεια σ' ἐκείνη πού δημιουργοῦσε τὸ φούντωμα τῆς ληστείας. Ὁ Λούφας κι ὁ Ντερτιλῆς κινοῦνταν στασιαστικά, οἱ στρατηγοὶ Χ. Τσερούλης καὶ Ἀ. Παναγιωτόπουλος, ἔκαναν νωρίτερα ἀπόπειρα κινήματος, προηγήθηκε ὁ Ἀν. Κολιαλέξης μὲ τὸ κίνημα τοῦ στόλου, ὁ Κονδύλης μὲ τὸ πρόσχημα τῶν ταραχῶν τῆς Καβάλας, γιὰ τίς ὁποῖες τὴν εὐθύνη εἶχε ἡ κυβέρνησις, ἴδρυνε φασιστικούς συλλόγους στὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θράκη καὶ τοποθετοῦσε ἀξιωματικούς μέσα στὶς ἐργατικὲς ἐνώσεις. Ὁ Πάγκαλος εἶχε τὰ δικά του σχέδια, δὲ θ' ἀργοῦσαν νὰ ἐκδηλωθοῦν. Τίποτα δὲ μποροῦσε νὰ λειτουργήσῃ σωστά, ὅταν ὑπῆρχαν τόσες ἐπικρεμάμενες ἀπειλές... Κι εἶχε τόσα προβλήματα νὰ ἐπιλύσῃ ἡ καταστραμμένη Ἑλλάδα! Αὐτὰ ἐξόργιζαν τὸ Χατζῆ καὶ τὸν ἔκαναν νὰ λησμονεῖ ἢ νὰ μὴ θέλῃ νὰ παραδεχτεῖ ὅ,τι καλὸ εἶχε γίνῃ ἀπὸ τὴ βενιζελικὴ παράταξι.

Πιο ἡπιότερη, ἀλλὰ στὸ ἴδιο μῆκος κύματος, ἀκουγόταν καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Χρηστοβασίλη. Ἡ ἀνασκόπηση τῶν γεγονότων τοῦ 1924 καὶ ἡ κριτικὴ τους, δημοσιευμένη στὴν *Ἐλευθερία* σὲ συνέχειες, ὑπὸ τὸ γενικὸ τίτλο *τὸ Βενιζελικὸν 1924*, τὸ πιστοποιοῦσε. Ἀλλὰ καὶ οἱ βενιζελικὲς ἐφημερίδες *Κῆρυξ*, *Ἐλεύθερον βῆμα* καὶ σὲ μικρότερο βαθμὸ ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* - ἦταν βενιζελογενοῦς προέλευσης, ἀλλὰ ἀκολουθοῦσε δική της πολιτικὴ γραμμὴ - ἀντιδρῶσαν ἔντονα στὶς ἀντιβενιζελικὲς ἐπικρίσεις, κι ἀγωνίζονταν ν' ἀνατρέψουν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀντίπαλων, κυρίως ἐκεῖνα πού εἶχαν σχέση μὲ τίς καταχρήσεις, γιὰ τὴν ἐπιδημία αὐτὴ ἀηδίαζε περισσότερο ὁ κόσμος. Τὸ *Ἐλεύθερον βῆμα* ἔγραφε σχετικὰ: *Κλέβει, λοιπόν, ὁ βενιζελισμός, κραυγάζουν καὶ ὀρῶνται αἱ ἀντιδραστικαὶ Πομερανίδες* (ὄρος ἀπὸ παλαιὸ ἄρθρο τῆς *Καθημερινῆς* «οἱ Πομερανοί»). *Ἀλλὰ κλέβει τί; Τὲς σάπιες ρέγγες τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου; Τὲς κουβέρτες τοῦ στρατοῦ, τὰς ἀποζημιώσεις των, τὰ λειβάδια, τὰ τυριά ἢ τὰ χόρτα;* (Ἦταν οἱ καταγγελίες σὲ βάρος τῶν ἀντιβενιζελικῶν, ὅταν κυβερνοῦσαν τὴν Ἑλλάδα, μετὰ τὴν 20ὴ Νοεμβρίου 1920). *Τὶ πλούσιον καὶ ἄφθονον ἄφησεν ὁ Κωνσταντινισμὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, πλὴν τῶν ἐρειπίων, τῶν καταστροφῶν καὶ τῶν προσφύγων διὰ νὰ κλέψωμεν ἡμεῖς;* Τὸ τί ἔκαναν οἱ ἀντιβενιζελικοί, ὡς κυβέρνησις, δὲν ἦταν ἰσχυρὸ ἐπιχείρημα γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ μιὰ κατάστασις, γνωστὴ σ' ὅλους, τὴ στιγμὴ μάλιστα πού, ἔμμεσα, ὁμολογεῖται ἡ ἔφεσις γιὰ κλοπὴ, μόνον πού, κατὰ τοὺς βενιζελικούς, δὲν ὑπῆρχε τίποτε γιὰ νὰ κλέψουν. Κι ὅμως ὑπῆρχαν πολλὰ -πρῶτο καὶ καλλίτερο τὸ προσφυγικὸ δάνειο- καὶ οἱ κλεψιὲς καὶ καταχρήσεις ἦταν γεγονὸς πού δὲν ἀμφισβητοῦσαν οὔτε οἱ βενιζελογενεῖς πολιτικοί. Ὁ Χατζῆς, γι'αὐτό, ἀφοῦ εἶπε τὰ δικά του, ὡς καλλίτερη ἀπάντησις πρὸς τὸ *Ἐλεύθερον βῆμα* (τῶν Γιαννί-

νων), παρέθεσε αποσπάσματα από την εφημερίδα *Ένωσις* του Έλληνισμού, επίσημο όργανο του Παγκάλου, κυκλοφόρησε την ίδια μέρα που το *Έλεύθερον βήμα*, απαντούσε στην *Ήπειρο*.

Ο Πάγκαλος μιλούσε ανοιχτά για τη ρεμούλα των καταχρήσεων, την οποία απέδιδε στην τάξη των κατεργαράων, σύντομα θα έρχόταν ή ώρα τους να λογοδοτήσουν. Είς την σημερινήν μας πολιτικήν ατμόσφαιραν - έγραφε χαρακτηριστικά - υπεραφθονούν αυτού του είδους οί κατεργάρηδες. *Απόδειξις: Ποῦ ἐφαντάσθη κανεῖς ὅτι μετὰ τὴν σύναψιν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου, ἀνερχομένου εἰς ἑκατομμύρια ὀλόκληρα στερλινῶν, ὄχι μόνον οἱ πρόσφυγες, πεινῶντες καὶ γυμνητεύοντες θὰ περιφέρονται εἰς τὰς ῥύμας τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς θὰ ἔτρωγε τὸν ἐπιούσιον ἄρτον πρὸς 7½ δραχμάς; ... Ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ ἡμέρα καθ' ἣν τὰ πάντα θ' ἀποκαλυφθοῦν. Θὰ ἔλθῃ ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἡ χαρὰ τῶν σημερινῶν κατεργαράων δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον καὶ τὸ ἔθνος σύσσωμον θὰ ζητῇ τὸν λόγον.... Καὶ ἦρθε. Ὅσες ἀντιρρήσεις κι ἂν ὑπάρχουν γιὰ τὴν πολιτικὴν τοῦ Παγκάλου ὡς δικτάτορα, κανεῖς δὲ μπορεῖ νὰ ἀρνηθεῖ ὅτι ἔκοψε τὶς καταχρήσεις μὲ τὸ μαχαίρι. Κρέμασε δυὸ-τρεῖς στὴν πλατεῖα Συντάγματος, κι αὐτὸ ἦταν. Μόνο πὺ ὅταν τὰ μέτρα χαλαρώθηκαν, οἱ καταχρήσεις καὶ οἱ κλεψιῖς ξανάρχισαν...*

Η Πρωτοχρονιά ἦρθε νὰ ἐπισημοποιήσει, κατὰ κάποιον τρόπο, τὴν ἀποδοχὴ ἑκ μέρους τοῦ γιαννιώτικου τύπου, -καὶ τοῦ λαοῦ που ἐκπροσωποῦσε- τοῦ Σπυρίδωνος ὡς μητροπολίτη Ἰωαννίνων καὶ τῇ λήξει

Ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίνων
Σπυρίδων Βλάχος

τοῦ μητροπολιτικοῦ ζητήματος. Οἱ ἐφημερίδες *Κῆρυξ*, *Έλεύθερον βήμα*, *Έλευθερία* καὶ *Ήπειρος*, εἶχαν στείλει ἀπὸ καιρὸ στὸ Πατριαρχεῖο κοινὸ εὐχαριστήριο τηλεγράφημα γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ Σπυρίδωνος στὴν ἐπαρχία του. Ὁ προεδρεύων τῆς ἐνδημούσης *Ἱερᾶς Συνόδου* τῶν Πατριαρχείων, ὁ Νικαίας Βασίλειος, μὲ τὸ ἀπὸ 13-12-1924 ἔγγραφό του εὐχαριστοῦσε τοὺς διευθυντὲς τῶν γιαννιώτικων ἐφημερίδων διὰ τὰ ἀμερίστως ὑφ' ὑμῶν, ἐκπροσωπούντων τὴν κοινὴν γνώμην ἐκδηλούμενα εὐγνώμονα αἰσθήματα ἐπὶ τῇ ἀποκτήσει καὶ αὐθις τοῦ πρώην ἀρχιερέως ὑμῶν, (ἅτινα) χαροποιοῦσι τὴν *Μητέρα Ἐκκλησίαν*, βλέπουσαν οὕτω ὁμοθυμῶς ἐκτιμωμένην ὑπὸ τοῦ εὖσε-

βοῦς Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ σύμπαντος τὴν ὀφειλετικὴν ὑπὲρ αὐτοῦ μητρικὴν αὐτῆς πρόνοιαν. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Πατριαρχείου δημοσιεύτηκε τὴν Πρωτοχρονιά. Μόνο μιὰ ἐφημερίδα, ἡ Ἑπειρωτικὴ ἠχώ θὰ συνέχιζε τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Σπυριδωνος, χωρὶς καὶ ἡ ἴδια νὰ ἐλπίζει πῶς θὰ μπορούσε νὰ δικαιωθεῖ.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἔντονη ἀρθρογραφία τῶν ἀντιπολιτευόμενων ἐφημερίδων (Ἑπείρου καὶ Ἐλευθερίας), ἀλλὰ καὶ τῆς Ἑπειρωτικῆς ἠχῶς, παρὰ τὴν ἀντίδραση τοῦ Κήρυκος ποὺ ἐπέμεινε στὴν κράτησή τους, μὲ τὸ λανθασμένο ἐπιχείρημα ὅτι καὶ σ' ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας κρατοῦνταν κομμουνιστὲς στὶς φυλακές, ἀπολύθηκαν στὶς 16 Ἰανουαρίου, μὲ τὴν ἔκδοση ἀθωωτικοῦ βουλεύματος, οἱ κρατούμενοι ἀριστεροί: Π. Ἀποστολίδης, Γ. Βράσκος, Τρ. Κούσης, Γιουσέφ Ἐλιγιά, Π. Μπάμπος, Ν. Μπάρκης καὶ Β. Καρασκόγιας (βλ. λεπτομέρειες στὸν Ε' τόμο). Ἀποδείχτηκε ὅτι ὅλη ἡ ὑπόθεση ἦταν σκηνοθετημένη, κι ἀποτελοῦσε μέρος γενικότερου κυβερνητικοῦ σχεδίου ποὺ ἐφαρμόστηκε μετὰ τὴν ἐξέγερση τῶν καπνεργατῶν στὴν Καβάλα, Κονδυλικῆς ἔμπνευσης. Τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπόλυσή τους οἱ κρατούμενοι δημοσίευσαν στὴν Ἑπειρωτικὴ ἠχώ ἔντονη διαμαρτυρία. Ὑποστήριζαν ἀνάμεσα σ' ἄλλα: Στὰ Ἰωάννινα ἐξαιρετικῶς τίποτε δὲν ἐγίνε ἀπὸ ὅ,τι συνέβη στὴν ἄλλη Ἑλλάδα. Οὔτε συλλαλητήριο, οὔτε προκηρύξεις. Οὐχ' ἦττον συνελήφθημεν ὁμαδικῶς ὡς κομμουνισταὶ καίτοι οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἀνήκει κἂν εἰς πολιτικὴν ὀργάνωσιν. Συνεπῶς εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὀλιγώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος δικαιολογοῦνται τὰ ἔκτακτα μέτρα τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς. Κατόπιν τούτου ἐρωτῶμεν: Γιατί κατηγοροῦμεθα; Γιατί τόση σπουδὴ διὰ τὴν σύλληψιν ἀνθρώπων γνωστοτάτων ἐντίμων βιοπαλαιστῶν; Μήπως ὑπάρχει φόβος νὰ δραπετεύσωμεν; Ἐν περιπτώσει ἀποδείξεως τῆς ἀθωότητός μας, ὅπως θ' ἀποδειχθῇ, ποῖος θὰ μᾶς ἀποζημιώσῃ διὰ τὴν τεραστίαν ὑλικὴν ζημίαν τῶν ἡμερῶν τῆς φυλακίσεως; Πάντως ἡ ἐπανεκδοσὴ τοῦ δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου τῆς ἀριστερᾶς ἀπαγορεύτηκε, παρὰ τὴν ἔντονη ἀρθρογραφία τοῦ Χρηστοβασίλη, ποὺ στὶς 12-1-1925 ἔγραφε: Πολὺ κωμικὰ θεωροῦμεν τὰ ἐναντίον τοῦ κομμουνιστικοῦ ὀργάνου «Νέου ἀγῶνος» μέτρα ὑπὸ τῶν δύο μεγάλων ἀρχῶν τῶν Ἰωαννίνων, τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς. Ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει λογοκρισία οὐδὲ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκδίδηται καθημερινῶς ὁ «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ», εἶναι κωμικὴ ἡ κατάσχεσις ἐνταῦθα τοῦ «Νέου ἀγῶνος» καὶ κωμικωτέρα ἡ διατήρησις ἐν ταῖς φυλακαῖς τῶν ἀδικάστων κομμουνιστῶν. Οἱ φυλακισμένοι ἀπελευθερώθηκαν σὲ λίγες μέρες, ὁ Νέος ἀγὼν ὅμως σταμάτησε ὀριστικά.

Ἡ κατάδυση τοῦ Σταυροῦ στὴ λίμνη ἐγίνε, ἀπὸ τὴν ἐξέδρα τῆς κυρᾶ Φροσύνης. Ἡ συρροὴ κόσμου ἦταν μεγάλη, ὁ καλὸς καιρὸς τὴν εὐνοοῦσε. Στὴν τελετὴ παραβρέθηκαν ὅλες οἱ ἀρχές, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀντι-Σπυριδωνικὸν δήμαρχο Γ. Σταυρίδη καὶ τὸ δημοτικὸ συμβούλιο. Ὁ δήμαρχος ὄχι μόνον ἀπουσίασε, ἀλλὰ ἀρνήθηκε νὰ ση-

μαιοστολίσει και την εξέδρα... Έπί τέλους δέν θά λείψουν αὐτοί οἱ βενιζελισμοί, παρατηροῦσε ὁ Χρηστοβασίλης. Τό παράρτημα Ἰωαννίνων τοῦ Λυκείου Ἑλληνί-

δων, ἐγκαταστάθηκε, μέ επίσημη τελετή, στό τζαμί τῆς κεντρικῆς πλατείας. Γιά τοὺς σκοποὺς τοῦ σωματείου μίλησε ὁ παρεπιδημῶν εἰς Ἰωάννινα ἐμπνευσμένος ποιητής Γ. Ἀθάνας (Γ. Ἀθανασιάδης-Νόβας, καταγωγῆς ἀπὸ τῆ Βίτσα τοῦ Ζαγορίου, τὴν ὁποία κατὰ τὰ μεταπολεμικά χρόνια ἐπισκεπτόταν τακτικά). Ὁ λόγος τοῦ Ἀθά-
να δημοσιεύτηκε σὲ συνέχειες στὴν Ἑλευθερία καὶ τὴν Ἡπειρο. Πρόεδρος τοῦ σω-
ματείου, ἀπὸ τὴν ἰδρυσὶ του (4 χρόνια πρὶν), ἦταν ἡ Ἀλεξάνδρα Χρηστοβασίλη. Μετά τις ἐκλογές πού ἔγιναν, στό συμβούλιο μετεῖχαν οἱ ἑξῆς κυρίες καὶ δεσποινί-
δες: Καλλιόπη Κούρεντα, πρόεδρος, Ἀ-
λεξάνδρα Χρηστοβασίλη, ἀντιπρόε-
δρος, Ἀθηνᾶ Βασματζίδου, γενική
γραμματέας, Ὑλγα Χαρούσια, εἰδική
γραμματέας, Βασιλικὴ Μαρτίνη, τα-
μίας, καὶ μέλη: Χρυσόθεμις Γκοβόσδη,
Ἑλένη Λύκα καὶ Ἑλευθερία Φορτουνο-
πούλου. Στὴν περιφέρεια Πάργας ἐκτε-
λέστηκε, ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς συντρό-
φους του, ὁ ἐπικηρυγμένος ληστής
Κωνσταντῖνος Νάσης. Ἦταν αὐτὸς
πού εἶχε καταλύσει τὸν Αὐγουστο τὶς
ἀρχές Παραμυθιάς (Βλ. Ε' τόμο). Εἴ-
κοσι μέρες πρὶν τὴν ἐκτέλεσή του εἶχε
συλλάβει καὶ ἀφοπλίσει, σὲ καφενεῖο
τοῦ Γαρδικιοῦ, τὸν ὑποδιοικητὴ Παρα-
μυθιάς Ν. Μοσχάτο, πού συμπεριφερό-
ταν βάνανσα στοὺς κατοίκους τῆς πε-
ριοχῆς. Στὴν Ἀλβανία ὁ Ἀχμέτ Ζω-
γού, ἀφοῦ ἀνέτρεψε μέ ἐπανάσταση τὸν
ὀρθόδοξο ἐπίσκοπο-προϋπουργό Φάν
Νόλι, ὑποστηριζόμενο ἀπὸ τὴ Γιουγκο-
σλαβία, σχημάτισε κυβέρνησι, καὶ ἀνα-
κηρύχθηκε πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Σὲ λίγο ἔγινε καὶ βασιλιάς καὶ τὴν ἐπόμενη
χρονιά υπέγραψε τὸ σύμφωνο τῶν Τιράνων, μέ τὸ ὁποῖο ἡ Ἀλβανία γινόταν πολι-
τικά ὑποτελὴς στὴν Ἰταλία. Τὴν γιορτὴ τῶν Θεοφανείων δόθηκε σὸ Στρατιωτικὸ
θέατρο παράσταση ἀπὸ τοὺς προσκόπους τῆς πόλης. Ἀνεβάστηκε ὁ Κύκλωψ τοῦ
Εὐριπίδη. Τὸν ρόλον τοῦ Κύκλωπος ὑπεδύθη ὁ ὑπαρχηγὸς τῶν Προσκόπων Κων.
Φρόντζος, τοῦ Ὀδυσσέως, ὁ Γ. Βαβαρέτος, τοῦ Σειληνοῦ ὁ ἀρχηγέων Γ. Παπᾶς
μέ κορυφαῖον τοῦ χοροῦ τὸν ἐνωμοτάρχην Πολ. Μαργιόλην. Στις 8 Γενάρη ἄρχισε
στὶς αἰθουσες τῆς Καπλανείου σχολῆς τοπικὸ παιδαγωγικὸ συνέδριον· τὸ συγκάλεσε
ὁ ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν σχολείων Γ. Εὐδιάς. Πῆραν μέρος οἱ διδάσκαλοι τῶν
Γιαννίνων καὶ τῶν περιχώρων. Κράτησε 4 μέρες. Ἐγίναν ὑποδειγματικὲς διδασκα-
λίες τῶν μαθημάτων πραγματογνωσίας, πατριδογνωσίας, γεωγραφίας καὶ ἱστορίας.
Ἀξιοσημείωτες ἦταν οἱ κριτικὲς παρατηρήσεις κάποιου πού παρακολούθησε τὸ
συνέδριον καὶ δημοσίευσε στὴν Ἡπειρο τὶς ἐντυπώσεις του (14-1-1925). Ὑπέγραψε μέ
τὰ ἀρχικά Χ.Σ., πρέπει νὰ κρυβέται πίσω ἀπ' αὐτὰ ὁ Χρῆστος Σούλης. Σημειῶνε

Ὁ Κωνσταντῖνος Σφάγγος, ἀπὸ τὰ
ἐκλεκτὰ στελέχη τῆς ἐκπαιδευτικῆς
κοινότητος Ἰωαννίνων.

κηρύχθηκε πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Σὲ λίγο ἔγινε καὶ βασιλιάς καὶ τὴν ἐπόμενη
χρονιά υπέγραψε τὸ σύμφωνο τῶν Τιράνων, μέ τὸ ὁποῖο ἡ Ἀλβανία γινόταν πολι-
τικά ὑποτελὴς στὴν Ἰταλία. Τὴν γιορτὴ τῶν Θεοφανείων δόθηκε σὸ Στρατιωτικὸ
θέατρο παράσταση ἀπὸ τοὺς προσκόπους τῆς πόλης. Ἀνεβάστηκε ὁ Κύκλωψ τοῦ
Εὐριπίδη. Τὸν ρόλον τοῦ Κύκλωπος ὑπεδύθη ὁ ὑπαρχηγὸς τῶν Προσκόπων Κων.
Φρόντζος, τοῦ Ὀδυσσέως, ὁ Γ. Βαβαρέτος, τοῦ Σειληνοῦ ὁ ἀρχηγέων Γ. Παπᾶς
μέ κορυφαῖον τοῦ χοροῦ τὸν ἐνωμοτάρχην Πολ. Μαργιόλην. Στις 8 Γενάρη ἄρχισε
στὶς αἰθουσες τῆς Καπλανείου σχολῆς τοπικὸ παιδαγωγικὸ συνέδριον· τὸ συγκάλεσε
ὁ ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν σχολείων Γ. Εὐδιάς. Πῆραν μέρος οἱ διδάσκαλοι τῶν
Γιαννίνων καὶ τῶν περιχώρων. Κράτησε 4 μέρες. Ἐγίναν ὑποδειγματικὲς διδασκα-
λίες τῶν μαθημάτων πραγματογνωσίας, πατριδογνωσίας, γεωγραφίας καὶ ἱστορίας.
Ἀξιοσημείωτες ἦταν οἱ κριτικὲς παρατηρήσεις κάποιου πού παρακολούθησε τὸ
συνέδριον καὶ δημοσίευσε στὴν Ἡπειρο τὶς ἐντυπώσεις του (14-1-1925). Ὑπέγραψε μέ
τὰ ἀρχικά Χ.Σ., πρέπει νὰ κρυβέται πίσω ἀπ' αὐτὰ ὁ Χρῆστος Σούλης. Σημειῶνε

λοιπόν: όσοι από τους δημοδιδασκάλους έκριναν τις διδασκαλίες αυτές εΐπαν, ποιός λίγο, ποιός πολύ, ότι όλες πέτυχαν. Έγώ όμως έσχημάτισα την γνώμην, ότι οί περισσότεροι παρεξήγησαν την Παιδαγωγικήν, δέν σκέφτονται παιδαγωγικώς. Κατά την πορείαν τής διδασκαλίας δέν παρακολουθοῦσαν την παιδική ψυχή, αλλά είχαν τό νοῦ τους σ' ένα όρισμένο από πρωτύτερα καλούπι, τό όποιο προσπαθοῦσαν, μέ άνόητες πολλές φορές ερωτήσεις, νά μεταδώσουν στό παιδί, χωρίς νά λαβαίνουν ὑπ' όψιν την ψυχή του, την άτομικότητά του, τό έγώ. Από τις διδασκαλίες ξεχώρισε μόνο εκείνες στις όποιες δίδαξαν ό Κ. Σφάγγος καί Γ. Ξυδιās, τοῦ πρώτου γιά τή νοικοκυρεμένη της εκτέλεση καί τοῦ δεύτερου γιά τήν ψυχολογημένη καί όπωςδήποτε πρωτότυπη πορεία της. Τό νέο συμβούλιο τής Λέσχης δημοσίων ὑπαλλήλων άποτελέστηκε από τους Χαρίλαο Ίωαννίδη, καθηγητή (πρόεδρο) καί μέλη τους: Κ. Μολυβάδα, Χ. Σακελλόπουλο, Γ. Μουλαρά, Άπ. Γερομήτσο καί Καμπανόπουλο.- Τό κοινοτικό σώμα, ὑπό την προεδρεία τοῦ μητροπολίτη ανανέωσε άπόφαση πού είχε ληφθεί πριν από δύο χρόνια καί ψήφισε κονδύλιο 100.000 δρχ. γιά τήν άνέγερση νέου Γηροκομείου σέ κατάλληλη θέση κάτω από Ζεβαδιέ Τζαμί.- Πλήγμα γιά τή γεωργία καί τήν κτηνοτροφία ἦταν ἡ συνεχιζόμενη καί τόν Ίανουάριο από τό Νοέμβριο ξηρασία.- Στις 18 τοῦ μηνά πραγματοποιήθηκε στό Πάνθεον ἡ πρώτη συνεδρίαση τών μελῶν τής Πανεπειρωτικῆς ένώσεως τών νέων, δημοκρατικῆς άπόχρωσης. Ἡ αίθουσα γέμισε από νέους καί μαθητές. Πρώτος μίλησε ό πρόεδρος τής Ένωσης Σωτ. Ζοῦμπος. Άνέλυσε τόν προορισμό καί τό πρόγραμμα τοῦ σωματείου καί έκανε εκκλήση πρὸς τὰ άγνά καί άμόλυντα αίσθήματα τής νεώτερης γενιάς, ἥς τήν σωτηρίαν από τους δνυχας τοῦ κομμουνισμοῦ ὑπερασπίζεται (ἡ Ένωσις). Έντύπωση προκάλεσε ἡ όμιλία τοῦ Μιχ. Τσάντη, ανώτατου στελέχους τής κομμουνιστικῆς ἱεραρχίας στά κατοπινά χρόνια. Έκδίκησιν -έλεγε- ζητεῖ ἡ πατρίδα μας ἡ άριζήλευτη, πού τήν ρεζίλεψε ένας άντάρτης τούρκος, εκεί κάτω στην ἑλληνική Μικρά Άσία. Έκδίκησιν ζητεῖ τό αίμα τών χιλιάδων παρθένων καί γυναικοπαίδων, όσα έσφαξεν ἡ αίμοβόρος τοῦ τούρκου μάχαιρα. Τὰ όστᾶ τών άφημένων εκεί κάτω άδελφῶν μας σπαραχτικά ζητᾶνε κι αὐτὰ εκδίκηση καί τήν εκδίκηση αὐτή δέν τή ζητεῖ ἡ πατρίδα από τους γέροντες, τήν ζητάει από μᾶς τους νέους, από μᾶς ναί, πού εἴμεθα σέ θέση νά τῆς παράσχωμεν τήν βοήθειαν αὐτήν. Κατά τή διάρκεια τοῦ συγκινητικοῦ λόγου τοῦ Μιχ. Τσάντη, όλων οἱ όφθαλμοί ἐδάκρυσαν, σημειώνει ό χρονικογράφος. "Ένας μαθητής τοῦ Διδασκαλείου πού μίλησε κι αὐτός, εκαντηρίασεν τήν άπρεπῆ συμπεριφοράν ενίων (νέων), οἵτινες ἐπιλήσμονες γενόμενοι τών καθηκόντων των, έρωτοτροποῦσι έν τοῖς τριόδοις.- Χειροτονήθηκε στή μητρόπολη, από τό Σπυρίδωνα, σέ ἱερέα ό Σωτήριος Ροδάνας, οἱ παλιότεροι τόν θυμοῦνται. Εἴκοσι χρόνια διάκος ὑπηρετήσε, καμπάνα ἡ φωνή του, πού θάβρισκαν άλλον νά τόν αντικαταστήσουν, στάσιμος, λοιπόν, γιά μιᾶ εικοσαετία ό διάκος.- Παρά τήν αντίδραση πού εκδηλωνόταν από πολλές πλευρές, ό δήμαρχος, εξακολουθοῦσε νά ἐπιμένει στή μετατροπή τοῦ κεντρικοῦ τζαμιοῦ Ναμάζ-Γκιάχ σέ ένοριακή εκκλησία. "Όρισε μάλιστα καί έπιτροπή γιά συγκέντρωση εράνων...- "Ο Χατζῆς ἦταν αντίθετος μέ τήν τοποθέτηση τοῦ άντισταθητικοῦ σαράβαλου, πού λέγεται ώρολόγιον εἰς τό κεντρικώτερον μέρος τῆς κεντρικωτέρας πλατείας τῆς πόλεως. Δέν είχε δικιο. Άντίθετα ό Χρηστοβασίλης επαινοῦσε τήν πράξη τοῦ δημάρχου. Τό ώρολόγιον τῆς πλατείας -έγραφε- δολοφονηθέν ἐπὶ δημαρχίας τοῦ μηχανικοῦ Ίωαννίδου, κατ' έντολήν τοῦ Στεργιάδου, ανακαλεῖται εἰς τήν ζωήν ὑπό τοῦ νῦν δημάρχου ἱατροῦ Σταυρίδου καί ἔτσι ἡ πλατεία μας θάχη τό θαυμάσιον ώρολόγιόν της. Δόξα σοι ό

θεός».- 'Από τὸ δράμα τῶν προσφύγων: Ριφθείς εἰς τὴν λίμνην τὸ μεσονύκτιον τῆς 11ης Ἰανουαρίου, ὁ πρόσφυξ Χρήστος Ρουμελιώτης, ἐπνίγη.- Οἱ ἀφίξεις κι ἀναχωρήσεις Γιαννιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπαρχιωτῶν, ἔπιαναν πολὺ τόπο στὶς στήλες τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς. 'Ο τύπος ἀποτελοῦσε τὸ μόνο μέσο ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων τότε.- 'Απόφαση πῆρε τὸ κοινοτικὸ σῶμα καὶ γιὰ τὴ συγκρότηση ἀναγνωστηρίου καὶ βιβλιοθήκης, σὲ μιά ἀπὸ τὶς αἰθουσες τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς.- Μιά μεγάλη

Φυσιογνωμία -κατὰ τὶς ἐφημερίδες- χάθηκε γιὰ τὰ Γιάννινα. Πέθανε ὁ πλήρης ἀρετῶν καὶ μετριοφροσύνης καὶ ἐπὶ 40/τίαν ὀλην διατελέσας ἀρχιρραβῖνος τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος σοφολογιώτατος Ἐζρα Ἐλιέζερ. Στὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία, στὴ Συναγωγὴ, παραβρέθηκαν ὅλες οἱ ἀρχὲς τῆς πόλης, πολιτικὲς καὶ στρατιωτικὲς. Τὸν ἐπικήδειο ἐκφώνησε ὁ ἔμπορος Σαμπεθαΐ Καμπελῆς.- Διαμαρτυρία διατυπώθηκε ἀπὸ τὴν Ἑπειρο γιὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ ὑπουργείου Παιδείας νὰ καταργήσῃ τὴν ἀργία τῆς γιορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. 'Ολόκληρο ἄρθρο ἔγραψε ὁ Χατζῆς.- 'Εντονώτατη διαμαρτυρία διατύπωσε τὸ Σωματεῖον ὁδηγῶν αὐτοκινήτων Ἑλείρου, γιὰ τὸ

Ἐλεύθερον βῆμα, σὲ σχόλιό του χαρακτήρισε τοὺς σωφῆρ ὡς κτήνη.- Πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν τὸ κλειδί τοῦ μεγάλου τζαμιῦ τοῦ Ἀσλάν πασᾶ τὸ κρατοῦσε κάποιος Χότζας διατηροῦσε τὸ τζαμί σὲ καλὴ κατάσταση, κι ὅταν πῆγαινε κανένας νὰ τὸ ἐπισκεφτεῖ, πρόθυμα ὁ Χότζας ἀνοίγε τὴ θύρα. Ἀφότου ἔφυγε ὁ Χότζας τὸ κλειδί τὸ δώσαν στὸ γνωστὸ τύπο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνισόρροπο Ρετσινόλαδο ποὺ ἐξαφανιζόταν ἀπὸ τὰ Γιάννινα, περιφερόμενος στὰ χωριά. Φυσικὰ κα-

νένας επισκέπτης δὲ μπορούσε νὰ ἐξυπηρετηθεῖ. Ἦθελα νὰ ξέρω -σημείωνε ὁ Χρηστοβασίλης- ποιὸς ἡλίθιος ἀρμόδιος ἢ μὴ ἀρμόδιος ἔκανε τὸ Ρετσινόλαδο κλειδοκράτορα τοῦ τζαμοῦ, σπουδαίου ἔργου τέχνης; — Ἐνδιαφέρουσα καὶ λεπτομερὴς ἡ ἀνασκόπηση τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κίνησης τοῦ 1924 ποὺ δημοσίευε στὴν πρωτοχρονιάτικη Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ὁ Γιώργος Παμβωτιδῆας (Γ. Βαβαρέτος). Σύμφωνα μ' αὐτή, τὸ 1924 πρωτοφάνηκε τὸ πρῶτο περιοδικὸ τῶν Γιαννίνων -μετὰ τὴ Δάφνη καὶ τὰ σατιρικά φύλλα ποὺ ἔκλεισαν- ἡ Ἀναγέννησις τοῦ Γ. Βαβαρέτου. Στὶς σελίδες τῆς δημοσιεύθηκαν ποιήματα τοῦ Σ. Μουσελίμη, Σωτήρη Ἀνέσπερου (Σ. Παπαγεωργίου), διηγήματα καὶ ποιήματα τοῦ Γ. Παμβωτιδέα, χρονογραφήματα τοῦ Γ. Πελλερὲν κ.ἄ. Ἀκολούθησε ἡ ἔκδοση τοῦ Κρυστάλλη ἀπὸ τοὺς Συρρακιώτες (διευθυντὲς Κ. Ρώμπας καὶ Χρ. Ντόντορος). Ἐκδόθηκαν τὰ Διηγήματα τῆς στάνης τοῦ Χρ. Χρηστοβασίλη καὶ κυκλοφόρησε ἡ συλλογὴ τοῦ Πύρρου Λεκάντα μὲ τίτλο Δάκρυ ψυχῆς. Στὸ θέατρο ἐμφανίστηκαν δυὸ ἔργα τοῦ Γ. Πελλερὲν, ἡ Κίρκη καὶ ἡ Λιάνα Ἀρσᾶ, ἀνεβάστηκαν καὶ σημείωσαν μεγάλη ἐπιτυχία. Στὶς διαλέξεις κυριάρχησαν οἱ τρεῖς τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου μὲ ὁμιλητὲς τοὺς Κ. Καζαντζῆ, Σ. Παπαγεωργίου καὶ Γιοσέφ Ἐλιγιά. Στὸ μουσικὸ τομέα ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Φιλαρμονικὴ, τὴ διευθυνόμενη ἀπὸ Μαργαρίτη Νικολάου, ἰδρύθηκε καὶ ἡ Ἑπειρωτικὴ Μαντολινάτα μὲ 20 καλοκαταρτισμένους παῖκτες καὶ διευθυντὴ τὸν Γ. Καλύβα. Σημειώνονται ἀκόμα καὶ οἱ ἐρασιτεχνικὲς θεατρικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις τῶν προσκόπων τοῦ Ὁμίλου Βασ. Κριθαρά.

Ὁ Πέτρος Κωστίδης δὲν ξέχασε τὴν ὑπόσχεση ποὺ εἶχε δώσει στὸ γυνὸν του, τὸ Δημήτρη, νὰ πάει στὸ ἱατρεῖο νὰ τὸν ἐξετάσει, μόλις τέλειωναν οἱ γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων. Καὶ νάθελε νὰ τὸ ξεχάσει, ἡ ἀδυναμία καὶ οἱ ἐνοχλήσεις, ποὺ ἐστιάζονταν περισσότερο στὸ πεπτικὸ σύστημα, τὸν ὑποχρέωναν νὰ βρίσκεται σ' ἐργήγορση καὶ ν' ἀνησυχεῖ. Ὅλο τὸ γιορταστικὸ δεκαπενθήμερο δὲ μίλησαν οὔτε μιὰ φορὰ στὸ σπίτι γιὰ τὴν κατάστασι τῆς υἱείας του, τὴν ἐπόμενη ὅμως τῆς γιορτῆς τοῦ αἰ-Γιάννη, πῆγε πολὺ νωρὶς στὸ ἱατρεῖο τοῦ Δημήτρη, πρὶν ἀκόμα ἀνοίξει γιὰ τοὺς ἐπισκέπτες. Ὁ γυνὸς του μὲ ἥρεμο τρόπο ἄρχισε τίς ἐρωτήσεις γιὰ τὸ εἶδος τῶν ἐνοχλήσεων, ζήτησε νὰ μὴν τοῦ κρύψει κανένα σύμπτωμα, οὔτε τὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια. —Νοιώθω ἀδυναμία, μεγάλη ἀδυναμία, ἄρχισε ὁ Πέτρος. Πολλὲς φορὲς ἔχω καὶ ζάλη, δὲ μὲ κρατοῦν τὰ πόδια μου. —Εἶναι καιρὸς ποὺ τὰ αἰσθάνεσαι ὅλα αὐτά; ρώτησε ὁ Δημήτρης. —Ἐνα, ἐνάμιση μῆνα, ἴσως καὶ περισσότερο. Στὴν ἀρχὴ ὑπέθεσα πὼς αἰτία ἦταν ἡ νηστεία τῆς σαρακοστής, μ' ἀνησύχησε ὅμως τὸ βάρος ποὺ ἔχανα, κατάλαβα πὼς ἄλλη ἦταν ἡ αἰτία. —Πατέρα, θὰ σὲ μαλώσω, τὸν διέκοψε ὁ γιός, γιὰ ὅλους νοιάζεσαι, γιὰ ὅλα φροντίζεις, παραμελεῖς ὅμως τὸν ἑαυτό σου. Τὸ γιατρὸ τὸν εἶχες σπίτι σου, γιατί δὲν μ' ἄφησες νωρίτερα νὰ σ' ἐξετάσω; —Ἦταν οἱ γιορτὲς, παιδί μου, δὲν ἤθελα νὰ σᾶς χαλάσω τὴν ἀτμόσφαιρα, ἦταν καὶ κάτι προβλήματα ποὺ ἀντιμετώπιζε ὁ Γιάγκος, θὰ σοῦ μιλήσω ἄλλη ὥρα γι' αὐτά, νά, ἦρθα νὰ μ' ἐξετάσεις καὶ νὰ μὲ γιάννεις... Ὁ Δημήτρης ἔμεινε γιὰ λίγο σκεφτικός. —Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀδυναμία καὶ τὴ ζάλη, ἄλλες ἐνοχλήσεις

ἔχεις; τὸν ρώτησε. —Νοιώθω πόνους στὸ στομάχι, στὴ χώνεψη, μερικές φορές στίς κενώσεις μου ξεχωρίζω ἓνα σκοῦρο χρῶμα, πλησιάζει τὸ μαῦρο, λές νάναι ἀπὸ τὰ πολλὰ λάχανα ποὺ τρώγαμε τὴ σαρακοστή... —Πατέρα, πατέρα, τὸν ἐπιτίμησε ὁ Πέτρος, ἔχεις τέτοιες ἐνοχλήσεις κι ἔπρεπε νὰ περάσουν οἱ γιορτές γιὰ νὰ σ' ἐξετάσω; Περιμένουν οἱ ἀρρώστειες πατέρα; Ἐάπλωσε τώρα στὸ κρεβάτι, νὰ βροῦμε τὴν αἰτία... Ὁ Πέτρος τρώμαξε. —Εἶναι ἡ κακιὰ ἀρρώστεια; ψιθύρισε μὲ σβησμένη φωνή. —Δὲν τὸ πιστεύω, τὸν καθησύχασε ὁ Δημήτρης. Θὰ κάνουμε τίς ἐξετάσεις καὶ θὰ δοῦμε. Ἡ καρδιά τοῦ Πέτρου, ἂν καὶ ἀπὸ καιρὸ ὁ Δημήτρης εἶχε διαπιστώσει ἰσχαιμία, δὲν προκαλοῦσε αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἀνησυχίες. Οἱ πόνοι τοῦ στομαχοῦ καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα ὁδήγησαν τὸ Δημήτρη πρὸς τὰ ποῦ ἔπρεπε νὰ ἐπικεντρώσει τὴν προσοχή του. Ἐλκος στὸ στομάχι καὶ γαστρορραγία ἦταν ἡ διάγνωσή του, ἔπρεπε ὅμως τὰ συμπεράσματά του νὰ ἐπιβεβαιωθοῦν κι ἀπὸ ἐξετάσεις ἀκτινογραφικῆς καὶ ἐργαστηριακῆς.

Μικροβιολογικὰ ἐργαστήρια δὲν εἶχαν ἀνοίξει ἀκόμα στὰ Γιάννινα, πολλὰ ὅμως φαρμακεῖα εἶχαν προσλάβει γιатρούς κι ἐφοδιάστηκαν μὲ τὰ ἀπαραίτητα ὄργανα κι ἔκαναν, ὡς ἓνα βαθμὸ, ὅλες τίς δουλειές τῶν σημερινῶν μικροβιολόγων. Σ' ἓνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ φαρμακεῖα ἔστειλε ὁ Δημήτρης τὰ κόπρانا τοῦ Πέτρου γιὰ ἐξέταση. Τὴν ἄλλη μέρα πῆρε τὴν ἀπάντησι: τὸ σκοῦρο χρῶμα προερχόταν ἀπὸ γαστρορραγία, ὅπως εἶχε συμπεράνει κι ὁ Δημήτρης. Χρειάζονταν τώρα καὶ ἡ ἀκτινολογικὴ ἐξέταση, οὔτε ἀκτινολογικὰ ἐργαστήρια ὑπῆρχαν στὰ Γιάννινα κι ὁ κόσμος ὑποχρεωνόταν νὰ ταξιδεύει στὴν Ἀθήνα γιὰ ἀκτινοσκοπήσεις. Ὁ Δημήτρης δὲν ἔστειλε στὴν Ἀθήνα τὸν πατέρα του ὅπου νάταν, τὸ ἀργότερο ὡς τὸ τέλος τοῦ Γενάρη, θάνοιγε στὰ Γιάννινα ἓνα καλὸ ἀκτινολογικὸ ἐργαστήριον, θὰ περίμενε. Πρὸς τὸ παρὸν τὸν ὑποχρέωσε νὰ ξαπλώσει στὸ κρεβάτι, τοῦ ὄρισε αὐστηρὴ δίαιτα κι ἔκανε ὅ,τι ἄλλο χρειάζόταν γιὰ νὰ σταματήσει τὴ γαστρορραγία. Τὸ πέτυχε.

Στὰ τέλη τοῦ μῆνα ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ σὲ χώρους τῆς μεγάλης αὐλῆς τοῦ καπνεργοστασίου τοῦ Ράδου τὸ Ἀκτινοθεραπευτήριον τῶν γιатρῶν Δ. Βλαχλείδη καὶ Γ. Δευτεραίου. Ἦταν καὶ οἱ δύο τους ἀπὸ τοὺς καλλίτε-
ρους ἐπιστήμονες τῆς πόλης καὶ δὲν ταιγκουνεύτηκαν τὰ χρήματα προκει-
μένου νὰ ἐφοδιάσουν τὸ ἐργαστήριό τους μ' ὅλα τὰ σύγχρονα μηχανήματα. Διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ «Ἀκτινοθεραπευτηρίου» -ἔγραφαν οἱ ἐφημερίδες- ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ἀνέρχεται ἱατρικῶς εἰς ὑψηλότεραν βαθμίδα. Νοσή-
ματα χρήζοντα ἀκτινοσκοπήσεως καὶ ταξιδίου τῶν ἀσθενῶν εἰς Ἀθήνας, θὰ θεραπεύωνται τοῦ λοιποῦ ἐν Ἰωαννίνοις. Πρόσθεταν μάλιστα πὺς μὲ τὸ ἐργαστήριον αὐτὸ καὶ μὲ τὸ πλῆθος τῶν γιатρῶν ὅλων τῶν ἐιδικότητων, τὰ Γιάννινα εἶχαν γίνῃ τὸ μεγαλύτερον ἱατρικὸ κέντρο ὃχι μόνο τῆς Ἠπει-
ρου, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀλβανίας.

Ὁ Δημήτρης συνεννοήθηκε μὲ τοὺς γιатρούς καὶ τὴν πρώτη Φεβρουα-

ρίου έγινε ή ακτινοσκόπηση στομάχου του Πέτρου. Έλκος έκτεταμένο αποφάνθηκαν οί ακτινολόγοι, και οί δυό τους συνέστησαν έγχειρηση. 'Ο Δημήτρης άντέτεινε. — *Είναι πολύ αδύνατος ό πατέρας αυτή τη στιγμή για έγχειρηση, είπε, θα κάνω τη θεραπεία που εφαρμόζουμε στους έλκοπαθείς κι ανάλογα με την πορεία της αρρώστειας θ' αποφασίσουμε. Αν σημειωθεί ύποτροπή της γαστρορραγίας, άλλη λύση από τό νυστέρι δέν έχουμε. Τελικά συμφώνησαν κι οί τρεῖς στη θεραπευτική άγωγή, ό Δημήτρης μίλησε αυστηρά στον πατέρα του για τη δίαιτα που έπρεπε ν' ακολουθήσει, τόν ξάπλωσε πάλι στο κρεβάτι, με την έλπίδα πώς όλα θα πήγαιναν καλά. 'Ο Πέτρος φοβισμένος από όσα του έλεγε ό Δημήτρης, αλλά και από όσα είδε στο ακτινολογικό εργαστήριο -ή πρώτη εμπειρία πάντα φοβίζει- δέν τόλμησε νά παραβιάσει ούτε στο έλάχιστο τη δίαιτα που όρισε ό γυιός του. Έξάλλου είχε πάνω από τό κεφάλι όλους τους δικούς του και την οίκογένεια του Γιάγκου· τόν περιποιόταν, έδειχναν με κάθε τρόπο την άγάπη τους, αλλά και παρακολουθοῦσαν κάθε του κίνηση -τους τό ζήτησε ό Δημήτρης- νά μη ξεφύγει από τά όρια της θεραπευτικής άγωγής. Πολλές φορές ό Πέτρος ένιωθε νά τόν πιέζει τό ένδιαφέρον τους, δέν έλεγε όμως τίποτα, ήξερε πώς όλα ξεκινούσαν από τό Δημήτρη, τό καλό του ήθελε, έπρεπε νά υπακούσει.*

Στά μέσα Φεβρουαρίου ό Δημήτρης του επέτρεψε νά σηκώνεται από τό κρεβάτι και νά περπατάει μέσα στο σπίτι. 'Ο μεγάλος καϋμός του Πέτρου ήταν τό μαγαζί· όταν δειλά-δειλά ζήτησε από τό Δημήτρη νά του πεί πότε θα μπορούσε νά βγει, ό γυιός του μίλησε αυστηρά: — *Είναι γρήγορα για έξω, έχουμε ακόμα δρόμο νά περπατήσουμε.*

Όλες αυτές τις μέρες της αρρώστειάς του ό Πέτρος δέν ξέχασε την ύπόσχεση που έδωσε στο Γιάγκο, νά βρει τρόπο νά επικοινωνήσει με τη χαμένη κόρη του, άν ζούσε. Τό σχέδιο που κατάστρωσε πίστευε πώς ήταν δυνατό νά πραγματοποιηθεί, δέν είχε πεί τίποτα ακόμα στο Γιάγκο, έπρεπε νά σηκωθεί πρώτα από τό κρεβάτι, νά έχει έλευθερία κινήσεων. Ένα πρωϊ όμως, καθώς διάβαζε τις τοπικές εφημερίδες, μιá δήλωση του κίνησε την προσοχή· είχε σχέση με εξαφανισθέντα πρόσωπα κατά τις τραγικές ήμέρες της καταστροφής της Μικρής Άσίας. Η δήλωση έλεγε: *Ή εκ Κασταμονής Κυριακή Μωϋσή Ούζοyn Όγλού, ζητεί τόν υιόν της Γιουβανάκη Μωϋσή Ούζοyn Όγλού.* Τό μεσημέρι, που γύρισε ό Γιάγκος από τό μαγαζί, του έδειξε τη δήλωση. — *Άρχισαν οί αναζητήσεις, του είπε, οί δικοί σας ζητούν απελπισμένα πληροφορίες για την τύχη των ανθρώπων τους, μακάρι νά τους βρουν, δέν πιστεύω όμως με τά δημοσιεύματα νά πετύχουν και πολλά, πόσοι τά διαβάζουν;* — *Και μεῖς τό ίδιο δέ θα κάνουμε;* ρώτησε με κάποιο δισταγμό ό Γιάγκος. — *Όχι, βέβαια. Έχω δικό μου σχέδιο εγώ και πιστεύω πώς θα είναι αποτελεσματικό. Δέ σου λέω τίποτα τώρα, όταν με τό καλό σηκωθώ, θα δοῦμε. Πώς πάει ή γυναίκα σου με τους εφιάλτες της;*

—Ἡ Φωτεινὴ δὲν εἶναι καλὰ, Πέτρο, βασανίζεται κάθε νύχτα, τὸ ὄνειρο ἐπαναλαμβάνεται πάντα τὸ ἴδιο· ἡ Θεὼν ἁπλώνει τὰ χέρια της καὶ ζητάει ἀπεγνωσμένα τὴ βοήθεια της· δὲν κοιμᾶται, δὲ συμπεριφέρεται πιά φνισιολογικά, ἄλλα σκέπτεται, ἄλλα κάνει, φοβάμαι Πέτρο, θὰ χάσω καὶ τὴ Φωτεινὴ... —Πολὺ στενοχωροῦμαι πού τ' ἀκούω, ἀλλὰ πρέπει νὰ κάνεις ὑπομονὴ Γιάγκο, τέτοιο πρόβλημα δὲ μπορεῖ νὰ λυθεῖ ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη, χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια, ἐγὼ πιστεύω σὲ καλὰ ἀποτελέσματα, ὅπως καὶ νάναι ὅμως θὰ περάσει καιρὸς· ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ πετύχουμε αὐτὴ τὴν στιγμή, εἶναι νὰ δημιουργήσουμε στὴ Φωτεινὴ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορέσει νὰ βρεῖ τὸ κορίτσι της. Ἡ ἐλπίδα δημιουργεῖ προϋποθέσεις ὑπομονῆς καὶ ἀναμονῆς, αὐτὰ θὰ τῆς δώσουν τὴν ἡρεμία της. —Μακάρι νὰ γίνουν ὅπως τὰ λές, θὰ εἶσαι γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ὁ σωτήρας μας...

Μὲ τὴ λήξη τοῦ 1924 ἡ ἀδιαλλαξία τοῦ Κεμάλ, δημιούργησε πολλὰ προβλήματα στὶς σχέσεις Ἑλλάδας-Τουρκίας, παρ' ὀλίγο νὰ ὀδηγήσουν στὴ διακοπὴ τους. Πρώτη αἰτία τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο· οἱ Τοῦρκοι ἤθελαν νὰ τὸ διώξουν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη. Εἶχαν ἤδη, μετὰ τὴ νίκη τους, ὑποχρεώσει τὸ Μελέτιο Μεταξάκη σὲ παραιτήση καὶ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν Πόλη. Τὸν διαδέχτηκε ὁ Γρηγόριος ὁ 7ος, στὸν ὁποῖο οἱ Τοῦρκοι, γιὰ νὰ δημιουργήσουν ἀδιέξοδα καὶ νὰ ἐξαναγκάσουν καὶ αὐτὸν σὲ παραιτήση, ἀντιπαρέταξαν ἕναν ἐξωνημένο Μικρασιάτη, τὸν περιβόητο παπα-Εὐθύμ, ἀρχηγὸ τῆς δῆθεν τουρκικῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολίας. Τοῦ ἐπέτρεψαν, γιὰ νὰ μειώσουν τὸ κύρος τοῦ Πατριάρχου, νὰ καταλάβει τὸ Φανάρι καὶ νὰ κάνει κάθε εἶδους ἀσχημοσύνες. Ἡ παρέμβαση τῆς ἐλληνικῆς κυβέρνησης ὑποχρέωσε τὴν Τουρκία σὲ ἀναδίπλωση. Μὲ τὸ θάνατο ὅμως τοῦ Γρηγορίου (Νοέμβριος 1924) καὶ τὴν ἐκλογὴ ὡς πατριάρχου τοῦ Κωνσταντίνου βου, πρώην μητροπολίτη Δέρκων, πού θεωρήθηκε ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους ὡς ἀνταλλάξιμος -κατὰ τὴν ἀποψὴ τους, δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἐκλεγεῖ ὡς Πατριάρχης- δημιουργήθηκε νέο πρόσχημα γιὰ τὴν ἐκδίωξη τοῦ Πατριαρχείου. Στὶς 30 Ἰανουαρίου οἱ Τοῦρκοι ὑποχρέωσαν τὸν Κωνσταντῖνο νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Τουρκία καὶ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴν Ἑλλάδα. Ἡ κυβέρνηση Μιχαλακοπούλου καὶ ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἀναστατώθηκαν καὶ ἀντέδρασαν ἔντονα, μὲ ὁργάνωση συλλαλητηρίων καὶ ἐκδοση ψηφισμάτων. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες διαμαρτυρήθηκαν, ὅπως καὶ οἱ Ἐκκλησίες ἄλλων χριστιανικῶν δογμάτων. Γιὰ νὰ δώσει διέξοδο στὴν κρίση ὁ Κωνσταντῖνος παραιτήθηκε καὶ ἐκλέχθηκε πατριάρχης ὁ Νικαίας Βασίλειος, ἦταν τοῦρκος ὑπῆκοος, μὴ ἀνταλλάξιμος. Οἱ Τοῦρκοι ὑποχρεώθηκαν νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν.

Ὅπως καὶ σ' ἄλλες πόλεις, ἔτσι καὶ στὰ Γιάννινα, ὅταν ἔφτασαν οἱ εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐκδίωξη τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίνου, τὸ ἀπόγευμα τῆς 1ης Φεβρουαρίου συγκροτήθηκε στὴν κεντρικὴ πλατεία συλλαλητήριον δια-

μαρτυρίας. Πῆρε μέρος ὅλος ὁ Γιαννιώτικος λαός, ἀνεξάρτητα ἀπὸ παρατάξεις. Ὁμιλητὴς ὁρίστηκε, μὲ πρωτοβουλία τοῦ δημάρχου Γ. Σταυρίδη, ὁ Χρ. Χρηστοβασίλης. Ἐνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὁμιλία του πιστοποιεῖ τὴν κοινότητα σκοπῶν πού ἐπεδίωκε, ἐνωμένος ἐκεῖνο τὸ ἀπόγευμα, ὁ λαὸς τῆς πόλης (Μακάρι καὶ στὰ μεγάλα ἐθνικὰ θέματα νὰ ἐκδηλωνόταν αὐτὴ ἡ σύμπνοια. Πολλὰ δεινὰ γιὰ τὴν πατρίδα μας θὰ εἶχαν ἀποφευχθεῖ...): *Ἡ ἀσεβesség αὐτὴ αὐθάδεια τῶν Τούρκων -τόνισε ὁ ὁμιλητὴς- δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀτιμώρητος. Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος δὲν δύναται ν' ἀντιπαρέλθῃ τὸ σπουδαιότατον τοῦτο γεγονὸς ἀρκούμενον εἰς τὴν συγκίνησίν του τῆς σήμερον. Εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἐθνικὸν μας ζήτημα δὲν ὑπάρχουν κόμματα πολιτικά. Ὑπάρχει ἓνα καὶ μόνον πολιτικὸν κόμμα, σύσσωμος ὁ Ἑλληνισμός. Τὸ ψήφισμα πρὸς τὴν κυβέρνησιν, πού διάβασε ὁ Φίλ. Παπαρροῦσης (δὲν κουράστηκε νὰ ἐλπίζει στὴν ἐκλογὴ του ὡς βουλευτὴ), συντάχθηκε ἀπὸ ἐπιτροπὴ ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς: Γ. Σταυρίδη, δήμαρχο, Ἄθαν. Στούπη, πρόεδρο Δημοτικῆς συμβουλίας καὶ Δικηγορικῆς συλλόγου, Δημ. Βλαχλείδη, πρόεδρο Ἰατρικῆς συλλόγου, Χρ. Χρηστοβασίλη, δημοσιογράφο καὶ Σωτ. Μαρτίνη, ἔμπορο. Παρόλο τὸν ὑπερκομματικὸ χαρακτήρα τοῦ συλλαλητηρίου, ἦταν ἀδύνατο ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ πατριάρχη ἀπὸ τὴν Τουρκία νὰ μὴ γίνῃ ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης ἀπὸ τὸν τύπο. Φταίει ὁ Βενιζέλος ἔγραφε ὁ Χρηστοβασίλης· στὴ συνθήκη τῆς Λωζάνης πού ὑπέγραψε ἄφησε ἀνοχύρωτο τὸ Πατριαρχεῖο. Οἱ κυβερνητικὲς ἐφημερίδες ἀπέδιδαν τὸ πρόβλημα τοῦ Πατριαρχείου στὴ γεννεσιουργὸ αἰτία τῆς ὅλης κατάστασης: στὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ. Καὶ βέβαια γι' αὐτὲς ὑπεύθυνοι ἦταν οἱ ἀντιβενιζελικοί...*

Μὲ τὴν ἀπουσία τοῦ Χατζῆ στὴν Ἀθήνα, τὴν ἀρθρογραφία τῆς *Ἡπείρου* ἀνέλαβε, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ, ὁ Σίμων Ἰωνᾶς (Ν. Γεωργίτσος). Συνεπὸς, χωρὶς νὰ λησμονεῖ ν' ἀποδίδει τὰ τοῦ *Καίσαρος τῷ Καίσαρι*, χρησιμοποιοῦσε τὴ δημοσιογραφικὴ του πέννα γιὰ νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν δυὸ παρατάξεων, προβλέποντας μύρια κακὰ γιὰ τὸν τόπο, ἀν συνεχιζόταν ὁ Διχασμός. Τοὺς κινδύνους ἔφερε στὸ προσκῆνιο -ἔγραφε- ἡ περιπέτεια τοῦ Πατριαρχείου. Καὶ συνέχιζε: *Ἡ ἡμισέλινος, ἥτις ἐφαίνετο πρὸ ὀλίγου ὅτι θὰ ταφῇ εἰς τὰ κύματα τοῦ Βοσπόρου, μεσουρανεῖ ἤδη καὶ ὁ Ἐσταυρωμένος παραχωρεῖ τὴν θέσιν του εἰς τὸν Σταυρωτὴν τῆς ἀέλπιδος ταύτης καταστάσεως ἡμεῖς εἴμεθα οἱ δημιουργοί. Ἡμεῖς διὰ τῶν ἀδελφοκτόνων ἐρίδων μας ἐγενόμεθα οἱ μητραλῖαι. Ἡμεῖς ἐξεργιζώσαμεν τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Πόντου. Ἡμεῖς ἐξεπατρίσαμεν 1½ ἑκατομ. Ἑλλήνων καὶ ἐξισλαμίσσαμεν ἄλλους τόσους. Ἀρκεῖ. Ἐμεγαλώσαμεν τὴν Ἑλλάδα. Ἄς συνετισθῶμεν τὴν δωδεκάτην ὥραν. Ἄς τείνωμεν πρὸς ἀλλήλους τὰς χεῖρας... Ποιὸς νὰ τὸν ἀκούσῃ; Κανένας καὶ ποτὲ δὲν ἤκουσε τέτοιες παραινέσεις. Ἀπέμεινε φωνὴ βοᾶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ...* ➤

Διάσταση δημιούργησε στον τοπικό τύπο και στους κατοίκους της πόλης και της υπαίθρου, όλοσέλιδο άρθρο του Χατζή (*Ἡπειρος*, 8-2-1925) με τίτλο: *Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιλογῆς καὶ τὸ σκάνδαλον τοῦ ἐθνικοῦ οἰκοτροφείου*. Γνώστης ὁ παλαίμαχος δημοσιογράφος τῆς ἐκπαιδευτικῆς κατάστασης πού ἐπικρατοῦσε στίς εὐρωπαϊκῆς χώρες, τεκμηριώνει τίς ἀπόψεις του κατὰ τρόπο πού δημιουργοῦσε τὴν ἐντύπωση τῆς ἀντικειμενικότητος. Πιθανὸν αὐτὴ νὰ ἦταν ἡ πρόθεσί του. ἡ ἄγνοια ὅμως, -ἡλεημένη μᾶλλον- με-

Ὁ Γ. Χατζῆς - Πελλερὲν στὸ Κουραμπά (Καθαρὴ Δευτέρα 1926) μετὰ τὴν παρέα του καὶ τὴν κόρη του Φωτεινὴ.

ρικῶν παραμέτρων πού σχετίζονταν μετὰ τὴν ἐλληνικὴ πραγματικότητα, προκάλεσε ἀντιδράσεις. Ὁ Χατζῆς στηρίχτηκε στὰ συμβαίνοντα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴ Γαλλία, στὸ χωρὸ τῆς Μέσης ἐκπαίδευσης, γιὰ νὰ τεκμηριώσῃ τίς θέσεις του. Στὴ Μέση ἐκπαίδευση τῆς Γαλλίας -ἔγραφε- ὥς πρὶν λίγα χρόνια κυριαρχοῦσαν τὰ περὶ φημα *Λύκεια*. Τὰ περισσότερα ἦταν ἰδιωτικὰ (τῆς Καθολικῆς

ἐκκλησίας κυρίως) καὶ πολυδάπανα. Ἡ προσπέλαση σ' αὐτὰ στὸν πολὺ κόσμον ἦταν ἀδύνατη, ἔτσι ἡ ἀνώτερη μόρφωση τῶν χαρισματικῶν παιδιῶν τῶν λαϊκῶν στρωμάτων ἀποκλειόταν. Διαπρεπεῖς γάλλοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι καὶ ἐπιστήμονες ἄρχισαν πρὶν 2-3 χρόνια ἀγῶνα ἐναντίον αὐτῆς τῆς κατάστασης, ζητώντας τὴν καθιέρωση τοῦ *ἐνιαίου σχολείου*, τῆς ἀφομοίωσης, δηλαδή, ὅλων τῶν σχολείων, τὸν συγχρωτισμὸ καὶ τὴν κοινὴ μόρφωση ὅλων τῶν γαλλοπαιδῶν καὶ τὴν ἐπιλογὴ καὶ ἀνάδειξη τῶν ἐκλεκτῶν ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν παιδιῶν, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κοινωνικὰς τάξεις, μετὰ ὑποτροφίες καὶ βραβεῖα. Ὁ ἀγῶνας ἦταν σκληρὸς, ἡ συντηρητικὴ τάξις τῆς Γαλλίας ἀντέδρασε ἀπεγνωσμένα, ἀλλὰ τὸ *ἐνιαῖο σχολεῖο* τελικὰ θριάμβευσε.

Αὐτὰ γίνονταν στὴ Γαλλία, ἔλεγε ὁ Χατζῆς· τί συνέβαινε ὅμως στὴν Ἑλλάδα στὸ θέμα τῆς ἐπιλογῆς τῶν χαρισματικῶν παιδιῶν γιὰ ἀνάδειξή τους; Ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου εἶχε τὴ γνώμη πὼς στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε ζήτημα *ἐνιαίου σχολείου*. Παρὰ τὴν ἀντίθετη ἄποψη τῆς *Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς*, ὑποστήριζε ὅτι στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχαν σχολεῖα ἀριστοκρατῶν καὶ ὄχλου, πλούσιων καὶ φτωχῶν. Οἱ πόρτες ὅλων τῶν σχολείων ἦταν ἀνοιχτές γιὰ ὅλους, φτάνει νὰ εἶχαν τὰ ὑλικά μέσα συντήρησης (οἱ φτωχότερες ὅμως κοινωνικὲς ομάδες δὲν τὰ εἶχαν, καὶ ἔτσι ἀποκλείονταν ἀπὸ τὴ μόρφωση καὶ τὴν ἀνάδειξη, κάτι τέτοιο ὑποστήριζε ὁ Εὐθ. Τζάλλας στὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*). Τὸ κράτος, συνέχιζε ὁ Χατζῆς, κατανόησε τὴ με-

γάλη αὐτὴ ἀνάγκη γιαντὸ καὶ διέθεσε πολλοὺς πόρους γιὰ τὴν ἰδρυση οἰκο-
τροφείων γιὰ τὴ Μέση καὶ τὴν Ἀνώτατη ἐκπαίδευση. Ἡ Ἡπειρος στάθηκε
προνομιούχος στὸν τομέα αὐτὸ χάρις στίς φροντίδες ἐνὸς ἐκλεκτοῦ Ἡπει-
ρώτη, στελέχους τοῦ ὑπουργείου Προνοίας, τοῦ Θ. Θεοδωρίδη. (Ἦταν
πραγματικά ἓνας προικισμένος Ἡπειρώτης ὁ Θ. Θεοδωρίδης, μὲ ἐθνικὴ
καὶ κοινωνικὴ δράση ἀξιολογώτατη. Τὰ Γιάννινα μεταπολεμικὰ τὸν ἐξέλε-
ξαν δήμαρχο καὶ ἔκανε πολλὰ γιὰ τὴν πόλη. Ὅταν γιὰ δευτέρη φορὰ ἐξέ-
θεσε ὑποψηφιότητα, προτίμησαν νὰ ἐκλέξουν τὸ συνυποψήφιό του Γρ.
Σακκά καὶ ἐκείνον νὰ τὸν ποτίσουν μὲ πίκρα). Χάρη στὸ ἐνδιαφέρον καὶ
τὴν ἐπιμονή του ἰδρύθηκαν στὴν Ἡπειρὸ τρεῖς οἰκοτροφεῖα: στὰ Γιάννινα,
στὴν Παραμυθιά καὶ στὴ Βοστίνα, στὰ ὁποῖα περιθάλπονταν περισσότεροι
ἀπὸ 400 τρόφιμοι. Σ' αὐτοὺς ἔπρεπε νὰ περιλαμβάνονται ὅλοι οἱ ἄξιοι
Ἡπειρώτες μαθητές, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ τους κατάσταση.
Πῶς ὅμως χρησιμοποίησαν οἱ Ἡπειρώτες, οἱ ὑπεύθυνοι γιὰ τὴ λειτουργία
τῶν οἰκοτροφείων, τὰ παρεχόμενα ἀπὸ τὴν Πολιτεία μέσα; ῥωτοῦσε ὁ Χα-
τζῆς. Εἶχε ἐκδοθεῖ, πρὶν ἀπὸ μῆνες, διαταγὴ τοῦ ὑπουργείου Περιθάλψεως
ν' αὐξηθεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποτρόφων τοῦ οἰκοτροφείου Ἰωαννίνων σὲ
250· παρόλα αὐτὰ οἱ ὑπότροφοι δὲν ξεπέρασαν τοὺς 150. Προβαλλόταν ἡ
δικαιολογία ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους -ὁ κυριότερος ὑπεύθυνος τῆς παρατηρού-
μενης ἀδιαφορίας ἦταν κατὰ τὸ Χατζῆ ὁ ἐκπαιδευτικὸς ἀντιπρόσωπος στὴ
διοίκηση τοῦ οἰκοτροφείου Γ. Στεργίου, γυμνασιάρχης τοῦ Β' γυμνασίου,
ὅτι δὲν ὑπῆρχαν οἰκήματα. *Ἐπιτρέπεται νὰ λέγηται τοῦτο -ἀποκρινόταν
ὀργισμένος ὁ Χατζῆς- εἰς πόλιν 20.000 καὶ πλέον κατοίκων, εἰς τὴν ὁποίαν
προσφάτως ἐξεκενώθησαν τόσα τουρκικὰ οἰκήματα; Ἀλλὰ νὰ ἐκκενωθῇ,
Κύριοι, -ἂν δὲν ὑπάρχουν οἰκήματα- ἡ Γενικὴ Διοίκησης, ἡ Μητρόπολις,
τὸ Δημαρχεῖον, ὅλα τὰ Δημόσια γραφεῖα καὶ αὐτὰ τὰ δικαστήρια ἐν ἀνά-
γκῃ. (Διότι) ἐν τῷ μεταξὺ μαθηταὶ δικαιούμενοι νὰ εἰσέλθωσι, ἔχοντες ὅλα
τὰ προσόντα, μαρτυροῦσι κυριολεκτικῶς, πειναλέοι καὶ γυμνητεῦντες,
λιποθυμοῦντες εἰς τοὺς δρόμους. Καὶ ὁ γνωρίζων πάντα ταῦτα ἐκπαι-
δευτικὸς ἀντιπρόσωπος εἰς τὸ συμβούλιον, ὁ γυμνασιάρχης Στεργίου,
σιγᾷ καὶ σιγᾷ διὰ λόγους ἀκατονομάστους, γνωστοὺς εἰς τοὺς προσκειμέ-
νους καὶ γνωρίζοντας πρόσωπα καὶ πράγματα.*

Τὸ πρόβλημα, γιὰ τὸ Χατζῆ, δὲν ἦταν μόνο ἡ ἀδιαφορία γιὰ τὴν αὔξησιν
τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπότροφων, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος ἐπιλογῆς τῶν εἰσερχόμε-
νων, κατὰ τὴ γνώμη του ἦταν λανθασμένος. Ἡ εἰσαγωγὴ γινόταν μὲ βάση
τὴν προτεραιότητα: ὀρφανά, φτωχοὶ καὶ ὕστερα ἄλλες κατηγορίες. Ἔτσι
ὅμως, πάντα κατὰ τὸν ἴδιο, παραγνωρίζονταν ὁ βασικὸς προορισμὸς τοῦ
οἰκοτροφείου, ἡ ἐπιλογὴ. Τὸ κράτος, ἐπέμεινε, δὲν ἰδρύσε ἀπλῶς ὀρ-
φανοτροφεῖα καὶ πτωχοκομεῖα γιὰ τὴν περισυλλογὴ κουτσῶν καὶ στραβῶν,
ἀλλὰ οἰκοτροφεῖα μαθητῶν γιὰ ἐνθάρρυνση καὶ ἐπιλογὴ ἐκλεκτῶν μα-
θητῶν. Τὸ κυριότερο προσὸν ἐπιλογῆς ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἐπιδεκτικότητα

για μάθηση. Με τὸν τρόπο εἰσαγωγῆς τῶν οἰκοτρόφων, τὸ οἰκοτροφεῖο κινδυνεύει νὰ μετατραπῇ σὲ βλακοκομεῖο, ἀφοῦ γίνονται δεκτοὶ κι ἀπορριφθέντες ἀκόμα μαθητές, προστατευόμενοι διάφορων ἰσχυρῶν. Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἔγινε αἰσθητὴ, καὶ στὸ συμβούλιο τοῦ οἰκοτροφείου ἀκόμα, ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκκαθάρισης τῶν εἰσαχθέντων κι ἀνατέθηκε στὸ γυμνασιάρχη Γ. Στεργίου νὰ ὑποβάλει σχετικὴ ἔκθεση. Μῆνες πέρασαν καὶ ἡ ἔκθεση δὲν ὑποβλήθηκε. Ὑπεύθυνος ἦταν ὁ γυμνασιάρχης, κατήγγειλε ὁ Χατζῆς, ἀναφέροντας ταυτόχρονα καὶ τοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπέβαλε τὴν ἔκθεση. Εἶναι καιρὸς πλέον, κατέληγε, νὰ σταματήσῃ τὸ σκάνδαλο. Εἶναι καιρὸς νὰ ἐπέμβουν ὁ Γενικὸς διοικητὴς κι ὁ Γενικὸς ἐπιθεωρητὴς καὶ νὰ καθαρίσουν τὴν κόπρὸ τοῦ Αὐγείου. Πᾶσα περαιτέρω ὀλιγορρία θὰ ἀπετέλει ἔγκλημα βαρύτερον ἔναντι τῆς Ἑπειρωτικῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου. Καὶ στὸ θέμα τῶν εὐθυνῶν τοῦ Γ. Στεργίου διαφωνοῦσε ἡ «Ἑπειρωτικὴ ἡχώ». Ὁ γράψας ὠθήθη εἰς ἐπικρίσεις -σημείωνε- ἐκ προσωπικῶν ἐλατηρίων.

Οἱ ἀπόψεις τοῦ Χατζῆ γιὰ τὸν προορισμὸ τῶν οἰκοτροφείων ἀμφισβητήθηκαν ἀπὸ πολλοὺς. Στὸ ὅλο θέμα περιπλέκονταν καὶ συμφέροντα, κομματικὲς ἐπεμβάσεις, ρουσφέτια, πῶς ἄλλοιῶς θὰ σχηματιζόταν ἡ, κατὰ τὸν Χατζῆ, κόπρὸς τοῦ Αὐγείου; Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, πρῶτα, ἐξακολουθοῦσε ν' ἀμφισβητεῖ τὴν ἄποψη ὅτι ὅλα τὰ ἐλληνόπουλα εἶχαν ἴσες εὐκαιρίες μόρφωσης. Οἱ οἰκονομικοὶ λόγοι, ἔλεγε -καὶ εἶχε δίκιο- δὲν ἐπιτρέπουν ν' ἀπολαμβάνουν ἴσης παιδείας ὅλοι οἱ Ἕλληνες. ...Ναὶ μὲν εἶναι ἐλευθέρᾳ ἡ εἴσοδος εἰς τὰ σχολεῖα τῶν πάντων -ἀντέτεινε- ἀλλὰ πρὸ τῆς εἰσόδου χαίνει εὐρὺς ὁ χάνδαξ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως ἐκάστου, τὸν ὁποῖον ἐλάχιστοι κατορθώνουν νὰ ὑπερπηδῶσι. Καὶ ἂν δὲν εἶχε τὸ πρᾶγμα οὕτως πῶς δικαιολογοῦνται οἱ πολυπληθεῖς μικροκαλφάδες κάτω δυστυχῶς καὶ τῶν δέκα ἐτῶν εἰς ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα ἀνὰ τὰς πόλεις καὶ οἱ μικροὶ ποιμένες εἰς τὰ χωρία, τοὺς ὁποίους ἡ ἀνέχεια καταδικάζει νὰ ὀδηγῶσι τὰ ποίμνια; Ἀπὸ ἄλλους ἀμφισβητοῦνταν ὁ ρόλος τῶν οἰκοτροφείων, ὅπως τὸν προσδιόριζε ὁ Χατζῆς, καὶ σὲ πολλὰ δὲν εἶχαν ἄδικο. Ἐγράφε ἓνας στὴν Ἑπειρὸ (15-2-25): Πολὺ ὁμορφα καὶ πολὺ λογικὰ ὅσα λέτε γιὰ τὴν ἐπιλογὴν, ἀλλὰ τὰ ἐθνικὰ οἰκοτροφεῖα Ἑπείρου (Ἰωαννίνων, Παραμυθιάς, Βοστίνης μὲ 400-500 μαθητάς) δὲν ἔγιναν μὲ σκοπὸν ἐπιλογῆς, διότι ἂν αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπός, ἔφτανε ἓνα μόνον καὶ μὲ 40, τὸ πολὺ 50, οἰκοτρόφους. Ἡ ἐπιλογὴ τότε δὲν θὰ ἐγίγνετο μόνον ἀπὸ τὴν Ἑπειρὸν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, τὴν Στερεάν καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἀπὸ τὰς νήσους καὶ ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, δηλαδὴ ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ὁπότε θὰ ἰδρύνοντο πανταχοῦ ἐθνικὰ οἰκοτροφεῖα νὰ ἐνισχύσουν 500-600 ἐκλεκτὰ στοιχεῖα εἰς τὴν ἐξέλιξιν των... Τὰ οἰκοτροφεῖα Ἑπείρου ἰδρύθησαν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τὴν περισυλλογὴν καὶ περίθαλψιν τῶν πτωχῶν καὶ ὀρφανῶν ἐκείνων ποὺ σκοτώθηκαν στοὺς πολέμους 1912-

1922. Ἐδῶ ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνητε καὶ νὰ ἐξετάσητε ἂν αὐτὸς ὁ σκοπὸς ποὺ θέλει νὰ παρουσιάσῃ τὴν πατρίδα εὐγνώμονα εἰς τὰ θύματά της, ἐξεπληρώθῃ ἢ ὄχι... Τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀντιφρονούντων εἶχαν κι αὐτὰ στέρεη βάση, γιατί ἔθεταν ὡς σκοπὸ τῆς ἴδρουσης τῶν οἰκοτροφείων τὴν περισυλογὴ τῶν παιδιῶν τῶν θυμάτων πολέμου, κι ὄχι μόνο τῶν χαρισματοικῶν, ὅπως ἤθελε ὁ Χατζῆς. Δὲν ἦταν, λοιπόν, εὐκόλο νὰ ἀντικρουσθοῦν, γιαντὸ καὶ δὲν δόθηκε συνέχεια, στὴν ἀντιπαράθεση ἀπόψεων, παρόλο ποὺ πολλὰ ἀπ' ὅσα συνέβαιναν στὰ οἰκοτροφεῖα πρόσφεραν ἐρείσματα γιὰ σχολιασμὸ καὶ ἐπίκριση. Στὸ μεταξὺ, ἄλλο θέμα ἀπορρόφησε τὴν προσοχὴ τοῦ ἀρθρογράφου τῆς *Ἡπείρου*: ἡ πολιτεία τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Μονοταξίου Διδασκαλείου Ν. Σπηλιωτοπούλου, ὁ ὁποῖος ὑποχρέωνε τοὺς σπουδαστὲς νὰ γράφουν, χωρὶς καὶ νὰ ὑπογράφουν, ἐπιστολὲς ἐπικριτικὲς γιὰ τὴν ἀρθρογραφία τοῦ Χατζῆ. Τέτοιες ἐπιστολὲς δημοσιεύτηκαν στὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, ἔγιναν μάλιστα καὶ προσωπικὲς παραστάσεις στὴ διευθυνση τῆς ἡμερηίδας τῆς διοικητικῆς ἐπιτροπῆς τῆς *Ἐνώσεως σπουδαστῶν Μονοταξίου Διδασκαλείου*. Γιὰ τὶς ἐνέργειες τοῦ διευθυντῆ ὁ Χατζῆς ἀπειλοῦσε μὲ ἀποκαλύψεις.

Ἄλλο θέμα ποὺ ἀπασχόλησε τὸν τύπο τὸ Φεβρουάριο ἦταν τὸ σχετιζόμενο μὲ τὴν ἐφαρμογὴ κάποιας, προσωρινοῦ χαρακτῆρα, μορφῆς αὐτοδιοίκησης, κατὰ νομοῦς. Σύμφωνα μὲ τὶς διαταγές, τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο τῆς πρωτεύουσας κάθε νομοῦ, θὰ κατάρτιζε, ὕστερα ἀπὸ ἐκλογὴ τῶν μελῶν του, πίνακα μὲ ὀνόματα τεσσάρων ἢ δύο πολιτῶν, ἀνάλογα μὲ τὸν κάθε κλάδο, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ Γενικὸς διοικητὴς θὰ ἐπέλεγε τοὺς δύο ἢ τὸν ἕνα. Οἱ ἐπιλεγόμενοι θ' ἀποτελοῦσαν ἕνα εἶδος νομαρχιακοῦ συμβουλίου, αὐτὸ τὸν ὅρο χρησιμοποιοῦσαν καὶ τότε. Στὶς 18 Φεβρουαρίου τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο, ὑπέδειξε τὰ πρόσωπα καὶ κατάρτισε τὸν πίνακα ποὺ περιλάμβανε τὰ ἑξῆς ὀνόματα: *Κλάδος ἀνωτέρου διοικητικοῦ (ἐποπτικοῦ)*: Δημοσθ. Χατζῆς, Ἀθ. Στούπης (δικηγόροι) καὶ Β. Μιχαηλίδης, Ι. Βαδαλούκας (γιατροί). β) *Τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ*: Π. Κασοῦμης, βιβλιοπώλης, Β. Λιάσκος, Εὐθ. Τζιάλλας, δημοσιογράφος, Δ. Βλαχλείδης, γιατρός. γ) *Τῶν Τ.Τ.Τ.* (ταχυδρομείων, τηλεγράφων, τηλεφώνων): Ν. Λάμπας, δημοσιογράφος, Εὐ. Χατζῆς, δικηγόρος. δ) *Τοῦ Δασικοῦ*: Κων. Κατσαδήμας, δικηγόρος, Ι. (Τζῶν) Κυπριώτης, δικηγόρος, Γ. Βλαχλείδης, δικηγόρος καὶ Ν. Σάρρας. ε) *Τῶν Δημοσίων ἔργων*: Γ. Γκάνιος καὶ Χαρ. Λάμπας. στ) *Τοῦ Ὑγειονομικοῦ*: Ἀναστ. Χρηστίδης, ἱατρός καὶ Ἀν. Μπαμπασίκας, φαρμακοποιός.

Γινόταν φανερό ὅτι ὁ Διχασμὸς συνεχιζόταν· ἡ ἐπιλογὴ ἦταν ὄχι μόνο μονοκομματικὴ (ἀπέκλειε ὀλόκληρη τὴν ἀντιπολίτευση καὶ σ' αὐτὸ συμφωνοῦσε καὶ ἡ *Ἡπειρωτικὴ Ἠχώ*, τῆς 22-2-1925), ἀλλὰ κι ἀνεπιτυχής, ὡς πρὸς ὀρισμένα πρόσωπα. Ὁ Χατζῆς ἔγραψε ὀξύτατο ἄρθρο μὲ τίτλο *Με-*

τεξεταστέοι..., στο ὁποῖο ἀνέφερε συγκεκριμένα πρόσωπα ὡς ἀκατάλληλα γιὰ τὰ καθήκοντα ποὺ θ' ἀναλαμβάνουν, ὅπως τὸ δικηγόρο Δημοσθένη Χατζῆ καὶ τὸ βιβλιοπώλη Π. Κασοῦμη, ἀντιδιαστέλλοντάς τα μὲ τὰ ἱκανὰ ποῦ ὑπῆρχαν: Ἐν τῷ δημοτικῷ καταστήματι προχθές, οἱ κάκιστοι μαθηταὶ κακοῦ διδασκάλου, ἀναξίως δημαρχεύοντος, ἔδωκαν ἐλεεινὰς δημοσίας ἐξετάσεις. Ὑπάρχει ὁμως κάποιος κριτὴς βαθμολόγος τῶν ἐλεεινῶν γραπτῶν καὶ προφορικῶν τοῦ ἀστοχημάτων. Ἀπὸ τὸν κριτὴν αὐτὸν ἀναμένει ἡ κοινὴ γνώμη νὰ μὴν συναναδειχθῇ ἀντάξιος ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀπέδειξαν, ὅτι οὔτε φιλοπόλιδα νοημοσύνην, οὔτε πολιτικὴν ἀξιοπρέπειαν, οὔτε διανοητικότητα στοιχειώδη ἔχουν. Καὶ ν' ἀπορρίψῃ καὶ τὰ γραπτὰ καὶ τοὺς γράψαντας τὰς τοιαύτας ὑποδείξεις καὶ νὰ τοὺς κρίνῃ, ἐπὶ τοῦ παρόντος, μετεξεταστέους, ...μέχρις ὅτου, ἐν εὐθέτῳ καιρῷ, ἡ πραγματικὴ κοινὴ γνώμη, ἐλευθέρᾳ, τοὺς ἀχρηστεύσῃ προπόντως. Ὁ βαθμολόγος καὶ κριτὴς αὐτὸς εἶναι ὁ Γενικὸς διοικητὴς κ. Πετυχάκης. Δριμεῖα κριτικὴ ἄσκησε καὶ ὁ Χρηστοβασίλης στὴν Ἐλευθερίᾳ, ἐπισημαίνοντας μιὰ ἀκόμη ἀδυναμία του: τὴν ἀπουσία ἀντιπροσώπων ἀπὸ τὴν ὑπαιθρο. Τρεῖς πάντως ἀπὸ τοὺς ἐκλεγέντες οἱ: Ι. Κυπριώτης, Γ. Γκάνιος καὶ Εὐαγ. Χατζῆς παραιτήθηκαν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴ τῆς ἀπόφασης τῆς Γενικῆς διοικήσεως.

Ἡ κριτικὴ τῶν ἐφημερίδων ἔπαιξε ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν ἀπόφαση τοῦ Γενικοῦ διοικητῆ. Δὲν ἐνέκρινε τοὺς πίνακες καὶ συνέστησε στὸ δῆμαρχο καὶ τὸ δημοτικὸ συμβούλιο νὰ δείξουν περισσοτέραν ἡπειρωτικὴν καὶ φιλοπόλιδα ἀντίληψιν καὶ νὰ συντάξουν πίνακες μὲ ὑποψήφιους ἱκανοὺς νὰ χειριστοῦν τὰ ζητήματα, μὲ τὴν ἐπίλυση τῶν ὁποίων θ' ἀσχολοῦνταν. Τελικὰ ἡ Γενικὴ διοίκησις, ὕστερα ἀπὸ νέα πρόταση τοῦ Δημοτικοῦ συμβουλίου, ἐνέκρινε τὸ διορισμὸ ὡς νομαρχιακῶν συμβούλων τῶν: Εὐαγ. Χατζῆ, Ι. Κυπριώτη, Γ. Βλαχλείδη, Γ. Νιαβῆ, Κ. Κατσαδήμα, Σ. Σπέγγου, Γ. Ράδου, Σαμπεθαῖ Καμπιλῆ, Ἀθ. Χρηστίδη, Β. Κούρεντα, Χ. Λάππα καὶ Γ. Γκωλέτση.

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς Δημοκρατικῆς Ἐνώσεως τοῦ Ἀλ. Παπαναστασίου, στίς 12 Φεβρουαρίου γιόρτασαν τὴν ἐπέτειο τῆς δημοσίευσής τοῦ Δημοκρατικοῦ Μανιφέστου (12-2-1922), μέσω τῶν Δημοκρατικῶν συλλόγων καὶ τῶν ἐφημερίδων τους. Στὰ Γιάννινα ἡ Ἠπειρωτικὴ ἡχώ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κύριο ἄρθρο της τιτλοφορούμενο: Ἱστορικὴ ἐπέτειος, δημοσίευσεν καὶ τὴ διακήρυξιν τοῦ Δημοκρατικοῦ συλλόγου Ἰωαννίνων, στὴν ὁποία προβάλλονταν καὶ οἱ κοινωνικὲς ἐπιδιώξεις τοῦ Μανιφέστου. Ἡ Δημοκρατία μας -ἔλεγε ἡ διακήρυξις τοῦ Συλλόγου- ἀφοῦ γκρέμισεν ἓνα θρόνον ἑνὸς βασιλιά, ἔχει νὰ γκρεμίσῃ μὲ τὴ σειρά τους καὶ ἄλλους θρόνους, τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τῆς ἀριστοκρατίας. Ὡς τώρα πολεμιέται κρυφὰ καὶ φανερὰ ἀπὸ φανεροὺς ἐχθροὺς καὶ κρυφοὺς τάχα φίλους. Ὁ δροσερὸς καὶ ζωογόνος ἀέρας τῆς ἀκόμα δὲν κατόρθωσε νὰ σκορπίσῃ τὰ σύγνεφα τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς ἀμαθείας. Καὶ κατέληγε: Ἕλληνες πολῖται! Ἀς χαιρετήσωμε τὴ σημε-

ρινή τρίτη επέτειο. Ἄς πάρουμε θάρρος γιὰ ἕναν ἀγῶνα πού θά μᾶς δώκῃ ἀληθινά τὴν πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία μας. Ἄς πιστεύσουμε φανερά στὴν Δημοκρατία μας καὶ ἃς κυττάξουμε μεθοδικὰ καὶ κανονικά νὰ τὴν ἀπαλλάξουμε ἀπὸ τίς ὀχιές πού μᾶς τριγυρίζουν. Ζήτω κλπ. Ὁ προεδρεύων Ἄνδρ. Χατζῆς, ὁ γραμματεὺς Εὐθ. Τζάλλας, τὰ μέλη: Β. Παναγόπουλος, Ἀριστ. Στατηρᾶς, Παν. Περιστέρης, Μιχ. Δάνας, Σπυρ. Τζώρτζης.

Μπορεῖ ὁ πόλεμος γιὰ τὴ νομιμότητα ἢ μὴ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Σπυρίδωνος στὰ Γιάννινα νὰ εἶχε κοπάσει, ἢ πολιτεία του ὅμως βρισκόταν καθημερινὰ ὑπὸ κρίση, μὲ σχόλια πού κατὰ καιροὺς δημοσιεύονταν στὴν *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*. Ἀφορμὴ γιὰ νέα ἐπίθεση ἐναντίον του ἔδωσε ἡ κατάσχεση ἀπὸ τὴν Ἀστυνομία μικρῶν χάρτινων σημαῖων, στίς ὁποῖες ἀπεικονίζόταν ἡ μορφή τοῦ Κωνσταντίνου. Ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* ἔδινε συγχαρητήρια στὴν Ἀστυνομία γιὰ τὴν ἐνέργειά της, ἔγραφε ἀκόμα ὅτι *ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Σπυρίδωνος εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει ὀγκωδέστατον ἄγαλμα τοῦ Κωνσταντίνου*. (Τὸ ἄγαλμα εἶχε γίνει μὲ ἐξάνους τῆς προηγούμενης (φιλοβασιλικῆς) δημοτικῆς ἀρχῆς). *Καὶ δὲν πιστεύομεν ὅτι αἱ ἄνω ἀρχαί, ἀφοῦ ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ κατασχέσουν τίς σημαιοῦλες, δὲν θὰ θελήσουν νὰ κατασχέσουν ἕνα πελώριον ἄγαλμα. Ἐκτὸς ἂν θέλουσι νὰ ὁμοιάσωσι πρὸς τοὺς διυλίζοντας τὸν κώνωπα καὶ τὴν κάμηλον καταπίνοντας, κατέληγε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*.

Τὸ θέμα τῶν ἔκθετων παιδιῶν ἀπασχολοῦσε τίς γιαννιώτικες ἐφημερίδες, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας ἀκόμα. Παρόλα αὐτὰ καμιὰ πρόοδος δὲν εἶχε σημειωθεῖ καὶ ἡ θνησιμότητα τῶν νόθων ἔκθετων, -τὰ περισσότερα προέρχονταν ἀπὸ τὴν ὑπαιθρο- ἦταν τρομακτικὴ, ἔφτανε τὸ 97%! Ὁ Χρηστοβασίλης ἐπισήμανε τὴν ἀνάγκη ἵδρυσης *Ἐκθετοτροφείου* γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ, *ἵνα μὴ χάνωνται τόσαι κατ' ἔτος ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις*.- *Ἐνα ἀπὸ τὰ Ἑπειρωτόπουλα πού σπουδάζουν εὐδοκίμως στὴν Εὐρώπη εἶναι καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Γκανιάτσας, ἀπὸ τὴν Ἀραχωβίτσα, ὁ ὁποῖος δὲν ἐξοδεύει τὰ χρήματα τοῦ πατρός του ἀδίκως*. (*Ἐλευθερία*, ὅπου καὶ δημοσιεύονται ἀνταποκρίσεις ἀπὸ τὸ Μόναχο, σὲ συνέχειες, τοῦ Κ. Γκανιάτσα, ἀργότερα καθηγητὴ στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, μὲ τίτλο: «Ἡ σημερινὴ Γερμανία»).- Πέθανε στὴν Ἀθήνα ὁ Δημήτριος Ἀραβαντινός, μηχανικὸς, τελευταῖος γυιὸς τοῦ Ἑπειρώτη ἱστοριογράφου Παναγιώτη Ἀραβαντινοῦ. Εἶχε σπουδάσει στὴν Εὐρώπη μὲ δαπάνες τοῦ *Φιλητείου* κληροδοτήματος Ζίτσας. Ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀθήνα, γιὰτὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά του εἶχε διωχθεῖ ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ἐπὶ τουρκοκρατίας, οἱ δυνάστες τὴ θεωροῦσαν ὡς κέντρο κάθε ἐλληνικῆς δράσης στὴν Ἑπειρο.- Λαμπρὴ ἐπιτυχία σημείωσε ἡ παράσταση τοῦ *Συλλόγου Διδασκαλιστῶν*, πού ἀνέβασε τὴ *Γκόλφω* τοῦ Περесиᾶδη. Τὰ χρήματα τῶν εἰσπράξεων διατέθηκαν γιὰ τὴν ἵδρυση βιβλιοθήκης στὸ Διδασκαλεῖο.- Διαλέξεις: α) Στὶς αἵθουσες τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς μίλησε ὁ πρῶν διευθυντὴς τοῦ Μονοταξίου Διδασκαλείου Δ. Σακελλαρίδης, μὲ θέμα: *Ρήγας Φεραίος*. β) Ὁ καθηγητὴς Ἀλκ. Κοντοπάνος μίλησε στὸ *Λύκειο Ἑλληνίδων* μὲ θέμα: *Περὶ πολιτισμοῦ, χειρισθεῖς τοῦτο μετὰ μεγίστης δεξιότητος*.- Τὸ β' γυμνάσιο ἐξακολοῦθοῦσε νὰ στεγάζεται στὴ *Ζωσιμαία σχολή*. Ἐπικρινόταν ὁ γυμνασιάρχης Γ. Στεργίου γιὰ τὴν ἀδιαφορία μεταστέγασης τοῦ γυμνασίου του. Ἐξαιτίας τῆς κατάστασης αὐτῆς ναυαγοῦσε καὶ ἡ προσπάθεια γιὰ

αναδιοργάνωση και πλουτισμό της βιβλιοθήκης (απόφαση κοινοτικού σώματος), εξαιτίας της έλλειψης αίθουσών στη Ζωσιμαία, για εγκατάστασή της.- Στις 17 Φεβρουαρίου έγιναν τα εγκαίνια του νέου μεγάλου κέντρου -μπάρ- και θεάτρου αργότερα- Ευστρατιάδου. Ο άπλετος φωτισμός του, ή καλλιτεχνική διακόσμηση και ή εκλεκτή μουσική, έμυριζαν κέντρον μεγάλης πόλεως, πολιτισμόν και πρόοδον. Οί παλιότεροι τὸ θυμούνται, ήταν πελάτες του.- Τηλεγράφημα πού δημοσιεύτηκε στο

Ο Βασίλης Χρηστοβασίλης με την αδελφή του Ανθούλα, σε μικρή ηλικία, στο Άργυροκαστρο.

Ίωαννίδη, προϊστάμενο της ταχυδρομικής αλληλογραφίας, στόν ὅποιο χορηγοῦνταν, παράνομα, κατὰ τὴν ἐφημερίδα, συνεχῶς ἀναρρωτική ἄδεια, ἐνῶ ἦταν ὑγιέστατος. Ἀλλὰ δὲν ἦταν λίγους μῆνες ἀργότερα αὐτοκτόνησε. Ἡ δεύτερη κατηγορία, ἀναφερόταν στὸ ὅτι ὁ Σπυρίδων, κατὰ τὸν ἀνταποκριτὴ τῆς ἐφημερίδας ἀπὸ τὸ Πόποβο, ἐπέτρεψε στοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς νὰ γιορτάσουν τὰ Χριστούγεννα μὲ τὸ παλιὸ ἡμερολόγιο. Γνωρίζομεν τὸν Σπυρίδωνα τόσον ριζοσπαστικὸν ὥστε δυσκολευόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἶπεν εἰς τοὺς ἐρωτήσαντας αὐτὸν σχετικῶς διὰ τὰ Χριστούγεννα «δὲν πειράζει», παρατηροῦσε ὁ σχολιαστής. Παρόλα αὐτὰ σωστὴ ἦταν ἡ τοποθέτηση τοῦ Σπυρίδωνα. Δύσκολα προσαρμόζονταν οἱ χωρικοὶ στὸ νέο ἡμερολόγιο, δὲν εἶχε περάσει πολὺς χρόνος ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ του.- Ἀπὸ τίς

Ἐλεύθερο βῆμα, γιὰ παραίτηση τοῦ βουλευτῆ Ἀθ. Τραχίλη, ἔφερε ἀναταραχὴ στοὺς πολιτικοὺς κύκλους τῶν Γιαννίνων. Ἡ εἶδηση τελικὰ διαψεύστηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ βουλευτὴ.- Τοποθετήθηκε στὴ Φρουρὰ Ἰωαννίνων ὁ λοχαγὸς Πυροβολικοῦ Θάνος Σταμόπουλος. Ἀργότερα ἐγινε διευθυντὴς τοῦ 2ου Γραφείου τῆς VIII μεραρχίας.- Ἐν μέσοις Ἰωαννίνοις -ἔγραφε ἡ Ἐλευθερία- καὶ ἐν πλήρει εἰκοστῷ αἰῶνι, ἓνας τσαρλατάνος, σταθμεῦων ἐντὸς ἀμάξης καὶ περιεζωσμένος μὲ διάφορα πελώρια φεΐδια, περιέρχεται τὴν πόλιν καὶ πωλεῖ ψευτοφειδοβότανο, ἐξαπατῶν τοὺς ἀπλοϊκοὺς χωρικοὺς... Κύριε διευθυντὰ τῆς Ἀστυνομίας! Ἀρατε ἐπὶ τέλους αὐτὴν τὴν ἀποτρόπαιον ἀηδιάν ἀπὸ τὰ Γιάννινα! Τὰ Γιάννινα εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἠπείρου καὶ ὄχι τῆς Ὀτεντίας τῆς Ἀφρικῆς!». - Δυὸ βολές ἀπὸ τὴν Ἠπειρωτικὴ ἠχώ γιὰ τὸ μητροπολίτη Σπυρίδωνα: Ἡ πρώτη ἀφοροῦσε τὸν τιτουλάριο τοῦ Πατριαρχείου κι ἀπὸ τοὺς ἔμπιστους τοῦ μητροπολίτη Ὁρέστη

18-1-25 ἄρχισε ἡ δημοσίευση στήν *Ἑπειρωτική ἡχώ*, σέ συνέχειες, τῆς ἱστορικῆς μελέτης, τοῦ πρωτοσυγγέλου Εὐσταθίου Δ. Σκάρπα: *Ἡ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Παυωνάτου ἐν Ζαγορίῳ Ἱερὰ Μονή Βοτσᾶς*.- Ἐνθουσιώδης ἀρθρογράφος, ἐμφανίστηκε στήν *Ἑπειρωτική ἡχώ* ὁ Στάθης Φέρης, πού δημοσίευε κατὰ καιροὺς καὶ χρονολογήματα. Δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν φιλόλογο καθηγητὴ, μᾶλλον ἀδιόριστο τότε, Στάθη Λαμπρίδη.- Καὶ πάλι οἱ «οἴκοι ἀνοχῆς» στὸ προσκήνιο. *Ἐπεισόδιον συμβάν (6-2-25) εἰς τὸν οἶκον ἀνοχῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Οὐΐλσωνος μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἀσχοληθῶμεν κάπως ἐπὶ τοῦ οἴκου τούτου. Καὶ ἐρωτῶμεν τὴν Ἀστυνομίαν καὶ τὸν Δῆμον: Δὲν φρονοῦν ὅτι ἐξυπηρετικὸν τῆς πέριξ συνοικίας θὰ ἦτο ἡ μεταφορά καὶ τοῦ οἴκου τούτου, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει καὶ ὁ προγενέστερός του; Ἡ μήπως ὑπάρχει φόβος νὰ προκληθοῦν διπλωματικὰ ἐπεισόδια; Μία πόλις, ὡς τὰ Ἰωάννινα, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχῃ δύο οἴκους ἀνοχῆς καὶ εἰς δύο σημεῖα τῆς πόλεως. Νὰ μὴ περισπτώσῃς πού ἐπιβάλλεται τὸ συγκεντρωτικὸν σύστημα.* (*Ἑπειρωτική ἡχώ*, 8-2-25).- Στὴν *Ἑπειρωτική ἡχώ* ἄρχισε ἀκόμα ἡ δημοσίευση (ἀπὸ 14-2-1925), σέ συνέχειες, ἐπὶκαιρῆς μελέτης μὲ θέμα *Αἱ πληγαὶ τῆς Ἑπείρου*.- Δυὸ κινηματογράφοι λειτουργοῦσαν στίς ἀρχὲς τοῦ 1925 στὰ Γιάννινα, τὸ Ἀττικόν καὶ τὸ Παλλάς.

Στίς 23 Φεβρουαρίου ἡ οἰκογένεια τοῦ Χρήστου Χρηστοβασίλη δέχτηκε τρομερὸ πλῆγμα. Τὴν ἄγγιξε ὁ θάνατος, πού ἄρπαξε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά της τὸν πολυαγαπημένο μικρότερο γυιό, τὸ Βασίλη. *Μιὰ κουκουβάγια λάλησε στὸ ἀντικρινὸ κυπαρίσσι τοῦ σπιτιοῦ. Οὐνοῦ, προμήνυμα θανάτου, μοιρολογοῦσε ὁ χαροκαμμένος πατέρας. Ὁ θάνατος τοῦ παιδιοῦ συγκλόνισε τὴ γιαννιώτικη κοινωνία. Πέθανε ἀπὸ δοθινηνικὴν μόλυνσιν, κακὸ σπυρί, ὀνομάζει τὴν ἀρρώστεια ὁ λαὸς μας. Ἐφηβος πέθανε ὁ Βασίλης, πάνω στὰ ἀνθισμένα νιάτα του, οἱ γιατροὶ τῆς πόλης δὲ μπόρεσαν νὰ κάνουν τίποτε, οὔτε καὶ οἱ γιατροὶ τῆς Ἀθήνας στάθηκαν ἱκανοὶ νὰ νικήσουν τὴ θανατηφόρα μόλυνση* ἔκλεισε τὸ παιδί τὰ μάτια του, ἀκουμπισμένο στήν ἀγκαλιά τῆς μητέρας του, πού τὸ εἶχε συνοδεύσει στήν Ἀθήνα γιὰ θεραπεία. Ἐγραψε ἄρθρο ὁ Χρηστοβασίλης στήν ἐφημερίδα του, πεζὸ μοιρολόϊ πες, γιὰ τὸν ἀδικοχαμένο γυιό του, τὸν προικισμένο μὲ τόσα χαρίσματα, σ' αὐτὸν ὁ πατέρας ἔβλεπε τὴν τέλεια ἐνσάρκωση τοῦ ἐφήβου. Ἀλλὰ καὶ τὸ ποίημα πού ἀκολουθοῦσε, ἀνῆκει στήν κατηγορία τῶν καλλίτερων δημοτικῶν μοιρολογίων καὶ τὰ δυό, πεζὸ καὶ ἔμμετρο, ἀνήκουν στήν ἱστορία τῆς Ἑπειρωτικῆς λογοτεχνίας. Παραθέτω μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ πεζό, πού τὸ τιτλοφοροῦσε: *Ὁ Βασίλης μου: —Εἶταν σωματικῶς σὰν εἰκόνα Ἐφήβου, βγαλμένη ἀπὸ τὸν χρωστῆρα τοῦ Ραφαήλ ἢ τὴ σμίλη τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου. Εἶταν ψυχικῶς ὡραῖος, σὰν ἄγγελος κατεβασμένος ἀπὸ τὰ παλάτια τοῦ Οὐρανοῦ. Εἶταν γλυκὺς σὰν τὸ λάλημα τοῦ ἀηδονιοῦ. Εἶταν ὄνειροπόλος κι ἔβλεπε στὰ ξύπνια του παραδείσια ὄνειρα. Εἶταν τραγουδιστής, σὰν οὐράνια ἁρμονία. Εἶταν χορευτής, σὰν θεῖο καὶ μυρωμένο ἀγεράκι, πού παίζει ἀνάμεσα στὰ τριαντάφυλλα. Εἶταν βαθὺς κριτικὸς καὶ βαθὺς ψυχολόγος μὲ ὅλη του τὴ νεαρὴ ἡλικία. Εἶταν ἀπάνω στίς χαρὲς του, ἀπάνω στὴ νεανικὴ του βλάστηση. Εἶταν 19 χρονῶν παλληκάρι, στρατιώ-*

της και τριτοετής φοιτητής της Νομικής. Είταν εύφυής, όξύνους, ζωγράφος, κοσμηματογράφος, μίμος, γλωσσομαθής, εύγενής τους τρόπους, εύγενής στην ψυχή του, κι όταν βρίσκονταν σέ συναναστροφή, όσο μεγάλη κι αν είταν σέ πρόσωπα και σ' αριθμόν, τό κέντρο της κι ό κυρίαρχός της. Είταν ένθουσιώδης, είταν ήρωας, είταν πονετικός, είταν άφελής, είταν άκακος. Είταν τό χάσμα τοῦ σπιτιοῦ μου, είταν τό καύχημά μου και τό καμάρι της μητρός του, τοῦ αδερφοῦ του και τῶν τεσσάρων αδερφάδων του. Είταν τό μοναδικώτερο στολίδι μέσα σ' όλα τὰ Γιάννινα και σ' όλη τήν Ἡπειρο. Είταν... Και τί δέν είταν ό Βασίλης μου! Κι άφοῦ συνεχίζει έκθέτοντας μέ άφατη λύπη αλλά και ήρεμη αξιοπρέπεια τό ιστορικό της άρρώστειας του πού τόν όδήγησε στο θάνατο, κατέληγε: *Τέτοιος ήταν ό Βασίλης μου! Τέτοιον Βασίλη έχασα!* Ἀκολουθεῖ τό ποίημα, θρηνητικό μοιρολόγι κι αυτό:

—Ποῦ πᾶς, λουλούδι τ' Ἀπριλιοῦ, ποῦ πᾶς καμαρωμένο;
Δέν κάθοσουν στην λουλουδιά τή μοσχομυρωδάτη,
Νά χαίρεσαι τήν Ἀνοιξη, νά χαίρεσαι τό Μάη,
Νά λούζεσαι μέ τή δροσιά, στοῦ ήλιου τίς άχτίδες;
Στάσου νά ιδῆς και τόν Θεοτή, νά ιδῆς τόν Ἀλωνάρη,
Στάσου νά ιδῆς τόν Αὔγουστο μέ τὰ γλυκά σταφύλια,
Νά ιδῆς και τό χινόπωρο, πού πέφτουνε τὰ φύλλα.
Κι ἄμα φυσηξη ή παγωνιά, κι ή χειμωνιά πλακώση,
Τότε πηγαίνεις, ἄνθος μου, στ' άγύριστο ταξίδι.
—Δέν ήμπορῶ νά βασταχτῶ, δέν ήμπορῶ νά μείνω.
Μέ κάλεσε ό Βασιλιάς από τόν Κάτω Κόσμο,
Πῶς κάνει γάμους και χαρές και μαῦρα πανηγύρια
Και θέλει μέ τὰ νειάτα μου και μέ τήν ὠμορφιά μου
Τό μαῦρο τό τραπέζι του νά τ' ὠμορφοστολίση.

Ὅλες οἱ γιαννιώτικες ἐφημερίδες ἔγραψαν νεκρολογίες για τόν Βασίλη, ό χαροκαμένος πατέρας πολύ συγκινήθηκε...

Τήν ἄλλη μέρα, στίς 24 τό βράδυ, σοβαρότατο ἐπεισόδιο, μέ ήρωα τόν άνθυπομοίραρχο της Χωροφυλακῆς Ἀθαν. Γουλιώτη, ἔγινε σέ ἐστιατόριο της ὁδοῦ Ἀβέρωφ και εἶχε, κατά τό σχολιασμό τῶν ἐφημερίδων, άντιτηπειρωτικές προεκτάσεις. Φαίνεται ὅτι ό άνθυπομοίραρχος παρακολουθοῦσε ὁμάδα ἀπολυθέντων ἐφέδρων πού ἔτρωγαν στο ἐστιατόριο, τους θεώρησε ὡς ὑποπτους κομμουνιστές. Ὅταν οἱ ἐφεδροι ἔφυγαν, ό άνθυπομοίραρχος, χωρίς αἰτία, συνέλαβε τό γυιό τοῦ διευθυντῆ τοῦ ἐστιατορίου, τόν όδήγησε βάνανυσα στο τμήμα τοῦ Κουρμανιοῦ και τόν ἔδειρε. Ἐπειδὴ οἱ χωροφύλακες τοῦ τμήματος δέν ἀκολούθησαν τό παράδειγμά του διέταξε τή μεταφορά του στο Ἀγροτικό τμήμα, για σκληρότερη κακοποίηση. Ὡς αἰτιολογικό της κράτησης τοῦ παιδιοῦ πρόβαλε τό ἐπιχείρημα πῶς ἕνας ἀπό τους ὑποπτους ἐφέδρους ήταν ξάδελφός του. Στο Ἀγροτικό τμήμα νέος ξυλο-

δαρμός και βρισιές· στις διαμαρτυρίες του κρατούμενου ὁ ἀνθυπομοίραρχος ἀπαντοῦσε: *Οἱ ἐφεδρὸι ἐκεῖνοι καὶ σὺ εἴσθε κομμουνισταί... Ἡπειρώτης δὲν εἶσαι; Ὅλοι σας οἱ Ἡπειρώτες εἴστε τουρκοσπέρματα, τουρκογ... κοψοπ... Διαβάστε τὴν ἱστορία σας. Ὅ,τι ἦτο ἡ κυρά Φροσύνη μὲ τὸν Ἀλῆ Πασιᾶ, ὅλοι τέτοιοι εἴστε...». Τελικὰ ὁ κρατούμενος ἀφέθηκε ἐλεύθερος, ὅταν ὁ λόχος ποὺ ὑπηρετοῦσε ὁ ἐξάδελφός του διαβεβαίωσε τὴν ἀστυνομία ὅτι δὲν ἦταν κομμουνιστής. Τὸ ἐπεισόδιο προστιθέμενο σὲ ἄλλα μὲ ἀντιπειρωτικὸ περιεχόμενο, δημιουργήσε αἴσθηση στὴν κοινὴ γνώμη. Πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ γιαννιώτικη ἐφημερίδα διαμαρτυρόταν γιατί ἀποκλείονταν ἀπὸ τὸ διαγωνισμὸ μετεκπαίδευσης δασκάλων οἱ Ἡπειρώτες ὑποψήφιοι, ἂν καὶ εἶχαν τὰ προσόντα. Δριμύτατο ἦταν τὸ σχόλιο τῆς *Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς* γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ ὑπομοίραρχου: *Ἀλγεινοτάτην ἐντύπωσιν προξένησαν παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ καὶ λεπτομέρειαι τῆς ἀγροίκου καὶ ἀπρεποῦς συμπεριφορᾶς ὡς δημοσίου ὀργάνου τοῦ ἀνθυπομοιράρχου. Ἰδίως αἱ κατὰ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ ἐκτοξευθεῖσαι ὕβρεις ἀπὸ στόματος δημοσίου ὑπαλλήλου, ὁ ὁποῖος πληρώνεται ἀπὸ τὸν καθυβρισθέντα Ἡπειρωτικὸν λαόν, ἥγειραν τὴν ἀγανάκτησίν του... Παρὰ πολλῶν ἐρρίφθη ἡ ἰδέα ὅπως οἱ Πρόεδροι ὅλων τῶν Σωματείων καὶ Συλλόγων παρουσιασθοῦν ἐν σώματι ἐνώπιον τοῦ Γεν. Διοικητοῦ καὶ καταξιώσουν τὴν ἄμεσον ἐκδίωξιν τοῦ ὕβριστοῦ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ. Παρ' ἄλλων δὲ ὑποστηρίχθη ἡ ἰδέα, ὅπως συγκροτηθῇ συλλαλητήριον διαμαρτυρίας... Οἱ καταγγελίες ὁδήγησαν σὲ ἀνακρίσεις καὶ σὲ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθυπομοιράρχου ἀπὸ τὰ Γιάννινα, μὲ ἐνέργειες τῶν βουλευτῶν Σίμου καὶ Μπέμπη, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐπετέθη ὁ Κῆρυξ, ὑποστηρίζοντας τὸν ἀνθυπομοίραρχο. Μῆνες ἀργότερα ὁ Χρηστοβασίλης στὴν *Ἐλευθερία* (28-9-25) καὶ ὁ Χατζῆς στὴν *Ἡπειρο* (27-9-25), δημοσίευσαν δριμὺ κατηγορητήριον γιὰ τὴ σκληρὴ συμπεριφορὰ τοῦ κράτους ἀπέναντι δώδεκα Ἡπειρωτῶν ὑπαλλήλων τῶν Τ.Τ.Τ. ποὺ ἀπελύθησαν, λόγῳ ἀνικανότητος, ἐνῶ ὑπηρετοῦσαν ἐπὶ δέκα χρόνια εὐδοκίμως μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως. Ὅλοι ἦταν ὑπάλληλοι μόνιμοι, οἰκογενειάρχες, μὲ πεῖρα καὶ πετάχτηκαν στοὺς δρόμους χάριν οἰκονομικῶν, ἐνῶ ἄλλοι, Παλαιοελλαδίτες, μὴ ἔχοντες τὰ προσόντα τῶν παυθέντων Ἡπειρωτῶν καὶ πρὸ πάντων μὴ μόνιμοι διατηροῦνται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν... Ἡ ἀντιπαράθεση ἀνάμεσα στοὺς Νεοελλαδίτες καὶ τοὺς Παλαιοελλαδίτες, ποὺ ἦταν ἐντονη κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, ἄρχισε νὰ ἀναζωπυρώνεται πάλι μετὰ τὴν παρέλευση δεκαετίας. Καὶ σήμερα ἀκόμα ἐπιβιώνουν αἰσθήματα καὶ καταστάσεις τέτοιας ἀντιπαράθεσης, χρόνον μὲ τὸ χρόνο ὅμως ἀποσύρονται στὸ βάθος τοῦ ὑποσυνείδητου, παρόλο ποὺ κάποτε κάνουν ἐκρηκτικὴ τὴν παρουσία τους, ἰδιαίτερα κατὰ τὶς ποδοσφαιρικὰς συναντήσεις μεταξὺ τῶν ὁμάδων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, μὲ ἐκδηλώσεις ὅμως ἄλλης μορφῆς...**

Η ἀρρώστεια τοῦ Πέτρου ἐξελισσόταν ὁμαλά. Ἄν καὶ ὁρισμένοι χειροῦργοι συμβούλευαν «νυστέρι», ὁ γυιὸς τοῦ ὁ Δημήτρης ἦταν ὁπαδὸς τῆς συντηρητικῆς θεραπείας, μὲ τὰ φάρμακα τὸ ἔλκος ἔδειχνε νὰ ἐπουλώνεται. — *Πρέπει νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσουμε καὶ ἀκτινολογικά*, εἶπε στὸν πατέρα τοῦ Δημήτρης, θὰ πᾶμε στοῦ Ράδου γιὰ ἀκτινοσκόπηση. *Τὸ ἐργοστάσιον ἀκτίνων*, ὅπως τὸ ἀποκαλοῦσαν οἱ ἐφημερίδες, τῶν Βλαχλείδη καὶ Δευτεραίου, εἶχε κιόλας ἀποκτήσει φήμη, ἀπὸ τὶς πρώτες μέρες τῆς λειτουργίας του. *Κολυμβήθρα τοῦ Σιλῶμ τείνει νὰ καταστῇ ἡμέρα τῇ ἡμέρα*, σημείωνε ἡ Ἑλευθερία, καθημερινῶς κουβαλιοῦνται κόσμος καὶ κοσμάκης εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ καπνεργοστασίου δι' ἀκτινοσκόπησην καὶ ἀκτινοθεραπείαν. *Τιμᾷ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην ἐν τῇ πρωτενοῦσῃ τῆς Ἡπείρου*, πρόσθετε. Ἡ ἀκτινοσκόπηση ἐγινε στὶς ἀρχὲς τοῦ τρίτου δεκαήμερου τοῦ Φεβρουαρίου· ὁ Δημήτρης εἶχε δίκιο, ἡ θεραπεία μὲ τὰ φάρμακα ἔφερε ἀποτέλεσμα. — *Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα χρειάζεται νὰ προσέχεις πολὺ τὴ διαίτά σου*, πατέρα, εἶπε ὁ Δημήτρης ὅταν γύρισε σπίτι τὸ μεσημέρι. *Θὰ σοῦ γράψω ἓνα κατάλογο φαγητῶν ποὺ πρέπει ν' ἀποφεύγεις*, εἶναι ἀνάγκη νὰ πειθαρχήσεις, ἀλλοιῶς θάχουμε ὑποτροπὲς καὶ τότε τὸ λόγο θάχει ὁ συμπατριώτης μας ὁ Δάνος. — *Θὰ πειθαρχήσω*, συμφώνησε ἀνόρεχτα ὁ Πέτρος, *μπορῶ νὰ κάνω κι ἄλλοιως*; *Ἐξάλλου πλησιάζουμε καὶ τὰ ἐξήντα*, γεράματα βλέπεις... — *Δὲν εἶσαι καθόλου γέρος*, παρατήρησε ὁ Δημήτρης, *ἡ ἀρρώστεια σὲ ὑποχρεώνει ν' ἀλλάξεις τρόπο ζωῆς*, εἶναι φυσικὸ νὰ δυσφορεῖς, ἔτσι γίνεται μ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους... — *Θὰ μ' ἀφήσεις νὰ πάω στὸ μαγαζί*; ἄλλαξε κουβέντα ὁ πατέρας. — *Ναί*, ἀπὸ τὴν πρώτη Μάρτη μπορεῖς νὰ πᾶς, ἂν εἶναι καλὸς ὁ καιρὸς. *Μὴ βιάζεσαι*. Ἐπρεπε ν' ἀρρωστήσεις γιὰ νὰ καθήσεις στὸ σπίτι, νὰ σὲ χαροῦν καὶ τὰ ἐγγόνια σου. Πάντοτε βιαστικὸς ἦσουν, δὲν σοῦ ἔμενε χρόνος γιαντά, ἂν καὶ τόσο τὸ ἐπιθυμοῦσαν. Στὴ μνεῖα τῶν ἐγγονῶν τοῦ ὁ Πέτρος ἀντέδρασε συναισθηματικὰ ἔντονα. Ἦταν ἐκδηλὴ ἡ συγκίνησή του, ὅπως ἐκδηλὴ καὶ ἡ χαρὰ ποὺ βδομάδες τώρα συναναστρέφονταν μὲ τ' ἀγγόνια του, τὸν Πετράκη καὶ τὴν Ἑλενίτσα, γνώρισε καλὰ τὸν ἐσωτερικὸν τοῦς κόσμο, τὸν τόσο πλούσιο σὲ συναισθήματα· ἡ μητέρα τοῦς ἡ Κατερίνα, ἦταν σχολαστικὴ μὲ τὴν ἀνατροφή τοῦς, ἀκολουθοῦσε σωστὸ δρόμο, φαινόταν κιόλας τὰ ἀποτελέσματα στὸ χαρακτῆρα τῶν παιδιῶν. Ὁ Πετράκης ἦταν τώρα ἔντεκα χρονῶν, μαθητὴς στὴν πρώτη τάξη τοῦ Σχολαρχείου τῆς *Ζωσιμαίας σχολῆς*. Ἡ Ἑλενίτσα εἶχε μπεῖ στὰ ὀχτώ, πῆγαινε στὴ δεύτερη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ, δὲν ἔπαυε νὰ μιλάει γιὰ τὴ δασκάλα της. — *Θέλω νὰ τὴ γνωρίσεις παπποῦ*, παρακαλοῦσε ἱκετευτικὰ τὸν Πέτρο. — *Μὰ πέρουσι τὴ γνώρισα κοριτσάκι μου*, ἀπαντοῦσε αὐτός, *δὲ θυμᾶσαι ποὺ ἤρθα μαζί σου στὸ σχολεῖο*; — *Ἐκεῖνη ἦταν γιὰ τὴν πρώτη τάξη*, ἡ κυρία Μαίρη εἶναι στὴ δεύτερη, δὲν τὴν ξέρεις... — *Καλά, καλά*, τὴν καθυσόχασε ὁ Πέτρος κι ἔνοιωθε τὴν καρδιά του νὰ λυώνει γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔνοιωθε γιὰ τὰ ἐγγόνια του...

Όταν στις 24 Φεβρουαρίου τὸ πρωῒ ἄνοιξε τὴν ἑφημερίδα καὶ διάβασε τὴν ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Βασίλη Χρηστοβασίλη, συγκλονίστηκε. Μὲ μιᾶς ξύπνησαν μέσα του ὅλες οἱ φριχτὲς ἀναμνήσεις τῆς ἀρρώστειας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ δικοῦ του παιδιοῦ. Μάταιη ἡ προσπάθεια ποὺ κατέβαλε τόσον καιρὸ τώρα, ὅχι νὰ τὴς λησμονήσει, ἀλλὰ νὰ τὴς ἀπωθήσει ἀπαλά-ἀπαλά, νὰ μὴν πονέσει ὁ Βασίλης, στίς μυστικὲς κρύπτες τῆς καρδιᾶς του, ἐκεῖ ποὺ φύλαγε τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια τῆς ζωῆς του, ἔτσι ποὺ νὰ μὴ δημιουργοῦν προβλήματα στὸν ἴδιο καὶ στὴν οἰκογένειά του, νὰ μὴ δυσχεραίνουν τὴ συμπεριφορὰ του ἀπέναντι στοὺς ἀνθρώπους. Ἔρχονταν στιγμὲς ποὺ καταλάβαινε πὼς ματαιοπονοῦσε. Οἱ καταπιεσμένες μνῆμες, νὰ ὅπως σήμερα ποὺ διάβασε τὸ θάνατο τοῦ παιδιοῦ τοῦ Χρηστοβασίλη, ἐκτινάσσονταν ἀπὸ τὴς μυστικὲς κρύπτες τῆς καρδιᾶς του, φλόγες ἡφαιστείου, καὶ κατάκαιγαν τὰ πάντα. —*Βασίλη, μουρμούρισε ὁ Πέτρος, ὅταν ἄφησε τὴν ἑφημερίδα, γιέ μου πολυαγαπημένε, μὲ τὴν ἀνάμνησή σου θὰ ζῶ, μὲ τὸν ἥρωϊσμό καὶ τὸ πάθος σου, ὡς τὴν τελευταία μου πνοή...*

Ἀρχεὲς Μαρτίου ὁ καιρὸς ἦταν καλός, ὁ Δημήτρης ἐπέτρεψε στὸν Πέτρο νὰ βγεῖ στὴν ἀγορὰ κατὰ τὸ μεσημέρι. Δὲν πῆγε στὸ μαγαζί, τράβηξε γιὰ τὴν Ἥπειρο, εἶχε καιρὸ νὰ δεῖ τὸ Χατζῆ, ἤθελε νὰ πάρει καὶ ὀρισμένες πληροφορίες, τοῦ ἦταν ἀναγκαῖες γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς χαμένης κόρης τοῦ Γιάγκου. Βρῆκε τὸ Χατζῆ ἀγουροξυπνημένο, οἱ δημοσιογράφοι τότε ξημέρωναν στὴν ἑφημερίδα, τὴς πρωῒνὲς ὥρες ἔπαιρναν τὸν ἀνταποκριτὴ τους ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ὅσο νὰ στοιχειοθετήσουν τὴς εἰδήσεις καὶ νὰ τυπώσουν τὸ φύλλο ξημέρωνε, τοὺς εἰδοποιοῦσαν τὰ κοκκόρια, ποὺ συναγωνίζονταν στὸ λάλημα, ἦταν πολλὰ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη στὰ Γιάννινα. Ὅλα τὰ σπίτια διέθεταν αὐλές, κάπου σὲ μιὰ γωνιὰ στηνόταν καὶ τὸ κοτέτσι, δὲν εἶχαν ἰσοπεδωθεῖ τὰ πάντα ἀπὸ τὸ τσιμέντο. Μὲ τὸ καλῶς τον, τὸν δέχτηκε ὅπως πάντα, ὁ Χατζῆς, καιρὸ ἔχω νὰ σὲ δῶ, ἔμαθα πὼς ἀδιαθέτησες, εἶσαι καλλίτερα τώρα; Θὰ πάρεις καφέ; —*Δόξα τῷ Θεῷ, καλλίτερα εἶμαι, ὅσο γλύτωσα τὸ νυστέρι, ἂς εἶναι καλὰ ὁ Δημήτρης, ἔχω ἔλκος καὶ πρέπει νὰ προσέχω, δὲ θὰ πάρω καφέ, μοῦ τὸ ἀπαγορεύουν.* —*Καὶ μένα μοῦ λέν, νὰ μὴν κάνω τοῦτο, νὰ μὴν κάνω ἐκεῖνο, νὰ κόψω τὸ τσιγάρο, νὰ μὴν πίνω, δὲν τοὺς ἀκούω, τοὺς βαρέθηκα* ἀλλὰ κι ἐγὼ δὲν στέκομαι καλὰ στὴν ὑγεία μου. *Εἶναι κι αὐτὴ ἡ ἄτιμη δουλειὰ ποὺ κάνω, κάθε μέρα πίκρες, φαρμάκια, στενοχώριες καὶ νεῦρα μὲ φορτώνει, ἔλα ὅμως ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ἀποχωριστῶ; Εἶναι τὸ πάθος τῆς ζωῆς μου, πιστεύω πὼς γεννήθηκα γιὰ νὰ κάνω τὸ δημοσιογράφο, φαρμάκι εἶναι ποὺ σκοτώνει, κάθε μέρα ὅμως τρέχω νὰ πάρω τὴ δόση μου...* —*Σοῦ τόχω πεῖ κι ἄλλες φορές κυρ-Γιώργη, πρόσεξε τὴν ὑγεία σου, σ' ἔχει ἀνάγκη ὁ τόπος...* Ὁ Χατζῆς πετάχτηκε πάνω, διακόπτοντάς τον: —*Κανένας δὲ μ' ἔχει ἀνάγκη, ἂν μ' εἶχαν δὲ θὰ μοῦ συμπεριφέρονταν ἔτσι χρόνια τώρα, μὲ χτυποῦν ἀλύπτητα, λὲς καὶ μὲ τὴν ἑφημερίδα μου προδίδω τὴν Ἥπειρο, προδίδω τὴν Ἑλλάδα. Δὲ μ' ἔχουν*

ἄξιο οὔτε γιὰ μιὰ ἐπιτροπὴ νὰ ἐκπροσωπήσω τὴν πόλιν· αὐτοὶ ποὺ κυβερνοῦν σήμερα, βάζουν ἄχρηστους κι ἀνίκανους, ἔτσι ποὺ πολιτεύονται βλέπω λίγα τὰ ψωμιά τους... —Τὶ πάει νὰ πεῖ αὐτὸ κυρ Γιῶργη; ρώτησε μ' ἀνησυχία ὁ Πέτρος καὶ σηκώθηκε κι αὐτὸς ὄρθιος. —Πάει νὰ πεῖ πὼς γρήγορα θὰ μᾶς ἀδειάσουν τὴ γωνιά, ἀκούστηκε μιὰ θλιμμένη φωνὴ στὰ πλάγια τοῦ γραφείου, ἦταν σὲ μιὰ ἐσοχὴ τοῦ τυπογραφείου καὶ δὲν κατάλαβαν τὸν ἐπισκέπτη. —Ἐλα Χρῆστο, κάθησε, εἶπε ὁ Χατζῆς, γνωρίζεις τὸν Πέτρο Κωστίδη, ἀπ' τοὺς καλλίτερους Γιαννιωῆτες, κι ἃς εἶναι μὲ τὸν Ἀντίχριστο, μακάρι νάχαν κι ἄλλους τέτοιους τὰ Γιάννινα... Ὁ Χρηστοβασίλης, αὐτὸς ἦταν, πέρασε ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο γιατί ἐκεῖ στοιχειοθετοῦσε καὶ τὴ δική του ἐφημερίδα, δὲν πρόλαβε ν' ἀπαντήσῃ. Ὁ Πέτρος τοῦ ἄρπαξε τὰ δυὸ του χέρια καὶ τὰ φίλησε. —Ὁ χαμός τοῦ παιδιοῦ σας κυρ-Χρῆστο, μοῦ κέντησε τὴν καρδιά, ἅγια τὰ χέρια σας ποὺ γράψαν ἐκεῖνο τὸ μοιρολόγι, ἔκλαψα μαζί σας, πρὶν δυὸ χρόνια ἕναν τέτοιο Βασίλη ἔχασα κι ἐγώ, ἄγγελος ἦταν, σὰν τὸν δικό σας. —Καὶ ἥρωας καὶ μάρτυρας, πρόσθεσε ὁ Χατζῆς, τὰ καλύτερα παιδιὰ τῆς πόλης μας τὰ παίρνει ὁ χάρος... Σώπασαν. Ὁ Χρηστοβασίλης σωριάστηκε σὲ μιὰ καρέκλα κι ἄρχισε ἕνα βουβὸ κλάμα, δὲν ἔλεγε νὰ σταματήσει. Οἱ ἄλλοι σεβάστηκαν τὴ συναισθηματικὴ του ἔκρηξη καὶ δὲ μιλοῦσαν. Κάποια στιγμή ὁ Χρηστοβασίλης σήκωσε τὸ κεφάλι, σκούπισε τὰ μάτια του, καὶ σὰ νὰ μὴν εἶχε συμβεῖ τίποτε, ξανάφερε τὴ συζήτηση ἐκεῖ ποὺ εἶχε διακοπεῖ. Εἶχε καταλαγιάσει ὁ πόνος τοῦ πατέρα καὶ ξύπνησε ἀπαιτητικὸ τὸ πάθος τοῦ δημοσιογράφου, μ' αὐτὸ εἶχε γεννηθεῖ κι ὁ Χρηστοβασίλης. —Ἀνησύχησες κύριε Κωστίδη, γιὰ τὴν τύχη αὐτῶν ποὺ μᾶς κυβερνοῦν. Δὲν ξέρω πὼς τοὺς βλέπετε σεῖς, ἀλλὰ γιὰ μᾶς τοὺς ἀντιβενιζελικούς, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ μαριονέττες ποὺ πίσω τους βρίσκεται ὁ Βενιζέλος καὶ δίνει παραστάσεις σύμφωνα μὲ τὰ σχέδιά του. Αὐτὸς βρίσκεται μακριά, εἶναι φυσικὸ οἱ ἐδῶ ἐκπρόσωποί του νὰ μὴν ἀνταποκρίνονται στὶς ἀπαιτήσεις του, ἔτσι πᾶνε ὅλα κατὰ διαβόλου: οἰκονομία, τάξη, ἀσφάλεια, ἐλευθερία. Τὸ κακὸ παράγινε. Εἶναι καὶ τ' ἄλλο. Χωρίστηκαν σὲ κόμματα καὶ κομματίδια, καθένα σήκωσε τὸ δικό του μπαϊράκι, δὲ μποροῦν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ νὰ κυβερνήσουν. Κάποιος θὰ ξεπεταχτεῖ ἀνάμεσά τους νὰ πάρει τὴν κατάσταση στὰ χέρια. Βενιζελικὸς μπορεῖ νάναι, ἀλλὰ ὁ ἕνας θάναι καλλίτερος ἀπὸ τοὺς πολλούς, πρέπει νὰ βρεῖ τὴν ἡσυχία του ὁ τόπος, δὲν ἀντέχει ἄλλο... Ὁ Πέτρος ἄκουγε κατάπληκτος ὅσα λέγονταν μὲ τὴν ἀρρώστεια του δὲν παρακολουθοῦσε τὴν ἐξέλιξη τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, δὲν ἤξερε τίς ζυμώσεις τῶν παρασκηνίων, τὰ δημοσιεύματα τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων ἔλεγαν πολλὰ γύρω ἀπ' αὐτές... —Βρέθηκε κι ὁλας ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ βάλει τάξη στὸν τόπο, εἶπε μὲ σίγουρο ὕφος ὁ Χατζῆς. Ὁ Χρηστοβασίλης χαμογέλασε, ἤξερε κι αὐτὸς τὰ ὅσα γίνονταν στὴν Ἀθήνα. Ὁ Πέτρος κοιτοῦσε πότε τὸν ἕνα, πότε τὸν ἄλλο, οἱ ἀπορίες του μεγάλωναν. —Εἶναι μυστικὸ αὐτὸ ποὺ ξέρετε;

ρώτησε τέλος. — Όχι, καθόλου, απάντησε ό Χατζής, διαίσθηση χρειάζεται, δημοσιογραφικό δαιμόνιο πού λέμε έμείς, γιά νά τόν έπισημάνεις. Ό Πάγκαλος εΐναι, αυτός θα κυβερνήσει τήν Ελλάδα. — Ό Πάγκαλος; επανέλαβε ό Πέτρος, μά αυτός εΐναι από τούς πιό άκραίους βενιζελικούς, κάνει τρελλά πράγματα πολλές φορές, αυτός θα σώσει τόν τόπο; — Μάλλον ένα τρελλό χρειάζόμαστε σήμερα, παρατήρησε ό Χρηστοβασίλης. Σās αφήνω τώρα, εΐπε, τούς χαιρέτησε κι έφυγε.

Όταν έμειναν οί δυό τους, ό Πέτρος έκανε τήν ερώτηση πού βρισκόταν στα χείλη του, από τή στιγμή πού μπήκε στα τυπογραφεία τής Ήπειρου. — Θέλω νά μέ βοηθήσεις σέ κάτι κυρ Γιώργη, εΐναι πολύ σοβαρό γιά μένα. Ένδιαφέρει κυρίως τήν οίκογένεια του Γιάγκου, τήν ξέρεις, αυτή πού πήρα σπίτι μου, μετά τό χαμό του Βασίλη... — Όλα τά Γιάννινα ξέρουν τήν εύγενική χειρονομία σου, μακάρι κι άλλοι ν' ακολουθοῦσαν τό παράδειγμά σου, θα σώζονταν έτσι πολλές προσφυγικές οίκογένειες' ας εΐναι, πές μου, λοιπόν, τί πρόβλημα αντιμετωπίζει ό Γιάγκος; — Τό δραματικό πρόβλημα τής χαμένης κόρης του., απάντησε ό Πέτρος και διηγήθηκε στο Χατζή, μέ λεπτομέρειες, τήν τραγική ιστορία τής Θεώνης, αυτής πού βασάνιζε στον ύπνο τή μάνα της τή Φωτεινή, ζητώντας βοήθεια γιά τή σωτηρία της. — Δέ μπορείς νά φανταστείς κυρ Γιώργη τί στιγμές περνάει αυτή ή οίκογένεια και ή δική μου κοντά τους. Ό Χατζής συγκινήθηκε από τήν ιστορία, φαινόταν από τήν έκφραση του προσώπου του. — Συμπονώ τό σπαραγμό τους, παρατήρησε, αλλά εγώ σέ τί μπορώ νά βοηθήσω; — Στίς αθηναϊκές εφημερίδες, αλλά και στή δική σου, άρχισαν νά δημοσιεύονται άγγελίες, μέ τίς όποιες ζητούνται πληροφορίες από τίς προσφυγικές οίκογένειες πού ήρθαν στήν Ελλάδα, γιά δικούς τους χαμένους στή Μικρά Άσία κατά τήν εκκένωσή της. Μπορεί οί άγγελίες αυτές νά βοηθοῦν στήν άνεύρεση άρκετών απ' όσους ζοῦν κι έχουν κατορθώσει νά φτάσουν στήν Ελλάδα, από άλλους δρόμους. Έχω τή γνώμη πώς στή δική μας περίπτωση δέ θα μάς εξυπηρετήσουν. Ποιός ξέρει σέ ποιές γωνιές, στα βάθη τής Τουρκιάς, κρατούν οί βασανιστές αιχμάλωτο τό θύμα τους, τί μποροῦν νά ξέρουν, ακόμα κι όσοι τήν είδαν στή Σμύρνη, γιά τήν ύστερνή της τύχη; Έδώ χρειάζεται άλλος δρόμος γιά νά φτάσουμε στο κορίτσι, πιστεύω ότι ζει, θα κάνουμε άγια πράξη, αν τήν άρπάξουμε από τά χέρια τους... Ό Χατζής εξακολουθοῦσε ν' άπορεί. — Σοῦ έπαναλαμβάνω πώς εΐμαι έτοιμος νά βοηθήσω, πώς όμως Πέτρο, αυτό θέλω νά μου πεις... — Έχω καταστρώσει ένα σχέδιο και σέ παρακαλώ νά μάς βοηθήσει. Ό μουφτής τής πόλης μας, ό Φουάτ εφέντης, εΐναι κοινός φίλος μας. Στήν εποχή τής τουρκοκρατίας, τά τελευταία χρόνια τής σκλαβιάς, εσὺ θα θυμάσαι καλλίτερα, ό μουφτής είχε στενό σύνδεσμο μέ τόν Έσσάτ πασά, τόν τουρκο άρχιστράτηγο, ήταν γενναίος άξιωματικός, συμμαθητής του Κωνσταντίνου στήν Άκαδημία του Βερολίνου' τί σοῦ τά λέω τώρα αυτά, κάνω τό δάσκαλο στον καθηγητή, ό

μουφτής, λοιπόν, πιστεύω πώς έχει και τώρα έπαφή με τον Έσσάτ, έχω μάθει πώς ο στρατηγός μένει στην Κωνσταντινούπολη. Άν ενδιαφερόταν και έπειθε τον Έσσάτ να ζητήσει πρώτα πληροφορίες από τις αρμόδιες αρχές για την τύχη της Θεώνης, κι ύστερα, αν ζει, να καταβάλλει προσπάθειες για την απελευθέρωσή της, είμαι βέβαιος πώς θα φτάναμε σ' ένα καλό αποτέλεσμα. Τι λές κυρ Γιώργη, ή μήπως όλα αυτά είναι σκέψεις άπραγματοποιήτες; Ο Χατζής κοιτούσε στα μάτια τον Πέτρο και δέν έλεγε ν' ανοίξει το στόμα του. Θαύμαζε την ανθρωπιά του, αλλά και τη δημιουργική φαντασία του, λίγα είχε κάνει ως τότε που θεωρούνταν άπραγματοποίητα; Πώς σκέφτηκε το μουφτή και τον Έσσάτ; Άν ήθελαν να βοηθήσουν οι δυο αυτοί, δέν ήταν άπιθανο να βρουν μιαν άκρη και να φτάσουν στη χαμένη κόρη του Γιάγκου... —Δέ μιλάς, δέν περπατώ σε στερεό έδαφος, έχεις δίκιο, γιαυτό διστάζεις... —Άν ήξερες γιατί δέ μιλω, άπάντησε ο Χατζής, δέ θα το έλεγες. Σε θαυμάζω για την πίστη σου, την άγάπη για τους ανθρώπους, την έφευρετικότητα του μυαλού σου, για τα τόσα χαρίσματα που έχεις και τα αξιοποιείς για να βοηθάς τους ανθρώπους. Αυτά σκεφτόμουν και δέ μιλούσα. Το σχέδιό σου είναι θαυμάσιο, μόνο ένα έμπόδιο υπάρχει. Ο Έσσάτ πασάς, δέν είναι πολυ άγαπητός στους Κεμαλικούς. Του άπένειμαν, βέβαια, τις τιμές που του άνηκαν, μένει όμως στην καρδιά τους ή πίκρα γιατί παράδωσε τα Γιάννινα. Τον ήθελαν να πέφτει νεκρός μαζί με τους άξιωματικούς και στρατιώτες του, ως τον ένα, και να μη παραδώσει την πόλη. Δέν τολμούν να τον κατηγορήσουν άνοιχτά, μένει όμως ή δυσaréσκεια. Παρόλα αυτά, από τις πληροφορίες που έχω, ο Έσσάτ διατηρεί σχέσεις φιλικές με πολλούς άνώτατους άξιωματικούς του σημερινού καθεστώς, ίσως αυτοί να τον διευκολύνουν στην έρευνα, αν ο Έσσάτ θελήσει ν' αναλάβει την υπόθεση. Ο Πέτρος πετάχτηκε πάνω ένθουσιασμένος. —Θά θελήσει, κυρ Γιώργη, άρκει έμεις να μιλήσουμε στο μουφτή όπως πρέπει. Πότε θα είσαι εύκαιρος να πάμε να τον δοῦμε;.. —Αυτό το δεκαπενθήμερο, όχι, φεύγω για την Άθήνα, θέλω να παρακολουθήσω από κοντά την εξέλιξη των πολιτικών πραγμάτων, να κοιτάξω λίγο και την υγεία μου, κάτι δουλειές του τυπογραφείου, όταν γυρίσω θα δοῦμε το μουφτή.

Ο Πέτρος έφυγε ικανοποιημένος από τη συνομιλία με το Χατζή. Ήταν κι ο ίδιος φίλος του μουφτή, ο Χατζής όμως είχε στενότερες σχέσεις μαζί του. Έπειτα ή δημοσιογραφική του ιδιότητα του πρόσθετε ιδιαίτερο κύρος. Ο μουφτής ήθελε τη συμπαράστασή του, για την επίλυση προβλημάτων της μουσουλμανικής κοινότητας της πόλης, αυτής που είχε μείνει μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών, ήταν ο θρησκευτικός και πολιτικός της άρχηγός. Από το τυπογραφείο τράβηξε για το μαγαζί, ήθελε να δει το Γιάγκο, πολλά δέν είχε να του πει, όμως το σκοινί της υπόθεσης που τον ένδιέφερε άρχισε να ξετυλίγεται. —Περαστικά, του εύχήθηκε ο Γιάγκος

μόλις μπήκε, από δῶ καὶ πέρα σιδηροκέφαλος. — *Εὐχαριστῶ*, ἀποκρίθηκε ὁ Πέτρος, δὲν ἄφησε τὸ Γιάγκο νὰ ρωτήσῃ ἄλλα, βιαζόταν νὰ τοῦ μιλήσῃ γιὰ τὴν κόρη του. — *Ἐχω καλὰ νέα*, τοῦ εἶπε, ἡ ἀρχὴ ἔγινε, ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, ἂν βοηθήσῃ κι ὁ Θεός, θ' ἀγωνιστοῦμε νὰ βροῦμε τὴ Θεώνη. Ὁ ἄλλος ἔμεινε ἄφωνος, ἔνοιωθε τὰ γόνατά του νὰ λυγίζουν, σωριάστηκε σὲ μιὰ καρέκλα δίπλα του. — *Τὶ ἔμαθες Πέτρο, ποῦ βρίσκεται τὸ κορίτσι μας;* — *Βιάζεσαι, τίποτα δὲν ἔμαθα, ἀρχίσαμε μόνο ν' ἀνοίγουμε τὸ δρόμο γιὰ νὰ φτάσουμε κοντὰ της*. Καὶ τοῦ διηγήθηκε ὅσα κουβέντιασαν μὲ τὸ Χατζῆ γιὰ τὸ σχέδιο τῶν ἐνεργειῶν τους. — *Θὰ βοηθήσουν;* ρώτησε μὲ δυσπιστία ὁ Γιάγκος. — *Εἶμαι σίγουρος*. Ὁ μουφτῆς εἶχε καὶ ἔχει στενὴ φιλία μὲ τὸν Ἑσσάτ, ὁ στρατηγός, πάλι, νοιώθει γιὰ τὰ Γιάννινα, τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, παθολογικὴ ἀγάπη, δὲ θάνατι παράξενο ἂν τὸν ξαναδοῦμε κοντὰ μας, ὅταν πάψῃ ἡ ἐχθρότητα ἀνάμεσα σ' Ἑλλάδα καὶ Τουρκία. (Ὁ Ἑσσάτ ἐπισκέφτηκε τὰ Γιάννινα, γιὰ πρώτη φορὰ τὸ Μάϊο τοῦ 1928 καὶ ἀργότερα τὸ 1934, γιὰ νὰ ἐπισκευάσῃ τὸν τάφο τοῦ πατέρα του, ποῦ εἶχε διατελέσει καὶ δήμαρχος ἐπὶ τουρκοκρατίας, νὰ ξαναδεῖ τὴν ἀγαπημένη του πόλη καὶ τοὺς φίλους του. Πολλοί, ξεκινώντας ἀπὸ τὸ ὄνομά του -τὸ πλῆρες ὀνοματεπώνυμο τοῦ Ἑσσάτ ἦταν: Ἑσσάτ Ἀχμέτ Βεχίπ Μπουλγκάτ- ἔλεγαν ὅτι καταγόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Μπούλτζη τοῦ Ζαγοριοῦ (Μπουλγκάτ = Μπουλτζάτ, ἀλλὰ τὸ Μπουλγκάτ σημαίνει πρόσωπο καταγόμενο ἀπὸ «παλιὸ τζάκι»), ἄλλοι τὸν ἤθελαν βέρο Γιαννιώτη, Καστρινό, ἐξισλαμισθέντα, τὸ σίγουρο ἦταν ὅτι ἔτρεχε ἐλληνικὸ αἷμα στὶς φλέβες τοῦ Ἑσσάτ. Κατ' ἀφήγησιν τοῦ ἴδιου τοῦ Ἑσσάτ πρὸς τὸ Σωτήρη Ζοῦμπο, διευθυντὴ τὸ 1934 τοῦ Δημοτικοῦ Μουσείου, ὁ πρόγονος τοῦ Ἑσσάτ, ἀξιωματικὸς τῆς ὑπὸ τὸν Γαζῆ Ἑβρενὸς δυνάμει, ποῦ κατέλαβε τὰ Γιάννινα ἐν ὀνόματι τοῦ σουλτάνου, ἄρπαξε, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοί, κοπέλα Καστρινή, τὴ Βασιλική, ἀπὸ τὴν οἰκογένεια Γλυκῆδων, καὶ τὴν ἔκανε γυναῖκα του. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπιμιξία εἶχε ἐλληνικὸ αἷμα ὁ Ἑσσάτ). — *Μακάρι νὰ γίνουν ὅλα, ὅπως τὰ σχεδιάσες*, ἀναστέναξε ὁ Γιάγκος. *Θαῦμα θάνατι ἂν ξαναβρεθεῖ ἡ Θεώνη...*

Ο νόμος 2508/24, ποῦ εἶχε ψηφιστεῖ ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν, δημιουργοῦσε ἀναστάτωση στὴ διαχείριση καὶ διοίκηση τῶν κληροδοτημάτων. Οἱ διατάξεις του πρόβλεπαν κάποια αὐτοτέλεια διοίκησης γιὰ κάθε τομέα δραστηριότητος τοῦ κοινοτικοῦ σώματος (ἐκπαίδευση, υγεία, περίθαλψη κλπ.), διασποῦσαν, ὅμως, τὴν ἐνότητα τῆς διοίκησης, μὲ δυσμενεῖς, κατὰ τὶς ἐκτιμήσεις τῶν ἐιδικῶν, συνέπειες. Διέβλεπαν κυβερνητικὲς προθέσεις ν' ἀναλάβῃ τὸ κράτος τὴ διαχείριση τῶν κληροδοτημάτων, καὶ γι' αὐτὸ τὸ κοινοτικὸ σῶμα διαμαρτυρήθηκε πρὸς τὴν κυβέρνησιν, μὲ μακροσκελὲς υπόμνημα. Ζητοῦσε τὴν ἀναστολὴ ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου γιὰ τὰ Γιάννινα, ὅπως εἶχε γίνει γιὰ τὴν Κρήτη καὶ τὴ Σάμο. Ἡ ἐπέμβαση τοῦ κράτους

στοὺς κοινοτικούς ὁργανισμούς, ἀναφερόταν στὸ ὑπόμνημα, θὰ δημιουργοῦσε μεγάλα προβλήματα σ' αὐτοὺς. Εἰς τὸν ἰσχύοντα ὁργανισμόν - σημείωνε ὁ Χατζῆς- ὀφείλει ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ὅ,τι ἐκλεκτὸν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, εἴτε εἰς μόρφωσιν, εἴτε εἰς ἐθνικὴν καὶ εὐεργετικὴν δρᾶσιν, τοὺς Γενναδίους καὶ Οἰκονόμους, τοὺς Ζωσιμάδας καὶ τοὺς Ἀβέρωφ, ἐν ἐνὶ λόγῳ τὸν οὐχὶ ἀδίκως ἀπονεμηθέντα αὐτῇ τίτλον τῆς εὐάνδρου. Τὸν μακραιῶνα τοῦτον καὶ εὐεργετικώτατον ὁργανισμόν, τὴν γεννησιουργὸν αἰτίαν πάσης κινήσεως καὶ δράσεως ἐν Ἡπείρῳ, τὸν καθιερωθέντα καὶ διὰ τῶν ἱερῶν διατάξεων τῶν ἀοιδήμων εὐεργετῶν (λ.χ. ἄρθρον Ε' καὶ ΣΤ' τῆς διαθήκης Ζωσιμᾶ) ἔρχεται νὰ διαλύσῃ καὶ ἀποσυνθέσῃ ὁ νόμος 2508/24... Ἀλλὰ μήπως ὁ νέος νόμος παρουσιάζει πλεονεκτήματα ἐγγνώμενα τελειότεραν λειτουργίαν τῶν καταστημάτων τοιαῦτα, ὥστε νὰ δικαιολογῶσι τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ ἀναμφισβητήτως ἐπιτυχόντος θεσμοῦ; Χωρὶς νὰ παρουσιάξῃ ἰδιαιτέρους ὁργανισμούς, ἀποσυνθέτει ἀπλῶς τὴν καθιερωμένην ἐνιαίαν διοίκησιν καὶ διαχειρίσιν. Ἀλλὰ εἶναι τοῦτο πλεονέκτημα ἢ μειονέκτημα;.. Ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ἀλληλοβοήθεια, ἡ ἀπορρέουσα ἐκ τῆς ἐνιαίας διοικήσεως θὰ ἐκλείψῃ, χωρὶς νὰ ἔχῃ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἀντιστάθμισμα.

Μιὰ ἀπὸ τίς διατάξεις τοῦ νόμου πρόβλεπε τὴν εἰσπραξὴ χρημάτων γιὰ τίς ἀνάγκες τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐφορείας. Σὲ πολλὰς περιοχὰς τῆς χώρας ἡ ἐξασφάλισις πόρων γιὰ τὴν παιδεία ἦταν ἀναγκαία, τὸ κοινοτικὸ ὅμως σῶμα τῶν Γιαννίνων εἶχε τὴ γνώμη, πῶς δὲν ἦταν ἀπαραίτητη ἡ ἐπιβολὴ φορολογίας, ἀφοῦ τὰ κληροδοτήματα παρεῖχαν τὴν εὐχέρεια διάθεσης κονδυλίων γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν (σὲ διάστημα μιᾶς τοιυετίας -σημειωνόταν στὸ ὑπόμνημα- τὰ Ἑλέη ἔξοδεψαν 1.350.000 δραχ. γιὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς Καπλανείου σχολῆς καὶ τοῦ Α' Ἑλισσαβετείου παρθεναγωγείου). Καὶ ἐφ' ὅσον ὑποστηρίζονταν- τοιοῦτον εἶναι τὸ ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως πατροπαράδοτον ἐνδιαφέρον τῶν Ἡπειρωτῶν, διατὶ νὰ προσαφθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ ὕβρις ὅτι μόνον διὰ νομοθετικοῦ καταναγκασμοῦ προσφέρουσι ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς Ἡπείρου; (Γιὰ τὴν ἱστορίαν σημειώνεται ὅτι, κατὰ τὸν ἰσχύοντα Κανονισμό, τὴ διαχείρισις τῶν προσόδων καὶ τὴν ὅλη ἐποπτεία τῆς λειτουργίας τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων εἶχε ἡ Ἐφοροεπιτροπεία, ἀποτελούμενη ἀπὸ 19 μέλη: 1) ἀπὸ τοὺς 4 ἐφόρους τῆς Γενικῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς (Ζωσιμαίας σχολῆς), 2) ἀπὸ 2 ἐπιτρόπους τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, 3) ἀπὸ δύο ἐπιτρόπους τοῦ ἁγίου Νικολάου, 4) ἀπὸ δύο ἐπιτρόπους τοῦ Ἀρχιμανδρείου, 5) ἀπὸ 2 ἐπιτρόπους τῆς ἁγίας Μαρίνης, 6) ἀπὸ 3 ἐφόρους τῶν κορασίδων, 7) ἀπὸ 2 ἐπιτρόπους τοῦ Κοινοῦ Νοσοκομείου, 8) ἀπὸ 2 ἐπιτρόπους τοῦ Γηροκομείου. Τὸ 1925 τὸ ὑπόμνημα ὑπέγραψαν ἐκτὸς τοῦ προέδρου μητροπολίτη, ἀναπληροῦμένου ἀπὸ τὸν πρωτοσύγγελο Γρηγόριον Ραφανᾶ, οἱ ἐφοροὶ τῆς Ζωσιμαίας: Περ. Κίγκος, Γ. Δ. Χατζῆς, Εὐ. Παππᾶς καὶ οἱ Φ. Περάτης,

Εὐάγ. Φρίγκας, Γ. Γκάνιος, Π. Χρυσοβιτσινός, Δ. Μανδέλης, Ι. Β. Κεφάλας, Ν. Ζαμπίρας, Π. Ν. Μελίρρυτος, Γ. Μπίμπης (ἐπίτροποι τῶν 4 ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Νοσοκομείου), Ν. Τζαβέλλας, Κ. Παπαγγέλης (ἔφοροι κορασίδων) καὶ Κ. Μουμούδης, Κ. Πετσαλίτης (ἐπίτροποι τοῦ Γηροκομείου).

Ἡ δραστηριότητα τῶν συμμοριῶν τοὺς τελευταίους μῆνες παρουσίαζε ὕφεση, χωρὶς νὰ λείπουν τὰ κρούσματα. Μεγάλη ληστεία εἶχε γίνει στίς 9 Μαρτίου στοῦ δημόσιου δρόμο Ἰωαννίνων-Παραμυθιάς. Ὁλόκληρο καραβά-
νι ἀπὸ ἀγωγιάτες πιάστηκε κι ἀπογυμνώθηκε ἀπὸ χρήματα καὶ εἶδη. *Καὶ τὴν ὥρην μὲν -ἔγραφε ἡ Ἡπειρος- δι' ἓνα οἰονδήποτε λόγον ἀκόμη, δὲν ἀκού-
ονται συνεχῆ τὰ ληστρικά κρούσματα. Ἀλλὰ τί θὰ γίνη μετὰ 2-3 μῆνας; Δὲν* πέρασαν παρὰ ἐλάχιστες μέρες γιὰ ν' ἀποδειχτεῖ πὼς ἡ ληστεία φαινομε-
νικά βρισκόταν σὲ ὕφεση. Συμμορία χτύπησε σὲ θέση, μετὰξὺ Ἄρτας καὶ
Καρβασαρά, ομάδα ἁγγλων καὶ ἀμερικανῶν ἀρχαιολόγων, καθηγητῶν καὶ
μαθητῶν τῶν Ἀρχαιολογικῶν σχολῶν Ἀθηνῶν, τοὺς λήστεψε, τοὺς κακο-
ποίησε καὶ τραυμάτισε βαρύντατα ἓναν ἀμερικανό, τὸν Τζὼν Λόγκαν. Οἱ
σπουδαστὲς εἶχαν ἔρθει γιὰ νὰ ἐπισκεφτοῦν καὶ μελετήσουν τὴν ἀρχαιότητα
τῆς Ἡπείρου. Ἡ ληστρική ἐπίθεση κατὰ τῶν ξένων εἶχε σοβαρὸ ἀντίκτυπο
σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ στοῦ ἐξωτερικοῦ. Καθὼς ὁ Διχασμὸς ἐξακολουθοῦσε
ν' ἀποτελεῖ τὸ κύριο συστατικὸ τῆς πολιτικῆς ζωῆς, δὲν ἄργησαν νὰ ἐμπλα-
κοῦν καὶ τὰ κόμματα στὰ γεγονότα. Οἱ ἀντιβενιζελικοὶ ὑποστήριζαν πὼς
ὁ ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς
ὁ βενιζελισμὸς, αὐτὸς δημιούργησε τὴν ληστεία, αὐτὸς τὴ συντηροῦσε -ἡ
καταδίωξη τῆς ληστείας ἦταν γιὰ τὸ «θεαθῆναι» ἔλεγαν-, οἱ ληστὲς τοῦ
ἦσαν χρήσιμοι, γιὰ τὴν ἐκλογὴν ὑποστήριζαν τὴν βενιζελικήν παράταξιν. Οἱ
βενιζελικοὶ ἔσπευσαν ν' ἀποδώσουν τὴν ἐπίθεση κατὰ τῶν ξένων εἰς
σπεῖραν ἀντιβενιζελικῶν, ἵνα ζημιώσουν τὸν βενιζελικὸν καθεστῶς. Εὐ-
τυχῶς -ἔγραφε ὁ Χρηστοβασιλῆς (Ἐλευθερία 19-3-25)- καθ' ὅς ἐπισήμους ἔχομεν
πληροφορίας ἐξ Ἄρτης καὶ ἐκ τῆς διοικήσεως τῆς Μεραρχίας Ἡπείρου,
οἱ ἐπιτιθέντες λησταὶ κατὰ τοῦ αὐτοκινήτου τῶν σπουδαστῶν, ἦσαν ἐκ
τῶν συνήθων ληστῶν, οὓς ἐξέθρεψεν ὁ βενιζελισμὸς. Αὕτη εἶναι ἡ
ἀλήθεια ἐξ ἐπισήμων πηγῶν καὶ ὅς λέγουσι ὅτι θέλουσι οἱ βενιζελικοὶ καὶ
ὁ τύπος τῶν...

Στὸ ἐπόμενον φύλλο (23-3-25) ὁ Χρηστοβασιλῆς, σὲ ἄρθρο του, σκιαγρά-
φησε, ἀπὸ τὴ δική του σκοπιά, τὸ ληστρικὸν πανόραμα τῆς Ἡπείρου.
Ἐπαναλάμβανε πὼς ἡ καταδίωξη τῶν ληστῶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἦταν φαινο-
μενική, διότι τὸ κράτος εἶχε ὑποχρεώσεις μεγάλας πρὸς τὴν ληστρικήν
συμμορίαν. Οἱ ληστὲς εἶχαν προσφέρει μεγάλας ἐκδουλεύσεις στίς ἐκλογὰς
τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1923 καὶ στοῦ Δημοψηφίσματος τοῦ Ἀπριλίου 1924, πε-
ριφερόμενοι καβάλλα ἀναφανδὸν τὰ ληστοκρατούμενα χωριά καὶ λέγο-
ντες: Ὅποιος δὲν ψηφίσῃ τὸ Βενιζέλο θὰ τοῦ κάψωμε τὸ σπῆτι, θὰ τοῦ λη-
μουριάξωμε τὸ βιὸ καὶ θὰ σκοτώσωμε στοῦ τέλους κι αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ
τὴν οἰκογένειάν του!

Εἶναι ὑπερβολικοὶ οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ Χρηστοβασίλη ὅτι μόνο τὸ βενιζελικὸ κράτος εὐθυνόταν γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ληστείας. Οἱ λόγοι ἦταν πολλοί, κοινωνικοὶ κ.ἄ., μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἦταν καὶ πολιτικοί. Ἐξάλλου ἡ ληστεία ἄρχισε ν' ἀκμάζει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἀντιβενιζελικοῦ κράτους (1921-1922), ὅταν οἱ λιποτάκτες καὶ οἱ ἀνυπότακτοι ἄρχισαν νὰ σχηματίζουν συμμορίες καὶ νὰ ληστεύουν τὰ χωριά. Οὔτε καὶ τὸ ἐπιχειρήμα τῆς συνεργασίας μὲ τοὺς ληστὲς εὐσταθοῦσε ἀπόλυτα, ἦταν καὶ ἀντιβενιζελικοὶ πολιτευτὲς ποὺ συνεργάζονταν μ' αὐτοὺς. Ὅπως δὴποτε τῇ μερίδᾳ τοῦ λέοντος σ' αὐτὴ τὴν πολιτικο-οἰκονομικὴ ἐπιχείρηση, τὴν εἶχαν οἱ βενιζελικοί.

Τὸ θέμα τῆς ληστείας ἦρθε στὴν ἐπικαιρότητα καὶ ἀπασχόλησε τὸν Ἡπειρωτικὸ τύπο, μὲ τὴν ἀγόρευση τοῦ βουλευτοῦ Ἰωαννίνων (Κερκυραϊκῆς καταγωγῆς) Π. Γιωτοπούλου στὴ βουλὴ. Ὁ Γιωτόπουλος στὴν ἀγόρευσίν του εἶπε ὁρισμένους ἀλήθειες, ποὺ ἀνταποκρίνονταν στὴν πραγματικότητα δὲν ἱκανοποίησε ὅμως τὴν ἀντιπολιτευόμενὴ παράταξη, ἡ ὁποία καὶ ἀφιέρωσε ἀρκετὲς στῆλες στὴν ἀγόρευσίν του. Τὰ κυριότερα σημεῖα ποὺ ἔθιξε ὁ Γιωτόπουλος ἦταν τὰ ἑξῆς: α) Ἐπρεπε νὰ ἐπισημανθοῦν τὰ αἷτια τῆς ληστείας μὲ ἀμεροληψία καὶ μετριοπάθεια. Ἀπὸ 4 πλευρὲς -εἶπε- πρέπει νὰ ἐξεταστῇ τὸ θέμα τῆς ληστείας: τὴν κοινωνικὴ, τὴ νομοθετικὴ, τὴ διοικητικὴ καὶ τὴν καταδιωκτικὴ. β) Τόνισε πὼς στὸ νομὸ Ἰωαννίνων ὅσοι ντόπιοι θέλησαν νὰ καταδώσουν κρησφύγετα ληστῶν, ἐκτελέστηκαν. Τὰ γεγονότα αὐτὰ δημιούργησαν σὲ πολλοὺς τὴν πεποίθησιν ὅτι στίς τάξεις τῆς Χωροφυλακῆς ὑπῆρχαν ἄτομα ποὺ εἶχαν ἐπαφὴ μὲ τοὺς ληστὲς. Γιὰ τὸ διοικητὴ τῆς Χωροφυλακῆς Πλατῇ π.χ. κυκλοφοροῦσαν φήμες ὅτι εἶχε σχέσεις μαζί τους. Ἡ δυσπιστία πρὸς τὸ πρόσωπό του πιθανὸ νὰ προερχόταν ἀπὸ τὴ μεγάλη του ἀδεξιότητα σχετικὰ μὲ τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας. Ἡ κοινωνία καὶ οἱ ἀρχεῖς τῆς Ἡπείρου εἶχαν τελείως ἀποκαρδιωθεῖ ἀπὸ τὴν ἀδράνεια τοῦ Πλατῇ. γ) Οἱ ὑποψήφιοι τοῦ συνδυασμοῦ τῶν Φιλελευθέρων Ἰωαννίνων δὲ μπορούσαν νὰ κάνουν περιοδεῖες στὴν ὑπαιθρο καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ συνοδεύονται ἀπὸ μονάδες πεζικοῦ γιὰ νάναι ἀσφαλεῖς. δ) Μιὸ μικρὴ μερίδα ὑποστήριξε τοὺς ληστὲς, οἱ περισσότεροι τοὺς φοβοῦνταν. Κατὰ τὴν περίοδο τῆς πρώτης Δημοκρατικῆς κυβέρνησης ἀναχαιτίστηκε ἡ ληστεία, ἀλλὰ κατόπιν ἐσχηματίσθη νέα σχολὴ προσηλύτων ληστῶν, ἐφ' ὅσον βλέπουν μεγάλους ληστὰς ἀμνηστευθέντας. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ Ρετζαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ τῶν ὁποίων ἡ πολυτελής καὶ ἐπὶ αὐτοκινήτων ἐμφάνισις ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων ἀποτελεῖ κοινὸν σάνδαλον καὶ ἀφορμὴν δημιουργίας νέου φυτωρίου ληστῶν. ε) Ἀναλύοντας τὴ διοικητικὴ ἄποψη τοῦ θέματος καὶ ἀναφερόμενος στὰ μέτρα ποὺ εἶχαν λάβει οἱ Ἰταλοὶ, οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ Γάλλοι στὴν Κορσικὴ γιὰ τὴν πάταξιν τῆς ληστείας, ὑποστήριξε πὼς τὸ σπουδαιότερο μέτρο ποὺ θὰ διευκόλυνε τὴν καταδίωξιν ἦταν ἡ κατασκευὴ δρόμων. Δυστυχῶς ἡ Ἡπειρος ἐγ

κατελείφθη οίκτρωσ ἀπὸ ἀπόψεως ὁδοποιίας. στ) Ἀπὸ νομοθετικὴ ἀποψη ὑποστήριξε ὅτι τὰ ἐγκλήματα τῆς ληστείας ἔπρεπε νὰ δικάζονται ἀπὸ τὰ Ἐφετεῖα, κι ὄχι ἀπὸ ἐνόρκους, ποὺ πολλὰς φορὲς ἦταν ἐπιεικεῖς στὶς ἀποφάσεις τους. ζ) Τέλος ἐξέφρασε τὴ γνώμη πὼς ἀπὸ καταδιωκτικὴ ἀποψη ἦταν ἀναγκαῖα ἡ συγκρότηση σώματος ἐπιλέκτων, διαπνεόμενο ἀπὸ συναίσθημα χρηστότητας καὶ αὐταπάρνησης κι ἐκπαιδευόμενο κατάλληλα γιὰ ν' ἀποκτήσει *εἰδίκευσιν ἔναντι τῆς εἰδικεύσεως τῶν ληστῶν*.

Θετικὰς ἔβρισκε, γενικά, τὶς κρίσεις τοῦ βενιζελικοῦ βουλευτῆ ὁ ἀντιβενιζελικὸς τύπος τῶν Γιαννίνων, εἶχε ὅμως ν' ἀντιτάξει τὶς παρατηρήσεις του: α) Τόσο κατὰ τὶς ἐκλογὰς τῆς 16ης Ἀπριλίου 1923, ὅσο καὶ κατὰ τὸ Δημοψήφισμα (1924) οἱ μεγαλύτεροι καὶ ἰσχυρότεροι κομματάρχες τῶν Φιλελευθέρων ἦσαν οἱ διάφοροι λήσταρχοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ Ρετζαῖοι. Οἱ στρατιῶτες ποὺ συνόδευαν τοὺς ὑποψήφιους στὶς περιόδους τους πῆγαιναν ὄχι γιὰ νὰ τοὺς προφυλάξουν ἀπὸ τοὺς ληστές, ἀλλὰ γιὰ νὰ βοηθήσουν στὴν ἐπικράτηση τοῦ συνδυασμοῦ τῶν Φιλελευθέρων, ἀπέναντι τοῦ δημοκρατικοῦ συνδυασμοῦ τῶν Λούλη-Φλώρου, ποὺ δὲν εἶχε τὸ βενιζελικὸ χρῆσμα. β) Ὁ βουλευτὴς Π. Γιωτόπουλος ἦταν φίλος ὅλων τῶν ληστῶν καὶ τῶν ἰδίων τῶν Ρετζαίων, γιὰτι κι ὁ ἴδιος πάσχιζε γιὰ τὴ χορήγηση ἀμνηστείας σ' αὐτούς. Ἐγραφε ὁ Γιωτόπουλος, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα σὲ στενὸ φίλο του στὰ Γιάννινα: *Κατέπεισα τὸν κ. πρωθυπουργὸν (Παπαναστασίου) νὰ συναινέσει εἰς τὴν ἀμνήστευσιν τῶν Ρετζαίων, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον ν' ἀπέλθουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν (Ἐλευθερία, 13-4-1925)*. Οἱ καθαρὰ βενιζελικὰς ἐφημερίδες, ὅπως ὁ *Κῆρυξ*, ἀγωνίζονταν νὰ πείσουν τὸν κόσμον, ὅτι ἡ κατάστασις δὲν ἦταν τόσο κρίσιμη, ὅσο ἤθελαν νὰ τὴν ἐμφανίσουν οἱ ἀντιπολιτευόμενες. Ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἠχώ* πάντως ποὺ δὲν εἶχε τόσες δεσμεύσεις μὲ τοὺς βενιζελικοὺς - ὑποστήριζε τὴ *Δημοκρατικὴ Ἑνωσις* τοῦ Παπαναστασίου- δὲ δίσταζε νὰ διακηρύττει ὅτι *ἡ χώρα ληστοκρατεῖται* (28-1-1925).

Τὶς ἴδιες μέρες καὶ ἡ VIII μεραρχία ὑποχρεώθηκε ν' ἀναγνώρισει ὅτι δὲν εἶχε ὀλοκληρωθεῖ ἡ ἐξόντωση τῆς ληστείας καὶ ἔπρεπε νὰ καταβληθεῖ σοβαρότερη προσπάθεια γιὰ τὴν πλήρη καταστολὴ τῆς. Τὸ σκεπτικὸ τῆς διαταγῆς τοῦ ἐξέδωσε (11-4-1925), ἔλεγε πολλὰ: *Ἐχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι παρ' ὅλα τὰ ὑπὸ τῆς Πολιτείας ληφθέντα αὐστηρότατα μέτρα δὲν κατέστη μέχρι τῆς στιγμῆς δυνατὴ ἡ πλήρης καταστολὴ τῆς ληστείας, ἥτις ἐξακολουθεῖ νὰ λυμαίνεται ὠρισμένα διαμερίσματα τῆς ὑπαίθρου χώρας, ἀναφαινομένων μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν νέων τοιούτων καὶ πεποιοθότες ὅτι ἡ διαιώνισις τοῦ κακοῦ τούτου ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ὑπὸ ἐνίων ἐφημερίδων ἀναγνωσματοποίησιν τοῦ βίου καὶ τῶν ἐγκλημάτων ληστῶν τινῶν, ἐν ᾗ οἱ ἐχθροὶ οὗτοι τῆς Κοινωνίας παρίστανται ὡς ἥρωες, μεγαλόθυμοι, πλήρεις γενναίων δῆθεν καὶ ἱπποτικῶν αἰσθημάτων, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας παραστάσεως ἄνθρωποι ἀμόρφωτοι καὶ*

ἀπλοῖκοι σπεύδουσιν εἰς ἀπόκτησιν παρομοίας δόξης, ἀπαγορεύομεν τὴν εἰς τὰς ἐφημερίδας, περιοδικά, ἔντυπα, οἰανδήποτε ἀπεικόνισιν τῶν ληστῶν ἢ περιγραφὴν τοῦ βίου αὐτῶν. Οἱ παραβάται τῆς παρούσης διωχθήσονται κλπ.

Εἶχε παραγίνει τὸ κακὸ μὲ τὰ ληστρικά μυθιστορήματα τῶν ἐφημερίδων ἢ τίς ἐκδόσεις ἑβδομαδιαίων φυλλαδίων, ποὺ τελειωμὸ δὲν εἶχαν ἀφοῦ τὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ διψοῦσε γιὰ νέες περιπέτειες, ἐγκλήματα, ἔρωτες καὶ κοινωνικὲς ἀγαθοεργίες(!) τῶν ληστάρχων· ὅ,τι δὲ μποροῦσε νὰ προσφέρει στοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς δυστυχισμένους ἡ Πολιτεία, τόδιναν ἀπλόχερα οἱ λήσταρχοι τῶν μυθιστοριῶν. Τελειωμὸ δὲν εἶχαν οἱ φυλλάδες, πῶς, λοιπόν, νὰ μὴ μποῦν στὸν πειρασμὸ πολλοὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμά τους; Τὴ μεγαλύτερη κυκλοφορία εἶχαν *Οἱ λήσταρχοι Ρετζαῖοι*, τοὺς εἶχε δοθεῖ ἤδη ἀμνηστία, οἱ φυλλάδες κυκλοφοροῦσαν κι αὐτοὶ διάβαιναν καμαρωτοὶ καὶ περήφανοι τοὺς δρόμους τῶν Γιαννίνων, ἄλλες φορὲς πεζῇ, μὲ συνοδεία σωματοφυλάκων, ἀλλὰ καὶ εὐνυπολήπτων Γιαννιωτῶν, συνδέονταν μαζί τους μὲ οἰκονομικὰ συμφέροντα, κι ἄλλες φορὲς μέσα σὲ πολυτελεῖα αὐτοκίνητα· τίποτε δὲν παρέλειπαν ἀπὸ ὅσα ἐντυπωσίαζαν τὸν κόσμον, ἔπρεπε καὶ ὡς πολῖτες νὰ δικαιώσουν τὸν ἀνδρισμὸ καὶ τὸν ἱπποτισμὸ τους. Φώναζε ὁ Χρηστοβασίλης, λίγοι τὸν ἄκουαν. Οἱ περισσότεροι ἤθελαν νὰ τάχουν καλὰ μαζί τους, ἦταν ἡ ἐποχὴ τῆς βασιλείας τους, γιατί νὰ τοὺς κάνουν ἐχθροὺς;

Τὴ συνεχιζόμενη δράση τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν ἤρθε νὰ ἐπιβεβαιώσει ἡ αἰχμαλωσία, στίς 12 Ἀπριλίου (τῶν Βαΐων), μετὰξὺ Βήσσανης καὶ Ζαραβίνας, τοῦ μαθητῆ τοῦ γυμνασίου Μιχ. Β. Μέντζου, γόνου ἀρχαιότητας καὶ πλουσιότατης οἰκογένειας τῆς Βήσσανης. Ἡ ἀπελευθέρωσή του ἔγινε δυνατὴ χάρις στὰ ἑκτακτὰ μέτρα ποὺ ἔλαβε ἡ Χωροφυλακὴ. (Ἀνώτερος διοικητὴς τῆς Χωροφυλακῆς Ἡπείρου ἦταν ὁ συνταγματάρχης Γρηγοράκης καὶ διοικητὴς Ἰωαννίνων ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἀντωνιάδης). Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του ὁ νεαρὸς αἰχμάλωτος ἔγραψε τὰ ἀπομνημονεύματα τῆς αἰχμαλωσίας του, τὰ ὁποῖα δημοσίευσε ἡ *Ἐλευθερία* σὲ συνέχειες.

Ἀπὸ κυβερνητικὸς κύκλους διατυπώθηκε ἡ γνώμη πῶς, γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότερη καταξίωση τῆς ληστείας, ἦταν ἀναγκαία ἡ συγκρότηση εἰδικῶν καταδιωκτικῶν σωμάτων. Ἡ ἰδέα ἔγινε πράξη μὲ τὴν κατάθεση καὶ ψήφιση νομοσχεδίου στὴ βουλὴ. Στὸ μετὰξὺ ἡ Γενικὴ διοίκησις Ἡπείρου, μὲ ἀνακοίνωσή της, προσκαλοῦσε, ὅσους ἐπιθυμοῦσαν νὰ καταταγοῦν στὰ *Τάγματα Κυνηγῶν* -εἶχε προγραμματιστεῖ ἡ συγκρότηση τριῶν, ἐνὸς συντάγματος δηλαδὴ- μὲ τριετὴ θητεία καὶ ἱκανοποιητικὲς ἀποδοχές: στρατιώτης 1750 δρχ., δεκανέας 1850, λοχίας 2000 καὶ ἐπιλοχίας 2220, μὲ ἐπιπλέον ἀποδοχές, ὅταν βρίσκονταν ἐκτὸς ἑδρας, σὲ καταδίωξη τῶν ληστῶν (ἐπιδόματα). Οἱ ὀπλίτες τῶν *Ταγμάτων*, μετὰ τὴ συμπλήρωση τῆς τριετοῦς θητείας τους, μποροῦσαν νὰ καταταγοῦν στὴ Χωροφυλακὴ.

Ἡ ἀπόφαση συγκρότησης Συντάγματος Κυνηγῶν, συνάντησε τὴ σφοδρὴ ἀντίδραση τῆς ἀντιπολίτευσης σὲ πανελλήνια κλίμακα ἀκόμα καὶ τῆς Δημοκρατικῆς Ἐνωσις τοῦ Παπαναστασίου, ἐνῶ ἐπιδιοκιμιάστηκε ἀπὸ τὴ φιλελεύθερη παράταξι. Ἡ ἀρθρογραφία δυὸ Γιαννιώτικων ἐφημερίδων ἀποδεικνύει τὴ θέση τῶν δυὸ πλευρῶν καὶ τὴν ἔκτασι τῆς ἀντιδικίας. Ἐγράφε τὸ Ἐλεύθερον βῆμα (10-4-1925), ὄργανο τοῦ Κονδύλη, ποῦ ἦταν καὶ ὁ εἰσηγητὴς τῆς συγκρότησι τῶν Ταγμάτων: Εἶναι πολὺ περίεργον ὅτι ὅλα τὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τοῦ ἐξωκοινοβουλευτικοῦ κόσμου ἐπένθησαν, ἀφ' οὗ ἀρχικῶς λυσσαλέως ἠγωνίσθησαν, διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ψήφισιν τοῦ νομοσχεδίου περὶ «Συντάγματος Κυνηγῶν». Ἀλλὰ διατὶ τάχα; Τὸ «Σύνταγμα Κυνηγῶν», ἔχον ὡς προορισμὸν ἀποκλειστικῶς τὴν καταδιώξιν τῆς ληστείας δὲν εἶναι σῶμα πραιτωριανῶν, ὅπως τὸ ἐγκληματικὸν ἐκεῖνο σῶμα τῶν μπράβων τῆς Κωνσταντινικῆς Αὐλῆς καὶ τοῦ αἵματοβαφοῦς ἐκείνου πρίγκηπος Νικολάου, τὸ ὑπόπτως καὶ νύκτωρ δρῶν σῶμα τῶν δολοφονιῶν καὶ τῶν ἐγκλημάτων. Δὲν πιστεύομεν μέχρι τοῦδε οἱ ἐξωκοινοβουλευτικοὶ νὰ δύνανται νὰ ἰσχυρισθῶν ὅτι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τουλάχιστον τοὺς ὁμοιάζομεν. Ἀλλ' ὥρισμένως ὑπάρχει κάποιος λόγος δικαιολογῶν τὸν λυσσώδη ἀγῶνα τοῦ ἐξωκοινοβουλευτικοῦ κόσμου κατὰ τοῦ νομοσχεδίου περὶ «Συντάγματος Κυνηγῶν». Ἴσως ἡ διαίσθησις ὅτι διὰ τοῦ Σώματος τούτου θὰ ἐξασφαλισθῇ πλήρως ἡ δημοσία τάξις ἐν τῇ ὑπαίθρῳ — πρᾶγμα ἀσύμφορον διὰ τὴν ἐξωκοινοβουλευτικὴν παράταξιν, συνηθισμένην εἰς κάθε δημοκοπίαν καὶ ἐκμετάλλευσιν. Διότι τιμωρουμένων αὐστηρῶς μερικῶν καταχραστῶν (εἶχαν πλεονάσει τὴν ἐποχὴ αὕτῃ οἱ καταχραστῆς) καὶ ἐξοντωνομένης τῆς ληστείας, τί θὰ ἔχουν τότε οἱ ἐξωκοινοβουλευτικοὶ νὰ εἰπουν δημοκοποῦντες;

Καὶ ἡ ἀπάντησις τῆς Ἠλείρου (12-4-1923): Τὸ περὶ «Κυνηγῶν» νομοσχέδιον τὸ ἐπολέμησε κάθε τιμία συνείδησις ἐν Ἑλλάδι, μόνον καὶ μόνον διότι εἰς τοὺς ἤδη φονεῖς, ληστὰς τῶν ὁρέων καὶ τοὺς λοιποὺς βασανιστὰς τῆς ὑπαίθρου, θὰ προσθέσῃ καὶ νέους πραιτωριανοὺς τυράννους. Κατὰ τὸν καιρὸν τῆς Κωνσταντινικῆς Αὐλῆς, οὔτε οἱ στρατιωτικοὶ διοικηταὶ Ἰωαννίνων, οὔτε οἱ πολιτικοί, εἶχον παρέας μὲ τοὺς ληστὰς. Οὔτε οἱ πολιτευόμενοι ἦσαν κλεπταποδόχοι των. Οὔτε συνελαμβάνετο ὁ Μαραμένος ἢ ὁ ἀτυχὴς Παπαγιαννόπουλος ἐντὸς τῶν Ἰωαννίνων. Οὔτε εἰς τὴν Ντραμπάτοβαν ἐγίνοντο ὑποπτα τραπέζια ὑπόπτων μπουλουκίων καὶ ὑπόπτων ...σωτήρων. Αἰσθημα τιμῆς διέπνεε τότε τοὺς πολίτας καὶ τὰς ἀρχάς καὶ αἰσθημα τιμῆς ἐχώριζε τὰ τσανάκια τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς νόμου, γραπτοῦ καὶ ἀγράφου, διαβιούντων. Ὁ βενιζελισμὸς, κακὸν ἔκθρεμα ἀνόμων τάσεων καὶ ἀνόμων καὶ παρὰ φύσιν πολιτικῶν ἀτασθαλιῶν, ἐσύγχισε τὸ τιμίως καὶ τὸ ἀτίμως ζῆν μέσα εἰς μίαν ἀγυρτικὴν ταμπέλαν: «Πᾶς ὁ ἐν τῇ ἰδικῇ μου μάνδρᾳ κλέβων, ληστεύων, φονεύων, λωποδυτῶν, ἀρκεῖ νὰ ψηφίσῃ βενιζελικοὺς ὑποψηφίους καὶ εἶναι ἀντάξιός αὐτῶν καὶ τῆς ...Πατρίδος».

Διατί τὸ ἐγγώριον Κονδυλικὸν ὄργανον μᾶς ἐνθυμίζει τὴν ἑλεεινὴν ῥυπαρότητα, ὅπου ἔσυρε τραυματισμένας τὰς συνειδήσεις καὶ αἵμασσούσας τὰς περὶ πολιτικῆς τιμῆς καὶ εὐαισθησίας ἀντιλήψεις, ὁ ὅζων ἀπὸ παντοδαπὸν πολιτικὸν καὶ τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου ἔγκλημα βενιζελισμός; Στὸν ἴδιο τόνο, καὶ μὲ τὸ ἴδιο μένος συνεχιζόταν τὸ ἄρθρο μὲ τὴν ὑπόμνηση πῶς ὁ Παπαναστασίου τοὺς βουλευτὲς ποὺ ψήφισαν τὸ νόμο τοὺς ἀπεκάλεσε οὐτιδανούς.

Οἱ χοροί, καθὼς ἦταν καὶ ἡ περίοδος τῆς Ἀποκριᾶς, βρίσκονταν στὴν ἡμερήσια διάταξη. Οἱ πολυπληθέστεροι, ὀργανώνονταν στὴ νεόδμητη αἴθουσα τοῦ Κέντρου Εὐστρατιάδῃ. Τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, ὅπως κάθε χρόνο, τὰ Γιάννινα «ἐξεστράτευσαν» στὰ ἐξοχικὰ κέντρα τῆς Αὔρας, τοῦ Κουραμπᾶ, τοῦ Ζαλόγγου, τοῦ Βελισσαρίου τῶν Ἀμπελοκήπων. Ὁ ἔρανος, ποὺ διενεργήθηκε στίς 21 Φεβρουαρίου (ἐπέτειο τῆς ἄλωσης τῶν Γιαννίνων), ἀπὸ κυρίες καὶ δεσποινίδες γιὰ τὴν ἀνέγερση ἀναθηματικῆς στήλης εἰς μνήμην τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων, ἀπέδωσε καθαρὸ

Τὸ Φετιχέ τζαμί στὸ Κάστρο.

Ἀσλὰν πασᾶ, ἐν συνοδείᾳ καὶ στρατιωτῶν πολλάκις, κατὰ προτίμησιν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, χρησιμοποιῶν τὸ κλειδί, τὸ ὁποῖον κρατεῖ ὁ καφετζῆς τῆς «Κυρὰ-Φροσύνης» διὰ νὰ βόσκη, ἄγνωστον μὲ ποῖον δικαίωμα, τὰ πρόβατά του εἰς τὸν περὶβολον τοῦ τεμένους. Τὸ θρησκευτικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν αὐτὸ προσκύνημα θὰ ἦτο βεβαίως ἄξιον παντός ἐπαίνου, ἐὰν δὲν παρεῖχεν τὸ ἐνδόσημον εἰς μερικοὺς κακογλώσσους νὰ τὸ συνδυάσωσι μὲ μερικά ἄλλα πράγματα συμβαίνοντα ἐκεῖ. Τὰ σίδηρα δηλαδὴ ἐνὸς τάφου καὶ πλείστα πελεκητὰ μάρμαρα, ἔχουσι ἐξαφανισθῇ. Ἄλλα σίδηρα εἶναι ξεβιδωμένα καὶ ἄλλα λιθάρια πελεκημένα βγαλμένα στὴ σειρᾶ, μὲ τὰ

ποσὸ 10820,50 δρχ.- Ἡ Ἡπειρος διατύπωνε παράπονα πῶς ἀπὸ τὸ ἀναγνωστήριο τῆς Στρατιωτικῆς Λέσχης, εἶχαν ἀπελαθῇ (βενιζελικὴ ἢ λέξις καὶ ἡ συνήθεια, πρόσθετε) ὅλες οἱ ἀντιβενιζελικὲς ἐφημερίδες, τοπικὲς καὶ ἀθηναϊκὲς. Μήπως ἔπρεπε, κατέληγε, κατόπιν τούτου, ἡ Λέσχη νὰ μετονομασθῇ ἀπὸ στρατιωτικὴν εἰς βενιζελικὴν;- Ὁ δικηγόρος καὶ δημοσιογράφος Ν. Γεωργίτης ὀνομάστηκε ἐταῖρος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Διεθνούς Ἱστορίας τοῦ Παρισιοῦ.- Κάποιοι ἔρριξαν τὴν ἰδέα τῆς μετατροπῆς τοῦ τζαμιοῦ τοῦ Ἀσλὰν πασᾶ σὲ στρατώνα. Πρόκειται περὶ νέου βανδαλισμοῦ, ὑποστήριξε ἡ Ἡπειρος.- Ἐνα μῆνα πρὶν ἡ Ἡπειρος εἶχε γράψῃ καὶ τὸ ἐξῆς σχόλιο γιὰ τὸ ἴδιο τζαμί: Πληροφοροῦμεθα ὅτι κάποιος λοχαγός, μὴ διστάζων νὰ κάμῃ χρῆσιν καὶ τῆς ιδιότητός του, ἐπισκέπτεται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ τζαμί τοῦ

φτερά δηλαδή ανοιγμένα νά πετάξωσι. Ἡ λεηλασία συνεχίζεται, ἔφερε τίτλο τὸ σχόλιο. Καὶ πολὺ σωστά διερωτώνταν ὁ συντάκτης: Δὲν ὑπάρχουν ἀρμόδιες ἀρχές ν' ἀντιδράσουν;- Γιά τὰ τζαμιά καὶ τὴν πόλη τῶν Γιαννίνων, ὅπως ἦταν τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας, ἔγραφε τὴν ἴδια ἐποχὴ καὶ ἡ γνωστὴ καὶ τόσο συμπαθὴς στοὺς Γιαννιώτες συγγραφέας Γκυ Σαντεπλάιρ (γυναίκα τοῦ ἄλλοτε Γάλλου πρόξενου στὰ Γιάννινα Ντυσσάπ. Τὸ βιβλίο της *Τὰ πολιορκημένα Γιάννινα*, ἡμερολόγιο τῆς πολιορκίας καὶ λογοτεχνικὴ δημιουργία ταυτόχρονα, εἶχε συγκινήσει ὄχι μόνο τοὺς Γιαννιώτες, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς Ἕλληνες), σ' ἓνα μυθιστόρημά της: *Ἡ ἄγνωστος πολυαγαπημένη*, δημοσιευμένο στὸν Παρισινὸ *Χρόνο* (τὸ δημοσίευσε μεταφρα-

Γεώργ. Ματσόπουλος, πρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου Συνδέσμου Πειραιῶς, γιατρός ἀπὸ τὸ Δίκورφο (Ζωνδῆλα) τοῦ Ζαγοριοῦ.

σμένο καὶ ἡ Ἑστία τῶν Ἀθηνῶν). Ἐγραφε: Δι' ἐμέ τὰ Ἰωάννινα δὲν εἶναι οὔτε πένθιμα, οὔτε τραγικά. Μόλις παύσῃ νά κοιτάζῃ κανεὶς τὸ σύνολον καὶ ξεχωρίσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τὸ φρούριον, τὰ Ἰωάννινα φαίνονται σὰν μία πόλις ἀπὸ τὰς πολλὰς τῆς Ἀνατολῆς, γραφικὰς εἰς τὰς ἀπόψεις των, χωρὶς νά εἶναι οὔτε πλούσιαι, οὔτε ὡραῖαι. Ἐκεῖνο πὺν μοῦ ἄρεσε ὀλιγώτερον ἥσαν μερικαὶ ἀξιώσεις πλούτου καὶ ὡραιότητος. Ἐννοῶ τὰ δημόσια κτήρια, τὰ ὁποῖα δείχνουν κάποιαν ἀρχιτεκτονικὴν ἐπιτήδευσιν καὶ τὰ ὁποῖα, κτισμένα ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὅπως τὸ ἀπαισιον κτίριον Κονάκι, ἡ ἀπὸ

τοὺς Ἕλληνες, ὅπως τὸ Γυμνάσιον τὸ τόσον ψυχρὸν καὶ τόσον ἐπιτηδευμένον. Αὐτὰ μοῦ ἐφάνησαν πάντοτε ἄσχημα καὶ πληκτικά. Προτιμῶ τὰ μεγάλα τούρκικα σπίτια μὲ τὰς προεξοχὰς των καὶ τὰ κιγκλιωτὰ παράθυρα, ἢ τὰ ἀλβανικὰ σπίτια μὲ τοὺς ὀγκώδεις ἀμυντικοὺς τοίχους των, ἢ ἀκόμη τὰ εὐμορφα ἑλληνικὰ σπίτια τὰ σιωπηλά, τὰ κλειστά, μὲ τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν καὶ τὰ ἄνθη τῶν κρυμμένων κήπων των. Μοῦ ἀρέσουν ἐπίσης τὰ τζαμιά. Ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῶν λόφων ἐμέτρησα δέκα ἐπτὰ. Ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν αὐτὴν δίδουν εἰς τὴν πόλιν μίαν ποίησιν, τὴν ὁποίαν ἡσθανόμην συγκεχυμένης. Ἀπὸ κοντὰ εἶναι πτωχὰ οἰκοδομήματα ἀσπρισμένα μὲ ἀσβέστη, ἢ χρωματισμένα σὰν τὰ σπίτια καὶ πολὺ ὀλίγον περισσότερον στολισμένα. Ἡ ἔντονος ὁμως καὶ σταθερὰ γραμμὴ τοῦ μοναδικοῦ μινारे των, τοὺς δίδει τὴν χάριν τῆς στοιχειώδους ἀπλότητος.- Ἀρραβῶνες: Ὁ διακεκριμένος δικηγόρος Γεώργιος Π. Ἀντωνιάδης, εἷς ἐκ τῶν λεβεντοτέρων νέων τῆς πόλεως μας, ἠρραβωνίσθη μετὰ τῆς σεμνῆς καὶ εὐφέρνου δεσποινίδος Εὐγενίας Μελιγγάνου.- Μετ' ἄκρας εὐχαριστήσεως ἀναγγέλλομεν τοὺς εὐτυχεῖς ἀρραβῶνες, τῆς σεμνοτάτης καλλιμορφωτάτης καὶ ἐναρετωτάτης θυγατρὸς τοῦ πολιτευομένου κ. Φιλίππου Παπαρρῶου,

δεσποινίδος Πηνελόπης, ἐκ τῶν εὐοσμωντέρων ἀνθέων τοῦ Ζαγορισιακοῦ ἀνθῶνος, μετὰ τοῦ διδασκαλιστοῦ κ. Εὐλαμπίου Γκωλέτση. "Οἱ οἱ χαρακτηρισμοὶ στὸν ὑπερθετικό! Ἦταν πιὸ πλούσιοι σὲ αἰσθήματα οἱ πρόγονοί μας...- Νὰ καὶ τὰ... αὐθαίρετα τῆς ἐποχῆς: Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν -ἔγραφε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ (3-3-1925)- εἰς πολλὰ κεντρικὰ σημεῖα τῆς πόλεως, ἐμφανίζονται στημέναι παράγκαι, τὰς ὁποίας οἱ ἐνδιαφερόμενοι τοποθετοῦν ἀπὸ τῆς νυκτός, ὅπως *de facto* τοὺς ἀναγνωρισθῇ τὸ δικαίωμα νὰ μείνουν οἱ μπαράγκες τους. Τὸ κακὸν φαίνεται ὅτι δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ σταματήσῃ. Διὰ τοῦτο, παρὰ τὴν βαθεῖαν συμπάθειαν τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα πρὸς τὰ συντρίμματα τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ...ἐπιβάλλεται νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς πρόσφυγας, ὅτι ἀπέναντι τοῦ νόμου ὅλοι εἴμεθα ἴσοι... Εἶχαν ἀπαυδήσει ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν κοινοβίων οἱ πρόσφυγες καὶ προσπαθοῦσαν μὲ κάθε μέσο νὰ στήσουν, γνωρίζοντας ὅτι παρανομοῦν, μιὰ παράγκαι ἐλευθερίας...- Ἡ ἰδέα τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἑταιρείας Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν ἔχει τὴν προῖστορία τῆς: Στὶς ἀρχὲς τοῦ 1923 εἶχε ἰδρυθῇ ὁ Ἑπειρωτικὸς σύνδεσμος Ἀθηνῶν-Πειραιῶς, ὁ ὁποῖος ἐνεργοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Φεβρουάριον τοῦ 1925. (Πρόεδρος, ὁ Γ. Ματσόπουλος, γιατρός ἀπὸ τὴ Ζωνδῆλα τοῦ Ζαγοριοῦ, γενικὸς γραμματεὺς ὁ Δ.Α. Ζῶτος, δικηγόρος, ἀπὸ τὴν Τσαρκοβίτσα Κουρέντων). Μεταξὺ τῶν πολλῶν σκοπῶν τοῦ Συνδέσμου ὑπῆρχε καὶ ἓνας ποὺ ἀπέβλεπε εἰς τὴν ὁργάνωσιν Ἑταιρείας Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν καὶ τὴν ἐκδόσιν Ἑπειρωτικοῦ Ἡμερολογίου. Καὶ τὰ δύο πραγματοποιήθησαν στὰ Γιάννινα. Καὶ ἡ Ε.Η.Μ. ὑπάρχει καὶ τὸ Ἑπειρωτικὸ Ἡμερολόγιον ἐκδίδεται κάθε χρόνον, ἔδῳ καὶ 14 χρόνια.- Κριτικὴ γιὰ ὁρισμένα ποιήματα τοῦ Κ. Κρυστάλλη δημοσίευσεν εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν ἡχώ ὁ Ἀθ. Παπαχαρίσης, φιλόλογος (φύλλ. 18-3-25, 20-3-25).- Ἡ ἄφιξις περιηγητῶν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀποτελοῦσε γεγονός, δημοσιεύμενον στὶς ἐφημερίδες: Τὸ παρελθὸν Σάββατον ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν μας, καταλύσαντες εἰς τὰ ξενοδοχεῖα «Μεγ. Βρεταννία» καὶ «Πύρρος» οἱ ἀμερικανοὶ περιηγηταὶ κκ. Ροβινσὴ, Λισγάν, Ἀσλήφ, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν κυρίων Κουῆ καὶ Μωρῶ. Οὗτοι ἐπισκεφθέντες προχθὲς Κυριακὴν τὸ Μαντεῖον Δωδώνης καὶ τὴν Νῆσον Ἰωαννίνων, ἀνεχώρησαν χθὲς εἰς τὴν Πρέβεζαν (Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, 11-3-1925). Πρέπει νὰ ἦσαν οἱ ἴδιοι ποὺ ἔπεσαν σὲ ληστρικὴ ἐνέδρα εἰς τὴν περιοχὴ Βάλτου, ὅταν ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Πρέβεζαν καὶ κινήθηκαν πρὸς τὸ Ἀγρίνιον.- Εἶχε καὶ τότε ἡ γιαννιώτικη κοινωνία τίς ἀσχημες πλευρὰς τῆς ζωῆς τῆς, μερικὲς ἀπ' αὐτὰς ἔφταναν στὰ δικαστήρια, κάτι ποὺ δὲ γίνεται σήμερον. Ἐνώπιον τῆς θεᾶς Θέμιδος ἐκλήθη κατηγορούμενος εἰς νέος, ὁ ὁποῖος λύσας ἓνα ἄρραβῶνα, ἐνόμισεν ὅτι τοῦ ἦτο δυνατόν νὰ συκοφαντήσῃ νεάνιδα -τὴν πρῶν μνηστὴν του- καὶ νὰ δυσφημίσῃ μέχρι τούτου σημείου, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν διάλυσιν δύο κατὰ σειρὰν γενομένων νέων ἄρραβῶνων τῆς. Ἀποβαλὼν ὁ ἀχαρακτήριστος οὗτος νέος κάθε ἰδέαν ἠθικῆς, διὰ συκοφαντικῆς ἀνωνυμογραφίας ἐπέτυχεν δι' τοῦ σκοποῦ του. Ἄλλ' ἔστι δίκης ὀφθαλμός. Καὶ ὁ συκοφάντης ἐτιμωρήθη καὶ κατεδικάσθη ἐρήμην, μὴ τολμήσας νὰ ἀτενίσῃ τὸ πρόσωπον τῶν δικαστῶν. Ἡ δὲ ὑπόληψις τῆς συκοφαντηθείσης κόρης ἀπεκατεστάθη καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς ἀπέδωκε τὸν τίτλον τῆς ἠθικῆς καὶ τιμιότητος, τὸν ὁποῖον ὁ αἰσχρὸς συκοφάντης ἐνεχείρησε ν' ἀφαιρήσῃ. (Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, 18-3-1925).- Ὁ δήμαρχος διαμαρτυρόταν γιὰ τὸ Μάρτιον τὰ δημοτικὰ φανάρια πετρελαίου ἔγιναν στόχος ομάδας λωποδυτῶν ποὺ τὰ ἔκλεβαν. Παρακαλοῦσε, λοιπόν, τοὺς συνδημότες του, τυχόν ἀντιλαμβανομένους σχετικόν τι πρὸς τὴν κτηνώδη βάρβαρον ταύτην πράξιν, νὰ εἰδοποιῶν τὸ Δῆμον ἢ τὴν ἀστυνομία.- Στὶς 29 Μαρτίου ἡ Ἑπειρωτικὴ μαντολινάτα, ἔδωκε στὸ Νέον Κέντρο Εὐστρατιά-

δου τὴν πρώτη της συναυλία, ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Γ. Καλύβα. Οἱ ἐντυπώσεις ποὺ ἄφησε ἦταν ἀριστες. Ἀναλυτικὴ κριτικὴ ἔγραψε στὴν *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* στίς 31-3-1925 ὁ Γιώργος Παμβωτιδέας (Γ. Βαβαρέτος).

Αναταραχὴ δημιουργήθηκε στὰ Γιάννινα τὸ τρίτο δεκαήμερο τοῦ Μαρτίου, ἐξαιτίας τῶν *αὐθαιρεσιῶν*, ὅπως χαρακτηρίζονταν, ὀρισμένων προσφύγων, ποὺ ἔμπαιναν σὲ σπίτια Γιαννιωτῶν καὶ μὲ τὸ *ἔτσι θέλω*, καταλάβαιναν ἓνα δυὸ δωμάτια καὶ ἐγκαθιστοῦσαν τὶς οἰκογένειές τους. Σημειώθηκε περίπτωση κατάληψης ὁλόκληρου τοῦ κτιρίου ἑπταμελοῦς οἰκογένειας, ἡ ὁποία ὑποχρεώθηκε νὰ μεταφερθεῖ σὲ ξενοδοχεῖο. Ἡ κατάληψη δωματίων πρέπει νὰ γινόταν σὲ σπίτια τούρκων ἀνταλλαξιμῶν, ὅπου μετὰ τὴν ἀναχώρησή τους, μπῆκαν Γιαννιώτες. Ὅπως καὶ νάταν, ἡ εὐθύνη δὲν βάραινε τοὺς πρόσφυγες, ἀλλὰ τὴν *Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς συμπτύξεως τῶν κατοικιῶν τῶν προσφύγων*, ἡ ὁποία ἀδρανοῦσε καὶ δὲν ἐξασφάλιζε χώρους ἐγκατάστασης γιὰ ὅλες τὶς προσφυγικὲς οἰκογένειες. Ὁ Χρηστοβασίλης ἐπιτιμᾷ βέβαια τὴν ἐπιτροπὴ σὲ σχόλιό του, τὰ βάζει ὅμως καὶ μὲ τοὺς πρόσφυγες: *Ἐτιμήσαμεν -ἔγραφε- τοὺς πρόσφυγας, τοὺς συνεπονέσαμε, τοὺς προσφέραμεν ὅ,τι ἠμπορέσαμεν ἐκ τοῦ ὑστερήματός μας, ἀλλὰ δὲν θ' ἀνεχθῶμεν οὔτε νὰ συγκατοικήσωμεν μετ' αὐτῶν, οὔτε νὰ πεταχτοῦμε ἐμεῖς ἔξω εἰς τὸν δρόμον, γιὰ νὰ μποῦν αὐτοὶ στίς κατοικίες μας. Αὐτὰ ὅλα νὰ τὰ ἐννοήσουν καλὰ καὶ οἱ ἀρμόδιοι καὶ οἱ πρόσφυγες! Ὑπάρχουν πολλὰ σπίτια τούρκικα, χρῆζοντα ἐπισκευῶν, εἰς τὰ ὁποία χωροῦν καὶ παραχωροῦν οἱ πρόσφυγες, χωρὶς νὰ ἐνοχλῶνται καθόλου οἱ γηγενεῖς! Ἄλλωστε τὸ Προσφυγικὸν Δάνειον τῶν 10 ἑκατομμυρίων λιρῶν δὲν ἐδόθη γιὰ νὰ στεγαστοῦν οἱ πρόσφυγες εἰς βάρος τῶν γηγενῶν! Νὰ ἐννοοῦμεθα! Στὰ βενιζελικὰ Γιάννινα δὲ βοῆκε καὶ πολλοὺς ὑποστηρικτὲς τῶν ἀπόψεων του ὁ Χρηστοβασίλης. Παρὰ ταῦτα τὸ σχόλιό του δημιούργησε πολλὰς συζητήσεις. Ἐξέφραζε δυὸ τάσεις: Πρῶτα τὴ διαίρεση τῶν πολιτῶν σὲ γηγενεῖς καὶ πρόσφυγες, κάποια προέκταση τοῦ παλιοῦ *γεννήματος καὶ θρέμματος* (προῖόν τῆς νοοτροπίας τῶν *αὐθεντικῶν* Γιαννιωτῶν, ποὺ ἀπέκλειαν τοὺς ἐπαρχιωτὲς ἀπὸ τὴ διοίκηση τῶν Ἑλεῶν, ἐφόσον δὲν ἦσαν *γεννήματα καὶ θρέμματα* τῆς πόλης, στὴν οὐσία ἔκφραση ὑπολάνθανουσας ρατσιστικῆς τάσης). Δεύτερο: τὴ σαφὴ ἀντίθεση τοῦ ἀντιβενιζελικοῦ κόσμου πρὸς τὸν προσφυγικόν, ἐξαιτίας τοῦ ὅτι οἱ πρόσφυγες θεωροῦσαν ὑπαίτιους τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς καὶ τάχθηκαν ὅλοι σχεδὸν μὲ τὸ μέρος τοῦ Βενιζέλου καὶ τοῦ Πλαστήρα, ἐπηρεάζοντας ἔτσι τὸ συσχετισμὸ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων σὲ βάρος τῶν ἀντιβενιζελικῶν.*

Στίς 22 Μαρτίου ἔγιναν στὸν *Ἐμπορικὸ σύλλογο* Ἰωαννίνων ἀρχαιρεσίες γιὰ τὴν ἀνάδειξη νέου διοικητικοῦ συμβουλίου. Στὸ 9/μελὲς συμβούλιο ἐκλέχτηκαν 6 Ἕλληνες καὶ 3 Ἑβραῖοι (Ἐπ. Βέλλης, Γεώργ. Ράδος, Σα-

μπεθαί Καμπιλής, Ἀβραάμ Λεβής, Εὐαγ. Γκοβόσδης, Νισίμ Μπατής, Ν. Καζαντζής, Κ. Γκωλέτσης καὶ Ἀπ. Ἐξάρχου). Τὸ παράξενο δὲν εἶναι τὸ ὅτι ἐκλέχτηκαν 3 Ἑβραῖοι, ἀλλὰ γιατί δὲν ἐξέλεξαν ὁλόκληρο τὸ συμβούλιο δικό τους, ἀφοῦ εἶχαν τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία τῶν ἐκλεκτῶν (63 Ἑβραῖοι καὶ 23 Ἕλληνες). *Οὕτω χάρις εἰς τὴν εὐγένειαν τῶν Ἰσραηλιτῶν* -ἔγραφε ὁ Χρηστοβασίλης- *δὲν ἀπηρτίσθη ὁ «Ἐμπορικός σύλλογος» ἐξ ὁλοκλήρου ἐξ Ἰσραηλιτῶν, ἀρκεσθέντων τούτων εἰς τρία μόνον μέλη.* Δὲν τοὺς συνέφερε τοὺς Ἑβραίους νὰ ἔχουν ὅλο τὸ διοικητικὸ συμβούλιο δικό τους. Χωρὶς τὴ συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων ἤξεραν ὅτι τὰ αἰτήματά τους δύσκολα θὰ γίνονταν δεκτά ἀπὸ τὶς ἐλληνικὲς κυβερνήσεις. Ἐμποροὶ ἦταν *ἐμπορικὰ σκέφτηκαν*. Γιατὶ ὅμως νὰ ἔχουν τὴν πλειοψηφία στὸ ἐμπορικὸ σῶμα; Οἱ Ἕλληνες ἔμποροὶ ἦταν περισσότεροι, μόνο ποὺ ἀδιαφοροῦσαν νὰ ἐγγραφοῦν στὸ σύλλογόν τους, ἢ κι ἂν ἐγγράφονταν δὲν ἐκπλήρωναν τὶς οἰκονομικὰς τοὺς ὑποχρεώσεις, ἔτσι δὲν εἶχαν δικαίωμα ψήφου. Ἀντίθετα οἱ Ἑβραῖοι, ἔχοντας ἐπίγνωση τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεών τους, ἦταν σ' ὅλα τοὺς τυπικοὶ καὶ συνεπεῖς. Οἱ ἐκλογὲς τοῦ *Ἐμπορικοῦ συλλόγου*, ἔδωσαν τὴν ἀφορμὴ στὸ Χατζῆ νὰ ἐπιτεθεῖ δριμύτατα ἐναντίον τοῦ προέδρου Ε. Βέλλη, στελέχους τῶν Φιλελευθέρων, ὁ ὁποῖος πρωτοστατοῦσε σὲ συλλαλητήρια, κινήσεις κοινωνικὰς καὶ συλλογικὰς, ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Γιαννιώτικου λαοῦ. *Τὶ ἀντιπροσωπεύεις κ. Βέλλη;* ρωτοῦσε ὁ Χατζῆς. *Μόνο τοὺς 24 Ἕλληνες ἐμπόρους τοῦ συλλόγου σου.*

Μετὰ τὴν ἔξαρση ποὺ σημειώθηκε τὴν προηγούμενη χρονιά στὸν τομέα τῆς πνευματικῆς κίνησης, μὲ τὶς δραστηριότητες τοῦ *Ἡπειρωτικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου*, σπάνιες ἦταν οἱ πνευματικὲς ἐκδηλώσεις τὸ πρῶτο τετράμηνο τοῦ 1925. *Ὁ Ὀμιλος ἔπεσε πάλι σὲ ἀδράνεια, ἴσως νὰ εἶχαν σχέση μ' αὐτὴ οἱ ἐσωκομματικὲς ἐριδες, ποὺ εἶχαν ἀρχίσει στὸν Ὀμιλὸ τῶν Ἀθηνῶν. Τὴ μόνη κίνηση παρουσίαζε τὸ παράρτημα τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων, ὅπου ἔδινε τακτικὰ διαλέξεις ὁ καθηγητὴς Ἀλκ. Κοντοπάνος.* Κάποιες ἐκδηλώσεις ὁργάνωναν καὶ οἱ πρόσκοποι τοῦ Γ. Βαβαρέτου, καθὼς καὶ οἱ ὁργανωμένοι στὴ νεολαία ἀπὸ τὸν Σωτ. Ζοῦμπο. Οἱ τελευταῖοι μάλιστα ἐντάχθηκαν σὲ *Λόχο στρατιωτικῆς προπαιδεύσεως Νέων*, εἶχαν ἐξασφαλίσει στολές, παρατάσσονταν κατὰ τὶς ἐθνικὲς ἐπετείες, μαζί μὲ τοὺς προσκόπους, δίπλα στὰ στρατιωτικὰ τμήματα, ὁργάνωναν στρατιωτικὰς ἀσκήσεις, ὅπως αὐτὲς ποὺ ἐγίναν στὴ Ζίτσα, στίς 5 Ἀπριλίου, μὲ τὴν εὐκαιρίαν ἐκδρομῆς. Ὁ ἀρχηγὸς Σ. Ζοῦμπος ἐξέδωσε κι ἀνακοινωθὲν ποὺ δημοσιεύτηκε στίς ἐφημερίδες: *Οἱ Λόχοι τῆς στρατιωτικῆς προπαιδεύσεως Νέων Ἰωαννίνων, ἐκδραμόντες σήμερον εἰς Ζίτσαν ἐνήργησαν ποικίλα γυμνάσια δι' ἐφ' ὅπλου λόγχης, καταλαβόντες ὕψωμα Προφήτου Ἡλίας ἐντὸς πέντε λεπτῶν μὲ πῦρ ταχύ.* Πάντως ὅλοι οἱ Γιαννιώτες ἐντυπωσιάστηκαν ἀπὸ τὴν πειθαρχημένη ἐμφάνισιν τῶν νέων, μὲ τὴν ὁμοιόμορφη στολὴ, ὁ Χατζῆς μάλιστα ἔγραψε ἄρθρο γιὰ τὴν *Πανηπειρωτικὴ ἔνωση Νέων*, ζητώντας ἀπὸ

τις ἀρχές, κυρίως τις στρατιωτικές, νὰ τὴν ἐνισχύσουν μὲ ὅλα τὰ μέσα. Κο-
λακευτικά σχόλια γιὰ τὴν ὁργάνωση καὶ τὴ στρατιωτικὴ τῆς προπαίδευσ-
 δημοσίευσε καὶ ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τέτα καὶ τὶς χοροεσπερίδες, κέντρο ψυχαγωγίας γιὰ τοὺς Γιαν-
 νιώτες ἦταν γιὰ ἀρκετὲς ἐβδομάδες τοῦ Μαρτίου καὶ Ἀπριλίου τὸ θέατρο Ὀλύμπι
(Ἀνεξαρτησίας), ὅπου ἔδινε παραστάσεις, ὁπερέττας κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἐπιθεώρη-
 σης, ὁ πολὺ ἀγαπητὸς στὰ Γιάννινα θιασάρχης Γ. Εὐδης. Τὸ *Βαφτιστικὸ*, τὰ *Σκα*
πανάνια, τὴ *Γλυκεῖα Νανά*, *Τὸ κορίτσι τῆς γειτονιάς*, τοὺς *Ἀπάχηδες τῶν Ἀθηνῶν*
καὶ πολλὲς ἄλλες ὁπερέττες περιλάμβανε στὸ ρεπερτόριό του. Ποτὲ δὲν παρέλειπ-
 ν' ἀνεβάζει καὶ τὸν *Χόρ-Χόρ ἀγά*, ἦταν ἓνας ρόλος ποὺ τοῦ πῆγαινε πολὺ. Προσω-
 πικά μὲ τὸν *Χόρ-Χόρ ἀγά*, γνώρισα τὸν Εὐδὴ προπολεμικά καὶ μὲ τὴν ἴδια ὁπερέτ-
 τα τὸν ἀποχαιρέτησα, ὕστερα ἀπὸ τὸν πόλεμο, κατὰ τὴν τελευταία του ἐμφάνισι.
 Κατὰ τὶς παραστάσεις τοῦ Εὐδὴ τὴν ἄνοιξη τοῦ 1925 δημιουργήθηκε πρόβλημα ποὺ
 εἶχε ἀντίκτυπο στὴ γιαννιώτικη κοινωνία. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γιὰ νὰ ἔχει κάποια ἐξα-
 σφάλισι ἓνας θίασος φρόντιζε νὰ προεγγράφει συνδρομητὲς γιὰ τὶς παραστάσεις
 ποὺ θὰ ἀνέβαζε. Μερικοὶ Γιαννιώτες συνδρομητὲς, δυστροποῦσαν νὰ καταβάλουν
 τὶς συνδρομὲς του καὶ αὐτὸ ὑποχρέωσε τὴ διαχείρισι τοῦ θεάτρου νὰ δημοσιεύσει
 δῆλωσι στὶς ἐφημερίδες, μὲ τὴν ὁποία ἔκανε γνωστὸ ὅτι θ' ἀνακοίνωνε ἀπὸ σκη-
 νῆς τὰ ὀνόματα τῶν δυστροποῦντων συνδρομητῶν γιὰ νὰ τοὺς ἐκθέσει. Ἡ δῆλωσι δι-
 χασε τὶς ἐφημερίδες. Ὁ *Κῆρυξ* ἀπειλῆσε τὸ θίασο μὲ *μαξιλάριωμα καὶ μὲ καρεκλά-
 ρωμα* ἂν ἀνακοίνωνε τὰ ὀνόματα, προκαλώντας ἔτσι τὴ συντηρητικὴ κοινωνία τῆς
 πόλης. Ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* εἶχε ἄλλη γνώμη. *Ὁμολογουμένως* -ἐγραφε- *ἡ κοινωνία*
μας εἶναι πολὺ συντηρητικὴ καὶ θέλει νὰ ἴσταται ἀπὸ πάσης ἀπόψεως πολὺ ὑψηλά
Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι μερικὰ ταύτης μέλη δύνανται ν' ἀρνηθῶσι μίαν ὑπο
χρέωσιν τὴν ὁποίαν ἀνέλαβον, ἢ νὰ ἀθετήσωσι τὴν ὑπογραφὴν των. Συνιστοῦσε, γι-
 αὐτό, *στοὺς δυστροποῦντες νὰ πληρώσουν (7-4-25).* Τὸ ζήτημα τῆς ἀποξήρασης
 τῆς λίμνης Λαψίστας εἶχε ἀρχίσει ν' ἀπασχολεῖ τὶς τοπικὲς ἐφημερίδες ἀπὸ τὸ 1925
 καὶ ἐνωρίτερα ἀκόμα. Ἦταν αἷτημα τῶν χωριῶν ποὺ περιμέναν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ
 τὴν ἀποξήρασι. Τὸ μεγάλο ἔργο ἐγίνε πραγματικότητα μετὰ τὸν πόλεμο, δημιούρ-
 γησε ὅμως σοβαρὰ προβλήματα στὸ περιβάλλον καὶ προπαντὸς στὴ λίμνη τῶν Γιαν-
 νίνων, ὁ ζωϊκὸς πλοῦτος τῆς ὁποίας ἔπαθε μεγάλες καταστροφές. Τὸ δεῦτερο δε-
 καήμερο τοῦ Μαρτίου ἦρθε στὰ Γιάννινα, καὶ ἔμεινε ἀρκετὲς μέρες, ὁ ἀρχαιολόγος
 Ἄν. Ξυγγόπουλος γιὰ μελέτη ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ ἐκκλησιῶν. Οἱ εἰδήσεις ἔλε-
 γαν -καὶ οἱ ἐφημερίδες ἐπικροτοῦσαν- ὅτι θὰ εἰσηγόταν στὶς προϊστάμενες ἀρχές
 τοῦ τὴν ἀνακήρυξι ὁρισμένων χώρων στὴν πόλιν καὶ στὸ Κάστρο ὡς ἀρχαιολο-
 γικῶν. Συστηματικὲς μελέτες ἔκανε καὶ γιὰ τὰ Μοναστήρια τοῦ Νησιοῦ, τὰ πορί-
 σματα τῶν ἐρευνῶν τοῦ δημοσιεύτηκαν ἀργότερα στὰ *Ἡπειρωτικὰ χρονικά*. Τὶς
 μέρες τῆς Μ. Ἑβδομάδας ἔφτασαν στὰ Γιάννινα θλιβερὲς εἰδήσεις ἀπὸ τὸ
 Βουκουρέστι. Ὁ Χρήστος Παπαγιαννόπουλος, ὁ ἔφηβος ποὺ εἶχαν ἀπαγάγει οἱ Ρε-
 τζαῖοι (πρῶτὴ ἀπαγωγή τους), ἀπὸ τὸ ἄγχος καὶ τὰ δεινοπαθήματα τῆς αἰχμαλω-
 σίας πέθανε στὴ ρουμανικὴ πρωτεύουσα, ὅπου εἶχε ξαναγυρίσει ἡ οἰκογένειά του.
 Ἐγραφε σχετικὰ ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* (18-4-1925): *Αἱ ληστεῖαι ἡ μίᾳ διαδέχονται τὴν*
ἄλλην. Δι' ὅλας τὰς χώρας ἡ ἄνοιξις ἔρχεται προάγγελος χαρᾶς. Διὰ τὴν Ἡπειρον
εἶναι ὁ προάγγελος τοῦ τρόμου καὶ τῆς λύπης. Οἱ ἄνθρωποι -συνέχιζε- δὲ μποροῦν
 νὰ ἀπολαύσουν τὴ φύσιν τῆς πατρίδος τους. Οἱ ξενιτεμένοι τὴ νοσταλγοῦν, ἀλλὰ
 δὲ μποροῦν νὰ γυρίσουν. Κάθονται ἐκεῖ, σάν ἄλλοι Προμηθεῖς, καρφωμένοι στὸν

ἄχαρο βράχο τῆς ξενητειᾶς, ὅπου τοὺς κατατρώγει τὰ σωθικά τὸ γεράκι τοῦ πόνου γιὰ τὴν πατρίδα τους καὶ γιὰ ὅσους ἔχασαν. Ὅποιοι τολμήσουν νὰ γυρίσουν *συνήθως* ὑφίστανται τὰ ἐπίχειρα τῆς τόλμης των, ἢ μᾶλλον τῆς ἀγαθωσύνης των. Ἐνα τέτοιο θλιβερὸ παράδειγμα μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι, ὅπου μία οἰκογένεια ἢ τοῦ Δ. Παπαγιαννοπούλου, ἢ ὅποια, ἐνῶ οὐδένα ἔβλαψε, οὐδενὸς τὸ κακὸν ἐπεθύμησε, ἔπλε μέχρι τρυγὸς τὸ ποτήριον τῆς ληστείας. Τὰ ἀφιχθέντα ἐκ Ρουμανίας φύλλα -ἅπαντα ἀνεξαιρέτως- μᾶς ἀναγγέλλουν τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ των, τοῦ γνωστοῦ καλοκαγάθου νεανίου Χριστάκη. Μᾶς ἀγγέλλουν τὸν θάνατον καὶ τονίζουν καὶ τονίζομεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς ληστείας, αὐτῆς καὶ μόνον. - Σὲ χωρὶ τῶν Κατσανοχωρίων γεννήθηκε ἀπὸ ἀγελάδα παράδοξο τέρας, μισὸς ἄνθρωπος καὶ μισὸ ζῶο. Τὸ γεγονὸς σχολισζόταν ποικιλότροπα στὴν πόλιν καὶ στὴν ὑπαιθρο. - Ὁ ἀνακριτὴς Ἄρτας εἶχε τὴ γνώμη πὼς τὸ ἐγκλημα τοῦ Μακρυνόρους εἶχε σχεδιαστῆι στὰ Γιάννινα. Μὲ τὴν ἄποψη αὕτη συμφωνοῦσαν συμπολιτευόμενες καὶ ἀντιπολιτευόμενες ἐφημερίδες. Ἡ Ἑπειρος, μὲ τὸ ἐρώτημα ποῦ διατύπωνε, ἔδειχνε ἔμμεσα τὸ δρόμο πρὸς τὸν ὁποῖο ἔπρεπε νὰ στραφεῖ ἡ Δικαιοσύνη. Πρωτοῦσε: *Πρὸς ποίους πρέπει νὰ στραφοῦν αἱ ὑπόνοιαι τῆς Δικαιοσύνης, ἂν εὐσταθεῖ ἡ γνώμη τοῦ ἀνακριτοῦ*; Σίγουρα στοὺς Ρετζαίους ὑπονοοῦσε, κανέναν δὲν τολμοῦσε ν' ἀναλάβει πρωτοβουλίες ἐναντίον τους. - Δὲν πρόκαναν οἱ ἀντιπολιτευόμενες ἐφημερίδες νὰ ἐπαινέσουν τὸ Γ.Δ. Ἑπείρου Μ. Πετυχάκη γιὰ τὴν ἀπόφασή του ν' ἀκυρώσει τὸν κατάλογο τοῦ Δημοτικοῦ συμβουλίου, στὸν ὁποῖο περιλαμβάνονταν μόνο βενιζελικοὶ ὑποψήφιοι γιὰ νομαρχιακοὶ σύμβουλοι, καὶ ἄρχισαν ἄγρια ἐπίθεση ἐναντίον του, γιὰ καὶ ὁ κατάλογος ποῦ κατάρτισε ὁ ἴδιος καὶ τὸν ἔστειλε στὸ Δημοτικὸ συμβούλιο γιὰ ἐγκρίση, ἦταν πάλι μονόπλευρος. *Ὡστε δι' αὐτὸ κ. Πετυχάκη* -ρωτοῦσε ἡ Ἑπειρος- *ἐξηγέρθη ἡ κοινωνία καὶ ἐζήτησεν ἀναθεώρησιν τῶν ὑποδειχθέντων* (ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο), *ἵνα περιπέσῃ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν γνωστῶν τύπων*; Τὸ πιὸ περίεργο ἦταν ὅτι, ἐνῶ τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο ἐνέκρινε τὰ ὀνόματα τοῦ καταλόγου ποῦ εἶχε προτείνει ὁ Πετυχάκης, τελικὰ αὐτὸς πρότεινε τὸ διορισμὸ ὡς νομαρχιακῶν συμβούλων, ἄλλων, ἐκτὸς καταλόγου, καταστρατηγώντας τὸ νόμο. - Οἱ ἐφημερίδες διαμαρτύρονταν γιὰ τὴν κατάστασιν ποῦ ἐπικρατοῦσε στὸ Στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο, διευθυντῆς τοῦ ὁποίου ἦταν ἓνας ἐξαίρετος ἀρχίατρος ὁ Ι. Σαρκάκης. (Μὲ τὴν οἰκογένειαν Σαρκάκη συνδέθηκα στενὰ κατὰ τὴν περίοδον τῆς μαθητείας μου στὸ Β' γυμνάσιον. Πολλὰ γράφω γι' αὐτὸ στὸ βιβλίον μου *Τὰ χρόνια ποῦ πέρασαν*, τόμ. Α'). Τὰ παράπονα τοῦ τύπου -καὶ τοῦ κόσμου- ἀφοροῦσαν τὴν ἔλλειψιν γιατρῶν στὸ Νοσοκομεῖο, ὅπου 260 ἀσθενεῖς νοσηλεύονταν ἀπὸ 3 μόνο γιатρούς. Οἱ διαμαρτυρίαι ἔφεραν ἀποτέλεσμα, τὸ ὑπουργεῖο διόρισε νέους γιатρούς καὶ νοσοκόμους. Ἡ ἐρευνά δὲν γιὰ τὸ Στρατιωτικὸ Νοσοκομεῖο δὲ σταμάτησε μόνον στὴν ἐπισήμανσιν τῆς ἀνεπάρκειας τοῦ ἱατρικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ. Γράφθηκαν πολλὰ γιὰ αὐξήσιν τοῦ ποσοστοῦ τῶν θανάτων τῶν ἀσθενῶν (ἐπὶ 166 προσβληθέντων ἀπὸ ἰλαρὰ 44 πέθαναν), καὶ αὐτὸ ὑποχρέωσε τὴ Μεραρχία νὰ δημοσιεύσει ἐπίσημη στατιστικὴ τῆς νοσολογικῆς κίνησιν τοῦ Νοσοκομείου κατὰ τοὺς μῆνες Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον τοῦ 1925. Γιὰ τὸ θέμα τοῦ Νοσοκομείου οἱ βενιζελικὲς ἐφημερίδες *Ἐλεύθερον βῆμα* καὶ *Κῆρυξ* ἄρχισαν ν' ἀντιδικοῦν ἐπὶ μέρες, μὲ ἀναφορὰς κυρίως στὸ παρελθόν, ποῦ δὲν εἶχαν μεγάλη σχέση μὲ τὸ ζήτημα. Τὸ *Ἐλεύθερον βῆμα*, μὲ ἀφορμὴ τὴν κατάστασιν στὸ Νοσοκομεῖο, ἄσκησε δριμύ ἔλεγχον ἐναντίον τοῦ στρατηγοῦ Βλ. Τσιρογιάννη, τὸν ὁποῖο θεωροῦσε ὑπεύθυνον γιὰ τὰ συμβαίνοντα στὸ Νοσοκομεῖο. Ὁ *Κῆρυξ* ἀντέδρασε, ἀναιριώντας

τίς καταγγελίες, τοῦ Ἐλευθέρου βήματος καὶ κατηγορώντας το γιὰ κριτική ποῦ ὑπονόμεινε τὸ στράτευμα. Οἱ διαξιφισμοὶ πολλὰς φορὲς ξέφευγαν ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς δημοσιογραφικῆς δεοντολογίας, ἦταν χαμηλοῦ ἐπιπέδου, ὕβριστικοὶ καὶ ἀπρεπεῖς. Οἱ ἄλλοι συνιστοῦσαν ψυχραιμία γιὰ τὴ διαφύλαξη, κατὰ κύριο λόγο, τοῦ κύρους τοῦ δημοσιογραφικοῦ λειτουργήματος. Σὲ ἀπάντηση π.χ. τῶν καταγγελιῶν τοῦ Ἐλευθέρου βήματος ὅτι ὁ στρατηγὸς Τσιρογιάννης ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τοὺς θανάτους, ὁ Κῆρυξ ἀπαντοῦσε: *Μὰ τὴν ἀλήθειαν ἔπρεπε νὰ εἶναι τις ἐμπεποτισμένος μὲ ἀκράτους κομμουνιστικὰς ἀντιλήψεις διὰ νὰ ἐπιχειρῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον νὰ μειώσῃ τὴν πρὸς τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς ἐμπιστοσύνην.* Ἡ ἀποψη τῆς Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς ἦταν: *Ἡμεῖς πιστεύομεν ἀδιασείστως ὅτι στρατοὶ ἔχοντες ἀπόλυτον καὶ τυφλὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἰσταμένους εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀξιωματικῶν των, θριαμβεύουν.* Ὁ ἔλεγχος, παρὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ὑπευθύνων ὅτι ἀποτελεῖ οὗτος θόρυβον, εἶναι ἀπόρροια τοῦ κυριάρχου δικαιώματος τοῦ λαοῦ. *Καὶ ὁ λαὸς εἶναι στρατός. Καὶ μόνον διὰ τοῦ ἐλέγχου φρονοῦμεν ὅτι τὰ πράγματα τίθενται εἰς τὴν θέσιν των* (29-4-25). Σύμφωνα πάντως μὲ τὴ στατιστικὴ ποῦ δημοσιεύτηκε: Ἀπὸ μέση δύναμη 4475 ἀνδρῶν τῆς Φρουρᾶς Ἰωαννίνων, νοσηλεύτηκαν κατὰ τοὺς δυὸ μῆνες 864 (ἀπὸ γρίππῃ μὲ ἐπιπλοκὲς βρογχοπνευμονίας, πνευμονίας κλπ. 438, ἀπὸ ἰλαρὰ μὲ ἐπιπλοκὲς 166, ἀπὸ ὁστρακία μὲ ἐπιπλοκὲς 37, ἀπὸ ἄλλα νοσήματα (ἐλονοσία, πλευρίτιδες κλπ.) 203). Ἀπεβίωσαν: τὸ Μάρτιο 20 (ἀπὸ γρίππῃ μὲ βρογχοπνευμονία 18, ἀπὸ ὁστρακία μὲ οὐραιμία 1, ἀπὸ σκωληκοειδίτιδα μὲ καθολικὴ περιτονίτιδα 1). Τὸν Ἀπρίλιο 65: (ἀπὸ ἰλαρὰ μὲ βρογχοπνευμονία 44, ἀπὸ γρίππῃ μὲ βρογχοπνευμονία 20, ἀπὸ φυματιώδη μηνιγγίτιδα 1). Ἄν εἶχαν ἐφευρεθεῖ ἀπὸ τότε τὰ ἀντιβιοτικά, οἱ περισσότεροί, ὅλοι τοὺς σχεδόν, θὰ σώζονταν... Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν θανάτων ἀπὸ γρίππῃ, κυρίως μεταξὺ τῶν νεοσύλλεκτων, δημιούργησε ἀνησυχία στὴν κοινὴ γνώμη, ποῦ ζητοῦσε ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν, νὰ λάβει μέτρα γιὰ τὸν περιορισμὸ τῆς. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ τηλεγράφημα ποῦ ἔστειλε στὸν πρωθυπουργὸ καὶ τοὺς Ἡπειρώτες βουλευτὲς ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ (12-4-1925): *Ἐν ὀνόματι Δημοκρατίας καὶ ἐξ ὀνόματος Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ, διαμαρτυρόμεθα δι' ἐγκληματικὴν ἀδιαφορίαν κυβερνήσεως προστασίαν ὑγείας στρατευθείσης νεολαίας Ἡπείρου, δεκατιζομένης καθημερινῶς ὑπὸ γρίππης.* - Στὶς 17 Ἀπριλίου συγκροτήθηκε στὰ Γιάννινα μὲ συμμετοχὴ βενιζελικῶν καὶ ἀντιβενιζελικῶν, συλλαλητήριον διαμαρτυρίας γιὰ τὴν πολιτικὴ τῆς κυβέρνησης ἀπέναντι στὴν Ἡπειρο. Ὁ βενιζελικότατος πρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ συλλόγου Ἐπ. Βέλλης καταφέρθηκε δριμύτατα ἐναντίον τῆς κυβέρνησης: *Οὔτε τῆς στοιχειώδους μερίμνης ἐτύχομεν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως μέχρι τοῦδε, εἶπε. Κι ἐνῶ ὁ Χρηστοβασίλης, ὀνειρευόταν, ὕστερα ἀπὸ τὸ συλλαλητήριον καὶ τὸ λόγο τοῦ Ἐπ. Βέλλῃ, μεταστροφή τῶν βενιζελικῶν, ὁ Χατζῆς διαφωνοῦσε ριζικὰ μὲ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ συναδέλφου του καὶ τὰ θεωροῦσε ὅλα, συλλαλητήρια καὶ λόγους, ὑποκριτικά. —Γιατὶ καταφέρεστε, ἔλεγε, ἐναντίον τῶν βουλευτῶν ὅτι δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν Ἡπειρο; Ἐσεῖς εἰστε ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ἐκλογὴν τους. (Γιὰ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν βουλευτῶν εἶχαν γράψῃ ἐπικριτικὰ σχόλια καὶ οἱ βενιζελικὲς ἐφημερίδες). Σεῖς ἐπιλέξατε τοὺς πληρεξουσίους -συνέχιζε- ἐν γνώσει καὶ ποιοὶ ἦσαν καὶ τῶν μεθόδων, ὑφ' ἃς ἐξελέγοντο. Τὶ κραυγάζετε, λοιπόν, κατὰ τούτων καὶ τῶν κυβερνήσεων τῶν βενιζελικῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὅλοι σεῖς οἱ φωνασκοῦντες ἐγενήκατε τυφλοὶ θεράποντες; Σιωπᾶτε, λοιπόν, καλλίτερον, διότι σᾶς ἐμπαίζουν ἐκεῖνοι πρὸς οὓς ἀποτείνεσθε. Καὶ θὰ σᾶς ἐμπαίζουν ἐφ' ὅσον θὰ θέλητε νὰ ἔχητε τοιαύτην*

πολιτικήν διανόησιν καὶ συμπεριφορὰν.- Πέθανε νεώτατος, ὁ πρῶν Γ.Δ. Ἡπειρου Κίμων Χαλκοκονδυλῆς.- Τὸ Πάσχα (19 Ἀπριλίου) γιορτάστηκε, μὲ τὸν τρόπο πού πάντα γιορτάζουν οἱ Ἕλληνες τὴν Ἀνάστασι. Ὁ Χρηστοβασίλης στὴν Ἐλευθερία δημοσίευσε ἓνα ὠραῖο διήγημα, τὸ Ἡρώων Πάσχα ἀφιερωμένο εἰς τὸν μέγαν μητροπολίτην Ἰωαννίνων κύριον Σπυρίδωνα. Εὐχές γιὰ τὸ Πάσχα ἔστειλε, μέσω δριμύτων εφημερίδων, καὶ ὁ γνωστός τύπος τῆς πόλης Μιχάλης ὁ Γαμβέτας (ἐγκλειστος φρενοκομείου στὸ παρελθόν): Ἐγραφε: Χριστὸς Ἀνέστη! Χαιρετίζων διὰ τοῦ «Χριστὸς Ἀνέστη» ἅπαντας τοὺς συμπαθῶς καὶ εὐμενῶς πρὸς με διακειμένους ὁμοθρήσκους ἀδελφούς, ἐγκαρδίως εὐχομαι αὐτοῖς, ὅπως διέλθωσιν ἐν ὑγείᾳ, εὐθυμίᾳ καὶ χαρᾷ τὸ μέγα καὶ ἅγιον τοῦ Κυρίου Πάσχα. Μεθ' ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης, ὁ γνωστός ἀναξιοπαθὼν, Μιχάλης. Τὶς εὐχές του ὁ Μιχάλης (φοιτητὴς κάποτε τῆς Νομικῆς) τὶς τύπωνε σὲ καρτ-βιζίτ (τὸ Πάσχα, τὴν Πρωτοχρονιά καὶ ἄλλες μεγάλες μέρες) καὶ τὶς μοίραζε, μὲ τὴν προσδοκία κάποιου φιλοδωρήματος.

Ο Χατζῆς, ὕστερα ἀπὸ παραμονὴ δέκα ἡμερῶν στὴν Ἀθήνα, γύρισε στὰ Γιάννινα. Ὁ Πέτρος τόμαθε ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα του, εἶδε τὴν ὑπογραφή του στὸ κύριο ἄρθρο τῆς. Ἀπὸ καιρὸ ὑποστήριζε τὸ *Κόμμα τῶν Ἐλευθεροφρόνων* τοῦ Ι. Μεταξᾶ, ἀλλ' ὅταν γύρισε στὰ Γιάννινα ἦταν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ σίγουρος πὼς τὴν Ἑλλάδα θὰ τὴν κυβερνοῦσε ὁ Μεταξᾶς. Εἶχε συναντηθεῖ στὴν Ἀθήνα μὲ πολλοὺς παράγοντες τοῦ ἀντιβενιζελικοῦ κόσμου, ὑποστηρικτὲς τοῦ Μεταξᾶ, πίστεψε σ' αὐτὸν καὶ ἄφησε ὅλο τὸν ἐνθουσιασμό του νὰ ἐκδηλωθεῖ μὲ ἄρθρα καὶ σχόλια ὑμνητικά γιὰ τὸν ἄνδρα, χλευάζοντας τὴν παλιὰ συντηρητικὴ ἀντιπολίτευση, τὶς ἀπόψεις τῆς ὁποίας ἐξέφραζε στὰ Γιάννινα ὁ Χρηστοβασίλης μὲ τὴν ἐφημερίδα του. Ὁ Σίμων Ἰωνᾶς, πού τὸν ἀναπλήρωνε κατὰ τὴν ἀπουσία του, ἔγραψε μὲ τὸ γνωστό του ὕφος, μερικὰ ἄρθρα γιὰ τὰ χάλια τῆς διοικήσεως, τὸ κυριότερο ἦταν τὸ ἐπιγραφόμενο: *Κομμουνισμός* (Ἡπειρος, 3-4-1925), μὲ τὸ ὅποιο ἀσκοῦσε δριμύτατη κριτικὴ γιὰ τὴν πολιτικὴ πού ἐφάρμοζαν οἱ μπολσεβίκοι στὴ Ρωσσία: *Ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ κομμουνιστικοῦ συστήματος* -τόνιζε- *εἶναι χρόνιος λιμός, ἐκατομμύρια δὲ ἀνθρωπίνων θυμάτων ἐθυσιάσθησαν εἰς τὸν βωμὸν τῆς μπολσεβικικῆς ἰδεολογίας*.

Ὁ Πέτρος ἄφησε νὰ περάσουν τρεῖς μέρες, καὶ ὕστερα πῆγε νὰ δεῖ τὸ Χατζῆ. Τὸν βρῆκε ἀναστατωμένο, ἔγραψε μὲ πείσμα στὸ χαρτί, ἄρθρο ἦταν, σχόλιο, ὁ Πέτρος δὲ μποροῦσε νὰ καταλάβει, ἀπὸ τὴν ἐκφραση ὅμως τοῦ προσώπου του ἔδειχνε πολὺ θυμωμένος. Σήκωσε τὸ κεφάλι του, ὅταν κατὰλαβε τὴν παρουσία τοῦ Πέτρου, κάθησε, τοῦ εἶπε, *τελειῶνω, θέλω νὰ βγάλω τὸ ἄχτι μου μὲ τοὺς γιατρούς*. —Τὶ σοῦ ἔκαναν οἱ γιατροί, ἀπόρεσε ὁ Πέτρος. —*Εἶναι...*, ἄς μὴν πῶ κανένα βαρὺ λόγο, θὰ σοῦ διαβάσω τὸ σχόλιο καὶ θὰ καταλάβεις. Ὁ Πέτρος περίμενε καὶ ὅταν ὁ Χατζῆς τέλειωσε καὶ πέταξε πέρα τὴν πέννα μὲ ἀγανάχτηση, ἄκουσε τὸ περιεχόμενο τοῦ σχολίου, *εἶχε δίκιο πού θύμωνε καὶ διαμαρτυρόταν*, σκέφτηκε. Τὸ σχόλιο ἔλεγε:

Ὁ Ἰατρικὸς σύλλογος τῆς πόλεώς μας ἐδημοσίευσεν μίαν ἀνακοίνωσίν του, σχετικὴν μὲ τὰς ἀμοιβὰς τῶν ἱατρῶν κλπ. Τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ τρία ἐγχώρια βενιζελικὰ φύλλα (Κήρυκα, Ἐλεύθερον βῆμα, Ἑπειρωτικὴ ἡχώ), ἐξήρесе δὲ τὴν «Ἑπειρον» καὶ τὴν «Ἐλευθερίαν», ὡς μὴ βενιζελικάς. Ὁ Ἰατρικὸς Σύλλογος τῆς πόλεώς μας, τοιοῦτόν τι διαπράξας, μᾶς ἔδωσε τὸ δικαίωμα νὰ τὸν θεωρήσωμεν ἓνα στενοκέφαλον, κομματικὸν γραφεῖον, ἀνάξιον οἰασδῆποτε περισσοτέρας προσοχῆς ἐκ μέρους διανοουμένων ἀνθρώπων. Κολακευόμενοι νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἀνήκομεν εἰς τὴν χορείαν τῶν τελευταίων, καταγράφομεν ἐν τῇ συνειδήσει μας τὸν Ἰατρικὸν σύλλογον εἰς τὸ δεφτέρι τῶν ξεφτεριῶν τοῦ κόμματος καὶ τὸν ἀπαξιούμεν πλέον οἰασδῆποτε σοβαρωτέρας προσοχῆς, ἐφ' ὅσον θὰ διευθύνεται ἔτσι στραβοκεφάλως καὶ μὲ ἐλλεινὴν διανοητικότητα. —Μὰ γιατί τόκαναν αὐτό; ρώτησε ὁ Πέτρος. Δὲν πρέπει νὰ ξέρουν καὶ οἱ ἀντιβενιζελικοὶ τί ἀμοιβὰς παίρνουν οἱ γιατροί; —Ἐσὺ νὰ μοῦ πεῖς, πολιτικοὶ φίλοι σου εἶναι, τοὺς καταλαβαίνεις καλλίτερα. —Τίποτα δὲν καταλαβαίνω, τὸ μόνο ποὺ μπορῶ νὰ πῶ εἶναι πὼς ἔκαναν λάθος, ἐπιστήμονες ἄνθρωποι ρίχνουν λάδι στὴ φωτιά καὶ συντηροῦν τὸ διχασμό. Ἀπ' ὅ,τι θυμάμαι, ποτὲ στὸ παρελθόν δὲν ἔγινε κάτι τέτοιο ἐκ μέρους τῶν γιατρῶν. —Σύμφωνοι, παρατήρησε ὁ Χατζῆς, ἐκτονωμένος τώρα, μὴ στέκεσαι ὀρθος, ἐσὺ ἦρθες γι' ἄλλα νὰ κουβεντιάσουμε κι ὄχι γιὰ τοὺς γιατρούς.

Ὁ Πέτρος κάθησε. —Ναί, εἶπε, ἦρθα γιὰ τὸ θέμα ποὺ βασανίζει τὴν οἰκογένεια Κεῖβανίδη. Μοῦ ὑποσχέθηκες νὰ δοῦμε τὸ μουφτὴ, μόλις γυρίσεις ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, δὲν πιστεύω νὰ τὸ ξέχασες. —Ὅχι, ἀπάντησε ὁ ἄλλος, στὸ νοῦ μου ἔχω αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς λυπᾶμαι, εἶχαν ξαναβρεῖ τὴν ἡρεμία τους, μὲ τὴ δική σου γενναιοδωρία, ἄρχισαν πάλι νὰ ξαναζοῦν τὸ δράμα τῆς καταστροφῆς καὶ τίς συνέπειές του. Θὰ πᾶμε αὔριο στὸ μουφτὴ, θὰ τὸν εἰδοποιήσω σήμερα νὰ μᾶς περιμένει. Ἐλα κοντὰ τὸ μεσημέρι ἀπὸ δῶ, νὰ προκάνω κι ἐγὼ ν' ἀνοίξω τὰ μάτια μου, αὐτὴ ἡ ἐφημερίδα μοῦ κλέβει τὸν ὕπνου, χρόνια ὀλόκληρα μοῦ ἄρπαξε, θὰ πεθάνω μὲ τὸν καῖμό τοῦ ὕπνου, ἄς τ' ἀφήσουμε τώρα αὐτά, τελειωμὸ δὲν ἔχουν, θὰ τὸν δοῦμε αὔριο τὸ μουφτὴ κι ὁ Θεὸς βοηθός.

Τὴν ἄλλη μέρα χτυποῦσαν τὴν πόρτα τοῦ μουφτῆ. Τὸ σπίτι του, παλιὸ γιαννιώτικο ἀρχοντικό, βρισκόταν στὴν ὁδὸ 28ης Ὀκτωβρίου, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο Παλλάδιο, λίγο ἀριστερότερα καθὼς κατεβαίνουμε. (Τὸ ξέρω καλά, αὐτὸ τὸ σπίτι, στὸν πρῶτο ὄροφο εἶχαμε ἐγκαταστήσει τὰ γραφεῖα τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας, ὅταν πρωτοεκδόθηκε. Ὁ μουφτὴς δὲν ζοῦσε τότε, τὸ σπίτι τὸ εἶχαν ἡ χήρα του καὶ οἱ δυὸ κόρες του, ἡ μιὰ ἄρρωστη, κάτι εἶχαν τὰ πόδια της, ἦταν ὅμως πολὺ μορφωμένη, μιλοῦσε ἅπταιστα τὴ γαλλικὴ καὶ παρακολουθοῦσε μὲ ἀνέση τὴν πνευματικὴ κίνηση τῆς Εὐρώπης καὶ τὰ ρεύματα ποὺ τῆς ἔδιναν ὑπόσταση, τὸ ἴδιο καλὰ ἐνημερωμένη ἦταν καὶ μὲ τὴν ἐλληνικὴ λογοτεχνία). Τοὺς ἀνοίξε ἡ ὑπηρέτρια, τοὺς

όδηγησε στο γραφείο του μουφτή, εκεί τους περίμενε ὄρθιος. — *Καλῶς τους*, εἶπε, ἦταν γνωστοί του κι οἱ δύο, *χαίρομαι πὺν σᾶς βλέπω. Ποιὸς καλὸς ἄνεμος σᾶς ἔφερε ἐδῶ;* — *Σοφολογιώτατε*, ἀπάντησε ὁ Χατζῆς σφίγγοντας τὸ χέρι του, τὸ ἴδιο ἔκανε κι ὁ Πέτρος, *ἀπὸ τῆ δική σας ἀπάντηση θὰ ἐξαρτηθεῖ ἂν ὁ ἄνεμος πὺν μᾶς ἔφερε εἶναι καλὸς ἢ κακός*. Στὸ μεταξὺ κάθησαν, ὁμως στὸ πρόσωπο τοῦ μουφτῆ εἶχε χαραχτεῖ κάποια ἀνησυχία,

Ἡ εἰσοδος τοῦ σπιτιοῦ τοῦ μουφτῆ Φουὰτ ἐφένδῃ, ὅπου τὰ γραφεῖα τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας». Στὴ φωτογραφία ὁ ὑπουργὸς Παιδείας Κ. Καλλίας (1953), Παν. Κοροντζῆς, δ/ντῆς Ζ.Π. Ἀκαδημίας, Δ. Μαλεσιδῆς καὶ Β. Ρουσόπουλος (Γ.Δ. Ἡπείρου), Χρ. Κιτσιδῆς, Μ. Μάνος, Ἰω. Νικολαΐδης, Β. Σφυρόερας, Β. Κραψίτης, Ἀρτ. Πουτέτση.

νόμισε πὺς τὸ θέμα πὺν θὰ συζητοῦσαν εἶχε σχέση μ' αὐτόν, μὲ τὴν παραμονὴ δηλαδὴ τῆς οἰκογενείας του στὰ Γιάννινα, τὸ ζήτημα ἐκκρεμοῦσε. Ἡ δική του περίπτωσι καὶ ἡ αἴτησή του νὰ μὴ χαρακτηριστεῖ ὡς ἀνταλλάξιμος δὲν εἶχε ἐκδικαστεῖ ἀκόμα ἀπὸ τὴν *Μικτὴ Ἐπιτροπὴ ἀνταλλαγῆς*, τὴν περίμεναν νάρθει στὰ Γιάννινα ἀπὸ καιρὸ. (Τελικὰ ἡ Ἐπιτροπὴ ἔφτασε στὰ Γιάννινα στὰ μέσα Ἰουνίου γιὰ νὰ ἐξετάσει τὶς αἰτήσεις πὺν ἐκκρεμοῦσαν. Ὑστερα ἀπὸ ἀνακρίσεις καὶ ἐξέταση πολλῶν μαρτύρων, ἀποφάσισε ὅτι ὁ μουφτῆς Φουὰτ ἐφένδῃ καὶ οἱ ἀδελφοί του, δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀνταλλάξιμοι καὶ μποροῦσαν νὰ μείνουν στὰ Γιάννινα. Ὡς μὴ ἀνταλλάξιμοι κρίθηκαν καὶ οἱ Μεχμέτ βέης, Σαδῆκ πασὰς καὶ μερικοὶ ἄλλοι. Πολλοὶ Γιαννιώτες κατέθεσαν γιὰ τὴν παραμονὴ ὀρισμένων Τούρκων στὴν πόλη -κάποιοι καὶ μὲ ἀνταλλάγ-

ματα- ἂν καὶ γνώριζαν ὅτι ὅσοι ζητοῦσαν τὴν παραμονὴ τους ἦταν γνωστοὶ Τούρκοι. Ὁ *Σύλλογος Προσφύγων Ἰωαννίνων* διαμαρτυρήθηκε καὶ καταδίκασε τὴ συνηγορίᾳ αὐτῶν τῶν Γιαννιωτῶν. Ἐνας χρονογράφος τῆς *Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς*, συνδύασε τὴ στάση τῶν Γιαννιωτῶν πὺν κατάρθεσαν ὅτι οἱ μουσουλμάνοι πὺν ζητοῦσαν νὰ μείνουν στὰ Γιάννινα δὲν ἦταν Τούρκοι, ἀλλὰ Ἀλβανοί, μὲ τὴ διάδοσι τοῦ ...κομμουνισμοῦ: *Πλανῶνται ἔγραφε, ὅσοι νομίζουν πὺς τὸν κομμουνισμό θὰ τὸν διαδόσουν στὴν Ἑλλάδα ὁ Καρασκόγιας ἢ ὁ Μαρτσέκης, ὁ Κούσης ἢ ὁ Λακιώτης. Ὁ κομμουνισμὸς ἂν θὰ προκόψῃ, θὰ προκόψῃ ἀπὸ ράτσες. Καὶ νὰ πῶς: Αὐτὲς*

τις ημέρες με την άφιξη ἐδῶ τῆς «Ἀνωτάτης Μικτῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἀνταλλαγῆς», ὁ Ἕλλην ἀντιπρόσωπος κάνει ἀγῶνα τιτάνειον καὶ ἄνισον, διὰ νὰ ἀποδείξῃ πῶς ὅλοι οἱ μουσουλμάνοι τῆς Ἡπείρου, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, εἶναι Τοῦρκοι. Καὶ ἐνῶ περίμενε ὁ καὶμένος ἀπὸ μεγαλουσιάνους Ἕλληνες νὰ τὸν βοηθήσουν, αὐτοὶ παρουσιάστηκαν καὶ κατέθεσαν ὅ,τι τοὺς ὑπαγόρευε τὸ συμφέρον καὶ ὄχι ὁ πατριωτισμός. Μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ καλύτερο κήρυγμα κατὰ τῆς ιδέας τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ μεγαλυτέρα προσπάθεια κομμουνιστικὴ γιὰ νὰ γκρεμισθοῦν αἱ ὠραῖαι παραδόσεις περὶ πατριωτισμοῦ, ἀπὸ τὴν πράξιν αὐτὴ τῶν ὀλίγων μεγαλουσιάνων συμπατριωτῶν μας;). Εἶχε δίκιο, λοιπόν, ὁ μουφτῆς ν' ἀνησυχεῖ. Μιὰ ἀπόφασιν ποὺ θὰ τὸν χαρακτηρίζεε ὡς ἀνταλλάξιμο, ἰσοδυναμοῦσε μὲ βαρεῖα καταδίκη. Τ' ἀγαποῦσε πολὺ τὰ Γιάννινα ὁ σοφὸς ἱερωμένος, τοῦ ἦταν ἀδύνατον νὰ τ' ἀποχωριστεῖ.

Ὁ Χατζῆς διαισθάνθηκε τὴ μεταστροφὴ τῆς διάθεσιν τοῦ μουφτῆ. —Μὴ βάζετε κακὸ στὸ νοῦ σας, σοφολογιώτατε, χάριν ἤρθαμε νὰ σοῦ ζητήσουμε, κι εἴμαστε σίγουροι πῶς, ἂν μπορεῖς θὰ μᾶς τὴν κάνεις. —Χάριν: Τὶ χάριν; ἀπόρρεσε ὁ μουφτῆς, ἐσὺ κυρ Γιῶργη ἔχεις μεγάλη δύναμιν στὰ χέρια σου, δημοσιογράφος εἶσαι, ἂν γράψεις κάτι στὴν ἐφημερίδα σου θὰ τὸ προσέξουν... —Αὐτὸ ποὺ ζητᾶμε δὲν ἔχει σχέση μὲ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ὑπόθεσιν τῆς δικῆς σου πατρίδας, τοῦ Κεμάλ... Τώρα ἦταν ποὺ ὁ μουφτῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ σύννεφα. —Τοῦ Κεμάλ; ἀπόρρεσε, τί σχέση ἔχω ἐγὼ μὲ τὸν Κεμάλ; —Γιὰ νὰ μὴ σὲ κουράζομε ἄλλο, σοφολογιώτατε, θὰ σοῦ ποῦμε ἀμέσως τί θέλουμε. Εἶναι μιὰ τραγικὴ ἱστορία καὶ θὰ ἔκανες μιὰ θεάρεστη πράξιν, ἂν μεσολαβοῦσες γιὰ νὰ ἔχουμε ἓνα καλὸ ἀποτέλεσμα. Ὁ Πέτρος θὰ σοῦ τὴ διηγηθεῖ πρῶτα νὰ κατατοπιστεῖς κι ὕστερα θὰ συζητήσουμε ἂν ἡ σοφολογίότητά σου μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ.

Στὸ μεταξύ, ἐνῶ ὁ Πέτρος ἄρχισε τὴ διήγησίν του, ἡ «μουφτέσια» ἔφερε γλυκὰ καὶ καφέδες γιὰ νὰ τοὺς περιποιηθεῖ. Καθὼς προχωροῦσε ἡ ἐξιστότης τῆς περιπέτειας, τοῦ μαρτυρίου, τοῦ θανάτου καὶ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς κόρης τῆς πολύπαθης οἰκογένειας, οἱ ψυχολογικὲς ἀντιδράσεις τοῦ μουφτῆ φαίνονταν καθαρὰ στὸ πρόσωπό του. Ἦταν ἡμερὸς ἀνθρώπος αὐτὸς ὁ Τοῦρκος καὶ βαθειὰ θρησκευόμενος· ἡ συνείδησή του δὲν ἀνεχόταν, τὴ βάρβαρη συμπεριφορὰ τῶν ὁμοφύλων του ἀπέναντι στοὺς χριστιανούς, αὐτὸς ζοῦσε στὰ Γιάννινα ἀνάμεσά τους μιὰ ζωὴ, σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὰς τοῦ Κορανιοῦ τοῦ δικοῦ του καὶ τοῦ Εὐαγγελίου τῶν ἄλλων, ἀκόμα καὶ στὸν πόλεμον τοῦ 1912-13 βοηθοῦσε ὅσους εἶχαν ἀνάγκη, ἀνεξάρτητα ἀπὸ θρήσκευμα, ὅλοι τοῦ τὸ ἀναγνώριζαν καὶ κανένας δὲν ἤθελε νὰ φύγει ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Ὅταν ὁ Πέτρος τέλειωσε, ὁ Μπουφτῆς μπερδεύτηκε ἀκόμα περισσότερο. Συγκινήθηκε, ναί, ἀλλὰ τί μπορούσε νὰ κάνεις αὐτὸς ἀπὸ τὰ Γιάννινα γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ βροῦν τὸ χαμένο κορίτσι; Ὁ Χατζῆς δὲν τὸν ἄφησε νὰ συνεχίσει τὶς ἀπορίες του. —Σκέψου, μουφτῆ ἐφέντη,

γιατί ήρθαμε σέ σένα, έχεις δίκιο. Όμως υπάρχει περίπτωση ν' ανοίξεις τὸ δρόμο πού θά μᾶς ὀδηγήσει νὰ μάθουμε τὴν ἀλήθεια. — Πῶς; ἀποκρίθηκε σὲ ἔντονο τώρα τόνο ὁ μουφτής. — Μὲ τὸ ἐνδιαφέρον πού θά δείξει ὁ φίλος σου ὁ στρατηγὸς Ἑσσάτ πασᾶς. Σᾶς συνδέει στενὴ φιλία, τὸ ξέρουμε καλὰ αὐτό, ἂν ὁ στρατηγὸς θελήσει νὰ πάρει τὴν ὑπόθεση στὰ χέρια του, κάτι μπορεῖ νὰ γίνει. Μὴν ἀρνηθεῖς αὐτὴ τὴ χάρη, σοφολογιώτατε... Ὁ μουφτής ἔμεινε ὥρα σιωπηλός. Οἱ ἄλλοι τὸν κοιτοῦσαν κι ἀπογοητεύονταν. Ἡ ἔκφραση τοῦ προσώπου του ἦταν σκυθρωπή, τὸ ἴδιο ἀποθαρρυντικὸς ἦταν κι ὁ λόγος του. — Θαυμάζω τοὺς συλλογισμοὺς καὶ τὰ σχέδια σας εἶπε, θά σᾶς λυπήσω ὁμως, τὰ γεγονότα μὲ ὑποχρεώνουν. Ὅλα σταματοῦν σ' ἓνα ἐμπόδιο ἀνυπέρβλητο, δὲ μπορούσατε νὰ τὸ φαντασθεῖτε. Λοιπόν, ὁ Ἑσσάτ πασᾶς δὲν ἔχει σήμερα τὴν παραμικρὴ δύναμη ἢ ἐπιρροή στὴν Τουρκία. Ὁ Κεμάλ κρατᾷ ἐχθρική στάση ἀπέναντί του, τὸν θεωρεῖ ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ἄλωση τῶν Γιαννίνων, ἔχει σχηματίσει τὴ γνώμη πὼς τὰ Γιάννινα ἄντεχαν ἀκόμα στὴν πολιορκία, παραλογίζεται· δὲν ἔζησε τὴ φρίκη πού ζήσαμε ὅλοι μας, ἀπὸ μακρυνὰ βλέπεις ἀλλοιῶς τὰ πράγματα, τὰ Γιάννινα δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ σωθοῦν γιὰ τοὺς Τούρκους, εἶχε ἔρθει ἡ ὥρα τους. Κισμέτ... Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ χωνέψει ὁ Κεμάλ. Ἐφτασε στὸ σημεῖο, ἐκ τῶν ὑστέρων βέβαια, νὰ κατηγορεῖ τὸν Ἑσσάτ γιατί δὲ συνέχισε τὴν ἀντίσταση μέχρις ὅτου πέσουν ὅλοι στὸ πεδίο τῆς μάχης, ἀκόμα κι ὁ ἀρχιστράτηγος. Ποτὲ δὲν θά καταλάβει τὸ στενὸ σύνδεσμο τοῦ Ἑσσάτ μὲ τὴν πόλη αὐτή, ἦταν ἡ πατρίδα του, δὲ θά τὴν ἄφηνε νὰ μεταβληθεῖ σὲ ἐρείπια... Ὅταν αὐτὴ εἶναι ἡ κατάσταση, πὼς εἶναι δυνατὸ νὰ εἰσακουστεῖ ὁ Ἑσσάτ σ' ὁποιαδήποτε παράκλησή του πρὸς τὶς ἀρχές;.. Ὁ Χατζῆς δὲν τόβαλε κάτω. — Μουφτὴ ἐφέντη, κάτι μάθαμε καὶ μεῖς γιὰ τὴν ἔχθρα τοῦ Κεμάλ ἀπέναντι στὸν Ἑσσάτ. Ξέρουμε πὼς καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη πού μένει, τὸν ἐπιτηροῦν. Όμως δὲν ἀπελπιζόμαστε. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑποβάλει ὁ Ἑσσάτ αἶτημα σὶς ἀρχές γιὰ νὰ βρεθεῖ τὸ κορίτσι. Μπορεῖ νὰ πάρει τὶς πληροφορίες του ἀπὸ φίλους του ἀξιωματικούς, παλιοὺς συμπολεμιστὲς του, εἶναι ἀγαπητὸς σὲ πολλοὺς ὁ Ἑσσάτ, δὲ θά τοῦ ἀρνηθοῦν. Μιὰ ἀνεπίσημη ἔρευνα μπορεῖ νὰ φέρει καλλίτερα ἀποτελέσματα, δὲ θά συναντήσῃ τὴν ἀντίδραση τῶν ἀρχῶν, πού δὲ θέλουν νὰ ἔρχονται στὸ φῶς τέτοια ἀποτροπαια περιστατικά. Γιαυτὸ λέμε: ἂν παρακαλέσεις τὸν Ἑσσάτ, ἴσως φτάσουμε στὸ ποθητὸ ἀποτέλεσμα... — Εἶσαι δαιμόνιος, κυρ Γιῶργη, δουλεῖν καὶ ἡ φαντασία σου καὶ ἡ λογική. Ἄν εἶναι ὅπως τὰ λές, κι ἐγὼ ἐλπίζω κάτι νὰ γίνει. Θά γράψω στὸν Ἑσσάτ, ὄχι ἀμέσως, μόλις τακτοποιηθεῖ ἡ ἐκκρεμότητά μου πὼς δὲ θά ὑποχρεωθῶ νὰ φύγω ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Ἐχῶ καλοὺς φίλους στὴν Κωνσταντινούπολη, πολλοὶ Τουρκογιαννιώτες ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ, λατρεύουν τὸν Ἑσσάτ, θά φροντίσουν νὰ φτάσει τὸ γράμμα στὰ χέρια του. Ὁ Ἀλλάχ ἂς βοηθήσει γιὰ τὰ παραπέρα. Ὁ Πέτρος κι ὁ Χατζῆς σηκώθηκαν, εὐχαρίστησαν θερμὰ τὸ μουφτὴ, τοῦ

εὐχήθηκαν νὰ λυθεῖ σύντομα καὶ τὸ δικό του ζήτημα σύμφωνα μὲ τὶς προσδοκίες του, τοῦ ἔσφιξαν τὸ χέρι κι ἔφυγαν. Τὸ πρῶτο βῆμα εἶχε γίνει. Οἱ ἐλπίδες στὴν οἰκογένεια Κεῖβανίδη ἄρχισαν νὰ ξανανθίζουν...

Παρὰ τὶς προσπάθειες ποὺ κατέβαλλε ὁ συμπολιτευόμενος τύπος νὰ συγκαλύψει τὶς καταχρήσεις καὶ τὰ σκάνδαλα -συνήθως ἐκκολάπτονταν στὸ χώρο τῶν στρατιωτικῶν προμηθειῶν- ἦταν τόσα πολλὰ τὰ περιστατικά, ποὺ τίποτα δὲ μπορούσε νὰ τὰ κρατήσει μακριὰ ἀπὸ τὰ φῶτα τῆς δημοσιότητας. Ἐξάλλου οἱ ἀντιπολιτευόμενες ἐφημερίδες, τῆς Ἀθήνας καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, δὲν ἄφηναν εὐκαιρία ἀνεκμετάλλευτη. Συμπαραστάτες στὴν κατακραυγὴ ἐναντίον τῆς κυβέρνησης ἔρχονταν καὶ πολλὰ στελέχη τοῦ εὐρύτερου βενιζελικοῦ χώρου καὶ πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ Θ. Πάγκαλος· χρησιμοποιοῦσε τὸ θέμα τῶν καταχρήσεων ὡς τὴν αἰχμὴ τοῦ δόρατος γιὰ νὰ διαλύσει τὸ κυβερνητικὸ σχῆμα, μὲ ἀπώτερες βλέψεις τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας. Στὶς ἀρχὲς Μαΐου, μὲ ἄρθρο του στὸν *Ἐλεύθερο τύπο* ὁ Πάγκαλος ἔφερνε σὲ φῶς συνταρακτικὲς ἀποκαλύψεις γιὰ τὰ σκάνδαλα στὸ στρατό, ποὺ κλόνισαν τὴν κυβέρνηση. Σὲ νέο ἄρθρο του, στὴν ἴδια ἐφημερίδα, ἔγραφε πὼς *ἰσχυροὶ προστάτες βρίσκονταν πίσω ἀπὸ τοὺς κλέφτες*. Ἡ κυβέρνηση, ἀντὶ νὰ καταβάλει προσπάθειες ἀνακάλυψης τῶν ἐνόχων καὶ παραπομπῆς τους στὴ δικαιοσύνη, ἀπερίσκεπτα φερόμενη, ἀποφυλάκισε καὶ τοὺς λίγους καταχραστές ποὺ εἶχε συλλάβει πρὶν ἀπὸ μῆνες, ἐπιτείνοντας ἔτσι τὴν ἀγανάκτηση τοῦ κόσμου καὶ δημιουργώντας κατάλληλη ἀτμόσφαιρα γιὰ νὰ εὐδοκιμήσουν τὰ σχέδια τοῦ Παγκάλου.

Ἐγίνε πιά φανερὸ σ' ὅλους ἀπὸ τοῦ προερχόταν ὁ κίνδυνος κατάλυσης τοῦ πολιτεύματος. Οἱ βενιζελικὲς ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων, στὴν προσπάθειά τους νὰ στηρίζουν τὴν κυβέρνηση, ἀνακάλυπταν συνωμοσίες στὸ ἀντιβενιζελικὸ στρατόπεδο γιὰ ἀνατροπὴ τῆς κυβέρνησης. Ὁ *Κῆρυξ* σὲ ἄρθρο του (25-5-1925) μὲ τίτλο: *Οἱ ἀδιόρθωτοι ἀδιάλλακτοι*, μιλοῦσε γιὰ προετοιμαζόμενα κινήματα ἐκ μέρους τῶν ἐξωκοινοβουλευτικῶν (ἀντιβενιζελικῶν), γιὰ πολιτικὴ ἀσυνειδησία, ποὺ παραγνώριζε τὰ τεράστια προβλήματα ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσει ἡ Ἑλλάδα, γιὰ ἀδιόρθωτους κινήματιες, κι ἄλλα παρόμοια. Ἀπαντοῦσε ἡ *Ἡπειρος* (27-5-1925): *Ἀτυχῶς διὰ τὴν τιμὴν τῶν ἐλλήνων πολιτῶν καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος, οὐδεμία τοιαύτη προσπάθεια ὑπάρχει. Καὶ γνωρίζει καὶ ὁ ἀρθρογράφος τοῦ «Κήρυκος», ὅτι συνειδητῶς ψεύδεται ἱερεμάζων διὰ δῆθεν συνωμοσίας κλπ. Καὶ εἶναι ψεῦδος, διότι γνωρίζει καλῶς ὅτι ὁ μὲν ἐσωκοινοβουλευτικὸς βενιζελισμὸς ὀκλαδὸν καθήσας ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ῥοκανίζει τὸ δημόσιον χρῆμα διὰ κλοπῶν καὶ καταχρήσεων... ὁ δὲ ἐξωκοινοβουλευτικὸς ἀντιβενιζελισμὸς ἐπέλεξε δι' ἑαυτὸν τὸν ἀχάριστον ρόλον τοῦ ἀνεκδότου τοῦ ἀτιμαζομένου συζύγου.*

Ἀποτυχία -κατὰ τὶς ἀντιβενιζελικὲς ἐφημερίδες- εἶχε ἡ κυβέρνηση καὶ

στό θέμα της δημιουργίας του *Συντάγματος Κυνηγών*, για την καταδίωξη της ληστείας. Τα αποτελέσματα της στρατολογίας στην Κρήτη, όπου υπολόγιζε να συγκροτήσει τον κορμό του υπό ίδρυση συντάγματος, ήταν απογοητευτικά. Μόνο 31 παρουσιάστηκαν για κατάταξη. Οί πληροφορίες της αντιπολίτευσης ήταν εσφαλμένες, γιατί το *Σύνταγμα Κυνηγών* συγκροτήθηκε. Στά Γιάννινα ή *Ήπειρος* δεν έπανε να τονίζει, ότι δεν ήταν αναγκαία ή συγκρότηση ενός τέτοιου σώματος, που θα μεταβαλλόταν σε σώμα πραιτωριανών -το ίδιο έλεγε και ο Παπαναστασίου κι άλλοι δημοκρατικοί-, άρκοῦσε ή ενίσχυση της Χωροφυλακής για θετικά αποτελέσματα. Πρόσφατο παράδειγμα ήταν ή εξόντωση της συμμορίας του Γ. Κιάμου και ο φόνος του ίδιου -χαρκτηριζόταν ως ένας από τους πιο αίμοχαρεις ληστές που τρομοκρατούσε την Τσαμουργιά- από απόσπασμα Χωροφυλακής. (Ο Γ. Κιάμος δεν είχε σχέση με το Νικόλ. Κιάμο που είχε άμνηστευθεί από καιρό, μαζί με τους Ρετζαίους). Λίγο πριν από την εξόντωσή του ο Γ. Κιάμος αλώνιζε με τη συμμορία του τα Κούρεντα, περιφερόταν στα χωριά και παρίστανε τον προστάτη των χωρικών, ὕβριζε το κράτος και περιφρονοῦσε τις αρχές. Οί άρμόδιοι πρέπει να κρύψουν από ντροπή τα πρόσωπά τους, έγραφε ο Χρηστοβασίλης.

Το ζήτημα του ηλεκτροφωτισμού των Γιαννίνων, που χρόνια ταλαιπωρούσε την πόλη και τους κατοίκους της, λύθηκε. Στις 29 Ἀπριλίου το Δημοτικό συμβούλιο

Ο δικηγόρος Κων. Λιούμας

κατακύρωσε τη σχετική δημοπρασία στο όνομα του ήπειρώτη μηχανικού, καθηγητή του Πολυτεχνείου Ἀρ. Κουσίδου, αντιπρόσωπου γερμανικής εταιρείας (Οί Ζαγορίσιοι δεν ξεχνούν ότι στην έπιμονή του Κουσίδου όφειλόταν ή έναρξη της κατασκευής του δρόμου για το Ζαγόρι). Συζητήσεις άρχισαν, μεταξύ του Δημοτικού συμβουλίου και του Κουσίδου, και για το θέμα της ὕδρευσης της πόλης.- *Με εξααιρετικήν ζωηρότητα* γιόρτασαν οί Γιαννιώτες την Πρωτομαγιά. Έξοχές, κήποι, προάστεια... πλημύρισαν από τους πανηγυριστές. *Άμπελόκηποι, Καλλιθέα και Ζάππειο* γέμισαν κόσμο. Τώρα δεν υπάρχει τίποτα απ' αυτά. Έγιναν, οικόπεδα, σπίτια και πολυκατοικίες.- Ἀρραβώνες: *Ο συμπαθέστατος δικηγόρος της πόλεώς μας κ. Κων. Λιούμας και ή συμπαθεστάτη και καλλίμορφος άδελφή του φίλου δικηγόρου κ. Γ. Κωνσταντινίδη, Βικτωρία, αντήλλαξαν άμοιβαίαν υπόσχε-*

σιν γάμου.- Έξακολουθοῦσε ν' άπασχολεί έντονα τον τύπο το θέμα των θανάτων από ιλαρά στο Στρατιωτικό νοσοκομείο. Διαπιστώθηκε ότι οί θάνατοι από την ίδια άρρώστεια στίς οικογένειες έφταναν σε ποσοστό μόνο 3-4%, στο νοσοκομείο το πο-

σοστό ανέβηκε στο 27%. Οί θάνατοι δὲν ὀφείλονταν στὴν ἰλαρὰ ἀλλὰ στίς ἐπιπλοκὲς τῆς βρογχοπνευμονίας. Ἰδιες καὶ μεγαλύτερες ἀναλογίες ποσοστῶν εἶχαν σημειωθεῖ καὶ σὲ νοσοκομεῖα εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.- Στὴν *Ἡπειρο* (8-5-25) δημοσιευόταν ἡ μελέτη τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγγέλου τῶν Πατριαρχείων Ἀθηναγόρα, μὲ τίτλο: *Γιάννινα, ἡ ἀρχικὴ ὀνομασία τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων*, ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἀδελφικόν του φίλον σεβασμιώτατον Σπυρίδωνα Βλάχον. Κατὰ τὴν ἄποψη τοῦ Ἀθηναγόρα, Γιάννινα ὀνομάστηκε ἡ πόλις ἐξαρχῆς, ἀπὸ τὸν κτήτορά της Γιάννη, πιθανῶς Σλάβο ἀξιωματοῦχο. Οἱ ἀπόψεις τοῦ Ἀθηναγόρα δὲ θεωρήθηκαν τεκμηριωμένες ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Ἀλκιβιάδην Κοντοπάνο πού σὲ σειρά ἄρθρων ἀντέκρουσε τὰ συμπεράσματά του. *Τὰ ἐπιχειρήματά του -τόνιζε- ἰσχνὰ καθ' ἑαυτά, δὲν ἀρκοῦσι νὰ στηρίξωσι πειστικῶς τὰ συναχθέντα συμπεράσματα καὶ νὰ προωθήσωσι τὸ ἄλυτον εἰσέτι παραμένον ζήτημα*. Πρόσθετε πῶς Ἰωάννινα ἢ Γιάννινα, ὅποιο κι ἂν εἶναι τὸ πρῶτο ὄνομα τῆς πόλεως, εἶναι ἐλληνικῆς προέλευσης καὶ ὄχι σλαβικῆς, ὅπου ὁ Γιάννης ἀποκαλεῖται Ἰβάν ἢ Γιοβάν. Ὁ Ἀθηναγόρας δευτερολόγησε καὶ σὲ ἕξ συνέχειες ἐπέμενε νὰ ὑποστηρίξει τὶς ἀρχικὲς ἀπόψεις του, διαφοροποιημένες τῶρα σ' ὀρισμένα σημεῖα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κοντοπάνος, σὲ πολλὰς συνέχειες, ἀγωνίστηκε ν' ἀποδείξει τὸ ἔωλο τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Ἀθηναγόρα, μὲ ἀπόψεις περισσότερο τεκμηριωμένες ἀπὸ ἐκεῖνες τοῦ ἀντιπάλου του. Μὲ τὴ συζήτηση αὐτὴ δὲ λύθηκε, βέβαια, ὀριστικὰ τὸ θέμα τῆς ὀνομασίας τῶν Γιαννίνων, προωθήθηκε ὁμως σημαντικὰ καὶ βοήθησε τοὺς νεότερους μελετητὲς νὰ ἐκφράσουν τὶς δικές τους ἀπόψεις, δὲν ξέρω ἂν μ' αὐτὲς δόθηκε ἡ ἱστορικὰ ὀρθὴ λύση. Πάντως οἱ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, πέραν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἄρθρα καὶ σχόλια πού ἀφιέρωναν στίς κομματικὲς διαμάχες, δημοσίευαν καὶ ἐπιστημονικὲς ἐργασίες ἀξιοπρόσεχτες, ἀναπληρώνοντας ἔτσι τὴν ἔλλειψη ἐπιστημονικῶν περιοδικῶν, κενό πού ἦρθε τὸν ἄλλο χρόνον νὰ καλύψει ἡ ἐκδοσὴ τῶν *Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν*.- Στίς 29 Μαΐου ἐγινε στὸ στρατιωτικὸ γυμναστήριον ἡ κατὰ τὸ σχολικόν ἔθος ἐτήσια γυμναστικὴ ἐπίδειξις τῶν σχολείων. Λέγομεν «ἔθος» διότι γυμναστὴς δὲν ὑπάρχει οὔτε ἔστειλε κανέναν τὸ ὑπουργεῖο. Ὁ,τι δὲ ἔχει συντελεσθῇ πρὸς ἐκγύμνασιν τῶν μαθητῶν ὀφείλεται ὁμολογουμένως εἰς τὰς φροντίδας τοῦ στρατηγοῦ κ. Βλ. Τσιρογιάννη, ὅστις διὰ στρατιωτικῶν γυμναστῶν ἐξεγύμνασε τούτους. Δυὸ γυμνάσια καὶ δὲν εἶχαν ἓνα γυμναστή νὰ προετοιμάζει τοὺς μαθητὲς τουλάχιστο γιὰ τὶς ἐπιδείξεις...- Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς Ἰουνίου πολυμελὲς θίασος ἄρχισε παραστάσεις στὸ *Νέο κέντρον* τοῦ Εὐστρατιάδου, μὲ τοὺς *Ἀπάχιδες τῶν Ἀθηνῶν*.- Νέα ἀντίδραση τῆς πόλεως σημειώθηκε μὲ τὴν ἐναρξὴ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου 2508, μὲ τὸν ὅποιον *ὑφαρπάζονται ἀπὸ τὴν κοινοτικὴν διαχείρισιν τὰ εὐαγὴ καὶ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα*. Δημοτικὸ συμβούλιον καὶ ἐκπρόσωποι τῶν σωματείων, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κομματικὲς τοποθετήσεις, διαμαρτυρήθηκαν, μὲ ψήφισμά τους, ἔντονα πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ ἐξέφρασαν τὸ πανηπειρωτικὸ αἶτημα νὰ ἐξαιρεθεῖ ἡ Ἡπειρος, περιοχὴ μὲ τὶς περισσότερες ἀπὸ κάθε ἄλλῃ ἐπαρχία περγαμηνές, ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου, ὅπως εἶχε γίνῃ μὲ τὴ Σάμο καὶ τὴν Κρήτη.- Νέα ἀναστάτωση στὰ Γιάννινα μὲ τὴν εἶδησιν πού κυκλοφόρησε πῶς ἡ *Ζωσιμαία σχολὴ* καὶ τὸ β' γυμνάσιον θὰ ὑποβιβάζονταν σὲ γυμνάσιον β' τάξης.- Ἡ πόλις ἀντέδρασε ἔντονα. Οἱ βουλευτὲς, τὸ Δημοτικὸ συμβούλιον, τὰ σωματεῖα τῆς πόλεως, τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ, διαμαρτυρήθηκαν μὲ τηλεγραφήματα καὶ ὑπομνήματα στὴν κυβέρνησιν, ἀπαιτώντας τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἀπόφασης. Σημαντικὸ ρόλο γιὰ τὴ ματαίωσιν τῆς ἀπόπειρας στάθηκε καὶ ἡ ἀρθρογραφία καὶ ὁ σχολιασμός ὅλων τῶν γιαννιώτικων ἐφημερίδων. *Ἀνήθικος ἡ ἀπόφασις* τιτλοφοροῦσε τὸ ἄρθρον τῆς ἡ *Ἡπειρωτικῆς ἡχώ*, ἀναφερόμενη στὸν ὑποβιβασμὸ τῆς *Ζωσιμαίας* γιὰ

νά τονίσει: Τὰ ὁστὰ τῶν Ζωσιμαδῶν θὰ τρίζωσιν ἀπὸ ἱερὰν ἀγανάκτησιν καὶ τριγμός τούτων θὰ μεταβληθῇ εἰς στεντορεῖαν φωνήν κατάρας καὶ ἀναθέματος κατὰ τῶν βεβήλων ἀνδρῶν τοῦ σημερινοῦ ὑπουργείου Παιδείας. Προξενεῖ ἐντύπωση ἡ ἐπισήμανση τῆς ἐφημερίδας τῶν λόγων γιὰ τοὺς ὁποίους ἀποφασίστηκε ἡ ὑποβάθμιση: Ὁ Ἑπειρωτικὸς κόσμος οὐδόλως συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀνήθικον ταύτην ἀπόφασιν... ἡ ὁποία χωρὶς νὰ ἔχῃ οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα, οὐδὲ νὰ ἐπιφέρῃ οἰκονομίαν τινά εἰς τὸ Κράτος, ἐγένετο μόνον διὰ νὰ τοποθετοῦνται εὐκολώτατα οἱ ἡμέτεροι καὶ εὐνοοῦμενοι ἀγράμματοι καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι καὶ νὰ κατασταλάξῃ ὑπὸ τὴν στέγην τῆς ἐνδόξου Ζωσιμαίας σχολῆς ὅλη ἡ σάρα, ἡ μᾶρα καὶ τὸ κακὸ συναπάντημα τῆς σημερινῆς ἀγραμματοσύνης..! Τελικὰ, ὕστερα ἀπὸ ἔντονες παραστάσεις τῶν βουλευτῶν καὶ κυρίως τοῦ Πανηπειρωτικοῦ Συνδέσμου Πειραιῶς, ὁ ὑπουργὸς Παιδείας Μανέτας, ὑποσχέθηκε ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασίν του. Ὁ ἀπὸ τοὺς συνδιευθυντὲς τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς Εὐθ. Τζάλλας (ὑπογράφονταν καὶ Ε-ς, διείδε στὶς ἀποφάσεις τοῦ ὑποβιβασμοῦ τῶν γυμνασίων καὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν Ἑπειρωτικῶν κληροδοτημάτων ἀπὸ τὸ κράτος, προδοσία τῆς Δημοκρατίας. Κάτω οἱ προδότες τῆς Δημοκρατίας τιλοφοροῦσε ἄρθρο του (5-6-1925) καὶ ὑπογράμμισε: Χθὲς (ἡ κυβέρνησις) μᾶς ὑπεβίβασε τὸ καύχημά μας, τὸ ἰνδαλμὰ μας, τὴν «Ζωσιμαίαν μας σχολήν», εἰς γυμνάσιον β' τάξεως, οἶονεὶ θέλουσα νὰ μᾶς καταδείξῃ ὅτι τὴν εἰδωλὸν μας τοῦτο δὲν ἦτο καμωμένον ἐκ χρυσοῦ ἀλλὰ ἀπὸ πηλόν. Σήμερον δὲ τηλεγραφεῖ ὅτι εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀναστολὴ τοῦ νόμου 2508, διὰ τοῦ ὁποίου καταλύεται ἡ αὐτοδιάθεσις τῶν Ἑπειρωτικῶν κληροδοτημάτων, ἐπιμένονσα οὕτω εἰς τὴν δολίαν αὐτῆς πρόθεσιν, ὅπως κρατικοποιήσῃ πάντα ταῦτα καὶ τὰ ἐναποταμιεύσῃ εἰς τὸ Κρατικὸν Ταμεῖον, τὸ ὁποῖον καθ' ἑκάστην ἐρημώνουν οἱ παχύσαρκοι ἀσυνείδητοι καὶ ἀπομυζητικαὶ τοῦ αἵματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ βδέλλαι, οἱ καταχρασταί. Καὶ κατέληγε: Ἀλλὰ ἀρκεῖ πλέον! ... Ἐγγίζει ἡ ὥρα ὁ λαός, ὅπως χθὲς ἀνεφώνησεν «κάτω ὁ δεσποτισμὸς καὶ ἡ μοναρχία» νὰ ἀναφωνήσῃ καὶ «κάτω οἱ προδόται τῆς Δημοκρατίας». Δὲν πρόκανε ν' ἀναφωνήσῃ κάτι τέτοιον ὁ ἑλληνικὸς λαός. Ἦρθε ὁ Πάγκαλος μὲ τὴν δικτατορίαν του...- Στὸ μεταξὺ στὰ ὑπογεία τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς βιβλία ἀξίας ἑκατοντάδων χιλιάδων δραχμῶν (τῆς ἐποχῆς ἐκείνης) ἀλλὰ καὶ ἀπείρου χρησιμότητος κατατρώγονται ὑπὸ τῶν ποντικῶν καὶ τοῦ σάρακος. Παρὰ τίς ὑποδείξεις τοῦ τύπου, ποὺ ὑπογράμμισε ὅτι ἡ διάσωση τῶν βιβλίων ἦταν ζήτημα ἀξιοπρέπειας γιὰ τὴν πόλιν, τίποτε δὲν γινόταν· οἱ ἰθύνοντες τῇ Ζωσιμαίᾳ ἀπαντοῦσαν ὅτι δὲν ὑπῆρχε χώρος γιὰ βιβλιοθήκην. Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ὡς προσωρινὴ λύση πρότεινε νὰ μεταφερθοῦν τὰ βιβλία στὸ ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ζωσιμαίαν κτίριον τοῦ Λιάμπει, -τὸ ἐποφθαλμιοῦσε καὶ ἡ Χωροφυλακὴ- ποὺ μποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθεῖ καὶ ὡς Φιλολογικὴ Λέσχη.- Στὶς 4 Μαΐου τὸ Μιτισκέλι ξημέρωσε κάτασπρο ἀπὸ τὸ χιόνι. Καὶ στὶς 20 Μαΐου τὸ χιόνι σκέπασε τὰ βουνὰ Στὸν καταραμένον τόπο, μῆνα, Μάη.., ἔγραφε ὁ Χρηστοβασίλης. Οἱ βουλευτὲς Ἰωαννίνων Γεωργίτσος, Καγιᾶς, Μπέμπης, Μπότσαρης, Σίμος καὶ Τραχήλης, μὲ τηλεγράφημά τους βεβαίωσαν τὸν δήμαρχο Γ. Σταυρίδην, ὡς πρόεδρο τοῦ συλλαλητηρίου ὅτι: διαπραγματεύσεις περὶ σιδηροδρόμου προχωροῦν εὐνοϊκῶς. Ὑπουργοὶ διαβεβαίωσαν προσεχεσάτην ὑπογραφὴν συμβάσεως σιδηροδρόμου καὶ ὁδῶν. Ἀπὸ τότε -70 σχεδὸν χρόνια- περιμένουν οἱ Ἑπειρώτες νὰ ὑπογραφοῦν οἱ συμβάσεις καὶ νὰ δοῦν σιδηρόδρομο..! Χαλάζι, μεγέθους λεφτοκαρυοῦ, ἔπεσε στὰ Γιάννινα καὶ κατέστρεψε τὰ πάντα (ἀμπέλια, μπαχτσέδες, ὀπωροφόρα δέντρα καὶ σπαρτά).- Τὸ Δημοτικὸ συμβούλιον ἀποφάσισε τὴν ἰδρυση σφαγείων σ' ἓνα δημοτικὸ ἀγρὸ στὴν παραλίμνια θέσιν τῆς συνοικίας Σιαράβα. Τὸ Τεχνικὸ γνωμοδοτικὸ συμβούλιον τῆς Γε-

νικῆς διοίκησης, αποφάνθηκε γιὰ τὴν ἀναβολὴ τῆς ἐκτέλεσης τοῦ ἔργου, μέχρις ὅτου ὁλοκληρωθεῖ ἡ σύνταξη τοῦ σχεδίου πόλης, στὸ ὁποῖο ἐντασσόταν καὶ ἡ περιοχὴ τῶν ὑπὸ ἰδρυση σφαγείων.- Ὁ Γενικὸς διοικητὴς Μ. Πετυχάκης ἀπηλλάγη τῶν καθηκόντων του, ἡ Ἐλευθερία τοῦ ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιο. Ἦταν ὁ καλλίτερος Γενικὸς διοικητὴς. ὄν ἡδύνατο νὰ μᾶς στείλῃ μίαν βενιζελικὴ ἐπανάστασις καὶ μίαν βε-

νιζελοδημοκρατικὴ κυβέρνησις. Τὸν ἀναπλήρωνε ὁ Χαρ. Ἀποστολόπουλος καὶ ἀργότερα ὁ Ἀλεξ. Πάλλης. Σὲ λίγο ἡ Γενικὴ διοίκησις καταργήθηκε.- Ἀρραβῶνες (Μαΐου): Ὁ ἐκ Σκαμνελίου Ζαγορίου εὐέλπις νέος Ν. Μαργιόλης καὶ ἡ δεσποινὶς Νίνα Σεπετᾶ, ἀδελφὴ τοῦ ἐργοστασιάρχου τῆς πόλεώς μας Π. Σεπετᾶ, ἡρραβωνίσθησαν.- Γερ. Ραζῆς, ταγματάρχης, ἐπιτελάρχης τῆς VIII μεραρχίας, ἐκ τῶν ἐπιλέκτων ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ λαμπρὰ καὶ ἀγλαόμορφος Ἀγλαΐα Ν. Καζαντζῆ, κόρη τοῦ γνωστοῦ μεγαλεμπόρου, ἡρραβωνίσθησαν.- Γάμοι: Ἐτελέσθησαν (7 Ἰουνίου) οἱ γάμοι τοῦ Ἀθαν. Τσιμογιάννη, ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐκδοτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς», μετὰ τῆς εὐφρόνου καὶ καλλιμόρφου δεσποινίδος Κούλας Αὐγεροπούλου.- Ἀπὸ τὴν 28 Μαΐου ἀρχισε νὰ δημοσιεύεται στὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ σειρά ἱστορικῶν σημειωμάτων τοῦ ἱστοριοδίφου Ν. Γ. Μυστακίδη, ὑπὸ τοὺς τίτλους *Δρυϊνοπολίτικα*, *Θεσπρωτικά* (ἡ Μονὴ Θεολόγου), *Ἡ Φοινίκη τοῦ Μεσοποτάμου*.- Θάνατοι: Στίς 6 Ἰουνίου πέθανε ἡ Φερηνίκη Β. Ρέκκα μίαν ἐκ τῶν καλλιτέρων καὶ συμπαθεστέρων δεσποινῶν τῶν Ἰωαννίνων. Στὸν τελευταῖο χρόνον τῆς ζωῆς της δέχτηκε ἀπὸ τὴ μοῖρα ἄλλεπάλληλα πλήγματα, τὰ γεγονότα ἀγγίζαν τὰ ὅρια τοῦ τραγι-

κοῦ. Πρὸ ἑνὸς ἔτους -σημειωνόταν σὲ μίαν νεκρολογία της- ὑπῆρξε ἡ εὐτυχεστέρα μητέρα καὶ σύζυγος, ἀλλ' ἡ ἀδυσώπητος μοῖρα τῆς ἐπέφερεν ἄλλεπάλληλα μεγάλα δυστυχήματα ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου. Ἐπέστρεψεν ἡ θυγατέρα της ἐκ τοῦ συζυγικοῦ της οἴκου, νεόνυμφος ἔτι, λόγω τοῦ δυστρόπου χαρακτῆρος τοῦ συζύγου της.

κοῦ. Πρὸ ἑνὸς ἔτους -σημειωνόταν σὲ μίαν νεκρολογία της- ὑπῆρξε ἡ εὐτυχεστέρα μητέρα καὶ σύζυγος, ἀλλ' ἡ ἀδυσώπητος μοῖρα τῆς ἐπέφερεν ἄλλεπάλληλα μεγάλα δυστυχήματα ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου. Ἐπέστρεψεν ἡ θυγατέρα της ἐκ τοῦ συζυγικοῦ της οἴκου, νεόνυμφος ἔτι, λόγω τοῦ δυστρόπου χαρακτῆρος τοῦ συζύγου της.

Ἀπέθανεν ὁ δευτερότοκος υἱὸς τῆς Στέφως, φοιτητῆς τῆς Νομικῆς, καὶ τέλος ἀπέθανεν ὁ ἑξακουστὸς καθ' ὅλην τὴν Ἑπειρον καὶ τὴν Ἀλβανίαν ἱατροχειρουργὸς σύζυγός τῆς Βασ. Ρέκκας. Μὴ δυνηθεῖσα ν' ἀνθέξῃ καὶ τὰ τρία ταῦτα βαρέα πλήγματα ὑπέκλυεν εἰς τὸ μοιραῖον τέλος. - Στὶς 19 Ἰουνίου πέθανε ἀπὸ βρογχοπνευμονία ὁ πρύτανης τοῦ ἐνταῦθα ἱατρικοῦ σώματος Στέφανος Χατζῆς. Ὅλη τὴν περιουσία του (περισσότερη ἀπὸ μισὸ ἑκατομμύριο τῆς ἐποχῆς) τὴν ἄφησε στὸ Ὀρφανοτροφεῖο Γ. Σταύρου καὶ τὸ Νοσοκομεῖο Χατζηκώστα. - Στὶς ἀρχὲς τοῦ δευτέρου δεκαήμερου τοῦ Ἰουνίου μαθητικὴ ἐπανάστασις ἐξεργράγη στὴν Ἑμπορικὴ σχολή. Αἰτία ἢ βαθμολογία τῶν μαθητῶν, δὲν τοὺς ἄρεσε. Ξεσηκώθηκαν, λοιπὸν ἐναντίον τοῦ διευθυντῆ καὶ τῶν καθηγητῶν καὶ ἀπειλήσαν νὰ τοὺς χτυπήσουν καὶ νὰ σπάσουν τὰ τζάμια τῆς σχολῆς. Μὲ τὴν ἐπέμβαση τῆς ἀστυνομίας ἀποκαταστάθηκε ἡ τάξη.

Τὸ Βορειοηπειρωτικὸ ἑξακολουθοῦσε νὰ εἶναι στὸ κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τόσο τοῦ Ἑπειρωτικοῦ τύπου, ὅσο καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, ἰδιαίτερα τῶν Γιαννίνων. Συχνὰ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ ἀνανεωνόταν ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ συνέβαιναν στὴν Ἀλβανία (ἐμφύλιοι πόλεμοι φατριῶν γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς ἐξουσίας), καθὼς καὶ ἀπὸ τὶς διώξεις τῶν Βορειοηπειρωτῶν, ποτὲ δὲν ἔπαψαν ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ Βόρειος Ἑπείρος, μὲ τὴν ἐπιμονὴ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστρουγγαρίας ὑποχρεώθηκε ν' ἀλλάξει δυνάστη, καὶ ν' ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὸν κορμὸ τῆς ἐνιαίας Ἑπείρου. Κάθε τόσο καὶ νέοι πρόσφυγες ἔφταναν στὰ Γιάννινα, ἡ αἰμορραγία συνεχίζεται ἕνα αἰῶνα τώρα, εἶναι θαῦμα πὼς ἡ περιοχὴ αὐτὴ δὲν ἀπογυμνώθηκε τελείως ἀπὸ Ἕλληνες. Ἡ κáθοδος, ἐξάλλου, στὰ Γιάννινα Ἀλβανῶν ἐπίσημων, ὑπουργῶν, στρατιωτικῶν καὶ ἄλλων, γινόταν ἀφορμὴ νὰ ἔρχεται στὴν ἐπιφάνεια τὸ Βορειοηπειρωτικὸ ζήτημα· τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ διεκδίκηση τῶν ὑπόδουλων ἐδαφῶν ἦταν ζωντανὴ στὶς καρδιὰς τῶν Γιαννιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν Ἑπειρωτῶν. Οἱ Ἀλβανοὶ δὲν ᾔθελαν ν' ἀκούσουν τίποτα γιὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, πολὺ περισσότερο γιὰ ἐφαρμογὴ συνθηκῶν διεθνῶν, ποὺ παραχωροῦσαν αὐτονομία στὴ Β. Ἑπείρο, ὅπως π.χ. τὸ *Πρωτόκολλο τῆς Κέρκυρας*. Ἡ ἴδια στάση τηρήθηκε ἀπ' ὅλες τὶς ἄλβανικὲς κυβερνήσεις, ὅποιασδήποτε ἀπόχρωσης (βασιλικές, φασιστικές, κομμουνιστικές, δημοκρατικές).

Στὶς ἀρχὲς Μαΐου ἔφτασε στὰ Γιάννινα ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἀλβανίας Μουφίτ βέης Λιμποχόβας, ἐγγονὸς τοῦ Μαλὶκ πασᾶ, ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Στὰ σύνορα τὸν ὑποδέχθηκε ἡ Μουσταφᾶ πασίνα μὲ τὰ παιδιὰ τῆς, στὸ σπῖτι τῆς ὁποίας καὶ ἔμεινε. Ὁ Χρηστοβασίλης γνώριζε τὸν Ἀλβανὸ ἐπίσημο, ἦταν μάλιστα καὶ φίλος του. Τὸν συνάντησε, λοιπόν, καὶ τοῦ πῆρε συνέντευξη, τὴ δημοσίευσε στὴν *Ἐλευθερία* (28-5-1925). Ὁ Μουφίτ διαβεβαίωσε τὸ συνομιλητὴ του ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Β. Ἑπείρου ἦταν εὐχαριστήμενοὶ ἀπὸ τὴν ἄλβανικὴ κυβέρνησι, πάντα τὰ ἴδια ἔλεγαν. Ὅταν ρωτήθηκε γιατί ἡ Ἀλβανία δὲν ἐφάρμοζε τὸ *Πρωτόκολλο τῆς Κέρκυρας* ἀπάντησε: *Τὸ «Πρωτόκολλον» ἐδημοῦργει ἕνα εἶδος κράτους ἐν*

κράτει. Ἄλλωστε συναφθέν πρὸ τοῦ Μεγάλου πολέμου καὶ ἐπὶ ἑνδεκα-δώδεκα ἤδη ἔτη μὴ ἐφαρμοσθέν, ἤχρηστεύθη ἤδη. Πῶς νὰ μὴν ἀχρηστευθεῖ ἀφοῦ οἱ Ἀλβανοὶ ἔκαναν κάθε τι γιὰ νὰ μὴν τὸ ἐφαρμόσουν; Κι ὁμως αὐτὸ τὸ Πρωτόκολλο τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνα ξανάρχεται σήμερα στὴν ἐπικαιρότητα.

Τὸ πόσο εὐχαριστημένοι ἦταν οἱ Βορειοηπειρώτες ἀπὸ τὴν ἀλβανικὴ διοίκηση ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὶς Ἐντυπώσεις ἀπὸ ἓνα ταξίδι στὴν Βόρειον Ἠπειρον τοῦ Β. Γκορτζῆ, δημοσιευμένες, σὲ συνέχειες, τὸν Αὐγουστο, στὴν Ἠπειρο. Παραθέτω ἓνα μικρὸ ἀπόσπασμα: Ἐν Ἀργυροκάστρῳ δὲν ὑπάρχει πλέον ἑλληνικὸν σχολεῖον, οὔτε διδάσκεται πλέον ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα· καὶ ὁμως ὑπάρχουν δισχίλιοι τουλάχιστον Ἑλλήνες ἐκεῖ. Καὶ εἶδον τὸ ἀποκαρδιωτικὸν θέαμα ν' ἀγνοῇ ἡ νέα γενεὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Μοὶ ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν μεγίστην ὅτι τὰ μικρὰ παιδιὰ τῶν γνωστοτέρων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν δὲν ὁμιλοῦσι σχεδὸν οὐδόλως τὴν γλῶσσαν τῶν πατέρων των ἀλλὰ καὶ ὅσα τὴν ὁμιλοῦσιν, τόσον κακῶς τὴν προφέρουσιν, ὥστε ἡ λύπη ἐκ τούτου καθίσταται βαθύτερα.

Στοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ ὑπουργοῦ Μουφίτ βέη, ποὺ πολιτεύεταν στὴν περιοχὴ Ἀργυροκάστρου, ὅτι οἱ Ἑλλήνες ἦταν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν ἀλβανικὴ διοίκηση, ὁ Β. Γκορτζῆς, ἀπαντοῦσε: Πῶς εἶναι δυνατόν ὁλόκληρος ὁ διανοούμενος κόσμος τῆς Β. Ἠπείρου, ...ὁ ὁποῖος συγκεντρώνει ὅ,τι ἐκλεκτόν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Ἀλβανία εἰς γράμματα, εἰς ἐπιστήμας καὶ ἐμπόριον νὰ μὴ βλέπῃ ὑπόπτως νομάρχην τῆς κατ' ἐξοχὴν ἑλληνοφώνου περιφερείας ἄνθρωπον καλούμενον Γιοβάν Δημητρέσκο, ὁ ὁποῖος... εἶναι ξένος πρὸς τὸν τόπον καὶ ἀγνοῶν ἀπολύτως τὰ τε πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα; Δὲν εὔρε ἄρᾳ γε ὁ Μουφίτ-Λιμποχόβα ἀπ' ὅλους ἐκείνους ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη κανέναν κατάλληλον διὰ τὴν θέσιν αὐτήν; Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ καταφύγῃ εἰς Ἀρβανιτοβλάχους διὰ νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν διοίκησιν τῆς περιφερείας εἰς τὴν ὁποίαν πολιτεύεται; Δὲν ἔχει εἰς οὐδένα ἐκ τῶν τόσων γνωστῶν του συμπολιτῶν τὴν ἐμπιστοσύνην, καὶ ἀξιοῖ νὰ ἔχωσιν ἐκεῖνοι ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς λόγους του καὶ τὰς ἐπαγγελίας του;

Τὴν ἴδια ἀπογοήτευση γιὰ τὴν κακοδιοίκηση καὶ τὶς αὐθαιρεσίες τῶν Ἀλβανῶν ἐκφράζει μιὰ ἀνταπόκριση ἀπὸ τὸ Ἀργυροκάστρο, δημοσιευμένη στὴν Ἠπειρωτικὴ ἡχὴ (13-5-25): Παρὰ τὶς πομπώδεις φράσεις τῶν διαφόρων ὑψηλοτήτων τῆς Ἀλβανίας, περὶ καλλιτερεύσεως τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων Βορειοηπειρωτῶν καὶ τὰς μεγάλας ὑποσχέσεις τῶν φίλα δῆθεν φρονούντων πρὸς τὴν Ἑλλάδα διαφόρων Ἀλβανῶν ἐπισήμων, ἐν τούτοις ἡ ζωὴ τοῦ Βορειοηπειρώτου κατήντησε μιὰ εἰρωνεία τῆς τύχης. Μυστηριωδῶς πῶς καταβάλλεται προσπάθεια, ὅπως διαρκῶς ἡ ψυχὴ τοῦ Βορειοηπειρώτου Ἑλληνας τηρῆται ἐν ἀπογοητεύσει καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου. Ἡ ἀόρατος δὲ αὕτη προσπάθεια ἐπιμελῶς φροντίζει ὅπως ἐκμηδενίζει κάθε τάσιν πρὸς ἐκδήλωσιν ψυχικῆς χαρᾶς δι' ἐν οἷονδήποτε γεγονός,

καὶ θρησκευτικὸν ἀκόμη. Πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἰσχυρισμῶν τοῦ ὁ ἀνταποκριτῆς παρέθετε ἐπεισόδια ποὺ δημιουργήθηκαν στὴ Δερβιτσιάνη κατὰ τὴν Παρασκευὴ τῆς Διακαινησίμου, ὅταν ὅλοι οἱ κάτοικοι εἶχαν πάει γιὰ νὰ γιορτάσουν στὸ κοντινὸ πρὸς τὴν κωμόπολιν παρεκκλήσι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Στὸ πανηγύρι ἔκαναν τὴν ἐμφάνισή τους κι Ἀλβανοὶ στρατιῶτες, καθὼς καὶ 15 παιδιὰ ἀλβανικῶν οἰκογενειῶν τοῦ Ἀργυροκάστρου, ὅλους τοὺς φιλοξένησαν οἱ Δερβιτσιανίτες, κατὰ τὸν καλλίτερο τρόπο. Οἱ Ἀλβανοὶ γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴ χαρὰ τους κατὰ τὴ διάρκεια τῆς διασκέδασης πυροβολοῦσαν συνεχῶς. Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ γυρίσουν ὅλοι στὸ χωριό, ἐμφανίστηκε αὐτοκίνητο γεμάτο στρατιῶτες, μὲ ἓνα λοχαγὸ ἐπικεφαλῆς, ὁ ὁποῖος ἀπαίτησε ἀπὸ τὸν πρόεδρο τῆς κοινότητος νὰ τοῦ παραδώσει, ὅσους πυροβολοῦσαν. Ἐπειδὴ ὁ πρόεδρος ἀγνοοῦσε ποιοὶ ἀκριβῶς πυροβολοῦσαν, ὁ λοχαγὸς χολωθείς, ἐρράπισεν τοῦτον πολλάκις κι ἔφυγε. Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἐξέπληξε τοὺς πάντας, καὶ ἡ κοινότης διαμαρτυρήθηκε ἔντονα στὶς ἀρχές τοῦ Ἀργυροκάστρου. Καὶ ἡ ἀνταπόκριση ἔκλεινε μὲ τὰ ἑξῆς: *Αἱ ἐδῶ ἀρχαὶ τὰ παράπονά των τὰ ἔγραψαν εἰς τὰ παπούτσια των. Οὕτως τὴν ἱεράν ἡμέραν μιᾶς θρησκευτικῆς ἐορτῆς καὶ τὴν ἐκ ταύτης ψυχικὴν ἀγαλλίασιν τῶν χριστιανῶν, μία ἐπιτηδευμένη ἐνέργεια μετάβαλεν εἰς πίκραν, ἵνα τὸ χεῖλος τοῦ Βορειοηπειρώτου Ἑλληνο- οὐδέποτε χαμογελάσῃ.* Αὕτῃ ἡ πίκρα ἐγίνε τὸ μόνιμο στοιχεῖο τῆς ζωῆς τοῦ Βορειοηπειρώτη κι ἄς πέρασαν ἐβδομήντα χρόνια ἀπὸ τότε... Στὸ φύλλο τῆς ἰδίας ἐφημερίδας δημοσιευόταν καὶ μιὰ εἰδηση ποὺ τότε ἐντασσόταν στὸ χρονικὸ τῆς δράσης τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν τῶν δυναστῶν τοῦ Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ, ὅστερα ἀπὸ 15 χρόνια ὅμως θ' ἀποκτοῦσε παγκόσμια σημασία. *Πρὸ ἡμερῶν* (τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Μαΐου) -ἔλεγε ἡ εἰδηση- *ἡ ληστοσυμμορία ἡ ὑπὸ τὸν λήσταρχον Νταοὺτ Χόττσα* (ἡ ὑπογράμμιση δική μου) *δρῶσα ἔξωθι τῆς Ἡγουμενίτης, ἐλήστευσε τὸν ἀρχιποιμένα Σιδέρην, τοῦ ὁποῖου ἐφόνευσε τρεῖς ἐκ τῶν οἰκείων του, κατὰ τὴν γενομένην κατόπιν ἀντιστάσεως συμπλοκὴν...* Ἡ περιοχὴ Φιλιππῶν καὶ Ἡγουμενίτης ἀληθῶς τρομοκρατεῖται ἐκ τῆς ὡς ἄνω συμμορίας. Αὐτός, λοιπόν, ὁ τρομοκράτης καὶ δολοφόνος Νταοὺτ Χόττσα ἀνακηρύχθηκε ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς ἐθνικὸς ἥρωας τῶν Ἀλβανῶν καὶ γιὰ ν' ἀποκαταστήσουν τὴν τιμὴ του -εἶχε δολοφονηθεῖ μέσα στὴν Ἀλβανία ἀπὸ ὁμοφύλους του- κήρυξαν τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας... Εἶχε χαθεῖ τότε -ἀλλὰ καὶ σήμερα σὲ πολλὰς περιπτώσεις- κάθε ἵχνος ντροπῆς ἀπὸ τοὺς ἰθύνοντες τῶν «Μεγάλων», δυνάμεων...

Σύμφωνα μὲ τίς εἰδήσεις τοῦ *Κήρυκος* (12-6-25) ὁ στρατηγὸς Βλ. Τσιρογιάννης ἀπηύθυνε πρὸς τὸ Μουφτὴ βέη Λιμποχόβα, ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀλβανίας καὶ τὸν Τζεμάλ βέην, ὑπουργὸ τῶν Στρατιωτικῶν, φιλικὸ τηλεγράφημα, μὲ τὸ ὁποῖο τοὺς παρακαλοῦσε νὰ λάβουν μέτρα, γιὰ νὰ σταματήσουν οἱ καταπιεστικὲς ἐνέργειες τῶν Γκέγκηδων ἐναν-

τίον τῶν Βορειοηπειρωτῶν. Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ἀντέδρασε ἔντονα καὶ κατέκρινε τὸ στρατηγὸν γιὰ τὶς πρωτοβουλίες του, ποὺ ἦταν ἀποκλειστικὴ ἀρμοδιότητα τῆς ἐλληνικῆς κυβέρνησης. Ἡ κυβέρνησις -τόνιζε- ὀφείλε νὰ προβῇ εἰς τὰς δεούσας ἐνεργείας περιορίζουσα συγχρόνως καὶ τὰ ὄργανά της εἰς τὸν κύκλον τῆς δικαιοδοσίας των, πρὸς περιφρούρησιν τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ Κράτους, καθόσον τοιαύτης φύσεως ζητήματα δὲν λύουν προσωπικαὶ φιλίας.

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Προσκόπων Ἰωαννίνων Γ. Βαβαρέτος ὁμιλεῖ σὲ ἐκδήλωση.
Ὁ μητροπολίτης, εἶναι ὁ Γερμανὸς Καραβαγγέλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΓΚΑΛΟΥ

Ἡ ἀβασίλευτη Δημοκρατία, ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξή της, ὥς τὴν ἡμέρα τῆς βίαιης κατάλυσής της, δοκιμάστηκε ἀπὸ τὴν ἐκδήλωση ἀλλεπάλληλων στάσεων καὶ κινήματων, μὲ συνήθη κατάληξη τὴν ἀποτυχία. Ἐξαίρεση ἀποτελέσσει τὸ κίνημα τοῦ Θ. Πάγκαλου πού, ἀπὸ ἀδράνεια καὶ δισταγμούς τῶν κυβερνώντων, κατόρθωσε νὰ ἐπιβληθεῖ καὶ ν' ἀφήσει στὴ νεοελληνικὴ ἱστορία τὴ μνήμη μιᾶς *ιδιότυπης δικτατορίας*, ἔννοια πού κρύβει καὶ σοβαρὰ καὶ εὐτράπελα. Ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξη τῆς ἀβασίλευτης Δημοκρατίας, ὥς τὸ κίνημα τοῦ Πάγκαλου εἶχαν σημειωθεῖ τὰ ἑξῆς στασιαστικὰ κινήματα: α) Ἡ ἀπεργία τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ (τρίτο δεκαήμερο τοῦ Ἰουνίου 1924). β) Τὸ κίνημα Ἀνδρ. Κολιαλέξη (διοικητὴ τῆς μοίρας γυμνασίων τοῦ στόλου), ἀρχῆς Αὐγούστου 1924. γ) Ἡ ἀπόπειρα κινήματος τῶν Παγκαλικῶν στρατηγῶν Χ. Τσερούλη καὶ Α. Παναγιωτόπουλου (πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Σεπτεμβρίου 1924). Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κινήματων καὶ τῶν ὁσων ἀκολούθησαν τὰ κατοπινὰ χρόνια, ἦταν ὅλοι βενιζελικοὶ ἀξιωματικοί, μὲ φιλοδοξίες ν' ἀναδειχτοῦν *σωτῆρες τῆς πατρίδας*. Οἱ πιὸ δυναμικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἦταν ὁ Θ. Πάγκαλος, πού ἐπηρέαζε μεγάλο ἀριθμὸ ἀξιωματικῶν, ἀλλὰ καὶ μερίδα βουλευτῶν τῆς Ἐθνοσυνέλευσης, ὁ Γ. Κονδύλης, πού στήριξε, μετέχοντας ἢ μὴ, ἀρκετὲς ἀπὸ τὶς κυβερνήσεις τῆς πρώτης Δημοκρατίας, μὲ ὑποστηρικτὲς ἄλλη μερίδα ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Ἦταν ὁ ἰδρυτὴς τῶν *Ταγμάτων Κυνηγῶν*, στρατιωτικῶν σωμάτων, πού *δῆθεν θὰ εἶχον προορισμὸν τὴν δίωξιν τῆς ληστείας, εἰς τὴν πραγματικότητα δὲ θὰ ἀπετέλουν τοὺς πραιτωριανοὺς τοῦ Κονδύλη*, ὅπως ὑποστήριζε καὶ ἡ ἀντιπολίτευση. Τρίτος ἀπὸ τοὺς δυναμικοὺς κινήματιες ἦταν ὁ Ἀλ. Χατζηκυριάκος, μὲ ἐπιρροὴ στὸ Ναυτικό.

Τόσο ὁ Κονδύλης, ὅσο κι Πάγκαλος δὲν ἔκρυβαν τὴν ἀποστροφή τους πρὸς τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρες· ὁ Πάγκαλος μάλιστα εἶχε καταφερθεῖ μὲ δριμύτητα καὶ κατὰ τοῦ ἴδιου τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, κατηγορώντας τον ὅτι ἡ *Συνθήκη τῆς Λωζάννης* τὴν ὁποία ὑπέγραψε ἦταν καταστροφικὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἀπέκρυβε τὶς προθέσεις του γιὰ κήρυξη δικτατορίας, τὶς ἔλεγε φανερά, χωρὶς νὰ τολμάει κανεὶς νὰ τὸν βάλει στὴ θέση του, ποιοὺς ἄλλωστε εἶχε τὸ κουράγιο νὰ ἔρθῃ ἀντιμέτωπος μὲ τὸ πρωτοπαλλῆκαρο τοῦ Βενιζελισμοῦ; Τὸ παράδοξο εἶναι πὼς τὸν τελευταῖο καιρὸ εἶχε ἀποκτήσει καὶ κάποιες συμπάθειες στὴν ἀντιπολίτευση, ἰδιαίτερα ὕστερα ἀπὸ τὶς δηλώσεις του γιὰ ἄδικη ἐκτέλεση τῶν ἑξ (κι ἂς ἦταν αὐτὸς κυρίως πού τοὺς εἶχε

στείλει στο απόσπασμα) και τις αποκαλύψεις του για καταχρήσεις και τη διασπάθιση του δημόσιου χρήματος.

Πόση ασυδοσία είχε ο Πάγκαλος να δηλώνει, ότι θέλει, ακόμα και να κάνει δικτατορικό κίνημα, φαίνεται από τον παρακάτω αυθεντικό διάλογο: (βλ. Γρ. Δαφνῆ, *Ἡ Ἑλλάς μεταξύ δύο πολέμων*, τ. Α', Ἀθήνα 1955, σ. 276): *Δέκα ἡ ὥρα τὸ βράδυ τῆς 24ης Ἰουνίου. Ἡ συνεδρίασις τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἐτελείωσεν. Ὁ Πάγκαλος ἐκινήθη νὰ φύγῃ. Τὸν ἐπλησίασεν ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Κ. Γόντικας. —Θὰ κάμῃς κίνημα; τὸν ρώτησε. —Καὶ βέβαια θὰ κάνω κίνημα, ἀπήντησεν ὁ Πάγκαλος. Ὁσυχα-ῆσυχα ἀπεμακρύνθη, ὡς ἐὰν τίποτε δὲν ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ, ὡς ἐὰν εἶχον εἶπει μίαν ἀστειότητα καὶ κατηυθύνθη περὶ πρὸς τὸ σπίτι του. Ἔτσι ἀπλά, λοιπόν: Θὰ κάνεις κίνημα; —Καὶ βέβαια θὰ κάνω... Καὶ τὴν ἴδια νύχτα τὸ ἔκανε, χωρὶς νὰ εἶναι σίγουρος γιὰ τὴν ἐπιτυχία του, γιατί οἱ περισσότερες μονάδες, κυρίως τῆς Ἀθήνας, ἦταν πιστὲς στὴν κυβέρνησι. Οἱ δισταγμοί, ὅμως τῶν κυβερνητικῶν, ἡ ἀδράνεια τοῦ ἀντίπαλου δέους, τοῦ Κονδύλη, καὶ οἱ ἔλιγμοι τοῦ Πάγκαλου, ἔφεραν τὸ ἀποτέλεσμα. Τὸ κίνημα ἐπικράτησε.*

Οἱ βενιζελικὲς ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν ἦταν διχασμένες στὴ στάση τους ἀπέναντι στὸν Πάγκαλο. Πάντως τὸν πολέμησαν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή οἱ προσκείμενες στὴ δεξιὰ τῆς βενιζελικῆς παράταξης, οἱ ἐπηρεασμένες ἀπὸ τοὺς Σοφούλη, Καφαντάρη καὶ Μιχαλακόπουλο. Οἱ γιαννιώτικες ἀντιπολιτευόμενες, περισσότερο ἢ Ἐλευθερία, τάχτηκαν μὲ τὸ μέρος του. Ἐγραφε ἡ Ἐλευθερία (29-6-1925): *Δὲν ὑπῆρξαμαν ποτὲ συμπαθεῖς πρὸς τὸν στρατηγὸν Πάγκαλον, ἀφότου ἐπὶ ὑπουργίας του τῶν Στρατιωτικῶν συνετελέσθη τὸ μέγα ἀνοσιούργημα τῶν Ἐξ μεγάλων θυμάτων τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὡς ἀρχιστράτηγος τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἑβρου, ἐκήρυξε τηλεγραφικῶς τὴν «Συνθήκην τῆς Λωζάννης» «ἐπαίσχυντον» πρὸς τὸν ἐργάτην αὐτῆς Βενιζέλον, καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐβροντοφώνησεν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τῶν Βενιζελικῶν Ἑλλήνων ὅτι ἀδίκως ἐτουφεκίσθησαν οἱ Ἐξ, ὁ στρατηγὸς Πάγκαλος ἦτο ὁ μόνος ἐνδεδειγμένος νὰ καταβαραθρώσῃ τὸ σαπρὸν καθεστῶς τοῦ Βενιζελισμοῦ! Ἀπὸ τὴν ὑπὸ προσωπεῖο Στρατοκρατίαν, προτιμότερα ἢ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς Στρατοκρατία! Ἀπὸ τὸ στρατηγὸν Πάγκαλον ἀναμένομεν κάτι καλόν. Ἰδωμεν.*

Μὲ λιγότερο ἐνθουσιώδεις τόνους, ἀλλὰ μὲ σαφὴ θέσις ὑπὲρ τοῦ Πάγκαλου δέχτηκε καὶ ἡ Ἑπειρος τὴ δικτατορία του. (Ἄς μὴ λησμονεῖται ὅτι ἡ Ἑπειρος ὑποστήριζε τὸν Ἰω. Μεταξά, πού ἔρρεπε κι αὐτὸς πρὸς τὰ κινήματα καὶ τὶς δικτατορίες). Ἐγραφε, λοιπόν, ὁ Χατζῆς (28-6-1925): *Ἐβαρύνθησαν οἱ Ἕλληνες καὶ τὰ κινήματα καὶ τὰ πραξικοπήματα καὶ διὰ τὰς τῶν τοιούτων ὁδῶν ὁδευούσας ἐπαγγελίας περὶ σωτηρίας τῆς πατρίδος... Εἶχε συσσωρευθῇ ὁμως τόση πολιτικὴ, ἀνεργυρίαστος, ἐξευτελισμένη, δια-*

βρωτική καὶ τῶν τελευταίων ἱκμάδων τῆς εὐρωστίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τόσος πολιτικός ἐξεντελισμός εἰς τὸ πρόσωπον τῶν δύο συγκυβερνώντων πολιτικῶν κοθόρνων, τοῦ Μιχαλακοπούλου καὶ Καφαντάρη... ὥστε ἡ νέα χειρονομία τοῦ κ. Παγκάλου, νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἐκ τοῦ πραξικοπήματος ἐντύπωσιν μὲ τὴν ἀνακούφισιν ὅτι τὸ ζεύγος τῶν δύο ἀναξιωτέρων καὶ ταπεινότερων πολιτικῶν... ἐξεδιώχθη... Ἐν πάσῃ περιπτώσει οἱ ἀνάξιοι λυμεῶνες τῆς ἀρχῆς ἔφυγαν. Ὁ Πάγκαλος ἀπὸ μηνῶν ἤδη ὑπισχνεῖται καὶ διαγγέλλει ἐπαγγελίας, τὰς ὁποίας ἐσχάτως ἐπισήμως ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἀνατρεψαντος τὴν κυβέρνησιν κινήματος, διεκοίνωσε διὰ διαγγέλματος. Ἀναμένομεν ὅλοι νὰ ἴδωμεν ποῦ βαδίζει ἡ κεντρικὴ καὶ οὐσιώδης γραμμὴ τῶν διαθέσεων του πρὸς ἐκπλήρωσιν τὸν πρὸς τὸν λαὸν ὑποσχέσεων του.

Ἰδωμεν!.. Ἀναμένομεν... Στάση ἀναμονῆς, λοιπόν, ἀπὸ τίς δυὸ ἀντιβενιζελικὲς ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων, ἐνεργητικῆς ὅμως ἀναμονῆς, γιατί δὲν ἔπαυαν νὰ ἐπικροτοῦν κάθε μέτρο τοῦ Πάγκαλου, ποῦ ἔτεινε στὴ διάλυση τῆς βενιζελικῆς παράταξης. Τόσο πολὺ ἦταν ἀκόμα ἐπηρεασμένοι, δημοσιογράφοι καὶ λαός, ἀπὸ τίς φθοροποιὲς καὶ διαλυτικὰς ἐπιδράσεις τοῦ Διχασμοῦ, ποῦ σ' ἓνα ἄρθρο του ὁ Χρηστοβασίλης δὲ δίστασε νὰ γράψῃ πῶς: *Μᾶς ἐνδιαφέρει (ὁ Πάγκαλος) ὅτι ἤρπασεν ἀπὸ τ' αὐτὶ τοὺς ἐκπροσώπους τοῦ Βενιζελισμοῦ καὶ τοὺς πέταξε πέρα, σῶσας τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν Βενιζελισμόν! Κι ὁ Διάβολος ἂν θὰ τῶκανεν αὐτὸ θὰ δοξάζαμεν καὶ τὸν Διάβολον ὡς σωτῆρα!* Ποιὰ, ὅμως, ἦταν ἡ στάση τῶν βενιζελικῶν ἐφημερίδων τῶν Γιαννίνων, ἀπέναντι στοῦ κινήματος τοῦ Πάγκαλου, μιὰ κι ἀκόμα ἡ δικτατορία τοῦ στρατηγοῦ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ κινήματος, ἀφοῦ ὁ Πάγκαλος ζητοῦσε νὰ σχηματίσῃ κυβέρνησιν μὲ τὴν ἐγκρίσιν τῆς ἐθνοσυνέλευσης; Τίς πρώτες στιγμὲς βρέθηκαν σὲ ἀμνηχανία ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν ποῦ θ' ἀκολουθοῦσαν· τίς ἐπόμενες μέρες εὐθυγραμμίστηκαν μὲ τὴν γραμμὴν τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, οἱ ὁποῖες τοποθετήθηκαν ἀνάλογα μὲ τὴν θέσιν τῶν βενιζελικῶν κομμάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπηρεάζονταν. Τὸ *Ἐλεύθερον βῆμα* (τῶν Γιαννίνων), ὄργανο τοῦ Κονδύλη, δὲν ἀντέδρασε στοῦ κινήματος, ἐξαιτίας τῆς ἐπαμφοτερίζουσας στάσης τοῦ στρατηγοῦ. Ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*, ποῦ ἐξέφραζε περισσότερον τίς θέσεις τῆς *Δημοκρατικῆς ἑνώσεως* τοῦ Παπαναστασίου, χωρὶς καὶ νὰ ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴν βενιζελικὴν παράταξιν, ἐξαιτίας τῆς στάσεως τῆς *Δημοκρατικῆς ἑνώσεως*, ὑποστηρίκτριας τοῦ Πάγκαλου (μὲ περισσὴ ἀφέλεια, ὁ Παπαναστασίου ἔδωκε τὴν συγκατάθεσίν του, πιστεύοντας ὅτι θὰ μπορούσε νὰ χειραγωγῇ τὸ στρατηγόν), χαρακτήρισεν τὸ κίνημά του (ἐπανάστασιν τὸ ὀνόμαζε) ὡς *λαϊκὴν θέλησιν καὶ ὡς ἀναγκαῖον κακόν* (ἄρθρο τῆς 27-6-25). Καὶ σὲ ἐπόμενα ἄρθρα τῆς ἦταν φιλικὴ ἀπέναντι στοῦ Πάγκαλου (βλ. ἄρθρο τῆς 3-7-25, τιτλοφορούμενο: *Τὸ πρῶτον βῆμα*, στοῦ ὁποῖο σημειώνει: *Ἀλάνθαστον κριτήριον τῆς ὀρθότητος τῆς πολιτικῆς* (ποῦ ἀκολούθησε ὁ Πάγκαλος) *εἶναι καὶ ἡ μεγάλῃ ἀνακούφισις, τὴν ὁποία ἡσθάνθη ἡ Κοινὴ Γνώμη,*

ὅταν αὕτη ἐπληροφορεῖτο ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπαναστάσεως κ. Πάγκαλος, δι' ἐπιδειξιωτάτης στροφῆς ὁδηγεῖ τὸ ἐπαναστατικὸν σκάφος πρὸς τὸν λιμένα τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ... Καὶ τὴν ἐπιδειξιωτάτην ταύτην στροφὴν τοῦ κ. Παγκάλου πᾶς ἀμερόληπτος κριτῆς, δὲν δύναται παρὰ νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς μίαν φρονιμωτάτην ἐνέργειαν καὶ μεστήν πατριωτισμοῦ καὶ νὰ παραδεχθῇ ταύτην ὡς τὸ πρῶτον δεῖγμα τῆς πολιτικότητος τοῦ ἀνδρός. Στὴν πραγματικότητα ἡ «στροφή» ἦταν παραπλανητικὸς ἐλιγμός, ποὺ ἴσχυσε ὡς τῇ στιγμῇ ποὺ ὁ Πάγκαλος ἐξασφάλισε τὶς προϋποθέσεις γιὰ νὰ ἀνακηρυχθεῖ δικτάτορας. Ὁ Κῆρυξ, τέλος, ὄργανο τῶν παραδοσιακῶν Φιλελευθέρων (Σοφούλη, Καφαντάρη, Μιχαλακοπούλου καὶ μερικῶν ἄλλων ὁμάδων), πολέμιον τοῦ Πάγκαλου, ἀγωνιζόταν νὰ συμβιβάσῃ τὰ διεστῶτα. Νὰ ἐναρμονιστεῖ μὲ τὴν στάση τῶν κομμάτων ποὺ ὑποστήριζε, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴν ἀντιπαραταχθεῖ μὲ ὀξύτητα στὴ νέα κατάσταση. Τοποθετήθηκε, γι' αὐτό, μὲ γενικότητες, προτάσσοντας τὸ συμφέρον τῆς Ἑλλάδας, πάνω ἀπὸ τὰ κινήματα καὶ τὶς διενέξεις τῶν κομμάτων. Ὑπεράνω ὅλων ἡ Πατρις! ἀναφωνοῦσε δυὸ μέρες μετὰ τὴν ἐκκρηξὴ τοῦ κινήματος. Εὐκαιρία ζητοῦσε ὁ Χατζῆς γιὰ νὰ εἰρωνευτεῖ τὴν θέσιν τοῦ Κήρυκα (28-6-25): *Εἰς τὰ ἱατρικὰ συνταγολόγια -ἐγγραφε- ὑπάρχουσι παραδεδεγμένα τινὰ φάρμακα, παρηγορικά λεγόμενα, ἐν χρήσει εἰς ὅλας τὰς δυσκόλους στιγμὰς καὶ ὅλας τὰς ἐπικινδύνους περιστάσεις. Δὲν ἔχουσιν καμμίαν ἐμπιστοσύνην οἱ μεταχειριζόμενοι ταῦτα ἱατροί, οὔτε πεποίθησιν ὅτι ὁ ἄρρωστος θὰ σωθῇ. Ἀλλ' ἐξ ἔξεως καὶ παραδόσεως ἱατρικῆς μακρᾶς, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ εὕρεθῶν ἐπὶ τέλους καὶ εἰς κάποιαν ἐργασίαν αὐτοί, ἀφοῦ οἱ οἰκεῖοι καὶ φίλτατοι ἀγωνιῶντων ἀσθενῶν τοὺς κοιτάζουν εἰς τὰ μάτια, τὰ μεταχειρίζονται τὰ φάρμακα αὐτά. Εἶναι ἐνέσεις λ.χ. τοῦ καμφορρούχου ἐλαίου, ὁ μόσχος κλπ. Ὁ «Κῆρυξ» μὲ τὸ ἄρθρον του ἐνεθύμισε λιγάκι τοὺς ἱατροὺς ὅταν δίνουν τὸν μόσχον. (Ὁ μόσχος εἶναι ἐλαιῶδες ἀρωματικὸ ὑγρὸ ποὺ ἐξάγεται ἀπὸ τὸ ὁμώνυμο φυτό).*

Στὴν Ἠπειρὸ ἀρχισε ἡ δημοσίευση τῆς μεγάλης ἱστορικῆς μελέτης τοῦ Γ. Χατζῆ-Πελλερὲν (30 συνέχειες) μὲ τίτλο: *Τὸ μυστικὸ τοῦ Κάστρου* (Ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως Γιάννινα). Ἀφορμὴ γιὰ τὴν δημοσίευση τῆς μελέτης ἦταν οἱ ἐπιφυλλίδες τῶν Ἀθηναγόρου, Μεγάλου Πρωτοσυγγέλου τῶν Πατριαρχείων, καὶ Ἀλκ. Κοντοπάνου, καθηγητῆ. Ὑπάρχουν πολλὰ ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα στὴ μελέτη τοῦ Χατζῆ, ἄσχετα ἂν, νεώτερες ἐρευνες, ἀνέτρεψαν ὀρισμένα ἀπ' αὐτά.- Τὶς μέρες ποὺ ἀρχισε ἡ δημοσίευση τῆς μελέτης, μιὰ ὁμάδα νεαρῶν συγγραφέων ἀπὸ τὰ Γιάννινα, μὲ πρῶτο καὶ καλλίτερο τὸ Γεώργιο Βαβαρέτο, ἀνέβαζε στὸ «Νέο Κέντρο» τοῦ Εὐστρατιάδη τὴν γιαννιώτικη ἐπιθεώρηση: *Ἡ ὥρα τοῦ Κάστρου*, τὴν ἐπιλογὴ τοῦ ὀνόματος ἴσως ἐπηρέασε ὁ τίτλος τῆς μελέτης τοῦ Χατζῆ. Κόσμος πολὺς παρακολούθησε τὴν παράσταση, συζητήθηκε στὴν πόλιν, γιατί σατιρίζονταν πρόσωπα γνωστὰ σ' ὅλους, μερικὰ μάλιστα κατὰ τρόπο ἀπαράδεκτο, κι αὐτὸ ὁδηγεῖ τὸ Γ. Βαβαρέτο στὰ δικαστήρια. Τὸν μήνυσε ὁ σατιριζόμενος Σταῦρος Βλαχόπουλος· κάθησε ὁμως κι ὁ ἴδιος στὸ ἐδῶλιο τοῦ κατηγορούμενου, γιατί, καίρια τραυματισμένος ἀπὸ τὴν σάτιρα, ἐξύβρισε τὸ συγγραφέα, ποὺ τοῦ ὑπέβαλε μήνυση. Πρῶτη φορὰ διεξαγόταν στίς

αΐθουσες τοῦ Πλημμελειοδικείου τέτοια δίκη, σωστά χαρακτηρίστηκε φιλολογοθεατρική. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κόσμου εἶχε κεντρίστῃ, ἢ αἶθουσα γέμισε, σπάνια συγκινητωνόταν τόσο πολυπληθὲς ἀκροατήριον. Ὁ Βαβαρέτος στὴν πρόθεσίν του νὰ σατιρίσει τύπους τῆς κοινωνίας τῆς πόλης, γιὰ νὰ δώσει γιαννιώτικο χρῶμα στὴν ἐπιθεώρηση, μὲ τὴν ἀσυλλόγιστη νεανικὴ ὁρμή του, ἔκανε τὸ μεγάλο λάθος. Ὡς ἀκούσουμε τὴν κρίση τοῦ Χατζῆ: *Εἰς ἓνα νούμερο ἐνεφανίσθη ἀπὸ σκηνῆς ἐρωτακκιζόμενος, γνωστὸς ὑπάλληλος, ὁμοιομόρφως εἰς ὅλον τὸ ἐξωτερικόν του σύνολον ἀποδοθεὶς εἰς τὴν παράστασιν, μέχρι καὶ μιᾶς θλιβερᾶς ἀτυχοῦς ἐλαττωματικότητος σωματικῆς, τῆς κυρότητός του. Τὸ νούμερον τὸ ὅποιον ἦτο μόνον τὸ σῶμα τοῦ σατιριζομένου, καθόλου δὲ τίποτε ἄλλο, οὔτε τύπος καὶ γενικώτερος, ἀνεγνωρίσθη ἀμέσως ὑφ' ὅλων τῶν θεατῶν, οἵτινες καὶ ἔστρεψαν τὰ βλέμματα ἐκ τοῦ ἀντιτύπου τοῦ ἠθοποιοῦ πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς πλατείας πρωτότυπον...* Ὁ σατιρισθεὶς νέος, πρόσθετε ὁ Χρηστοβασίλης στὴ δική του κριτική, παρὼν κατὰ τὴν παράστασιν, ἐπλήγη θανασίμως, ὡς ἦτο ἐπόμενον, καὶ ὕβρισε, πολὺ δικαίως, ἐν τῇ δικαιολογημένῃ ψυχικῇ του ὁρμῇ τὸν συγγραφέα, ἐνῶ ἠδύνατο καὶ νὰ τὸν φονεύσῃ καὶ νὰ κριθῇ ἐπιεικέστατα ὑπὸ τοῦ Κακουριοδικείου. Ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς κατηγορούμενους συγγραφεῖς τοῦ κειμένου, καταδικάστηκε σὲ 8 μέρες φυλάκιση καὶ 400 δρχ. πρόστιμο, κι ὁ θανασίμως ἀδικηθεὶς σὲ 4 μέρες φυλάκιση καὶ 400 δρχ. πρόστιμο, ποινὴ πού χαρακτηρίστηκε πολὺ αὐστηρή. Πάντως ἡ ἀγόρευση τοῦ ἀντιεσαγγελέα Ἑμ. Δαγλαρίδου, ἔκανε μεγάλη ἐντύπωση: *...ἐν τῇ εὐρύτητι τῆς σκέψεώς του ἠδυνήθη ἀκριβοδικαίως νὰ ὀρίσῃ τὰ ὅρια τῆς ἐλευθερᾶς σκέψεως ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς συγγραφῆς...* Δὲν κατηγοροῦσε μόνον τὴν ἀδικον προᾶξιν, ἀλλὰ καὶ ἐδίδαξεν, πείσας καὶ αὐτὸν τὸν κατηγορούμενον διὰ τὸ ἀδικον τῆς πράξεώς του... Ὁ Χατζῆς, στίς 19-7-25, δημοσίευσε ὁλόκληρη τὴν εἰσαγγελικὴ ἀγόρευση, τιτλοφορώντας τὴν: *Ἡ ἐλευθερία τῆς σκέψεως καὶ τὸ ἄτομον*. Τὶς ἐπικρίσεις τῶν δυὸ λογοτεχνῶν δημοσιογράφων, τοῦ Χατζῆ καὶ τοῦ Χρηστοβασίλη, ἰδίως τοῦ τελευταίου, οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐπιθεώρησης, προσπάθησαν ν' ἀντικρούσουν μὲ δημοσιεύματά τους στίς βενιζελικὲς ἐφημερίδες. Ὁ Χρηστοβασίλης ἀπάντησε (30-7-1925): *Ἀπέχομεν νὰ κρίνωμεν τοὺς νεοσσοὺς τῆς λογοτεχνίας μας καὶ μάλιστα τοὺς τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀφιέμεθα εὐχαρίστως νὰ μᾶς κρίνουν αὐτοί, γιὰ νὰ μᾶς δίδεται καμιά φορὰ ἀφορμὴ νὰ γελάσωμε κομμάτι. Γιαντὸ καὶ δὲν ἐκρίναμεν τὴν «Ὁραν τοῦ Κάστρου».* Δὲν ἠδυνάμεθα ὅμως νὰ μὴν ψέξωμεν τὸ εἰς βάρος ἐνὸς ἠδικημένου ὑπὸ τῆς φύσεως νούμερο τοῦ «Κορτάκια». Ἦτο ὑποχρέωσίς μας. Τὸ μεγάλο Ἕλληνα λογοτέχνη Κώστα Χρηστομάνο, πρόσθετε, πού ἦτο, κατὰ τὴν σωματικὴν του διάπλαση, ὁμοιος μὲ τὸν τόσο ἄδικα σατιρισθέντα Γιαννιώτη, κι ἔφτασε ν' ἀγαπήσῃ μιὰ μεγάλη αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας, τὴν Ἐλισάβετ, ἐξορίστηκε μάλιστα γιαντὸ ἀπὸ τὸ αὐστριακὸ ἔδαφος, δὲν σκέφτηκε κανένας Δημητρακόπουλος ἢ Μωραΐτινης νὰ τὸν κάνει νούμερο ἐπιθεώρησης.

Περὶ σὺν ὅσῳ οὐσιαστικὴ καὶ σὲ βάθος ἦταν ἡ ἀνάλυση τοῦ Γ. Χατζῆ-Πελλερέν, ἀπαντητικὴ σὲ κείμενα νέων λογοτεχνῶν, πού ὑποστήριζαν ὅτι ὅλα ἔγιναν ἐν ὀνόματι τῆς Τέχνης. Ποιὰ Τέχνη; ἀντέτεινε ὁ Χατζῆς. Κάποια παρεξήγηση συμβαίνει. Δὲν ὑπάρχει κανεὶς τύπος Κορτάκια εἰς τὴν «Ὁραν τοῦ Κάστρου». Δὲν ὑπάρχει καὶ καμμία προσπάθεια δημιουργίας τοιοῦτου τύπου. Δὲν ὑπάρχουν λέξεις ἢ γραμματικὰ πλαστικὰ τύπου τοιοῦτου. Ἡ μόνη προσπάθεια εἶναι τοῦ ἠθοποιοῦ, ὁ ὅποιος ἀνεπαρέστησε τὰς κινήσεις, τὸ βάδισμα, τὴν κατατομὴν, ἐν γένει τὸ σύνολον -καὶ μέχρις ἀτελείας σωματικῆς- ἐνὸς γνωστοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ὑπάρχει

καμμία καλλιτεχνική ανάγκη δημιουργίας καμπούρη ως κορτάκια... 'Ο Οὐγκώ ἐδημιούργησε τὸν Κουασιμόδον ὄχι ὡς ἐρωτοπαθῆ, ἀλλ' ὡς τὴν τραγικὴν ἀντίθεσιν τῶν τρυφερῶν ὡραίων συναισθημάτων πρὸς τὸ ἄλγος τῆς φυσικῆς ἀναπηρίας. Χτυπᾷ στὸ μάτι τὸ τραγικὸν πένθος μιᾶς τοιαύτης ἀντιθέσεως καὶ χτυπᾷ ἀκόμη περισσότερο τὴν ἀστοργίαν τῆς φύσεως: ἐνῶ εἰς χιλιάδας Κορτάκηδες κοιμνευομένους καὶ μὴ τῶν καφενειῶν καὶ σαλονιῶν δὲν σκέπτεται κανεὶς νὰ σατιρίσῃ τὸ ἠθικὸν ψυχικὸν ἐλάττωμα, εἰς τὸν δυστυχῆ ἀνάπηρον τῆς ζωῆς (ὁ ὅποιος θέλει καὶ αὐτός, ὅπως ὅλα τῆς ζωῆς τὰ πλάσματα, τὸ ὑπέρτατον τοῦ ἐρωτος ἀγαθόν, ἔστω καὶ διὰ μίαν στιγμὴν) ἡ ἐλαχίστη ἀποκάλυψις ὅτι ἔχει καὶ αὐτὸς ψυχὴν καὶ αἰσθήσεις κεντᾷ κατόπιν του τὴν σάτιραν. Ὅχι διότι εἶναι καλλιτεχνικὴ ἀνάγκη, ἀλλὰ διότι ὑπολογίζει κανεὶς εἰς τὸν εὐκόλον χυδαῖον γέλωτα, ὄχι τῶν ἐκλεκτῶν, ἀλλὰ τοῦ πλήθους. Νομίζομεν, λοιπόν, ὅτι καμμία δημιουργικὴ ἢ καλλιτεχνικὴ ἀνάγκη δὲν βάζει τοὺς καμπούρηδες εἰς τὴν μοῖραν τῶν κορτάκηδων... Γράφει καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμα ὁ Χατζῆς, ὅλα τεκμηριωμένα καὶ ἀποδεικτικὰ τῆς πνευματικῆς του συγκρότησης καὶ τῶν κριτικῶν ἱκανοτήτων του.

Καθὼς περνοῦσαν οἱ μέρες, ὁ «ὀρθόδοξος» βενιζελισμὸς καταφερόταν μὲ σφοδρότητα ἐναντίον τοῦ Πάγκαλου γιὰ τὸ σφετερισμὸ τῆς ἐξουσίας. Ὁ ἀντιπολιτευόμενος τύπος ἐπικροτοῦσε τὸ κίνημα, ἀλλὰ ἀπαιτοῦσε ἀπὸ τὸν Πάγκαλο γρήγορη ἐφαρμογὴ τῶν διακηρύξεών του. Προπαντὸς πάταξη τῆς διαφθορᾶς, παραδειγματικὴ τιμωρία τῶν καταχραστῶν καὶ οἰκονομικὴ περισυλλογή. Ὁ Πάγκαλος ἄρχισε τὴν ἐφαρμογὴ τῶν οικονομιῶν, καταργώντας τὶς Γενικὲς διοικήσεις. Οἱ Γιαννιώτες ἀντέδρασαν μὲ δημοσιεύματα στὶς ἐφημερίδες καὶ συγκρότηση συλλαλητηρίου διαμαρτυρίας στὶς 15 Ἰουλίου. Ἀπὸ τοὺς δημοσιογράφους ὁ Χατζῆς, πρωτεργάτης τοῦ θεσμοῦ τῆς αὐτοδιοίκησης -ἀγωνίστηκε σθεναρὰ στὸ παρελθόν γιὰ νὰ μείνῃ ἡ Γενικὴ διοίκησις, καὶ προηγούμενες κυβερνήσεις ἤθελαν νὰ τὴν καταργήσουν- αὐτὴ τὴ φορὰ δὲ συνηγόρησε γιὰ τὴ διατήρησίν της: ...Ὁ θεσμὸς τῆς Γενικῆς διοικήσεως ἄριστος, ἔγραφε στὶς 8-7-1925, καὶ ἄριστος θὰ ἦτο πᾶς κόπος νὰ τὸν συγκρατήσῃ κανεὶς, ἂν ὄντως ἐξεπροσώπει τίποτε. Ἀλλὰ νὰ κόπῃται κανεὶς περὶ ἀνέμων καὶ σκιῶν, τὰς ὁποίας ἡ τήβεννος τοῦ Νομάρχου κάλλιστα ἐκπροσωπεῖ, τὸ θεωροῦμεν, ἂν μὴ τι ἄλλο, σκιαμαχία, μὲ λέξεις, βυζαντινιζούσας κάπως... Τὸ συλλαλητήριον πάντως ἐγίνε, μὲ πρωτοβουλία τῆς ἰδίας ἐπιτροπῆς ποὺ εἶχε ὀργανώσει καὶ τὸ συλλαλητήριον τῆς Μ. Τετάρτης (διαμαρτυρία γιὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς Ἡπείρου), ἦταν ὅμως ὀλιγάνθρωπον καὶ πολὺ παγερόν. Ὁ Χρηστοβασίλης στὰ συλλαλητήρια αὐτὰ τῆς διαμαρτυρίας, διέβλεπε ἀφύπνισιν τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ, ἀποφασισμένου νὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματά του: Παρήγορον σημεῖον! τόνιζε (16-7-25). Ἀρχισαν νὰ συγκινοῦνται καὶ οἱ Ἑπειρῶται, οἱ ἀσυγκίνητοι δέκα τόσα χρόνια ἀπὸ τὴν κακοδιοίκησιν τῆς Ἡπείρου, ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν δημοσίας ἀσφαλείας, ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν συγκοινωνίας, ἀπὸ τὴν ἄδικην καὶ τὴν ὑπέρμετρον φορολογίαν, ἀπὸ τὴν μεγαλειώδη περιφρόνησιν πρὸς τὴν Ἡπειρον τῶν ἐκάστοτε ἐλληνικῶν κυβερνήσεων... Αἰσιοδοξεῖ γιὰ τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἀγῶνα: Ἐὰν δὲ ἡ ἐνεστῶσα κυβέρνησις κωφεύσῃ εἰς τὴν δικαίαν

ἀπαίτησιν τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ, ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ θὰ σκεφθῇ διὰ τὰ περαιτέρω. Δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγῶνα. Ὁ ἐπιμένων νικᾷ καὶ θὰ νικῆσωμεν! Προσδοκίες μάταιες. Ὁ συγκεντρωτισμὸς θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ καταδυναστεύει τὴν ἐλληνικὴ ἐπαρχία καὶ προπαντὸς τὴν Ἑπειρο, παρὰ τὶς διαμαρτυρίες καὶ κατὰ τὶς ἐπόμενες δεκαετίες, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν πόλεμο.

Ἡ ληστεία ποὺ ἐγίνε τὸ τελευταῖο δεκαήμερο τοῦ Ἰουλίου στὸ Ζυγό, κοντὰ στὸ Μέτσοβο, ἔδωσε τὴν ἀφορμὴν στὸ Χρηστοβασίλη, νὰ διεκτραγωδήσῃ τὰ χάλια τῆς Ἑπείρου στὸ θέμα τῆς δημόσιας ἀσφάλειας, νὰ ἐπικρίνῃ τὶς ἀρχὲς καὶ νὰ προτρέψῃ τοὺς Ἑπειρώτες νὰ πάρουν στὰ χέρια τοὺς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐξάλειψης τῆς ληστείας. Ἐγραφε: Δύο ὀπλοφόροι, ἐνδεδυμένοι χακὶ -χακὶ φοροῦσαν καὶ οἱ Ρετζαῖοι, ὅταν εἶταν στίς δόξες τοὺς, χακὶ φοράει καὶ ὁ Τσίλη Μάστορας καὶ κάθε κακοποιὸν στοιχεῖον- συνέλαβον ὁλόκληρον συνοδείαν ἀπὸ 10-15 ἀνθρώπους καὶ τὴν ἐλήστευσαν, ἀφαιρέσαντες 15 χιλιάδες δραχμές. Ἔως πότε, ὦ Ἑπειρώτες, θὰ τρέμετε τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα, μὴ τολμῶντες ν' ἀντεπεξέλθετε ἐναντίον τῶν ὡς γενναῖοι καὶ φιλότιμοι; Πάρετε λιγάκι θάρρος ὡς ἄντρες ποὺ εἴσθε καὶ μὴν θέλετε νὰ σᾶς θεωροῦν οἱ λησταὶ γυναικὲς μὲ μουστάκια καὶ ἀνδρικὰ φορέματα καὶ νὰ σᾶς ληστεύουν ἄφοβα, ὀπλισμένοι μὲ κλίτσες καὶ μὲ σογιάδες; Θέλετε νὰ ἐκλείψῃ ἡ ληστεία ἀπὸ τὴν Ἑπειρον, ὦ Ἑπειρώτες; Φρονηματιστεῖτε! Γενῆτε ἄνδρες! Τὴν στιγμὴν ποὺ οἱ λησταὶ νοιώσουν ὅτι πιάνεστε ἀπ' ἄρματα δὲν ξαναβγαίνουν μπροστὰ σας! Μήπως δὲν ἔχουν κι αὐτοὶ σάρκες καὶ κόκκαλα; Εἶχε δίκιο. Μόνο ποὺ τὶς προτροπὰς τοῦ Χρηστοβασίλη οἱ Ἑπειρώτες τὶς διάβαζαν μὲ σκεπτικισμὸ. Εἶχε φωλιάσει ὁ φόβος στὴν καρδιά τοὺς. Οἱ ἐκτελέσεις ἀπὸ τοὺς Ρετζαίους καὶ τοὺς ἄλλους κάθε Ἑπειρώτη ποὺ τὸν θεωροῦσαν ὑποπτο κατάδοσης στίς ἀρχὲς καὶ οἱ θηριωδίες τῶν ληστάρχων ποὺ ἀναγράφονταν στίς «φυλλάδες» καὶ διαβάζονταν ἀπληστα, εἶχαν τρομοκρατήσῃ τοὺς ἀνθρώπους. Μὲ τί κουράγιο, λοιπόν, ν' ἀντιταχθοῦν στὴν ὀργανωμένη ληστεία; Ἦταν, ἔτσι, μοιραῖο νὰ δοκιμάσουν καὶ μεγαλύτερα δεινὰ...

Μὲ διαταγὴ τῆς Γενικῆς διοίκησης συγκροτήθηκε Ἐπιτροπὴ ἀρχαιοτήτων ἐν Ἑπείρῳ, μὲ σκοπὸ τὴ διαφύλαξιν, συντήρησιν, περίσωσιν καὶ περισυλλογὴν τῶν κειμηλίων καὶ ἀντικειμένων, ποὺ εἶχαν σχέση μὲ τὴν Ἑπειρωτικὴ ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν. Τὴν ἐπιτροπὴν ἀποτελοῦσαν οἱ: Γ. Σταυρίδης, δήμαρχος, Κ. Καζαντζῆς, Ν. Γεωργίτης, Χ. Ἀποστολόπουλος, Ἀλ. Κοντοπάνος, Χρ. Χρηστοβασίλης, Ν. Λάμπας, Γ. Χατζῆς, Δημ. Πανίδης, Εὐθ. Τζάλλας καὶ Α. Γερομήτσος. (Ἄξιο ἀπορίας εἶναι γιὰτὶ δὲ συμμετεῖχε στὴν ἐπιτροπὴ καὶ ὁ Χρ. Σούλης). Ἡ ἐπιτροπὴ συνεδρίασε γιὰ πρώτη φορὰ στίς 11 Ἰουλίου -πρόεδρος ὁ μητροπολίτης Σπυρίδων- καὶ ἀποφάσισε ν' ἀπευθύνῃ ἐγγράφον στὸ ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ νὰ ζητήσῃ ν' ἀναγνωριστῇ ὡς νομικὸ πρόσωπο, γιὰ νὰ ἔχει τὴν ἀναγκαίαν δικαιοδοσίαν ποὺ θὰ τῆς ἐπέτρεπε νὰ φέρῃ σὲ πέρας τὸ ἔργον τῆς. Ζήτησε ἐπίσης ἀπὸ τὴ Χωροφυλακὴ νὰ διαθέσῃ ἓνα χωροφύλακα γιὰ νὰ φρουρεῖ τὸ τέμενος τοῦ Ἀσλάν πασᾶ στὸ Κάστρο. Τὸ τέμενος θ' ἀποτελοῦσε τὸ πρῶτον Μουσεῖον τῆς πόλεως· σ' αὐτὸ θὰ συγκεντρώνονταν ὅσα ἀντι-

κείμενα κρίνονταν άξια για συντήρηση. Ζήτησε, τέλος, ή επιτροπή, τη μεταφορά του παλαιού τουρκικού άρχείου της Γενικής διοίκησης (βιλαετιού), που είχε ανακαλύψει ό Γ. Χατζής στιβαγμένο στα υπόγεια του παλαιού διοικητηρίου. Διατυπωνόταν ή άποψη πώς άν στο άρχείο αυτό (διοικητικό, στρατιωτικό, δικαστικό, οικονομικό) βρίσκονταν έγγραφα αναγόμενα σε πολύ παλιές εποχές, ή Ήπειρωτική χρονογραφία θα πλουτιζόταν με σπουδαιότατες πηγές. θά έδιναν νέα μορφή στο ιστορικό

Οι δημοσιογράφοι και διευθυντές εφημερίδων Ευθ. Τζάλλας και Δημ. Πανίδης (οί δυο από δεξιά μετά τόν Γ. Έξαρχόπουλο) σε συνεστίαση στο παλιό Δημαρχείο.

τό έργο της, τό καλοκαίρι όμως του 1925 άρρώστησε βαρεία. "Όταν διέφυγε τόν κίνδυνο, ό φίλος του ό Χατζής έγραψε: *Μέ εξααιρετικήν ευχαρίστησιν φιλικήν, οί πολλοί φίλοι και συνάδελφοί του, οί αγαπώντες και εκτιμώντες τόν καλόν φίλον και μορφωμένον καθηγητήν κ. Χρ. Σούλην, έπληροφορήθησαν ότι, κατόπιν μακράς άσθενείας, ή όποία τόν ήπείλησεν, ήδη από ήμερών πολλών εισήλθεν εις τό στάδιον ταχείας και κανονικής αναρρώσεως.* - "Ο διοικητής της VIII μεραρχίας Βλ. Τσιρογιάννης προήχθη σε σωματάρχη και τοποθετήθηκε στη διοίκηση του Δ' Σ. Στρατού. Τή διοίκηση της μεραρχίας ανέλαβε ό στρατηγός Άθ. Μάρκου. Τραγική και άπροσδόκητος αυτοκτονία συντάραξε τη γιαννιώτικη κοινωνία. Στις 24 τό μεσημέρι ό τιτλούχος του Οίκουμενικού Πατριαρχείου, φυσιογνωμία με κύρος, από τους όργανωτές του αυστριακού ταχυδρομείου επί τουρκοκρατίας, (τό όνομά του είχε άνα-

μιχτεί και στα αυστρογερμανικά κατασκοπευτικά δίκτυα) στήριξε τό περίστροφο στόν κρόταφο κι έθεσε τέρμα στη ζωή του. Τά αίτια τελικά δέ διευκρινίστηκαν. Άλλοι έλεγαν πώς αυτοκτόνησε, γιατί έπασχε από καρδιακό νόσημα, άλλοι γιατί τη μέρα εκείνη έγινε βίαιη σκηνή, ανάμεσα σ' αυτόν και τη γερμανοελβετίδα σύζυγό του, την όποία πολλοί χαρακτήριζαν ανισόρροπη. - Στην Έλευθερία δημοσιεύτηκε, σε δυο συνέχειες, στα μέσα Ίουλίου, μελέτη του Κ. Δ. Μέρτζιου, από τη Βενετία, με τίτλο: *Ίωαννίται έν Βενετία.* — Μετ' ευδο-

πρόσωπο της Ήπειρου. Τί έγινε, αλήθεια, τό πολύτιμο αυτό άρχείο; Σώθηκε και πού βρίσκεται; Ή έμεινε στα υπόγεια του παλαιού Διοικητηρίου και κάηκε, μαζί με πολλά άλλα, κατά την πυρκαϊά που τό άπετέφρωσε; - Παρά τό ότι δέν είχε όριστεί μέλος της Έπιτροπής άρχαιοτήτων ό καθηγητής Χρήστος Σούλης, βοηθούσε

κίμους εξέτάσεις ἀνηγορεύθη καθηγήτρια τῆς Γαλλικῆς, ἀριστεύσασα, ἡ δὲς Φιλομήλα Ἀλ. Βερτοδοῦλου. πτυχιούχος τῆς Γαλλικῆς σχολῆς Κερκύρας.

Σφραγίδες, ὅπως καὶ τῆς προηγούμενης σελίδας, τοῦ Αὐστριακοῦ Ταχυδρομείου στὰ Γιάννινα, ἐπὶ τουρκοκρατίας.

Ο Χατζῆς ἐτοιμαζόταν νὰ κατέβει πάλι στὴν Ἀθήνα. Εἰδοποίησε, λοιπόν, τὸν Πέτρο ὅτι ἦταν καιρὸς νὰ ξαναδοῦν τὸ μουφτὴ γιὰ τὸ ζήτημα τῆς χαμένης κόρης τοῦ Γιάγκου... Ὁ μουφτής, ἀπαλλαγμένος πιά ἀπὸ τὶς ἀνησυχίες ἂν θὰ ἔμενε στὰ Γιάννινα ἢ θὰ ἔπαιρνε τὸ δρόμο τῆς προσφυγιάς γιὰ τὴν Τουρκία -ἡ Ἐπιτροπὴ εἶχε ἀποφασίσει ὁριστικὰ γιὰ τὴν παραμονή του- εἶχε τώρα ὅλη τὴ διάθεση νὰ προσφέρει στοὺς φίλους τὶς καλὲς ὑπηρεσίες του. Τοὺς δέχτηκε μὲ χαρὰ, στὸ πρόσωπό του μποροῦσες νὰ διαβάσεις τὸ πλῆθος τῶν συναισθημάτων του, μὲ προέχον ἐκεῖνο τῆς ικανοποίησης ἀπὸ τὴν ἐπιθυμητὴ ἐξέλιξη τοῦ προβλήματος ποὺ τυραννοῦσε ὅλη τὴν οἰκογένεια τοῦ μουφτῆ πολλοὺς μῆνες, ἂν θάμενε δηλαδὴ στὰ Γιάννινα ἢ ὄχι. Ἔρχονταν μέρες, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκδοση τῆς ἀπόφασης, ποὺ ὁ μουφτής ἀποσυρόταν στὸ γραφεῖο του κι ἔμενε ἐκεῖ πολλὲς ὥρες μόνος, μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο στὰ δυὸ του χέρια· ἀγαποῦσε πολὺ τὰ Γιάννινα, ἦταν ἡ μικρὴ πατρίδα του, ἤξερε κάθε δρομάκι καὶ κάθε γωνιά της, εἶχε παίξει στὰ παιδικὰ του χρόνια μαζί μὲ τὰ ρωμιόπουλα, τ' ἀγάπησε πολλὲς φορὲς περισσότερο κι ἀπὸ τὰ συνομήλικά του τουρκάκια. Τώρα τὰ ρωμιόπουλα εἶχαν γίνει ἄντρες, κάποιοι ἔφυγαν γιὰ τὸ μεγάλο ταξίδι, οἱ ἄλλοι χαίρονταν τὴ λευτεριά τους, σκοτώνονταν γιὰ τὸ βασιλιά ἢ τὸ Βενιζέλο, εἶχαν πλάσει μεγάλα ὄνειρα, ἔλεγαν πὼς θάφταναν στὴν Κόκκινη μηλιά, ἀναρωτήθηκαν ἀλήθεια ποὺ ἦταν ἡ Κόκκινη μηλιά, σίγουρα δὲν ἤξεραν, οὔτε αὐτὸς εἶχε ἰδέα. Κάπου στὸ δρόμο ἀνταμώθηκαν μὲ τὸ δράκο ποὺ τὴ φύλαγε, χτυπήθηκαν μαζί του, δὲν ἄντεξαν, ἦταν κουρασμένοι ἀπὸ τὴν πορεία καὶ τὴν προσπάθεια, τόσων χρόνων, γύρισαν πίσω, παρασύ-

ροντας μαζί τους κι ὅλο τὸν ἑλληνισμό τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ δράκος δὲν τοὺς ἄφηνε νὰ πάρουν ἀνάσα. Γύρισαν, στὴν Ἑλλάδα, γυμνοί, πεινασμένοι, γεμάτοι πληγές κι ἁρρώστειες, μὲ τὴ φρίκη ἀποτυπωμένη στὰ μάτια τους, πόσο συμπονοῦσε αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, μὲ τίς ἀποδεκατισμένες οἰκογένειες, θὰ προσπαθοῦσε νὰ τοὺς βοηθήσει ὅσο μποροῦσε. Τέτοια σκεφτόταν ὁ μουφτής, στὶς ὥρες τῆς περισυλλογῆς του, ὥσπου ἦρθε ἡ ἀπόφαση τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὸν ἔκανε ἄλλο ἄνθρωπο. Τώρα ἔνοιωθε πὼς πατοῦσε γερά στὴν ἀγαπημένη του πόλη, ἕτοιμος νὰ συμπαρασταθεῖ σ' ὅσους εἶχαν τὴν ἀνάγκη του.

— Μουφτῇ ἐφέντη, εἶπε ὁ Χατζῆς, χαιρόμαστε γιὰ τὴν ἀπόφαση, ἦσουν καὶ θὰ μείνεις συμπολίτης μας, θὰ χάναμε ἓνα πολύτιμο φίλο ἂν τυχὸν μᾶς ἔφευγες, ἔχουμε καιρὸ νὰ μιλήσουμε γιαντά· τώρα ἦρθαμε γιὰ τὸ θέμα ποὺ ἀπασχολεῖ τίς οἰκογένειες τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Γιάγκου, τὸ θυμᾶστε σοφολογιώτατε; — Τὸ θυμᾶμαι πολὺ καλά, κι ἀφότου ἠρέμησα, κάθε μέρα τὸ φέρνω στὸ νοῦ μου. Ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς ἡ τύχη μᾶς βοηθεῖ κάπως. Αὐτὲς τίς μέρες βρίσκεται ἐδῶ ἓνας καλὸς φίλος, ὁ Θεοχάρης Καρβούνης, ἐπιστήμονας Ἑπειρώτης, ἐγκατεστημένος στὴν Ἀλεξάνδρεια. Εἶναι ἓνα σπάνιο μυαλό, ἡ λογικὴ του τετράγωνη, ἔχει ἱκανότητες νὰ κατανοεῖ καὶ ἀναλύει τὰ πιὸ περίπλοκα προβλήματα, τὰ περισσότερα ἄσχετα μὲ τὴν ἐπιστήμη του, θάλεγα πὼς τοῦ ταίριαζε καλλίτερα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διπλωμάτη, ἔχει πολλὲς γνωριμίες καὶ διασυνδέσεις παντοῦ, προπαντὸς στὴν Ἀλεξάνδρεια, τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Κωνσταντινούπολη. Εἶναι φίλος τῆς οἰκογενείας μας ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, πάντοτε σ' ἐμᾶς μένει ὅταν ἔρχεται στὰ Γιάννινα, κι ἔρχεται τακτικά, τὸ θεωρεῖ χρέος του νὰ μᾶς δεῖ ὅταν ἐπισκέπτεται τὴν Ἑλλάδα. Τὸν περιμένω αὐτὲς τίς μέρες. Ἀπὸ δῶ θὰ φύγει γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη, εἶναι φίλος τοῦ Ἑσσάτ πασᾶ, θὰ τοῦ μιλήσει προφορικά, θὰ τοῦ δώσει κι ἓνα δικό μου γράμμα, ἂν βοηθήσει κι ὁ Ἀλλάχ, ὁ Ἑσσάτ δὲ θὰ μᾶς χαλάσει τὸ χατήρι. Ἐλπίζω ὅλα νὰ πᾶνε κατ' εὐχὴν. Θὰ γυρίσει στὴν Ἑλλάδα ὕστερα ἀπὸ ἓνα μῆνα, ὅπωςδήποτε θ' ἀνεβεῖ καὶ στὰ Γιάννινα. (Γνώρισα αὐτὸ τὸν πανέξυπνο καὶ δραστήριο ἄνθρωπο, Βορειοηπειρώτης ἦταν, μετὰ τὸν πόλεμο, στὰ γραφεῖα τῆς Ἑπειρωτικῆς ἐστίας, τὰ ἐγκατεστημένα τότε στὸ σπίτι τοῦ μουφτῆ. Ὁ μουφτής εἶχε χρόνια πεθαμένος, ὅμως ὁ Καρβούνης θεωροῦσε τὸ σπίτι του σὰ δικό του, ἐκεῖ πάντα ἔμενε, πρὸς μεγάλη χαρὰ τῆς γυναίκας τοῦ μουφτῆ καὶ τῶν κοριτσιῶν του).

Ὁ Χατζῆς κι ὁ Πέτρος δὲν εἶχαν τίποτα ἄλλο νὰ ποῦν. Ἀφοῦ ὅλα εἶχαν κανονιστεῖ κατὰ τὸν καλλίτερο τρόπο, θὰ περίμεναν τὸ γυρισμὸ τοῦ Καρβούνη, εἶχαν ἐλπίδες. Ἔτσι ὅπως τὰ εἶπε ὁ μουφτής, ὁ Ἑσσάτ κάποιες ἐνέργειες θὰ ἔκανε γιὰ νὰ βρεθεῖ ἡ χαμένη κόρη τοῦ Πιάγκου. Τὸν χαιρέτησαν εὐχαριστώντας τον καὶ πάλι κι ἔφυγαν. — Πᾶμε στὸ τυπογραφεῖο νὰ κουβεντιάσουμε λίγο; πρότεινε ὁ Χατζῆς. — Ὁχι κυρ Γιώργη, θάρθω μιὰ

άλλη μέρα, βιάζομαι νά πῶ τὰ καλὰ νέα στοῦ Γιάγκο, περιμένει νά τ' ἀκούσει, ἡ ἀρχὴ ἔγινε, ἐλπίζω καί τὸ τέλος νά εἶναι σύμφωνο μὲ τὶς προσδοκίες μας. Ἐπειτα πρέπει νά πάω στοῦ δεσπότη, ἔχω πολὺ καιρὸ νά τὸν δῶ, μοῦ ἔστειλε μήνυμα πὼς κι αὐτὸς μὲ χρειάζεται. —Νὰ πᾶς τοῦ εἶπε ὁ Χατζῆς, τὸ δεσπότη πρέπει νά τὸν βοηθήσουμε ὅλοι, ἔχει πολλὰ προβλήματα ν' ἀντιμετωπίσει.

Ὅταν ἄκουσε ὁ Γιάγκος, στοῦ μαγαζί, ὅσα τοῦ εἶπε ὁ Πέτρος γιὰ τὴ συνάντησή μὲ τὸ μουφτῆ καὶ τὶς συζητήσεις ποὺ ἔκαναν, σωριάστηκε στὴν καρέκλα ἀπὸ τὴ συγκίνησή του. —Πιστεύεις πὼς ὑπάρχει ἐλπίδα Πέτρο; ρώτησε μὲ φωνὴ ποὺ μόλις ἀκουγόταν. —Πολλές, φτάνει μόνο νά εἶναι ζωντανὸ τὸ κορίτσι... Πρέπει νά πᾶς σπῖτι νά πεῖς τὰ καλὰ νέα καὶ στὴ Φωτεινὴ... Βγῆκαν κι οἱ δυὸ ἀπὸ τὸ μαγαζί, ὁ Πέτρος τράβηξε γιὰ τὴ Μητρόπολη, κι ὁ Γιάγκος γιὰ τὴν Καραβατιά, βιαζόταν νά κουβεντιάσει μὲ τὴ Φωτεινὴ. Ἡ γυναίκα βασανιζόταν στὸν ὕπνο της ἀπὸ τοὺς ἐφιάλτες, ἡ ἴδια πάντα σκηνή, ἡ Θεώνη ν' ἀπλώνει τὰ χέρια της, ἐκλιπαρώντας τὴ βοήθειά της, αὐτὴ νά ξυπνάει ἀλαφιασμένη ἀναζητώντας τὸ κορίτσι της, ἔξη μῆνες τώρα συνεχιζόταν τὸ μαρτύριο. —Βόηθα Θεέ μου νά δοθεῖ ἓνα τέλος, μουρμούριζε στοῦ δρόμο ὁ Γιάγκος, ἐνοιωθε τρομερὰ κουρασμένος ψυχικὰ καὶ σωματικὰ. Ἐκεῖνες τὶς μέρες ἦταν ἀπασχολημένος καὶ μὲ τὶς προετοιμασίες τῆς μετακόμισης στοῦ καινούριου σπῖτι, ἡ ἀγορὰ εἶχε γίνεи στὰ τέλη τοῦ 1924, ὁ ἐργολάβος ποὺ ἀνέλαβε νά μετατρέψει τὸ γιὰπὶ σὲ σύγχρονο διαμέρισμα βγῆκε σκάρτος, τὸν ἄλλαξαν, ἀνέθεσαν σ' ἄλλον, τέλη Ἰουνίου ἦταν ἔτοιμο τὸ διαμέρισμα, ἄρχισαν οἱ προετοιμασίες γιὰ τὴ μετακόμιση, στὴν πραγματικότητα μόνο ὁ ἴδιος ἐργαζόταν· ἡ Φωτεινὴ δὲν ἦταν σὲ θέση νά προσφέρει καμμιά βοήθεια, τὸ νευρικό της σύστημα εἶχε ἀποδιοργανωθεῖ, κι ἡ πιὸ εὐκόλῃ δουλειὰ τὴν κούραζε. Ὅλα γίνονταν μὲ ἀργοὺς ρυθμούς, ἦταν κι ἡ ψυχικὴ διάθεση τῆς οἰκογένειας ποὺ συντελοῦσε σ' αὐτὸ, στὴν πραγματικότητα δὲν ἤθελαν νά φύγουν ἀπὸ τὸ φιλόξενο σπῖτι τοῦ Πέτρου Κωστίδη, ἔγινε κομμάτι τῆς ζωῆς τους, οὔτε οἱ ἄλλοι ἦταν ψυχολογικὰ ἔτοιμοι νά τοὺς ἀποχωριστοῦν, εἶχαν τὴν αἴσθησι πὼς κάποιους ἀγαπημένους θὰ ἔχαναν, τὸ κενὸ ποὺ θ' ἄφηναν δύσκολα θὰ γέμιζε.

Ἡ παρουσία τοῦ Γιάγκου στοῦ σπῖτι ἐκείνη τὴν ὥρα δημιούργησε ἀνησυχία σ' ὅλους, ὁ νοῦς τους πῆγε στοῦ κακοῦ. —Ἐπαθε τίποτα ὁ Πέτρος; ρώτησε μὲ ἀγωνία ἡ Λευκὴ. —Ὁ Πέτρος εἶναι μιὰ χαρά, δὲ συμβαίνει τίποτα, εὐχάριστα νέα ἦρθα νά πῶ στὴ Φωτεινὴ, ἐλάτε ὅλοι σας νά τ' ἀκούσετε. Ἐτρεξαν γύρω του, ἀπὸ περιέργεια οἱ γυναῖκες, μόνο τῆς Φωτεινῆς ἡ καρδιὰ πῆγαινε νά σπάσει ἀπὸ τὴν ἀγωνία γιὰ τὸ τί θὰ ἀκουγε. Ὅταν ὁ Γιάγκος ὀλοκλήρωσε τὴ διήγησή του, χαρούμενες φωνές κι εὐχές πλημμύρισαν τὸ σπῖτι, ἡ Φωτεινὴ δὲν εἶπε τίποτε, ἔτρεξε μόνο κι ἀγκάλιασε τὸν ἄντρα της σφιχτά, δὲν ἔλεγε νά τὸν ἀποχωριστεῖ. —Εἶναι ἀλήθεια Γιάγκο, μουρμούρισε κάποια στιγμὴ. —Ἀλήθεια καλὴ μου, τῆς ἀπάντησε αὐτός, πρέπει

τώρα νὰ ἡρεμήσεις, οἱ ἐλπίδες μας δὲν εἶναι πιά ἄπιαστο ὄνειρο... Ἡ Φωτεινὴ δὲν ξαναμίλησε, δὲ μποροῦσε νὰ κρατηθεῖ στὰ πόδια της ἀπὸ τὴ συγκίνηση, ἀκούμπησε σὲ μιὰ καρέκλα καὶ ξέσπασε σὲ βουβὸ κλάμμα. Οἱ ἄλλοι τὴ σεβάστηκαν κι ἀποσύρθηκαν διακριτικά...

Ὁ Πέτρος δὲν ἔφτασε στὴ Μητρόπολη. Στὰ μισὰ τοῦ δρόμου συνάντησε τὸν πρωτοσύγγελο Γρ. Ραφανᾶ. Ὁ Σεβασμιώτατος ἔφυγε πρωῒ γιὰ τὴν Ἀθήνα ἐκτάκτως, τοῦ εἶπε, θὰ γυρίσει σὲ λίγες μέρες... Τοὺς τελευταίους μῆνες ὁ Σπυρίδων συχνὰ βρισκόταν στὴν Ἀθήνα χάριν ἐκκλησιαστικῶν καὶ σχολικῶν ὑποθέσεων. Ὁ Πέτρος τοῦ φίλησε τὸ χέρι, δὲν πειράζει, ἀπάντησε, θὰ τὸν δῶ τὴν ἄλλη ἐβδομάδα καὶ γύρισε στὸ μαγαζί.

Οἱ βενιζελικὲς ἐφημερίδες, κρατοῦσαν τώρα ἐπιφυλακτικὴ στάση ἀπέναντι στὸν Πάγκαλο. Στις ἀρχὲς Ἰουλίου τὸ Ἐλεύθερον βῆμα τῶν Γιαννίνων σταμάτησε τὴν ἐκδόσή του· στὸ τέλος τοῦ μηνὸς ὁ διευθυντὴς Νικ. Λάμπας, διοριζόταν ἀπὸ τὴν κυβέρνησις νομάρχης Τρικάλων κι ἔφυγε μὲ τίς εὐχὰς τῶν συναδέλφων του γιὰ ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου του. Οἱ ἀντιπολιτευόμενες ἐφημερίδες Ἡπειρος καὶ Ἐλευθερία συνέχιζαν τὴ στήριξιν τοῦ Πάγκαλου, ἱκανοποιημέναι ἀπὸ τὴ νέα πολιτικὴ ποὺ ἀκολουθοῦσε ἀπέναντι στὸ βενιζελισμό. Ἐβλεπαν στὸ πρόσωπό του ἓνα νέο Πάγκαλο, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ μέσα στὴ βουλὴ διακήρυξε ὅτι ἄδικα εἶχαν τουφεκιστεῖ οἱ ἔξ. Ἡ στήριξιν τοῦ Πάγκαλου, συνοδευόταν ἀπὸ τὸ αἶτημα τῆς τέλει διαλύσεως τοῦ βενιζελισμοῦ καὶ τῶν ἔργων του καὶ τῆς παραδειγματικῆς τιμωρίας τῶν καταχραστῶν τοῦ δημόσιου χρήματος. Κάτω πᾶν τὸ βενιζελικὸν τιτλοφοροῦσε τὸ ἄρθρο του (3-8-1925) ὁ Χρηστοβασίλης. Καὶ τὸ ἔργο αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ Πάγκαλος, τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ βενιζελισμοῦ, ποὺ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ χειραφετήθηκε ἀπὸ τὸ Βενιζέλο εἶχε γίνῃ ἄλλος ἄνθρωπος. Ἀφότου, μὲ τὴν ἐπανάστασίν του ἐγένετο πρωθυπουργός, ἄρχισε νὰ γκρεμίζει τὸ βενιζελικὸ οἰκοδόμημα. Ἴδου ὁ νέος Πάγκαλος! Ἀπὸ τὸν ἴδιον τώρα ἐξαρτᾶται νὰ γίνῃ ὁ σωτὴρ τῆς Ἑλλάδος. Σὲ νέο ἄρθρο του, ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες, πρόσθετε: Ὁ Πάγκαλος μεταμορφωθείς εἰς τρομερὸν ὀκτάποδα τοὺς περιέβαλεν ὅλους (τοὺς βενιζελικοὺς ἀρχηγούς) διὰ τῶν πλοκάμων του καὶ τοὺς κατέστησεν, ἀπὸ ἀρχηγούς κομμάτων, εἰς ἀχρήστους μονάδας. Ὁ Χατζῆς, χωρὶς ν' ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν Μεταξᾶ καὶ τὸ κόμμα του, τοῦ ὁποίου τίς ἐπαγγελίας πρόβαλε τακτικὰ ἀπὸ τίς στήλες τῆς Ἡείρου, ἐξυμνοῦσε, μὲ κάποιες ἐπιφυλάξεις, τὴν πολιτείαν τοῦ Πάγκαλου, ἰδίως τὴν πλευράν της ποὺ ἀπέβλεπε στὴν κατάλυσιν τοῦ βενιζελικοῦ κράτους καὶ τὴν αὐστηρὴν τιμωρίαν τῶν καταχραστῶν· οἱ δίκαιες τῶν τελευταίων ἐπισπεύδονταν, καὶ συνεχιζόταν ἡ ἀποκάλυψις τῶν ἰσχυρῶν προστατῶν τους.

Οἱ διαμαρτυρίαι, τὰ συλλαλητήρια, οἱ παραστάσεις τῶν Ἡπειρωτῶν πρὸς τὴν κυβέρνησιν γιὰ νὰ μὴν καταργηθῇ ἡ Γενικὴ διοίκησις, δὲν ἔφεραν

αποτέλεσμα. Τὸ ἀδίκημα συνετελέσθη σημείωνε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ σὲ ἄρθρο της (29-7-25), τονίζοντας: Παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ... καὶ παρὰ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ὁμόθυμον ἐπιθυμίαν τῶν Ἑπειρωτῶν, ὅπως διατηρηθῇ ἐν Ἑπείρῳ ὁ θεσμός οὗτος (τῆς Γενικῆς διοικήσεως) ἡ κυβέρνησις μὲ ἀδικαιολόγητον ἀκαμψίαν ἐπραγματοποίησε τὴν ἀπόφασίν της... Καὶ οὕτω ὁ δοκιμασθεὶς οὗτος θεσμός, συμφορώτατος μὲν διὰ τὰς ἐπαρχίας, ἀσύμφορος ὅμως διὰ τὸ Κέντρον, ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἀπὸ προχθὲς σταματοῦν ὥραϊαι προσπάθειαι διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑπείρου καὶ μία ἐπιδειχθεῖσα πρωτόβουλος τοπικὴ δρᾶσις ἀνακόπτεται. Ἡ χρησιμότητα τοῦ θεσμοῦ ὑποχρέωσε τὶς διάδοχες κυβερνήσεις νὰ τὸν ἀνασυστήσουν.

Συνυφασμένη μὲ τὴν ἀποτυχημένη ἢ ὄχι πολιτεία τοῦ Πάγκαλου, θεωροῦνταν ἀπὸ τὶς ὑποστηρίκτριες τοῦ ἔργου του γιαννιώτικες ἐφημερίδες,

Ὁ δικηγόρος Γεώργ. Καγιάς,
ἀρθρογράφος τοῦ «Κήρυκος».
(Σκίτσο Ἀπ. Βερτοδούλου)

ἢ ἐξόντωση τῆς ληστείας, ἢ ὅποια ἔκανε καὶ πάλι ἐμφανὴ τὴν παρουσία της σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς Ἑπείρου. Στὸ Χρηστοβασίλη προκαλοῦσε ἀπέχθεια ἢ προσπάθεια πὺν κατέβαλαν οἱ βενιζελικοὶ βουλευτὲς γιὰ τὴ χορήγηση ἀμνηστείας σὲ ἐπιφανεῖς ἀρχηγοὺς συμμοριῶν. Ἐγραφε στίς 6-8-1925: Ὁ ἐλέω τοῦ μακαρίτου στρατηγοῦ Δαγκλῆ, καυχωμένου ὅτι οἱ Ἑπειρῶται θὰ ἐψήφισαν καὶ τὸ ἄλογό του, ἂν δὲν ὑπῆρχε 12ος ἢ 11ος βενιζελικὸς διπλὸς ὑποψήφιος, προσληφθεὶς εἰς τὸν συνδυασμόν του καὶ ἐκλεγείς, ἐξ ἀποχῆς τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ πληρεξούσιος Ἰωαννίνων Καγιᾶς, γνωστός καὶ διὰ τὰς πολλὰς του προσπάθειας πρὸς παροχὴν ἀμνηστείας πρὸς τοὺς Ρετζαίους, γράφων τελευταίως πρὸς ἐνδιαφερομένους προκρίτους Παραμυθίας, μετέδιδε τὴν χαρμόσυνον αὐτοῖς ἀγγελίαν ὅτι ἰδίᾳ χειρὶ συν-

έταξε τὸ περὶ χορηγήσεως ἀμνηστείας πρὸς τὸν ἐπικηρυγμένον ληστήν Τσίλη Μάστοραν διάταγμα! Νὰ καλοδεχτοῦμε, λοιπὸν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς κοινωνίας καὶ τὸν Τσίλη Μάστοραν! Καὶ γιὰτί ὄχι; Γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους πὺν ἀμνηστεύθησαν οἱ Ρετζαῖοι, ἀμνηστεύεται καὶ ὁ Τσίλη Μάστορας. Ὅπως ἐκεῖνοι ἐβοήθησαν τὸν Βενιζελισμόν, ἔτσι καὶ τοῦτος τὸν ἐβοήθησε. Τότε γιὰ ποιὸν λόγον ἐκεῖνοι μὲν ν' ἀπολαμβάνουν ἐν εἰρήνῃ τὰ ἀγαθὰ τοῦ

ληστρικοῦ των βίου, οὗτος δὲ νὰ στερεῖται καὶ νὰ κινδυνεύῃ ἡ πολύτιμη κεφαλὴ του, τῆς ὁποίας ἡ προκηρυχθεῖσα ἀμοιβὴ ἀνῆλθεν εἰς 50 χιλιάδας δραχμῶν;

Στὸ μεταξὺ νέα θρασυτάτη ληστεία ποὺ σημειώθηκε στὴ θέση «Καρυές», στὶς 21 Αὐγούστου, στὸ δρόμο πρὸς τὴ Β. Ἡπειρο, ἀναστάτωσε τὰ Γιάννινα καὶ τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν. Δυὸ ἔνοπλοι σταμάτησαν τὸ ἰδιωτικὸ αὐτοκίνητο τοῦ Θ. Κοτούλη, -γύριζε στὰ Γιάννινα ἀπὸ τὰ Δολιανὰ- καὶ λήστεψαν τοὺς ἐπιβαίνοντες Γ. Μπακάλη ἀπὸ τὴ Μπούλτση καὶ Κ. Τσιγαρᾶ ἀπὸ τὰ Πάνω Σουδενά, τοὺς πῆραν 10-15.000 δρχ. Τὴν ὥρα ποὺ γινόταν ἡ ληστεία κινόταν πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση στρατιωτικὸ αὐτοκίνητο μὲ 15 νεοσύλλεκτους τῆς Μοίρας αὐτοκινήτων, ὑποψήφιους ὁδηγούς, καὶ ἄλλους 15 ἔνοπλους στρατιῶτες... Ὅλους τοὺς ἀφόπλισαν καὶ τοὺς λήστεψαν οἱ συμμορίτες καὶ ἔφυγαν ἀνενόχλητοι. Γιὰ τὴν καταδίωξή τους στάλθηκε δύναμη Πεζικοῦ κι ὅλη ἡ διαθέσιμη δύναμη τῆς Χωροφυλακῆς, χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἀπὸ τίς ἀνακρίσεις προέκυψε ὅτι οἱ δράστες τῆς ληστείας ἦταν οἱ ἴδιοι ποὺ διέπραξαν τὴ ληστεία τοῦ Μετσόβου· δημιουργήθηκαν ἀκόμα ὑπόνοιες γιὰ ἀνάμιξη στρατιωτικῶν στὴ ληστρική ἐπιχείρηση. Τὸ περίεργο στὴν ὅλη ὑπόθεση ἦταν ἡ ἀδράνεια τοῦ Λόχου *Κυνηγῶν*, ὁ ὁποῖος εἶχε συγκροτηθεῖ καὶ στὴν Ἡπειρο καὶ στρατωνιζόταν στοὺς Ἀμπελοκήπους. Τρεῖς μέρες ὕστερα ἀπὸ τὴ ληστεία στὶς Καρυές -μόνο εἰδησεογραφικὰ καλύψαν τὸ γεγονὸς οἱ ἐφημερίδες- ὁ Χρηστοβασίλης ἔγραφε (24-8-25): Δὲν μᾶς λέγετε, σᾶς παρακαλοῦμεν, κύριοι ἀρμόδιοι, ποίους ληστὰς καταδιώκει ὁ «Λόχος τῶν Κυνηγῶν», ...ὁ τρώγων μισὸ ἑκατομμύριο δραχμῶν τὸ μῆνα (ὁ στρατιώτης πληρωνόταν μὲ 2.000 δρχ. τὸ μῆνα). Ἀφήσατε, κύριοι τὸν κοσμάκην ἥσυχον στὰ σπίτια του καὶ τίς δουλειές του (εἶχαν ἀρχίσει μαζικὲς ἐκτοπίσεις ὑποπτῶν περίθαλψης τῶν ληστῶν, κυρίως στὴν περιοχὴ Παραμυθιάς) καὶ χτυπήσατε τὴν ληστείαν μὲ τὰ φυσικὰ καὶ τὰ ἀπ' αἰώνων παραδεδεγμένα μέσα καὶ ὄχι μὲ ἐκτοπισμούς καὶ ἀμνηστείες. Σὰ νὰ ἤθελαν νὰ ἐξευτελίσουν τίς καταδιωκτικὲς ἀρχὲς οἱ ληστές, ἓνα μῆνα μετὰ τὴ ληστεία στὶς Καρυές -ἡ τοποθεσία προσφέρονταν γιὰ τέτοιες ἐγκληματικὲς ἐπιχειρήσεις- νέα θρασυτάτη ὅσον καὶ πρωτάκουστος ληστεία διεπράχθη (2 Σεπτεμβρίου) κρατοῦσα ἐν δικαίᾳ ἀγανακτήσει τὴν κοινωνίαν. Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς Δευτέρας, περὶ τὴν θέσιν «Καρυές», ὅπου πρὸ ὀλίγου μόλις χρόνου εἶχε συμβεῖ ἡ ἑτέρα ληστεία, εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς ἣν λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶν τῆς συνθηκῶν δὲν ἠθελήσαμε νὰ δώσωμεν τὴν ἣν ἔδει σημασίαν, καὶ διότι κατεσχέθη διὰ τοῦτο ἑτέρα συνάδελφος, ἐληστεύοντο διερχόμενα αὐτοκίνητα καὶ διῆλθον τοιαῦτα πέντε ἐν ὅλῳ. Ἐπὶ ἐνὸς ἐκάστου αὐτοκινήτου οἱ λησταὶ -ὥς ἐὰν ἦσαν βέβαιοι περὶ τῆς ἀσφαλείας αὐτῶν- ἐνήργουν νηοψίαν, ἀφαιρέσαντες ἐξ 80 περίπου ἐπιβατῶν πᾶν τιμαλφές ἀντικείμενον, χρήματα καὶ τσέκ. Τὸ ἔργον αὐτῶν παρετάθη ἐπὶ ἀρκετὸν μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως καὶ χωρὶς τὰ εἰς

ἐγγυτάτην ἀπόστασιν φυλάκια νὰ ἀντιληφθῶσι τὰ διατρέχοντα. Ἀποφεύγομεν πᾶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου σχόλιον. Διερμηνεύομεν μόνον τὴν εὐλογον τοῦ λαοῦ ἀγανάκτησιν διότι δὲν ἔπρεπε καὶ δὴ εἰς τὴν θέσιν «Καρυὲς» καταστᾶσαν ἐπὶκαιρον, δύναται τις εἰπεῖν, διὰ τοὺς ληστὰς νὰ συμβῇ νέα τοιαύτη ληστεία.

Μὲ τὴν ἀνάληψη τῶν καθηκόντων τῆς διοίκησης τῆς VIII Μεραρχίας ἀπὸ τὸ στρατηγὸν Ἀθ. Μάρκου, ὁ Χρηστοβασίλης δημοσίευσεν στὴν ἐφημερίδα τοῦ ἄρθρου (27-5-25) μὲ τὸν τίτλο: Ὁ στρατηγὸς Μάρκου καὶ ἡ Ἑπειρωτικὴ μεραρχία, τὸ ὁποῖο ἀφαιρέθηκε ἀπὸ τὴ λογοκρισίαν ἢ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Χρηστοβασίλην πού γιὰ κάτι μετάνοιωσε, ἔτσι οἱ στίγες ἔμειναν λευκές. Στὸ ἀμέσως ἐπόμενο φύλλο τῆς ἐφημερίδας δημοσιεύθηκε γιὰ τὸ στρατηγὸν Μάρκου ἄρθρον μὲ τὸν ἴδιον τίτλο. Ἀπὸ τὶς ἀρχὲς Αὐγούστου ἄρχισε τὶς παραστάσεις του, μὲ τὴ γαλλικὴ κωμωδία *Μαριονέττες* στὸ θέατρο Μπρούφα (ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Στρατηγεῖο) ὁ μουσικοδραματικὸς θίασος Λίζας Καββάδα-Νικ. Κυριακίδου καὶ Νικ. Σύλβα. Ὄψοντες: *Τετιμημένη δέσποινα τῆς κοινωνίας τῶν Ἰωαννίνων ἢ κυρία Μερόπη Γ. Καζαντζῆ, σύζυγος τοῦ ἄλλοτε διευθυντοῦ τοῦ ἐνταῦθα ὑποκαταστήματος τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν, ἀπεβίωσε μετὰ μακρὰν νόσον...* Ἀπέπνεαν κάποια εὐγένεια τὰ «κοινωνικά» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, χαρμόσυνα ἢ πένθιμα, παρὰ τὸ φόρτο τῶν ἐπιθέτων τῶν συντακτῶν τους. Νέος νομάρχης Ἰωαννίνων τοποθετήθηκε ὁ Π. Κουγετέας, πρῶτον ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Ὁ Ἀρ. Κουσιδῆς πού εἶχε ἀναλάβει τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν τῆς πόλης καὶ πολλὰ εἶχαν στηρίξει σ' αὐτὸν οἱ Γιαννιώτες, τηλεγράφησε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ὅτι παραιτεῖται ἀπὸ τὴν ἐπιχείρησιν, ἑξαιτίας δυσχερειῶν πού προέκυψαν. Ἰδρύθηκε καὶ στὰ Γιάννινα παράρτημα τῆς *Ἐπιτροπῆς πρὸς καταπολέμησιν τῆς φθίσεως*, πού μάλιστα τότε τὴν Ἑπειρὸν. Ἀντιπρόσωπὸς τῆς ὀρίσθηκε ὁ μικροβιολόγος γιατρός Γ. Δευτεραῖος. Ὁ πρῶτος στόχος ἦταν διενέργεια ἐράνων. Μετὰ τὴν ἔξαρσιν πού σημείωσε ἡ πνευματικὴ κίνησις τῆς πόλης τὸν προηγούμενον χρόνον, μὲ πρωτοβουλία τοῦ παραρτήματος τοῦ *Ἐκπαιδευτικοῦ ὀμίλου*, οἱ διαλέξεις στὰ Γιάννινα ἔγιναν σπάνιες. Ὁ ἴδιος ὁ *Ὀμιλος* δὲν ἔδειχνε σημεῖα ζωῆς, κάτι πού σήμαινε διάλυσις. Ἦταν φυσικόν, ἀφοῦ καὶ στὴν Ἀθῆναν εἶχαν ἀρχίσει ἔντονον ἀγῶνα ἀνάμεσα στὰ μέλη του γιὰ τὸν πολιτικὸν προσανατολισμὸν τοῦ συλλόγου, μὲ ἀποτελεσματὴν ἀποχώρησιν σημαντικῶν μελῶν του.

Στις 16 Αὐγούστου πάντως καὶ σὲ μεγάλῃ συγκέντρωσιν στὴ *Ζωσιμαία σχολή*, μίλησε ὁ Δημήτριος Α. Ζῶτος, νομικὸς σύμβουλος τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Πειραιῶς, Ἑπειρώτης ἀπὸ τὴν Κρετσούνιστα μὲ θέμα: *Ἡ ἐξέλιξις τῶν κοινωνιῶν ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον*. Μὲ πρωτοβουλία τοῦ ἰδιοῦ καὶ σχετικὴ εἰσήγησί του, ἰδρύθηκε, στίς 14 Αὐγούστου, σὲ συγκέντρωσιν πού ἔγινε στίς αἰθουσας τῆς *Ὀμοσπονδίας ἐπαγγελματιῶν Ἑπείρου*, τὸ *Ἐπαγγελματικὸν ἐπιμελητήριον Ἑπείρου*. Ὁ Δῆμος ἀποφάσισε νὰ κλείσῃ τὸ Δημοτικὸν νοσοκομεῖον στὴ *Κουραμπά*, γιὰ λόγους ...οἰκονομικῶν. Δέχθηκε ἀπ' ὅλες τὶς ἐφημερίδες ὁμαδικὰ πυρὰ. Ἀφίξεις: *Ἀφίκετο ἐκ Παρισίων ὁ ἐκεῖ σπουδάσας ἄριστα τὴν ἱατρικὴν κ. Βασίλειος Ι. Λάμπας...* Προστίθεται οὕτω νέος ὀτρυνὸς ἐργάτης τῆς θείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνης εἰς τὸν ἱατρικὸν κόσμον τῆς πόλεως. Τέλη Αὐγούστου συγκροτήθηκε στὰ Γιάννινα συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριτοβάθμιων δασκάλων ὅλης τῆς Ἑπείρου (ξεπερνοῦσαν τοὺς 800). Τὸ παρακολούθησαν οἱ ἀρχεῖς στίς ὁποῖες εἶχε ὑποβληθεῖ καὶ σχετικὸ ὑπόμνημα (τὸ ὑπέγραψαν οἱ τριτοβάθμιοι Γεώργιος Ἰκκος, Γεώργιος Εὐσταθίου καὶ Ἀν. Κονδῶρος). Εἰσηγητὴς στὸ συνέδριον ἦταν ὁ Γ. Ἰκκος, φωτισμένον μυαλό, μὲ συγγραφικὴ δρα-

στηριότητα και πρωτότυπες εφευρέσεις στον τομέα της διδακτικής, γεμάτος γράμματα, κι ἄς ἦταν τριτοβάθμιος, ξεπερνοῦσε πολλοὺς τελειόφοιτους τῶν σημερινῶν Λυκείων. Τὸ κύριο αἶτημα τῶν τριτοβάθμιων ἦταν νὰ φοιτήσουν, γιὰ νὰ μετεκπαιδευτοῦν, στὰ Μονοτάξια διδασκαλεῖα· μὴ ἔχοντας τὰ τυπικὰ προσόντα δὲ μπορούσαν νὰ ἐνταχθοῦν στὴν ἐκπαιδευτικὴ οἰκογένεια καὶ κινδύνευαν νὰ βρεθοῦν στοὺς δρόμους. Τὸ αἶτημά τους ἔγινε δεκτὸ ἀπὸ τὴν Πολιτεία κι ἄρχισε ἡ τμηματικὴ ἐκπαίδευσή τους. Μετὰ τὴν κατάργηση τῶν Μονοταξίων, ἡ μετεκπαίδευση γινόταν στὰ Τριτάξια καὶ στὰ Πεντατάξια Διδασκαλεῖα. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς φοίτησής μου στὸ Πεντατάξιο εἶχα συμμαθητὲς ἀρκετοὺς ἀπὸ τοὺς τριτοβάθμιους, οἱ περισσότεροι ἦταν παπάδες.- Οἱ ἐφημερίδες ζητοῦσαν τὴν περίφραξη μὲ τοῖχο τοῦ νεκροταφείου τοῦ Ἀγίου Νικολάου Κοπάνων. Τὰ σκυλιὰ καὶ ἄλλα ζῶα σεργιανοῦσαν πάνω ἀπὸ τοὺς τάφους, αὐτὸ χαρακτηρίζετο ὡς ἀσχημία καὶ βεβήλωση τῆς τελευταίας κατοικίας.- Ὁξύτατοι διαξιφισμοὶ ἀνταλλάχτηκαν ἀνάμεσα σὲ δυὸ πρώην στενοὺς συνεργάτες στὸν προσκοπισμὸ, τὸ Σωτῆρη Ζοῦμπο καὶ τὸ Γεώργιο Βαβαρέτο, ἀπὸ τὶς στήλες τῆς *Ἡπείρου* (12, 16 καὶ 21 Αὐγούστου) μὲ ἀφορμὴ τὸν τρόπο τῆς μικρῆς προσκοπικῆς ἐπίδειξης ποὺ ἔγινε σὲ παραλίμνιο χώρο, ἀντὶ νὰ γίνε, κατὰ τὸ Σ. Ζοῦμπο, στὸ

Οἱ Γ. Βαβαρέτος καὶ Σ. Ζοῦμπος
πρὶν τὴ διένεξή τους.

Γυμναστήριο.- Ἀλλαγὴ ἐπώνυμον: Εἰς τὸν *Ἡπειρώτην* ἐπίατρον κ. Κων. Παπαδόπουλον, ὀφθαλμολόγον, ἐκπαιδευθέντα ἐν Παρισίοις, ἐπετράπη ὅπως φέρῃ τοῦ λοιποῦ ἀντὶ τοῦ Παπαδόπουλος, τὸ ἐπώνυμον Ἀγνάντης.- Εἵδηση ἀποτελοῦσε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ ἔκδοση διαβατηρίων ἀπὸ τὴ νομαρχία καὶ δημοσιεύονταν στίς ἐφημερίδες.- Ὁ Κων. Καζαντζῆς ἄρχισε τὴ δημοσίευση στὴν *Ἡπειρο*, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ τρίτου δεκαημέρου τοῦ Αὐγούστου (συνεχίστηκε γιὰ πολὺ καιρὸ), σειρᾶς ἱστορικῶν λογοτεχνικῶν καὶ φιλολογικῶν ταυτόχρονα σημειωμάτων μὲ τὸ γενικὸ τίτλο: *Ἡ νῆσος τῶν Μακάρων* (Κέρκυρα). Τὰ πρῶτα κείμενα ἔφεραν τὸν ἐπίτιτλο: *Ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις*, τὰ κατοπινὰ: *Παιδικὲς ἐντυπώσεις*. Εἶναι τόσο γλαφυρὰ ποὺ καὶ σήμερα διαβάζονται μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον.- Οἱ φιλολογοῦντες καὶ δημοσιογραφοῦντες νέοι, στοὺς ὁποίους ἄνοιγαν τὶς στήλες τους μερικὲς ἀπὸ τὶς γιαννιώτικες ἐφημερίδες, προπαντὸς ἡ *Ἡπειρωτικὴ* ἠχώ, προκάλεσαν, μὲ τὸ περιεχόμενον τῶν δημοσιευμάτων τους, ἀγανάκτηση σὲ «ἐγκριτο» παλιὸ δημοσιογράφο, ἐπιστολὴ τοῦ ὁποίου δημοσίευσεν ἡ *Ἡπειρος* -χωρὶς ν' ἀποκαλύπτει τ' ὄνομά του- μὲ τὴ δήλωση ὅτι συμφωνεῖ ἀπὸλυτὰ μὲ τὶς ἀπόψεις του. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἡ *Ἡπειρος* δὲ διέθετε στήλες γιὰ τὴν παρουσίαση κειμένων ξένων λογοτεχνῶν. Ἐγραφε λοιπόν, ὁ παλιὸς δημοσιογράφος: *Παρακολουθῶ καὶ ἐγὼ μὲ λύπην, ὅπως καὶ κάθε ἄνθρωπος μὲ στοιχειώδη κα-*

λαισθησίαν καὶ στοιχειώδη φιλολογικὴν μόρφωσιν, αὐτὸ τὸ ἀχαρκτήριστον ποῦ συμβαίνει σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ Γιαννιώτικα φύλλα. Ἔχουν ἀνοίξει δὴθεν στήλες φιλολογικῆς, στίχων, διηγημάτων, χρονογραφημάτων κλπ. Ἀλλὰ τί συμβαίνει; Τάγματα δλόκληρα νεαρῶν γυμνασιοπαίδων ἢ ἄλλων νεαρῶν καὶ παρεξηγημένων μειρακίων, τὰ ὁποῖα εὔρον στήλας ἐλευθέρας καὶ ἀνεξελέγκτους καὶ γράφουν ὅ,τι τοὺς κατέβη καὶ δημοσιεύουν ὅ,τι ἀκαλαίσθητον, ἀσυνάρτητον ἢ ἀνάλατον καὶ ἀρλουμποειδὲς ἤμπορεῖ νὰ στοχασθῇ κανεὶς, ἐπέδραμον κατὰ τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν. Ἀλλ' οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐφημερίδων ἔχουν πλέον μίαν ὑποχρέωσιν καὶ ἀπέναντι τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἑαυτοῦ των, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τοῦ γοήτρου τῆς Ἡπείρου καὶ τῶν Ἰωαννίνων, ὡς πόλεως κατοικουμένης ὑπ' ἀνθρώπων διανοουμένων καὶ ὁπωσδήποτε φιλοκαλούντων. Εἶναι δὲ καιρὸς πλέον νὰ στείλουν ὅλους αὐτοὺς τοὺς νεαροὺς στιχοπλόκους καὶ λογοτέχνας νὰ μάθουν τὸ μάθημά των πρῶτα, ἢ νὰ κάμουν οἰανδήποτε ἄλλην δουλειάν, παρὰ νὰ γράφουν... Λέει πολλὰ ἀκόμα ὁ παλιὸς δημοσιογράφος, ἐλέγχοντας αὐστηρὰ τοὺς νεαροὺς μελανορραντιστάς, ἀλλὰ καὶ τοὺς διευθυντὰς τῶν ἐφημερίδων ποὺ δὲν ἔκαναν κανένα ἔλεγχον στὰ κείμενα ποὺ φιλοξενοῦσαν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γελοιοποιεῖται σὲ πανελλήνια κλίμακα ἡ διανοητικὴ ἐμφάνιση τῆς πόλης, ἀφοῦ ἀναδημοσίευσαν ἀποσπάσματα ἀπὸ κείμενά τους ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας, πρὸς τέρψιν τῶν ἀναγνωστῶν τους. Γιὰ ἀπόδειξιν ἀναδημοσίευσεν εἰρωνικὰ σχόλια τῆς ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας Ἑλληνικὴ γιὰ κριτικὴ φιλολογοῦντος νεοσσοῦ, δημοσιευμένη σὲ γιαννιώτικη ἐφημερίδα, σχετικὴ μὲ τὴν παράσταση τοῦ Κριτηρίου τοῦ Δημητρακοπούλου, ποὺ εἶχε παιχτεῖ στὰ Γιάννινα. Σὲ πολλὰ παρατηρήσεις εἶχε δίκιο ὁ παλιὸς δημοσιογράφος. Ὡστόσο δὲν πρέπει νὰ λησμονεῖται πὼς ἀπὸ τίς φιλολογικῆς στήλες τῶν ἐφημερίδων αὐτῶν ἐμφανίστηκαν μερικὰ ὀνόματα ποὺ κατέλαβαν ἀργότερα ξεχωριστὴ θέση στὰ Ἡπειρωτικὰ γράμματα. Ἐνας νόμος, δὲν ἔξω ἀν ἰσχυσε τότε, ἀλλὰ νομίζω πὼς πρέπει νὰ ἰσχύσει σήμερον: Ἀθῆναι, 29 Αὐγούστου: Κατόπιν τῶν ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν καταφθανουσῶν εἰδήσεων πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας, καθ' ἃς παρατηροῦνται ἐμπρησμοὶ δασῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνυπολόγιστοι ζημίαι ἐπέρχονται εἰς τὸ Κράτος, διὰ Νομοθετικοῦ διατάγματος ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς ἐμπρηστὰς ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1925 ὁ Πάγκαλος, κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῆς κοινῆς γνώμης, ἢ ὁποία ἀγανακτοῦσε γιὰ τὸ αἶσχος τῶν σκανδάλων καὶ τῶν καταχρήσεων, ἀποκαλύπτονταν καθημερινὰ ἀπὸ τίς στήλες τῶν ἐφημερίδων-θέσπισε τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου δι' ἀγχόνης -τὸ εἶχε ἄλλωστε ὑποσχεθεῖ ἀπὸ καιρὸ- γιὰ τοὺς καταχραστές, πλεόναζαν κυρίως στίς διαχειρήσεις τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, καὶ συγκρότησε εἰδικὰ δικαστήρια ἐκδίκησης τῶν ὑποθέσεων καταχρήσεων.

Ἡ πρώτη δίκη καταχραστῶν ἄρχισε περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου, πρὸς μεγάλη ἱκανοποίησιν τῆς ἀντιπολίτευσης, ποὺ ζητοῦσε ἀπὸ καιρὸ τὴν κάθαρση -κατὰ τὴ σύγχρονη ὀρολογία- μὲ κατηγορούμενον κάποιον Ἀγγελίδην στὸν ὁποῖο, κατὰ τὴν Ἡπειρο, εἶχε ἀνατεθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ Πλαστήρα ἡ ἐκκαθάριση τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Ἐπιμελητείας καὶ Διαχείρισης τοῦ Στρατοῦ. Κατὰ τὴν ἀντιπολίτευσιν, ὁ Ἀγγελίδης δὲ φρόντισεν ἅπαλλάξει τὸ στρατὸ ἀπὸ τοὺς καταχραστές, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι κι ἀπολύθηκαν. Ὅ,τι ἐκλεκτὸν εἶχεν ὁ

στρατός εἰς τὰ δύο ταῦτα σώματα, δὲν ἀνῆκε πλέον εἰς τὰ στελέχη αὐτοῦ, πολλοὺς δὲ μάλιστα ἐστέρησαν καὶ τοῦ ἐν ἐφεδρεία βαθμοῦ, ἐπαναφέροντες αὐτοὺς εἰς τὴν τάξιν τοῦ στρατιώτου (Ἑπειρος, 4-9-25). Λίγο ἀργότερα ὁ Ἀγγελίδης συλλαμβανόταν καὶ φυλακίζόταν, ὡς εἷς τῶν αἰσχροτέρων καταχραστῶν, σφετερισθεὶς ἑκατομμύρια ὀλόκληρα ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, διὰ τῆς ὀργανωθείσης ὑπ' αὐτοῦ καμόρας λωποδυτῶν καὶ καταχραστῶν.

Ἡ δίκη ὅμως ποὺ συντάραξε τὸ πανελλήνιο ἦταν τῶν δυὸ καταχραστῶν ἀξιωματικῶν Δρακάτου καὶ Ζαριφοπούλου καὶ κάποιου πολίτη Ἀϊδινλῆ. Τὸ Εἰδικὸ δικαστήριον (σύνθεσή του: πέντε στρατιωτικοὶ καὶ δυὸ λαϊκοὶ δικαστές), ἀποφάσισε στὶς 22 Νοεμβρίου 1925, τὸν ἀπαγχονισμό τῶν δυὸ στρατιωτικῶν. Παρὰ τὴ μειοψηφία τοῦ προέδρου τοῦ δικαστηρίου (ἦταν τακτικὸς στρατιωτικὸς δικαστής) καὶ τῶν δυὸ λαϊκῶν δικαστῶν (καὶ οἱ τρεῖς πρόβαλαν τὸ σωστὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου γιὰ νὰ ἐπιβληθεῖ ἔπρεπε νὰ ὑπῆρχε νόμος κατὰ τὸ χρόνο τῆς τέλεσης τοῦ ἀδικήματος, μὲ τοὺς ἰσχύοντας τότε νόμους μόνο ποινὴ εἰρκτῆς ἢ πρόσκαιρων δεσμῶν μποροῦσε νὰ ἐπιβληθεῖ), ὁ Πάγκαλος διέταξε νὰ ἐκτελεστεῖ ἡ ποινὴ, οὔτε ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Π. Κουντουριώτης δὲν κατόρθωσε νὰ τὸν πείσει ν' ἀλλάξει γνώμη. Σὲ ἕξη μέρες οἱ δυὸ καταχραστῆς ἀξιωματικοὶ κρέμονταν ἀπαγχονισμένοι στὸ Γουδί, παρουσία πλήθους κόσμου, τὸ ὅποιον εἶχε συρρεῦσει ἀπὸ κάθε γωνίαν τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν περιχώρων.

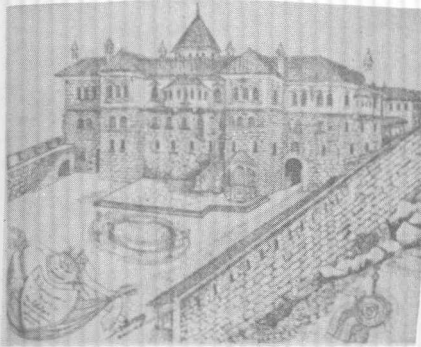
Ἀχμέτ Μουφίτ μπέης
Λιμποχόβας

Σκληρὸ τὸ μέτρο, ποινὴ ἐπιβαλλόμενῃ ἀναδρομικά, συνεπῶς παράτυπη, ὅμως ἡ κοινὴ γνώμη ἱκανοποιήθηκε καὶ αὐτὸ βάραινε ὑπὲρ τοῦ Πάγκαλου. Οἱ καταχρήσεις γιὰ ἓνα διάστημα κόπηκαν μὲ τὸ μαχαίρι. Μὲ τὴ δημιουργία πρόσφορων συνθηκῶν ἐμφανίστηκαν καὶ πάλι, χωρὶς κανέναν νὰ κρεμαστεῖ αὐτὴ τὴ φορὰ...

Οἱ σχέσεις μὲ τὴν Ἀλβανία χειροτέρευαν, ἐξαιτίας τῆς στάσης τῆς ἀλβανικῆς κυβέρνησης ἀπέναντι στοὺς Βορειοηπειρώτες. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Μουφίτ μπέης Λιμποχόβας (ὁ Χρηστοβασίλης εἶχε πάρει συνέντευξιν κατὰ τὴν ἐπίσκεψή του στὰ Γιάννενα,

στὴν ὁποία ὁ Μουφίτ διαβεβαίωνε πὺς ἡ κυβέρνησις συμπεριφερόταν πρὸς τοὺς Βορειοηπειρώτες μὲ τὸν καλλίτερον τρόπο) ἀπολύθηκε ἀπὸ τὸν Ἀχμέτ

Ζώγου, ή είδηση, κατά τις πληροφορίες της Ήπειρου, χαιρετίστηκε με ίκανοποίηση από έλληνικούς κύκλους. Δικαίως, πρόσθετε ή έφημερίδα, διότι ο Μουφίτ αποτελεί αντιπροσωπευτικό τύπον ενός επαγγελμαμένου τόν επιτήδειον πολιτικόν Όδυσσέα τών κρισίμων δια την πατρίδα του ή δια τόν έαυτόν του στιγμών. Ούχι άπαξ, από μακρών ήδη έτών, και όταν άκόμη ή τουρκοκρατία εβάρυνεν επί την Ήπειρον και την Άλβανίαν, ο βέης

Ο πύργος του Μουφίτ
στο Λιμπόχοβο.

του Λιμποχόβου εΰρεν εις την Ελλάδα και φιλικά ότα δια μίαν έλληνοαλβανικήν προσέγγισιν και φιλικά ταμεία δια την εϋδωσιν μιās τοιαύτης εϋκταίας έκτοτε αντιλήψεως. Άλλ' ο βέης τόν καιρόν κατά καιρούς εξαγοράζεται - την δέ επαύριον όχι μόνον δέν τηρεί τās άφειδείς υποσχέσεις του, αλλά επανέρχεται μάλλον φανατισμένος, μισαλλόδοξος, μισόχριστος και μισέλλην. Έξαιτίας τών επαναστατικών γεγονότων της Άλβανίας ο Μουφίτ και οί συνεξόριστοί του, είχαν καταφύγει

στην Ελλάδα και κοντά στους Έλληνες βρήκαν όχι μόνο φιλοξενία, αλλά και άμέριστη βοήθεια και συμπαράσταση στους άγώνες τους, ή επιτυχία τών όποιων δημιουργούσε έλπίδες διευθέτησης τών τόσων έκκρεμών ζητημάτων ανάμεσα στην Ελλάδα κι Άλβανία. Ο βέης έβοηθήθη γενναιοδώρας και εγκαθιδρύθη επί του Άργυροκάστρου. Δέκα ήμέρας αργότερον, άμνημών και της υποσχέσεως και της ξενίας και τών υποχρεώσεων, αντί να προσφέρει εις την πατρίδα του θετικήν υπηρεσίαν, έντίμως κρατών τās υποσχέσεις του, έζήτησε να υπερβάλη έαυτόν εις ασυνέπειαν, φανατισμόν και πολιτικήν άμβλυωπίαν... Η Ήπειρος κατέληγε στο συμπέρασμα πώς δέν άρκοϋσε ή απομάκρυνση του Μουφίτ βέη από την κυβέρνηση για να βελτιωθούν οί έλληνοαλβανικές σχέσεις. Χρειάζονταν να γίνουν ριζικότερες μεταβολές από τόν Άχμέτ Ζώγου για ν' αποφευχτοϋν σοβαρότεροι κλονισμοί στην Άλβανία. Οί μεταβολές έγιναν, αλλά προς τó χειρότερο. Ήταν ή πρόσδεση, σέ λίγο, της Άλβανίας στο ιταλικό άρμα, στο φασισμό του Μουσολίνι. Άπαρχή χειρότερων ήμερών για τόν έλληνισμό της Β. Ήπειρου...

Η ληστεία κι όσα είχαν σχέση μ' αυτή, εξακολουθοϋσε ν' αποτελεί τόν κορμό τών άρθρων, τών ειδήσεων και τών σχολίων, όλων τών Γιαννιώτικων έφημερίδων, ύστερα μάλιστα από τά τελευταία κρούσματα, ανάμεσα στα όποια ήταν κι άπαγωγές, για προσπορισμό λύτρων. Στόν άγώνα

κατὰ τῆς ληστείας ἐξακολουθοῦσε νὰ ἔχει τὸ προβάδισμα ὁ Χρηστοβασίλης. Ἄκαμπτos, ἄφοβος, χωρὶς νὰ λογαριάζει ἀπειλὰς κατὰ τῆς ζωῆς του, αὐστηρότατος στὶς κρίσεις του γιὰ ὅσους θεωροῦσε ὑπεύθυνους, γενίκευε πολλές φορὲς καταστάσεις, ἐπικροτοῦσε ἀρχικὰ τὸ μέτρο τῆς ἐκτόπισης, χωρὶς νὰ ὑπολογίζει ὅτι ἀνάμεσα στοὺς ἐκτοπιζόμενους μπορεῖ νὰ ἦταν καὶ ἄθῳοι. Ὁ Χατζῆς, ἀντίθετα, χωρὶς ν' ἀπορρίπτει τοὺς ἐκτοπισμούς, ὑπογράμμιζε τὴν ἀνάγκη νὰ γίνονται μὲ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη, ἀποψη πού εἶχαν κι ἄλλες ἐφημερίδες. Μὲ μελανὰ χρώματα π.χ. περιέγραφε ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* (1-9-25) τὸ θέαμα τῶν ἐκτοπισμένων: *Οἰκτρὸν καὶ συγκινητικώτατον θέαμα παρουσιάζουν τὰ καραβάνια τῶν ἐκτοπιζομένων χωρικῶν, ἀνδρῶν, γυναικοπαίδων καὶ βρεφῶν. Μᾶς ὑπενθυμίζουν... τὰ καραβάνια τῶν ὁμήρων προσφύγων, τὰ ὁποῖα ὁ ἄγριος καὶ βάνανσος Τοῦρκος ὠδήγει εἰς τὸ ἐσωτερικὸν πρὸς ἐξόντωσιν ἢ εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρασίας διὰ τὴν ἐξοντωτικὴν ἀνταλλαγὴν. Δὲν φροντίζει ἡ ἀρμοδιὰ ὑπηρεσία νὰ ὠδηγῇ τὰ δυστυχῆ ταῦτα θύματα τῆς μεταπολεμικῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἀνικανότητος τῶν ἐντεταλμένων τὴν ἀσφάλειαν ὁργάνων ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς τόπους, δι' οὓς προορίζονται καὶ νὰ μὴ διαπομπεύηται κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ κράτους;*

Ἡ ἴδια ἐφημερίδα σὲ ἄρθρο της μὲ τίτλο: *Εἰς Ἑπειρωτικὸν συναγερόμῳ*, (22-9-25) μεγάλο μέρος εὐθύνης γιὰ τὴν κατάστασιν ἔρριχνε στὴν ἀδράνεια τῶν ἰδίων τῶν Ἑπειρωτῶν: *Ἐγέρθητε ὦ Πανηπειρώται. Ἐγέρθητε Σεῖς οἱ κύριοι τοῦ οἴκου Σας! Τὸ αἶσχος τῆς ληστείας, τὸ ὁποῖον ἀμαυρῶνει τὴν ἐνδοξὸν Σας ἱστορίαν, ὑπὸ Ἑλληνικὴν δυστυχῶς διοίκησιν, μὴ ἀνέχεσθε πλέον! Αἰσθανθῆτε ἐντροπὴν ὡς λαὸς πλέον, διότι μία ὁμὰς ληστῶν προσβάλλει τὴν ἐλευθερίαν Σας. Μὴ λησμονεῖτε, ὅτι τῆς εὐθύνης τῆς τοιαύτης ἀξιοθρηνήτου καταστάσεως καὶ Σεῖς μετέχετε. Καὶ μετέχετε καὶ ἄμωροι δὲν εἴσθε, διότι ἀδιαφορεῖτε. Διότι ἐλιποψυχήσατε. Διότι ἀφήσατε τὰ πάντα εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῆς τύχης. Καὶ τηρεῖτε ἀνεξήγητον ὑποχώρησιν πρὸ ληστρικῶν ἐπιδρομῶν Σεῖς πού, κατὰ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἐξεδηλώσατε ἀφάνταστον αὐταπάρνησιν καὶ ὑπερβολικὸν θάρρος.*

Σημαντικὸ μέρος τῆς ἀρθρογραφίας κάλυπτε ἡ κριτικὴ τῶν μέτρων καταδίωξης τῆς ληστείας. Ὁ λόγος πού δὲν ἐξοντώνεται ἡ ληστεία ἐδῶ εἰς τὴν Ἑπειρον, τόνιζε ὁ Χρηστοβασίλης στὶς 24-9-1925, εἶναι διότι ἐξακολουθοῦν αἱ παλαιαὶ μέθοδοι τῆς καταδίωξεως, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔφεραν κανένα καλὸν ἀποτέλεσμα ὡς τὰ σήμερα. Οἱ διευθύνοντες τὰ τῆς καταδίωξεως τῆς ἐν Ἑπείρῃ ληστείας, ἅς ἀποβάλωσι τὴν ιδέαν ὅτι μὲ τὰς ὑπολοχαγοποιήσεις τῶν διαφόρων Περιστέρηδων (ὀπλαρχηγῶν) καὶ μὲ τοὺς ἐκτοπισμούς (τοὺς ὁποίους παρόλα αὐτὰ ἐνέκρινε) θὰ φέρουν εὐχάριστα ἀποτελέσματα. Οὔτε τὸ ἓνα μέτρο, οὔτε τὸ ἄλλο εἶναι συντελεστικά. Πρέπει ν' ἀλλάξῃ τὸ προσωπικὸν τῆς καταδίωξεως ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρῃ ὡς τὴν ἄλλῃ.

Καινούρια πρόσωπα, ἀφοῦ τὰ παλιὰ δὲν μπόρεσαν ὥς σήμερα νὰ κάμουν τίποτε. Τὴν ἰδέα μας αὐτὴ ἐνισχύει καὶ ὁ ἐν Παραμυθία ἀνταποκριτὴς μας, ὅστις θεωρεῖ μυστήριον τὸ διατὶ εἰς τὴν συμπλοκὴν τῆς παρελθούσης Πέμπτης (17 Σεπτεμβρίου) δὲν συνελήφθη ἢ δὲν ἐφρονεύθη ὁ Τσίλη Μάστορας! Καὶ ἀληθῶς κάποιο μυστήριον ὑπάρχει, τὸ νὰ πολεμοῦν οἱ λησταὶ μετὰ χωροφυλάκων ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ νὰ διαφεύγουν οἱ λησταὶ ἀβλαβεῖς καὶ νὰ μὴν φονευθῇ ἢ πληγωθῇ οὔτε ἓνας χωροφύλακας. Εἶναι φανερό ὅτι ὁ Χρηστοβασίλης ἔμμεσα προβάλλει τὴν κατηγορίαν τῆς συνεργασίας ληστῶν καὶ καταδικωκτικῶν ἀρχῶν, γιὰ τὸ καὶ ζητοῦσε τὴν ἀντικατάστασιν ὅλων τῶν τελευταίων.

Στὸ θέμα τῆς ἐξόντωσης τῆς ληστείας ἀναμίχθηκε πολὺ ἐνεργὰ (ἐξάλλου τὴν εὐθύνην γιὰ τὰ ἀποτελέσματα ὁ ἴδιος τὴν εἶχε) ὁ νέος διοικητὴς τῆς VIII μεραρχίας στρατηγὸς Ἀθ. Μάρκου. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, χρησιμοποίησε καὶ τὸ μέσο τῆς διαφώτισης τῶν κατοίκων μὲ προκηρῦξεις κατατοπιστικὰς, σὲ ἀπλὴ γλῶσσα, ὥστε νὰ γίνονται κατανοητὰς ἀπ' ὅλους τοὺς κατοίκους. Μὲ τὴν πρώτην του προκήρυξιν (δημοσιεύτηκε στίς ἐφημερίδας τῆς 21ης Σεπτεμβρίου) ἐνημέρωνε τοὺς ἀγροτικὸς πληθυσμοὺς γιὰ τὴ μάστιγα τῆς ζωοκλοπῆς καὶ τὴν ἐπιβολὴν αὐστηρότατων μέτρων στοὺς παραβάτας ἀπὸ τὸ Στρατοδικεῖο (φυλάκιση, ἐκτοπίσεις, ἀπώλεια δικαιώματος ψήφου, ἐπιβολὴ βαρεῖας φορολογίας κ.ἄ.). Εἰσαγωγικὰ, ἀπευθυνόμενος στοὺς προέδρους τῶν Κοινοτήτων ἔγραφε: Ἠπειρώτες, σᾶς στέλλω αὐτὴ τὴν ἀνακοίνωσιν σὲ γλῶσσα ἀπλῇ γιὰ νὰ τὴν καταλάβουν ὅλοι οἱ συγχωριανοὶ σας καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ φροντίσετε νὰ τὴν ἀκούσουν καὶ νὰ τὴν μάθουν ὅλοι τους, εἴτε διαβάζοντάς τιν στίς Ἐκκλησίαις, εἴτε μὲ ὅποιονδήποτε ἄλλο τρόπο. Στὴν ἴδια ἀπλὴ γλῶσσα ἦταν γραμμένη καὶ ἡ προκήρυξις γιὰ τὴ ληστεία, ἐκτενὴς καὶ μεστὴ ἀπὸ νοήματα. Παραθέτω ὁρισμένα ἀποσπάσματα: Ἠπειρώτες, λυποῦμαι κατάκαρδα γιὰ τὴν τυραννίαν ποὺ δοκιμάζει ἀπὸ τὴ ληστεία ὁ τόπος σας, ἡ Πατρίδα σας, ἡ τόσο ὠραία καὶ ἐνδοξὴ ποὺ ἔχει τὸ Σούλι καὶ τὸ Ζάλογγο, ὁ τόπος σας ὁ γεμάτος ἀπὸ θρύλλους καὶ ἐνδοξες ἱστορίας, ποὺ γέννησε τόσους μεγάλους φιλανθρώπους καὶ πατριῶτες, ὁ τόπος ποὺ ἔλαμψε ἀπὸ τὰ γράμματα, ἡ πατρίδα σας μὲ τὴν τόσο θαυμάσια ἱστορίαν της... Λυποῦμαι κατάκαρδα γιὰ τὴν σᾶς βασανίζει ἡ ληστεία ἐσᾶς μὲ τίς τόσες πλούσιες ἀρετές, ἐσᾶς ποὺ εἶναι χαρὰ νὰ σᾶς διοικεῖ κανεὶς. Ἦταν πολὺ ψυχολογημένη αὐτὴ ἡ προκήρυξις, γιὰ τὴν στηριζόταν σὲ βαθειὰ γνώσιν τῆς νοοτροπίας καὶ τῶν παραδόσεων ποὺ εἶχαν δημιουργηθεῖ καὶ ἐπηρέαζαν βαθύτατα τὴν στάσιν τῶν πληθυσμῶν ὁρισμένων περιοχῶν. Γιὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ π.χ. τὴν ἀντίληψιν ὅτι θεωροῦνταν προδοσίαν ἀπὸ κάποιον, ἡ κατάδοσις ληστῶν, τόνιζε: *Ναί! Στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιάς μπορεῖ νὰ τοὺς βοηθοῦσατε, νὰ τοὺς κρύβατε, νὰ τοὺς ἐδίνετε νὰ φᾶνε· ὅμως κι αὐτοὶ κτυποῦσαν τὸν Τοῦρκο, τὸ δυνάστη. Τώρα ὅμως γιὰ τὸν θά τοὺς κρύψετε; Γιὰ νὰ σᾶς ξανακάνουν ῥαγιάδες; Γιὰ νὰ σᾶς παίρνουν χαράτσι; Γιὰ νὰ*

γίνουν Ἀληπασάδες ἀπάνω σας; Ἀκοῦστε! Ἦταν ἀλήθεια προδότης ἐκεῖνος, πού τόν καιρὸ ἐκεῖνο πρόδωσε στὸν τοῦρκο τὸ ληστή πού δούλευε καὶ γιὰ τὸ Ἔθνος· εἶναι τώρα περισσότερο προδότης ἐκεῖνος πού δὲν προσδίδει τοὺς κλέφτες. Εἶναι προδότης γιατί ἀνέχεται τὸ φονιά τοῦ ἀδελφοῦ του. Εἶναι προδότης γιατί θρέφει τὸν τεμπέλη πού κλέβει τὸ γείτονά του. Εἶναι προδότης γιατί ἀνέχεται νὰ λένε οἱ ξένοι γιὰ τὴν Πατρίδα του ὅτι εἶναι φωλιά ληστῶν. Εἶναι προδότης γιατί γίνεται ἀφορμὴ νὰ ἐξημωθῇ ὁ δύστηνος αὐτὸς τόπος.

Οἱ πρόσφυγες πού ἐγκαταστάθηκαν στὰ Γιάννινα καὶ στὶς γύρω ἀπ' αὐτὰ θεωρούμενες ἄγονες περιοχές, δημιούργησαν νέες συνθήκες ζωῆς. Ὅταν πέρασαν τὰ πρῶτα δύσκολα χρόνια προσαρμογῆς, οἱ Γιαννιώτες καὶ οἱ Ἠπειρώτες γενικότερα, μὲ ἐκπληξὴ διαπίστωναν ὅτι οἱ ξεριζωμένοι ἀπὸ τὴν πατρικὴ τους γῆ πού στὴν

ἀρχὴ τοὺς ἀντιμετώπιζαν μὲ κάποια δυσπιστία, ἦταν ἱκανοὶ νὰ κάνουν θαύματα καὶ νὰ γίνουν παράδειγμα καὶ γιὰ τοὺς γηγενεῖς. Ἐργατικοί, μὲ ἀπόφαση νὰ κερδίσουν τὴ ζωὴ, ἐφευρετικοὶ καὶ ἔξυπνοί, γεωργοὶ ἐπαγγελματίες καὶ ὄχι ἐρασιτέχνες, μετέτρεψαν τὰ θεωρούμενα ἄγονα ἐδάφη τῆς ἐγκατάστασής τους, σὲ μικροὺς παράδεισους. Ἐμείναν μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα οἱ Γιαννιώτες, ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι, πού παρὰβρέθηκαν στὰ μέσα Σεπτεμβρίου στὰ ἐγκαίνια τοῦ συνοικισμοῦ Ἀνατολή, τοῦ Ἀη-Γιάννη τῆς Μπουνίλας, τώρα ἔγινε κεφαλοχώρι γεμάτο ζωὴ καὶ κίνηση. Τίτλοφοροῦσε τὴν περιγραφή τῶν ἐγκαινίων ὁ Χατζῆς: Μία πρωτότυπος προσφυγικὴ κωμόπολις εἰς τὰ προάστεια τῶν Ἰωαννίνων - Ὁ προσφυγικὸς συνοικισμὸς «Ἀνατολή» - Νέος κόσμος, γεμάτος ζωὴν, ἐργασίαν καὶ ἐλπίδας. Ὡς χθὲς καὶ προχθὲς ἀκόμη ἀνέφερε σὲ κύριο ἄρθρο του μὲ

Ὁ γιατρὸς Μιχ. Τσατσάνης,
ἀπὸ τοὺς καλύτερους τῆς Ἀλεξάνδρειας.

τίτλο: Ἡ ἀποκάλυψις- αἱ περὶ τὸν ἅγιον Ἰωάννην Μπουνίλας ἐκεῖναι ἐκτάσεις ἦσαν ἀκαλλιέργητα λειβάδια, τῶν ὁποίων ἀραιότατα μὲν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐκαλλιερгоῦντο ὀλίγα στρέμματα μὲ ἰσχνὴν καὶ ἀτροφικὴν παραγωγὴν ἐκφυλισμένην, τὸ δὲ μέγιστον μέρος ἐνέμοντο ὡς βοσκήν οἱ οἰοιδήποτε ἦσαν ἱκανώτεροι νὰ νέμονται ταῦτα. Τώρα παράγεται ἐκλεκτὸς καπνὸς -8.000.000 δρχ. ἦταν τὰ ἔσοδα- θαυμάσια ποιότητες σίτου, κριθῆς, βοῆς, ὀσπρίων καὶ ὀπωρικῶν. Καὶ κατέληγε: Οἱ φιλότιμοι καὶ ἐργατικοὶ ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ πρόσφυγες, μᾶς ἀπεκάλυψαν προχθὲς ἄγνωστον καὶ εὐχάριστον μυστικόν: Ὅτι ἔχομεν γῆν θησαυρόν ἐν Ἠπείρῳ, ὅταν

διδασκῶμεν νά τήν περιποιηθῶμεν.- Ὁ ἔρανος ὑπὲρ τῶν φυματικῶν ποῦ ἐγινε στήν πόλη καί τὰ χωριά τοῦ νομοῦ, ἀπέδωσε 18.000 δρχ. Πολύ μικρό ποσό γιά τήν καταπολέμηση ἑνὸς ἐχθροῦ, ποῦ ἀπειλοῦσε θανάσιμα τήν Ἡπειρο, τῇ νεολαίᾳ κυρίως.- Ἀφίκετο εἰς Ἰωάννινα καί ἄλλος προσκυνητής τῆς πατρίδος, ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φημισμένος Ἡπειρώτης ἱατρός κ. Μιχ. Τσατσάνης ἐξ Ἄνω Σουδενῶν τοῦ Ζαγορίου, ἐκ τῶν τιμώντων τὸ Ἡπειρωτικὸν ὄνομα ἐν τῇ πόλει τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὶ ἀκμάζουσες παροικίες μὲ σφρίγος, οἰκονομικὴ ἄνεση, λαμπρὰ ἐκπαίδευτήρια, πνευματικὴ κίνηση καί κύρος ἦταν ἐκεῖνες τῆς Ἀλεξανδρείας, τοῦ Καΐρου καί κάποιων ἄλλων πόλεων τῆς Αἰγύπτου! Πῶς ἐσβησαν ἄδοξα αὐτὲς οἱ λαμπρὲς ἐστίες τοῦ ἑλληνισμοῦ, μὲ πρώτη τὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐχθρικοὶ καί ἄφιλοι λαοί, ἐθνικισμοὶ καί οἰκονομικὰ συμφέροντα τὶς κατέστρεψαν!- Δυὸ νέοι μητροπολίτες τοποθετήθηκαν στήν Ἡπειρο. Ὁ γνωστός ἀπὸ τὴν ἐνασχόλησή του μὲ τὴν ἱστορίαν, πρῶν Μέγας Πρωτοσύγγελος τῶν Πατριαρχείων, Ἀθηναγόρας στήν Παραμυθιά, κι ὁ πρῶν μητροπολίτης Πελαγονίας (Μοναστηρίου) Χρυσόστομος, ἐκ τῶν διαπρεπῶν ἱεραρχῶν τοῦ κλίματος τοῦ Πατριαρχείου στοὺς Φιλιάτες, γιά πρώτη φορὰ ἡ περιοχὴ ἀποκτοῦσε δικό της μητροπολίτη, ὅπως καί τὸ Μέτσοβο. Στὶς προσωποπαγεῖς αὐτὲς μητροπόλεις, τοποθετοῦνταν μητροπολίτες ποῦ εἶχαν χάσει τοὺς θρόνους τους, ὅστερα ἀπὸ τὴν ἐκδίωξή τους ἀπὸ Τούρκους, Σέρβους κ.ἄ. Μετὰ τὸ θάνατό τους ἐσβησαν καί οἱ νέες μητροπόλεις.- Στὶς 26 Σεπτεμβρίου πέθανε ὁ συνταξιούχος διδάσκαλος τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς Ἰωάννης Μπογᾶς, διδάξας 51 ὅλα ἔτη ἐν αὐτῇ.

Σημειώθηκε ἤδη πῶς τὸ Βορειοηπειρωτικόν, μὲ τὴν ἄνοδο τοῦ Ἀχμέτ Ζώγου στήν ἐξουσίαν καί τὴν πολιτείαν τῶν ὀργάνων του, εἶχε ἐπιδεινωθεῖ σ' ὅλους τοὺς τομεῖς ποῦ εἶχαν σχέση μὲ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα (θρησκεία, ἐκπαίδευση, ἐλευθερία ἐκφράσεως γνώμης κλπ.). Ἡ ἐξάρτηση αὐτῇ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀχμέτ Ζώγου ἀπὸ τὴ Σερβία, ἔδωσε καί μιὰ ἄλλη διάσταση στήν πολιτικὴν του, ἡ ὁποία εἶχε τὶς ἐπιπτώσεις της καί στοὺς Βορειοηπειρωτικούς πληθυσμούς. Ὁ Χρηστοβασίλης ἀναφερόμενος στὸ θέμα τῶν σχέσεων μεταξὺ Ἑλλήνων κι Ἀλβανῶν, ἀπαριθμεῖ σωρεῖα λαθῶν τῶν ἑλληνικῶν κυβερνήσεων ἀπέναντι στοὺς Ἀλβανοὺς καί ἐπικρίνει τὴν ἔλλειψη σταθερῆς ἁλβανικῆς πολιτικῆς. Οἱ Σέρβοι -κατέληγε- ἔχουν πρόγραμμα ἁλβανικῆς πολιτικῆς, ἐνῶ δὲν ἔχουν ἓνα Σέρβον ἐν Ἀλβανίᾳ, ἡμεῖς δὲ δὲν ἔχομεν, ἂν καί τὸ πέμπτον τοῦ ἁλβανικοῦ πληθυσμοῦ, οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ εἶναι Ἑλλήνες (28-9-25). Στὶς 15-10-25 ἐπανερχόταν στὸ θέμα, γιὰ νὰ ἐκθέσει ἀναλυτικότερα τὴν σερβικὴν πολιτικὴν ἀπέναντι στήν Ἀλβανίαν. Οἱ Σέρβοι -ἔγραφε- μὲ τοὺς ὁποίους οὐδέποτε συνεδέθησαν οἱ Ἀλβανοὶ μέχρι τῆς ἀνεξαρτησίας των, εἶναι σήμερον σεβαστοὶ ἐν Ἀλβανίᾳ, ἡμεῖς περιφρονούμεθα παρ' αὐτῶν ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Βορειοηπειρωτῶν, τῶν ὁποίων τὰ προνόμια, τὰ ἐκ τοῦ «Πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας» πηγάζοντα, τὰ ἔγραψαν οἱ Ἀλβανοὶ στὰ παλιά τους τὰ παπούτσια. Τὶ ἐγινε, τέλος πάντων, αὐτὸ τὸ «Πρωτόκολλον», τὸ ὁποῖον ἐξησφάλιζε πλήρη αὐτονομίαν εἰς τοὺς Βορειοηπειρωτάς;... Ἀπλούστατα ἠχρηστεύθη. Καί τὸ ἀφήσαμεν ἡμεῖς νὰ ἀχρηστευθῇ... Ἐφοβήθημεν τὴν Ἀλβανίαν, ἀντὶ νὰ μᾶς φοβῆται.

Ἐδώσαμεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἀντὶ νὰ πάρωμεν... Βέβαια, δὲ φοβήθηκε τὴν Ἀλβανία ἢ Ἑλλάδα, φοβήθηκε ἐκείνους ποὺ πάντοτε κρύβονταν πίσω της, τοὺς Αὐστριακοὺς, παλαιότερα τοὺς Ἰταλοὺς, δημοκράτες ἢ φασίστες, Σέρβους, Ρώσους, φανεροὺς ὑποστηρικτές της, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀβουλία καὶ ἀπροθυμία τῶν συμμάχων τῆς Ἑλλάδας νὰ τὴν βοηθήσουν στὴν ἐπίλυση τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος. Καὶ φτάσαμε στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ!

Ἡ σημερινὴ Ἀλβανία μετετράπη εἰς μουσουλμανικὸν προτεκτοράτον μὲ Σερβικὴν κυριαρχίαν, τόνιζε τὴν ἴδια ἐποχὴ καὶ ὁ Χατζῆς στὴν Ἠπειρο (20 καὶ 23-9-25). Οἱ μουσουλμάνοι Ἀλβανοὶ -Τόσκηδες καὶ λοιποὶ μεταξὺ Γενούσου καὶ Λεσκοβικίου- καὶ οἱ Μαλισσόροι βορειότερον, ὅσοι ἐκ τούτων ἔχουν τὰ μέσα καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ ἔχωσιν ἀσφαλεῖς πληροφορίας καὶ ἀκριβῆ ἀντίληψιν τῶν σήμερον ἐν Ἀλβανίᾳ πραγμάτων, αὐτοὶ γνωρίζουσιν ἀσφαλῶς, ὅπως καὶ ἡμεῖς, πόσον οἰκτρὰ καὶ ἐπικίνδυνος κατέστη πλέον ἢ ἐν Ἀλβανίᾳ κατάστασις. Πλέον ἡμῶν, καλύτερον γνωρίζουν ἀκριβῶς οἱ μουσουλμάνοι Ἀλβανοί, ὅποιον καθεστῶς ἐδημιούργησαν ἐν Ἀλβανίᾳ οἱ Γκέγκηδες τοῦ Ἀχμέτ Ζώγου εἰς βάρος καὶ τῶν ἄλλων μουσουλμάνων καὶ τῶν Μαλισσόρων καὶ τῶν ἐλληνοχριστιανῶν. Ὁ Χατζῆς πρόσθετε πὺς ἦταν πιά κοινὴ πεποίθησις ὅτι ἡ Ἀλβανία μεταβλήθηκε σὲ προτεκτοράτο, ὅπου ὁ Ζώγου καὶ οἱ Γκέγκηδες τοῦ ἡγεμονεύουν κάτω ἀπὸ τὴν ἐπικυριαρχία τῶν Σέρβων. Τὸ καθεστῶς αὐτό, κατὰ τὸ Χατζῆ, εἶχε χρεωκοπήσει στὴ συνείδηση τῶν μουσουλμάνων καὶ χριστιανῶν, τῶν καθολικῶν τοῦ βορᾶ καὶ τῶν ὀρθόδοξων τοῦ νότου, ὁδηγοῦσε τὴν Ἀλβανία στὸ διαμελισμό, κάτι ποὺ ἡ Ἑλλάδα δὲν τὸν ἤθελε. Ἀντίθετα εὐχόταν νὰ δημιουργηθεῖ ἄλβανικὸ κράτος, ἀγαπητὸ σ' ὅλους τοὺς ὑπηκόους του καὶ σ' ὅλες τὶς φυλὰς καὶ ἐθνότητες ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ. Γιὰ τὴ δημιουργία ἐνὸς τέτοιου κράτους μιὰ λύσις ὑπῆρχε: Ἡ διὰ τῆς ἰδεώδους πολιτείας τῶν καντονίων ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς Ἀλβανίας. Ἄν σκεφτοῦμε πὺς σήμερα γιὰ τὴ λύση τοῦ Βοσνιακοῦ προβλήματος προτάθηκε ἡ δημιουργία καντονίων, δὲν πρέπει νὰ χαρακτηρίσουμε οὕτοπικὴ τὴν πρότασι τοῦ Χατζῆ· ἂν ἐφαρμοζόταν, θὰ ἔβρισκε καὶ τὸ Βορειοηπειρωτικὸ τὴ λύση του.

Τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ αὐτοδιοικητικοῦ συστήματος στὴν Ἀλβανία, μὲ τὴ δημιουργία τῶν καντονίων τὴν ἔβλεπε ὁ Χατζῆς ὡς ἑξῆς: Οἱ Μαλισσόροι καὶ οἱ Μιδρίτες στὴν περιφέρεια τῆς Σκόδρας (Β. Ἀλβανία) θὰ μπορούσαν ν' ἀποτελέσουν ἓνα καντόνι. Δεύτερο θὰ σχημάτιζαν οἱ μουσουλμάνοι Γκέγκηδες -μὲ μικρὴ χριστιανικὴ μειοψηφία- στὶς περιοχὰς Δυρραχίου, Ἐλβασάν, Τιράνων κ.ἄ. Νοτιότερα τοῦ Γενούσου (Βεράτι, Μουζακιά Αὐλώννα) οἱ μουσουλμάνοι Τόσκηδες καὶ 50.000 χριστιανοὶ ζητοῦσαν ἀποκέντρωση μὲ τὴν ἰδρυση τρίτου καντονιοῦ. Νοτιότερα τέλος τὸ τμήμα τῆς Βορείου Ἠπείρου, μὲ τοὺς συμπαγεῖς ἐλληνικοὺς πληθυσμοὺς καὶ μικρὸ ἀριθμὸ μουσουλμάνων, θ' ἀποτελοῦσαν τὸ τέταρτο καντόνι. Ἐνα τέτοιο σύστημα -σημειώσω- ταυτιζόταν μὲ τὸ αἷτημα τῆς αὐτο-

νομίας καὶ μὲ τὸ περιεχόμενο τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Κερκύρας. Ἡ τοιαύτη ἰδέα -κατέληγε ὁ Χατζῆς- ὠρίμασεν ἤδη εἰς τὸ μᾶλλον προηγμένον τμήμα τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ, ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκευματος. Ἐλάχιστα φανατικά ἢ ὀπισθοδρομικά στοιχεῖα εἰσέτι νομίζουν ὅτι τοῦτο συντείνει εἰς κατάρτησιν τῆς Ἀλβανίας, ἐνῶ, τουναντίον, ἂν ὑπάρχῃ πλέον ἐν φάρμακον συγκολλητικὸν τοῦ διαρρέοντος ἀλβανικοῦ κράτους, τοῦτο εἶναι μόνη ἢ διὰ τῶν καντονίων ἐσωτερικὴ αὐτοδιοίκησις. Τὸ δυστύχημα ἦταν πῶς στὰ φανατικά καὶ ὀπισθοδρομικά στοιχεῖα συγκαταλεγόταν καὶ ἡ αὐλὴ τοῦ Ζώγου, ἡ ὁποία καὶ ἔσπευσε νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἀλβανία στοὺς Ἰταλοὺς, ὅταν ἡ σερβικὴ ἐπιρροὴ εἶχε ἐξασθενήσει.

Τὶς τελευταῖες μέρες τοῦ Σεπτεμβρίου ξέσπασε στὰ Γιάννινα ἡθικῆς μορφῆς σκάνδαλο, μὲ πρωταγωνιστὴ τὸν ἐπιθεωρητὴ τῶν Δημοτικῶν σχολείων Γ. Ξυδιᾶ, ποὺ κράτησε ἀμείωτο τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινῆς γνώμης γιὰ μῆνες· οὔτε ὁ προεκλογικὸς ἀγώνας γιὰ τὴν ἀνάδειξη αἰρετῶν δημάρχων, δὲ στάθηκε ἱκανὸς νὰ περιορίσῃ τὸ θόρυβο. Μιὰ γενικὴ παρατήρηση: ἡ συντηρητικὴ κοινωνία τῶν Γιαννίνων, ἀπὸ παράδοση, δὲν ἀνεχόταν, ἔτσι τουλάχιστο ἔδειχνε, σκάνδαλα ποὺ πρόσβαλλαν βάνανυσα τὴν ἡθικὴ τῆς καὶ συμπεριφερόταν κατὰ τρόπο σκληρὸ κατὰ τῶν πρωταγωνιστούντων προσώπων. Τὰ αἰσθήματα τῆς γιαννιώτικης κοινωνίας ἐξέφραζε ὁ τύπος, ἀφιέρωνε ὁλόκληρες στήλες γιὰ τὴν περιγραφὴ τῶν σκανδάλων καὶ τὴ στηλίτευση τῶν πρωταγωνιστῶν, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ὅλα, ὅσα γράφονταν εἶχαν σχέση μὲ τὴν ἀλήθεια. Αὐτὴ ἦταν καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ τύπου. Οἱ περιγραφὲς καὶ τὰ σχόλια του στηρίζονταν περισσότερο στὶς διαδόσεις, τίς πάντοτε ὑπερβολικὰς ἢ ἄσχετες μὲ τὴν πραγματικότητα, παρὰ στὰ γεγονότα. Ἡ ἀλήθεια κάποτε ἐρχόταν σὲ φῶς, εἴτε μὲ δικαστικὴ διερεύνηση, εἴτε μ' ἄλλο τρόπο, ὅμως ἡ ζημιὰ εἶχε γίνῃ. Οἱ φερόμενοι ὡς πρωταγωνιστὲς τῶν σκανδάλων εἶχαν ἐκτεθεῖ ἡθικὰ ἀνεπανόρθωτα. Τίποτα δὲ μποροῦσε νὰ πείσῃ τὸν κόσμον ὅτι ἦταν ἀθῶοι τῶν ἀποδιδόμενων σ' αὐτοὺς «ἐγκλημάτων». Μὲ ἰδιαίτερη δριμύτητα σχολιάζονταν τὰ σκάνδαλα τῶν ἐκπαιδευτικῶν, καθηγητῶν, ἐπιθεωρητῶν, δασκάλων, πολλὰ τέτοια ξέσπασαν στὸ δεύτερο μισὸ τῆς δεκαετίας τοῦ '20, θὰ γίνῃ λόγος στοὺς ἐπόμενους τόμους.

Τὸ σκάνδαλο Ξυδιᾶ ἔφερε στὴν ἐπιφάνεια ὁ Κῆρυξ καὶ ἀμέσως ἀκολούθησε ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*. Σύμφωνα μὲ τὰ δημοσιεύματά τους, ὁ ἐπιθεωρητὴς εἶχε συνάψει ἀθέμιτες σχέσεις μὲ δασκάλου τῆς περιφέρειᾶς του καὶ γι' αὐτὸ ἔπρεπε, πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐνέργεια, ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὰ Γιάννινα.

Ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* (27-9-25), μπῆκε ὀρμητικὴ στὸν ἀγῶνα, γιὰ τὴν κάθαρση, ὅπως ἔλεγε, τῆς οἰκογένειας τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἀπὸ ἀνάξιους προϋσταμένους ποὺ μὲ τὴ διαγωγὴ τους ὑπονόμευαν τὴν ἐλληνικὴ τιμὴ καὶ

τὴν ἡπειρωτικὴ ἀξιοπρέπεια. Στὸ ἄρθρο τῆς, μὲ τίτλο: *Καταγγέλλομεν καὶ ἀξιοῦμεν*, παρέθετε τὰ γεγονότα, ὅπως αὐτὴ τὰ ἔβλεπε ἀπὸ τῆ σκοπιᾶς τῆς, καὶ ἀσκοῦσε δορυμύτατο ἔλεγχο γιὰ τὴν ἀνῆθικη στάση τοῦ ἐπιθεωρητῆ. (Δὲ δίσταζε νὰ τὸν ἀποκαλεῖ, *σάτυρο, ὅστις ὑπὸ τὸ πάθος τῆς λαγνείας ὑποτάσσει καὶ καθήκοντα δημοσίου λειτουργοῦ, παραβαίνει ὄρκους καὶ ὑποσκάπτει τὰ θεμέλια τῆς ἐλληνικῆς οἰκογένειας*). Στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ ἄρθρου τῆς ἡ ἐφημερίδα σημείωνε τὰ ἑξῆς: *Ἀπὸ εἰκοσαήμερου περίπου μᾶς κατηγγέλθη πρῶξις ἀνῆθικος καὶ μιὰ, διαπραχθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κ. Ξυδιᾶ, εἰς βάρος τῆς ἠθικῆς, τῆς ὁποίας οὗτος ἐτάχθη ὑπὸ τῆς Πολιτείας φρουρός*. Στὴ συνέχεια ἡ ἐφημερίδα ἀνέφερε ὅτι, ἀφοῦ φρόντισε νὰ σχηματίσει δική τῆς γνώμη ἀπὸ τὶς καταθέσεις μαρτύρων, ἀποφάσισε νὰ φέρει σὲ φῶς τὶς καταγγελίες μὲ τὴ δημοσίευση εἰδικοῦ ἄρθρου (δημοσιεύεται ἐνσωματωμένο στὸ ἄρθρο τῆς 27-9-25). Τὸ περιεχόμενο τοῦ ἄρθρου, πρὶν δημοσιευτεῖ, τὸ πληροφορήθηκε ὁ ἐπιθεωρητὴς καὶ περίτρομος ἔστειλε στὰ γραφεῖα τῆς *Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς* τὸ γιατρὸ Εὐαγγ. Παπᾶ νὰ μεσολαβήσῃ νὰ μὴ δημοσιευτεῖ, θὰ τὸν κατέστρεφεν ἠθικῶς, ἔλεγε. Ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου, ἀρνήθηκε στὴν ἀρχὴ τὴν πρόταση, συμφώνησε ὅμως νὰ μὴ δημοσιευτεῖ, ἂν ὁ Ξυδιᾶς ἔφευγε ἀπὸ τὰ Γιάννινα τὴν ἄλλῃ μέρα. Ὁ ἐπιθεωρητὴς ἀντέτεινε ὅτι ἡ ἄμεση ἀναχώρησή του θὰ προκαλοῦσε συζητήσεις, ἔπρεπε νὰ τοῦ δοθεῖ περισσότερος χρόνος γιὰ τὴν ἀναχώρησιν. Τελικὰ τοῦ προτάθηκε νὰ φύγῃ ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἐβδομάδα· ὁ Ξυδιᾶς δέχτηκε, ἀλλὰ δὲν κράτησε τὴν ὑπόσχεσή του, ἐπισκέφτηκε μάλιστα τὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδας γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ γιατί ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀκόμα στὰ Γιάννινα. Ἡ παράκλησή του δὲν ἔγινε ἀποδεκτὴ καὶ τὸ ἐπίμαχο ἄρθρο δημοσιεύτηκε, μὲ πρόταξιν ὅλων τῶν ἀναφερθέντων περιστατικῶν, στίς 27-9-25. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Εὐαγγ. Παπᾶ, μεσολαβητικὸ ρόλο ἀνέλαβε ὁ Γ. Βαβαρέτος, ὁ ὁποῖος κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς ἐφημερίδας, ἦταν καὶ κομιστὴς προτάσεων χρηματικῆς ἀποζημίωσης ἐκ μέρους τοῦ ἐπιθεωρητῆ.

Τὶ ἔλεγε τὸ ἄρθρο, ποὺ εἶδε τελικὰ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος; Χωρὶς ν' ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιθεωρητῆ -ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ εἶχε πιά ἀποκαλυφτεῖ- ἡ ἐφημερίδα κατάγγειλε ὅτι στὰ γραφεῖα τῆς ἔφταναν πληροφορίες ὅτι ἀνώτερος θεράπων τῆς Παιδείας, καταχρώμενος τοῦ ἀξιώματός του, ἐξηκολούθει ἐκβιαστικὴν πολιτικὴν ἐπὶ τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ θήλεως γένους, πολιτικὴν ἐξασκουμένην εἰς βάρος τῆς ὑποστάσεως αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας τῆς ἠθικῆς. Πίστευε -ἔγραφε στὴ συνέχεια- ὅτι ὁ λειτουργὸς αὐτὸς τῆς Παιδείας θὰ συνετιζόταν, ἀτυχῶς ὅμως οὗτος δὲν ἐπεχείρησε ν' ἀποβάλῃ τὰς παλαιάς του ἔξεις. Φαίνεται, θεωρῶν τὴν ἠθικὴν, ὡς ἐννοίαν μὴ χρῆζουσιν σεβασμοῦ, ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τῆς *μοιχείας* (ἡ ὑπογράμμισις δική μου) καὶ τῆς διαφθορᾶς... Ἀποβαλὼν πλέον πάντα χαλινόν... τυφλῶς ὑπτοασσόμενος εἰς τὸ ταπεινότερον τῶν

παθῶν, ἐξηκολούθησεν ἀσχημονῶν καὶ προσβάλλων τὴν ἠθικὴν. Ὑποστηρίζομεν δὲ ταῦτα καὶ τὰ καταγγέλλομεν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν πρὸ δεκαπενθήμερου πρᾶξιν, τῆς ὁποίας οὗτος ὑπῆρξε δράστης ἐν μέσῃ μεσημβρίᾳ... Τὰ περιστάτικα ὁμολογοῦνται παρ' αὐτοπτῶν μαρτύρων. Τελικὰ ἡ ἐφημερίδα ἀξίωκε τὴν ἄμεση ἐπέμβαση τῶν προϋσταμένων, τῇ διενέργειᾳ ἀνακρίσεων, χωρὶς χρονοτριβῆς, τὴν ἀποκατάσταση τῆς προσβληθείσης ἠθικῆς, τὴν ἱκανοποίηση τῆς Ἑπειρωτικῆς κοινωνίας, τὴν αὐστηρὴ τιμωρία τοῦ ἐνόχου καὶ τὴν ἄμεση ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὴν πόλιν.

Ἡ κατηγορία, ὅπως λεπτομερειακὰ ἐμφανίστηκε ἀπὸ τὶς καταθέσεις τῶν μαρτύρων κατὰ τὴ δίκη τῶν δημοσιογράφων -τὸ Νοέμβριον, ὕστερα ἀπὸ μὴνυση τοῦ ἐπιθεωρητῆ- ξεκίνησε ἀπὸ περιστάτικὸ τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1925. Ἡ δασκάλα Β. πῆγε ἓνα πρωῒνόν, σὲ περίοδο διακοπῶν στὴν Καπλάνειο σχολή, (τὰ κλειδιὰ τὰ πῆρε ὁ ἐπιθεωρητὴς ἀπὸ τὸ διευθυντὴ τοῦ σχολείου) γιὰ νὰ δεῖ τὸν προϋστάμενό της ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ καὶ νὰ τὸν παρακαλέσει γιὰ τὴ μετάθεσή της. Σύμφωνα μὲ τοὺς μάρτυρες, ἡ δασκάλα ἔμεινε 45 λεπτὰ στὸ γραφεῖο τοῦ ἐπιθεωρητῆ κι ἀπὸ τὴν ταραχὴ ποὺ διαπίστωσαν κατὰ τὴν ἐξοδὸ της, κατέληξαν στὸ συμπέρασμα ὅτι εἶχε μ' αὐτὸν σεξουαλικὴ ἐπαφή. Ἡ ἴδια διέψευδε τοὺς μάρτυρες, ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ συνάντησή της μὲ τὸν ἐπιθεωρητὴ ἦταν τυπικὴ καὶ ὑπηρεσιακὴ, τυχαία καὶ δεκάλεπτης διάρκειας. Ἀπὸ τὴν ἔκθεση τοῦ περιστάτικοῦ ἔβγαιναν δύο βασικὰ ἐρωτηματικά: Τὶ τὰ χρειαζόταν τὰ κλειδιὰ τῆς σχολῆς ὁ ἐπιθεωρητὴς κατὰ τὴν περίοδο τῶν διακοπῶν; Γιατὶ ἡ δασκάλα δὲν τὸν ἐπισκέφτηκε στὸ γραφεῖο του καὶ πῆγε στὴν Καπλάνειο; (Δόθηκε ἡ ἀπάντηση ὅτι δὲν τὸν βρῆκε στὸ γραφεῖο καὶ περνώντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο συναντήθηκε τυχαία μαζί του). Γύρω ἀπ' αὐτὴ τὴν κατηγορίαν ἤρθαν στὴν ἐπιφάνεια μὲ τὰ δημοσιεύματα τῶν ἐφημερίδων καὶ τὶς καταθέσεις στὴ δίκη - μάρτυρες ἦταν κυρίως δάσκαλοι, μερικοὶ τοὺς εἶχαν εὐεργετηθεῖ ἀπὸ τὸν ἐπιθεωρητὴ, ἓνας ἦταν καὶ βοηθός του- κι ἄλλες παρεκτροπές, σεξουαλικῆς μορφῆς, τοῦ ἐπιθεωρητῆ, (ἡ σχέση του μὲ μερικὲς ἀκόμα δασκάλες, ἡ ἐπιμονὴ του νὰ κοιμᾶται στὸ ἴδιο δωμάτιο μὲ τὴ δασκάλα ποὺ ἐπιθεωροῦσε, σεξουαλικὲς ἐπιθέσεις κατὰ διδασκαλισσῶν μέσα στὸ ἴδιο τὸ γραφεῖο του κ.ἄ.) δὲ στηρίζονταν ὅμως σὲ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα. —

Ὁ θιγόμενος ἐπιθεωρητὴς μὲ ἐπιστολὴ του πρὸς στίς ἐφημερίδες διαμαρτυροῦταν γιὰ τὸ ὕφος καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν δημοσιευμάτων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἀπαίτηση τῶν κατηγορῶν του νὰ φύγει ἀμέσως ἀπὸ τὴν πόλιν. Πρόσθετε καὶ τὰ ἑξῆς: *Καὶ νὰ ἀπορῆτε μὲν (γιατὶ δὲν ἔφυγε) εἶναι δικαίωμά σας, νὰ προβαίνετε ὅμως περαιτέρω εἰς συρραφὰς ἀναληθειῶν, ὥς τὸ ὅτι διὰ πρωτοκόλλων προσπαθῶ νὰ παραμείνω ἐνταῦθα καὶ ἔτι περαιτέρω (ὡς σημειωθεῖ ὅτι ἡ μετάθεση τοῦ ἐπιθεωρητῆ εἶχε ἀποφασιστεῖ πρὶν ἔξοπίσει τὸ σκάνδαλον), νὰ ὁμιλῆτε περὶ συμφέροντός μου νὰ φύγω κατόπιν ἀποκαλυφθέντος σκανδάλου, τοῦτο καθάπτεται τοῦ προσώπου μου ἐν τῇ*

ἠθικῇ του ὑποστάσει καὶ δὲν ἐννοῶ νὰ ἐπιτρέψω οἵανδήποτε, ἔστω καὶ νεφελώδη καὶ ἀκαθόριστον μομφήν, κηλιδοῦσαν τὴν τιμὴν μου. Στὴ συνέχεια τῆς ἐπιστολῆς του ἔδινε τὴ δική του ἐκδοχὴ γιὰ τὰ καταγγελλόμενα: Μίαν ἡμέραν, περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου καὶ κατὰ τὴν ἐνδεκάτην περίπου πρωΐνῃν, μετέβην εἰς τὸ διδακτήριον τοῦ Γ' ἐνταῦθα Ἐλισαβετείου Παρθεναγωγείου... (ἦταν ἐγκατεστημένο στὴν Καπλάνειο σχολή). Ἐκεῖ ἐδέχθην σχεδὸν συγχρόνως καὶ ἄνευ προηγουμένης βεβαίως προσκλήσεως, τὴν ἐπίσκεψιν μιᾶς διδασκαλίσσης, ἣτις ἰδοῦσά με εἰσερχόμενον εἰς τὸ σχολεῖον ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας νὰ μὲ παρακαλέσῃ διὰ σοβαρὰν ὑπηρεσιακὴν τῆς ὑπόθεσιν, διότι, ὥς μοι εἶπε, δὲν κατώρθωσεν ἀπὸ ἡμερῶν νὰ μὲ συναντήσῃ εἰς τὸ γραφεῖον μου. Περὶ τὴν ὅλως τυχαίαν ταύτην συνάντησιν, ἤρχισε νὰ πλέκῃται ἡ πλέον μυσαρὰ καὶ ἀτιμωτικὴ δ' ἐμὲ συκοφαντία, μὲ τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἄμεσος ἐντεῦθεν ἀναχώρησίς μου, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἀγωνίζονται ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς μου ἤδη ἐνταῦθα ὠρισμένοι κύκλοι, ἐκ πολιτικῶν τὸ πλεῖστον ἐλατηρίων κινούμενοι, ἀλλὰ καὶ ὑπηρεσιακῶν ἀντιθέσεων ἐξ ἀτομικῶν συμφερόντων καθαρῶς προερχομένων. Ὑπηρετῶ τὴν Ἡπειρον ἐπὶ ἑπτὰ ὁλόκληρα ἔτη καὶ τολμῶ νὰ εἶπω, ὅτι εἰργάσθην περισσότερον παντὸς ἄλλου πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων τῆς χώρας, ὥς τοῦτο παρὰ πάντων, νομίζω, ἀναγνωρίζεται. Πολὺ ἄργά, λοιπόν, ἐσκέφθησαν οἱ κατήγοροί μου νὰ καταφύγωσιν εἰς τοιαῦτα τεχνάσματα πρὸς ἐξόντωσίν μου. Οἱ ἐπιθεωρηταὶ καθ' ἑκάστην, ὥς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός των, ἔρχονται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ διδασκαλιστῶν καὶ παρέχουσιν ἑαυτοὺς ἀντικείμενον πρὸς καλλιέργειαν τοιούτων μυσαρῶν, ἔστω καὶ ἂν εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἡ ἡλικία καὶ οἰκογενειακὴ κατάστασις δὲν συντρέχουν εἰς τοιούτους συνδυασμούς... Ἀναμένω μετὰ καρτερίας καὶ πεποιθήσεως τὰ ἀποτελέσματα τῶν διενεργηθησομένων ἀνακρίσεων, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς θὰ χύσωσι πληρὴς φῶς περὶ τὸν ἐνεργηθέντα τοῦτον θόρυβον, ἐλάχιστα ἠθικὸν διὰ τοὺς κατηγοροὺς μου, οἵτινες ὑπὸ τυφλοῦ πάθους ἐκδικήσεως ὁρμώμενοι ἠδιαφόρησαν ἂν θὰ συμπαρέσυρον μετ' ἐμοῦ καὶ τὴν τιμὴν μιᾶς ἀτυχοῦς κόρης εἰς τὸ βάραθρον. Στὴ συνέχεια ὁ ἐπιθεωρητὴς παραδέχεται ὅτι παρακάλεσε κάποιους, τοὺς Εὐάγγ. Παπᾶ καὶ τὸ Γ. Βαβαρέτο -τὸν τελευταῖο γιατί νόμιζε ὅτι ἦταν συντάκτης τῆς Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς- νὰ μεσολαβήσουν νὰ μὴ δημοσιευτεῖ τίποτε στὴν ἐφημερίδα, γιατί θὰ ἐξέθετε τὴ δασκάλα καὶ τὴν οἰκογένειά της, μιὰ καὶ σὲ λίγες μέρες θὰ γινόταν ἡ μετάθεσίς του καὶ θὰ ἐπιτυχάνετο οὕτως ὁ κύριος σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον τὰ σκάνδαλα εἰς βάρος μου ἐχαλκεύοντο, πρὸς ἀνατροπὴν τελευταίας ἐνεργείας μου θιγούσης ἄμεσα συμφέροντα σπουδαίου ἐνταῦθα παράγοντος. —

Ἡ ἀπάντησις τῆς Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς στοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ ἐπιθεωρητῆ, δόθηκε μὲ ἄρθρο, εἰσαγγελικῆς ὑφῆς, καὶ τίτλο: Ἐρωτᾶσθε κατηγορούμενε! Ὅλα τὰ ἐρωτήματα σχετίζονταν μὲ τὴν ἐκθεσὴ τῶν γεγονότων,

ὅπως τὴν ἤθελαν οἱ κατήγοροι, κι ἀπαιτοῦσαν ἀπαντήσεις γιὰ πολλές πτυχές τους. Νὰ μερικά: Ἐρωτᾶσθε κατηγορούμενε, διατί μετέβητε εἰς τὸ διδακτήριον καὶ διατί τούτου τὰς κλεῖδας, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν διακοπῶν ἐκρατεῖτε, χωρὶς νὰ ἔχετε δικαίωμα;.. Διατί ἡ περὶ ἧς πρόκειται διδασκάλισσα δὲν σᾶς συνήντησε τυχαίως εἰς τὸ γραφεῖον σας, ἀλλὰ σᾶς

Μαθήτριες τοῦ Σχολαρχείου καὶ τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς ἀπὸ ἐκδρομῇ τοῦ σχολ. ἔτους 1925-26. Μεταξὺ ἄλλων εἶναι: Οἱ ἀδελφές Σταμοπούλου, Καλλιρρόη Μαρτίνη, Ἑλένη Συρμακέση, Νικηφόρα Λούτση, ὁ καθηγητὴς Μελισάρης, Ἑλευθερία Ἰλαρίδου, Χάϊδω Γκοβόσδη, Ἑλένη Γαρτζούνη, Ἑλένη Πήχα, Ἑλένη Χρόνη, Ἑλένη Στάθη, Ἀθηνᾶ Κράνου-Καρατζένη, οἱ ἀδελφές Πρίντζου, Ἰουλία Κατσάνου καὶ ἡ Βασιλικὴ Κομέρκε-Δρακοπούλου.

μετὰ τοῦ θύματός σας, ἐνόσω ἐπρόκειτο περὶ ὑπηρεσιακῆς συναντήσεως;.. Διατί ἐν πλήρει συγχύσει καὶ κάθιδρος ἐξήλθατε μετὰ τὸ θῦμα σας;.. Περὶ ποίας σοβαρᾶς συζητήσεως ἐπρόκειτο ὥστε νὰ σᾶς περιλούσῃ ὁ ἰδρὼς τῆς ἀγωνίας;.. (τό: Ἐρωτᾶσθε κατηγορούμενε! προτασσόταν σὲ κάθε ἐρώτηση)... Αἱ διανυκτερεύσεις εἰς τὰ δωμάτια τῶν διδασκαλισσῶν δικαιολογοῦνται ὑπὸ τῆς ιδιότητός σας; Ἀκολουθεῖ σειρὰ πολλῶν ἀκόμα ἐρωτημάτων, πὺν ἐξαντλοῦνται μὲ τὴν κατάληξιν: Διατί ἐνόσω νομίζετε ὅτι σᾶς συκοφαντοῦμεν, διστάζετε νὰ μᾶς μηνύσετε ἐπὶ συκοφαντία; Τὸ κατηγορῶ τῆς ἐφημερίδας ἦταν ἀμείλικτο καὶ δημιούργησε νέα ἀναταραχὴ, ὅχι μόνον στὰ Γιάννινα, ἀλλὰ καὶ στὸν Ἑπειρωτικὸ κόσμον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀντέδρασε μὲ τὴν συγκρότησιν ἐπιτροπῆς πὺν ἐπισκέφτηκε τὸν ὑπουργὸ Παιδείας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο πήρε τὴν ὑπόσχεσιν διεξαγωγῆς ἀνακρίσεων καὶ ἐπίσπευσης τῆς μετὰθεσης τοῦ ἐπιθεωρητῆ. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὁ Ξυδιᾶς μὴνυσε τίς δυὸ ἐφημερίδες τὸν Κήρυκα καὶ τὴν Ἑπειρωτικὴν ἠχώ, γιὰ συκοφαντία, ἐξύβριση κλπ., τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ ἡ θιγόμενη δασκάλα.

Ἡ ἐμπλοκὴ τῶν δυὸ βενιζελοδομημοκρατικῶν ἐφημερίδων στὴν ὑπόθεσιν, ὡς κατηγορῶν τοῦ ἐπιθεωρητῆ, καὶ ἡ ἄρνησιν τῶν δυὸ ἀντιβενιζελικῶν τῆς

συνήντησε τυχαίως εἰς τὸ διδακτήριον;.. Πῶς συνέπεσεν ὥστε κατὰ τὴν τυχαίαν ταύτην συνάντησιν οὐδεὶς τρίτος νὰ μὴ παρευρίσκειται;.. Διατί κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὥριαίας τυχαίας ταύτης συναντήσεως, δὲν σᾶς διέκοψεν τὸ ἔργον καὶ τὴν συνάντησιν οὐδεὶς τρίτος;.. Διατί ἡ τυχαία συνάντησις ἐλάμβανε χώραν τῶν θυρῶν κεκλεισμένων;.. Διατί δὲν ὁμίλητε δημοσίως περὶ τίνος σοβαρᾶς ὑποθέσεως ἐπρόκειτο, ὥστε νὰ ἐγένετο αὕτη πρόξενος μιᾶς μυσταγωγίας;.. Διατί δὲν ἐξήλθατε συγχρόνως

Ἡπείρου καὶ τῆς Ἐλευθερίας νὰ τὶς ἀκολουθήσουν, ἔδωσε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πολιτικὸ χαρακτήρα στὴν ὑπόθεση. Πιθανὸν ὁ ἐπιθεωρητὴς νὰ μὴν ἦταν ἐντελῶς ἀθῶος τῶν κατηγοριῶν ποὺ ἐκτόξευαν ἐναντίον του, ἢ καταφορὰ ὅμως τῶν δυὸ ἐφημερίδων, μὲ τὴ γνωστὴ πολιτικὴ τοποθέτηση, δημιούργησε ἀμφιβολίες σὲ μεγάλη μερίδα τῆς κοινῆς γνώμης, ἢ ὅποια ἀντέδρασε ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ χαρακτηρίστηκε, κατὰ κάποιον τρόπο καὶ ἡ δασκάλια συνυπεύθυνη στὸ σκάνδαλο. Ἡ στάση τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τὴν Ἡπειρωτικὴ ἡχώ ὡς ὑπεκφυγὴ τους νὰ τοποθετηθοῦν. Ὁ Χρηστοβασίλης, ἐκτὸς τῆς δημοσίευσης τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γ. Ξυδιᾶ δὲν ἔκανε ἄλλα σχόλια γιὰ τὴν ὑπόθεση, ἴσως εἶχε κάποιες ὑποψίες γιὰ τὴν ἐνοχὴ του, ὁ Χατζῆς ὅμως ἀναμίχτηκε ἐνεργὰ καί, ὡς ἓνα σημεῖο σύμφωνα μὲ τὴ δημοσιογραφικὴ δεοντολογία. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ἓνα σχόλιό του (30-9-25): *Ἡ ἐφημερὶς αὕτη, ὁμοῦ μετὰ τῆς λοιπῆς κοινωνίας, μετ' ἀληθοῦς ἐνδιαφέροντος παρακολουθεῖ τὸν περὶ τὸν ἐπιθεωρητὴν κ. Ξυδιᾶν δημιουργηθέντα θόρυβον... Τὸ ζήτημα εἶναι λεπτότατον, τούτου ἕνεκα οὔτε τῆς δικαιοσύνης τὸ ἔργον θέλομεν νὰ παρακωλύσωμεν, οὔτε νὰ κατηγορήσωμεν ἢ ἐπαινέσωμεν οὐδένα πρὶν ἢ πεισθῶμεν ἀκραδάντως καὶ ἀπολύτως περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν καταγγελησομένων, διότι ἀλλοίμονον ἂν εἰς τοιαύτης φύσεως ζητήματα, δι' ὧν σύρονται τιμαὶ καὶ ὑπολήψεις, δὲν εἶναι καὶ ἀπολύτως βέβαιος, μὲ ἀναμφισβήτητα καὶ ἐπ' αὐτοφώρῳ τεκμήρια, περὶ τῶν καταγγελλομένων.* Ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ, ὅμως, ἐπέμεινε νὰ κατηγορεῖ τὴν Ἡπειρὸ ὅτι ἡ σιωπὴ τῆς ἦταν παρεξηγήσιμη. Ἡ συνάδελφος ἐβιάστηκε πολὺ, ἀπαντοῦσε ὁ Χατζῆς (2-10-25) καὶ πρόσθετε: *Ἐν τῷ μέσω τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἡμεῖς ζῶμεν καὶ δὲν ἀντελήφθημεν τὴν ἀπορίαν αὐτῆς, ἐκτὸς ἂν ἤθελεν ἡ συνάδελφος νὰ ἐκστρατεύσωμεν καὶ ἡμεῖς ἀμέσως κατὰ τοῦ κ. Ξυδιᾶ, δίχως νὰ ζητήσωμεν τὴν συλλογὴν τῶν ἐπὶ τούτῳ στοιχείων, ὥστε οὐδόλως ἀπίθανον νὰ ὑποπίπτωμεν οὕτω καὶ εἰς πλάνην καὶ ἀναληθείας.* Ὑστερα ἀπὸ δυὸ μέρες ἡ Ἡπειρὸς καταφέρθηκε μὲ σκληρὰ λόγια ἐναντίον τῶν ἐφημερίδων ποὺ ἀνεκίνησαν τὸ ζήτημα καὶ ἐξακολουθοῦσαν νὰ τὸ συντηροῦν, χωρὶς νὰ περιμένουν τὴ δικαστικὴ ἔρευνα: *Ἀπὸ ἡμερῶν -τόνιζε- ἀποπνικτικὴ ὁσμὴ ἀναδίνεται ἀπὸ τῶν στηλῶν μερίδος τοῦ ἐγχωρίου τύπου. Εἰς μέχρι τῆς χθὲς ἔντιμος ἄνθρωπος καὶ διαπρεπὴς λειτουργὸς τῆς ἐκπαίδευσεως, ἀνεκαλύφθη, λέγουν, εἰς ἀνήθικον ὁδόν, πανταχόθεν δὲ ἐξεστομίσθησαν ἐναντίον του τοιαῦται ὕβρεις καὶ εἰς τοιαύτην γλῶσσαν, ὥστε κατήντησεν ἡ προᾶξις ἐκείνη δι' ἣν κατηγορεῖται πολὺ ὀλιγότερον ἄκοσμος ἀπὸ τὴν ἀχαλίνωτον δριμύτητα, ἥτις κατέλαβε τοὺς ἱστορικοὺς τῆς πράξεως. Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ ὑπογράμμισε ὅτι μόνον ἡ δικαστικὴ ὁδὸς στὴν ὅποια πορευόταν ἡ ὑπόθεση, ἦταν ἡ ἀσφαλέστερη γιὰ τὴν ἀνέυρεση τῆς ἀλήθειας καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ σταματήσουν οἱ ὕβρεις καὶ αἱ ἀφηγήσεις σκανδάλων, κατέληγε: Ἀγνοοῦμεν ἂν ὁ κ. Ξυδιᾶς εἶναι ἔνοχος ἢ ἀθῶος ἐκεῖνο, ὅμως, τὸ*

ὁποῖον γνωρίζομεν ὅτι οὐδεὶς δικαιούται νὰ τοῦ θίξῃ τὴν ὑπόληψιν πρὶν ἢ δικαιосύνῃ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν της, διότι τοῦτο ἀποτελεῖ αὐτοδικίαν, παρανομίαν καὶ πρᾶξιν ἐλεεινότεραν πάσης ἄλλης, πρὸς δὲ δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν φωνασιῶν δὲν εἶναι ἐντελῶς ἀθῶος. Παρὰ τὴ σαφὴ τοποθέτησιν τῆς Ἑπείρου ἢ Ἑπειρωτικῆς ἡχῶς ἐπέμενε ὅτι ἡ συνάδελφος της ὑπεραμυνόταν τῆς ἀθωότητος τοῦ Ξυδιᾶ, γὰρ νὰ λάβει καὶ πάλιν τὴν ἀπάντησιν, ὅτι ὁ Ξυδιᾶς θὰ ἦταν ἀθῶος ἢ ἔνοχος, μόνο μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου.

Οἱ ἐπικρίσεις τοῦ Χατζῆ ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὰ συνεχιζόμενα δημοσιεύματα τῶν δύο κατήγορων ἐφημερίδων, περισσότερο τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς, πού εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐπηρεάσουν μεγάλο μέρος τῆς κοινῆς γνώμης καὶ νὰ τὸ προδιαθέσουν ἐχθρικά ἐναντίον τοῦ ἐπιθεωρητῆ. Ἄρθρα, σχόλια, εἰδήσεις, τίτλοι, στὸν ἐπηρεασμὸ τῆς κοινῆς γνώμης ἀπέβλεπαν. Περιεχόμενο τίτλων: Ἡ ἐκ τῆς ἐπιθέσεώς μας κατὰ τοῦ κ. Ξυδιᾶ ἐντύπωσης - Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει περὶ τῆς ἐνοχῆς του. Περισσότερο ἀπ' ὅλους ἐπηρεάστηκε ὁ διδασκαλικὸς κόσμος, ὁ ὁποῖος στὴ μεγάλη πλειοψηφία του, τάχτηκε ἐναντίον τοῦ ἐπιθεωρητῆ. Ἄς μὴ λησμονεῖται ὅτι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ ἐπιθεωρητὴς ἦταν παντοδύναμος, καὶ ἡ ἀντίδρασις τῶν δασκάλων, ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού βρέθηκε ἀναμιγμένος σὲ ὑπόθεσιν πού καταρράκωνε τὴν παντοδυναμίαν του, ἐρμηνεύεται ψυχολογικά. Στὴν ἀντίδρασιν τῶν δασκάλων, πού βρίσκονταν σὲ ἐξέγερσιν, κατὰ τὴν Ἑπειρωτικὴν ἡχῶν, ἦρθε νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ ἀντίδρασις τῶν γονέων καὶ τῶν διοικητικῶν συμβουλίων σωματείων, πού, κατὰ τὰ δημοσιεύματα, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέμβουν ἐνεργῶς καὶ νὰ ζητήσωσι τὴν ἄμεσον ἀπομάκρυνσιν τοῦ κ. Ξυδιᾶ. Ἡ κοινὴ γνώμη -ἐπέμενε ἢ Ἑπειρωτικῆς ἡχῶς- δὲν ἔπαισε σχολιάζουσα τὴν σιωπὴν τὴν ὁποίαν τηροῦν ἐπὶ τοῦ ζητήματος αἱ συνάδελφοι Ἐλευθερία καὶ Ἑπείρος. Ἰδίως δὲ διὰ τὸν κ. Χρηστοβασίλιν ἐξεφράζετο ἡ ἀπορία πῶς σιωπᾷ οὗτος ἐπὶ ἐνὸς σοβαρωτάτῳ ζητήματι, ἐνῶ διὰ πράγματα μικροτέρας σημασίας διαρρηγνύει τὰ ἱμάτιά του. Ὡστόσο παρὰ τὶς προκλήσεις, ὅπως ἀναφέρθηκε, ὁ Χρηστοβασίλης δὲν ἔγραψε τίποτε, ὁ Χατζῆς ὁμως κράτησε ὡς τὸ τέλος τὴν ἐπικριτικὴν τακτικὴν του ἀπέναντι τῶν κατήγορων ἐφημερίδων.

Ἡ ἀντιδικία -παρὰ τὸ ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη εἶχε στραφεῖ στὸ θέμα τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν πού προκηρύχτηκαν- ἀνάμεσα σὲ δύο ἐφημερίδας καὶ τὴν Ἑπείρον, δὲ σταμάτησε. Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχῶς ἄφηκε νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν σκανδάλων ὑπερητοῦσε τὴν ἠθικὴν τῆς γιαννινιώτικης κοινωνίας. Ἀποροῦμεν -ἀπαντοῦσε ὁ Χατζῆς- ἀφοῦ τόσο σοβαρῶς ἀνέλαβεν ρόλον ζηλωτοῦ τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς... πῶς δὲν ἐσκέφθη ὅτι ἡ εὐαισθησία αὐτῆς τῆς συνειδήσεως ἤμπορεῖ νὰ ὑφίσταται καὶ εἰς ἄλλους - πολὺ λεπτοτέρα ἀκόμα. Καὶ πρὶν μία ἐφημερίς μὲ ἠθικὰς καὶ διανοητικὰς λεπτότητας, ἀναλάβῃ νὰ συντρίψῃ μίαν ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΣΣΑΝ ΝΕΑΡΑΝ διὰ

δημοσίας επιθέσεως καὶ μὲ τοιαύτην ἀσυλλογίστως βάρβαρον ἐπιτολαιότητα, διότι νομίζει ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ διώξη ἓνα ἐκπαιδευτικὸν λειτουργόν, ἢ ἠθικωτέρα καὶ ἀπλουστέρα σκέψις της θὰ εἶναι νὰ φρουρήσῃ τὴν ἀπροστάτευτον νέαν... (11-10-25).

Παρέμβαση στὴν ὑπόθεση ἔκανε κι ὁ φιλόλογος καθηγητὴς Ἀλκ. Κοντοπάνος, ἀπὸ τοὺς βασικοὺς συμβούλους τοῦ Σπυριδωνος, μὲ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα, στὰ ὁποῖα ἔδωσε ἀπάντηση ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ (8-10-25). (Τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Κοντοπάνου θὰ χρησιμοποιούταν γιὰ τὴν ὑπεράσπιση καὶ τοῦ ἴδιου, ὅταν ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια, ἀναμίχθηκε καὶ τὸ ὄνομά του σὲ παρόμοιο σκάνδαλο). Ἐγραφε, λοιπόν, ὁ Κοντοπάνος στὴ μακροσκελὴ ἐπιστολὴ του πρὸς τὴν ἐφημερίδα: ...Εἰς τὸ ἄρθρον σας... διαπραττετε μίαν ἀβλεψίαν φέρουσιν πολὺ γνωστὸν ὄνομα εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τῆς λογικῆς· ἐκλαμβάνετε, δηλαδή, τὸ ἀποδεικτέον ὡς ἀποδεδειγμένον, τὴν ἐνοχὴν τοῦ κ. Ξυδιᾶ ὡς δεδομένον ἀναμφισβήτητον καὶ ἐπ' αὐτοῦ στηρίζετε τὴν κατὰ τῶν φίλων του ἐπίθεσιν. Ἀλλ' ἐπιτρέψατε εἰς ἓνα ἐκ τῶν φίλων τοῦ κ. Ξυδιᾶ, ὅστις ἀπὸ ἐπταετίας συνδέεται καὶ μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος παρηκολούθησε τὸ πολλαπλῶς ἀξιέπαινον καὶ εὐεργετικὸν διὰ τὴν Ἑπειρωτικὴν ἐκπαίδευσιν ἔργον του, νὰ φρονῇ ὅτι, ὅχι μόνον δικαίωμα ἀλλὰ καὶ καθήκον τόσον αὐτοῦ, ὅσον καὶ παντὸς μὴ προκατελημμένου ἀνθρώπου, εἶναι νὰ μὴ ἀποδέχεται ἀνεπιφυλάκτως καὶ ἀνεξελέγκτως μίαν βαρυτάτην κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν, πρὸ τῆς πλήρους ἀποδείξεώς της. Στὴ συνέχεια ὁ Κοντοπάνος ἀνέλυε τὴ στάση του ἀπέναντι στοῦ θέματος, ἐρμήνευε τὴ συμπαράστασίν του πρὸς τὸν κατηγορούμενον καὶ κατέληγε: ...Θὰ ἤμην ὑπερήφανος ὡς Ἑπειρώτης, ἐὰν ἔβλεπον τὴν φίλην «Ἑπειρωτικὴ ἡχώ» νὰ παρέχῃ εἰς αὐτὸν ἱπποτικῶς τὰς στήλας της, ἵνα ἐκθέσῃ τὰς ἀπόψεις καὶ τὴν πρὸς τὴν κοινωνίαν ἀπολογίαν του (ὁ κατηγορούμενος). Διότι μέχρι τῆς στιγμῆς παρέχεται ἡ ἐντύπωσις εἰς πάντα μὴ Ἑπειρώτην, ὅτι εἷς ἄνθρωπος ξένος στραγγαλίζεται ἀπροστάτευτος ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἐκκρήξεως φανατικοῦ τοπικιστικοῦ πνεύματος, ἐφ' ὅσον δὲν εὗρίσκει μίαν ἐφημερίδα διὰ νὰ ἐκθέσῃ τὰς ἀπόψεις του... Ἀλλ' ἐπιτρέψατέ μου καὶ μίαν ἄλλην παρατήρησιν: Διατί ἐν ἀδίκημα ἰδιωτικῆς φύσεως, ὑπαγόμενον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τῶν γενικῶν ἀγρᾶφων νόμων πάσης κοινωνίας, τὸ ἀνάγετε εἰς ζήτημα Ἑπειρωτικῆς τιμῆς; Δὲν ἀρκεῖ ἄραγε αὐτὸ καθ' αὐτὸ τὸ ἀδίκημα νὰ δικαιολογήσῃ ὅσονδῆποτε δριμὺν δημοσιογραφικὸν ἔλεγχον καὶ ποινικὴν δίωξιν ἢ πειθαρχικὴν τιμωρίαν; Τὶ τὸ κοινὸν δύναται νὰ ἔχῃ ἡ Ἑπειρωτικὴ τιμὴ πρὸς τὸν ὑποτιθέμενον ἢ πραγματικὸν ἐκούσιον ἢ ἀκούσιον βιασμόν μιᾶς διδασκαλίας; Καὶ ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ ἐπιθεωρητὴς ἦτο Ἑπειρώτης, θὰ ἔπρεπεν ἄραγε νὰ συγκαλυφθῇ ἢ μήπως νὰ καταγγελλθῇ ἐπὶ αἰμομιξίᾳ, ὡς παρετήρει εἰρωνευόμενος εὐφυῆς ξένος;

Μαζί μὲ τίς δικαστικὰς ἀνακρίσεις γιὰ τὴ διαλεύκανση τῆς ὑπόθεσης,

ἄρχισαν παράλληλα καὶ διοικητικές, τὶς ὁποῖες προκάλεσε ὁ ἴδιος ὁ ἐπιθεωρητής, μὲ τηλεγράφημά του πρὸς τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ τὸ ἐκπαιδευτικὸ συμβούλιο. Ὅπως ἀναφέρθηκε, ὁ ἐπιθεωρητής ὑπέβαλε μηνύσεις κατὰ τῶν ἐφημερίδων, αὐτὲς ὅμως, συνέχιζαν μὲ καθημερινὲς καταφορὲς ἐναντίον του νὰ ζητοῦν τὴν ἄμεση ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὰ Γιάννινα, πάντοτε ἐν ὀνόματι τῆς ἠθικῆς. Τὶς ἐντυπώσεις ποὺ προκαλοῦνταν στὴν κοινὴ γνώμη ἀπὸ τὴν τακτικὴ αὐτή, σχολίαζε ὁ Χατζῆς (9-11-25): *...Διὰ τὴν ὑπόθεσιν Ξυδιᾶ διενεργοῦνται ἀνακρίσεις. Μηνύσεις καὶ ἀντιμηνύσεις ὑπεβλήθησαν. Στοιχεῖα φοβερὰ καὶ τρομερὰ λέγουν ὅτι κατέχουν οἱ περὶ τὴν ὑπόθεσιν πολὺ θορυβωδῶς κινούμενοι καὶ φωνασκοῦντες. Δεδομένου δὲ ὅτι τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἴμποροῦν, κατὰ τοὺς θορυβήσαντας, νὰ διαφωτίσωσι τὴν ὑπόθεσιν, διατὶ δὲν τὴν ἀφήνουν νὰ πάρῃ τὸν δρόμον τῆς διὰ τῆς δικαστικῆς ὁδοῦ - εἴτε ἀποδεικνύουσα τὰ καταγγελθέντα, εἴτε δικαιώνουσα σπλωθείσας ὑπολήψεις; Μυρίζεται κανεὶς ὅτι δυσωδία ἐρχεται ἀπὸ τοιοῦτους θορύβους... Πάντοτε δὲ κάποιος ταχυδακτυλουργὸς ὀπισθεν τῆς ὁθόνης κινεῖ τὰ σχοινιά ἀπὸ τὶς μαργιονέτες ποὺ θορυβοῦν. Διότι ἀστεῖοι μόνον ἄνθρωποι εἴμποροῦν νὰ φαντάζωνται ἄλλους ἀνθρώπους τόσο ἀστείους, ὥστε νὰ πιστεύουν συμπτύκνωσιν ἠθικῆς εὐαισθησίας τοιαύτης, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ φόβος μὴν ἀποθάνουν ἐξ ἀσφυξίας λόγῳ ταύτης, ἂν ἐνωρὶς δὲν φύγῃ ὁ Ξυδιᾶς ἀπὸ τὰ Γιάννινα... Νὰ ἐννοοῦμεθα καὶ λιγάκι εἰς τὴν χώραν αὐτήν, ὅπου ἡ κάθε ἀρλούμπα ἤρχισε ναρκισσοειδῶς νὰ παρυσιάζεται ὡς ἡ μοναδικὴ φρουρὸς ὅλων τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων τῶν ἡπειρωτικῶν ἰδεωδῶν. Τὶ διάβολο! Πέραν ἀπὸ τὰ γραφεῖα μερικῶν συναδέλφων οὔτε ἔντιμοι συνειδήσεις, οὔτε καλοὶ ἡπειρώται, οὔτε ἠθικοὶ ἄνθρωποι ἔμειναν; Μὲ ἐκβιασμοὺς πάντοτε θὰ ἐκμαιεύωμεν τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον ἐνταῦθα;*

Γίνονται φανερά ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τῆς ὑπόθεσης δυὸ πράγματα: α) ὅτι ἡ συντηρητικὴ κοινωνία τῶν Γιαννίνων ἔρρεπε, κάπως πρὸς τὴ σκανδαλογία, ἀλλοιῶς δὲ θ' ἀνεχόταν ἐπὶ μῆνες νὰ διαιωνίζεται, μέσω τῶν ἐφημερίδων, ἡ ὑπόθεσις Ξυδιᾶ. Ἡ ροπὴ αὐτὴ ἀποτελοῦσε ἓνα εἶδος διεξόδου ἀπὸ τὸν ἐπιφανειακὸ καθωσπρεπισμὸ ποὺ τῆς ἐπέβαλε ἡ παράδοσις, ψυχγωγικὴ καθημερινὴ ἐνασχόλησις. Ὅλο αὐτὸ τὸ κουτσομπολιὸ διοχετευόταν στὶς στήλες τῶν ἐφημερίδων καὶ ἀποτελοῦσε τὶς εἰδήσεις τῆς ἡμέρας. β) Τὸ θέμα πῆρε πολιτικὲς προεκτάσεις, μᾶλλον δημιουργήθηκε ἀπὸ πολιτικὲς σκοπιμότητες. Ἀλλοιῶς δὲν ἐξηγεῖται ἡ παρεμβολὴ τῶν βουλευτῶν σὲ μιὰ δικαστικὴ ὑπόθεσις καὶ ἡ συνάντησις μερικῶν ἐξ αὐτῶν μὲ τὸν ὑπουργὸ Παιδείας, μὲ αἶτημα νὰ διατάξῃ τὴν ἄμεση ἀπομάκρυνση τοῦ Ξυδιᾶ.

Στὸ ἐπόμενο φύλλο τῆς *Ἠλείρου* ὁ Χατζῆς ἔγραψε μακροσκελὲς ἄρθρο (11-11-25). Τὸ τιτλοφοροῦσε: *Τὸ φυτὴλι τῆς βόμβας...* Στὸ ἄρθρο ἀνίχνευε τὰ αἷτια ποὺ σήκωσαν τὴν κατακραυγὴ κατὰ τοῦ ἐπιθεωρητῆ καὶ κατέληγε νὰ πιστεύει ὅτι οἱ λόγοι ἦταν προσωπικοὶ, σχετίζονταν δηλαδὴ μὲ

τὴν ἀντίδραση δασκάλων ποὺ νόμιζαν ὅτι ἀδικήθηκαν ἀπὸ τὸν προϊστάμενό τους. Ἐπειδὴ, ὅμως, τέτοιοι λόγοι δὲν ἦταν ἐπαρκεῖς νὰ κλονίσουν τὴ θέση τοῦ ἐπιθεωρητῆ, ὑψώθηκαν τὰ λάβαρα τῆς ὑπεράσπισης τῆς ἡπειρωτικῆς τιμῆς, ἡ ὁποία εἶχε τρωθεῖ ἀπὸ τὴ διαγωγή τοῦ Ξυδιᾶ. Τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα τοῦ ἄρθρου τὰ ἐξηγεῖ: *Κανεῖς δὲν ἐφώναξεν μέσα εἰς τὸν παραδόξως ἀκατανόητον εἰς τὴν ἐπιμονὴν του καὶ ἀδίκως βάρβαρον θόρυβον περὶ τὴν ὑπόθεσιν Ξυδιᾶ, κανεῖς δὲν ἐφώναξε μὲ τὴν φωνὴν κάποιας δασκάλας, ποὺ ἤθελε διορισμὸν παράνομον καὶ δὲν τὸν ἐπέτυχε, κανεῖς δὲν ἐφώναξε μὲ τὴν ὑστερόβουλον κραυγὴν κάποιου διδασκάλου ἀναξίου ἐπιτιμηθέντος εἰς τὸ ἔργον του, κανεῖς δὲν ἐφώναξε μὲ τὸ ὑστερόβουλον παράπονον κάποιου συγγενοῦς, οἰκείου ἢ φίλου ζητήσαντος ρουσφέτι καὶ ἀποτυχόντος...* Ἔτσι ὁ θόρυβος θὰ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο προσωπικὸς καὶ ἡ πρώτη ἀφανὴς καὶ χαιρέκακος μειδιῶσα ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου καὶ τῆς σκιᾶς φυσιογνωμία, θὰ ἐγένετο ἀντιληπτὸν διατὶ φωνασκεῖ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ φωνασκὸς ὑψωσεν εἰς τὴν διαπασῶν τὸν τόνον τῆς ἠθικῆς του ὁδύνης, ἀπέσπασε τεμάχια αἱμάσσοντα ἀπὸ τὴν τραυματισμένην ἠθικὴν του εὐαισθησίαν, τὰ ὑψωσεν αἰμοστάζοντα ἐνώπιον εἴκοσι πέντε καλῶν καὶ ἀνυπόπτων ἀντιπροσώπων σωματείων καὶ ἐφώναξεν ὅπως πάλαι ποτὲ ὁ πρῶτος Φαρισαῖος τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πλήθους: *Σώσατε τὴν ἡπειρωτικὴν τιμὴν!!!* Καὶ συνέχιζε, ἀκατάσχετος, ὁ Χατζῆς: *Σπανίως ὑβρίσθη ἡ τιμὴ μιᾶς χώρας ἀναιδέστερον καὶ ἐπιπολαιότερον ἀπὸ τὴν κραυγὴν αὐτὴν, ἡ ὁποία ἐζήτησε δῆθεν ἀκριβῶς τὴν σωτηρίαν τῆς Ἠπειρωτικῆς τιμῆς! Ποία Ἠπειρωτικὴ τιμὴ, ὦ ἐπιπόλαιοι, ἐκινδύνευσε καὶ διατὶ προσεβλήθη αὕτη; Καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἀκόμα ὅτι οἰαδήποτε δασκαλίτσα ἤθελε μεταβῇ εἰς τὰ δωμάτια οἰουδήποτε δασκάλου, ἐπιθεωρητοῦ, καθηγητοῦ, γυμνασιάρχου ἢ καὶ ὑπουργοῦ -διότι εἰδύλλιον οἰονδήποτε πέραν τῶν διδασκαλικῶν ἀσχολιῶν, θὰ ὠδήγει ἐκεῖ τὰ πεπλανημένα βήματα- ποία τιμὴ χώρας, ὦ ἐπιπόλαιοι, θὰ ἐκινδύνευε ἀπὸ τὸ παραπαῖον στραβοπάτημα ἐνὸς τοιούτου ζευγαριοῦ; Κι ἂν ὑπάρχῃ κάτι εἰς τὸν θόρυβόν σας ἀδικοῦν τὴν ἡπειρωτικὴν τιμὴν, εἶναι ἀκριβῶς ὅτι αἱ ἐπιπόλαιοι φωνασκαίαι σας τείνουν νὰ παρουσιάσουν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐπιλήσιμονας τὰς ἡπειρώτιδας διδασκαλίσσας τῶν στοιχειωδῶν ἐπιταγῶν τῆς κοινοτέρας ἠθικῆς, ὥστε νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ φύγῃ ὁ κ. Ξυδιᾶς μήπως...*

Ἡ ἀνάμιξις τῶν βουλευτῶν, τῶν σωματείων καὶ τῶν δασκάλων στὴν ὑπόθεση (ὁ Χατζῆς τὴ στάση τῶν τελευταίων τὴν κάκισε, διότι δημιουργοῦσε προηγούμενο γιὰ ἐνασχόληση τοῦ τύπου, ἀπὸ κακὴ πληροφόρηση, σὲ προσωπικὰ ζητήματα) καὶ ἡ συνεχὴς κατακραυγὴ τῶν δυὸ ἐφημερίδων ἔγινε αἰτία κοινωνικῆς ἀναταραχῆς μὲ ἐμφανεῖς πιά πολιτικὲς προεκτάσεις. Οἱ δυὸ βενιζελικὲς ἐφημερίδες ζητοῦσαν τὸ κεφάλι τοῦ Ξυδιᾶ, ὁ Χρηστοβασίλης ἀμφέβαλε γιὰ τὴν ἀθωότητά του καὶ σιωποῦσε, ἀπέμεινε μόνον ὁ Χατζῆς νὰ τὸν ὑπερασπίζεται, χωρὶς νὰ ξέρει ἂν εἶναι ἀθῶος ἢ ἐνο-

χος, ἀλλὰ μόνο για τὸ λόγο ὅτι ὁ ἀτυχὴς *Εὐδιᾶς* ἔτυχε νὰ μὴν εἶναι βενιζελικός... Δὲν περιοριζόταν μόνο στὴν πολιτικὴ θέση ὁ *Χατζῆς*. Ἐμμεσα, μὲ ἄλλο ἄρθρο του, ἄφηνε ὑπαινιγμούς, σχετιζόμενους μὲ τὴν ἠθικὴ τῶν φωνασκούντων: *Ἄς μὴν θορυβοῦμεν πολὺ, (για τὴν Ἑπειρωτικὴ τιμὴ), μὴν τὴν ἐξερεθίσωμεν εἰς τὸ τέλος καὶ ὁμιλήσῃ εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν, ὅπου τέλος πάντων οἱ μὲν ἄχρηστοι δι' ὅλα παρουσιάζονται αἰωνίως ὡς κηδεμόνες ὅλων τῶν ἡπειρωτικῶν ζητημάτων, ἰδιαίτερος δὲ οἱ μὴ εὐρισκόμενοι καθόλου εἰς σχέσεις καλὰς μὲ τὴν ἠθικὴν φωνασκοῦν περισσότερον ὅλων διὰ ταύτην, εἰς τοὺς δρόμους καὶ τὰς ἀγυιάς.*

Παρά τίς συνεχεῖς διαβεβαίωσεις τῶν κατήγορων ἐφημερίδων ὅτι ἔφευγε ὁ *Εὐδιᾶς* -εἶχε μετατεθεῖ στὸ Μεσολόγγι, πρὶν ἐκτραγεῖ τὸ σκάνδαλο- ὁ ἐπιθεωρητὴς ἔμεινε στὰ Γιάννινα, φαίνεται πὼς εἶχε γεροὺς ὑποστηρικτὲς στὴν Ἀθήνα, κι αὐτὸ ἀποτελοῦσε πρόκληση γιὰ τοὺς ἀντιπάλους του. Κατὰ τὴν *Ἑπειρωτικὴ ἠχώ* ὁ *Εὐδιᾶς* εἶχε ἀναχωρήσει γιὰ τὴ νέα του θέση στίς 28 Ὀκτωβρίου καὶ τὸν ἀντικατέστησε ὁ ἐπιθεωρητὴς *Γκιόλμαν*. Ἡ εἶδηση δὲν ἦταν ἀκριβὴς· ὁ ἐπιθεωρητὴς ἐξακολουθοῦσε νὰ μένει στὰ Γιάννινα. Προφασιζόταν ὅτι ἡ παραμονὴ του ἦταν ἀναγκαία γιὰ νὰ παραδώσει τὴν ὑπηρεσίαν στὸ νέο ἐπιθεωρητὴ, ἔμεινε γιὰ νὰ ἐπιβάλλει ποινὲς στοὺς δασκάλους ποὺ τὸν κατηγόρησαν, ἔλεγαν οἱ ἀντίπαλοί του. Ἡ ἄρνηση τοῦ *Εὐδιᾶ* νὰ παραδώσει δημιούργησε νέα ἐνταση καὶ προκάλεσε νέο κύκλο δημοσιογραφικῶν ἐπιθέσεων ἐναντίον τοῦ ἴδιου καὶ τῶν ὑποστηρικτῶν του, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους περιλαμβανόταν κι ὁ μητροπολίτης *Σπυρίδων*. Τὸ ἀντι-*Σπυριδωνικὸ* μένος βρῆκε νέα ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ πάλι, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἀρθρογραφίαν τῆς *Ἑπειρωτικῆς ἠχοῦς*: *Ἀτυχῶς... ὁ κατὰδικος τῆς λαϊκῆς συνειδήσεως (ὁ *Εὐδιᾶς*)... καταχρώμενος τῆς καλωσύνης τῆς Κοινῆς Γνώμης... ἀλλὰ καὶ ἐνισχυόμενος ὑπὸ πολλῶν φίλων του καὶ κυρίως παρὰ τοῦ μητροπολίτου *Σπυρίδωνος Βλάχου*, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὸ ἄχαρι ἔργον νὰ ξελασπώσῃ τὸν κ. *Εὐδιᾶν*, ἐναθαρρύνων τοῦτον νὰ παραμείνῃ καὶ δίδων οὕτω δεῦτερον κόλαφον κατὰ τῶν *Ἰωαννίνων*, ὁ κ. *Εὐδιᾶς*, λέγομεν, ἐξακολουθεῖ ἀρνούμενος νὰ παραδώσῃ τὴν ὑπηρεσίαν... Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο ὡς ἐπληροφορήθημεν, ὁ *Σπυρίδων Βλάχος* συνδεόμενος διὰ στενωπάτης φιλίας μὲ τὸν νῦν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας (ὑπουργὸς ἦταν ὁ *Λουκᾶς Κανακάρης Ροῦφος*) ἔγραψε πρὸς αὐτὸν καὶ ἐπέτυχεν, ὅπως διαταχθῇ ἡ ἀναστολὴ τῆς παραδόσεως τῆς ὑπηρεσίας. Ἐχομεν δὲ λόγους νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὁ κ. *Σπ. Βλάχος* ἐξυπηρετεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν κ. *Εὐδιᾶν*, διότι οὗτος ἀποβαίνει ἀπολύτως χρήσιμος διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν σχεδίων του ἐν Ἑπείρῳ καὶ κατὰ φυσικὴν συνέπειαν ἡ ἐδῶ παραμονὴ τοῦ κ. *Εὐδιᾶ* τοῦ εἶναι ἀναγκασιότατη. Οὕτω δὲ φωρᾶται ὁ *Σπυρίδων Βλάχος* ὅτι παραμένει ὁ παλαιὸς ἀδιόρθωτος ἄνθρωπος καὶ ὅτι παρὰ τὸν κηρυττόμενον ζῆλον του ὅπως ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἰδιαίτερας του πατρίδος τῆς *Ἑπείρου*, ἐξακολουθεῖ νὰ βυσσοδομῇ κατ' αὐτῆς.*

Στις 14 Νοεμβρίου εκδικάστηκαν οί μηνύσεις πού είχαν υποβληθεῖ ἀπὸ τὸν ἐπιθεωρητὴ Ξυδιᾶ καὶ τὴ δασκάλα, ἐναντίον τῆς *Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς* καὶ τοῦ *Κήρυκος*, ἐπὶ *συκοφαντία*, *ἐξυβρίσει καὶ παρανόμῳ βία*. Ὁ ὑπεύθυνος τῆς πρώτης ἐφημερίδας καταδικάστηκε, μόνο γιὰ τὸ ἀδίκημα τῆς ἐξυβρίσεως, σὲ φυλάκιση 20 ἡμερῶν, ἀποζημίωση 1500 δρχ. καὶ ψυχικὴ ὀδύνη 500 δρχ. Ἡ δευτέρη μήνυση ἐναντίον τοῦ *Κήρυκος* δὲν εκδικάστηκε, γιὰτὶ ὁ ὑπεύθυνος τῆς ἐφημερίδας δήλωσε ὅτι δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ θίξει τὴ δασκάλα. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινῆς γνώμης ἦταν ἐντονο, γιὰυτὸ καὶ ἡ αἴθουσα τοῦ δικαστηρίου γέμισε ἀσφυκτικά. Παρουῖσα, λοιπόν, ἡ κοινωνία τῆς πόλης, ἀλλὰ διχασμένη, ὅχι γιὰτὶ εἶχε πειστεῖ γιὰ τὴν ἐνοχὴ τοῦ ἐπιθεωρητῆ καὶ τῆς δασκάλας, ἀλλὰ προπαντὸς γιὰτὶ εἶχε ὀδηγηθεῖ, χωρὶς ἴσως καὶ νὰ τὸ συνειδητοποιήσει, σὲ πολιτικὴ ἀντιπαράθεση.

Λίγες μέρες πρὶν τὴν ἐναρξὴ τῆς δίκης, ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* δημοσίευσε ἄρθρο, μὲ τίτλο: *Χωρεῖτε ἐμπρὸς* (7-11-25) γιὰ νὰ στηλιτεύσει, ἀκόμα μιὰ φορὰ τὸν ἐπιθεωρητὴ καὶ τοὺς ὑποστηρικτὲς του, πρὸ παντὸς τὸ μητροπολίτη Σπυρίδωνα Βλάχο, πὺν μὲ τὴ στάση τους ἐρχόταν σ' ἀντίθεση μὲ τὸ κοινὸ αἶσθημα καὶ τὴν παράδοση τῆς *Ἑπειρωτικῆς* τιμῆς. Ἐγραφε: *Ἀνελάβομεν ἓνα ἄγωνά ἐξυγιαντικόν τῆς κοινωνίας μας ἀπὸ τὰ ὄζοντα ἔλκη καὶ τὰς κτηνώδεις ὀρέξεις ἐνὸς ἐπιθεωρητοῦ. Μὲ θάρρος καὶ αὐτοπεποίθησιν ἠκολουθήσαμεν τὴν ἐνδοξὸν καὶ τιμίαν ὁδὸν τοῦ πιστοῦ στρατιώτου, τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν ἠθικῶν συμφερόντων τῆς κοινωνίας. Προεκαλέσαμεν μάλιστα καὶ ἐπειθαναγκάσαμεν τὸν πταίσαντα νὰ μᾶς μηνύσῃ. Καὶ οὗτος τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος ἐμήνυσε. Καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς ἐντὸς ὀλίγου θὰ κληθῶμεν νὰ καταλάβωμεν τοῦ κατηγορουμένου τὸ ἐδῶλιον, ὅπως καὶ ἀπὸ τούτου, ὡς ἀπὸ βήματος ὑγείων κηρυγμάτων καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν, καυτηριάσωμεν πράξεις καὶ ἔργα ἀνήθικα ἐκείνου, ὅστις ἀτυχῶς τῆς ἠθικῆς νὰ ἀμύνεται ὑπὸ τῆς Πολιτείας τέτακται... (Ὁ κατηγορούμενος) παρερμηνεύων καὶ καταχρῶμενος τῆς ἀνεκτικότητος τῆς κοινωνίας μας, ἤρχισε ν' ἀποθρασύνηται ἐγείρας θρασεῖαν τὴν κεφαλὴν καὶ ἀπέναντι τῆς ὑπουργικῆς διαταγῆς παρακούσας καὶ ἀπειθήσας, κηρύξας οὕτω διὰ τῆς πράξεώς του ταύτης τὴν ἀνταρσίαν καὶ τὴν ἀπειθειαν. Πόσον ὁμως πλανᾶται ὁ κ. Ξυδιᾶς! Οὔτε ὁ ἐν τῷ ὑπουργείῳ πλησιέστατος συγγενὴς του, οὔτε ἡ χορεία τῶν ἐδῶ φίλων του, οὔτε ὁ μητροπολίτης τοῦ Σπυρίδων Βλάχος θὰ τὸν σώσουν ἀπὸ τὴν καταιγίδα ἢ ὁποία θὰ ἐνσκήψῃ, καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν οὐδεὶς θὰ κατορθώσῃ νὰ τὸν διασώσῃ. Ἡ Κοινὴ γνώμη δὲν τρώγει κουτόχορτον, οὔτε ὑπολογίζει μεγαλοσχήμενας τιτλούχους.*

Στις 9 Νοεμβρίου, μὲ πρωτοβουλία τῆς Ἐνώσεως ἐφέδρων πολεμιστῶν, συγκροτήθηκε σύσκεψη στὸ καφενεῖο Ὀλύμπια στὴν ὁποία μετεῖχαν οἱ πρόεδρος καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἑμπορικοῦ συλλόγου, ἀντιπρόσωποι τῆς Ὁμοσπονδίας ἐπαγγελματιῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀντιπρόσωποι πολλῶν ἄλλων σωματείων, γιὰ νὰ ἐξετάσει τὸ θέμα πὺν δημιουργήθηκε στὴν πόλιν μὲ τὴν ὑπό-

θεση Ευδιᾶ. Οἱ συγκεντρωθέντες ἀποφάσισαν νὰ μεταβοῦν «ἐν σώματι» στοὺς νομάρχους καὶ τὸ στρατιωτικὸ διοικητὴ γιὰ ν' ἀξιώσουν τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Ευδιᾶ ἀπὸ τὰ Γιάννινα μέσα σὲ 24 ὥρες, ἐμποδίστηκαν ὅμως ἀπὸ τὴν ἀστυνομία, ἡ ὁποία φοβήθηκε τὴ δημιουργία ἐκτρώπων. Τελικὰ 25/μελὲς ἀντιπροσωπεία παρουσιάστηκε στοὺς νομάρχους καὶ ὑπέβαλε τὰ αἰτήματά της, γιὰ νὰ διαβιβαστοῦν στὴν κυβέρνησι. Στὸν ἀπουσιάζοντα μέραρχο τὰ αἰτήματα ὑποβλήθηκαν μὲ τηλεγράφημα. Στὸ μεταξὺ καὶ ὁ Διδασκαλικὸς σύλλογος, θεωρήσας προσβαλλόμενον τὸ διδασκαλικὸν γόητρον ἐκ τῶν ἀνηθίων πράξεων τοῦ κ. Ευδιᾶ συγκάλεσε μυστικὴ γενικὴ συνέλευση τῶν μελῶν του, ὅπου πλεῖστα μέλη προέβησαν εἰς φρικιαστικὰ ἀποκαλύψεις κατὰ τοῦ κ. Ευδιᾶ. Ἡ συνέλευση κατέληξε στὴν ἀπόφαση ἀποστολῆς τηλεγραφήματος στοὺς ὑπουργεῖο Παιδείας, γιὰ ἀπομάκρυνση τοῦ ἐπιθεωρητῆ.

Στὴ δίκη τῶν δυὸ ἐφημερίδων, τὴν πολιτικὴ ἀγωγή ἐκπροσωποῦσε ὁ Γ. Μουλαῖμίδης. Τὴν ὑπεράσπιση ἀνέλαβαν οἱ δικηγόροι Κ. Ρώϊμπας, Ἀθ. Στούπης καὶ Κων. Κατσαδήμας. Μάρτυρες κατηγορίας ἦταν οἱ: Γ. Ευδιᾶς, Εὐ. Παππᾶς, γιατρός, Σπ. Σούρλας καὶ Κων. Συρμακέσης, δικηγόροι, Ἀλκ. Κοντοπάνος καθηγητὴς καὶ Φατοῦρος, δάσκαλος. Οἱ καταθέσεις τους ἦταν ἐπιβαρυντικὲς γιὰ τὶς ἐφημερίδες. Κατέθεσε ἀκόμα καὶ ἡ ἴδια ἡ δασκάλα ποὺ ἦταν ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου, ὁμολόγησε τὴ συνάντησή της μὲ τὸν ἐπιθεωρητὴ στὴν Καπλάνειο σχολή, ἐπαναλαμβάνοντας ὅτι συνδεόταν μόνον μὲ τὴν παράκληση μετὰθεσῆς της.

Μάρτυρες ὑπεράσπισης ἦταν οἱ: Γ. Βαβαρέτος, Χ. Δονάτος, Σαχίνης, Δ. Μπρίκος, Σπυρ. Σκούρας, Σ. Δαγκλῆς, Σωτηριάδης, Εὐ. Ζαγόρος, Β. Γάκης, Γ. Ἰκκος, Ν. Σακελλαρίδης, Δεβέκος (βοηθὸς τοῦ ἐπιθεωρητῆ), Βασ. Πασχάλης, Δ. Παπαϊωάννου, Ἄνδρ. Χατζῆς, Γ. Φραγκόπουλος, Γ. Καλούδης, Εὐανθία Μπλανογιάννη, Σπυρ. Δάκαρης, Γεώργιος Καρυοφύλλης, ταγματάρχης, Γεωρ. Βογᾶς, Γεώρ. Βλαχλείδης, δικηγόρος. Ὅλοι οἱ μάρτυρες ὑπεράσπισης, δάσκαλοι οἱ περισσότεροι, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπίλεκτους, κατέθεσαν ὅτι τὸ ἄρθρο (τὸ πρῶτο) κατὰ τοῦ ἐπιθεωρητῆ, μπορεῖ νὰ ἦταν δριμύτατο, ἀποτελοῦσε ὅμως ἐκθεση γεγονότων καὶ ἀφοροῦσε τὸ δημόσιο βίον του (Χαρακτηριστικὴ ἡ κατάθεση τοῦ Γ. Καλούδη: *Ἡ πράξις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἰδιωτικὴ, ἐπεὶ ὅμως διαπράττεται ὑπὸ δημοσίου λειτουργοῦ κατὰ ὑφισταμένου, λαμβάνει τὸν χαρακτῆρα τὸν δημόσιον, ἐπομένως τὸ ἄρθρον ἀφορᾷ τὸν δημόσιον βίον τοῦ μηνυτοῦ*). Οἱ μάρτυρες ὑπεράσπισης, οἱ δασκάλες κυρίως, κατέθεσαν σκανδαλιστικὰς λεπτομέρειες τῆς πολιτείας τοῦ προϋσταμένου τους, ἡ ὁποία, κατὰ τὶς ἴδιες, εἶχαν σχέση μὲ τὶς σεξουαλικὰς του δραστηριότητες.

Ἡ ἀπόφασις τοῦ δικαστηρίου ἦταν καταδικαστικὴ γιὰ τὴν *Ἡπειρωτικὴ ἠχώ*, ὡς πρὸς τὸ σκέλος τῆς ἐξύβρισης. Γιὰ τὶς ἄλλες κατηγορίες (συκοφαντικὴ δυσφήμιση κλπ.), ἀπαλλάχθηκε. Ἡ δίκη ἐναντίον τοῦ *Κήρυκος*, ὅπως ἀναφέρθηκε, ματαιώθηκε.

Ἡ πολιτική διάσταση τοῦ θέματος ὁδήγησε σὲ διχασμὸ τῆς Γιαννιῶτικης κοινωνίας. Οἱ μισοὶ πίστευαν ὅτι ὁ Ξυδιᾶς ἦταν ἔνοχος, οἱ ἄλλοι μισοὶ ὅτι ἦταν ἀθῶος, θῦμα πολιτικῆς πλεκτάνης. Τὴν τελευταία ἀποψη ὑποστήριξε σθεναρὰ ὁ Χατζῆς, μετὰ τὴν ἐκδίκαση τῆς ὑπόθεσης ἔγραψε καὶ μακροσκελέστατο ἄρθρο (20-11-25), στὸ ὁποῖο ἐξέφραζε τὴ λύπη του γιὰ τὴν καταδίκη δημοσιογράφων, ἐπέκρινε ὅμως τὸν τρόπο τῆς ἄσκησης τῆς δημοσιογραφίας, μὲ τὴ χρήση γλώσσας ἀκατάλληλης καὶ ὑβριστικῆς. Ἐνα ἀπόσπασμα τοῦ ἁρθροῦ ἔχει γενικότερη σημασία γιὰ ὅσους γράφουν. Διατυπώνεται μιὰ ὀρθὴ ἀποψη γιὰ τὴ χρήση τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ τοῦ ἐπιθέτου στὴν πρόταση. Ἐγραφε λοιπὸν ὁ Χατζῆς: *Εἶναι ἀνάγκη νὰ τονιστῇ ὅτι ἡ λεπτοτέρα δύναμις τῆς δημοσιογραφίας εἶναι ἡ ἔντεχνος ἐκμετάλλευσις - ἰδίως εἰς τὴν πλουσιωτάτην καὶ λεπτοτάτην εἰς διανοήματα καὶ ἐννοίας ἑλληνικὴν γλῶσσαν- τῶν οὐσιαστικῶν, τὰ ὁποῖα ἀποδίδουν ἐκφραστικώτατα καὶ τὴν πλέον λεπτὴν ἐννοιαν, χωρὶς νὰ ἔχη κανεὶς ἀνάγκην νὰ μεταχειρισθῇ τὸ βαρὺ καὶ τρομερὸν εἰς τὸ δυννητικὸν βάρος ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον στιγματίζει ἓνα πρόσωπον μὲ τὰς ιδιότητας τὰς ὁποίας ἀποδίδει καὶ ὄχι μίαν προᾶξιν τὴν ὁποίαν δὲν ἐκφράζει, ὅπως τὸ οὐσιαστικόν...* (Πολὺ πρὶν εἰδικοὶ ἀσχοληθοῦν μὲ τὸ θέμα τῆς σημασίας τῆς χρήσης τοῦ οὐσιαστικοῦ καὶ τοῦ ἐπιθέτου στὴν πρόταση, ὁ Χατζῆς εἶχε διαλέξει τὸ σωστὸ δρόμο, ρίχνοντας τὸ βάρος του στὸ οὐσιαστικό). Κάτι ἀκόμα ποὺ πρέπει ν' ἀναφερθεῖ εἶναι ἡ στάση δασκάλων ποὺ παρήλασαν ἀπὸ τὸ δικαστήριον γιὰ νὰ κατηγορήσουν τὸν ἐπιθεωρητὴ τους, μὲ τὸν ὁποῖο κάποτε εἶχαν ἔρθει σὲ σύγκρουση καὶ εἶχαν τιμωρηθεῖ ἀπ' αὐτόν, γιὰ ἐνέργειες ποὺ ἐπέσυραν ἔλεγχον καὶ ποινές. Σημεῖωνε ὁ Χατζῆς: *Εἰκόνα ἐλεεινότητος, οἰκτρᾶς εἰς διανοητικότητα, μόρφωσιν, ἀξιοπρέπειαν γνώμης καὶ ἀξιοπρέπειαν ἥθους καὶ συνειδήσεως παρουσίασεν ἡ κατὰ παραγωγὴν κομβολογιοειδὴς παρέλασις δημοδιδασκάλων, ὡς μαρτύρων κατὰ τὴν ὑπόθεσιν Ξυδιᾶ. Μία ὄζαινα κατατρώγουσα καὶ τὸ συγκρότημα τοῦτο, ὅπως καὶ πᾶσαν ἄλλην ἑλληνικὴν ὑπηρεσίαν, παρῆχεν αἰσθητὴν τὴν δυσσομίαν της... Παυμένοι, τιμωρημένοι, προστιμαρισμένοι, ἐπιτιμημένοι διάφοροι παρήλασαν ἐκεῖ, παρέχοντες κατὰ τὸ πλεῖστον εἰκόνα διανοητικότητος ἐλαττωματικῆς... Μερικοὶ δὲν ἠσχύνθησαν, ἐν τῇ πλανερᾷ ἀντιλήψει ὅτι καταθέτουν ἐναντίον τοῦ ἐπιθεωρητοῦ νὰ ὁμολογοῦν ὅτι τοῦ ἔστρωναν καὶ στρῶμα νὰ κοιμηθῇ μετὰ τῶν διδασκαλισσῶν εἰς τὰ χωρία!!.. Θὰ ἠδύνατο νὰ ἐρωτήσῃ κάποιος τὸν κοπτόμενον ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως (μάρτυρα) δημοδιδάσκαλον: Ἦτο βοηθὸς ἐπιθεωρητοῦ τόσα χρόνια κι ἔβλεπε τόσα στραβά; Ἀλλὰ τότε τί ἀθλίαν, τί δουλικὴν ἢ τί ἐλαστικὴν συνείδησιν εἶχε διὰ νὰ τὰ ἀνέχηται ὅλα;.. Ἀλλὰ ὁ καλὸς δάσκαλος μονάχα γιὰ τίς βρωμοδουλειὰς ἐξύπνησεν, ἅμα ἤρχισεν ἡ μικροκουβεντούλα τῶν συνοικιῶν καὶ καφενείων γιὰ νάρθη μάρτυρας ἐναντίον προϋσταμένου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἔτη ἦτο καλός, ἐγίνε δὲ διεστραμένος, ἅμα ἡ δοῦς κατέπεσε! Καὶ ὁ ξυλοκόπος ἐπῆρε τσεκούρι καὶ κί-*

νησε νὰ ξυλευθῇ! Πρότυπον χαρακτηρῶν οἱ κύριοι αὐτοί! (Οἱ καταθέσεις μου θυμίζουν μιὰ ἄλλη δίκη ἐπιθεωρητῇ ποὺ ἐγινε στὰ Γιάννινα κατὰ τὴν περίοδο τῆς δικτατορίας... Κατὰ τὴ διερεύνηση τοῦ θέματος ἀναρωτήθηκα: Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν κομματικοποίηση τῆς ὑπόθεσης, κάτι ποὺ ὠφέλησε μᾶλλον τὸν ἐπιθεωρητῇ, ἦταν στὴν οὐσία ἔνοχος ἢ ὄχι; Πρέπει νὰ εἶχαν κάποια βάση οἱ κατηγορίες ποὺ ἐκτοξεύτηκαν, ὁ τρόπος ὅμως ποὺ ἀσκήθηκε ὁ ἔλεγχος ἐναντίον του μέσω τῶν ἐφημερίδων, συσκοτίσε τὴν ὑπόθεση καὶ δημιούργησε σὲ μεγάλο μέρος τῆς κοινῆς γνώμης τὴν πεποίθηση, ὅτι ὁ ἐπιθεωρητῆς ἦταν θύμα σκευωρίας...).

Ἡ πολιτικοποίηση τῆς δίκης δὲν ἀπαλλάσσει, βέβαια, τὸν ἐπιθεωρητῇ ἀπὸ κάθε εὐθύνη. Σίγουρα ἡ συμπεριφορὰ του ἀπέναντι στὶς δασκάλους τῆς περιφέρειᾶς του ἔδωσε λαβὴ γιὰ παρεξηγήσεις -δὲν ἀποκλείεται καὶ ἡ ὑπαρξὴ ἔνοχης-, τίς ὁποῖες ἐκμεταλλεύθηκαν ὅσοι δάσκαλοι εἶχαν παρὰ-πονά, κάθε μορφῆς ἐναντίον του, γιὰ νὰ πετύχουν, κατὰ κύριο λόγο τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Αὐτὸς ὁ κύκλος τῶν δασκάλων πρέπει νὰ ἔπεισε τὴν *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* -αὐτὴ κυρίως ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἐπιθεωρητῆ-, ὅτι ἦταν ἔνοχος καὶ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθεῖ. Ὁ Εὐ. Τζάλλας, γνωστικός, τίμιος καὶ εὐθύς ἄνθρωπος, ἀνέλαβε, ἐξ ὀνόματος τῆς ἐφημερίδας ν' ἀποκαταστήσει τὴν ἠθικὴ τάξη, πίστευε ὅτι ἡ κοινωνία τῆς πόλης αὐτὸ ἀπαιτοῦσε καὶ ἦταν πολλοὶ οἱ Γιαννιώτες ποὺ στάθηκαν στὸ πλευρὸ του. Μὲ τὰ ἄρθρα του ἱκανοποίησε καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς ἀντι-Σπυριδωνικῆς μερίδας, ποὺ πρόσκαιρα μπορεῖ νὰ εἶχαν καταλαγιάσει, στὶς καρδιὲς πολλῶν ὅμως ἔμειναν ὡς τὸ θάνατο τοῦ Σπ. Βλάχου κι ὕστερα ἀπ' αὐτόν. Ὁ Εὐ. Τζάλλας δέχτηκε τὴν καταδίκη του μὲ τὴν ἡρεμία τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶχε πράξει στὸ ἀκέραιο τὸ καθῆκον του ἀπέναντι στὴ γιαννιώτικη κοινωνία, πιστεύοντας ὅτι στὴν οὐσία ἡ καταδίκη τῇ δικῇ του θέσει ἐξυπηρετοῦσε: Ἐγραφε: *Ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου... ἐθριάμβευσε ἡ ἀλήθεια καὶ ἐπεδοκιμάσθη ὁ δίκαιος ἡμῶν ἀγών. Ἡ δικαιοσύνη εὐλαβουμένη τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν φωνὴν τῶν πραγμάτων μᾶς ἀπήλλαξε τῆς κατηγορίας τῆς συκοφαντίας. Πιστὴ δὲ αὕτη πρὸς τὸ γράμμα τοῦ νόμου μᾶς ἐπέβαλλεν τὴν ποινὴν τῆς ἐξυβρίσεως. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ διὰ τὸν μηνυτὴν μας νίκη. Ἐπόμενον ἦτο ἡ βιαιότης μεθ' ἧς δικαίως ἐπετέθημεν, νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐκφεύγουσα τῶν ὁρίων τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐλέγχου...*

Ὅμως τὰ δικαστικὰ ἔξοδα καὶ οἱ ἀποζημιώσεις τίς ὁποῖες ἐπιδίκασε τὸ δικαστήριον ἦταν, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἓνα σημαντικὸ ποσό, στὴν καταβολή του δὲν ἄντεχε ἡ ἐφημερίδα. Κάποιοι ἀνέλαβαν τὴν πρωτοβουλία διεξαγωγῆς ἐράνου, ποὺ εἶχε μεγάλη ἀπήχηση. Ἔτσι τὰ δικαστικὰ ἔξοδα ὑπερκαλύφτηκαν, χωρὶς νὰ κλονίσουν τὰ οἰκονομικὰ τῆς *Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς*.

Δόθηκε, ἴσως, μεγάλη ἔκταση στὴν ἔκθεση τῶν γεγονότων ποὺ συνδέονται μὲ τὴν ὑπόθεση *Εὐδιᾶ*. Ἦταν ἀναγκαῖο, γιὰ νὰ κατανοηθεῖ ὁ τρόπος

ἀντίδρασης μιᾶς συντηρητικῆς κοινωνίας ἀπέναντι σέ φαινόμενα ποῦ διατάρασσαν τήν παραδοσιακή ἠθική της, ἄτεγκτη ἐπιφανειακά ἀπέναντι στοὺς παραβάτες τῶν κανόνων, ἐλαστική ὅμως κι ἀδιάφορη σ' ἄλλες περιπτώσεις ποῦ συνδέονταν ἄμεσα μέ τήν ἠθική, ὅχι κατ' ἀνάγκη τῇ σεξουαλικῇ. Πρόχειρο παράδειγμα ἡ ἀνοχή τῆς αἰσχροκέρδειας, μέ μόνη ἀντίδραση τίς πλατωνικές διαμαρτυρίες. Ἀπό ἄλλη σκοπιὰ θεωρούμενη ἡ ὑπόθεση Ξυδιᾶ, ἀποτέλεσε τὸ ἔναυσμα γιὰ νὰ ἐκφραστεῖ ἔντονα ἡ διαμαρτυρία τῆς μερίδας τῶν Γιαννιωτῶν κατὰ τῆς πολιτείας τοῦ μητροπολίτη Σπυρίδωνα, δὲν ἤθελαν μέ κανένα τρόπο νὰ τὸν ἀποδεχτοῦν. Ὑπάρχει, τέλος, στὴν ὅλη ὑπόθεση καὶ κάποια ἀντίδραση τῶν Γιαννιωτῶν, δικαιολογημένη, ὡς ἓνα σημεῖο ἀπέναντι τῶν μὴ Ἡπειρωτῶν ὑπαλλήλων, ποῦ ἡ Πολιτεία τοὺς προστάτευε, ἀδιαφορώντας γιὰ τὰ αἰσθήματα τῶν κατοίκων τῆς πόλης. (Ὁ Ξυδιᾶς δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὰ Γιάννινα, γιὰ τὸν προστάτευε τὸ ὑπουργεῖο). Θὰ ἦταν διαφορετικὴ ἡ στάση τῶν δυὸ ἐφημερίδων ἐναντίον Ἡπειρωτῶν ὑπαλλήλων, κατηγορούμενων γιὰ ἠθικὲς παρεκτροπές; Ἴσως ναί, ἴσως ὄχι. Ἡ ἀντιμετώπιση τῶν σκανδάλων ποῦ ἀκολούθησαν, μέ πρωταγωνιστὲς Ἡπειρώτες, συνηγορεῖ γιὰ τὴ δεύτερη ἄποψη. —

Η ἀρρώστεια τοῦ Πέτρου καὶ οἱ ἐφιάλτες τῆς Φωτεινῆς, ἔγιναν αἰτία ν' ἀνασταλεῖ ἡ ἀπόφαση τῆς μετακόμισης τῆς οἰκογένειας τοῦ Γιᾶγκου. Ἡ Φωτεινὴ, στὴν ψυχολογικὴ κατάσταση ποῦ βρισκόταν, δὲν ἤθελε ν' ἀκούσει τίποτε γιὰ ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴ φιλόξενη ἀγκαλιὰ τῆς οἰκογένειας Κωστίδη, ἡ ἀγάπη τῶν φίλων τῆς ἔδινε κουράγιο νὰ σταθεῖ στὴ ζωὴ τὴν εἶχαν ἐπηρεάσει τρομερὰ οἱ καθημερινοὶ ἐφιάλτες, ἐνοιωθε πὼς ἔγινε ἄβουλο ὄργανο σὲ χέρια ἐχθρῶν ἀδυσώπητων, τὴν ὀδηγοῦσαν σὲ δρόμους ποῦ αὐτοὶ ἤθελαν, οἱ κίνδυνοι ἐνέδρευαν παντοῦ, τὴν ἔφεραν, τέλος πρόσωπο μέ πρόσωπο μέ τὴ χαμένη κόρη της, ἐκείνη ἄπλωνε τὸ χέρι ν' ἄρπάξει τὸ δικό της, κάτι ἔμπαινε ἀνάμεσά τους καὶ ἐμπόδιζε τὴ Φωτεινὴ νὰ τὴ βοηθήσει· ὅταν ξυπνοῦσε ἀπὸ τὸν ἐφιάλτη καὶ ξανάβρισκε τὸν ἑαυτό της, δὲν ἦταν μόνο ὁ ἄνδρας της ποῦ τῆς παραστεκόταν, ἦταν καὶ τὸ γνωστὸ περιβάλλον τοῦ δωματίου καὶ τοῦ σπιτιοῦ ὁλόκληρου, οἱ ἄνθρωποι του, μόνο αὐτὰ τὴν ἡρεμοῦσαν καὶ τὴ βοηθοῦσαν νὰ στέκεται στὰ πόδια της. Ἀνατρίχιαζε μέ τὴ σκέψη πὼς θὰ ξυπνοῦσε σ' ἓνα ἄγνωστο περιβάλλον, ὅπως τοῦ καινούριου σπιτιοῦ, τὸ φανταζόταν πρὶν ἀκόμα πάει, ἐχθρικό, περισσότερο τὴν ἡμέρα, θὰ ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ μένει σχεδὸν μόνη της, οὔτε ἡ συντροφιά τῆς Φιλίτσας τὴν παρηγοροῦσε. Στὶς ἀρχὲς Ἰουλίου ἡ Φιλίτσα εἶχε πάρει τὸ ἀπολυτήριο της ἀπὸ τὴ *Ζωσιμαία σχολή* μέ ἄριστα, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε νὰ χαρεῖ τὴν ἐπιτυχία της, ὅπως αὐτὴ ἤθελε. Ἡ ἀρρώστεια τῆς μάνας της ἀπὸ τὴ μιά, οἱ ἄλλοι δὲν ἤθελαν νὰ τὸ παραδεχτοῦν πὼς στὴν πραγματικότητα ἡ Φωτεινὴ ἦταν ἀρρωστη, τὸ αἰσθητήριό της ὅμως δὲ γελιόταν, ἡ στράτευση τοῦ Νίκου ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐξουδετέρωναν

τῇ χαρὰ τῆς ἀποφοίτησής της ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ τῆς βαθμολογικῆς της διάκρισης. Ἦταν καὶ ἄλλο σαράκι ποὺ τὴν ἔτρωγε, ἡ τύχη τῆς ἀδελφῆς της τῆς Θεώνης· μὲ τοὺς ἐφιάλτες τῆς μητέρας της, ξαναμπῆκε στὴ ζωὴ τους, ἦταν μοιραῖο ν' ἀπασχολεῖ ὅλους. Μαζί μ' αὐτὰ κι ἓνα ὄραμα ποὺ εἶχε πλάσει κατὰ τὴν ἐφηβεία της, νὰ συνεχίσει τὶς σπουδές της στὸ Πανεπιστήμιο, τόβλεπε τώρα νὰ ξεφτίζει, δὲν ἐπέτρεπαν οἱ περιστάσεις νὰ γίνεῖ πραγματικότητα... Γιὰ νὰ ἔχει κάποια ἀπασχόληση, ὁ Πέτρος, συμφώνησε σ' αὐτὸ κι ὁ πατέρας της, τῆς πρότεινε νὰ καταπιαστῇ ἀπὸ τὸ φθινόπωρο μὲ τὴν οἰκονομικὴ διαχείριση τῶν δυὸ καταστημάτων, εἶχαν βέβαια ἔμπειρους λογιστές, κάτι θὰ πρόσφερε ὁμως κι ἡ νεαρὴ ἀριστοῦχος. Δέχτηκε. Ἦταν κάποια διέξοδος γιὰ καταστάσεις ποὺ δὲν ἤθελε νὰ σκέφτεται...

Ὁ Νίκος πτυχιούχος ἀπὸ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1924 ἄρχισε, μὲ πολλὴ ὀρεξη, ν' ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἔρευνα γιὰ τὴ συγγραφὴ τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς. Μὲ παραστάσεις στὸν ὑπουργὸ Στρατιωτικῶν, ἐγκρίθηκε ἐξάμηνη ἀναστολὴ τῆς κατάρταξής του στὸ στρατό, νέα ἀναβολὴ δὲν δόθηκε. Τὴν ἀνοιξὴ στρατεύτηκε, γύρισε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ὅπου ἔμεινε ὅλον αὐτὸ τὸν καιρό, οὔτε τὶς γιορτές τῶν Χριστουγέννων δὲν ἀνέβηκε στὰ Γιάννινα πρὸς μεγάλη στενοχώρια ὅλων, προπαντὸς τῆς Φιλίτσας. Πέρασε τὶς δοκιμασίες τῶν νεοσύλλεκτων μακρὰ ἀπὸ τὸ σπίτι του, εὐτυχῶς δὲν προσβλήθηκε ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐπιδημία τῆς γρίπης ποὺ ἔκανε θραῦση στοὺς στρατιωτικοὺς θαλάμους τῶν Γιαννίνων, οἱ ἀξιωματικοὶ του ἤθελαν νὰ τὸν στείλουν στὴ σχολὴ ἐφέδρων, δὲν τὸ θέλησε, μὲ τὶς ἐνέργειες τῶν δικῶν του ματαίωσε τὶς εἰσηγήσεις τους· ἤθελε νὰ συνεχίσει τὴ συγγραφὴ τῆς διατριβῆς του στὰ Γιάννινα, τὰ στοιχεῖα τὰ εἶχε συγκεντρώσει, ἂν πήγαινε γιὰ ἐφεδρὸς ἀξιωματικὸς δὲν θὰ τοῦ ἔμενε χρόνος γιὰ τέτοιες ἐνασχολήσεις.

Ὅσες ὥρες τοῦ περισσεύαν ἀπὸ τὶς ἀδειες ποὺ ἔπαιρνε, τὶς ἀφιέρωνε στὴ Φιλίτσα καὶ τὴ διατριβὴ του. Τὸν περισσότερο καιρὸ ἔμεινε στὸ σπίτι, ἀποσυρμένος στὸ δωμάτιό του· ἐκεῖ συναντοῦσε καὶ τὴ Φιλίτσα ὅταν τέλειωνε τὴ δουλειά της, ἄφηνε κι αὐτὸς τὴν ἐργασία του, ξεχνοῦσε τὸν ἐρευνητὴ ἐπιστήμονα καὶ γινόταν ὁ τρυφερὸς ἐραστὴς. Οἱ κουβέντες καὶ τὰ σχέδιά τους δὲν εἶχαν τελειωμό. Γκρέμιζαν τὸν κόσμον κι ἄρχιζαν νὰ τὸν ξαναχτίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅπως αὐτοὶ ἤθελαν, μὲ τὸ δικό τους γοῦστο, τὶς προτιμήσεις καὶ τὶς ἐπιθυμίες τους, ὅποια σχέδια κι ἂν ἔκαναν, ἦταν καλλίτερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ οἱ ἄνθρωποι ἐμφάνιζαν ὥς ἐπιτεύγματα καὶ καμάρωναν γι' αὐτά, δὲν ἐπιδέχονταν σύγκριση· ὁ κόσμος τῶν δυὸ ἐρωτευμένων ἦταν πλημμυρισμένος ἀπὸ ἀγάπη, καλωσύνη κι ἀνθρωπιά, ὁ ἄλλος, τῆς πραγματικότητος, λειτουργοῦσε μὲ νόμους καὶ αἰσθήματα ἔξω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα. ...Σπάνια ἔπαιρνε τὴ Φιλίτσα γιὰ νὰ κάνουν περιπάτους στὸν καταπράσινο, τότε, περίγυρον τῆς πόλης, ὅπως γινόταν πρὶν στρατευθεῖ. Τώρα ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ φορᾷ τὴ στολή, δὲν τοῦ ἄρρεσε νὰ συνοδεύει ἐνστολὸς στίς ἐξόδους τους ἓνα κορίτσι, εἶχε τὴν αἴσθηση πὼς

ὅσοι τοὺς ἐβλεπαν τοὺς περνοῦσαν γιὰ ἐφήμερους ἐραστές, αὐτὴ τὴ γνώμη εἶχε ἡ κοινωνία γιὰ τὰ ζευγάρια τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν κοριτσιῶν, ὅσα τολμοῦσαν νὰ κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους στὴν ἀγορά... Γιὰ τίς κοπέλλες ποὺ συνόδευαν στρατιῶτες, ἡ κοινὴ γνώμη ἦταν ἐκ προοιμίου καταδικαστική. «Παρδαλές», τίς ἔλεγαν οἱ Γιαννιωῆτες, κι ὅταν γυρνοῦσαν στὰ σπίτια, ἔκαναν μάθημα ἠθικῆς στὰ κορίτσια τους, μὲ βάση τὰ ὅσα ἐβλεπαν. Κάποτε, τίς ζεστές νύχτες τοῦ καλοκαιριοῦ, ὁ Νίκος, μὲ φόβο πάντοτε, ντυνόταν τὰ πολιτικά, ἔπαιρνε τὴ Φιλίτσα κι ἀλώνιζαν τίς ἀπόμερες γωνιές τῆς πόλης. Ἦ ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὸ σπίτι τους κι ἀνέβαιναν στοὺς λόφους ποὺ ὑψώνονταν πάνω ἀπὸ τὴν Καραβατιά, τότε δὲν ἦταν ἀκόμα δασωμένοι μὲ πεῦκα ὅπως σήμερ' αὐτοὺς γοήτευε ἡ θεὰ τῆς πόλης ποὺ ξάπλωνόταν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους· φάνταζε τίς φεγγαρόλουστες νύχτες τοῦ καλοκαιριοῦ, σὰν τεράστιο ἐξωτικό πουλί, ποὺ ἦρθε καὶ ξάπλωσε μ' ἀνοιγμένα φτερά στὴν ἄκρῃ τῆς λίμνης. Θόρυβοι δὲν ἀκούονταν, τὰ αὐτοκίνητα ἦταν τότε ἐλάχιστα, μόνον οἱ μικρὲς λάμπες τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ καὶ τὰ φανάρια τοῦ πετρελαίου, φώτιζαν μὲ τὸ ἀμυδρό τους φῶς κάποια σημεῖα τῆς πόλης ποὺ ἐτοιμαζόταν νὰ κοιμηθεῖ, ἔμοιαζαν μὲ πυγολαμπίδες ἀπὸ ἐκεῖ ψηλά. Ἦταν ὥρες ἔκστασης, τίς ζοῦσαν, χωρὶς νὰ μιλοῦν, μόνο ἐσφίγγαν τὰ χέρια, μέσα ἀπ' αὐτὰ διοχετεύονταν οἱ μύχιες σκέψεις τους· ὕστερα ἔπαιρναν ἀργὰ τὸν κατήφορο κι ἔφταναν στὸ σπίτι μὲ τὴν αἴσθησι ὅτι εἶχαν ζήσει μερικὲς ἀπὸ τίς καλλίτερες στιγμὲς τῆς ζωῆς τους.

Ἡ ὑγεία τοῦ Πέτρου, μὲ τὴ φαρμακευτικὴ ἀγωγή ποὺ ἀκολουθοῦσε, βελτιωνόταν, τὸ ἔλκος δὲν εἶχε θεραπευτεῖ, δὲν τὸν ἐνοχλοῦσε ὅμως· μόνον ὅταν ξεχνοῦσε νὰ πάρει τὰ φάρμακά του ἢ τὸ ἔρριχνε κάποτε ἔξω, ἓνα δυὸ τσιπουράκια μὲ τὸ μεζέ τους ἐκεῖ στὴν ἄκρῃ τοῦ μαγαζιοῦ, μὲ ἀγαπημένους φίλους, ἦταν ἀρκετὰ γιὰ νὰ ξυπνήσουν τὸ κοιμισμένο θεριὸ τοῦ στομαχιοῦ, μ' ὅλες τίς συνέπειες. Μετάνοιωνε τότε ὁ Πέτρος, τί τὸ ὄφελος; Περισσότερο τοῦ κόστιζαν τὰ ἐπιτημητικὰ λόγια τῆς Λευκῆς, οὔτε μικρὸ παιδί νάσουνα καὶ μένε, τοῦ ἔλεγε, τάκουγε ὁ Πέτρος καὶ μαζευτόταν στὸ κρεβάτι του, σὰ νάθελε νὰ κρυφτεῖ ἀπὸ τὴν ἀταξία ποὺ ἔκανε. Πολὺ τὸν στενοχωροῦσαν καὶ οἱ αὐστηρὲς παρατηρήσεις τοῦ Δημήτρη: —*Πατέρα, εἶμαι γιατρός, δὲν μπορῶ νὰ συγχωρήσω τίς παρεκτροπές σου. μᾶς ὑποχρεώνεις νὰ σκεφτοῦμε τὸ νυστέρι, γιὰ νὰ σ' ἀπαλλάξουμε ἀπὸ τὸ ἔλκος. Τὸ θέλεις αὐτό;* —*Μὰ τόσο μεγάλη ἦταν ἡ ἁμαρτία μου Δημήτρη, γιὰ νὰ μοῦ ἐπιβληθεῖ τέτοια τιμωρία;* Ἐνα δυὸ τσιπουράκια, αὐτὰ ἦταν ὅλα κι ὅλα... Ὁ Δημήτρης χαμογελοῦσε συγκαταβατικά: —*Καλὰ πατέρα, σέ συγχωρῶ, μὴν τὸ ἐπαναλάβεις ὁμως...* —*Στ' ὀρκίζομαι παιδί μου...* Κρατοῦσε τὸν ὄρκο του, κάποτε τὸν ξεχνοῦσε, μὲ τίς γνωστὲς συνέπειες...

Τὸν τελευταῖο καιρὸ τὸν ἀπασχολοῦσε πολὺ τὸ ζήτημα τῆς χαμένης κόρης τοῦ Γιάγκου. Ὁ μουφτῆς τοὺς εἶχε εἰδοποιήσει, αὐτόν καὶ τὸ Χατζῆ, ὅτι ὁ Καρβούνης ἔφτασε ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια κι ἔφυγε γιὰ τὴν Κωνσταν-

τινούπολη, έφοδιασμένος με γράμμα πρὸς τὸν Ἑσσὰτ πασᾶ, τὸν παρακαλοῦσε νὰ ἐξαντλήσει κάθε μέσο γιὰ νὰ ἐξακριβωθεῖ ἂν ζοῦσε ἡ ὄχι ἡ Θεώνη καὶ σὲ καταφατική περίπτωση ποιά ἦταν ἡ τύχη της. Περίμενε τὸ γυρισμὸ τοῦ Καρβούνη ἀπὸ μέρα σὲ μέρα. Ἡ ἀγωνία καὶ τῶν δυὸ οἰκογενειῶν εἶχε φτάσει στὸ κατακόρυφο, στὴ Φωτεινὴ δὲν ἔλεγαν τίποτε, φοβοῦνταν μὴν ἐπιδεινώσουν τὴν ψυχολογικὴ της κατάσταση· οὔτε καὶ στὴ Φιλίτσα μίλησαν, δὲν ἤθελαν νὰ δηλητηριάσουν τίς εὐτυχισμένες στιγμὲς ποὺ περνοῦσε μετὰ τὸ Νίκο, οὔτε καὶ τὴν ἱκανοποίησὶς της ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δουλειᾶς της στὸ μαγαζί.

Ὁ ἀγώνας τῶν τριτοβαθμίων δασκάλων, στὴν Ἠπειρὸ γινόταν κάθε μέρα καὶ πιὸ ἔντονος. Πρωταγωνιστοῦσα μορφή ὁ δάσκαλος Γ. Ἰκκος. Γιὰ τὴ δικαίωση τῶν τριτοβάθμιων, μεγάλες προσπάθειες κατέβαλε ὁ διακεκριμένος ἐπιθεωρητὴς τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως κ. Γ. Ξυδιᾶς, ὅπως ἀνακοίνωναν καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Ὑστερὰ ἀπὸ ἓνα μῆνα θὰ ξεσποῦσε τὸ σκάνδαλο σὲ βάρος του καὶ ὅλοι θὰ τὸν ἐγκατέλειπαν. - *Γυναικεία πρόοδος ἐν Ἠείρῳ. Δὲν προέρχεται ἐκ τῆς πρωτενούσης τῶν Ἰωαννίνων ἀλλ' ἐκ Βησιάνης τοῦ Παγωνίου. Ἡ ρηξικέλευθος Δίς Ὀλγα Β. Μέντζου, ἡ θαυμασθεῖσα πέρυσιν ἐν τινὶ συναυλίᾳ, δοθείσῃ ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ, ἡ ἔχουσα ὄψιν θλιμμένης Παναγίας, τελειώσασα τὸ ἐνταῦθα γυμνάσιον καὶ μὴ ἐπιθυμοῦσα νὰ ζήσῃ ἐντὸς τῶν στενῶν γυναικείων ὁρίων, ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν σχολήν!* (Ἐλευθερία, 3-9-25). Δὲν ἔγινε δικηγόρος ἡ Ὀλγα, ἀναδείχτηκε ὁμως ὡς μουσικός, οἱ μαθητὲς της καὶ ἄλλοι πολλοὶ τὴ θυμοῦνται. - *Θάνατοι:* Πέθανε τὴν 1η Σεπτεμβρίου καὶ κηδεύτηκε ἐν μέσῳ συρροῆς τῆς καλλιτέρας κοινωνίας τῶν Ἰωαννίνων, ὁ Γεώργιος Α. Καζαντζῆς, -ἀδελφὸς τοῦ πολιτευτῆ καὶ λόγιου Κ. Καζαντζῆ- μὸλις ὀλίγας ἐβδομάδας ἐπιζήσας ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς προσφιλοῦς του συζύγου. - Τὴν ἀνάγκη πολλῶν γιὰ ἐξασφάλιση πιστοποιητικῶν καὶ ἄλλων δικαιολογητικῶν ἀπὸ τὸ Στρατολογικὸ γραφεῖο Ἰωαννίνων ἐκμεταλλεύτηκαν μερικοὶ γιὰ νὰ καταλυστεῦν ἐνδιαφερόμενους: τοὺς ἐπειθαν ὅτι μποροῦσαν νὰ τοὺς ἐξυπηρετήσουν. Τὸ Στρατολογικὸ γραφεῖο ὑποχρεώθηκε νὰ ἐκδώσῃ ἀνακοινωθὲν στὸ ὁποῖο ἀνέφερε: *Τὸ Στρατολογικὸν Γραφεῖον Ἰωαννίνων, εὔρεθὲν πρὸ σπείρας παραχαρακτῶν τῆς ἀληθείας διὰ σκοτίους καὶ προφανεῖς σκοπούς, ἡ πρὸς χρηματισμὸν εἰς βάρος τῶν ἀτόμων καὶ ἀρχῶν ἡ πρὸς ἐξυπηρέτησιν ξενικῶν προσπαθειῶν, ἀναγκάζεται νὰ δηλώσῃ...* Ἀκολουθοῦσε ἡ ἀναφορὰ στὶς ὥρες ἐργασίας τοῦ Γραφείου καὶ ἡ διαβεβαίωση ὅτι ἡ ἐξυπηρέτηση συμφερόντων ξένων κρατῶν, σήμαινε διενέργεια κατασκοπείας ἐκ μέρους κυρίως τῆς Ἰταλίας. Ἀπὸ τὰ πιστοποιητικὰ στρατολογίας ποὺ ἔπαιρναν οἱ πράκτορες της ἔβγαζε τὰ συμπεράσματά της γιὰ τὴν ἀριθμητικὴ δύναμη καὶ τὴν ποιοτικὴ στάθμη τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὴ νύχτα τῆς 31 Αὐγούστου νέα ληστεία ἐγίνε στὸ Μέτσοβο, ἀνησύχησε ὄχι μόνον τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ Γιάννινα. Δράστες ἦταν οἱ ἀπὸ τὴν περιοχὴ Φιλιππιάδας καταγόμενοι Καραπάνος, Σταύρου καὶ Γκιόλας, οἱ ἴδιοι εἶχαν διαπράξει καὶ τίς ληστείες τοῦ Ζυγοῦ, τῆς Λεπενίσσας καὶ τοῦ Ντόντου στὸ Σκαμνέλι. Ντυμένοι στρατιωτικά, φρεσκοξυρισμένοι καὶ ὀπλισμένοι μετὰ βραχύκανα μάλινχερ, παρουσιάστηκαν στὶς 8 τὸ βράδυ τῆς 31 Αὐγούστου στὸ ποιμνιοστάσιον τοῦ κτηνοτρόφου Στέφου Πανάγου, ἀπτήγαγαν τὸ μεγαλύτερον γυιὸν τοῦ Γιάννη καὶ εἰδοποίησαν τὴν οἰκογένειαν ὅτι ζητοῦσαν λύτρα 50.000 δρχ. γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Ἡ σύντονη καταδίωξίς της

συμμορίας από στρατιωτικά αποσπάσματα, την υποχρέωσε ν' ἀπελευθερώσει τὸν Πανάγο, χωρίς καταβολή λύτρων. Ἡ Ἱερατική σχολή Νήσου, ποὺ εἶχε ἐξομοιωθεῖ κατὰ πάντα μετὰ τὴ Ριζάρειο σχολή, δεχόταν γιὰ ἐγγραφή ἀπόφοιτους σχολαρχείου. Μετὰ πενταετὴ φοίτηση τοὺς χορηγοῦσε πτυχία δασκάλου καὶ δικαίωμα ἐγγραφῆς στὸ πανεπιστήμιο. - Σαράντα πρόσκοποι τοῦ Συστήματος ομάδων Ἰωαννίνων μετὰ ἐπικεφαλῆς τὸν ἀρχηγὸ Γ. Βαβαρέτο καὶ τοὺς ὑπαρχηγούς Εὐρ. Γιαννακό, Ἀλκ. Μάνθο καὶ Γεώργ. Παπᾶ, ὁργάνωσαν δεκαήμερη ἐκδρομὴ γιὰ τὴν Ἀθήνα. Γύρισαν πολὺ ἱκανοποιημένοι καὶ δημοσίευσαν τὶς ἐντυπώσεις τους στὶς ἐφημερίδες. - Νέα ληστεία: Ὁ μετὰ τῆς συζύγου του αἰχμαλωτισθεὶς ἐκ Πετσαλίου κ. Μπράνης, ἄρτι ἀφίχθεις ἐξ Ἀμερικῆς, ἀπελύθη ὑπὸ τῶν ληστῶν, ἀρκεσθέντων εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ εὑρεθέντα χρήματα (15.000 δρχ., 15 δολ. καὶ ἀκαθορίστου ἀξίας ρωσικὰ χαρτονομίσματα). - Μιά μικρὴ εἰδηση ποὺ δημιουργεῖ σκέψεις: Ἡ Ἀλβανία ἀπαγόρευσε τὴν εἴσοδο στὸ ἔδαφός της ἑλλήνων ἐργατῶν. Αὐτὸ σήμαινε ὅτι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πηγαιναν νὰ ἐργαστοῦν στὴν Ἀλβανία Ἕλληνες, ἐνῶ σήμερα ἐρχονται, κατὰ χιλιάδες, ὡς λαθρομετανάστες οἱ Ἀλβανοὶ στὴν Ἑλλάδα. - Στις 26 Σεπτεμβρίου ἀνέβηκε γιὰ δευτέρη φορὰ ὕστερα ἀπὸ ἓνα χρόνον, ἀπὸ τὸ θίασο Καβάδα-Σύλβα, τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Γ. Πελλερὲν *Λιάνα Ἀρσᾶ*, μετὰ μεγάλη ἐπιτυχία. - Ἡ φιλολογικὴ στήλη τῆς *Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς*, φιλοξενοῦσε, ποιήματα Ἑπειρωτῶν λογοτεχνῶν, πολλὰ πρωτόλεια, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ποὺ ἔδιναν ἐλπίδες ὥριμης καρποφορίας. Συχνότερα ἔκαναν τὴν ἐμφάνισή τους οἱ: Σπ. Μουσελίμης, Μιχ. Πετρόχειλος, Πύρρος Λεκάντας (εἶχε ἐκδόσει ἤδη ποιητικὴ συλλογὴ), Δημ. Σιωμόπουλος, Ἀλκης Μυρσίνης, Ε. Παπανικολάου, Μιχ. Ράπτης, Β. Βακατάτσης, Σωτ. Παπᾶς, Δημ. Κόνιαρης, Σ. Ἀρσένης (ὁ λογοτέχνης ἀπὸ τῆ Μπάγια ποὺ πέθανε πολὺ νέος) κ.ἄ. - Στὴν ἴδια ἐφημερίδα ὁ Ν. Μυστακίδης συνέχιζε τὴ δημοσίευσιν ἱστοριοδικτικῶν μελετῶν ἀπὸ τῆ Β. *Ἑπειρο*, ἐνῶ ὁ *Νοσταλγὸς* ἀπὸ τὴν Πρέβεζα (κάτω ἀπὸ τὸ ψευδώνυμο, ἴσως νὰ κρύβεται ὁ Μιχαὴλ Κόκορος ἀπὸ τὸ Κοινοῦλι, τέτοιο ψευδώνυμο χρησιμοποιοῦσε ἀργότερα), δημοσίευσεν συχνὰ χρονολογήματα καὶ ἀνταποκρίσεις.

Η κυβέρνηση Πάγκαλου εἶχε προκηρύξει τὴ διενέργεια δημοτικῶν ἐκλογῶν γιὰ τὶς 25 Αὐγούστου, ἀναβλήθηκαν καὶ τελικὰ ἔγιναν στίς 25 Ὀκτωβρίου. Ὁ προεκλογικὸς ἀγώνας στὰ Γιάννινα ἄρχισε νωρίς, ἐπικαλύφθηκε ὁμως ἀπὸ τὸ θόρυβο τοῦ σκανδάλου Ξυδιᾶ. Ἐντάθηκε λίγες ἐβδομάδες πρὶν ἀπὸ τὴ διενέργεια τῶν ἐκλογῶν καὶ δίχασε τὴ βενιζελοδημοκρατικὴ παράταξη, τόσο πολὺ, ποὺ δυσκολεύτηκε νὰ ξαναβρεῖ τὴν ἰσορροπία της. Σφοδρὲς ἐπιθέσεις ἔγιναν ἐναντίον τοῦ δημάρχου Γ. Σταυρίδου, ἐκπροσωποῦσε στίς ἐκλογὰς τοὺς *Φιλελευθέρους*, δὲν ἦταν ὁμως τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ὁργάνου τοῦ κόμματος, τοῦ *Κήρυκος*, ὁ ὁποῖος στὴν πολεμικὴ του ἐναντίον τοῦ δημάρχου, δὲν ἄφησε ἄθικτα σεβαστὰ πρόσωπα τῆς κοινωνίας τῶν Γιαννίνων, ὅπως τοῦ γυμνασιάρχου καὶ βουλευτῆ Γ. Καλούδη. Διχασμὸς παρατηρήθηκε καὶ στὴν ἀντιβενιζελικὴ παράταξη, ἀφοῦ ἡ μὲν *Ἑπειρος* ὑποστήριζε μετὰ σθένος τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Β. Πυρρινέλλα, ἐνῶ ἡ *Ἐλευθερία* κρατήθηκε μακριὰ ἀπὸ τὴν ὑποστήριξιν κάθε ὑποψηφιότητος.

Τὴν ἀρθρογραφίαν γιὰ τὶς δημοτικὰς ἐκλογὰς ἀνοίξε ὁ Χατζῆς, μετὰ μακροσκελὲς ἄρθρο του στὴν *Ἑπειρο* (6-9-25). Τὶς ἔβλεπε ὡς προμήνυμα τῶν

βουλευτικῶν ἐκλογῶν, γιὰ τὴ διεξαγωγή τῶν ὁποίων μὲ πάθος ἀγωνίζονταν ἡ ἀντιβενιζελικὴ παράταξι. Πίστευε πῶς ἡ μονόπλευρη ἐθνοσυνέλευσις δὲν ἐκπροσωποῦσε τὴ θέλησιν τοῦ λαοῦ. Τὴν κατάστασιν τῶν τελευταίων χρόνων τὴν περιέγραφε μὲ τὰ μελανότερα χρώματα: Ἔζησεν -ὁ ἑλληνικὸς λαός- καὶ ἐκινήθη ἐπὶ σειρὰν τώρα ἐτῶν, ὡς ὁ ψυχικὸς παράλυτος καὶ πενθῶν, τοῦ ὁποίου ἡ συμφορὰ κατέκαμψε τὴν ψυχὴν καὶ τὰ γόνата καὶ ἀσθενὴς καὶ ἄβουλος, μοιρολάτρης, ἐγκατελείφθη ἀσυγκίνητος πρὸ οἰασδῆποτε νέας καταστάσεως, πρὸ οἰασδῆποτε νέας ἐκπλήξεως. Ἀνθρωποὶ καὶ ἀνθρωπάκια, πάσης ὑποστάθμης καὶ πάσης ταπεινότητος ἀλληλοδιαδόχως ἐκηρύχθησαν αὐθένται τῆς Ἑλλάδος. Ταπεινοὶ καὶ ἐξευτελισμένοι καὶ ἀμόρφωτοι παρήλασαν πρὸ αὐτοῦ μὲ πομπικὰς ἰαχάς, ἐπαγγελλόμενοι τὸν σωτήρα, τὸν ἀναμορφωτὴν ἢ τὸν παιδαγωγὸν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἀρουραῖοι ἐπιδραμόντες ἐπὶ τῶν δημοσίων ταμείων, κλέπται καὶ καταχρασταί, φυγόδικοι ἢ λωποδύται ἐλυμήναντο τὴν οὐσίαν καὶ τὸν βιοτὸν τῆς ἀτυχοῦς ταύτης χώρας. Καὶ ὁ λαὸς τῆς ἐκινήθη, ὡς κέλφος ἀκυβέρνητον, εἰς τὰς ταλαντεύσεις καὶ τὰς ριπὰς τῆς τρικυμίας αὐτῆς, φερόμενος ἀπὸ αὐθέντου εἰς αὐθέντην καὶ ἀπὸ καταστάσεως εἰς κατάστασιν, ἀδιαμαρτύρητος καὶ ἄβουλος... Εἰς τὸν ἐκνευρισμὸν καὶ τὴν ψυχικὴν αὐτὴν κώφωσιν, ὅπως λέγουσιν οἱ ψυχολόγοι, ἔρχεται ὡς ἐξυπνητήριος ἦχος καμπάνας, ὡς σήμαντρον ἀφυπνισμοῦ, μιὰ διαγγελία καὶ μιὰ ὑπόσχεσις: - Δημοτικαὶ ἐκλογαί!! Χωρὶς νὰ παραγνωρίζει τὴ σημασίαν τῶν ἐκλογῶν αὐτῶν γιὰ τὴ βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν ζωῆς στὴν πόλιν καὶ τὴν ἐπούλωση τῶν μεγάλων πληγῶν τῆς, ἀπέδιδε μεγαλύτερη σπουδαιότητα στὸ δρόμο ποὺ ἀνοίγαν γιὰ τὴν διενέργειαν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, μόνη διέξοδος γιὰ ἀποκατάστασιν τῆς ὁμαλότητος καὶ τῆ γενικότερης προκοπῆς τῆς Ἑλλάδος. Αἱ δημοτικαὶ ἐκλογαὶ -τόνιζε- ἀποτελοῦν ὡς μίαν πρώτην κίνησιν παραλύτου μέλους, ὡς ἓνα πρῶτον κωδωνισμὸν καμπάνας εἰς τὴν ὑπνώττουσαν πολιτικὴν συνείδησιν, ὡς ἓνα πρῶτον ἀφυπνισμὸν εἰς τὸ ναρκωμένον αἶσθημα τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας. Γιὰ τὸ Χατζῆ αὐτὴ ἦταν ἡ βαθύτερη σημασία τους. Ἡ ἔκφρασις γνώμης γιὰ τὸ ποιὸς ἔπρεπε νὰ ψηφιστεῖ ὡς ὁ κατάλληλος δήμαρχος γιὰ τὴν πόλιν, θὰ ἐρχόταν ἀργότερα.

Ὁ Χρηστοβασίλης, στὸ πρῶτο ἄρθρο του γιὰ τὶς δημοτικὰς ἐκλογὰς (12-10-25) ἀκούστηκε σὲ ἄλλο μῆκος κύματος. Εἶχαν ἀνακοινωθεῖ πιά τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων δημάρχων (Γ. Σταυρίδης, Β. Πυρσινέλλας, Ἰω. Βαδαλούκας) γιαντὸ ἀσχολήθηκε ἄμεσα μὲ τοὺς ὑποψήφιους, γιὰ νὰ καταλήξει: Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων καὶ ἐγώ, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν ἀπόντων καὶ παρόντων συναδέλφων μου, οὐδεμίαν πολιτικὴν χοροὶάν δίδω εἰς τὰς δημοτικὰς μας ἐκλογὰς καὶ ἕκαστος Γιαννιώτης ἃς σκεφθῇ καὶ ἃς ψηφίσῃ τοὺς ὑποψηφίους, δήμαρχον καὶ δημοτικοὺς συμβούλους, οὓς νομίζει καλλιτέρους. Τὸ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἀναφέρεται στὴ θέση τῶν ἄλλων ἐφημερίδων ἀπέναντι τῶν ὑποψηφίων δημάρχων, θέση δια-

φοροποιημένη από την πολιτική τοποθέτηση κάθε εφημερίδας. Βλέπομεν - έγραφε- σήμερα τον «Κήρυκα», τὸ αὐθεντικὸν ὄργανον τοῦ βενιζελισμοῦ ὑπὲρ τοῦ μὴ βενιζελικοῦ Πυρσινέλλα καὶ σφόδρα ἐναντίον τοῦ κ. Σταυρίδη, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε ἀφήσει περιστάσιν πού νά μὴ δείξῃ τὸν βενιζελισμόν του. Δὲν εἶναι παράξενον δὲ καὶ ἡ «Ἑπειρος», ἡ ἀρχαιότερα ἐκπρόσωπος τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ. ἥς ὁ διευθυντὴς τῆς κ. Γ. Χατζῆς ἔχει καταδιωχθῇ

Οἱ Χρ. Χρηστοβασίλης καὶ Χρ. Σούλης σὲ ἐκδρομὴ τους στὸ Μεσολόγγι. Στὴ μέση ὁ δήμαρχος Μεσολογγίου Χρ. Εὐαγγελάτος.

ὑπὸ τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ νά κηρυχθῇ ὑπὲρ τοῦ κ. Μπανταλούκα, ἐνὸς τῶν φανατικωτέρων βενιζελικῶν! (Ἐσφαλε στὴν ἐκτίμησή του ὁ Χρηστοβασίλης, ὁ Χατζῆς ὑποστήριξε τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Β. Πυρσινέλλα). Ἐπομένως εἰς τὰς παρούσας δημορχιακὰς ἐκλογὰς τὰ κόμματα, βενιζελισμὸς καὶ ἀντιβενιζελισμὸς, δὲν παίζουν κανένα ρόλον! Παρόλα αὐτὰ τὰ κόμματα ἔπαιξαν τὸ ρόλο τους, ἀνεξάρτητα ἀν τὸ ἀποτέλεσμα διαμορφώθηκε ἕξαιτίας κυρίως τῆς διάσπασης τῆς βενιζελοδημοκρατικῆς παράταξης.

Μετὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ Κήρυκος νά ὑποστηρίξῃ τὸν κατερχόμενον ὡς ἀνεξάρτητο Β. Πυρσινέλλα γιὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ δημάρχου, δημιουργώντας διασπαστικὴ κίνηση στὸ χῶρο τῶν Φιλελευθέρων, ἔμεινε στὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχὴ ἐλεύθερο τὸ πεδίο γιὰ νά ὑποστηρίξῃ τὸν ὑποψήφιο τῶν Φιλελευθέρων, καταβάλλοντας προ-

σπάθειες νά ὑπερψηφιστεῖ ἀπὸ τὴν εὐρύτερη παράταξη τοῦ χῶρου, ὅπου ἐντάσσονταν κι ὁπαδοὶ τῆς Δημοκρατικῆς ἑνώσεως. Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχὴ ἦταν ἡ μόνη ἀπὸ τίς γιαννιώτικες εφημερίδες πού προσπαθοῦσε, μὲ ἀρθρογραφία, σχόλια, εἰδήσεις, ρεπορτάζ νά ὑποστηρίξῃ τὸν ὑποψήφιο τῶν Φιλελευθέρων, ἀναποτελεσματικὰ ὅμως, ὅχι ἕξαιτίας τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο χειρίστηκε τὸ θέμα, ἀλλὰ λόγῳ τῆς διάσπασης τῶν Φιλελευθέρων, ἡ ὁποία ὁδήγησε νά κατεβοῦν στὶς ἐκλογὰς δυὸ ὑποψήφιοι δήμαρχοι ἀπὸ τὴν ἴδια παράταξη: Ὁ Γ. Σταυρίδης, ὡς τότε δήμαρχος, ὡς ἐπίσημος ὑποψήφιος κι ὁ Ἰω. Βαδαλούκας, δεύτερος. Ἡ διάσπαση ὁδήγησε στὴν ἐπικράτηση τοῦ Β. Πυρσινέλλα, ἀνεξάρτητου, στὴν πραγματικότητα ὅμως ἀντιβενιζελικοῦ.

Ὁ Γ. Σταυρίδης, γιατρός, δίσταζε στήν ἀρχή νά κατεβεῖ στίς ἐκλογές γιά πολλοὺς λόγους. Οἱ κυριότεροι ἦταν ἡ δυσαρέσκεια τῶν Γιαννιωτῶν, προερχόμενη ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τοῦ Δήμου -πενιχρὰ οἰκονομικὰ- νὰ θεραπεύσει τίς πολλὰς ἀνοιχτὰς πληγὰς ποὺ ὑπῆρχαν καὶ ἡ ἐπικριτικὴ πολιτικὴ ἐναντίον τοῦ τοῦ Κήρυκος. Καταβλήθηκε ἔντονη προσπάθεια ἀπὸ παράγοντες τοῦ κόμματος γιά νά πειστεῖ καὶ ἡ ἐπίσημη ἀναγγελία τῆς ἀπόφασής του ἔγινε στίς 7 Ὀκτωβρίου. Προηγήθηκε σύσκεψη καὶ προκρίθηκε ὁ Σταυρίδης ὡς ὁ καταλληλότερος. Στίς ἀποφάσεις δὲν πειθάρχησε ὁ Βαδαλούκας καὶ πῆρε μέρος στίς ἐκλογές, στηριζόμενος σὲ ἀντιτιθέμενους στὸ Σταυρίδη βενιζελικούς.

Ἡ ὑποψηφιότητα τοῦ Σταυρίδη πυροδότησε πολλὰς ἐκρήξεις. Τὴν πρώτη ἐπίθεση δέχτηκε ταυτόχρονα ἀπὸ τὸν Κήρυκα καὶ τὴν Ἡπειρο. Ὁ Κῆρυξ δημοσίευε δριμύνη κατηγορητήριον γιά τὸν ἄστοχο χειρισμὸ τοῦ κληροδοτήματος Σκουμπουρδῆ, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου ὁ Δήμος ζημιώθηκε 1.000.000 δρχ. (ὁ Σταυρίδης ἀπαντοῦσε ὅτι τὸ κληροδοτήμα δὲν ξεπερνοῦσε τίς 300.000 δρχ.). Τοῦ Χατζῆ οἱ ἐπικρίσεις γιά τὸ ἴδιο θέμα δὲν εἶχαν δημοσιευτεῖ, κυκλοφοροῦσαν ὅμως δηλώσεις στίς ὁποῖες ὁ Σταυρίδης ἔδινε μακροσκελὴ ἀπάντηση (*Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, 8-10-1925). Οἱ ἐπιθέσεις τοῦ Κήρυκος γιά τὸ κληροδοτήμα καὶ ἄλλα θέματα συνεχίστηκαν καὶ δημιούργησαν δύσκολη κατάσταση γιά τὸ Σταυρίδη, τοῦ ὁποίου ἡ ὑποψηφιότητα κατὰ τὸν Κήρυκα, εἶχε ἀποφασιστεῖ ἀπὸ μικρὴ μερίδα τῶν Φιλελευθέρων. Πρόσθετε ἀκόμα ὅτι στήν ὑποψηφιότητα δὲ συμφωνοῦσε καὶ τὸ προσφυγικὸ στοιχεῖο τῆς πόλης, κατὰ τὴ μεγάλη πλειοψηφία του ἀνῆκε στοὺς Φιλελευθέρους. Ἡ ἀπάντηση τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ Σταυρίδη, δόθηκε μέσω τῆς *Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς* (9-10-25): *Ἡ συνάδελφος, γενικεύουσα τὴν ἀντιπολίτευσίν της κατὰ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, προσεπάθησε νὰ παραστήσῃ ὡς ἐλάχιστα σοβαρὰν τὴν κίνησιν τοῦ φιλελευθέρου κόσμου τῆς πόλεως διὰ τὰ ἐκλογικά, ὡς μὴ συμφωνοῦσαν πρὸς τὰ πράγματα τὴν ὑπόδειξιν τοῦ κ. Σταυρίδου ὡς δημάρχου ὑποψηφίου τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ ὡς στερουμένην τοῦ ἀπαιτουμένου κύρους τῆς τοιαύτης ὑποδείξεως, ὡς γενομένης ἐκ μέρους εὐαρίθμου τινὸς ομάδος. Οἱ ἰσχυρισμοὶ ὅμως ἐλέγχονται ἀστήρικτοι, καθ' ὅσον ἡ Κοινὴ Γνώμη ἀντελήφθη ἤδη περὶ τίνος πρόκειται καὶ γνωρίζει πολὺ καλὰ τὸν φιλελεύθερον κόσμον, ὁ ὁποῖος ἡγεῖται τῆς ὡς ἄνω κινήσεως. Πρὸς ἐνίσχυση τῶν ἀπόψεων τῆς ἐφημερίδας ὁ Γ. Βλαχλείδης χαρακτήριζε μὲ ἐπιστολὴν του ὡς παιδαριώδη ὅσα γράφτηκαν. Ἀνακριβῆ χαρακτήρισε ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* καὶ τὰ ὅσα δημοσίευσε ὁ Κῆρυξ γιά ἀσυμφωνία τῶν προσφύγων ψηφοφόρων, προσθέτοντας ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ τελευταίου προκάλεσε τὴν ἀγανάκτηση τῶν Φιλελευθέρων τῆς πόλης, οἱ ὁποῖοι ἐξέφραζαν τὴ γνώμη ὅτι ὁ Κῆρυξ ἔπαυσε πιά νὰ ἐκπροσωπεῖ τὸ κόμμα. Μάλιστα ὁ στενὸς συνεργάτης τοῦ Κήρυκος, ὁ γυμνασιάρχης καὶ βουλευτὴς Γ. Καλούδης, δημοσίευσε ἐπι-*

στολή -έδωσε έτσι έναυσμα στον Κήρυκα να τοῦ ἐπιτεθεῖ-, ἀποκήρυξης τῆς ἐφημερίδας: Ἐπειδὴ ἡ πορεία τοῦ «Κήρυκος» ἐν τῷ ζητήματι τῶν Δημοτικῶν ἐκλογῶν, δὲν εἶναι ἐκείνη, οἷαν ἀπαιτεῖ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, καὶ ἐπειδὴ οὗτος προφανῶς ἀπεσκίρτησεν ἐκ τοῦ κόμματος τούτου, εἰς τὸ ὅποιον ἀνήκω, δὲν πρέπει νὰ θεωρῶμαι πλέον ὡς συνεργάτης τοῦ «Κήρυκος», ὁ ὅποιος ἀπὸ τῆς δηλώσεώς μου ταύτης ὑποχρεοῦται ν' ἀπαλείψῃ τὸ ὄνομά μου ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν συνεργατῶν του.

Παρὰ τὰ γραφόμενα ἀπὸ τὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, ὁ Γ. Σταυρίδης δὲν ἐκπροσωποῦσε τὴ μεγάλη πλειοψηφία τῶν Φιλελευθέρων τῆς πόλης. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη εἶχε δίκιο ὁ Κῆρυξ, παρόλο ποὺ δὲν ὑπεστήριξε τὸν δεύτερο φιλελεύθερο ὑποψήφιο, τὸν Ἰω. Βαδαλούκα, ἀλλὰ τὸν ἀνεξάρτητο, ἀντιβενιζελικό ὅμως, Β. Πυρσινέλλα. Τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ χρησιμοποιοῦσε ὁ Γ. Καλούδης γιὰ νὰ πείσει τὸν κόσμον ὅτι ὁ Κῆρυξ δὲν ἐκπροσωποῦσε πιά τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Ἀστόχησε κι ὁ γηραιὸς γυμνασιάρχης στὶς ἐκτιμήσεις του. Ὁ Βαδαλούκας πῆρε περισσότερους ψήφους ἀπὸ τὸ Σταυρίδην ἀπὸ τὴ διάσπαση ἐπωφελήθηκε ὁ Πυρσινέλλας καὶ ἐκλέχτηκε δήμαρχος. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὁ Κῆρυξ, ἀποπειράθηκε νὰ χρησιμοποιήσῃ, χωρὶς ἐπιτυχία, τοὺς ὁπαδοὺς τῆς Δημοκρατικῆς ἔνωσης, τοῦ Δημοκρατικοῦ συλλόγου καὶ τῆς Δημοκρατικῆς νεολαίας, (μικρὸ ποσοστὸ τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος ἀντιπροσώπευαν, θριάμβευε καὶ τότε ἡ πόλωση ἀνάμεσα στὶς δυὸ παρατάξεις τῶν βενιζελικῶν καὶ τῶν ἀντιβενιζελικῶν, ὅπως καὶ σήμερα) γιὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Σταυρίδην. Ἀπὸ τὰ τρία σωματεῖα ὁ Δημοκρατικὸς σύλλογος ἐμφάνιζε κάποια δραστηριότητα, τὰ ἄλλα δυὸ ἦταν μόνο στὰ χαρτιά. Μέλη λοιπὸν αὐτοῦ τοῦ συλλόγου καὶ ὁμόφρονές τους, δὲν ξεπερνοῦσαν ὅλοι τους τοὺς 30, συγκεντρώθηκαν (στὶς 14-10-25) μὲ πρωτοβουλία τοῦ Σ. Ζούμπου στὰ γραφεῖα τοῦ Κτηνοτροφικοῦ συλλόγου γιὰ ν' ἀποφασίσουν ποιὸ ὑποψήφιο δήμαρχο καὶ ποιοὺς δημοτικούς συμβούλους θὰ ὑποστήριζαν. Κύριοι ὁμιλητὲς ἦταν ὁ πολιτευτὴς Φ. Παπαρρούσης, ὁ Γ. Βαβαρέτος κι ὁ Σ. Ζοῦμπος. Οἱ συγκεντρωθέντες κατέληξαν στὴν ἀπόφαση νὰ ὑποστηρίξουν ὡς συμβούλους τοὺς Σπ. Δάκαρη καὶ Γεώργ. Τζαβέλλα, ἀνέβαλαν δὲ γιὰ ἐπόμενη συνεδρίαση τὴν ἀπόφαση γιὰ τὸν δήμαρχο, ἀπέκλεισαν πάντως τὴν περίπτωση νὰ ταχθοῦν μὲ τὸ μέρος τοῦ Β. Πυρσινέλλα. Τελικὰ δὲν ἐκδηλώθηκε ἐπίσημα προτίμηση σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς δυὸ ὑποψήφιους φιλελευθέρους δημάρχους στὴ μεγάλη τους ὅμως πλειοψηφία οἱ Δημοκρατικοὶ ψήφισαν τὸ συνδυασμὸ τοῦ Ἰω. Βαδαλούκα.

Παρόλο τὸ συνεχιζόμενο ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες προεκλογικὸ θόρυβο, τὰ σχόλια καὶ τὰ πολύστηλα ἄρθρα, κατὰ τὴ διαπίστωση τῆς Ἑπείρου ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν κατοίκων τῆς πόλης ἀντιδρῶσε παθητικά, κατὰστασι γιὰ τὴν ὁποία ὁ Χατζῆς θεωροῦσε ὑπεύθυνους τοὺς ὑποψήφιους, (*Ἑπειρος, 16-10-25): *Εἶναι, τόσον λοιπόν, ἐπουσιῶδες -ἐγγραφε- τόσον μι-*

κρά ἢ τόσον ἀδιάφορα ἢ τιμὴ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ δημοτικοῦ ἄρχοντος, ὥστε ἡ προεκλογικὴ περίοδος νὰ εἶναι βυθισμένη εἰς αὐτὴν τὴν παγερότητα τῆς πλήρους ἐκλογικῆς νέκρας; Εἶναι πλάνη οἰκτρὰ τῶν κ.κ. ὑποψηφίων νὰ νομίζουν ὅτι ὁ λαὸς εἶναι ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος. Ὁ λαὸς ἐνδιαφέρεται. Ἀλλ' ὁ λαὸς ἀποτελεῖ μᾶζαν. Καὶ διὰ ν' ἀποτελέσῃ μᾶζαν καὶ ὁλότητα, χρειάζεται ἡ συναγερτήριος, ἡ ἐνθουσιαστικὴ, ἡ ἀφυπνιστικὴ φωνὴ καὶ παρουσία τῶν ὑποψηφίων νὰ κεντρίσῃ τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τοὺς φανατισμούς. Ναί! καὶ τοὺς φανατισμούς. Διότι ἄνευ φανατισμῶν δὲν ὑπάρχει οὔτε αἴσθημα, οὔτε πίστις καμμία, οὔτε φωτιά, οὔτε ἐνθουσιασμός. Ὁχι φανατισμὸς κομματικὸς, ἐλεεινὸς καὶ μικρὸς. Φανατισμὸς διὰ μίαν αὐριανὴν πόλιν μας ὡραίαν, εὐπρεπῆ, καλαίσθητον, ἀξίαν τοῦ ὀνόματος τῆς πρωτευούσης τῆς Ἑπείρου. Φανατισμὸς δι' ἓνα δήμαρχόν μας ῥέκτην, ἱκανόν, ἀγαπητόν - καὶ διὰ συμβούλους ἀνταξίους του. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι οἱ φανατισμοὶ αὐτοί; Ποῖοι θὰ τοὺς ἐμπνεύσουν; Μήπως ἡμεῖς οἱ δημοσιογράφοι; Ἀλλὰ θὰ ἦτο ἀστεῖον, Κύριοι... Εἶχε τὸ γινῶθι σαυτὸν ὁ ἔμπειρος δημοσιογράφος τῆς ἐποχῆς, κάτι ποῦ σπανίζει στίς μέρες μας. Γιαυτό, εἶναι καὶ πάντοτε ἐπίκαιρος.

Τελικὰ ἡ κατάστασις διαμορφώθηκε ὡς ἐξῆς: Ὑποψήφιοι δήμαρχοι: 1) Γεώρ. Σταυρίδης, γιατρός, ὑποστηριζόμενος ἐπίσημα ἀπὸ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. 2) Ἰωάννης Βαδαλούκας, γιατρός, φιλελεύθερος. 3) Βασ. Πυρσινέλλας, ἀνεξάρτητος, ποῦ ὑποστηρίχθηκε κατὰ κύριο λόγο ἀπὸ τὴν ἀντιβενιζελικὴν παρτάξιν. 4) Γεώργιος Βράσκος, πολιτικὸς μηχανικός. Ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ τὴν ἀριστερὰ κι ἀπὸ ψηφοφόρους τῆς Δημοκρατικῆς ἐνώσεως.

Καὶ οἱ 4 ὑποψήφιοι κατέβηκαν μὲ προγράμματα· ἔγιναν γνωστὰ στὸ λαὸ σὲ συγκεντρώσεις καὶ ὁμιλίαι, κυρίως ὁμως μέσω τοῦ τύπου. Ὅλοι ἔθιγαν μὲ γενικότητες τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς πόλης καὶ ὑπόσχονταν νὰ καταβάλουν προσπάθειαι γιὰ τὴν ἐπίλυσή τους. Ὁ Γ. Σταυρίδης, διορισμένος δήμαρχος ὡς τότε, ἔκανε κυρίως ἀπολογισμὸ τοῦ ἔργου του. Ἔργα καὶ ὄχι λόγια ἦταν τὸ σύνθημά του. Στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ προγράμματός του τόνιζε τὰ ἐξῆς: Δὲν ἐσκόπευον νὰ δημοσιεύσω προεκλογικὸν πρόγραμμα, ἐὰν μὴ οἱ δύο κ.κ. ὑποψήφιοι (Πυρσινέλλας καὶ Βαδαλούκας) ἐδημοσίευσιν δηλώσεις καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὰ προγράμματα καὶ αἱ παχεῖαι ὑποσχέσεις εἶναι πομπώδεις διαφημίσεις, δύναμαι δὲ μάλιστα νὰ εἴπω πυροτεχνήματα πρὸς ψήφων ἀλίευσιν. Ἐπειδὴ, πολλοὶ φιλελεύθεροι ὅπως τόνιζε, ἐπέμειναν νὰ δημοσιεύσῃ πρόγραμμα, θεώρησε καλλίτερον νὰ προβεῖ σὲ ἀπολογισμὸ τοῦ ἔργου του, ἢ ἐκθεσὴ του θὰ ἔπειθε τοὺς Γιαννιώτες νὰ τὸν ψηφίσουν. Κι αὐτὸ ἔκανε. Μόνο ποῦ οἱ συνυποψήφιοί του, ἐπισημαίνοντας τὰ προβλήματα τῆς πόλης, εὗρισκαν πῶς τὸ ἔργο τοῦ Σταυρίδη δὲν ἀποτελοῦσε τεκμήριον ἱκανότητος τοῦ ἀπερχόμενου δήμαρχου.

Ὁ Β. Πυρσινέλλας, ὁ λαϊκὸς ὑποψήφιος δήμαρχος, ὅπως αὐτοχαρα-

κτηριζόταν, δημοσίευσε στὸν τύπο μιὰ προκήρυξη, στὴν ὁποία ἀνέλυε τὰ ἐλατήρια ποὺ τὸν ὥθησαν νὰ κατεβεῖ στὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα κι ἔδινε διαβεβαιώσεις γιὰ τὴν ὑπερκομματικὴ του ὑποψηφιότητα. Δὲν θεωρῶ -ἐλεγε- τὸν δημοτικὸν ἀγῶνα, ὡς ἐξάρτημα τοῦ πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, οὔτε τὸν δήμαρχον ὡς εὐτελὲς τοῦ κόμματος ὄργανον, χριόμενον ἀπὸ τοὺς κομματάρχας κατὰ τὴν ἀρέσκειάν των. Εἶμαι τουναντίον βαθύτατα ἐμποτισμένος μὲ τὴν ἀντίληψιν, τὴν ὁποίαν κατ' ἐπανάληψιν διεκήρυξα: ὅτι ὁ δημοτικὸς ἀγὼν εἶναι ἀγὼν καθαρῶς τοπικός, ἀγὼν ἀναγόμενος εἰς οἰκογενειακὴν ὑπόθεσιν τῆς πόλεως, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἔχουν θέσιν τὰ κόμματα καὶ ὅτι ὁ δήμαρχος, ὡς πρῶτος πολίτης αὐτῆς, δὲν χρίζεται ἀπὸ κανέναν ἄλλον, παρὰ ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ μόνον. Χαρακτήριζε τὴν κατάστασιν τῆς πόλης οἰκτρὰ καὶ ὑποσχόταν ὅτι θὰ διέθετε ὅλες τὶς δυνάμεις του γιὰ τὴν ἀνόρθωσίν της καθὼς καὶ τῆς Νήσου (ὑπαγόταν τότε στὸ Δῆμο Ἰωαννιτῶν)· θὰ φρόντιζε ἐπίσης γιὰ τὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τῶν προσφύγων. Στὴ δεύτερη προκήρυξή του (δημοσιευμένη τὴν ἡμέρα τῶν ἐκλογῶν, πρέπει νὰ εἶχε κυκλοφορήσει ἐνωρίτερα στὰ Γιάννινα) ἀπαριθμοῦσε τὰ κυριότερα προβλήματα, μὲ τὴν ἐπίλυση τῶν ὁποίων θὰ καταπιανόταν. Αὐτὰ ἦταν: 1) τὸ σχέδιο πόλεως, 2) ἡ ὁδοποιΐα, 3) οἱ ὑπόνομοι, 4) τὸ κατὰστρωμα τῶν κεντρικῶν δρόμων, 5) ἡ ὕδρευση, 6) ὁ φωτισμός, 7) τὰ σφαγεῖα, 8) τὸ νεκροταφεῖο (περιτοίχισή του), 9) τὰ ἔκθετα, 10) ἡ καθαριότητα κι ὁ πετρελαιοφωτισμός, 11) ἡ λίμνη (νὰ γίνῃ δημοτικὴ), 12) τὰ ὄρια τοῦ δήμου. Κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ προβλήματα ἀποτελοῦσε ὁλόκληρο κεφάλαιο τῆς ζωῆς τῆς πόλης. Ἀρκετὰ τὰ ἔλυσε, γι' αὐτὸ καὶ ἡ δημορχία του χαρακτηρίστηκε πετυχημένη.

Ὁ δεῦτερος φιλελεύθερος ὑποψήφιος Ἰω. Βαδαλούκας στὴν προκήρυξή του τόνιζε ὅτι κατέβαινε μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς πλειονότητος τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων (ὅπως ἀποδείχτηκε ἀπὸ τὴν ψηφοφορία ἦταν ἀληθινὸς ὁ ἰσχυρισμός του). Ἀναφερόταν στὰ προβλήματα τοῦ δήμου, κι ἔδινε ἔμφαση σὲ μερικά, ὅπως: α) ἀπαλλαγὴ τοῦ δήμου ἀπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ κηδεμονία τῆς προϋστάμενης ἀρχῆς, β) περισυλλογὴ καὶ περιφρούρηση τῆς περιουσίας τοῦ δήμου, 3) φροντίδα γιὰ τοὺς δρόμους καὶ τὶς πλατεῖες (ἔπρεπε νὰ σταματήσει ἡ διάνοιξη νέων πλατειῶν). Κατέληγε: Ἐκ τοῦ λαοῦ προερχόμενος καὶ εἰς τὸν λαὸν ἀνήκων καὶ ὡς λαϊκὸς ὑποψήφιος κατερχόμενος εἰς τὸν ἐκλογικὸν ἀγῶνα, θὰ τὸ θεωρήσω μεγίστην τιμὴν, ἐὰν ἐκλεγόμενος δυνήθω νὰ προσφέρω, ὅση μοι δύναιμι, τὰς ὑπηρεσίας μου εἰς τὴν ἐκθρέψασαν ἐμὲ πόλιν, εἰς τὴν πόλιν τῶν θρύλλων, εἰς τὰ ἀγαπημένα μας Γιάννινα. Ὁ Βαδαλούκας εἶχε ὡς δημοσιογραφικὸ ὄργανον τὴ Φωνὴ τῆς Ἡπείρου τοῦ Φιλ. Παπαρροῦση, ποὺ ἀνέστη καὶ πάλιν ἐκ νεκρῶν κατὰ τὴν προσφιλεῖ ἔκφραση τοῦ Χρ. Χρηστοβασίλη.

Ὁ τέταρτος ὑποψήφιος Γ. Βράσκος (τῆς ἀριστερᾶς) στὸ σύντομο πρόγραμμα του, ἀναγνώριζε τὸ πλῆθος τῶν προβλημάτων τῆς πόλης (χωρὶς

νά τὰ ἀπαριθμεῖ), ὑποσχόταν ὁμως νά τὰ ἐπιλύσει μέ τρόπο διαφορετικό ἀπό τοὺς συνυποψηφίους του. Σὲ πολλὰ σημεία νομίζει κανεὶς πὺς συνδιαλέγεται μέ τοὺς δημότες του κατὰ τρόπο σύγχρονο. Ἐλεγε: Δέν προβαίνομεν εἰς κενὰς ὑποσχέσεις. Μίαν μόνον ἀδιάσειστον ὑπόσχεσιν δίδομεν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ βάσις ὅλων: ὅτι θὰ φέρωμεν πρό τοῦ κοινοῦ πάντα τὰ ζωτικά ζητήματα τῆς πόλεως μέ ρητὴν καὶ ὑπεύθυνον τὴν ἡμετέραν γνώμην. Σκοπὸς μας εἶναι νά προκαλέσωμεν τὸ ἐνδιαφέρον παντὸς δημότου διὰ τὰ δημοτικά μας ζητήματα. Θὰ προσκαλέσωμεν εἰς συνεργασίαν πάντα συνδημότην, τοῦ ὁποίου ἡ εἰδικότης καὶ τὸ κῦρος πρέπει νά χρησιμοποιηθῇ διὰ τὸ κοινὸν καλόν... Δέν θὰ κάμωμεν θαύματα. Ἀπλῶς θὰ θέσωμεν εἰς κίνησιν τὰς πλουτοπαραγωγικὰς καὶ κοινωνικὰς δυνάμεις τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ, ἐν γνώσει καὶ συνεργασίᾳ καὶ ὑπὸ τὸν ἀσυνκάλυπτον ἔλεγχον αὐτοῦ. Πρό παντὸς ἔργου θὰ προηγείται εὐρεῖα καὶ μεθοδικὴ συζήτησις, ἀλλὰ καὶ δραστηρίᾳ ἐκτέλεσις ἐν περιπτώσει ἐγκρίσεως.

Ἐπῆρχε, τέλος, καὶ ἓνα ἀκόμα (πέμπτο) ψηφοδέλτιο, ἀκέφαλο, χωρὶς ὑποψήφιο δῆμαρχο, τὸ ὁποῖο κατάρτισε ἡ Ὁμοσπονδία ἐπαγγελματιῶν Ἑπείρου. Δέν τὴ ἐνδιέφερε ὁ δῆμαρχος, ἀλλὰ οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι, οἱ ὁποῖοι ἐπαιρναν καὶ τίς ἀποφάσεις. Σὲ προκήρυξή τους ἐξηγοῦσαν τὴν αἰτία ποὺ τοὺς ὥθησε νά καταρτίσουν δικό τους ψηφοδέλτιο: Ὡς ἐπαγγελματίαι δημοτικοὶ σύμβουλοι, θέτομεν ὡς πρόγραμμά μας τὴν ἀνάδειξιν τῆς πόλεώς μας, ἔχοντες τὴν γνώμην ὅτι ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν Ἰωαννίνων, ἐργαζόμεθα ὑπὲρ τῆς πόλεως, ἣν ἀποτελοῦμεν ἡμεῖς, οἱ συνάδελφοί μας καὶ οἱ συμπολίται μας. Ὑποσχέσεις πλουσίας δέν δίδομεν διότι ἐσυνήθισε καὶ ἐχώρτασε ὁ λαὸς ἀπὸ ὑποσχέσεις. Μίαν μόνον ὑπόσχεσιν δυνάμεθα νά δώσωμεν, ὅτι θὰ ἐργασθῶμεν μέ ὅλας τὰς δυνάμεις μας.

Στὸ μεταξύ, στίς 10 Ὀκτωβρίου, ἀνακηρύχτηκαν ἀπὸ τὸ Πρωτοδικεῖο οἱ ὑποψήφιοι δῆμαρχοι, δημαρχιακοὶ πάρεδροι καὶ δημοτικοὶ σύμβουλοι. Ἦταν οἱ ἑξῆς: α) Ὑποψήφιοι δῆμαρχοι: 1) Γ. Σταυρίδης, 2) Β. Πυρσινέλλας, 3) Ἰωαν. Βαδαλούκας (σ' αὐτοὺς προστέθηκε καὶ ὁ Γ. Βράσκος). β) Ὑποψήφιοι δημαρχιακοὶ πάρεδροι: 1) Φίλ. Περάτης, 2) Θεοχ. Δεσσόπουλος, 3) Δημ. Βλαχλείδης. γ) Ὑποψήφιοι δημοτικοὶ σύμβουλοι: 1) Λεων. Μίσιος, Γέωρ. Ρίκκης, Κων. Πετσαλίτης, Γέωρ. Βλαχλείδης, Ἀθ. Στούπης, Κ. Ρώϊμπας, Σπ. Δάκαρης, Ἀδ. Τσατσάνης, Στ. Χαρισιάδης, Περ. Κίγκος, Κ. Μουμούδης, Παῦλ. Τζώρτζης, Ἀν. Εἰούρας, Ἀντ. Ἀσβεστᾶς, Σαμπεθαί Χαΐμ Καμπιλῆς, Ἐμ. Ἰουδᾶ Λεβῆς, Ἰσραὲλ Ἰσραήλ Λεβῆς, Ἀν. Μπαμπασίκας, Ἀν. Χατζηγῶγος, Γ. Γκάνιος, Δημοσ. Χατζῆς, Ἀριστοτέλης Στατηρᾶς, Χαράλ. Λάμπας, Δ. Κωστής, Γ. Παπανικολάου ἢ Μπαμπούρης, Β. Βακάλης, Π. Χρυσοβιτσινός, Κ. Τόδουλος, Φώτ. Ροδάνας, Ἀλέξ. Χατζῆς, Κ. Γκλίναβος, Γ. Συρμακέσης, Στέφ. Δρούγκας, Γ. Κουκουνούρης, Ι. Τσίπας, Ν. Δήμος, Ἀθ. Βακαλόπουλος, Τάσιος Γρηγοριάδης, Θεόδ. Τσα-

κελίδης, Στέφ. Βερτόδουλος, Θεμ. Μέλης, Ν. Στάμος, Εὐθ. Τζάλλας, Κ. Βλέτσας.

Ἐκ τῶν ὑποψήφιους δημάρχους μόνο ὁ Γ. Σταυρίδης κατόρθωσε νὰ συγκροτήσῃ ὁλοκληρωμένο ψηφοδέλτιο ποὺ περιλάμβανε τοὺς ἑξῆς: Δήμαρχος: Γεώργιος Κ. Σταυρίδης, ἱατρός.- Δημαρχιακοὶ πάρεδροι: Δημ. Βλαχλείδης, ἱατρός, Θ. Δεσσόπουλος, συνταξιῶχος ἀντ/ρχης, Φίλιππος Περάτης, ἔμπορος.- Δημοτικοὶ σύμβουλοι: Ἀντώνιος Ἀσβεστάς, δερματέμπορος, Γεώργιος Βλαχλείδης, δικηγόρος, Σπυρίδων Δάκαρης, οἶνοπνευματέμπορος (τῆς Ἑνώσεως Ἐφédρων πολεμιστῶν), Περικλῆς Κίγκος, κτηματίας, Γεώργιος Κουκουνούρης, ἔμποροκρεοπώλης, Χαράλαμπος Λάμπας, ξυλέμπορος, Ἐμμανουὴλ Ἰουδᾶ Λεβῆς, ἔμπορος, Ἰσραὴλ Λεβῆς, φαρμακοποιός, Λεάνδρος Μίσιος, δικηγόρος, Κων. Μουμούδης, ἔμπορος, Κων. Μπλέτσας, καφεπώλης, Ἀναστάσιος Ξιούρας, ὁδοντίατρος, Κων. Ρωῦμπας, δικηγόρος, Νικόλ. Στάμος, ἔμποροπαντοπώλης, Ἀριστείδης Στατηρᾶς, βυρσοδέψης, Ἀθαν. Στούπης, δικηγόρος, Εὐθύμιος Τζάλλας, δημοσιογράφος (τῆς Ἑνώσεως Ἐφédρων), Δημοσθένης Χατζῆς, ἱατρός.- Ψηφοδέλτιο ἀκέφαλο, χωρὶς δήμαρχο, μὲ μόνο ὑποψήφιους συμβούλους παρουσίασε, ὅπως σημειώθηκε καὶ ἡ Ὀμοσπονδία Ἐπαγγελματιῶν, μὲ τοὺς: Ἀθαν. Βακαλόπουλο, Βασ. Βακάλη, Στέφ. Βερτόδουλο, Κων. Γκλίναβο, Λάκη (Νικόλαο) Δῆμο, Στέφ. Δρούγκα, Γεώργ. Κουκουνούρη, Δημ. Κωστή, Χαράλαμπο (Λούσια) Λάππα, Ἀναστ. Μπαμπασίκα, Γεώργιο Παπανικολάου (Μπαμπούρη), Φώτιο Ροδᾶνα, Γεώργ. Συρμακέση, Ἰωάν. Τσίπα, Πανυλᾶκη Τζώρτζη, Κωστάκη Τόδουλο, Ἀλέξανδρο Χατζῆ (Νησιώτη), Πέτρο Χρυσοβιτισινό. Πολλοὺς ἀπὸ τὸ ψηφοδέλτιο τῶν Ἐπαγγελματιῶν εἶχαν συμπεριλάβει οἱ ὑποψήφιοι δήμαρχοι στοὺς συνδυασμοὺς τους. Γιὰ τὴ μὴ κατάρτιση ψηφοδελτίου ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὑποψήφιους δημάρχους ἢ Ἑπειρωτικῇ ἡχῇ (25-10-25) σημειώνει: *Εὐρύτατα ἐσχολιάζετο παρ' ὅλου τοῦ κόσμου τῆς πόλεως τὸ ἐξακριβωθέν γεγονός, ὅτι οὔτε ὁ κ. Πυρσινέλλας, οὔτε ὁ κ. Βαδαλούκας κατώρθωσαν νὰ ἐμφανισθοῦν μὲ ὁμοιογενὲς ψηφοδέλτιον. Μὴ ἔχοντες οὐδενὸς οὐδεμίαν δῆλωσιν ἢ ὑπόσχεσιν, ἀνεργμάτιστοι καὶ φοβισμένοι, ἠρκέσθησαν μόνον εἰς τὸ νὰ δανεισθοῦν ὀνόματα καὶ νὰ σταχυολογήσουν τῇδε ἀκείῃσε συμβούλους, ἀπὸ τὸ ψηφοδέλτιον τοῦ κ. Σταυρίδη ἢ τῆς «Ὀμοσπονδίας τῶν Ἐπαγγελματιῶν» ἢ καὶ ἀπὸ τοὺς εἰς οὐδὲν ψηφοδέλτιον ἀνήκοντας. Τὸ τοιοῦτον ἐκρίθη παρὰ πάντων ὡς τελεία ἀπογύμνωσις τῶν ὡς ἄνω ὑποψηφίων καὶ ἐχαρκτηρίσθη ὡς ἐνδειξις τῆς βεβαίας των ἀποτυχίας. Οἱ ἐκτιμήσεις τῆς ἐφημερίδας ἦταν λανθασμένες. Οἱ Πυρσινέλλας καὶ Βαδαλούκας πῆραν τοὺς περισσότερους ψήφους, ὁ Σταυρίδης ἦρθε τρίτος.*

Μὲ ἡσυχία καὶ τάξη, χωρὶς τὴ δημιουργία ἐπεισοδίων, ἐγιναν οἱ δημοτικὲς ἐκλογές. Τὰ ἀποτελέσματά τους ξάφνιασαν πολλοὺς, κυρίως τοὺς βενιζελικούς, ποὺ ἐπίσημα εἶχαν ὑποστηρίξει τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Γ. Σταυ-

ρίδη. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Β. Πυρσινέλλα, χαιρετίστηκε ἀπὸ τὸν ἀντιβενιζελικὸ κόσμον -στὸν ὁποῖο καὶ ἀνῆκε, ἃν καὶ κατέβηκε ὡς ἀνεξάρτητος- χαιρετίστηκε καὶ ἀπὸ τὸ βενιζελικὸ *Κῆρυκα* καὶ ἀποδοκιμάστηκε ἀπὸ τὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, (ὕποστήριζε τὸ Γ. Σταυρίδη).

Ὁ νέος δήμαρχος Βασίλειος Πυρσινέλλας, μέγας εὐεργέτης τῶν Ἰωαννίνων.

Πρὶν γίνεαι ἀναφορὰ στὴν κριτικὴ τῶν ἐφημερίδων, ἃς σημειώσουμε τὰ ἀποτελέσματα. Ψήφισαν συνολικὰ στὰ 4 ἐκλογικὰ τμήματα τῆς πόλης 1806 ψηφοφόροι (στὶς προηγούμενες βουλευτικὲς ἐκλογὲς εἶχαν ψηφίσει 2800, σημειώθηκε συνεπῶς μεγάλη ἀποχή).

Συνολικὰ ὁ Β. Πυρσινέλλας συγκέντρωσε 588 ψήφους καὶ ἐκλέχτηκε δήμαρχος, ὁ Ἰω. Βαδαλούκας 496, ὁ Γ. Σταυρίδης 460 καὶ ὁ Γ. Βράσκος 260 (σημαντικὴ ἐπιτυχία τῆς ἀριστερᾶς). Ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* ἀπέδωσε τὴ νίκη τοῦ Β. Πυρσινέλλα στοὺς ψήφους τῶν Νησιωτῶν καὶ τῶν προσφύγων τῆς πόλης, τῆς Ἀσφάκας καὶ τοῦ ἁγ-Γιάννη Μπουνίλας, γιὰ τὸ σὲ κύριο ἄρθρο τῆς (26-10-25) τὸν ἀποκαλοῦσε *Δήμαρχο Ἀσφάκας*.

Δὲν παρέλειπε, βέβαια νὰ ἐπιρρίψει τὴν εὐθύνη τῆς ἀποτυχίας τοῦ Σταυρίδη στὴ διάσπαση τῶν φιλελευθέρων, ἀφοῦ ὁ ἕτερος τῶν δύο φιλελευθέρων ὑποψηφίων δημάρχων κ. Βαδαλούκας δὲν ἔσχε τὴν δύναμιν νὰ καταβάλλῃ τὸν πειρασμὸν τῆς φιλοδοξίας διὰ νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἐνὸς, τέλος, πιστὸν μέχρι χθὲς ὄργανον τῆς φιλελευθέρας παρατάξεως (ὁ *Κῆρυξ*) ἠπίστησε καὶ ἐπρόδωσεν ἕνα ἀγῶνα... Καὶ δὲν πρέπει νὰ παραξενυθῇ κανεὶς διότι ἀντὶ Δημάρχου Ἰωαννίνων, συνηντήσαμεν *Δήμαρχον Ἀσφάκας*.

Ἡ *Ἡπειρος* χαιρετίζοντας τὴ νίκη τοῦ Β. Πυρσινέλλα, τὴν ἀποδίδει σὲ ἄλλες αἰτίες ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ πρόβαλλαν οἱ ἀντίπαλοι ἐφημερίδες. Τιτλοφορεῖ τὸ ἄρθρο τῆς συμβολικά: *Ὁ θάνατος τῶν εἰδώλων*. Ἐξαίρει τὶς ἱκανότητες τοῦ νέου δημάρχου (νέος ἄνθρωπος, πολιτισμένος, μὲ λεπτὴν μόρφωσιν καὶ λεπτὴν καλαισθησίαν, χρόνους πολλοὺς διαβιώσας κατὰ καιροὺς εἰς εὐρωπαϊκὰς πόλεις καὶ ἐφοδιασμένος καὶ μὲ τὴν γνῶσιν καὶ μὲ τὴν ἐμπειρίαν τῆς κομψῆς γραμμῆς τῶν πόλεων ἐκείνων καὶ μὲ τὴν ἀντίληψιν τῶν προσπαθειῶν τὰς ὁποίας ἕνας πολιτισμένος δήμαρχος καλεῖται νὰ καταβάλλῃ ἵνα μορφοποιήσῃ καὶ ἐξωραΐσῃ μίαν πόλιν) καὶ ἀποδίδει τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὴν μεγάλην ἀποχὴν τῶν Φιλελευθέρων (σὲ 1500 ὑπολόγιζε αὐτὸς τοὺς μὴ ψηφίσαντες σὲ σχέση μὲ τὶς προηγούμενες

έκλογές, όταν είχαν ψηφίσει μόνο Φιλελεύθεροι, οί αντιβενιζελικοί είχαν κηρύξει άποχή). Αυτόί, οί μη ψηφίσαντες, εξέλεξαν τόν Β. Πυρσινέλλα. Και δέν έψήφισαν. άηδιασμένοι από τὰ τερτίπια και τὰς έμπαθείας και τήν

Γεώργιος Κ. Σταυρίδης, γιατρός, πρώην δήμαρχος Ιωαννίνων και έπίσημος υποψήφιος του κόμματος των Φιλελευθέρων στις δημοτικές εκλογές.

στενοκεφαλιάν των δῆθεν ταγών του κόμματός των. Δέν έψήφισαν διότι έζήτουν ένα δήμαρχον πληροῦντα τὰς λαϊκάς αξιώσεις. Και ό λαός αυτός άηδιασμένος δέν έψήφισεν. Άλλ' άποσχών διεμαρτυρήθη και άπεδοκίμασε διά παντός πλέον (λανθασμένη εκτίμηση...) τὰ είδωλα των πονηρών κομμαρχών ένταῦθα. Χαιρετίζομεν μετ' ένθουσιασμού τήν λαϊκήν αυτήν άφύπνισιν και συγχαίρομεν πρό παντός τήν «Όμοσπονδίαν των Έπαγγελματιών», όχι όλίγον συνεργήσασαν διά τό κρήνισμα των ειδώλων και άπολιθωμάτων. Δέν παρέλειψε βέβαια ό Χατζής νά είρωνευτεί τους ισχυρισμούς ότι οί πρόσφυγες τής Άσφάκας είχαν εκλέξει τόν Πυρσινέλλα, άφου ό άριθμός τους δέν ξε-

περνούσε τους 25 (ψηφοφόρους) και φυσικά δέν άλλοίωσε τό άποτέλεσμα.

Ό Κήρυξ χαιρέτησε κι αυτός τή νίκη του Πυρσινέλλα που με πάθος υποστήριξε, προκαλώντας τή μήνη των όμοϊδεατών των Φιλελευθέρων. Δικαιολογούσε τὰ αίτια που τόν όδήγησαν νά σταθεί στο πλευρό ενός πραγματικά ανεξάρτητου υποψήφιου δήμαρχου και έκανε σφοδρή επίθεση κατά των παραγόντων του κόμματος των Φιλελευθέρων (τόν κύκλο του Σταυρίδη) και τής Ήπειρωτικής ήχους που όδήγησαν με τήν πολιτεία τους στη διάσπαση του κόμματος. Ή Ήπειρωτική ήχώ, από τήν πλευρά της, έπνεε μένεα έναντίον του, τόν άποκαλούσε προδότη και Ιούδα που γρήγορα θά πλήρωνε τό τίμημα τής προδοσίας του. Δέν πίστευε καθόλου ότι ό Β. Πυρσινέλλας ήταν πραγματικά ανεξάρτητος, πάντως από τήν εκλογή του, υποστήριξε, οί Φιλελεύθεροι πήραν ένα καλό μάθημα.

Ό ισχυρισμός του Κήρυκος για τήν ανεξάρτητη θέση του Πυρσινέλλα, επιβεβαιώνεται, ως ένα σημείο, κι από τή στάση απέναντί του τής αντιβενιζελικής Έλευθερίας. Δέν είδε με πολλή συμπάθεια τήν υποψηφιότητα του Β. Πυρσινέλλα ό Χρηστοβασίλης, ούτε τόν υποστήριξε κατά τήν προεκλογική περίοδο. Μάλιστα τίς διακηρύξεις και τό πρόγραμμά του τὰ σχολίασε με κάποια είρωνεία. Ωστόσο δέχτηκε με ένθουσιασμό τό άποτέλεσμα

τῶν ἐκλογῶν, ἔστω κι ἂν ἔδινε τὴ δική του ἐρμηνεία σ' αὐτό. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ κ. Β. Πυρσινέλλα -ἔγραφε- ὡς πρώτου αἵρετοῦ δημάρχου Ἰωαννιτῶν, δὲν ὀφείλεται οὔτε εἰς τὴν δημοτικότητά του, διότι οὐδέποτε ἠθέλησε

Σπυρίδων Δάκαρης, τοῦ ψηφοδελτίου τοῦ Γ. Σταυρίδη, ὁ πρῶτος σὲ σταυροὺς δημοτικὸς σύμβουλος.

(Σκίτσο Ἀπ. Βερτόδουλου)

οὗτος νὰ καλλιεργήσῃ δημοτικότη-
τα... οὔτε εἰς τὴν πολιτικὴν του
ἐξάρτησιν, διότι οὐδέποτε ὁ νικητὴς
τοῦ χθεςινοῦ δημοτικοῦ ἀγῶνος
προσεκολλήθη εἰς κόμμα πολιτικόν.
(Κι ὅμως! ὁ Πυρσινέλλας ἀνῆκε
στὸν εὐρύτερο χωρὸ τῆς ἀντιβενιζε-
λικῆς παράταξης, τῆς ὁποίας στὸ
παρελθὸν διετέλεσε καὶ βουλευτὴς
καὶ δήμαρχος). Ἡ ἐπιτυχία του ὀφεί-
λεται εἰς τὸ ὅτι ὁ κόσμος ἐβαρέθηκε
τὰ κόμματα καὶ τὰς παλαιὰς κομμα-
τικὰς μεθόδους. Ὁ κόσμος διψοῦσε
γιά πολιτικὴ ἀνεξαρτησία καὶ ἐψήφι-
σε τὸν κ. Β. Πυρσινέλλαν... Ὁ λαὸς
τῶν Ἰωαννίνων, σιχαθεὶς τὸν ὀργιά-
ζοντα εἰς βάρος του πολιτικὸν κομ-
ματισμόν, κατεψήφισε τὸν μὲν Γ.

Σταυρίδην, διότι ἐκηρύχθη ὡς ὑποψήφιος τοῦ ὑπὸ τὸν Καφαντάρην κόμ-
ματος τῶν «Προοδευτικῶν Φιλελευθέρων», ἥτοι τῶν γνησίων Βενιζελικῶν,
τὸν δὲ κ. Ἰω. Μπανταλούκαν, ὡς ὑποψήφιον τοῦ ὑπὸ τὸν Παπαναστασίου
κόμματος τῆς «Δημοκρατικῆς ἐνώσεως», κι ἐψήφισε τὸν κ. Βασ. Πυρσινέ-
λλαν, ὡς μὴ ἀνήκοντα, ἢ τουλάχιστον τὸν ἐπαγγελθέντα ὅτι δὲν ἀνήκει εἰς
οὐδὲν κόμμα. Οἱ ἀπόψεις τοῦ Χρηστοβασίλη, ἂν καὶ περιέχουν τὴ δική
τους ἐρμηνεία, πλησιάζουν ἐκεῖνες τοῦ Γ. Χατζῆ.

Οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι ποὺ ἐκλέχτηκαν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀνυπαρξίας ἐπί-
σημων ψηφοδελτίων ἐκ μέρους τῶν Β. Πυρσινέλλα, Ἰω. Βαδαλούκα καὶ
Γ. Βράσκου, συγκροτοῦσαν σύνολο προσώπων ἐπιλεγμένων ἀπὸ διάφορα
ψηφοδέλτια, ἐπίσημα κι ὄχι. Οἱ σύμβουλοι, ἀπὸ ὅλα τὰ ψηφοδέλτια, ἐκλέ-
χτηκαν μὲ τὴν ἐξῆς σειρὰ ἐπιτυχίας: 1) Σπυρ. Δάκαρης, ψῆφοι 972,
2) Γ. Βλαχλείδης 968, 3) Εὐθ. Τζάλλας 938, 4) Λέαν. Μίσιος 931, 5) Χαράλ.
Λάμπας 876, 6) Κων. Μουμούδης 862, 7) Στέφ. Βερτόδουλος 806, 8) Παῦλ.
Τζώρτζης, 9) Ἀν. Μπαμπασίνας 767, 10) Λ. Δῆμος 768, 11) Στέφ. Δρού-
γκας 705, 12) Ἀριστ. Στατηρᾶς 672, 13) Ἀδ. Τσατσάνης 676, 14) Γ. Κου-
κουνούρης 635, 15) Π. Κίγκος 631, 16) Ἀν. Ἀσβεστᾶς 617, 17) Ι. Τοίπας
579, 18) Ἰσ. Λεβῆς 546, 19) Β. Βακάλης 529, 20) Γ. Παπανικολάου ἢ Μπα-
μπούρης 527, 21) Κ. Ρώϊμπας, 523 22) Ἀθ. Στούπης 504, 23) Ἀν. Ξιούρας
491, 24) Γ. Ρίγκης 488, 25) Ἐμ. Λεβῆς 483, 26) Ν. Στάμος 461, 27) Ἀλ. Χα-

τζής 449, 28) Κ. Τόδουλος 448, 29) Π. Χρυσοβιτσινός 443, 30) Δημ. Χατζής 418, 31) Θεμ. Μέλης 418, 32) Φ. Ροδάνας 414, 33) Ἀθ. Βακαλόπουλος 411, 34) Κ. Βλέτσας 410, 35) Δ. Κωστής 378, 36) Κ. Πετσαλίτης 363, 37) Ἀν. Χατζηγῶγος 341, 38) Κ. Γκλίναβος 331, 39) Σαμπεθαί Καμπιλής 327, 40) Γ. Συρμακέσης 304, 41) Στ. Χαρισιάδης 247, 42) Γ. Γκάνιος 226, 43) Ἀν. Γρηγοριάδης 201, 44) Δ. Τσακελίδης 185.

Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ 12 πρῶτοι χαρακτηρίστηκαν ὅτι ἐκπροσωποῦν τὴν πλειοψηφία τοῦ Δημοτικοῦ συμβουλίου. Οἱ Δάκαρης, Βλαχλείδης, Τζάλλας, Μίσιος, Λάμπας, Μουμούδης καὶ Στατηρᾶς, ἀνῆκαν στὸ ψηφοδέλτιο τοῦ Γ. Σταυρίδη. Οἱ Βερτόδουλος, Τζώρτζης, Μπαμπασίκας, Δήμος καὶ Δρούγκας, προέρχονταν ἀπὸ τὸ ψηφοδέλτιο τῆς Ὁμοσπονδίας Ἐπαγγελματιῶν. Τῇ μειοψηφία τοῦ Δημοτικοῦ συμβουλίου ἀπετέλεσαν οἱ: Β. Βακάλης, Γ. Παπανικολάου, Κ. Ρώϊμπας, Ἀθ. Στούπης, Ἀν. Ξιούρας καὶ Γ. Ρίκκης. Οἱ Ρώϊμπας, Στούπης καὶ Ξιούρας ἦταν ὑποψήφιοι τοῦ Γ. Σταυρίδη, οἱ Βακάλης καὶ Παπανικολάου τῆς Ὁμοσπονδίας Ἐπαγγελματιῶν καὶ ὁ Γ. Ρίκκης, δημοσιογράφος (πολλές φορὲς ἀντικαθιστοῦσε τὸ Γ. Χατζῆ στὴ διεύθυνση τῆς *Ἡπείρου*, ὅταν ὁ τελευταῖος ἀπουσίαζε) ἴσως ἦταν τῆς ἐπιλογῆς τοῦ Β. Πυρσινέλλα. Ποιὲς ἦταν οἱ διατάξεις τοῦ νόμου ποὺ καθόριζαν τὴ σύνθεση τῆς πλειοψηφίας καὶ μειοψηφίας δὲ γνωρίζω. —

Το σκάνδαλο *Εὐδιᾶ* καὶ οἱ δημοτικὲς ἐκλογές, εἶχαν ἐπισκιάσει γιὰ ἀρκετὲς ἐβδομάδες ἄλλα γεγονότα πανελλήνιας καὶ τοπικῆς σημασίας, ποὺ ἐπανῆλθαν, ὅπως ἦταν φυσικό, στὴν ἐπικαιρότητα, μόλις κόπασε ὁ θόρυβος ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Τὸ πρῶτο ἦταν ἡ διάλυση ἀπὸ τὸν Πάγκαλο, στίς 29 Σεπτεμβρίου, τῆς Δ' *Συντακτικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως*. Συνοδεύτηκε μὲ κυβερνητικὴ ἀνακοίνωση, ὅτι οἱ ἐκλογές θὰ γίνονταν τὸ Μάρτιο ἢ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1926. Ἐκλογές ἔγιναν τὸ 1926, ὅχι ὁμῶς γιὰ τὴν ἀνάδειξη βουλευτῶν, ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνει ὁ Πάγκαλος πρόεδρος Δημοκρατίας.

Ὁ ἀντιβενιζελικὸς τύπος χαιρέτησε μὲ ἐνθουσιασμὸ τὴ διάλυση τῆς μονόπλευρης βουλῆς καὶ ἐπλεξε τὸ ἐγκώμιο τοῦ Πάγκαλου γιὰ τὴν τολμηρὴ του ἀπόφαση. Σὲ ἐκδηλώσεις ἱκανοποίησης δὲν ὑστέρησε κι ὁ ἀντιβενιζελικὸς τύπος τῶν ἐπαρχιῶν. Ὁ Χρηστοβασίλης, σὲ κύριο ἄρθρο του, μὲ τίτλο: *Ἡ ἄλωση τῆς Βασιλλῆς*, τόνιζε: *Ὁ Πάγκαλος, γενναῖος στρατιώτης ὢν... κατέλυσε τὴν Βασιλλῆν των (τὴ βουλὴ τῶν Βενιζελικῶν), τὴν ψευδο-συνέλευσίν των, προῖόν βίας καὶ τρομοκρατίας, δι' ἧς ἐπλαστογραφήθη τὸ φρόνημα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οὕτω... ἐλύθησαν τὰ δεσμὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί... θὰ ἔχωμεν τὰς πρώτας ἐλευθέρας ἐκλογὰς τοῦ Δημοκρατικοῦ καθεστῶτος...* Μὲ τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμὸ δέχτηκε καὶ ἡ *Ἡπειρος* τὴ διάλυση τῆς βουλῆς. Στὰ δυὸ ἄρθρα ποὺ ἔγραψε ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ Χατζῆ Γ. Ρίκκης εἶναι διάχυτος αὐτὸς ὁ ἐνθουσιασμός: *Προχώρα εἰς τὸ ἔργον*

σου Θεόδωρε Πάγκαλε -κατέληγε στο δεύτερο-, ὅπερ ὑπεσχέθης καὶ ὅτι φαίνεται ὅτι πράγματι ἐπιτελεῖς, μὴ ἐπηρεαζόμενος παρ' οὐδενός. Προχώρει εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πολιτικῆς ὁμαλότητος, ἔστω καὶ ἂν ὀλίγοι φωνασκοῦσι... Προχώρει εἰς τὸ ἔργον σου. Ὁ λαὸς ἐπιδοκιμάζει τοῦτο. Στὴ διάλυση τῆς βουλῆς εἶχε ἀντιταχθεῖ κυρίως ἡ Δημοκρατικὴ Ἐνωσις τοῦ Παπαναστασίου. Τὰ φιλελεύθερος τοποθέτησης κόμματα καὶ οἱ παράγοντές τους, ὅπως ὁ Κονδύλης, τὴν ἐβροισκαν σωστὴ καὶ τὴ χαρακτηριστίζαν τολμηρῇ. Εὐνοϊκὴ ἀπήχησις εἶχε ἡ διάλυση καὶ στὴν κοινὴ γνώμη.

Τὰ γεγονότα ὁμως ἔρχονταν τὸ ἓνα κατόπι τοῦ ἄλλου καὶ κρατοῦσαν σὲ συνεχὴ ἐγρήγορση τοὺς Ἕλληνες καὶ φυσικὰ καὶ τοὺς Γιαννιώτες. Στὴν Ἀθήνα ὁ Πάγκαλος κατόρθωσε νὰ ἐγκλωβίσει σ' ἓνα σπῆτι τὸν Πλαστήρα, νὰ τὸν συλλάβει καὶ στὶς 25 Ὀκτωβρίου νὰ τὸν ἐπιβιβάσει σὲ ἀντιτορπιλικὸ καὶ νὰ τὸν στείλει στὴν Ἰταλία. Ὁ Πάγκαλος, σωστὰ ἐκτιμώντας τίς προθέσεις τοῦ Πλαστήρα γιὰ ἀνατροπὴ του, θεωροῦσε τὸ στρατηγὸ ὡς τὸ μεγαλύτερο ἐχθρό, ἱκανὸ νὰ συσπειρώσει τοὺς ἀντίπαλους, γιὰ ἓνα ἀποφασιστικὸ πλῆγμα ἐναντίον του. Οἱ ἀντιβενιζελικὲς ἐφημερίδες ἔσπευσαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν περίστασι γιὰ νὰ ἐξωτερικεύσουν ὅλα τὰ ἐχθρικά συναισθήματα, τὰ συσσωρευμένα στὶς καρδιές του ἀπὸ τὴ δράσι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπανάστασις, τὴν ὁποία θεωροῦσαν ἀντεθνικὴ, πολὺ περισσότερο ἀφοῦ κύριος ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἐκτέλεσι τῶν ἐξ τυπικὰ ἦταν ὁ Πλαστήρας. Ἡ Ἐλευθερία εἶχε ἐκφέρει τὴ γνώμη της, ἡ Ἡπειρος τὴν ἀκολούθησε, μὲ χαρακτηρισμοὺς πού χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἀντίπαλοι ὡς τὸ θάνατό του. Ἐγραφε: (30-10-25): Αἱ νεώτεραι εἰδήσεις αἱ σχετικαὶ μὲ τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἀπέλασιν τοῦ Πλαστήρα, παρέχουν πλῆθος λεπτομερειῶν... ὅπου ὁ οἰκτρὸς αὐτὸς κωμικοτραγικὸς ἥρωας κινεῖται ἀπὸ ὀρόφου εἰς ὀρόφον καὶ ἀπὸ ταράτσας εἰς ταράτσαν μὲ τὴν ἐλεεινὴν φευγάλαν ἰσχυροῦ Δὸν Κιχώτου, ἥρωος φαιδρᾶς ὁπερέττας. Ἀλλ' εἰς τὸ σύνολον αὐτὸ ὑπάρχει καὶ μία μικρὰ λεπτομέρεια: Ὅτι παρέμειναν εἰς χεῖρας τῶν ἀρμοδίων ἀποδείξεις πείθουσαι ὅτι ὁ οἰκτρὸς αὐτὸς καταστροφεὺς ἠτοίμαζε καὶ νέον κίνημα, διὰ νὰ γίνῃ ἡ Ἑλλὰς πλεον ἢ Ἑλλὰς τοῦ Σαμουήλ καὶ τῆς Σλαβοκρατίας τῶν περασμένων αἰώνων. Εἶναι ἐμφανές, ὅτι ἡ ἀρθρογραφία τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων ἀπέβλεπε στὸ νὰ μειώσῃ τὸ ἥθος καὶ τὸ κύρος τοῦ στρατηγοῦ στὶς πλατεῖες λαϊκὰς μάζες πού τὸν ἀκολουθοῦσαν, χωρὶς ὁμως νὰ τὸ πετύχουν. Τὰ κατοπινὰ γεγονότα τὸ ἀπέδειξαν. Ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ ἀγνόησε τελείως τὸ γεγονὸς τῆς σύλληψις τοῦ Πλαστήρα, μόνον τὴν ἀφίξή του στὸ Πρίντεζι σημείωσε. Εἶχε προῖδεάσει ὁμως τὸ κοινὸ της δέκα πέντε μέρες πρὶν, μὲ τὴ δημοσίευσιν τῆς εἰδήσις, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ κυβέρνησις εἶχε στὰ χεῖρα της συγκεκριμένα στοιχεῖα γιὰ ἀπόπειρα βίαιης ἀνατροπῆς της. Στὴ συνωμοσίᾳ -ἔλεγον- ἐνέχονταν καὶ πολλὰ πολιτικὰ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα θέλησαν νὰ ἐκμεταλλευτοῦν τὸ γόητρο τοῦ Πλαστήρα, καὶ τὴ μεγάλη ἐπιρροή του στὸ στρατό.

Από καιρό ἡ Βουλγαρία εἶχε γίνει πονοκέφαλος γιὰ τὴν Ἑλλάδα· οἱ αἰτίες ἦταν πολλές. Ἡ πικρία τῶν Βουλγάρων ἐθνικιστῶν γιὰ τὶς ἥττες τοὺς ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας σὲ δυὸ πολέμους, τοὺς ἔκανε νὰ ζητοῦν ἐκδίκηση. Στὸ ἐσωτερικὸ καταπίεζαν ἀφόρητα τοὺς ἐναπομείναντες Ἑλληνας γιὰ νὰ τοὺς ὑποχρεώσουν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴ Βουλγαρία, ἐνῶ ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα τοὺς, οἱ κομιτατζήδες, σὲ συνεργασία μὲ τὴν κυβέρνησι, ἔμπαιναν στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος καὶ δημιουργοῦσαν ἐπεισόδια, ἀκόμα καὶ σὲ δολοφονίες ἔφταναν. Σκοπὸς τοὺς ἡ δημιουργία κατάστασης ἀναταραχῆς καὶ ἀναρχίας, ποὺ θὰ διευκόλυνε τὰ σχέδιά τοὺς γιὰ τὴν αὐτονομίη τῆς Μακεδονίας (τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς σερβικῆς) καὶ τὴν προσάρτησίν της στὴ Βουλγαρία. Οἱ τεταμένες σχέσεις ἀνάμεσα στὶς δυὸ χώρες δὲν ἄργησαν νὰ πάρουν ἐκρηκτικὴ μορφή ὅταν, στὶς 18 Ὀκτωβρίου 1925, βουλγαρικὰ στρατεύματα τῆς παραμεθορίου χτύπησαν ἑλληνικὸ φυλάκειο, στὴν περιοχὴ τῶν Πορροῖων καὶ σκότωσαν δυὸ Ἑλληνας στρατιῶτες καὶ τὸ διοικητὴ τοῦ συνοριακοῦ τομέα· πήγαινε στὸ βουλγαρικὸ φυλάκειο, μὲ λευκὴ σημαία, γιὰ νὰ συζητήσῃ μὲ τοὺς Βούλγαρους ἀξιωματικούς, τὴ διευθέτησιν τοῦ ἐπεισοδίου. Ὅταν ὁ Πάγκαλος πληροφορήθηκε τὰ γεγονότα ἔγινε ἔξω φρενῶν. Χωρὶς καθόλου νὰ σκεφτεῖ τὶς συνέπειες ἔδωσε ἐντολὴ στὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ προελάσῃ στὸ βουλγαρικὸ ἔδαφος. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατέλαβε τὸ Πετρίτσι καὶ προχωροῦσε στὰ ἐνδότερα, ἀγανακτισμένος ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τῶν Βουλγάρων καὶ βέβαια κάνοντας γυαλιὰ καρφιά ὅ,τι συναντοῦσε στὸ δρόμο του. Ὁ Πάγκαλος διέγνωσε ὅτι ἡ κατάσταση δημιουργοῦσε κινδύνους γιὰ τὴν Ἑλλάδα, γι'αὐτὸ διέταξε τὴν ἀποχώρησιν τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴ Βουλγαρία, ἐνέργεια ποὺ συνέπιπτε μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς *Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν*, (Κ.Τ.Ε.) στὴν ὁποία ἐντρομὴ εἶχε προσφύγει ἡ Βουλγαρία, ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς εἰσβολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ στὸ ἔδαφός της. Ὅπως συνήθως γίνεται μὲ τὴ στάσιν τῶν «Μεγάλων» ἀπέναντι στὴν Ἑλλάδα -ἔχουν ἀναφερθεῖ στοὺς τόμους αὐτοὺς πολλὰ παραδείγματα- ἡ Κ.Τ.Ε. τὴν εὐθύνη τῶν ἐπεισοδίων τὴν καταλόγισε στὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποία ὑποχρέωσε νὰ πληρώσῃ 30.000.000 λέβα (50.000 χρυσὲς λίρες) στὴ Βουλγαρία, ὡς ἀποζημίωσι γιὰ τὶς καταστροφές ποὺ εἶχαν προξενήσει οἱ Ἑλληνας. (Πράγματι στὸ Πετρίτσι δὲν εἶχαν ἀφήσει τίποτα). Πλήρωσε, βέβαια, ἡ Ἑλλάδα ἀλλὰ ἡσύχασε, σὲ μεγάλῳ βαθμῷ, ἀπὸ τοὺς κομιτατζήδες. Ἐχῶ τὴ γνώμην πὼς κανένας Ἑλληνας δὲν στενοχωρήθηκε γιὰ τὰ χρήματα ποὺ δόθηκαν στοὺς Βουλγάρους, τὴν ἀπόφασιν τοῦ Πάγκαλου τὴν ἐπικρότησαν οἱ περισσότεροι, εἶχε ικανοποιηθεῖ τὸ ἑλληνικὸ φιλότιμο. Νὰ καὶ μιὰ φωνὴ ποὺ ἐκπέμφθηκε ἀπὸ τὰ ἀκριτικὰ Γιάννινα: *Τὸ ἐλληνοβουλγαρικὸν ἐπεισὸδιον φαίνεται βαίνει πρὸς ὁδὸν διευθετήσεως... Καὶ τὸ μὲν ἐπεισὸδιον θὰ διευθετηθῇ ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἀπέδειξεν ὅμως ὅτι αἱ ἀνδρικαί, αἱ τολμηραί, αἱ μετὰ γρόνθου καὶ στρατιωτικῆς λόγῃς διαγγελλόμεναι ἀποφάσεις, εἶναι αἱ μόναι προλειαινόμεναι εὐκταίας λύσεις*

ἔπειτα. (Ὑπερέτησα ὡς δάσκαλος στίς παραμεθόριες μέ τή Βουλγαρία περιοχές, πρίν τὸ 1940, καὶ διαπίστωσα πόσο ἔντονα ἐπιζοῦσε στοὺς πληθυσμοὺς ἡ ἀποκοτιά τοῦ Πάγκαλου νὰ εἰσβάλει στὸ βουλγαρικὸ ἔδαφος. Ὅλοι οἱ στρατιῶτες τῶν φυλακείων γινώριζαν τὴν ἱστορία καὶ χαρακτηρίζαν τὸν Πάγκαλο ὡς ἥρωα. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Πάγκαλου σὲ κοινὲς συναντήσεις στρατιωτῶν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων στὰ σύνορα, προξενοῦσε δυσφορία καὶ φόβο στοὺς τελευταίους. Ἔχω προσωπικὴ ἐμπειρία σ' αὐτό. Σ' ἓνα μου διήγημα: «Ὁ χάρτης» (Ἀναδρομή, 1981) ἀποτυπώνω τὰ σχετικὰ βιώματα: ...Οἱ Βούλγαροι ὅταν ἄκουγαν τ' ὄνομα τοῦ Πάγκαλου ἢ ἔβλεπαν φωτογραφία του, ἔβγαιναν ἀπὸ τὰ ροῦχα τους. Προξενοῦσε φόβο ἢ ἀνάμνηση ἐκείνης τῆς ἐπιδρομῆς. Τόξεραν οἱ στρατιῶτες τῶν φυλακείων μας, γι' αὐτὸ ὅταν ἀντιμετώπιζαν δυσκολίες στὴν ἐπικοινωνία τους μέ τοὺς Βουλγάρους, ἔφερναν τὴν κουβέντα στὸν Πάγκαλο. Κι ἐκεῖνοι, λές καὶ τ' ὄνομα ἄσκοῦσε μαγικὴ ἐπίδραση, ὑποχωροῦσαν...

Στίς 18 Ὀκτωβρίου ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς ἀναθηματικῆς στήλης-κενοταφείου (εἶχε ἀναγερθεῖ μέ ἐράνους τῶν ἀπανταχοῦ Ἑπαιρωτῶν, μέ πρωτοβουλία τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν), στὸ δημοτικὸ κῆπο (ἡ γλυπτικὴ σύνθεση ποὺ παριστάνει τὴν Ἐλευθερία νὰ κρατᾷ στὰ χέρια της δυὸ σκοτωμένα Ἑπαιρωτόπουλα προστέθηκε ἀργότερα στὸ κενοτάφειο - εἶχε στηθεῖ πρῶτα στὴν ἄνω πλατεία, κοντὰ στὸν ἀνδριάντα τοῦ Βενιζέλου). Παραβρέθηκαν ὅλες οἱ ἀρχές, ὀργανώσεις, σωματεῖα, σύλλογοι, οἱ μαθητὲς τῶν σχολείων καὶ πολὺς κόσμος, κατατέθηκαν στεφάνια, ἐκφωνήθηκαν λόγοι, οἱ ἐφημερίδες ἔγραψαν συγκινητικὰ λόγια, μέ ἐκτενὴ περιγραφή τῆς τελετῆς. Ὅμως ὁ Χρηστοβασίλης, σχολιάζοντας τὸ ἐπίγραμμα ποὺ εἶχε χαραχτεῖ σὲ ἀρχαία γλῶσσα, στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Μνημείου καὶ ἔλεγε: Ὅστε' ἂν Εὐρώπῃς, Ἀσίας τ' ἐς πείρατα κείται πολλὰ τροπαῖα δὲ δὴ στήσωμεν ἡνδρεὴ αὐξοντες πατρίδος κλέος ἀφθιτον αἰὲν ἀρίστης ἥρ' ἀποδοῦσα χάριν τύμβον ἔστησεν, παρατηροῦσε: Ὅποιος ξέρει κινέζικα ἄς τὸ ἀπολαύσῃ, ἐγὼ ὁμολογῶ δὲν σποῦδασα κινέζικα. Εὐτυχῶς -ἔγραφε ὕστερα ἀπὸ τέσσερες μέρες- εὐρέθῃ ὁ μεταφραστὴς τοῦ ἐπιγράμματος... Οὗτος εἶναι ὁ σοφὸς γυμνασιάρχης κ. Γεώρ. Καλούδης, ὅστις ἠδίκησεν καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ γράμματα, περιληφθεὶς εἰς τὴν πολιτικὴν μάνδραν τοῦ Δαγκλῆ. Ἡ μετάφρασις ἔχει ὡς ἑξῆς: Τὰ κόκκαλά μας κείτονται σπαρμένα στὴν Εὐρώπῃ / Κι ἀκόμα ὡς τὰ πέρατα τῆς δούλης Μικρασίας / Τρόπαια στήσαμε πολλὰ ἤδη μέ τὴν ἀντρεία μας. / Αὐξάνοντας τ' ἀθάνατο τὸ κλέος τῆς πατρίδας, / Ποὺ ἀρίστευε παντοτεινά, καὶ γιὰ νὰ ἐκδηλώσῃ / Ὅλην τὴν περηφάνειαν της καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην / Αὐτὸ τὸ κενοτάφιο, μᾶς ἔστησε ἐδῶ πέρα.- Ἀνεχώρησαν εἰς Γαλλίαν τὰ λαμπρὰ Γιαννιωτόπουλα: Κώστας Ι. Τζαβέλλας, μαθητὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς σχολῆς τῆς Μασσαλίας, Μιχ. Ι. Λάμπας, μαθητὴς τῆς Νομικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων καὶ Β. Λάμπας (Ἐλευθερία, 15-10-25).- Ἀρραβῶνες: Δυὸ τιμημένα σπίτια τῆς Ἑπείρου τοῦ κ. Σπ. Σπέγγου ἐκ Γραμμενοχωρίων καὶ Θεμ. Μελανίδου ἐκ Δολιανῶν συνεδέθησαν μέ κηδεστεῖαν. Ὁ κ. Κώστας Σπέγγος καὶ ἡ δεσποινὶς Ἑλένη Μελανίδου ἠρραβωνίσθησαν.- Μετὰ χαρᾶς ἀγγέλλομεν τοὺς ἀρραβῶνας τοῦ μεγαλεμπόρου τῆς πόλεώς μας Β. Ι. Καππὰ μετὰ τῆς ἀξιεράστου καὶ μορφωμένης δεσποινίδος Ἑλένης Βράσκου. (Ἐλευθερία, 26-10-25).- Γάμοι: Ἐτελέσθησαν ἐν εὐρυτάτῳ κύκλῳ οἱ γάμοι τοῦ κ. Δ. Κουντουρατζῆ μετὰ τῆς σεμνο-

τάτης καὶ καλλιμόρφου δεσποινίδος Φωτεινῆς Κ. Θεοδωρίδου. (Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, 28-9-25). Στὴν ἴδια ἐφημερίδα ἄρχισε ἀπὸ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἡ δημοσίευση ἀνταποκρίσεων ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι τοῦ Δ. Παπαβρανούση μὲ τίτλο, «Ρουμανικὲς ἐξοχὲς - Σινάια».- Νέος Α.Δ.Χ. Ἑπείρου τοποθετήθηκε ὁ συνταγματάρχης Γκισερλῆς. Τὸ παρελθὸν τοῦ γενναίου τούτου ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τῆς Χαροφυλακῆς ἐγγνᾶται πλήρως περὶ τοῦ ὅτι συντόμως ἡ ἀσφάλεια τῆς Ἑπείρου θὰ ἐπανακτηθῇ. Ὁ Ἑπειρωτικὸς λαὸς ἂς εἶναι βέβαιος, ὅτι ἔληξε πλέον ἡ σκλαβιά του», σημείωνε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ. Φροῦδες ἐλπίδες καὶ λάθος ἐκτιμήσεις. Θὰ περνοῦσαν πολλὰ χρόνια ἀκόμα γιὰ νὰ ἡσυχάσει ὁ τόπος ἀπὸ τοὺς ληστές. Αὕτη τὴν περίοδο μάλιστα ἡ κατάσταση εἶχε χειροτερέψει. Ἀκόμα κι ὁ Φ. Παπαρρούσης, πού ὁ Χρηστοβασίλης τὸν εἶχε κατηγορήσει γιὰ συνεννοήσεις μὲ τοὺς Ρετζαίους ὑποχρεώθηκε νὰ γράψῃ στὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ (3-10-25) ἄρθρο μὲ τίτλο: *Ληστεῖται! Ληστεῖται! Ληστεῖται!* κάνοντας ἐκκλήση πρὸς ὅλους τοὺς παράγοντες τῆς Ἑπείρου, πρὸς ὅλους, ὅσοι πονοῦσαν τὴν πατρίδα τους νὰ ὑποβοηθήσουν τὸ βαρὺ καὶ δύσκολον ἔργον τῶν ἐντεταλμένων διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ τόπου μας.

Κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ὁ μουφτῆς εἰδοποίησε τὸν Πέτρο ὅτι ὁ Καρβούνης εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη κι ἔπρεπε νὰ τὸν δοῦν. Ἡ ἐπιστροφή του καθυστέρησε, γιὰ λίγες μέρες εἶχε πάει, μῆνες πέρασαν καὶ δὲν ἔλεγε νὰ φανεῖ. Ἡ ἀργοπορία μεγάλωσε τὴν ἀνησυχία καὶ τὴν ἀδημονία τῶν δυὸ οἰκογενειῶν, ἀδικαιολόγητα βέβαια, γιατί ἡ ἀργοπορία ἐπιστροφῆς τοῦ Καρβούνη, ὀφειλόταν στὶς χρονοβόρες διαδικασίες τῆς τούρκικης γραφειοκρατίας στὴ διεκπεραίωση τῶν ὑποθέσεων του, ὅλα αὐτὰ δὲν εἶχαν καμιὰ σχέση μὲ τὶς ἐρευνες γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς Θεώνης. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Πέτρος κι ὁ Γιάγκος πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ μουφτῆ, ἐκεῖ ἦταν κι ὁ Καρβούνης, τοὺς περίμεναν. Ἀπὸ τὴν ἐκφραση τοῦ προσώπου του οἱ δυὸ ἐπισκέπτες δὲ μπόρεσαν νὰ διαγνώσουν τίποτε. Δὲ διέκριναν οὔτε αἰσιοδοξία, ἀλλὰ οὔτε κι ἀπογοήτευση. Τάχτηκαν μὲ τὴν αἰσιοδοξία πλευρὰ τῆς ὑπόθεσης καὶ περίμεναν νὰ τὸν ἀκούσουν. Ὁ Καρβούνης δὲν ἦταν μόνο καλὸς διεκπεραιωτὴς ὑποθέσεων, ἀλλὰ καὶ ἱκανὸς διπλωμάτης. Μεταπολεμικὲς φήμες ἔλεγαν πὼς εἶχε φέρει σὲ πέρας δύσκολες ὑποθέσεις τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, μὲ μυστικὲς ἀποστολές. —*Βρῆκα τὸ στρατηγό,* εἶπε ὁ Καρβούνης, *μὲ δέχτηκε σὰ νὰ δεχόταν ὅλα τὰ Γιάννινα στὸ σπίτι του. Μὲ ρώτησε γιὰ πολλοὺς καὶ γιὰ πολλά. Τὰ Γιάννινα σπαρταροῦν ὀλοζώντανα μέσα του, δὲ μπορεῖ νὰ ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὸν τόπο μας καὶ τὴν ἱστορία του. Διακαὴς πόθος του εἶναι νὰ τὰ ἐπισκεφτεῖ σὲ πρώτη εὐκαιρία, ὅταν βέβαια ἡρεμήσουν περισσότερο τὰ πράγματα κι ὅταν ἀποφασίσει ὁ Κεμάλ νὰ τοῦ ἐπιτρέψει τὴν ἐξοδὸ ἀπὸ τὴν Τουρκία. Πρὸς τὸ παρὸν δὲ νοιώθει καὶ τόσο ἄνετα, τὸν παρακολουθοῦν...* —*Καὶ ἡ Θεώνη; Μίλησες γιὰ τὸ κορίτσι μας κ. Καρβούνη;* ρώτησε δειλὰ καὶ φοβισμένα ὁ Γιάγκος. Ὁ Καρβούνης δὲν ἀπάντησε ἀμέσως. Στριφογύρισε στὴν πολυθρόνα, σκέφτηκε λίγο: —*Ναί, ἀπάντησε τέλος, μίλησα καὶ πολλὴ ὥρα μάλιστα μὲ τὸ στρατηγό...* Δὲ συνέχισε. —*Υπάρχουν ἐλπίδες;* ρώτησε τώρα ὁ Πέτρος.

Πάλι σιωπή. — *Καὶ ναὶ καὶ ὄχι*, ἤρθε ἡ ἀπάντηση, θὰ σᾶς ἐξηγήσω. Ὅσα τοὺς εἶπε δημιούργησαν καὶ στοὺς δυὸ ἀντικρουόμενα συναισθήματα. Κάποιες ἐλπίδες διαγράφονταν, ἔρχονταν ὅμως τὰ ἐμπόδια ποὺ στήνονταν, νὰ τίς σβήσουν. Ὁ Ἑσάτ πασὰς εἶχε ὅλη τὴν καλὴ διάθεση νὰ βοηθήσει. Ἀλλὰ οἱ Κεμαλικοί, μὲ τὴ στενὴ παρακολούθηση ποὺ τοῦ ἔκαναν, ἔδεναν τὰ χέρια του. Εἶχε κάποιους φίλους στὰ ἀνώτατα κλιμάκια τῆς στρατιωτικῆς ἱεραρχίας, δυσκολεύονταν ὅμως νὰ τοὺς δεῖ, δὲν τὸν ἄφηναν. Ὁ Κεμάλ τὸν θεωροῦσε ἀκόμα ὑπεύθυνο γιὰ τὴν παράδοση τῶν Γιαννίνων στοὺς Γιουνάνηδες, τὸν τιμωροῦσε γι'αὐτὸ κρατώντας τον στὴν ἀπομόνωση. Οἱ κινήσεις του ἦταν μετρημένες, σπάνια ἔβγαινε, πολὺ λίγους ἔβλεπε, αὐτοὶ δὲν εἶχαν σχέση μὲ τὸ στρατό, δὲ μποροῦσαν νὰ βοηθήσουν. Περίμενε, λοιπόν, νάρθουν καλλίτερες μέρες, ν' ἀποχτήσει κάποια ἐλευθερία κινήσεων, τότε θὰ φρόντιζε. Ὁ Καρβούνης τοῦ εἶχε δώσει ὅλα τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα, τὸν κατατόπισε καὶ προφορικά. — *Δὲν θὰ τὸ πιστέψετε*, τοὺς εἶπε, *ὁ στρατηγὸς εἶναι αἰσιόδοξος, μούδωσε καὶ μένα ἐλπίδες, δὲν μπορεῖς νὰ μὴ λογαριάξεις, ὅσα λέει ὁ Ἑσάτ. Μόνο νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν τὴν ἐλευθερὴ ἐπικοινωνία, νὰ δεῖ τοὺς φίλους του, θὰ τοῦ κάνουν τὸ χατήρι, εἶμαι βέβαιος.* — *Υπάρχουν ἐλπίδες νὰ γίνῃ σύντομα αὐτό;* ρώτησε ὁ μουφτής. — *Πῶς νὰ τὸ ξέρω; Οὔτε ὁ στρατηγὸς δὲν τὸ ξέρει. Κάποια σημάδια ποὺ παρατήρησε τελευταῖα, τὰ ἐρμηνεύει ὡς χαλάρωση τῶν περιοριστικῶν μέτρων. Θέλει νὰ πιστεῖ πῶς αὐτὸ θὰ συνεχιστεῖ. Ὅταν θὰ ξαναπάω στὴν Κωνσταντινούπολη, θὰ μάθω περισσότερα. Πρέπει νὰ κάνετε ὑπομονή, κατέληξε ὁ Καρβούνης, μὴ χάνετε τίς ἐλπίδες σας.* — *Ὑπομονή... μουρμούρισε ὁ Γιάγκος, ἐγὼ θὰ σφίξω τὴν καρδιά μου, θὰ περιμένω καὶ θὰ ἐλπίζω. Τὸ μεγάλο πρόβλημα εἶναι ἡ Φωτεινὴ, τί θὰ κάνουμε γιὰ νὰ καταλαγιάσουμε τοὺς φόβους της, νὰ ἐξαφανίσουμε τοὺς ἐφιάλτες της, τί θὰ τῆς ποῦμε; — Τίποτα πρὸς τὸ παρόν, εἶπε ὁ Πέτρος. Δὲ θὰ τῆς μιλήσουμε καθόλου γιὰ τὴ σημερινή μας συζήτηση, θὰ τὴν καθησυχάσουμε, ὅσο μποροῦμε, ὅμως εἶναι ὥρα πιά νὰ τῇ δεῖ γιατρός, νὰ βρεῖ τὰ αἷτια ποὺ δημιουργοῦν τοὺς ἐφιάλτες, ἴσως εἶναι βαθύτερα ἀπ' ὅσα ἐμεῖς ξέρουμε, καὶ νὰ τῆς ὀρίσει τὴν κατάλληλη θεραπεία. Μὲ μόνο τὴ βαλεριάνα ποὺ παίρνει δὲν ἀντιμετωπίζονται τέτοιες σοβαρὲς καταστάσεις... Ὁ Γιάγκος δίσταζε νὰ πεῖ τὴ γνώμη του, οἱ ἄλλοι δὲ μποροῦσαν νὰ ἐπέμβουν στὰ οἰκογενειακά τους, σιωπὴ ἔπεσε ἀνάμεσά τους. — *Θὰ γίνῃ καλὰ μὲ τοὺς γιατροὺς;* μίλησε σπάζοντας τὴ σιωπὴ ὁ Γιάγκος. Ἔχουμε τέτοιους εἰδικούς γιατροὺς στὰ Γιάννινα; πρόσθεσε σὲ λίγο. — *Τὰ Γιάννινα ἔχουν καλοὺς γιατροὺς, παθολόγους καὶ χειρουργούς, νευρολόγους ὅμως δὲν ἔχουν, πρέπει νὰ πᾶτε στὴν Ἀθήνα, εἶπε ὁ μουφτής. — *Θὰ ζητήσουμε πρῶτα τὴ γνώμη τῶν δικῶν μας γιατρῶν καὶ ἀνάλογα θὰ πράξουμε,* παρατήρησε ὁ Πέτρος. Πᾶμε τώρα, εἶπε στὸ Γιάγκο, τοὺς κουράσαμε τοὺς ἀνθρώπους. Σοφολογιώτατε, κ. Καρβούνη, δὲν βρίσκουμε λόγια νὰ σᾶς εὐχαριστήσουμε γιὰ τίς φροντίδες σας,**

σᾶς παρακαλοῦμε νὰ τίς συνεχίσετε, ἴσως φτάσουμε σὲ κάποιο ἀποτέλεσμα, μεγάλο ψυχικὸ θα κάνετε, θὰ ἀναστηθεῖ μιὰ οἰκογένεια... Ὁ Καρβούνης ἔσφιξε τὰ χέρια τοῦ Γιάγκου, δὲ μιλοῦσε, οὔτε ἔδειχνε πὼς παρακολουθοῦσε τὴ συζήτηση. Ἡ ἐπαφὴ τῶν χειρῶν τοῦ ἄλλου μὲ τὰ δικά του τὸν ἐπανεφέρε στὴν πραγματικότητα. — Ἀκοῦστε, τοὺς εἶπε, ἔχω φέρει ὡς τώρα σὲ πέρας πολλές ἀποστολές, πολὺ δυσκολότερες ἀπὸ τὸ δικό σας πρόβλημα. Θὰ ἀγωνιστῶ καὶ γι' αὐτό, μ' ὅσα μέσα ἔχω στὴ διάθεσή μου, κάτι μοῦ λέει πὼς θὰ πετύχω. Δὲν δίνει κουτουροῦ ἐλπίδες ὁ Ἑσάτ, εἶναι ἀξιωματικὸς ἀπὸ τὸ ἄνθος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, μπεσαλὴς ἄνθρωπος καί, μὴ ξεχνᾶτε, καὶ Γιαννιώτης. Μόλις τοῦ ἐπιτρέψουν κάποια ἄνεση κινήσεων, θὰ φροντίσει κι εἶναι σίγουρος πὼς ἐκεῖνοι στοὺς ὁποίους θὰ μιλήσει δὲ θὰ τοῦ χαλάσουν τὸ χατήρι. Σᾶς εἶπα καὶ πάλι: ὑπομονή. Φροντίστε μόνο γιὰ τὴν ὑγεία τῆς γυναίκας σας κ. Κεῖβανίδη, πρέπει νὰ εἶναι καλά, ὅταν θὰ φτάσει τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα, νὰ τὸ καλοδεχτεῖ, νὰ τὸ ζήσει... — Ὁ Ἀλλάχ εἶναι μεγάλος, πρόσθεσε κι ὁ μουφτής, θ' ἀκούσει τὴν παράκλησή σας... Τὶ νὰ ποῦν ἄλλο ὁ Πέτρος κι ὁ Γιάγκος; Χαιρέτησαν κι ἔφυγαν μὲ τίς καρδιές τους γεμάτες ἀντικρουόμενα συναισθήματα. Ὅταν ἔφτασαν στὸ δικό τους σπιτί, εἶχαν τὴν αἴσθηση πὼς κάτι πῆγαινε ν' ἀλλάξει πρὸς τὸ καλλίτερο. Στους ἄλλους δὲν εἶπαν τίποτα γιὰ τὴν ἐπίσκεψη. Τὸ βράδυ μόνο, ὅταν γύρισε ὁ Δημήτρης ἀπὸ τὸ ἱατρεῖο, τοῦ μίλησαν γιὰ τὴ Φωτεινὴ, καὶ ζήτησαν τὴ γνώμη του γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς κλονισμένης ὑγείας της. — Τὰ φάρμακα ποὺ μποροῦμε νὰ τῆς δώσουμε εἶναι τὰ κατευναστικά, τὰ ἡρεμιστικά. Πρέπει νὰ ἐξασφαλιστεῖ πρῶτα ἓνας ἡρεμος ὕπνος, καὶ νὰ βροῦν τὴ φυσιολογικὴ τους ἔκφραση οἱ συναισθηματικὲς της ἀντιδράσεις. Θεωρῶ ἀναγκαῖο νὰ πάρουμε τὴ γνώμη κι ἑνὸς ἄλλου γιатροῦ γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς θεραπείας της. — Ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη σου Δημήτρη, ἂν ἀποφασίζαμε νὰ πᾶμε στὴν Ἀθήνα, νὰ δεῖ τὴ Φωτεινὴ ἓνας νευρολόγος; τὸν διέκοψε ὁ Πέτρος. — Εἶναι μιὰ σωστὴ ἀποψη, συμφωνῶ μαζί σας. Μὴν καθυστερήσετε ὅμως πολὺ, πρέπει νὰ πᾶτε σύντομα στὴν Ἀθήνα, ἡ γυναίκα ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ θεραπεία... — Θὰ συμβουλευτῶ καὶ τὸ δεσπότη, ἀπάντησε ὁ Πέτρος, ξέρει καλὰ τοὺς γιатρους τῆς πρωτεύουσας, θὰ μᾶς ὑποδείξει τὸν καλλίτερο. Προετοίμασε καὶ τὴ Φωτεινὴ Γιάγκο, σὲ μιὰ βδομάδα πρέπει νὰ φύγουμε...

Εἰς τὴν ὁδὸν Ἀβέρωφ ἀξιωματικὸς ἔδειρεν ὀπωροπώλην, διότι οὗτος ἐτόλμησε νὰ παρατηρήσῃ τὸν ὡς ἄνω ἀξιωματικόν, οὐρήσαντα ἐμπροσθεν τοῦ καταστήματός του... (Ἡπειρωτικὴ ἡχώ, 27-10-25).- Ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ὀνομασία τῶν Γιαννίνων συνεχίστηκε ἀπὸ τίς στήλες τῆς Ἡπείρου. Στίς 14-10-25 δημοσιεύτηκε ἐπιστολὴ-διατριβὴ τοῦ δ.φ.καθηγητῆ καὶ δημοσιογράφου Ν.Γ.Δόσιου, ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ στίς 15-11-25 διατριβὴ τοῦ καθηγητῆ τῆς Γλωσσολογίας στὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἀθήνας Γ.Ν. Χατζηδάκη.- Τιμὴ εἰς Ἡπειρώτην ἐπιστήμονα. Ὁ διαπρεπὴς Ἡπειρώτης ἐπιστήμων, συγγραφεὺς τῆς «Δίκης τοῦ Σωκράτους» Περ. Βιζουκίδης, ἐκλήθη ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου, ὅπως διδάξῃ ἀπὸ τῆς ἑδρας τῆς Νομικῆς σχολῆς διὰ

τὰ ἀρξάμενον χειμερινὸν ἐξάμηνον «περὶ τῆς ἐξελέξεως τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς Ἐπαναστάσεως μέχρι σήμερον καὶ περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος ἀστικοῦ καὶ ποινικοῦ δικαίου, μὲ συγκριτικὰς παρατηρήσεις ἐν σχέσει πρὸς τὸ γερμανικὸν δίκαιον». (*Ἡπειρος 14-10-25).- Γάμοι: Τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν (18-10-25), ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι τῆς κυρίας Ἑλένης Γρηγοριάδου, θυγατρὸς τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς Ι. Στούπη, μετὰ τοῦ συνταγματάρχου τοῦ Γενικοῦ ἐπιτελείου κ. Χαραλ. Κατσιμήτρου. Σὲ λίγα χρόνια ὁ Κατσιμήτρος θὰ ἀναλάβαινε τὴ διοίκηση τῆς VIII μεραρχίας, θὰ προαγόταν σὲ ὑποστράτηγο καὶ θὰ ὑπερασπιζόταν, μὲ ἀποφασιστικότητα καὶ ἡρωϊσμό, τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδας μας στὸ Καλπάκι.- Ὁ θίασος τῆς Λίτσας Καββάδα σημείωνε ἐπιτυχία μὲ τὶς παραστάσεις του στὰ Γιάννινα, τὸ φθινόπωρο τοῦ '25. Κολακευτικὰ σχόλια ἔγραψε ὁ Χατζῆς γιὰ τὴν πρωταγωνίστρια στὸ ρόλο τῆς στῆν Πριγκήπισσα τῆς Τζάρδας.- Μιά ἐκθεση-λογοτεχνικὸ κείμενο τῆς μαθήτριας τῆς Γ' τάξης τοῦ γυμνασίου Ἀνθούλας Χρ. Χρηστοβασίλη, δημοσιευμένη σ' ὅλες τὶς τοπικὰς ἐφημερίδες, μὲ θέμα τὸ φθινόπωρο ἐπέσυρε τὴν προσοχὴ τοῦ Γ. Πελλερὲν ποὺ ἔγραψε στὴν Ἡπειρο (8-11-25), τὸ παρακάτω κολακευτικὸ σχόλιο: Ἐνα μπουμπουκάκι, γιομάτο κι ἄρωμα γλυκύτατο κι ἐρατεινὴν ὁμορφίαν. Ἦτο μιά χαριτωμένη ἐκθεσις τῆς μικρᾶς του ἀγαπημένης κόρης Ἀνθούλας μὲ τὸν τίτλον «Φθινόπωρο». Αἰσθαντικοὶ ὠραιοπαθεῖς ἡμεῖς, ὄχι κριτικοί, ἀλλ' ἐρασταὶ περιπαθεῖς κάθε γλυκειᾶς ὁμορφιάς, ἐχαρήκαμε τὸ «Φθινόπωρο» σὰν ἕνα ἐρατεινὸ, δροσολουσμένο, ὁμορφο φιλολογικὸ μπουμπουκάκι. Καρτεροῦμε καὶ τὰ πορφυρᾶ, ἄλκυα φιλολογικὰ τριαντάφυλλα τῆς καλῆς Ἀνθούλας νὰ μᾶς δώσουν νέας αἰσθητικὰς χαρὰς καὶ συγκινήσεις.- Χάριν τῆς εὐρύτερας τελειοποιήσεως τῶν σπουδῶν του ἀνεχώρησε, στίς 11-11-25 διὰ τὴν Γερμανίαν ὁ συμπαθέστατος καὶ ἔγκριτος καθηγητὴς κ. Εὐριπίδης Σούρλας. Θὰ γύριζε ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια καὶ θὰ ἀναλάβαινε τὴ διευθύνση τοῦ Πενταξίου Διδασκαλείου Ἰωαννίνων, σφραγίζοντας μὲ τὶς δραστηριότητές του τὴν περίοδο αὐτὴ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ιδρύματος.

Διὺ ἦταν τὰ θέματα ποὺ δέσποσαν κατὰ τοὺς δυὸ τελευταίους μῆνες τοῦ 1925 στὰ Γιάννινα, μὲ γενικότερο ἐνδιαφέρον γιὰ ὅλη τὴν Ἡπειρο. Τὸ πρῶτο εἶχε σχέση μὲ τὴν ἀπομόνωση καὶ τὸν οἰκονομικὸ μαρασμὸ στὴν ὁποία εἶχε καταδικαστεῖ ἡ περιοχὴ, λόγῳ τῆς ἀδιαφορίας τοῦ κράτους, τῆς ἀκριτικῆς θέσης τῆς, καὶ τῆς ἀνεπάρκειας τῶν ὁδικῶν ἐπικοινωνιῶν. Ἦταν ἐκπλήρωση πανηπειρωτικοῦ αἰτήματος -εἶχε ἔρθει στὸ προσκήνιο ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἡπείρου- ἡ ἐπέκταση τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου καὶ στὴν περιοχὴ μὲ τὴν ἀποκοπὴ τῆς ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο στερήθηκε ὄχι μόνον ἀπὸ ἀγορές, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πρόσβαση μὲ τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Θεσσαλία. Τὸ δεύτερο ἦταν ἡ ἀναζωπύρωση τῆς ληστείας, σ' ὅλες τὶς περιοχὰς τῆς Ἡπείρου.

Παρὰ τὶς συνεχεῖς ἐκκλήσεις, (ὑποβολὴ ὑπομνημάτων καὶ παραστάσεις βουλευτῶν, πρὸς ὅλες τὶς κυβερνήσεις ποὺ σχηματίστηκαν μετὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1922), πέραν ἀπὸ ἀόριστες ὑποσχέσεις, τίποτε δὲ γινόταν γιὰ

τὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος. Ἦταν φυσικὸ ἢ παρατεινόμενη σιωπὴ καὶ κυβερνητικὴ ἀδράνεια νὰ δημιουργήσῃ συνθήκες ἀνάμιξης τῶν κατοίκων καὶ ἄλλων περιοχῶν, ὅπως τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, τῆς Εὐρυτανίας καὶ τῆς Φθιώτιδας ποὺ ζητοῦσαν ὁ ὑπὸ κατασκευὴ σιδηρόδρομος νὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ τίς δικές τους ὁδικὰς ἀνάγκες. Καθόλου παράδοξο νὰ ὑποκινοῦνταν ἀπὸ βουλευτὲς καὶ κυβερνητικοὺς παράγοντες ἡ ὑποβολὴ τέτοιων αἰτημάτων γιὰ νὰ καθυστερεῖ ἡ λήψη ἀπόφασης καὶ ν' ἀποδυναμώνεται ἡ φωνὴ τῶν Ἑπειρωτῶν. Οἱ τελευταῖοι, καὶ κυρίως οἱ Γιαννιώτες, ἐπέμειναν μὲ πείσμα στὴν κατασκευὴ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Καλαμπάκας-Μετσόβου Ἰωαννίνων, μόνης ἱκανῆς νὰ βγάλῃ τὴν Ἑπειρὸ ἀπὸ τὴν ἀπομόνωση καὶ νὰ δημιουργήσῃ συνθήκες γρήγορης ἐπικοινωνίας, μὲ ταυτόχρονη ἐξυπηρέτηση καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀναγκῶν, δὲν ἤθελαν κὰν ν' ἀκούσουν γιὰ λύσεις διέλευσης τοῦ σιδηροδρόμου ἀπὸ τὴ Λαμία, τὸ Καρπενήσι, τὸ Ἀγρίνιο, τὴν Ἄρτα, ὅλα αὐτὰ περιέπλεκαν τὸ πρόβλημα καὶ ἔδιναν προσχήματα στὴν κυβέρνηση γιὰ ἀναβολὴ του. Ἦταν ἀναπόφευκτονὰ δηλώσει κατὰ τὰ μέσα Δεκεμβρίου ὁ ἴδιος ὁ Πάγκαλος, στηριζόμενος στὶς ἀντιτιθέμενες ἀπόψεις τῶν περιοχῶν, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς σιδηροδρομικῆς ἐπέκτασης ἀναβλήθηκε. Ἡ ἀναβολὴ κρατᾷ ὥς τίς μέρες μας, ἑβδομήντα χρόνια σχεδὸν ἀπὸ τότε...

Ὁ γιαννιώτικος τύπος, ὅλων τῶν τάσεων, μὲ τὴν συνεχὴ ἀρθρογραφίαν καὶ τὸ σχολιασμό του, βρέθηκε στὴν πρωτοπορεία τῶν προσπάθειῶν ποὺ καταβάλλονταν γιὰ νὰ δικαιωθοῦν οἱ Ἑπειρώτες. Ἐνα ἀπόσπασμα ἀπὸ ἄρθρο τοῦ Χρηστοβασίλη, δείχνει τὸ χάσμα ποὺ ὑπῆρχε ἀνάμεσα στοὺς Γιαννιώτες καὶ τοὺς διεκδικητὲς τῆς σιδηροδρομικῆς σύνδεσης ἄλλων περιοχῶν, ἀκόμα καὶ τὴν Ἄρτα θεωροῦσαν ὅτι εἶχε συνωμοτήσει ἐναντίον τους: Ὁ σιδηρόδρομος αὐτὸς (τῆς γραμμῆς Καλαμπάκας-Μετσόβου-Ἰωαννίνων) θὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ ζωτικώτερα συμφέροντα τῆς Ἑπείρου, ἢ ὅποια προμηθεύεται τὸ ψωμί της διὰ τοὺς ἐννέα μῆνας τοῦ χρόνου ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν σήμερον καὶ αὔριον ἴσως ἀπὸ τὴν Ρωσίαν. Πρόκειται λοιπόν: 1) περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ ψωμοῦ τοῦ Ἑπειρώτου, πῶς δηλαδὴ νὰ τῶρχεται φτηνότερο καὶ νὰ τῶρχεται ἀσφαλῶς καὶ πῶς νὰ ἐπικοινωνῇ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον καὶ μὲ τὴν Θεσσαλίαν καὶ μὲ αὐτὰς τὰς Ἀθήνας καὶ μὲ τὴν Μακεδονίαν καὶ μὲ τὰ Βαλκανικὰ κράτη καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν Εὐρώπην... 2) Ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Καλαμπάκας-Μετσόβου-Ἰωαννίνων συνηγοροῦν καὶ λόγοι στρατιωτικοὶ σπουδαῖοι (ἀναφέρεται μὲ λεπτομέρειες στοὺς λόγους αὐτοὺς)... Ἡ σιδηροδρομικὴ, λοιπόν, γραμμὴ Ἰωαννίνων-Καλαμπάκας θὰ ἐξυπηρετήσῃ καὶ τὴν Ἑπειρὸν καὶ τὸ γενικὸν ἐμπόριον καὶ τὸν στρατόν, ἐνῶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἰωαννίνων-Λαμίας δὲν ἐξυπηρετεῖ ἀπολύτως οὐδέν. Προκειμένου περὶ σιδηροδρόμου τῆς Ἑπείρου μόνον οἱ Ἑπειρώτες ἔχουν τὸν λόγον καὶ οὐδεὶς ἄλλος! Λαμιεῖς, Εὐρυτάνες, Αἰτωλοί, Ἀκαρνανεὶς καὶ Ἀρτηνοὶ νὰ

καθήσουν στην μπάντα των! (Έλευθερία, 17-12-25).

Τὰ αἰτήματα τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τῶν Ἑπειρωτῶν, ἐκτὸς τῶν Ἀρτινῶν, ἐξέφρασαν οἱ Γιαννιώτες μὲ πάνδημον συλλαλητήριον ποὺ συγκροτήθηκε μὲ πρωτοβουλία τοῦ Ἐμπορικοῦ συλλόγου, τῶν σωματείων καὶ ὁργανώσεων στὴν κεντρικὴ πλατεία, τὸ ἀπόγευμα τῆς Κυριακῆς τῆς 16ης Ὀκτωβρίου. Τὰ κύρια αἰτήματα τοῦ ψηφίσματος ἦταν: α) Νὰ μὴ ἀκολουθήσει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τὴν ὁδὸν Ἀρτης-Καρπενησίου-Λιανοκλαδίου, ὡς ἐλαχίστης χρησιμότητος καὶ γιὰτὶ δὲν ἐξυπηρετοῦσε τίς ἀνάγκες τοῦ στρατοῦ. β) Ἡ κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ λάβει ὑπόψη τῆς τὴν αὐταπάρνησι, μὲ τὴν ὁποία οἱ Ἑπειρῶτες πάντοτε διέθεταν τίς περιουσίας τους γιὰ τὴν ὑπηρετήσι τῆς ἐθνικῆς ἰδέας καὶ νὰ μὴ διστάσει ν' ἀναλάβει τίς ἀναγκαῖες δαπάνες γιὰ τὴν κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Καλαμπάκας-Μετσόβου-Ἰωαννίνων, γιὰ τοὺς ἀναφερθέντες λόγους. γ) Ἡ ὁργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ συλλαλητηρίου, θὰ ὑπέβαλε, μὲ τὴν ἔγκρισιν τῶν πολιτῶν, ὑπόμνημα πρὸς τὴν κυβέρνησις γιὰ τίς ἀποφάσεις τῶν σωματείων καὶ συλλόγων, καλοῦσε σὲ συντονισμό ἐνεργειῶν ὅλες τίς Ἑπειρωτικὰς ὁργανώσεις, ἰδιαίτερα ἐκεῖνες τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ, καθὼς καὶ τίς Θεσσαλικὰς ὁργανώσεις, ποὺ εἶχαν ταχθεῖ ὑπὲρ τῶν Ἑπειρωτικῶν ἀπόψεων. Τὸ ψήφισμα στάλθηκε σ' ὅλες τίς ἐγχώριες ἀρχὰς καὶ τὴν κυβέρνησι. Ὑποσχέσεις, ὅπως εἴπαμε, δόθηκαν πολλές, χωρὶς ποτὲ νὰ ἐκπληρωθοῦν.

Π αρὰ τὰ καταδιωκτικὰ μέτρα τῶν ἀρχῶν, τίς συλλήψεις, τίς ἐκτοπίσεις καὶ τίς ἀμνηστεῖες, ἡ ληστεία δὲν ἔλεγε νὰ καταλαγιάσει στὴν Ἑπειρο. Ὁνομα εἶχε ἀποκτήσει τοὺς τελευταίους μῆνες τοῦ 1925 ἡ ληστοσυμμορία τῶν Καραπάνου-Τσιώμου. Ἡ σύλληψις ὁρισμένων μελῶν τῆς, κάτι ποὺ ἐνεποίησεν ἀρίστην ἐντύπωσιν παρὰ τῷ λαῷ, ὁ ὁποῖος ἐβεβαιώθη πλέον ὅτι λήγει ἡ βασιλεία τῶν βασιλέων τῶν ὁρέων, δὲν ἐπιβεβαίωσε τίς ἐλπίδες ποὺ δημιουργήθηκαν (τέλη Ὀκτωβρίου 1925). Σὲ λιγότερον ἀπὸ μῆνα θρασυτάτη ληστεία ἐσημειώθη περὶ τὸ 17ον χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων-Πρεβέζης ὑπὸ τῆς ληστοσυμμορίας Καραπάνου-Τσιώμου. Λήστεψαν τοὺς πελάτες πανδοχείου καὶ ἀπήγαγαν τὸν πανδοχέα Καλύβα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ζητοῦσαν λύτρα 50.000 δρχ. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλες συμμορίαι ποὺ λυμαίνονταν τὴν ὑπαιθρον, δὲν ὑστεροῦσαν σὲ δράσιν.

Στὸ μεταξὺ χορηγήθηκε ἡ ἀμνηστεία στὸν Τσίλη Μάστορα καὶ στὸν ἀδελφὸν τοῦ λήσταρχου Μπόλοση· παρουσιάστηκε στίς ἀρχὰς μετὰ τὸ φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ἡ Ἑπειρος πίστευε ὅτι ἡ περιοχὴ Παραμυθιάς ἀπαλλάχτηκε πιά ἀπὸ δύο ἀφορμάς, αἱ ὁποῖαι παρείχον ἐνοχλήματα εἰς τὴν περιοχὴν. Τὸ δικαστικὸν τμήμα τῆς VIII μεραρχίας ἐξέδωσε καὶ ἀνακοίνωσι γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴ χορήγησι ἀμνηστείας στὸ Μάστορα: *Καθίσταται γνωστὸν ἀναφερόταν· ὅτι ὁ ἐπικηρυγμένος ληστής Βασίλειος ἡ Τσίλης Μάστορας, προσήλθεν ἐνώπιον τοῦ στρατηγοῦ διοικητοῦ τῆς VIII μεραρχίας αὐθορμή-*

τως τὴν 25 Νοεμβρίου 1925. Πιστοποιηθέντος ὅτι οὗτος τὴν 19-10-25 ἐφόνευσε τὸν ἐπικεκληρωγμένον ληστήν Σταῦρον Μπόλοσην, ἀφέθη ἐλεύθερος, σύμφωνα μὲ τὶς διατάξεις τοῦ νόμου κλπ., ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε ποινῇ γιὰ τὰ ἐγκλήματα ποὺ διέπραξε, ὥς τὴν ἡμέρα ποὺ σκότωσε τὸ Μπόλοση. Ἐφεση ἀμαρτιῶν, λοιπόν, γιὰ ὅλα τὰ κακουργήματα τοῦ παρελθόντος...

Ἡ ἀμεση σχέση μὲ τὴν ἔξαρση τῆς ληστείας, παρὰ τὶς ἀντίθετες διαβεβαιώσεις τῶν ἀρχῶν, εἶχε καὶ ἡ συνεχιζόμενη ταλαιπωρία τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν μὲ τὶς ἐκτοπίσεις τῶν κατηγορούμενων γιὰ ὑπόθαψη ληστῶν, ἐνοχῶν καὶ ἀθῶων. Ὁ τύπος τῶν Γιαννίνων εἶχε ἀσχοληθεῖ μὲ τὶς ἐκτοπίσεις καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, τὸ φαινόμενο ὅμως πρὸς τὰ τέλη τοῦ 1925 σημείωσε ἔξαρση, ἀνάλογη μ' ἐκείνη τῆς ληστείας. Οἱ ἐκτοπισμένοι ἀπὸ τὴν περιοχὴ Παραμυθιάς εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὰ Γιάννινα, μῆνες τοὺς κρατοῦσαν στὴν πόλη. Δικαιολογημένα ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ (16-11-25) παρατηροῦσε: Ἐφοῦ οἱ ἀστυνομικὲς ἀρχὲς ζήτησαν καὶ πέτυχαν τὴ χορήγηση ἀμνηστείας στὸν Τσίλη Μάστορα, γιὰτὶ ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν στὰ Γιάννινα οἱ οἰκογένειες αὐτῆς, μακριὰ ἀπὸ τὰ χωριά τους; Ὁ Χρηστοβασίλης, ἀπὸ τὴν πλευρὰ του, ἔθιγε μιὰ ἄλλη πλευρὰ τοῦ ζητήματος: Ποὺ καταστήσαμε οἱ δυστυχεῖς Ἑπειῶται νὰ δοῦμε τοὺς σκύλους πιστικούς, τοὺς λύκους τυροκόμους! Νὰ δοῦμε δηλαδὴ τοὺς Ρετζαῖους νὰ συλλαμβάνουν διὰ τοῦ Περιστέρη (ἀποσπασματάρχῃ) τιμίους ἀνθρώπους τιμίων οἰκογενειῶν καὶ νὰ τοὺς στέλλουν εἰς τὴν φυλακὴν ἐπὶ ὑποθάψει ληστῶν! Ἕνας τοιοῦτος συνελήφθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ὁ Χρ. Κόττης ἀπὸ τὸ Προσγόλι, τοῦ ὁποῦ τοὺς ἀδερφὸν εἶχον αἰχμαλωτίσει οἱ Ρετζαῖοι καὶ τὸν ἀπέλυσαν κατόπιν γενναίων λύτρων! Ἡ σύλληψις αὐτῆ εἶναι σκάνδαλον καὶ ἀπαιτοῦμεν τὴν ταχίστην ἐνέργειαν καὶ ἀποπεράτωσιν τῶν ἀνακρίσεων, διὰ νὰ μὴ σήπωνται εἰς τὰς φυλακὰς τίμιοι ἀνθρωποὶ, διότι ἔτσι θέλουν οἱ Ρετζαῖοι καὶ ὁ Περιστέρης! (Ἐλευθερία, 12-11-25).

Σχετικὴ μὲ τὴ δραστηριότητα τῶν ἀποσπασματαρχῶν στὴν ὑπαιθρο, μὲ εἰσηγήσεις τῶν ὁποίων γίνονταν οἱ ἐκτοπίσεις, ἦταν καὶ ἡ ἔντονα ἐπικριτικὴ ἀρθρογραφία τοῦ Χρηστοβασίλη ἐναντίον τοῦ πρώην ἀποσπασματάρχῃ καὶ τελευταία ὑπολοχαγοῦ τῶν μυστικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς VIII μεραρχίας Γ. Γεωργουλᾶκη. Σὲ δυὸ ἄρθρα του (Ἐλευθερία, 16-11-25 καὶ 23-11-25) ὁ Χρηστοβασίλης ἀποκάλυπτε πολλὰ, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ Γεωργουλᾶκης ἀπειλοῦσε νὰ τὸν μηνύσει γιὰ νὰ δικαστεῖ ἀπὸ τὸ στρατοδικεῖο. Τὴν ὑπεράσπιση τοῦ Γεωργουλᾶκη ἀνέλαβε, μ' ἓνα ὑβριστικὸ δημοσίευμα ἐναντίον τοῦ Χρηστοβασίλη (ἡ μικρότερη βρῖσις ἦταν ὅτι: τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Γεωργουλᾶκης πολεμοῦσε στὴ Μακεδονία καὶ Ἑπειρῶ, ὁ Χρηστοβασίλης ποικιλοτρόπως ἔβλαπτε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἑπειρὸν) κάποιος Μ. Π. Ντέμος (Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ δημοσιεύτηκε στὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, 1-12-25, κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο: ξέναι δημοσιεύσεις. Ὁ Χρηστοβασίλης ἀπάντησε στίς 3-12-25 μὲ τὰ ἑξῆς: Περιφρονεῖ τὸν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ κ. Γ. Γεωργουλᾶ-

κη δημοσιεύσαντα... χθές συκοφαντικὸν ὑβρεολόγιον ἄγνωστόν του Π.Μ. Ντέμον καὶ ἀπαξιοῖ αὐτὸν πάσης ἀπαντήσεως). Νέα στοιχεῖα γιὰ τὴ δράση τοῦ Γ. Γεωργουλάκη ὡς ἀποσπασματάρχη, δημοσιευμένα ἀπὸ τὸ Χρηστο- βασίλη, ἔρριξαν πάλι λάδι στὴ φωτιά. Ὁ ὑπὸ τοῦ τέως ἀποσπασματάρχου κ. Γ. Γεωργουλάκη -ἔγραφε- συλληφθεὶς καὶ δαρεὶς Βορειοηπειρώτης Ἀδαμ. Κωνσταντίνου ὡς ληστής, ἀπολυθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς ἀνακριτικῆς ἀρχῆς Κονίτσης, ὡς μὴ ἐνεχόμενος εἰς οὐδεμίαν ἀξιόποινον πράξιν, ἐλθὼν ἐνταῦθα ὅπως καταγγέλλη τὸν συκοφάντην καὶ δάρτην του, καὶ πάλιν ἐδά- ρη καὶ κατὰ διαταγὴν τούτου ἐφυλακίσθη· ἀπεφυλακίσθη τέλος πάντων μετὰ δεκαήμερον καὶ πλέον φυλάκισιν, ὡς μὴ ἐνεχόμενος καὶ πάλιν εἰς οὐδεμίαν πράξιν. Καὶ κατέληγε: Δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀτιμώρητος ὁ δρα- στής ἀποσπασματάρχης, ὁ νομίσας καὶ νομίζων ὅτι δύναται ἐκ τοῦ ἀσφα- λοῦς νὰ συλλαμβάνῃ, νὰ δέρῃ καὶ νὰ καταγγέλλῃ ἀθώους. Μᾶλλον δὲν τι- μωρήθηκε ὁ ἀποσπασματάρχης, τὸ πιθανότερο ἦταν νὰ δοκίμασε πάλι ὁ Βορειοηπειρώτης τὸ ξύλο στὴ ράχη του... Ὅπως καὶ νάγινε τὸ σίγουρο εἶναι πὼς ἡ ἐποχὴ τῆς ληστοκρατείας καὶ τῆς ἀποσπασματοκρατείας, γιὰ τὴν ὁποία πολλὰ εἶχε γράψῃ ὁ Χρηστοβασίλης τὸ 1924 (βλ. Δ' τόμο), συνεχιζόταν στὴν Ἡπειρο.

Η ἀντιδικία ποὺ σοβοῦσε ἀπὸ καιρὸ ἀνάμεσα στοὺς φιλολογοῦντες νέ- ους τῶν Γιαννίνων -οἱ ὅποιοι ἔβρισκαν φιλόξενη στέγη στὴν Ἡπει- ρωτικὴ ἡχώ-, καὶ τοῦ Γ. Χατζῆ-Πελλερέν, ἔφτασε στὸ ἀποκορύφωμά της. Κατὰ καιροὺς ὁ Χατζῆς μὲ σχόλιά του προσπαθοῦσε νὰ πείσει τοὺς νέους ν' ἀκολουθήσουν μιὰ σωστή, κατὰ τὴν ἀποψὲς του, πορεία, γιὰ τὴ συγγραφὴ ἑνὸς ἄρτιου λογοτεχνήματος. Μὲ λύπη σημείωνε ὅτι: *ὅταν προσπαθοῦμε νὰ τὰ συμβουλέψωμεν (τὰ παιδιά) θυμώνουν καὶ γράφουν κριτικές. Μιὰ τέτοια, δυσμενὲς, κριτικὴ γιὰ ἓνα ποίημα τοῦ Χατζῆ, στάθηκε ἀφορμὴ νὰ ἐκτραγῇ καὶ νὰ τοὺς κατακεραυνώσῃ.* Ἐγραφε στίς 25-11-25: *Τὰ ποικιλώ- νυμα καὶ κακογραμμένα περιοδικά, αἱ φυλλάδες τοῦ Καραγκιόζη, τὰ φυλλάδια τοῦ Σέρλοκ Χόλμς καὶ αἱ ἐφημερίδες, ὅπου τὸ τελείως ἀκέφαλον τῶν διευθύνσεων καὶ ἡ ἀγραμματοσύνη ἢ ἡ ἡμιμάθεια καὶ ἡ ἀδεξιότης νε- οσσῶν, κατὰ δεκάδας τιτιβιζόντων εἰς τὰ ἀδέσποτα οἰκόπεδα τῶν στηλῶν ἐφημερίδων, ἐδημιούργησαν πολλὰ θύματα καὶ ἐνταῦθα. Τὰ καλὰ αὐτὰ παιδάκια θὰ ἐγίνοντο αἰφνης καλοὶ ἐμποροῦπάλληλοι, καλοὶ γραμματεῖς συμβολαιογράφων, καλοὶ λογιστὰί μὲ τὸν καιρόν. Ἀλλὰ θέλουν καλὰ καὶ σώνει, ἄλλοι νὰ γράφουν στίχους, ἄλλοι κριτικὰς καὶ ἄλλοι ἄλλα. Ἀρπά- ζουν στραβοὺς στίχους ἀπ' ἐδῶ, στραβὰ νοήματα ἀπ' ἄλλοῦ, ξεχαρβάλω- τες φράσεις ἀπὸ παρακάτω καὶ παραθέτουν καθημερινῶς διάφορα ска- λαρθύματα, ὑβριστικὰ τῆς στοιχειωδεστέρας καλαισθησίας. Ποῖος νὰ τὰ συμβουλέψῃ τὰ καὶμένα παιδιά μὲ τὴν πικρὰν ἀλήθειαν, ὅτι διαβάξῃ κα- νεὶς πρῶτα πολὺ πρὶν νὰ γράψῃ; Καὶ ὅτι διὰ νὰ γράψῃ δὲν χρειάζεται μί-*

νον και διάβασμα, αλλά και πλησμονή τόσων άλλων διαισθήσεων; Ὑπεύθυνους για τή στραβή πορεία που ακολουθοῦσαν οἱ νέοι, ὁ Χατζῆς θεωροῦσε τοὺς διευθυντὲς και συντάκτες τῶν ἐφημερίδων· ἔπρεπε νὰ στέλλουν ὅλας μὲν τὰς καθημερινὰς αὐτὰς τεθρεῖας (φλυαρίες) τῶν νεανίσκων εἰς τὸ καλάθι τῶν ἀχρήστων, τοὺτους δὲ εἰς τὸν διδάσκαλον τῆς συνοικίας.

Ἡ ἀντίδραση τῶν νέων ἐκδηλώθηκε ἔντονη μὲ δυὸ τρόπους: ἔμμεσα και ἄμεσα. Ἐμμεση ἦταν ἡ ὑποστήριξις τῆς ἀποψῆς τοὺς ἐκ μέρους τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς μὲ σχόλιο τιτλοφορούμενο: Ὁφειλομένη ἀπάντησις. (Τὸ σχόλιο ἔγραψε μᾶλλον ὁ Ἄλκης Μυρσίνης (Μάνθος), ποίημα τοῦ ὁποίου, δημοσιευμένο στὸ Ἑλεύθερον βῆμα μὲ πολλὰ λάθη, χρησιμοποίησε ὁ Χατζῆς γιὰ νὰ στηρίξει τὰ ἐναντίον τῶν νέων ἐπιχειρήματά του). Ἡ ἀπάντησις δὲν περιορίστηκε, δυστυχῶς, στὸ θέμα που εἶχε ἀνακύψει, ἀλλ' ἐπεκτάθηκε και στὶς πολιτικὰς πεποιθήσεις τοῦ Χατζῆ, κι αὐτὸ περιέπλεξε τὰ πράγματα. Ἐλεγε, ἀνάμεσα σ' ἄλλα ὁ συντάκτης τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς: Εἴμεθα ἀναγκασμένοι ν' ἀπαντήσωμεν διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν ἐντοπίαν ἐφημερίδα, ἡ ὁποία δὲν ἐννοεῖ ν' ἀλλάξη τακτικὴν, νὰ ἀπομακρυνθῇ τῶν ἀναχρονιστικῶν ἀντιλήψεων και ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σύγχρονον πνεῦμα, ἂν θέλει νὰ παρουσιασθῇ ὡς τελείως συγχρονισμένη. Αἱ περὶ λογοτεχνίας ἀντιλήψεις αὐτῆς ἀποδεικνύουν δυστυχῶς τὸ ἐναντίον. Καὶ ἀντικειμενικῶς παρακολουθῶν τις, τὴν κατὰ τῶν νέων διωγμὸν αὐτῆς... θὰ παρατηρήσῃ μὲ λύπην του, ὅτι ἀκόμη δὲν κατόρθωσε ν' ἀποβάλλῃ τὸ ἀπολυταρχικὸν ἐκεῖνο ὕφος, πρὸ τοῦ ὁποίου και οἱ Τιτάνες θὰ ὠχρίουν, τὸν παράλογον... ἐγωϊσμόν, ὅστις δὲν ἐπιτρέπει και παραδέχεται οὐδεμίαν κίνησιν, ἔστω και ὅταν πρόκειται περὶ εὐγενοῦς προσπαθείας. Σὰς ἔλκει ἡ δύναμις αὐτῇ, ἡ ποίησις; Εἴσθε ἀστεῖοι, εἴσθε μικροί! Τὶ ἡλικίαν ἔχετε; Καὶ ὑποβάλλοντες αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν, προδίδουν τὸ ἄτομόν των, τὴν ὑπαρξίν των, αὐτὸ τὸ παρελθόν των. Δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν μὲ τὴν τελευταίαν φράσιν νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐφημερίδος αὐτῆς παλαιᾶς θλιβερᾶς ἀναμνήσεις δυσαρέστους ἴσως εἰς αὐτόν, ἂν και θὰ ἦτο ὁ καλλίτερος τρόπος διὰ νὰ γνωρίσωμεν ἂν εἶναι αὐτὸς πρῶτος κάτοχος τοῦ «γνώθι σαυτόν», τοῦ ὁποίου τόσον κακὴν χρῆσιν κάμνει, θέλων ν' ἀποκλείσῃ τοιουτοτρόπως τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας γνώμης εἰς πάντας, κρατῶν μονοπολειακῶς τὰς μούσας δι' ἑαυτόν.

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, λίγη παρελθοντολογία, λίγη κριτικὴ γιὰ τὴν ποίησιν τοῦ Πελλερέν, και λίγη εἰρωνεία, συνεχιζόταν κι ὁλοκληρωνόταν ἡ ὀφειλομένη ἀπάντησις.

Τὸ κείμενο ἀπετέλεσε ἔναυσμα γιὰ νέα ἐπίθεσις τοῦ Χατζῆ. Δὲν εἶχε λάβει γνώσιν τοῦ περιεχόμενου του, ὅταν σ' ἓνα δίστηλο κείμενό του μὲ τίτλο ὀλίγη κριτικὴ, ἀναφερόταν σὲ προηγούμενο δημοσίευμα τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς, ὅπου, ὁ ἐπὶ τῆς φιλολογικῆς στήλης συντάκτης, ἀποκαθιστοῦσε ποίημα νέου λογοτέχνη που λανθασμένα δημοσιεύτηκε. Ὁ Χατζῆς ἔβρισκε ὅτι

καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τὸ ποίημα δὲν εἶχε σχέση μετὰ τὴ λογοτεχνία. Εἶχε γραφεῖ τ' ἀνωτέρω -σημείωνε στὸ ὑστερόγραφό του- ὅταν κατέφθασε καὶ τὸ χθεσινὸν φύλλον τῆς «Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς» μετὰ τὴν «ὀφειλομένην ἀπάντησιν» εἰς τὰ γραφεῖα μας. Ἀτυχῶς πρόκειται περὶ ἀθεραπεύτου κακῆς ἀντιλήψεως τῶν παιδιῶν, τὰ ὅποια δὲν ξέρουν τί λένε καὶ τί θέλουν... Ἐχομε ἐνθουσιώδη διάθεσιν νὰ τοὺς βοηθήσωμεν, ὅταν εὖρωμεν καὶ τὴν πιὸ μικρὴ ποιητικὴ φλόγα στὰ γραπτὰ των. Ἀνοησίες ὁμως δὲν μποροῦμεν νὰ διαβάζωμεν σὲ στίχους...

Στὴν ἀντιδικία ἀνάμεσα στὴν Ἑπειρω καὶ τὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, τὴ σχετικὴ μετὰ τοὺς φιλολογοῦντες νέους, ἀναμίχτηκε, ὡς εἰρηνοποιός, ἡ Ἐλευθερία, ἀντίθετα ὁ Κῆρυξ ὑποστήριξε τὶς ἀπόψεις τῆς Ἑπείρου. Ἐκστρατεία ἀληθινὴ εἰς τὰς συναδέλφους «Ἑπειρον» καὶ «Κήρυκα» -ἔγραφε ὁ Χρηστοβασίλης (Ἐλευθερία, 3-12-25)- ἐναντίον τῶν νεαρῶν συγγραφέων εἰς ἔμμετρον καὶ πεζὸν λόγον, ἐκτὸς τῆς νεαρῶτερης ὁλῶν Ἀνθούλας Χ. Χρηστοβασίλη. Οἱ κύριοι διευθύνται τῶν δύο τούτων συναδέλφων ἔχουν τὴν ἀξίωσιν οἱ νεαροὶ μας ποιητῆσται καὶ πεζογραφεῖσται νὰ γράφουν ὅπως οἱ γηραιοὶ τοιοῦτοι Χρηστοβασίλης καὶ Χατζῆς Πελλερέν. Γιὰ ὄνομα τοῦ θεοῦ, ποῦ ἀκούστηκε ποτὲ νὰ λαλήῃ τὸ πουλάκι, μόλις βγῇ ἀπὸ τὸ τσέφλιο τοῦ αὐτοῦ: «Ὅλοι οἱ ποιηταὶ καὶ λογογράφοι, δικοὶ μας καὶ ξένοι, κουταμάρες ἔγραφαν ὅταν πρωτάρχισαν νὰ γράφουν καὶ λίγο-λίγο οἱ κουταμάρες ἐκείνες, «τ' ἄγουρα», ἔγιναν ἀριστουργήματα «οὔρμα» (ῶρμα)...

Μιά τέτοια ἀπλοποίηση τῶν πραγμάτων δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ οὔτε ἀπὸ τὸν ἐραστὴ τῆς τελειότητος καὶ αὐστηρὸ στὴν κριτικὴ τοῦ Χατζῆ (ὀρισμένους φορὲς ἔπαιξε τὸ ρόλο ἱεροεξεταστῆ), οὔτε ἀπὸ τὴ φιλολογοῦσα νεολαία τῶν Γιαννίνων, ἡ ὁποία ὅλα τὰ πονήματά της τὰ θεωροῦσε ἄρτια καὶ τὰ δημοσίευε. Ἔτσι ὁ φιλολογικὸς κανὼν συνεχίστηκε.

Ὁ Ἄλκης Μυρσίνης, ἐπώνυμα πιά, ἀπὸ τὶς στήλες τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς, ἀπάντησε στὸ Χατζῆ ἔμμεσα, ἀντικρούοντας τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Κριτικοῦ, ὁ ὁποῖος ἀσχολήθηκε μετὰ ποίημα τοῦ Μυρσίνη, καὶ μετὰ δημοσίευμά του στὸν Κήρυκα, ὑποστηρίζοντας τὶς θέσεις τοῦ Χατζῆ. (Ἦταν ἀπὸ τὶς λίγες φορὲς ποὺ Ἑπειρος καὶ Κῆρυξ συνέπλεαν. Κάτι ἀνάλογο εἶχε γίνῃ στίς δημοτικὰς ἐκλογὰς, ὅταν καὶ οἱ δύο ἐφημερίδες ὑποστήριζαν τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Β. Πυρσινέλλα). Αὕτῃ ἡ ἐπίδρασις τοῦ κ. Πελλερέν στὸν «Κριτικὸν» εἶναι κάπως κακία καὶ κάπως ἀσυνήθιστη, ἀλλὰ εἶναι κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ τὴ δικαιολογήσῃ κανεὶς. Πιθανὸν ὁ ἄγνωστος αὐτὸς «Κριτικὸς» νὰ διάβασε κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν μόνον τὸν καλὸν μας κ. Πελλερέν καὶ τότε δὲν μποροῦσε παρὰ αὐτὴ τὴν ἰδέαν νὰ ἔχῃ, ὥστερᾳ ἀπὸ μίαν ὁμοίαν ἐπίδρασιν. Ἐὰν ὁμως τοῦ ἐδίδετο εὐκαιρία νὰ διαβάσῃ τὸν Μπωντλέρ, ὀλίγον Βαλαωρίτη καὶ μερικὸν ἀκόμη ποιητὰς, καὶ αὐτὸν τὸν Ἀχ. Παράσχο ἢ καὶ ἀπὸ νεωτέρους τὸ Μαλακάση καὶ Λαύρα, θέλω νὰ πιστεύω πῶς ἡ γνώμη του θὰ ἦταν πολὺ διαφορετικὴ (7-12-25).

Κάποια στιγμή ὁ Χατζῆς-Πελλερέν συνειδητοποίησε πὼς οἱ νέοι ἀπὸ πρόθεση τὸν ἀδικοῦσαν, ἐμφανίζοντάς τον ὡς διώκτη κάθε νεανικῆς δημιουργίας, ποιητικῆς, δημοσιογραφικῆς ἢ κριτικῆς. Ἐνοίωσε, λοιπόν, τὴν ἀνάγκη, νὰ δώσει μιὰ καθαρὴ ἀπάντηση, ὅχι ὡς «πελταστής» αὐτὴ τὴ φορά, ἀλλὰ ὡς πεπειραμένος δημιουργὸς καὶ ἀγωνιστής, μὲ συνείδηση εὐθύνης καὶ χρέους ἀπέναντι στὴ νέα γενιά. Ἐγράψε, λοιπόν, ἓνα χρονολόγημα-ἐξομολόγηση μὲ τίτλο: *Οἱ νέοι καὶ οἱ παλαιοί* (4-12-25). Μερικὰ ἀποσπάσματα εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς εἰλικρίνειας, μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετώπιζε τὸ θέμα: *Εἶμαι ὑποχρεωμένος ἀπὸ τῆς στήλης αὐτῆς καὶ μὲ τὴν ὑπογραφήν μου καὶ μ' ὅλην τὴν διάθεσιν ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ δὲν αἰσθάνεται καθόλου ἐντροπὴν νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι καὶ μέσα ἐδῶ, εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἐπέρασε εἴκοσι χρόνια ζωῆς του ἐρωτευμένος εἰλικρινέστατα μὲ κάθε τι ποὺ θὰ ἦτο τραγούδι ἢ στίχος κομψὸς - νὰ ἐνθυμίσω μὲ λύπην μου σὲ μερικοὺς καλοὺς νέους ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον εὐτυχῆς εὐκαιρία, οὔτε πλέον εὐφρόσυνος στιγμή γιὰ ἓναν παλαιότερον, ὅπωςδῆποτε λογοτέχνην ἢ καλλιτέχνην ἢ ποιητὴν -ποὺ αἰσθάνεται εἰλικρινῶς καὶ ἀληθινὰ μόνον ἔρωτα γιὰ τὴν Τέχνην, καὶ τίποτα ἄλλο ἀπολύτως- παρὰ ἡ στιγμή καὶ ἡ εὐκαιρία ποὺ νέα ξεπεταρούδια, μὲ τὴν τρυφεράν ἀκμαιότητα τῶν νεαρῶν καρδιῶν καὶ τῶν νεαρῶν ἐγκεφάλων, ἀφήνονται στὰ ὠραῖα φτερουγίσματα τῶν ἐμπνεύσεων, κυνηγώντας τὸ λευκὸ ὄραμα τῆς καλῆς θεᾶς: τῆς Τέχνης καὶ τῆς Ποιήσεως. Καὶ στὴ συνέχεια: Ἔτσι ὁ ταπεινὸς ὑπογράφων τὰς γραμμὰς αὐτάς, κάθε φορά ποὺ οἰοσδήποτε νέος μὲ τάσεις ποιητικὰς ἢ λογογραφικὰς ἀντίκρουσε τὸ πενιχρὸν του γραφεῖον, ἡσθάνθη αἶσθημα ἀληθινῆς χαρᾶς. Προσεφέρθη νὰ τοῦ παραχωρήσῃ τὴν ἐφημερίδα, τὴν μικρὰν του ἡθικὴν ὑποστήριξιν, τὴν ἐλαχίστην του ἐμπειρίαν ἵνα τὸν ντεπουτάρῃ καὶ τὸν λανσάρῃ ὡς ποιητὴν ἢ λογογράφον. Ὁ κ. Ρέκατας ἀπὸ τὸ Μέτσοβον τὸ ἐνθυμεῖται βεβαίως. Ὁ κ. Ἐλιγιά Ἰωσήφ (Σιγκουλιέρος) ἐπίσης. Μερικοὶ ἄλλοι δὲν θὰ ἐξέχασαν ἀναμφιβόλως ποία ἐνθαρρυντικὴ ὑποδοχὴ καὶ ποία ἐνθουσιώδης ὑπόσχεςις πάσης ἡθικῆς ἐνισχύσεως τοὺς ἐδόθη κάθε φορὰν ποὺ τοὺς εἶδαμε στὰ γραφεῖα μας. Ἀλλά... Ἀλλὰ ὅπως ὑπάρχει κάποιος καθῆκον καὶ κάποια ὑποχρέωσις καὶ κάποια συμπάθεια διὰ κάθε νέον, ποὺ ζητεῖ νὰ πεταχτῇ στὸ πέλαγος τῆς Τέχνης, μὲ τὴν ἀνίσχυρον ἀκόμη βάρκαν τῆς νεανικῆς του ἀπειρίας, ἔτσι ὑπάρχει κάποια πλέον βαθειὰ ὑποχρέωσις, πλέον βαθειὰ ἀγάπη γιὰ τὴν Τέχνην. Κάποιοι νέοι δὲν θέλουν νὰ τὸ ἐννοήσουν καθόλου αὐτό. Θέλουν μόνον ἀνοίξουν τὰ μάτια πρὸς τὴν ζωὴν, πρὶν τὴν ζήσουν, πρὶν τὴν φιλοσοφήσουν, νὰ τὴν γράψουν... Φεύγουν τὰ γραφεῖα, ὅπου ἡμποροῦν νὰ εὑρουν μίαν συμβουλὴν, μίαν ἀποτροπὴν. Θέλουν ἀδεσπότους στήλας νὰ γράφουν ὅ,τι θέλουν καὶ ὅπως νὰ εἶναι - καὶ νὰ δημοσιεύηται. Τί θὰ ὠφελήθῃ ἀπὸ τοῦτο ἡ Τέχνη ἢ οἱ ἴδιοι; Ἡ εὐσυνείδητος καὶ εἰλικρινὴς προσπάθεια δὲν εἶναι ἡ δημοσίευσις. Ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ τὸν στίχον ἢ τὴν Τέχνην, γράφει μόνον διότι αἰσθάνε-*

ται τὴν ἀνάγκην νὰ τὸν γράψῃ καὶ δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τίποτε ἄλλο: οὔτε διὰ τὴν δημοσιότητα, οὔτε διὰ τὸν ἔπαινον, οὔτε διὰ τὸν ψόγον.

Ἡ ἀντιπαράθεση συνεχίστηκε καὶ στὸ μέλλον, σὲ μικρότερη κλίμακα καὶ μὲ χαμηλότερους τόνους. Εἶναι δύσκολο νὰ πείσουν οἱ φτασμένοι τοὺς ἐκκολαπτόμενους λογοτεχνικοὺς νεοσσούς, ὅτι κάποιες συμβουλὲς δὲ θὰ τοὺς ἔκαναν κακό...

Ὁ φιλοπρόεδρος πρόεδρος Μπάγιας (Κήπων) καὶ Πρόεδρος τῆς «Ἐνώσεως ἀγροτῶν τοῦ Ζαγορίου» Ἀθαν. Οἰκονομίδης, μετὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ Α΄ Ἀγροτικοῦ συνεδρίου, ποὺ ἔγινε τὸ 1924, ὁργάνωσε καὶ Β΄ συνέδριο σὲ δυὸ ἡμερομηνίες: στίς 8 Νοεμβρίου, στὸ Λιασκοβέτσι γιὰ τὰ χωριά τοῦ ἀνατολικοῦ Ζαγοριοῦ καὶ στίς 15 τοῦ ἴδιου μῆνα, στὴ Βίτσα, γιὰ τὰ χωριά, τὰ δυτικά τῆς Μπάγιας.- Ἀρραβῶνες: Ὁ ἔγκριτος ἔμπορος τῆς πόλεως μας κ. Κων. Α. Γκωλέτσος καὶ ἡ εὐ ἡμένη δεσποινὶς Εὐτέρπη Κ. Μπήκα, ἐμνηστεύθησαν (7-11-25).- Στίς ἀρχαιρεσίες γιὰ τὴν ἐκλογὴ νέου διοικητικοῦ συμβουλίου στὸ Λύκειο Ἑλληνίδων ἐκλέχτηκαν: Ἀμαλία Ξανθο-

Μαργαρίτης Νικολάου, μουσικοδιδάσκαλος, ἀργότερα καθηγητῆς στὴ Ζωσιμαία Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία.

πούλου, πρόεδρος, κυρία Νικολαΐδου, μηχανικός, ἀντιπρόεδρος, Δις Ἐριέττα Λέβη, Ταμίας, Δις Ὑλγα Χαρούσια γενική γραμματέας, Δις Εὐφρ. Μέξη, εἰδικὴ γραμματέας, καὶ σύμβουλοι οἱ κυρίες Μ. Γκοβόσδη, Φουρτουνοπούλου, Κούλα Τσιμογιάννη, Μερόπη Σαλαμάγκα, Ὑλγα Μαντηλᾶ καὶ ἡ Δις Ἰσμήνη Τζαβέλλα.- Στίς ἀρχές Νοεμβρίου ἰδρύθηκε ὁ ἀθλητικός, γυμναστικός καὶ ποδοσφαιρικός σύλλογος Ἑρακλῆς. (Ἴσως πρόκειται γιὰ ἐπανίδρυση, τέτοιος σύλλογος εἶχε ἰδρυθεῖ καὶ τὸ 1917). Τὴν 1η Νοεμβρίου ἔγινε γενικὴ συνέλευση τῶν ἰδρυτικῶν μελῶν γιὰ ψήφισι τοῦ καταστατικοῦ καὶ ἀρχαιρεσίες. Ἐκλέχτηκαν: Σωτ. Ζοῦμπος, πρόεδρος, Π. Ἀποστολίδης, ἀντιπρόεδρος, Νικ. Παρανίκας γραμματέας, Χ. Μαρτίνης, ταμίας καὶ Β. Παππᾶς, γενικός διαχειριστής. Ἀρχηγοὶ τοῦ ποδοσφαιρικοῦ τμήματος διορίστηκαν οἱ: Ἀρ. Χαντέλης καὶ Ἀρ. Μπαλτατζῆς, ὑπολοχαγός.- Οἱ ἀγῶνες τῶν τριτοβαθ-

μίων δασκάλων συνεχίζονταν, μὲ ἐλπίδες ἐπιτυχίας.- Ἡ Φιλαρμονικὴ τῆς πόλης βᾶδιζε γιὰ διάλυση, ἔξαιτίας τῆς ἀδιαφορίας τῶν ἰθυνόντων καὶ τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν ποὺ ἀντιμετώπιζε. Ὁ διευθυντής της, Μαργαρίτης Νικολάου, κατὰ τίς ἐφημερίδες, ἔφτυσε αἷμα νὰ τὴν στήσῃ, ἔφυγε, γιὰ τὸν πλήρωαν μόνο 500 δρχ. τὸ μῆνα.- Ἐν σπαραξικάρδιον θέαμα: Ἡ ἀναλγησία τῶν ἐντεταλμένων νὰ θεραπεύωσιν τὰς ἀνάγκας τῶν ἀτυχῶν προσφύγων, ὑπερέβη πᾶν ὄριον. Ἐπὶ τριήμερον ἤδη οἰκογένειαι προσφυγικαὶ τοῦ Γεωργίου Φραγκοπούλου καὶ τῆς Ἑλένης Κορυτσαί-

δου, αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς βίας καὶ κατόπιν διαταγῆς τοῦ κ. νομάρχου ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Δωδώνης κατοικίας των, παραμένουν εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας των. Ἡ ἔξωσή τους ἔγινε γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ τὸ οἶκημα ἀπὸ τὸ Ὁρφανοτροφεῖο Θηλέων, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐνδιαφεροῦν οἱ ἀρμόδιοι γιὰ τὴν τύχη τῶν δυὸ οἰκογενειῶν. Εἶχαν πολλὰ ἀκόμα νὰ περάσουν οἱ πρόσφυγες ὡς ὅτου προσαρμοστοῦν στὸ περιβάλλον καὶ ἐξασφαλίσουν ὑποφερτὲς συνθῆκες ζωῆς.... Καὶ ἡ Ἑπειρωτικὴ μανδολινάτα (στὶς 26 Νοεμβρίου συμπλήρωνε ἕνα χρόνον ζωῆς, μετὰ δυὸ συναυλίας στὸ ἐνεργητικὸ της καὶ προγραμματισμὸ πολλῶν ἀκόμα - ἡ πρώτη δόθηκε στὶς 1-11-25), μετὰ μουσικοδιδάσκαλο τὸ Ι. Καλύβα, δὲ βρισκόταν σὲ καλύτερη κατάστασις ἀπὸ οἰκονομικὴ ἄποψιν. Ὁ κόσμος δὲν ἔδειχνε ἐνδιαφέρον, ἰδιαίτερα οἱ καθηγητὲς τῶν γυμνασίων, ἀδιαφοροῦσαν γιὰ τὴ μουσικὴ καλλιέργεια τῶν μαθητῶν τους, μόνον στὴν Ἑμπορικὴ σχολὴ σημειωνόταν κάποια κίνησις. Πάντως πρέπει νὰ μνημονευτοῦν τὰ ὀνόματα τῶν ἐρασιτεχνῶν μουσικῶν, ποὺ ἀγωνίζονταν, κάτω ἀπὸ τόσο ἀντίξοες συνθῆκες, νὰ προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους στὴν προσπάθεια ἀνάπτυξης μουσικῆς κίνησις στὰ Γιάννινα: α) *Μανδολίνα* *πρῶτα*: 1) Κ. Βαζάκας, 2) Ἰω. Πουτέτσος, 3) Ἀναστάσιος Τσεκούρας 4) Σταῦρος Βασιλείου 5) Γ. Δαγκαλιρίδης. β) *Μανδολίνα* *δεύτερη*: 1) Μ. Παπλωματᾶς 2) Α. Τζομάκας 3) Σ. Σκόλας, 4) Κ. Σκράπης, 5) Α. Τσουκανέλης 6) Φ. Μαρνέλης, 7) Κ. Φερούκας. γ) *Κιθάρες*: Τάκης Ψάλτης, 2) Ἀλ. Τσουκανέλης 3) Μ. Μῖνος 4) Γ. Πουτέτσος, 5) Ε. Δαγκαλιρίδης, δ) *Μαντόλα*: 1) Τάκης Βούλγαρης, 2) Κ. Σιαπάτης ε) *Χορωδία*: *Πρίμα*: 1) Εὐθύμιος Ὑφαντῆς 2) Παν. Κατσάνος 3) Παν. Ψωμᾶς. *Σεκόντα*: 1) Τηλ. Μάνθος, 2) Γ. Ντούκας 3) Ἡλ. Λέττας, 4) Ἀρ. Τσουμάκας. *Βαρύτονοι*: 1) Βασ. Σόκος, 2) Ἀδαμαντίου. *Μπάσα*: 1) Γεωρ. Λακιώτης, 2) Ἀλ. Λακιώτης 3) Δ. Βούλγαρης. - Στὴ *Στρατιωτικὴ λέσχη* ὁργανώνονταν ἀπὸ τὰ τέλη Νοεμβρίου διαλέξεις γιὰ τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς χωροφυλακῆς. Πρῶτος ὁμιλητὴς ὁ στρατηγὸς Α. Μάρκου (31-11-25) μετὰ θέμα: *Περὶ χαρακτῆρος*. - Στὶς 22 Νοεμβρίου ἔγιναν τὰ θεμέλια τοῦ *Γηροκομείου* ποὺ ἰδρύθηκε στὸ χῶρο τοῦ πρώην τουρκικοῦ νεκροταφείου *Ζεβαδιέ*. Ἐπαινετικά σχόλια γράφθηκαν γιὰ τὸ Σπυριδῶνα ἀπὸ τίς φιλικές του ἐφημερίδες. - Νὰ καὶ κάτι ποὺ οὔτε νὰ τὸ σκεφτεῖ θὰ μπορούσε κανεὶς σήμερον: Πολλὰ καταστήματα -ἔγραφε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, τῆς 23-1-25- ἀφήνονται ἀνοικτὰ τὴν νύκτα καὶ ἐπιστήσαμεν ἐπὶ τούτου τὴν προσοχὴν τῶν καταστηματαρχῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐξ ἀπροσεξίας ἀφήνουν τὰ καταστήματά των ἀνοικτὰ (εἶχε ἀσχοληθεῖ καὶ πάλι μετὰ τὸ ζήτημα ἡ ἐφημερίδα). Ἀλλ' ἡ ἀπροσεξία ἐπαναλαμβάνεται καὶ μάλιστα χρηματικὰ ποσὰ εὐρίσκονται ἀφημένα ἐντὸς τοῦ ἀνοικτοῦ καταστήματος. Τὸ τοιοῦτον ἐμβάλλει εἰς ὑπονοίαν τὴν Ἀστυνομίαν. Ἄς προσέξουν, λοιπόν, οἱ ἀπρόσεκτοι καὶ οἱ ἐπιτηδευόμενοι τὸν τοιοῦτον, τὸ πείραμα ἐπαναλαμβάνόμενον μόνον αὐτοὺς θὰ ζημιώσῃ. Ἐννοοῦμεθα. Ὁ συντάκτης τοῦ σχολείου ἐννοοῦσε, ἡμεῖς ὅμως σήμερον δὲ μπορούμε νὰ καταλάβουμε τί παιγνίδι παιζόταν μετὰ «ἀνοικτὰ» τὴ νύκτα καταστήματα... - Διορισμὸς γυμνασιάρχῃ: Ἐπειδὴ οὐδεὶς καθηγητὴς ἐδέχετο νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὸ γυμνάσιον *Παραμυθιάς*, παρακληθεὶς ἐδέχθη ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς Δημ. Σακελλαριδῆς, μὴ μεταβάς γυμνασιάρχης εἰς Σιάτισταν. - Ἀρραβῶνες (Δεκέμβριος 1925): Ὁ ἐν Λονδίῳ εὐδοκίμως ἐμπορευόμενος καὶ τιμῶν τὸ ἑλληνικόν, ἰδιαίτερος δὲ τὸ Ἑπειρωτικὸν ὄνομα κ. Κων. Ι. Πισπιρῆς, υἱὸς τοῦ ἱατροφιλοσόφου πρώην βουλευτοῦ κ. Ι. Πισπιρῆ, καὶ ἡ δεσποινὶς Λιλὴ Μήνου, μία ἐκ τῶν χαριεστέρων καὶ σεμνοτέρων καὶ ζηλευτοτέρων κορῶν τῶν Ἰωαννίνων, ἔδωκαν ἀμοιβαίαν ὑπόσχεσιν γάμου.

Οἱ πολιτικὲς ἐξελίξεις, οἱ ὁποῖες σημειώνονταν στὴν πρωτεύουσα, μὲ στόχο τὴ διακηρυσσόμενη ἀπὸ τὸν Πάγκαλο ἀποκατάσταση ὁμαλοῦ πολιτικοῦ βίου, μὲ τὴ διενέργεια ἀδιάβλητων ἐκλογῶν -τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἦταν στίς προθέσεις του- εἶχαν τὸν ἀντίκτυπό τους καὶ στὰ Γιάννινα. Ὁ Πάγκαλος εἶχε συγκαλέσει, ἀρχὲς τοῦ τρίτου δεκαήμερου τοῦ Νοεμβρίου, σύσκεψη τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν γιὰ τὴν ἐξεύρεση λύσης, δὲν ἐγίνε ὁμως δυνατὴ ἡ λήψη ἀπόφασης, ἐξαιτίας τῶν ἀντιτιθέμενων ἀπόψεων τῶν παρατάξεων. Οἱ βενιζελικοὶ καὶ δημοκρατικοὶ -οἱ δεύτεροι κυρίως- ἐπέμεναν νὰ γίνουν ἀμέσως οἱ ἐκλογές, οἱ ἀντιβενιζελικοὶ ὁμως δὲ συμφωνοῦσαν, δὲν ὑπῆρχαν, ἔλεγαν, προϋποθέσεις γιὰ ἀδιάβλητες ἐκλογές, ἔπρεπε πρῶτα νὰ γίνει ἡ ἐκκαθάριση τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων καὶ ἡ τροποποίηση τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου. Διαφωνία σημειώθηκε καὶ στὸ θέμα τῆς πρόταξης ἢ ὄχι τῶν γερουσιαστικῶν ἐκλογῶν ἀπὸ τίς βουλευτικές. Ὁ Πάγκαλος συνειδητοποιοῦσε τὴν ἀδυναμία τοῦ πολιτικοῦ κόσμου νὰ συνεννοηθεῖ καὶ πῆρε τίς δικές του ἀποφάσεις. Προκήρυξε γερουσιαστικὲς ἐκλογές γιὰ τίς 10 Ἰανουαρίου 1926, ποὺ δὲν ἐγιναν, γιὰτὶ στὸ μεταξὺ, ἀπὸ τίς ἀρχὲς τοῦ 1926, ὁ Πάγκαλος ἀποκάλυψε τίς προθέσεις του καὶ κήρυξε σὲ λίγες μέρες, ἀνοιχτὰ πιά, τὴ δικτατορία του.

Οἱ συσκέψεις τῶν Ἀθηνῶν γιὰ τίς ἐκλογές, ἐγιναν ἀντικείμενο ἄμεσων σχολίων καὶ ἀρθρογραφίας τοῦ γιαννιώτικου τύπου. Ἐνδιαφέρουσες εἶναι οἱ ἀπόψεις ποὺ διατυπώνονταν ἀπὸ τὸ Γ. Χατζῆ, ὄχι γιὰ πρώτη φορὰ. Ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς Ἑπειρώτες κατὰ τίς ἐκλογές νὰ ψηφίσουν Ἑπειρωτικά καὶ ὄχι κομματικά. Ἀπευθυνόμενος στοὺς συναδέλφους του δημοσιογράφους, τοὺς συνιστοῦσε: Ἀποτρέψατε τὸν Ἑπειρωτικὸν λαὸν ἀπὸ νέας πλάνας καὶ νέους φανατισμούς! Ἀφήσατέ τον νὰ ἴδῃ τὴν χώραν του, τὸν τόπον του, τὰς ἐλλείψεις της, τὰς ἀνάγκας της νὰ αἰσθανθῇ ἐνθουσιασμένον καὶ ἅγιον τὸν πόθον νὰ τὰς ἱατρεύσῃ μόνος του... Ἀφήσατε τοὺς βενιζελισμοὺς καὶ ἀντιβενιζελισμοὺς εἰς τὸ ράφι τῆς ἱστορίας πλέον... Συναγείρατε τώρα τὴν προσοχὴν εἰς ἓν σημεῖον: Οἱ καλοὶ καί, ἱκανοὶ Ἑπειῶται ἅς φροντίσουν διὰ τὴν Ἑπειρον. Ὅπου δῆποτε καὶ ἂν ἀνῆκουν -ὅταν εὐρεθοῦν- εἶναι ἄξιοι καὶ σεβαστοί. Κάθε ἄλλη κατεύθυνσις, κάθε ἄλλη τάσις εἶναι προδοσία καθαρὰ πρὸς τὸ Ἑπειρωτικὸν συμφέρον. Καὶ (ἀπευθύνεται τώρα πρὸς τοὺς ψηφοφόρους Ἑπειρώτας) ἂν τὸ εἰπωμεν ἡμεῖς ὅλοι οἱ δημοσιογράφοι - μὴ μᾶς πιστεύσητε! Διότι θὰ εἴμεθα δωροδοκημένα ὄργανα, ἀργυρώνητοι πράκτορες φιλοδόξων κομματαρχῶν, ποὺ ψήφους μόνον θέλουν. Δι' οὐδὲν ἄλλο ἐνδιαφέρονται. Ἐνῶ μία πρέπει νὰ εἶναι ἡ πολιτικὴ αὐριανὴ ἐν Ἑπείρῳ γραμμὴ: Ἡ Ἑπειρωτικὴ ΠΟΛΙΤΙΚΗ. Συνετοὶ λόγοι, κανένας δὲν τοὺς ἄκουσε. Ὁ γιαννιώτικος τύπος ἀκολούθησε τὴν μόνον πολιτικὴν ποὺ γνώριζε: τὴν κομματικὴν. Ἐξάρσεις ὑπεράνω κομμάτων καὶ δεσμεύσεων ἦταν πολὺ πρόωρες ὄχι μόνον γιὰ τότε ἀλλὰ καὶ γιὰ σήμερα...

Μιά και οί βουλευτικῆς ἐκλογῆς δὲν θὰ γίνονταν ἔξαιτίας τῆς ἀσυμφωνίας τῶν κομμάτων, ὁ γιαννιώτικος τύπος ἔστρεψε τὸ ἐνδιαφέρον του στὶς γερουσιαστικῆς ποὺ εἶχαν ἔξαγγελθεῖ. Ὁλόκληρος ὁ Δεκέμβριος καλύφθηκε μὲ τὴν εἰδησεογραφία καὶ τὸ σχολιασμό, γύρω ἀπὸ τὰ πρόσωπα ποὺ θὰ διεκδικοῦσαν τὴν ψῆφο τοῦ λαοῦ. Ἰδιαιτέρη ἐνασχόληση μὲ τὸ θέμα, κυρίως ἀπὸ εἰδησεογραφικὴ ἀποψη, εἶχε ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι καὶ οἱ ἄλλες ἐφημερίδες δὲν καταγίνονται στὴ συλλογὴ εἰδήσεων, εἰκασίες ἦταν οἱ περισσότερες κι ὄχι ἔξακριβωμένα γεγονότα. Οἱ ὑποψήφιοι γερουσιασταὶ ἐντάσσονταν κι αὐτοὶ σὲ συνασπισμούς, ὅπως καὶ οἱ βουλευτές. Οἱ πρῶτες πληροφορίες, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα πάντοτε, γιατί ἐκεῖ μαγερεύονταν ὅλα, ἔφεραν τὸ Γ. Δούμα, Σπ. Σῆμο καὶ Γ. Γκάλκο, νὰ συνεργάζονται. Ὑστερα ἀπὸ 10 μέρες (18-12-25) ἀναγγέλθηκε νέος συνασπισμός, τῶν Δημοκρατικῶν κομμάτων αὐτός. Ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τοὺς Δ. Μπότσαρη, Γ. Βηλαρά καὶ Ἀθ. Τραχήλη. Τὴν ἄλλη μέρα οἱ τρεῖς χρεώθηκαν ὡς ὑποψήφιοι τοῦ κόμματος τῶν *Προοδευτικῶν Φιλελευθέρων* (Καφαντάρη) μὲ τὸ ὁποῖο θὰ συνεργαζόταν κι ὁ Σπ. Χασιώτης, *διατηρῶν τὸν ἀγροτικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα*, θὰ ἀποχωροῦσε ὁμως ἀπὸ τὸ συνδυασμὸ ὁ Βηλαράς, ἔξαιτίας διαφωνιῶν. Νέες ἀνακατατάξεις ἐγιναν σὲ λίγες μέρες, μὲ τὴ συμμετοχὴ σὲ κοινὸ συνδυασμὸ τῶν Σπ. Χασιώτη, Γ. Καλούδη καὶ Γ. Βηλαρά χωρὶς κι αὐτὸ νὰ εἶναι ὀριστικόν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς συνδυασμοὺς αὐτοὺς, χρησιμοποίησε τὸν τίτλο: *Ἀνεξάρτητος Ἑπειρωτικὸς συνδυασμός*. Σ' αὐτὸν μετεῖχαν οἱ Σπ. Σῆμος, Γ. Δούμας καὶ Π. Μπέμπης. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὁ Κῆρυξ ὑποστήριξε συνδυασμὸ, ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μὲ τηλεγράφημα τῶν πολιτευτῶν: Δ. Μπότσαρη, Γ. Καλούδη, Ἀθ. Τραχήλη, Σπ. Χασιώτη καὶ Ἀλκ. Λούλη, χαρακτηρίζονταν ὡς *ἀντιφιλελεύθερος ἀνομοιογενής, μὴ ἐκπροσωπῶν τὰς ἀρχὰς τῶν Προοδευτικῶν Φιλελευθέρων, οὐδὲ τῶν Ἀγροτικῶν*. Ἦταν ὁ συνδυασμός, στὸν ὁποῖο μετεῖχε ὁ Σπ. Σῆμος, τὸν ὑποστήριξε καὶ ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*, τῶν *Προοδευτικῶν Φιλελευθέρων* δηλαδή, παρόλο ποὺ οἱ ἄλλοι τὸ ἀμφισβητοῦσαν. Ὁ Σπ. Σῆμος, μάλιστα, διευθυντὴς τῆς *Πατρίδος*, μὲ τὴν ὑποψηφιότητά του ὡς γερουσιαστῇ, ἐπανερχόταν στὸν πολιτικὸ στίβο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶχε ἀποχωρήσει γιὰ ἀρκετὰ χρόνια. Στὶς 24 Δεκεμβρίου δημοσίευσε καὶ ἄρθρο ὁλοσέλιδο στὴν *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*, ἓνα εἶδος διαγέλματος πρὸς τὸν Ἑπειρωτικὸ λαόν, μὲ τὸ ὁποῖο καταφερόταν ἄμεσα καὶ ἔμμεσα ἐναντίον τῶν ὡς τότε βουλευτῶν τῆς Ἡπείρου, θεωρώντας τοὺς ὑπεύθυνους γιὰ τὴν οἰκτρὰ κατάστασι τῆς περιοχῆς, ἔξαιτίας τῆς ἀδιαφορίας γιὰ τὸν τόπο τοὺς καὶ τῶν μὴ συντονισμένων ἐνεργειῶν τοὺς πρὸς ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τῆς Ἡπείρου. Ἐγραφε χαρακτηριστικά: *Ἀλλὰ ποῖοι θὰ εἶναι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἡπείρου, οἱ ὁποῖοι θὰ ὑψώσωσιν ἀνάστημα καὶ φωνὴν διὰ τὴν Ἡπειρον, ἀπέναντι τῶν ἐκάστοτε κυβερνήσεων; Μήπως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐκ τῶν προτέρων συνομολογοῦντες ἀμοιβαίαν συνδρομὴν μετὰ τῶν κομμάτων καὶ οἱ ὁποῖοι ἐκλεγόμενοι γερουσιασταὶ ἢ*

βουλευταί, τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἔχουν νὰ ἀξιώσουν εἶναι νὰ χρησθῇ ὁ δεῖνα ἢ ὁ τάδε ὡς ὑπουργός, ἀκριβῶς διὰ νὰ μὴ εἰμπορῇ νὰ κάμῃ τίποτε ἀπολύτως, ὑπὲρ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος; Κατὰ τῆς τακτικῆς ταύτης κηρυσσόμενοι σήμερον καὶ τῶν κομμάτων ἀποσχισθέντες, διὰ νὰ ἔχωμεν τὸ θάρρος καὶ τὴν δύναμιν νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε κυβέρνησιν τὴν πραγματοποίησιν τῶν Ἑπειρωτικῶν αἰτημάτων, ἐρωτῶμεν εὐλαβῶς τὸν Ἑπειρωτικὸν λαόν. Ἐπράξαμεν καλῶς ἐπαναστατήσαντες πολιτικῶς ἐν ὀνόματι τῆς Ἑπείρου; Ἡ 10ῃ προσεχοῦς Ἰανουαρίου εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θέλει δικαίῳσει θριαμβευτικῶς τὰς προσδοκίας ἡμῶν. (Οἱ παραδοσιακοὶ φιλελεύθεροι χαρακτηρίζαν τὸ συνδυασμὸ τοῦ Σίμου ὡς ἀντιφιλελεύθερο καὶ ἀνομοιογενή, λόγῳ τῆς συμμετοχῆς σ' αὐτὸν τοῦ παλιοῦ πολιτευτῆ τῆς ἀντιβενιζελικῆς παράταξης Γ. Δούμα, παλαιότερα φιλελεύθερου ὅμως). Στὸ περιοχόμενον τοῦ διαγγέλματος τοῦ Σπ. Σίμου ἀπάντησε μὲ δριμύτητα ὁ Χρ. Χρηστοβασίλης (28-12-25), κατηγορῶντας τὸν ὅτι δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ζητεῖ τὴν ψῆφο τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ, γιατί στὸ παρελθὸν ὡς βουλευτῆς καὶ ὑπουργός τίποτε δὲν εἶχε κάνει γιὰ τὴν Ἑπειρο. Ὁ κ. Σπ. Μ. Σίμος -ἐγγραφε- (Ἑλευθερία, 28-12-25) διὰ τῆς «πανταχούσας» «ἐν ὀνόματι τῆς Ἑπείρου πρὸς τὸν Ἑπειρωτικὸν λαόν», ἠδίκησε τὴν νοημοσύνην του, ὅτι ὑπηρετήσας καὶ οὐδὲν ὑπὲρ αὐτῆς πράξας, ἐνόμισεν ὅτι ἡ Ἑπειρος ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ τρώγῃ ἄχυρο καὶ κριθάρι τοῦ Βενιζελισμοῦ καὶ ὅτι μ' ἓνα «μπουγιουρντί» του ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, δημοσιευόμενον ἐπὶ ἀδρᾶ πληρωμῇ εἰς μίαν ἰωαννιτικὴν ἐφημερίδα, θ' ἄρπαξε καὶ πάλιν τὰς Ἑπειρωτικὰς ψήφους, ὅπως ἄρπαξε καὶ τ' ὄνομα τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς γεφύρας τοῦ Καλαμᾶ (ὀνομαζόταν, καὶ μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ '40, αὐτὴ ἡ γέφυρα, ὡς γέφυρα Σίμου). Ἄς μάθῃ ὁ ὑποψήφιος γερουσιαστὴς κ. Σπ. Σίμος, ὅτι ἡ Ἑπειρος δὲν εἶναι πλέον ἐκείνη πού ἤξερεν ἢ ὀνειρεῖτο, καὶ ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἄρχισε νὰ τρώγῃ σιτάρια καὶ νὰ γνωρίζῃ τὴν ποιότητα καὶ τὴν «ἀφιλοκέρδειαν» τῶν βενιζελικῶν προστατῶν της! (Παρὰ τὸ σιτάρι πού γεύτηκαν οἱ Ἑπειρώτες, μὲ τὴν προπολεμικὴν ψῆφον τους, πάντα τοὺς Φιλελεύθερους ἔφεραν στὴν ἀρχή, μὲ ἐξαίρεση τίς περιόδους πού ἐφαρμοζόταν ὡς ἐκλογικὸ σύστημα ἡ ἀναλογικὴ, ὅποτε ἐκλέγονταν καὶ βουλευτὲς ἀπὸ τὸ Λαϊκὸ κόμμα). Ἀνεξάρτητο συνδυασμὸ τοῦ Ἑπειρωτικοῦ κόμματος Συμφιλιώσεως, ὅπως ὀνομάστηκε, κατάρτισαν καὶ οἱ ἀντιβενιζελικοί. Σ' αὐτὸν μετεῖχαν οἱ: Ἀθανάσιος Δ. Μάρκου Μπότσαρης, Κων. Σούρλας καὶ Γεώργ. Τζέτζος. Οἱ ἀντιβενιζελικοὶ τῆς παράταξης τοῦ κόμματος τῶν Ἑλευθεροφρόνων τοῦ Μεταξᾶ δὲν τὸν ὑποστήριξε. Ἡ ἐνασχόλησις μὲ τίς γερουσιαστικὰς ἐκλογὰς τερματίστηκε μὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ νέου ἔτους καὶ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Πάγκαλου ὡς δικτάτορα.

Αναζωπύρση τῆς πολεμικῆς ἐναντίον τοῦ Σπυρίδωνα παρατηρήθηκε κατὰ τὸν τελευταῖον μῆνα τοῦ 1925, ἐκ μέρους τῆς παράταξης πού ἦταν ἀντίθετη μὲ τὴν ἐπαναγκατάστασίν του στὰ Γιάννινα. Δυὸ γεγονότα ἔδωσαν

ἀφορμή για τὴ νέα ἐπίθεση: α) Ἡ ἀναχώρηση τοῦ Σπυρίδωνα για τὴν Ἀθήνα τὶς νυκτερινὲς ὥρες, κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1ου δεκαήμερου τοῦ Δεκεμβρίου καὶ β) Κάποια ἀπουσία τοῦ ἐξ ἀπορρήτων τοῦ μητροπολίτη καθηγητῆ Ἀλκ. Κόντοπάνου, σὲ ὥρες διδασκαλίας, ἀπὸ τὴ Ζωσιμαία σχολή. Για τὸ πρῶτο ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ἔγραφε: *Ὁ σεβασμιώτατος Σπυρίδων ἐσχάτως νύκτωρ ἐπεχείρησεν ἐν ταξιδίον ἀναψυχῆς... εἰς Ἀθήνας. Βεβαίως ἐνόσω τὸν ἀκούει ἡ σακούλα, εἶναι δικαίωμά του νὰ ταξιδεύῃ καὶ νὰ ἐξοδεύῃ ἀφειδῶς. Ἐρωτῶμεν ὅμως τίνος εἶδους ἀσυνδοσία εἶναι αὐτή, ποὺ ἐπιτρέπει εἰς ἓνα μητροπολίτην νὰ τὸ σκάη ἐκ τῆς ἑδρας του καὶ νὰ γυρίζει εἰς αὐτήν, ὁπότεν θέλει; (11-12-1925). Εἰρωνικὴ ἦρθε ἡ ἀπάντηση ἀπὸ τὴν Ἑπειρο, ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες (13-12-25): Συμφωνότατοι καὶ ἡμεῖς!! Βεβαίως δὲν πρέπει ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ἰωαννίνων, οὔτε νὰ ταξιδεύῃ, οὔτε νὰ βγαίνει πουθενά, χωρὶς νὰ ἐρωτᾷ καὶ τὴν καλὴν συνάδελφον «Ἑπειρωτικὴ ἡχώ». Ἀστεῖα πράγματα τώρα νὰ μὴν παίρνη τὸ ἐρώτημα ὁ σεβ. μητροπολίτης τῆς καλῆς συναδέλφου, ὅταν πρόκειται νὰ ταξιδεύῃ; Ἡ καλὴ συνάδελφος μᾶς ἀναγκάζει νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀπολύτως ἐπιβαλλομένην πλέον τὴν μεσολάβησιν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Μπουνίλας καὶ τὴν θαυματουργικὴν του ιδιότητα διὰ τὴν κάπως ἀστεῖαν πολυπραγμοσύνην της, ἔχουσιν πολὺ τὸ παιδικόν καὶ κάπως συνοικιακόν « γ κ ὁ ρ ὠ - μ α » ἀρχοντοχωριάτισσας κυρίας. Τίποτε ἄλλο. Τὴν ὑπεράσπιση ὅμως τοῦ μητροπολίτη γιὰ τὰ ταξίδια του στὴν Ἀθήνα ἀνέλαβε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἑπειρο καὶ τὴν Ἑλευθερίαν ὁ Κῆρυξ, κακίζοντας τὴν τακτικὴ τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς γιὰ τὰ σχόλιά της καὶ ὑπογραμμίζοντας ὅτι: πάντα τὰ ταξίδια τοῦ μητροπολίτου εἰς τὰς Ἀθήνας ἀποφέρουν ἀγλαοὺς καρπούς... Μὲ παράπονο ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ παρατηροῦσε: Μήπως παίρνει ἀπὸ τοὺς καρπούς αὐτοὺς μερίδιον καὶ ἡ συνάδελφος, ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἀναλαβοῦσα τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Σπυρίδωνος καὶ ἡτις, πρὸ τῆς ἐδῶ ἀφίξεώς του, ἐκίνει γῆν καὶ οὐρανόν κατ' αὐτοῦ;.. Ἀλλ' ἐρωτῶμεν: Διατί ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τοιούτων θεαρέστων ταξιδίων καὶ καρποφόρων ἐνεργειῶν, ὁ σεβασμιώτατος φεύγει καὶ ἐπιστρέφει νύκτωρ καὶ ἀφήνει ἐντολὴν εἰς τὰ γραφεῖα τῆς μητροπόλεως νὰ ἐξαγγέλουν ταῦτα, ὅτι οὗτος ἀνεχώρησεν εἰς Βελλᾶν, ἐνῶ εὐωχεῖτο οὗτος εἰς Ἀθήνας; Νομίζομεν εἰς μητροπολίτας Ἰνκόγνωστο ταξίδια παρέλκουν.*

Ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα ἀποδεικνύονται δυὸ πράγματα: α) Ὅτι οἱ κινήσεις τοῦ μητροπολίτη παρακολουθοῦνταν ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του καὶ β) Ὅτι ὁ Σπυρίδων φοβόταν τὶς ἀντιδράσεις στὶς ἐνεργειές του γιὰ ἐξοικονόμηση ἀπὸ τὸ κέντρο πιστώσεων γιὰ σχολεῖα καὶ κοινωφελῆ ἰδρύματα καὶ ὀλοκλήρωση τῆς Βελλᾶς, καθὼς ἐξασφάλιση τῶν κληροδοτημάτων πάντοτε κατόρθωνε ὁ Σπυρίδων νὰ πείθει τοὺς ὑπουργοὺς νὰ τοῦ χορηγοῦν πιστώσεις, σ' ὅποια κομματικὴ παράταξις ἂν ἀνῆκαν -«οἱ ἀγλαοὶ καρποὶ» τοῦ Κήρυκος- μόνον ἂν ἐπενέβαιναν οἱ Γιαννιώτες ποὺ τὸν ἀντιστρα-

τεύονταν υπήρχε κίνδυνος νὰ χάσει τὶς πιστώσεις. Γιαντὸ καὶ ἡ μυστικότητα γύρω ἀπὸ τὰ ταξίδια του.

Ἡ δεύτερη ἐπίθεση κατὰ τοῦ Σπυρίδωνα ἐκδηλώθηκε ἔμμεσα μὲ τὴν ἔντονη κριτικὴ ἐναντίον τοῦ συμβούλου του, καθηγητῆ Ἀλκ. Κοντοπάνου, πάλι μέσω τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχώ: Καθηγητὴς ἀκούων εἰς τὸ ὀνοματεπώνυμον Ἀλκ. Κοντοπάνος -ἔγραφε (13-12-25)- ἔχων φαίνεται ἐρεσείνωτον τὴν καρδινάλειον κλίκαν του, ἀπὸ καιροῦ καταδεικνύει μίαν ἀδιαφορίαν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του, διὰ τὴν ὁποίαν πληρώνεται ἀδρότατα. Ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀδείας, ἄνευ οὐδενὸς ἀποχρῶντος λόγου, ἄνευ τέλους οὐδεμιᾶς σοβαρᾶς αἰτίας, ἐγκαταλείπει κατὰ τὰς ὥρας, καθ' ἃς εἶναι τεταγμένος νὰ παραδόσῃ, τὸ καθῆκον του καὶ ὅλως ἀδιαφόρως λαμβάνει τὸν πῖλόν του καὶ ἀναχωρεῖ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν καθηκόντων ἀλλοτριῶν πρὸς τὰ τοῦ καθηγητοῦ. Θὰ ἠθέλαμεν ὁμῶς νὰ πληροφορηθῶμεν ἂν καὶ κατὰ πόσον ἡ στάσις αὕτη τοῦ κ. Κοντοπάνου εἶναι γνωστὴ εἰς τὸν κ. ἐπιθεωρητὴν τῆς Μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ εἰς ποῖα μέτρα οὗτος προέβη, ἐν περιπτώσει πού ἔλαβε γνῶσιν. Ἐπιβάλλεται νὰ ἐννοήσῃ ὁ κ. καθηγητὴς ὅτι πληρώνεται ὄχι διὰ νὰ πολιτεύηται... Τὴν ἀπάντησιν ἔδωκε ὁ γυμνασιάρχης τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς Ἀλκ. Κυρούσης (15-12-25): Εἶναι ὅλως ἀβάσιμος ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ κ. Κοντοπάνος «καταδεικνύει ἀδιαφορίαν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του». Εἶναι τοιαῦται αἱ περὶ αὐτοῦ πανταχόθεν ἐκδηλούμεναι ἐνθουσιώδεις ἐκφράσεις γονέων καὶ μαθητῶν, ὥστε πᾶς ἀντίθετος ἰσχυρισμὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀνακρίβειαν καὶ μίαν ἀδικίαν. Ἀβάσιμος ἐπίσης εἶναι καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς «ὅτι ἐγκαταλείπει κατὰ τὰς ὥρας, καθ' ἃς εἶναι τεταγμένος νὰ παραδώσῃ τὸ καθῆκον του καὶ ὅλως ἀδιαφόρως λαμβάνει τὸν πῖλόν του καὶ ἀναχωρεῖ κλπ.», διότι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ παρόντος σχολικοῦ ἔτους μέχρι σήμερον, μίαν μόνην ὥραν καὶ ταύτην οὐχὶ πλήρη, ἀπῆλθε τοῦ σχολείου δι' ἐπείγουσαν ὑπόθεσίν του, κατόπιν συνεννόσεως μετ' ἐμοῦ. Ἡ ἀπάντησις τοῦ γυμνασιάρχου δημοσιεύτηκε στὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ μὲ καθυστέρησιν καὶ μὲ ἐπιφύλαξιν τῆς ἐφημερίδας νὰ ἐπανέλθῃ στὸ θέμα Κοντοπάνου. Δὲν ἐπανῆλθε, γιατί στὸ μεταξύ ὑποχρεώθηκε ν' ἀπαντήσῃ σὲ γενικότερη ἐπίθεσιν τῆς Ἑπείρου ἐναντίον της. Μὲ τὸν τίτλον: Δημοσιογραφικὴ ἠθικὴ καὶ ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ῥῆσιν ἀμερικανοῦ φιλοσόφου ὅτι ὁ δημοσιογράφος πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νὰ εἶναι πάντοτε ἕνας καλὸπιστος τζέντλεμαν καὶ ἕνας ὑψηλόφρων ἄνθρωπος -ὅλες οἱ ἄλλες ἱκανότητές του πρέπει νὰ ὑποτάσσονται σὲ τὰς δύο αὐτὰς ἀρετὰς- ὁ Χατζῆς ἀναπτύσσει σὲ βάθος καὶ ἔκτασιν τὸ περιεχόμενον τῆς ῥήσεως προσαρμόζοντάς το στὴν ἀπαράδεκτον, κατ' αὐτόν, συμπεριφορὰ ὀρισμένων δημοσιογράφων τῶν Γιαννίνων, γιὰ νὰ τονίσῃ: Ἐνοχὸς τῆς τοιαύτης καταρρέσεως, τῆς τοιαύτης ἐξευτελεστικῆς ἀπογυμνώσεως, προδότρια τῆς ὥραίας ὑποθήκης τοῦ ἀμερικανοῦ φιλοσόφου, ...θέλει ν' ἀποκαλύπτται, ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἢ «Ἑπειρωτικὴ ἡχώ». Ἐπανειλημμένως ὑπερβάσα τὰ

ὄρια καὶ παραστρατήσασα, ὥστε πλέον ἢ ἄμυνα ὑπὲρ τοῦ γοήτρου τοῦ Ἑπειρωτικοῦ τύπου νὰ καθιστᾷ συγγναστήν (μᾶλλον συγγνωστήν) οἵαν-
δήποτε στάσιν ἀπέναντί της καὶ ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐνταῦθα συναδέλφων
ἐφημερίδων. Καὶ ἀφοῦ ἀναφερόταν μὲ λεπτομερῆ παραδείγματα στοὺς
ἰσχυρισμούς του, συνέχισε: Ἐπὶ πολὺ ἠνέχθημεν τὸ εἰς βάρος τοῦ γοήτρου
τοῦ ἐγχωρίου τύπου διαπραττόμενον ἀδίκημα ὑπὸ τῆς «Ἥχους». Καὶ ἀπε-
φύγαμεν ἐπιμελῶς... εὐρύτερον ἔλεγχον μιᾶς ἀθλίας τακτικῆς, ἥτις πλέον
θίγει τὴν τιμὴν τοῦ τύπου. Δυσφημεῖ σήμερον μίαν ὑπηρεσίαν, ...αὐριον
προκαλεῖ ἓναν πρόεδρον σωματείου, μεθαύριον καθάπτεται δυσφημι-
στικῶς ἐνὸς μοναδικοῦ εἰς μόρφωσιν καὶ ἐπιμέλειαν καθηγητοῦ· τῆς στέλ-
λονται ἐπανορθώσεις, ἀπαντήσεις, ζητούμεναι πληροφορίες, ἀλλὰ κατὰ
ἴδιον ἄθλιον σύστημα καὶ κατ' ἰδίαν, ἀτιμάζουσιν τὴν δημοσιογραφικὴν
ἐντιμότητα, τακτικὴν, οὔτε δημοσιεύει πλέον, οὔτε ἐπανορθώνει τίποτε...
Ὅταν δὲ μία ἐφημερίς, μὲ τὸν πλέον ἐπονείδιστον τρόπον καὶ μὲ διαπρεπῆ
ἀναισχυντίαν γράφει διὰ μητροπολίτην ὡς τὸν Ἰωαννίνων σεβ. Σπυρίδω-
να Βλάχον, δικαιοῦνται καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι χριστιανοὶ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι οἱ
τιμῶντες, οἱ γεραίροντες, οἱ γνωρίζοντες ποῖον τὸ ὕψος τοῦ μητροπολίτου
Ἰωαννίνων καὶ ποία ἡ εὐεργετικὴ του ἐνταῦθα ποιμαντορία καὶ ποῖος ὁ
κοινωφελὲς σκοπὸς τῶν οἰωνδήποτε εἰς Ἀθήνας ταξειδίων του, νὰ φωνά-
ξουν ἓνα: Ἄλτ!.. (20-12-1925).

Νευρώδης ὅμως καὶ ἐπιθετικὴ ἦταν καὶ ἡ ἀπάντησις τῆς Ἑπειρωτικῆς
ἡχοῦς (22-12-25): Ἐφερε τὸν τίτλο: Ὑπερήφανοι ἀπαντῶμεν διὰ παντός:
Ἐφημερίς ἐγχωρία -ἔγραφε- διεκδικοῦσα τίτλους ἀρχαιότητος καὶ ἐπιδει-
κνύουσα περγαμηνὰς κάποιας ἀνωτέρας μορφώσεως καὶ δημοσιογρα-
φικῆς πείρας, πάνοπλος ἐκστρατεύει καθ' ἡμῶν. Δεινὴ δὲ τοῦ καλάμου χει-
ρίστρια δι' εὐήχων λέξεων καὶ καλλιπεπῶν φράσεων, μεταξὺ τῶν ὁποίων
παρεντίθεται καὶ τὸ ἅλας μιᾶς συχαμερᾶς ὕβρεολογίας, ἀπελπιν ἀγωνίζε-
ται ἀγῶνα σκιαμαχοῦσα... Καὶ ὡς δεινότατος σοφιστὴς ἢ καὶ ἐρασιτέχνης
τῶν δικολαβισμῶν μεταφέρει τὴν συζήτησιν ἀπὸ τοῦ γενικοτέρου ἐπιπέδου
εἰς τὸ προσωπικὸν τοιοῦτον. Ἡ ἐφημερίδα ὑποστήριξε στὴ συνέχεια ὅτι
δὲν θὰ ρητορεύσῃ, οὔτε θὰ χρησιμοποιήσῃ στομφώδεις ἐκφράσεις ἀλλὰ θ'
ἀπαντήσῃ μὲ τὰ γεγονότα, τὰ ὁποία ἔγιναν αἰτία γιὰ νὰ διαταραχτοῦν οἱ
ὁμαλές τῆς σχέσεις μὲ τὴν Ἑπειρο. Αὐτὰ ἦσαν: τὸ διαφορετικὸν πρῶσιμα μὲ
τὸ ὁποῖο ἡ κάθε μιὰ ἀντιμετώπισε τὴν ὑπόθεσιν Ξυδιᾶ, τὴν υπεράσπισιν τοῦ
ὁποίου, κατὰ τὴν ἐφημερίδα, ἀνέλαβε ἡ Ἑπειρος, σὲ ἀντίθεσιν μὲ τὸ κοινὸ
αἶσθημα καὶ τὴ γνώμην τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου. Ἄλλοι ἔλεγχοι τῆς
Ἥχους καὶ κριτικὲς προσώπων καὶ ὑπηρεσιῶν, μέγαλωσαν τὴ διάστασιν
μεταξὺ τῶν δύο ἐφημερίδων. Ὅλα αὐτὰ -συνέχισε- ἡ Ἑπειρος θὰ μᾶς τὰ
συγχωροῦσε, ἀλλ' ὅταν ἀντελήφθῃ ὅτι ἐθίξαμεν τὸ ὁμοούσιόν της, παρα-
τηρήσαντες τὸν σεβ. κ. Σπυρίδωνα Βλάχον διὰ τὰ ἰνκόγνιτο ταξειδίδια του,
ὡς καὶ τὸν φίλον καὶ συνεργάτην της καθηγητὴν καὶ δημοσιογράφον, ἀπέ-

βαλε τὴν ἀμνησικακίαν καὶ περιεβλήθη τὴν περικεφαλαίαν τῆς ἐκδικήσεως. Ἀλλά, στὸ ὄνομα τῆς ἠθικῆς ποὺ ἐπικαλεῖσθε -ρωτοῦσε τὸ Χατζῆ ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ- μήπως θέλετε νὰ ἀφήσωμεν ἀμαστίγωντον τὴν ὑπερβασίαν τῶν κρατικῶν ὀργάνων... μήπως θέλετε νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι θὰ προσβληθῇ ἡ δημοσιογραφικὴ ἠθικὴ ὅταν θὰ τολμήσωμεν νὰ ψέξωμεν δημοσίᾳ τὸν σεβ. μητροπολίτην, διότι οὗτος... ἐκηρύχθη ἀλληλέγγυος μετὰ τοῦ κ. Ξυδιᾶ (τελικᾶ, πολὺ ταλάνισε τὸ θέμα Ξυδιᾶ τὰ Γιάννινα)..., μήπως θέλετε νὰ ἀνεχθῶμεν τὴν παραλυσίαν θύουσας καὶ ἀπολλύουσας; Ἡ τὴν αὐθαιρεσίαν ὀργιάζουσας; Ἡ τὴν ἄρνησιν θριαμβεύουσας; Ἡ τὸν φαρισαϊσμὸν ἐπιπλέοντα; ἢ τέλος τὴν καταβαράθρωσιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ νὰ θεώμεθα ἀπαθεῖς; Ἡ ἐφημερίδα κατέληγε διαβεβαιώνοντας ὅτι θὰ συνέχιζε τὸν ἀγῶνα τῆς, γιατί εἶχε τὴ συγκατάθεσιν τῆς Ἑπειρωτικῆς κοινωνίας. Παρόλο ποὺ τὴν ἄλλῃ μέρᾳ ὁ Χατζῆς ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀθήνα, ἔρριξε τίς τελευταῖες βολές του, ριπὲς πολυβόλου μάλλον, γιατί ἔγραφε πέντε ἀπαντητικὰ σχόλια: Εἰς ὕψος κλαψιάρικο ἀτακτήσαντος παιδιοῦ ποὺ τοῦ ἐτράβηξαν τὸ αὐτί, οἱ ἄνθρωποι τῆς «Ἠχοῦς» παραπονοῦνται διὰ τὴν παραφορὰν τῆς πολεμικῆς ἐπὶ προσωπικοῦ ἐπιπέδου, ὡς ἐὰν ἡμεῖς εἴμεθα ὑπεύθυνοι τούτου. Ἀλλ', ὦ ἄνθρωποι, δὲν σᾶς ὑπεδείξαμεν τὰ ὀλισθήματά σας ὡς ἀναγόμενα εἰς τὸν κύκλον προσωπικοῦ πλέον ἀγῶνος καὶ δὲν ὑπεμνήσαμεν κατ' ἐπανάληψιν ὅτι ἐὰν ἐφαρμοσθῶσιν ἀνάλογα ἀντίποινα θὰ ὑπάρξωσι πολλοὶ ἀπὸ σᾶς, οἱ ὅποιοι θὰ φωνάζουν ἀπὸ πόνον βαθύν;... Πῶς ἔχετε τώρα τὸ θράσος νὰ παραπονήσθε καὶ νὰ παρουσιάζεσθε ὡς ἀδικούμενοι, ἀφοῦ σεῖς πρῶτοι ἤρξασθε χειρῶν ἀδίκων; Καὶ συνέχιζε σὲ τρίτο σχόλιο: Καὶ ὁμιλοῦσι περὶ σοφιστείας οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πτωχαλαξονικὴν ἀπολογίαν των, διαρκῶς σοφιστεύοντες, προσπαθοῦσι ν' ἀποδώσωσι τὸ διὰ λόγους δημοσιογραφικῆς ἀξιοπρεπείας μαστίγωμά μας εἰς ἐλατήρια δῆθεν προσωπικά, διότι δῆθεν ἔθιξαν φίλους μας. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ σᾶς ἠλέγξαμεν ὦ ἄνθρωποι, ἢ διότι κακοπίστως καὶ ἀνάνδρως ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἱεροῦ δημοσιογραφικοῦ ἐλέγχου ἀνελάβατε ἐργολαβικῶς τὴν δυσφήμισιν τῶν ἐκλεκτοτέρων παρ' ἡμῖν στοιχείων, ἀρνούμενοι καὶ ἀποφεύγοντες τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν ἀναποφεύκτων πολλάκις ἀδικιῶν; Τέταρτο σχόλιο: Ἀλλ' ἰδοὺ ἡ «Ἑπειρωτικὴ ἡχώ» παρατηρεῖ τὸν σεβ. μητροπολίτην, διότι ἐταξείδευσεν ἰνκόγνιτο!!! Μὲ τὸ δίκιο τῆς. Ἀφοῦ ὁ μητροπολίτης δὲν ἀντελήφθη ὅτι ὑπάρχει ἐδῶ ὑπερτάτη ἀρχὴ ἀντικαθιστῶσα Πατριαρχεῖα καὶ κυβερνήσεις καὶ μὲ δικαιοδοσίαν νομοθετικὴν ἀκόμη, θεσπίζουσα ἀπαγορεύσεις καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχουσι, καὶ δὲν ὑπέβαλεν ἐπὶ ἡμικλάστου κανονικὴν αἴτησιν ἀδείας μὲ τὰ σχετικὰ δικαιολογητικά, ἔπρεπε ν' ἀναμένῃ ἀστραπὰς καὶ βροντάς... Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ δὲν ἔδωσε συνέχεια στὸ θέμα. Τὴν ἀπασχολοῦσε ἤδη ἄλλο σοβαρότερον, ὁ καταρτισμὸς τῶν συνδυασμῶν γιὰ τίς γερουστατικὰς ἐκλογάς. Τὸ περίεργον εἶναι πῶς δὲν ἀναμίχτηκε στὴ συζήτηση ὁ Χρηστοβασίλης, βλέποντας νὰ θίγεται ὁ ἀγαπημένος του δεσπότης...

Τὸ λάδι ἐξαφανίστηκε καὶ πάλι ἀπὸ τὴν ἀγορά: Οὔτε διὰ σαλάταν, οὔτε διὰ τριψιμον κᾶν ἀπλοῦν δὲν εὐρίσκεται οὔτε δραμάκι πουθενά (6-12-25). Ἡ νέα διατίμηση δὲν ἔφερε τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα. Τὸ λάδι ἐξακολουθοῦσε νὰ παραμένει κρυμμένο. Οἱ μπακάληδες διαμαρτύρονταν ὅτι οἱ ἐπιτροπὲς διατιμήσεων ἦταν ὑπεύθυνες γιὰ τὴν ἀπόκρυψη καὶ τὴν αἰσχροκέρδεια. Ἐν τῇ πράξει -ἔγραφε ὁ Χατζής- ἀπεδείχθη ὅτι οὔτε μίαν σταλαματιὰν λάδι δὲν βγάζεις ἀπὸ μπακάλη, ὅχι ἐπιτροπὴ διατιμήσεως νὰ εἴσαι, ὅχι ἀβάφτιστος ζητῶν δυὸ δραῖμα λαδιοῦ νὰ βαφτιστῇ καὶ γίνῃς χριστιανός, ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ ἅγιος τοῦ μπακάλη νὰ γενῇ καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃς ἓνα κόμπο ν' ἀνάψῃς κανδήλι γιὰ τὴν υἰεὶά του (20-12-25). Ἡ Ὁμοσπονδία ἐπαγγελματιῶν μὲ ἔγγραφό της πρὸς τὸ μητροπολίτη τὸν παρακαλοῦσε νὰ φροντίσῃ γιὰ τὸ διορισμὸ παιδονόμων στὰ σχολεῖα. Ἡ Ἡπειρος ποὺ ἀπὸ καιρὸ πρόβαλε τὴν ἀνάγκη αὐτή, συνηγοροῦσε, ὑπογραμμίζοντας καὶ τίς δυσχερεῖες ποὺ ὑπῆρχαν: Δὲν εἶναι μόνον ζήτημα πόρων ἔλεγε. Ἡ ὀργάνωσις παιδονομικῆς ὑπηρεσίας εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ πολυσχιδέστερα κοινωνικά προβλήματα πρὸς λύσιν τοῦ

Βασ. Βακάλης, μέλος τῆς Δημοκρατικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀναμνήσεις του γιὰ ἀγωνιστὲς τῆς προαπελευθερωτικῆς περιόδου δημοσιεύτηκαν στὴν ἔφημερίδα «Πρωϊνὸς Λόγος» Ἰωαννίνων τῆς 13-2-1963.

ὁποίου δέον νὰ τεθῶσιν εἰς κίνησιν πλείστοι παράγοντες κοινωνικοὶ καὶ εκπαιδευτικοί. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς θεωροῦσε ἀναγκαῖα μιὰ δημόσια συζήτηση. Ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία ἀποφάσισε τὴν ἔγκριση πίστωσης γιὰ τὴν ἐγκατάσταση Ἡπειρωτικοῦ Μουσείου στὸ τέμενος τοῦ Ἀσλὰν πασᾶ. Στὶς 20 Δεκεμβρίου ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου μεγαλοπρεποῦς ξενοδοχείου τῆς πόλεως «Ἴλιον Πάλλας». Σήμερα τὸ ξενοδοχεῖο ποὺ σώζεται, φαντάζει σὰν φτωχὸς συγγενὴς μπροστὰ στὰ μεγάλα κτιριακὰ συγκροτήματα ποὺ ὑψώθηκαν δίπλα του. Στὶς 23 Δεκεμβρίου ἔγινε στὸ δημαρχιακὸ μέγαρο (παλιὸ Δημαρχεῖο) ἡ ἐγκατάσταση τῆς νέας δημοτικῆς ἀρχῆς, μετὰ πάσης μεγαλοπρεπείας. Παροῦσες ὅλες οἱ ἀρχές, νομάρχης, στρατηγός, πρόξενοι, καὶ κόσμος πολὺς. Μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν τοὺς νέους δημοτικούς ἀρχόντες προσφώνησε ὁ νομάρχης κι εἶπε ἀνάμεσα στ' ἄλλα: Σεῖς κύριε Δήμαρχε, ὃν ἡ ψῆφος τῶν συμπολιτῶν σας ἀνήγαγεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρώτου πολίτου τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν, ἔχετε εἰς χεῖρας σας τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην τῆς ἀμύνης τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ ἀτόμου, ἔχω δὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι βοηθούμενος ὑπὸ τῆς μορφώσεως, τῆς πείρας καὶ τῆς ἐντιμότητος, ἥτις σᾶς διακρίνει, θέλετε συντελέσει εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτευούσης, ἥτις, τὸ γνωρίζετε κάλλιον ἐμοῦ, περιτοιχίζεται ἀπὸ ἀνάγκας, ὣν ἡ θεραπεία εἶναι ἐπείγουσας φύσεως. Εἶχε τίς ἀρετὲς ποὺ διέγνωσε ὁ νομάρχης, ὁ νέος δήμαρχος, γιαντὸ καὶ πέτυχε στὸ ἔργο του. Ἀντιφωνώντας ὁ δήμαρχος Β. Πυρσινέλλας εὐχαρίστησε τὸ νομάρχην καὶ ἐξέφρασε τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ κυβέρνησις θὰ βοηθοῦσε τὸ ἔργο τοῦ Δήμου. Στὶς ἐκλογὰς ποὺ ἔγιναν γιὰ τὴν ἀνάδειξη προεδρείου τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἐκλέχτηκαν: Πρόεδ-

δρος, ὁ διακεκριμένος ἐπιστήμων Λέανδρος Μίσιος, δικηγόρος, ἀντιπρόεδρος ὁ εὐφραδὴς δικηγόρος Κων. Ρώϊμπας, γραμματέας ὁ ὁδοντίατρος Ἀναστ. Ξιούρας. Δημαρχιακὴ ἐπιτροπὴ οἱ: Βασ. Βακάλης, Σπ. Δάκαρης καὶ Εὐθ. Τζάλλας. Αἱ ἐκλογαὶ αὐταὶ -σημεῖωνε ἡ Ἐλευθερία- εὐσυνείδητοι καὶ ἐπιτυχεῖς, ἐπεκροτήθησαν παρὰ πάντων. - Τὸ 1925 ἔκλεισε μὲ γεγονότα ποὺ εἶχαν συνυφανθεῖ πιά μὲ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν Γιαννιωτῶν καὶ γενικότερα τῶν Ἡπειρωτῶν: μὲ ληστεῖες καὶ αἰχμαλωσίες. Νέος ληστρικός ἄθλος συνεκίνησε καὶ πάλιν τὴν κοινὴν γνώμην τῆς πόλεώς μας, προξενήσας ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν, καθότι ὀλίγοι μόνον ἡμέραι παρήλθον ἀπὸ τὴν ἀπαγωγὴν τοῦ Στεφ. Τσιλίκη, ἔγραφε ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχὴ (30-12-1925). Τὶ εἶχε συμβεῖ; Στὶς 28 Δεκεμβρίου τὸ βράδυ, μέλη τῆς συμμορίας Καραπάνου καὶ Τσιόγκα, ντυμένοι μὲ στρατιωτικὰς στολές, ἀπήγαγον ἀπὸ τὸ σπίτι, ὅτὸ ὁποῖο φιλοξενούνταν, στὴ Βούλιστα Παναγιά, τὸ δικηγόρο Ἄρτας Εὐριπίδη Καζαντζῆ, πρόεδρο τῆς ἐπιτροπῆς ἀπαλλοτριώσεων. Εἶχε πάει στὸ χωριὸ μὲ ἄλλα μέλη τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ ἐπίλυση σχετικῶν θεμάτων. Οἱ σκοποὶ τῶν ληστῶν δὲν εἶχαν γίνεи γνωστοὶ στὴν ἀρχή. Τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Ἰανουαρίου 1926 μαθεύτηκε ὅτι ζητοῦσαν 1.000.000 δρχ. γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ αἰχμαλώτου.

Ο νέος χρόνος πλησίαζε καὶ οἱ οἰκογένειες τοῦ Πέτρου Κωστίδη καὶ τοῦ Γιάγκου Κεῖβανίδη ζοῦσαν σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα συγκρουόμενων συναισθημάτων. Ἀπὸ τὴ μιὰ κυρίαρχοῦσαν οἱ προσδοκίες καὶ οἱ ἐλπίδες, ἔστω κι ἂν ἦταν ἀκόμα ἀμυδρές, ποὺ δημιουργήσε ἡ αἰσιοδοξία τοῦ Καρβούνη γιὰ τὸ εὐτυχὲς τέλος τῆς περιπέτειας τῆς Θεώνης, μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ Ἑσσάτ. Ἀπὸ τὴν ἄλλή ἔρχονταν οἱ ἐφιάλτες, οἱ φόβοι, οἱ αὐπνίες καὶ ἡ νευρική ὑπερδιέγερση τῆς Φωτεινῆς, ἐπιβάλλονταν μὲ τίς ἐκδηλώσεις τους κι ἀποτύπωναν τὴ σφραγίδα στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, ἐξουδετερώνοντας κάθε ἄλλο συναίσθημα. Στὴ Φωτεινὴ, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Γιάγκος, δὲν εἶπαν τίποτε γιὰ τίς συναντήσεις μὲ τὸ μουφτὴ καὶ τὸν Καρβούνη, δὲν ἤθελαν νὰ δημιουργήσουν πλαστὲς καταστάσεις αἰσιοδοξίας, θὰ ἔφερναν τραγικὰ ἀποτελέσματα, ἂν τυχὸν διαψεύδονταν. Κατὰ βάθος ὁ Γιάγκος, δυσκολευόταν νὰ συμμεριστεῖ τὴν αἰσιοδοξία τοῦ Καρβούνη· ἦταν δυνατόν ποτέ, σκεφτόταν, νὰ δείξουν εὐσπλαγχνικὰ αἰσθήματα οἱ Τοῦρκοι ἀπέναντι στὴ Θεώνη; Ἄν δὲν τὴν εἶχαν σκοτώσει, σίγουρα θὰ τὴν ὑποχρέωσαν ν' ἀλλάξει πίστη, ἄκουσε κι ἔζησε ὁ ἴδιος πολλὰς τέτοιες ἱστορίες. Ποῦ στηριζόταν ὁ Καρβούνης καὶ σκόρπιζε τόσες ἐλπίδες; Ἡ λογικὴ τοῦ Γιάγκου ἀπέκλειε τὴν περίπτωσιν νὰ ζεῖ ἡ Θεώνη ἢ νὰ βρίσκεται σὲ κατάστασιν ἐλεύθερης ἐκφρασῆς τῆς βούλησός της, ὅμως ἡ καρδιὰ λειτουργοῦσε ἀντίθετα μὲ τὴ λογικὴ, φτερούγιζε καὶ στὴ θύμῃσιν ἀκόμα τῆς κόρης του, κάποιον γλυκὸ προμήνυμα ἔκρυβε αὐτὸ τὸ σκίρτημα. Ἦταν ἔπειτα καὶ ὁ Πέτρος ποὺ συμμεριζόταν τὴν αἰσιοδοξία τοῦ Καρβούνη καὶ τόνωνε τίς ἀμυδρὲς ἐλπίδες Γιάγκου, ἦταν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἐφιάλτες τῆς Φωτεινῆς ποὺ ἐπενεργοῦσαν πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνσιν· δὲν ἦταν δυνατό, συλλογιζόταν, νὰ βλέπει κάθε τόσο ζωντανὴ στὸν ταραγμένο ὕπνο της ἡ Φωτεινὴ τὴ Θεώνη, ἂν ἡ τελευταία δὲ ζοῦσε...

Ἡ περιπέτεια τῆς Θεώνης ἐπηρέαζε τὴ ζωὴ τῶν δυὸ οἰκογενειῶν, ἀλλὰ τὸ ἄμεσο πρόβλημα αὐτῇ τὴν ἐποχὴ ἦταν ἡ κατάσταση τῆς ὑγείας τῆς Φωτεινῆς. Ἡ θεραπεία τῶν παθολόγων γιατρῶν τῆς πόλης, δὲν ἔφερε ἀποτέλεσμα, χρειαζόταν εἰδικός, νευρολόγος, κι αὐτὸν μόνο στὴν Ἀθήνα μποροῦσαν νὰ τὸν βροῦν. Ἀρχὲς Δεκεμβρίου οἱ δυὸ ἄντρες τὸ ἀποφάσισαν, θὰ πῆγαιναν στὴν πρωτεύουσα. Ἡ Φωτεινὴ στὴν ἀρχή, ὅταν τῆς τὸ ἀνακοίνωσαν, ἀντέδρασε ἔντονα, ὕστερα ὑποτάχτηκε στὴν ἀνάγκη, στὸ βάθος καταλάβαινε κι ἡ ἴδια ὅτι ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνεи.

Πρὶν φύγουν γιὰ τὴν Ἀθήνα, ὁ Πέτρος ἀποφάσισε νὰ ζητήσει τὴ συμβουλὴ τοῦ δεσπότη γιὰ τὸ γιατρὸ ποὺ θὰ ἀναλάβαινε τὴ θεραπεία τῆς Φωτεινῆς. Ἐξάλλου εἶχε καιρὸ νὰ τὸν ἐπισκεφεῖ, κι ἔνοιωθε κάποια ἐνοχή. Ὁ Σπυρίδων τὸν δέχτηκε μ' ἀνοιχτὲς ἀγκαλιές, σὲ ἐπεθύμησα, τοῦ εἶπε, μ' ἐγκατέλειψες, στερήθηκα τόσον καιρὸ ἀπὸ τίς γνώμες σου, καὶ τὴ συμπαράστασή σου, αὐτὴ μάλιστα τὴν ἐποχὴ, ποὺ ἄρχισαν πάλι τὸν πόλεμο ἐναντίον μου. Ἀλήθεια τί ἔγινες τόσον καιρὸ; —Εἶμαι κατακριτέος, σεβασμιώτατε, ἀπ' ὅποια πλευρὰ κι ἂν τὸ ἐξετάσεις. Ἦρθα μιὰ-δυὸ φορές, ἔλειπες, θεμελίωνες σχολεῖα στὰ χωριά, τὰ διαβάζω στίς ἐφημερίδες καὶ χαίρεται ἡ ψυχὴ μου, παρόλα αὐτὰ φταίω, ἔπρεπε νάρθω, ἀμέλῃσα, συγχώρεσέ με... —Ἐχω τὴν αἴσθησι, τὸν διέκοψε ὁ Σπυρίδων, πῶς πίσω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀμέλεια, ὅπως τὴ λές, κάτι κρύβεται, κάτι ποὺ σὲ ἐμπόδιζε νὰ σκεφτεῖς τοὺς φίλους σου, ὅπως παλιότερα... —Ἐχετε δίκιο, ἀπάντησε ὁ Πέτρος, ἡ οἰκογένειά μας ζεῖ ἓνα καινούργιο δράμα. Κι ὅταν λέω οἰκογένεια ἀναφέρομαι ὄχι μόνο στὴ δική μου, ἀλλὰ καὶ τοῦ φίλου καὶ συνεταίρου μου, τοῦ Γιάγκου Κεῖβανίδη, σὰς ἔχω μιλήσει ἀπὸ πέρυσι γι' αὐτὸν καὶ τοὺς δικούς του. Ὁ Γιάγκος βασανίζεται τώρα, ἀλλὰ μαζὶ του συμπάσχουμε ὅλοι μας, μιὰ μεγάλη οἰκογένεια εἴμαστε... —Μίλησες γιὰ δράμα, τί εἶναι αὐτὸ τὸ τόσο σοβαρὸ ποὺ ἀπασχολεῖ τὸν κ. Κεῖβανίδη, τὸν ξέρω καὶ τὸν ἐκτιμῶ πολὺ... Ὅταν ὁ Πέτρος διηγήθηκε στὸ Σπυρίδωνα τὴν δραματικὴ ἱστορία τοῦ Γιάγκου καὶ τῶν δικῶν του -κοινὴ ἱστορία ὅλης τῆς προσφυγιάς- ὁ δεσπότης ἔμεινε ἄφωνος ἀπὸ κατάπληξη καὶ συγκίνηση. Τὸν συγκλόνισε ἰδιαίτερα ἡ περιπέτεια τῆς Θεώνης, ἔστειλε τὰ μηνύματα τοῦ μαρτυρίου στὴ μητέρα της, μέσα ἀπὸ τοὺς ἐφιάλτες της, μιὰς μητέρας ποὺ τὸ νευρικό της σύστημα εἶχε ἀποδιαρθρωθεῖ τελείως κι ἦταν ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ μπεῖ σὲ κλινικὴ γιὰ θεραπεία. —Θὰ τὴ φροντίσω ἐγώ, μίλησε ὁ Σπυρίδων, δίνοντας τέλος στὴ σιωπὴ. Θὰ τὴν πᾶμε στὴν Ἀθήνα σὲ καλὴ κλινικὴ, θὰ ἔχει ὅλη τὴν ἐπιστημονικὴ φροντίδα καὶ τὴν περιποίησι ποὺ τῆς χρειάζεται, θὰ γίνεи καλὰ, εἶμαι βέβαιος. Αὔριο φεύγω γιὰ τὴν Ἀθήνα, ἐλᾶτε καὶ σεῖς μαζὶ μου, δὲν ἔχω ἄλλον στὸ αὐτοκίνητο... —Ὅχι αὔριο, δεσπότη μου, πρέπει νὰ προετοιμάσουμε τὴ Φωτεινὴ ψυχολογικά, τὸ ἔχει, βέβαια, ἀπὸ καιρὸ ἀποφασίσει πάντοτε ὁμως τὴν τελευταία στιγμὴ, σὲ τέτοιες περιπτώσεις, ὑπάρχει δισταγμός, τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα εἶναι

έντονα, με ξεάρσεις και ύφέσεις, θέλει λίγο χρόνο να πάρει την όριστική απόφαση, στο άλλο ταξίδι σας, με το καλό, θάρθουμε... — Άς είναι κι έτσι, είπε ο Σπυρίδων, να ξέρετε πάντως πώς ένα από τα «ίνκόνιτο» ταξίδια μου, για τα όποια τόσο πολύ ασχολοῦνται κάποιοι, θά γίνει αποκλειστικά για σᾶς. Ὁ Πέτρος φίλησε τὸ χέρι τοῦ δεσπότη κι ἔφυγε ἐκφράζοντας, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς, τὶς εὐχαριστίες ὅλων.

Ἀπὸ τὴ Μητρόπολη γύρισε στὸ σπίτι· ἡ συγκινησιακὴ φόρτιση, με τὴν ἐπανάληψη τῆς ἀφήγησης τῶν περιπετειῶν τῆς οἰκογένειας τοῦ Γιάγκου, ἦταν έντονη, αἰσθάνθηκε ἀδιαθεσία, ἓνα σφίξιμο στὸ στήθος, ἀνασφάλεια, δὲν πῆγε στὸ μαγαζί, ὅπως ἦταν ἡ ἀρχικὴ του πρόθεση, γιὰ νὰ ἐνημερώσει τὸ Γιάγκο, πῆρε ἓνα ἀμάξι καὶ τράβηξε γιὰ τὴν Καραβατιά. Στὸ δρόμο συλλογιζόταν πὼς δὲν εἶχε ἐνημερώσει τὸ Σπυρίδωνα γιὰ τὶς ἐπαφές τους με τὸ μουφτὴ καὶ τὸ Θ. Καρβούνη, γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἡ μεσολάβηση τοῦ Ἑσσάτ, ἔπρεπε νὰ τὸ εἶχε κάνει, γιὰ πολλοὺς λόγους. Ἦταν ἀπαίτηση πρῶτα τῆς ἀνάγκης τῆς εἰλικρίνειας ἀπέναντι σ' ἓνα φίλο καὶ συμπαραστάτη, ὅπως ἦταν ὁ Σπυρίδων, δὲν κρύβεις μυστικὰ ἀπὸ τοὺς ἐξομολόγους καὶ τοὺς φίλους· ἦταν ὕστερα καὶ ἡ πιθανότητα νὰ διαδραματίσει κάποιο ρόλο στὴν ὑπόθεση τῆς ἀναζήτησης τῆς Θεώνης κι ὁ Σπυρίδων. Γνώριζε πολλοὺς, ἀνάμεσά τους ἴσως καὶ κάποιον, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ βοηθήσει. Ἐκίνα λάθος, μονολογοῦσε, καθὼς τὸ ἀμάξι ἔτρεχε γιὰ τὴν Καραβατιά, θὰ τὸ ἐπανορθώσω κατὰ τὸ ταξίδι μας στὴν Ἀθήνα, θὰ τὰ πῶ ὅλα, δὲν θὰ με παρεξηγήσει ὁ δεσπότης.

Οἱ δικοὶ του ἀνησύχησαν, ὅταν τὸ εἶδαν νὰ μπαίνει στὸ σπίτι. Ἦταν ἐκδηλὴ ἡ κόπωση καὶ ἡ ἀνησυχία στὸ πρόσωπό του, φανερὴ καὶ ἡ ἀδυναμία στὸν τόνο τῆς φωνῆς του. — *Νὰ φωνάξουμε τὸ Δημήτρη*, εἶπε ἡ Λευκὴ κι ἔτρεξε στὴν κουζίνα νὰ στείλει τὴ Χρυσάνθη στὸ ἱατρεῖο γιὰ νὰ τὸν φέρει. — *Ὅχι, ὄχι*, ὑψωσε τὴ φωνή του ὁ Πέτρος, *δὲ θὰ ἀνησυχήσετε τὸ Δημήτρη, θὰ συνέλθω, ὅταν τὸ μεσημέρι γυρίσει θὰ τοῦ πῶ νὰ με ἐξετάσει*. Ἡ Λευκὴ δίσταζε νὰ ὑπακούσει, ὁ Πέτρος τὸ κατάλαβε καὶ μ' ἓνα βλέμμα τὴν κράτησε στὴ θέση της. Γύρω του εἶχαν μαζευτεῖ τώρα ὅλοι, ἀκόμα καὶ ἡ Φωτεινὴ, ποὺ συνήθως ἔμενε ξαπλωμένη στὸ κρεβάτι, ἦρθε κοντά του καὶ τοῦ ἔπιασε τὰ χέρια, σὰ νὰ καταλάβαινε πὼς ἐξαιτίας της εἶχε προκληθεῖ ἡ ἀδιαθεσία τοῦ Πέτρου. — *Φωτεινὴ*, τῆς ψιθύρισε ὁ Πέτρος, *μὴν ἀνησυχεῖς, ὅλα θὰ πᾶνε καλά...*

Μερικὰ πράγματα ποὺ ἔφερε ἓνας ὑπάλληλος ἀπὸ τὸ μαγαζί, ἔγιναν αἰτία νὰ φύγει ὁ Γιάγκος γρήγορα γιὰ τὸ σπίτι. Ὁ ὑπάλληλος διαισθάνθηκε τὴν ἀνησυχία ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν οἰκογένεια, μετέφερε τὴν ἐντύπωσή του στὸ Γιάγκο, αὐτὸς πίστεψε πὼς ἡ Φωτεινὴ κάτι ἔπαθε κι ἔτρεξε νὰ δεῖ τί συμβαίνει. Ἡ ἐμφάνισή του δημιούργησε μεγαλύτερη σύγχυση. — *Ἐγινε τίποτε στὸ μαγαζί;* ρώτησε ἡ Λευκὴ. — *Τὸ μαγαζί πάει μιὰ χαρά, ἐσεῖς ἐδῶ εἰστε καλά; Μήπως ἔκανε καμμιά παραξενιά ἡ Φωτεινὴ;* Ὁ ὑπάλληλος μοῦ

εἶπε πὼς σᾶς βοῆκε ἀναστατωμένους... — Ἦσύχασε Γιάγκο, ἡ Φωτεινὴ εἶναι καλὰ, ἐγὼ ἀδιαθέτησα, ἀπάντησε ὁ Πέτρος. Δὲν πιστεύω νὰ εἶναι τίποτα σοβαρό, θὰ μοῦ περάσει. Ὑστερα διηγήθηκε στὸ Γιάγκο μὲ συντομία ὅσα κουβεντιάσαν μὲ τὸ δεσπότη στὴ Μητρόπολη, γρήγορα θάφευγαν γιὰ τὴν Ἀθήνα κι ἔπρεπε νὰ προετοιμαστεῖ ἡ Φωτεινὴ. — Θὰ τῆς μιλήσεις πρῶτα ἐσύ, θὰ κουβεντιάσω μαζί της κι ἐγώ, θὰ τὴν πείσουμε. — Δὲν θὰ πάψεις νὰ μὲ ὑποχρεώνεις ἀδερφέ μου, ἀπάντησε ὁ Γιάγκος, τὰ δάκρυα ἦταν ἔτοιμα νὰ κατακυλίσουν ἀπὸ τὰ βλέφαρα, τοῦ ἔσφιξε τὰ χέρια.

Ὅταν ὁ Δημήτρης μπῆκε στὸ σπίτι, διαισθάνθηκε ἀμέσως πὼς κάτι δὲν πῆγαινε καλὰ μὲ τὸν πατέρα. Ἐξάλλου ἡ ὠχρότητα τοῦ προσώπου του δὲν ἄφηνε ἀμφιβολίες. Ἔτρεξε στὴν πολυθρόνα ποὺ καθόταν μαζεμένος ὁ Πέτρος, τί ἔκανες πάλι πατέρα τοῦ εἶπε μὲ παράπονο, χρονιάρες μέρες ἔρχονται, δὲν τὸ λογαριάζεις; Πίστευε πὼς κάποια παρεκτροπὴ ἀπὸ τὴν κανονισμένη δίαιτα ἔκανε ὁ πατέρας, ἀπὸ τὶς συνηθισμένες παρεκτροπὲς τῶν ἀρρώστων, φοβήθηκε ὑποτροπὴ τοῦ ἔλκους. — Μὴ μὲ μαλώνεις Δημήτρη, τίποτα δὲν ἔκανα παιδί μου, τὸ δεσπότη πῆγα κι εἶδα, κουβεντιάσαμε, συγκινήθηκα λίγο, σφίχτηκε τὸ στῆθος μου, ἐνοιῶσα κάτι σὰ λιποθυμία, τώρα εἶμαι καλὰ, μοῦ πέρασε. — Ἔτσι λὲς ἐσύ, ἀπάντησε ὁ Δημήτρης, ξάπλωσε στὸν καναπέ νὰ σ' ἐξετάσω. Ἡ ἀδιαθεσία δὲν προερχόταν ἀπὸ τὸ στομάχι, ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴν καρδιά, ἰσχαιμία τῆς λένε τώρα οἱ γιατροί, τότε δὲν ξέρω πὼς τὴν ὀνόμαζαν. Τὴν πρώτη κρίση εἶχε πάθει ὁ Πέτρος, κάποιο παγερὸ χειμωνιάτικο βράδυ, κουβεντιάζοντας, πρὶν ἀπὸ χρόνια, στὸ μαγαζί οἱ δύο τους, ὁ Δημήτρης κι αὐτός, γιὰ τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς, στὶς ἀρχὲς τοῦ Διχασμοῦ, ὁ γιατρὸς ἀπὸ τότε εἶχε πάντα τὸ νοῦ του. Ἐξέτασε τὸν πατέρα του καὶ γρήγορα διαπίστωσε ὅτι γιὰ τὴν ἀδιαθεσίαν ἔφταιγε ἡ καρδιά, τὸ μαρτυροῦσαν, ἐξάλλου, οἱ ἀρρυθμίες. — Κάτι σὲ πείραξε, μήπως ὁ δεσπότης; ρώτησε ὁ Δημήτρης. — Ὁχι, ὄχι ὁ δεσπότης, φώναξε ὁ Πέτρος καὶ πῆγε νὰ σηκωθεῖ ἀπὸ τὸν καναπέ γιὰ νὰ διαμαρτυρηθεῖ, δὲν τὸν ἄφηνε ὁ γιατρός. — Θὰ μείνεις ξαπλωμένος ὥσπου νὰ ἡρεμήσεις τοῦ ἀπάντησε σὲ τόνο ἐπιτακτικό, δὲν παίζουμε μὲ τὴν καρδιά... Παρὰ τὶς ἐπιμονες ἐρωτήσεις, ὁ Πέτρος δὲ θέλησε ν' ἀποκαλύψει στὸ Δημήτρη τὴν αἰτία τῆς ἀδιαθεσίας του, ζήτησε μόνο τὴ γνώμη του γιὰ τὸ πότε θὰ μπορούσε νὰ ταξιδέψει γιὰ τὴν Ἀθήνα. — Ταξίδι χριστουγεννιάτικο; ἀπόρριψε ὁ Δημήτρης. — Εἶναι ἀνάγκη παιδί μου, πρόκειται γιὰ τὴ Φωτεινὴ, πρέπει νὰ πάει σὲ κλινικὴ, ἐσύ τὸ ξέρεις καλλίτερα... — Αὐτὴ εἶναι καλὴ εἶδηση, εἶπε ὁ Δημήτρης, μόνο νὰ θελήσει ἡ Φωτεινὴ. — Θὰ θελήσει, ὁ Γιάγκος κι ἐγὼ θὰ τὴν πείσουμε, ἀπὸ σένα θέλω μόνο τὴν ἄδεια νὰ ταξιδέψω. — Σὲ δέκα μέρες πορεῖς νὰ μετακινηθεῖς, μὲ τὴ μέσο ὅμως θὰ πᾶτε στὴν Ἀθήνα; — Τὰ κανόνισε ὁ δεσπότης, Δημήτρη, θὰ μᾶς πάρει στὸ δικό του αὐτοκίνητο, μέχρι τὴν Πρέβεζα, ἔ, ἐκεῖ ποὺ κουβεντιάσαμε γιὰ τὴ Φωτεινὴ καὶ τὴ Θεώνη, ταράχτηκα λίγο, αὐτὸ ἦταν ὅλο...

Ἀπὸ τίς πληροφορίες ποὺ πήραν ἀπὸ τὴ Μητρόπολη, ὁ Σπυρίδων θὰ ἔφευγε γιὰ τὴν Ἀθήνα μιὰ ἐβδομάδα πρὶν τὰ Χριστούγεννα. Συμφωνήθηκε νὰ συνοδεύσουν τὴ Φωτεινὴ ὁ Πέτρος κι ὁ Γιάγκος, ὁ τελευταῖος θάμενε μαζί της ὅσον καιρὸ χρειάζοταν, ὁ Πέτρος θὰ γύριζε στὰ Γιάννινα πρὶν ἀπὸ τίς γιορτές. Ἦθελε νὰ πάει καὶ ἡ Φιλίτσα μαζί τους, οἱ γονεῖς της δὲν τὸ ἐπέτρεψαν. Μὲ τὸ δικό του τρόπο ἔδειξε κι ὁ Νίκος τὴν ἀντίθεσή του, δὲν ἤθελε νὰ τοῦ φύγει ἡ Φιλίτσα τώρα τίς γιορτές ποὺ θάπαιρνε καὶ λίγη ἄδεια. Ἔπειτα κάποιος ἔπρεπε νὰ μείνει στὸ μαγαζί, ἦταν συνεπῶς ἀναγκαία ἡ παρουσία της, μέρες μεγάλης κίνησης, παραμονές Χριστουγέννων καὶ Πρωτοχρονιάς. Σὲ ποιά κλινικὴ θὰ πῆγαινε ἡ Φωτεινὴ δὲν τὸ εἶχαν μάθει ἀκόμα, ὁ Σπυρίδων ποὺ βρισκόταν στὴν Ἀθήνα θ' ἀποφάσιζε.

Ἐφυγαν ἀπὸ τὰ Γιάννινα στίς 17 Δεκεμβρίου, βράδυ πάλι, ὅπως συνήθειζε ὁ Σπυρίδων τελευταῖα, «ἐνκόγνιτο». Ὁ Δημήτρης συμβούλεψε τὸν πατέρα του νὰ μὴν ξεχάσει τὴ φαρμακευτικὴ ἀγωγή ποὺ τοῦ ὀρισε, τόσο γιὰ τὸ στομάχι, ὅσο καὶ γιὰ τὴν καρδιά, ὁ Πέτρος τὸ ὑποσχέθηκε· *ἐξάλλου θὰ γυρίσω γρήγορα, πρόσθεσε, μὴν ἀνησυχεῖτε*. Ὁ Σπυρίδων τοὺς ἀνακοίνωσε ὅταν ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὰ Γιάννινα γιὰ τὴν Πρέβεζα, ὕστερα θὰ ἔπαιρναν τὸ βαπόρι, πῶς εἶχε ἐπιλέξει τὴν κλινικὴ τοῦ νευρολόγου καθηγητῆ Μιχαὴλ Κατσαρᾶ, ἦταν ἀπὸ τοὺς καλλίτερους ἐπιστήμονες. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ ταξιδιοῦ, δὲν ἔφερε καθόλου τὴ συζήτηση στὴν ἀρρώστεια τῆς Φωτεινῆς, ἤξερε τὴν ψυχολογικὴ τῆς κατάσταση, κάθε νύξη μποροῦσε νὰ ὀδηγήσει σὲ κρίση. Ὅ,τι εἰπώθηκε σχετιζόταν μὲ τοὺς ὁραματισμοὺς καὶ τὰ σχέδιά του γιὰ ἀνέγερση σχολείων καὶ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων· ὁ Γιάγκος ὅσο τὸν ἄκουγε, τόσο περισσότερο μεγάλωνε ὁ θαυμασμός του γιὰ τὸ δραστήριο ἱεράρχη. *Τέτοιος ἦταν καὶ ὁ δικός μας ὁ Χρυσόστομος, σκεφτόταν, γιὰ τὸ καλὸ τῆς Σμύρνης πάντοτε μοχθοῦσε, ὅπως καὶ ὁ Σπυρίδων, ἡ μοῖρα τοῦ ἐπιφύλαξε φριχτὸ θάνατο, τί περίμενε τὸ δεσπότη ποὺ τὸν φιλοξενοῦσε στὸ αὐτοκίνητό του; Ὅ,τι καὶ νὰ γινόταν, αὐτὸς ὁ ἱερωμένος ἔγραφε ἱστορίαι...*

Ὅταν ἔφτασαν, ὕστερα ἀπὸ κοπιαστικὸ ταξίδι στὴν Ἀθήνα, ὁ Σπυρίδων τοὺς ὀδήγησε στὴν κλινικὴ ποὺ εἶχε ἐπιλέξει. Ὁ καθηγητῆς δὲν ἦταν ἐκεῖ, *σᾶς ἀφήνω σὲ καλὰ χέρια*, τοὺς εἶπε, *θὰ μιλήσω καὶ ἐγὼ μὲ τὸν καθηγητῆ ἀργότερα, τώρα θὰ φύγω, πρέπει νὰ συναντήσω τὸ δικό μου γιατρό, ἔχω κι ἐγὼ τὰ προβλήματά μου*. Ἦταν σοβαρὰ τὰ προβλήματα υγείας ποὺ ἀντιμετώπιζε ὁ Σπυρίδων, ὁ Πέτρος ἤξερε γι'αυτά. Ἡ ὑπερκόπωση, τὸ κάπνισμα, κάποιες παθήσεις τοῦ ἀναπνευστικοῦ ποὺ τὸν βασάνιζαν ἀπὸ καιρὸ, ἡ ἀδιαφορία πρὸς τὸν θάνατο, δὲν τὸν λογάριζε, ἡ παραβίαση βασικῶν κανόνων ὑγιεινῆς, ὑπέσκαψαν τὴν υγεία του, ἔκαναν εὐθραυστο τὸν ὁργανισμό του, βρῆκε κατάλληλο ἔδαφος τὸ ἐπικίνδυνο μικρόβιο τῆς ἐποχῆς, ὁ βάκιλλος τοῦ Κώχ, νὰ ἐγκατασταθεῖ στὰ πλεμόνια του, νὰ σκάβει λαγούμια, νὰ δυσχεραίνει τὴν ἀναπνοή... Ὁ Σπυρίδων ὑποψιαζόταν

ἀπὸ καιρὸ τὴν ἀρρώστειά του, πολὺ λίγα πράγματα ὁμως ἔκανε γιὰ νὰ τὴν ἀναχαιτίσει καὶ τελικὰ νὰ τὴν ἐξουδετερώσει. Ὁ γιατρὸς τοῦ ἔκανε αὐστηρὲς συστάσεις, πῶς νὰ ὑποχρεώσει ἓνα Σπυρίδωνα νὰ πειθαρχήσει; Ὑποσχόταν νὰ συμμορφωθεῖ, ἀλλὰ μόλις ἔβγαινε ἀπὸ τὸ ἱατρεῖο τὰ ξεχνοῦσε ὅλα. Οἱ συνέπειες ἦταν σοβαρὲς, τὸν ὁδήγησαν σὲ λίγα χρόνια, στὴ μεγάλη κρίση, στὸ μεταίχμιό τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. *Πεθαίνει ὁ Σταυραετός*, ὀλοφυρόταν ὁ Χρηστοβασίλης ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ὅταν ὁ Σπυρίδων, σὲ ἄθλια κατάσταση, ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι τῆς κλινικῆς, ἔτοιμος ἦταν νὰ διαβεῖ στὴν ἀντίπερα ὄχθη. Ὁ Σταυραετός δὲν πέθανε, ἡ κράση του ἄντεξε, ἦταν ἀπὸ γερὴ στόφα φτιασμένος. Στήθηκε ὀρθός, συνέχισε ν' ἀγωνίζεται, ὁ Χρηστοβασίλης ποὺ τὸν ἔκλαιγε ἔφυγε, γρήγορα ὅπως κι ἄλλοι, κι ἄλλοι... αὐτὸς εἶχε πολλὰ ἀκόμα νὰ κάνει...

Ὁ καθηγητὴς ἐξέτασε μὲ σχολαστικότητα τὴ Φωτεινὴ, ἔκανε σωστὴ διάγνωση καὶ ὄρισε τὴν κατάλληλη θεραπεία. — *Θὰ μείνει ἓνα μῆνα στὴν κλινικὴ*, τοὺς εἶπε, *ἀλλὰ θὰ γίνῃ καλὰ. Μὴν ἀνησυχεῖτε*. Μὲ ἀνακούφιση δέχτηκαν ὅλοι τὰ λόγια του. Ἡ ἴδια ἡ ἀρρωστη πρῶτα, στὰ Γιάννινα εἶχε φτάσει σὲ ἀδιέξοδο, ἀπελπίστηκε, δὲν πίστευε πῶς ὑπάρχει τρόπος θεραπείας. Τώρα ἡ ἐλπίδα ἄρχισε νὰ γεννιέται στὴν καρδιά της, κι ἓνα δειλὸ χαμόγελο ἄνθισε στὰ χεῖλη της... Ὁ Πέτρος ἤθελε νὰ μείνει μερικὲς μέρες ἀκόμα στὴν Ἀθήνα, νὰ δεῖ τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῆς θεραπείας, ὁ Γιάνκος ὁμως ἀντέδρασε σθεναρά. *Θὰ φύγεις, αὔριο κιόλας γιὰ τὰ Γιάννινα*, τὸ ἐπιβάλλει ἡ ἐπισφαλὴς κατάσταση τῆς υἱείας σου, καὶ τὸ σπίτι ἔχει τὴν ἀνάγκη σου. Δὲν λέω, εἶναι κι ὁ Δημήτρης κι ὁ Νίκος ἐκεῖ, δὲν μποροῦν ὁμως νὰ σὲ ἀναπληρώσουν, σὲ χρειάζονται κι αὐτοί, πολὺ περισσότερο οἱ γυναῖκες, θ' ἀνησυχοῦν, ἐσὺ εἶσαι ἡ κεφαλὴ τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ Φωτεινὴ εἶναι σὲ καλὰ χέρια, δὲ χρειάζεται νὰ μείνεις ἄλλο, εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ καὶ πιστεύω πῶς ὅλα θὰ πᾶνε καλὰ.

Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Πέτρου, παραμονὲς Χριστουγέννων, μαζί μὲ τὸ Σπυρίδωνα διέλυσε τὴ βαρεῖα ἀτμόσφαιρα ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ σπίτι. Οἱ ἀμφιβολίες γιὰ τὸ σκόπιμο τοῦ ταξιδιοῦ στὴν Ἀθήνα, ὕστερα ἀπὸ ὅσα τοὺς διηγήθηκε ὁ Πέτρος ἐξαφανίστηκαν· ὁ Δημήτρης δικαιώθηκε στὴν ἐπιμονή του νὰ φύγει ἀμέσως γιὰ τὴν πρωτεύουσα ἡ Φωτεινὴ, ἡ Φιλίτσα πετοῦσε ἀπὸ τὴ χαρὰ της, κι ἄς μὴν ἤξερε ἀκόμα τίποτα γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς θεραπείας, ἡ αἰσιοδοξία τοῦ Πέτρου ἐγινε πίστη γιὰ ὅλους, μὲ κέφι περιμέναν τὰ Χριστούγεννα καὶ τὴν Πρωτοχρονιά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Ο ΠΑΓΚΑΛΟΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Τὸ 1926 βρῆκε τὰ κόμματα σὲ πυρετώδη προετοιμασία γιὰ τὶς γερουσταστικὲς ἐκλογές. Γιὰ τὸν Πάγκαλο οἱ ἐκλογές ἦταν δόλωμα γιὰ νὰ καθισχάσει τοὺς πολιτικοὺς καὶ νὰ τοὺς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἐπισήμανση τῶν πραγματικῶν του προθέσεων. Ὁ Πλαστήρας, ὁ πιὸ ἐπίφοβος ἀντίπαλος, εἶχε συλληφθεῖ καὶ ἐξουδετερωθεῖ, τὸν ἔδιωξε στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ νὰ χεὶ τὸ κεφάλι του ἡσυχο, ἔτσι νόμιζε. Ἔμειναν ὅμως κι ἄλλοι, ὅπως ὁ Κονδύλης, ἀσκοῦσε ἐπιρροή σὲ διοικητὲς μεγάλων μονάδων· ὁ Πάγκαλος ἐνοιωθε ἀπειλή κι ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτή, δὲν ἦταν σίγουρος γιὰ τὴ «νομιμοφροσύνη» πολλῶν ἀξιωματικῶν. Αἰσθανόταν ἔπειτὰ ἄβολα μὲ τοὺς πολιτικοὺς μπλεγμένους στὰ πόδια του, μὲ τὶς καθημερινὲς ἀπαιτήσεις τους, ὅλες κατέτειναν νὰ μειώσουν τὴν ἐξουσία του, αὐτὸς τὴν ἤθελε δική του ὁλόκληρη, ἔπρεπε νὰ θέσει ἓνα τέρμα σ' αὐτὴν τὴν ἐρμαφρόδιτη κατὰσταση.

Ἡ ἀποκάλυψη τῶν προθέσεων του ἐγίνε στὸ γεῦμα ποὺ παρῆθσαν πρὸς τιμὴν του ὁ διοικητὴς τῆς *Ταξιαρχίας τῆς Δημοκρατικῆς Φρουρᾶς* (τὰ ἐνοποιημένα παλιὰ *Δημοκρατικὰ τάγματα*, οἱ πραιτωριανοὶ τοῦ Πάγκαλου), συνταγματάρχης Βουτσινᾶς (ἐμπιστος καὶ μνημένος) καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ του, στὴν Ἀγία Παρασκευή, μετὰ τὸ τέλος κάποιων ἀσκήσεων. Προσφωνώντας τὸν Πάγκαλο ὁ Βουτσινᾶς -ὅλα γίνονταν ὕστερα ἀπὸ συνεννόηση μαζί του- τὸν παρακάλεσε νὰ λάβει ὅλα τὰ μέτρα ποὺ θὰ θεωροῦσε ἀναγκαῖα γιὰ νὰ ἐξουδετερώσει, ὅσα ἐμπόδια δημιουργοῦσαν ἀνασχέσεις στὸ ἔργο του. Μιλώντας ὁ Πάγκαλος, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε στὶς ἐπανάστασεις τοῦ 1909 (Γουδι) καὶ 1922 (Πλαστήρα) ποὺ δὲν ὁλοκληρώθηκαν, βεβαίωσε ὅτι ἡ δική του ἐπανάσταση (25-6-1925) δὲν θὰ ἔκανε τὸ ἴδιο σφάλμα. *Καὶ ἐπειδὴ βλέπω, κατέληξε, ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στὸν κοινοβουλευτισμὸ ἀποφάσισα νὰ τραβήξω ἄλλο δρόμο. Ἀπὸ σήμερα θὰ στηρίζομαι μόνον στὸ στρατό, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ νησίδα τῶν ἐθνικῶν ἐλπίδων. Ὁ κύβος εἶχε ριχτεῖ. Ἡ ἐπανάσταση τῆς 25ης Ἰουνίου ὁλοκληρωνόταν μὲ τὴν ἀνακήρυξη τῆς δικτατορίας, ἀναγγέλθηκε ἐπίσημα τὰ μεσάνυχτα τῆς 4ης Ἰανουαρίου μὲ τὴν ἐκδοση διαγγέλματος, στὸ ὁποῖο ἀναφερόταν οἱ λόγοι ποὺ ὁδήγησαν σ' αὐτὴν τὴν ἀπόφαση. Ἐν ἀπολύτῳ σεβασμῷ -κατέληγε τὸ διάγγελμα- πρὸς τὰς ἐν τῷ κεφαλαίῳ Α' θεμελιώδεις περὶ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτεύματος (Δημοκρατίας) διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῆς ὑπολειπομένης συντα-*

κτικῆς καὶ νομοθετικῆς δυνάμεως εἰς χεῖρας μου, θὰ ἐξακολουθήσω τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας.

Ἄς μὴ νομίσαι κανεῖς ὅτι ὁ Πάγκαλος κήρυξε τὴ δικτατορία του, στηριζόμενος μόνο στὶς στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ τοὺς πολιτικούς πού τὸν ἀκολουθοῦσαν. Εἶχε πλάτες, ὅπως λέμε, καὶ σὲ κάποια ξένη δύναμη, πάντοτε οἱ δικτατορίες στὴν Ἑλλάδα δὲν ξεφύτρωναν μόνες τους, κάπου στηρίζονταν. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὡς τὸ 1940, ἀλλὰ καὶ πολλὰ χρόνια ἀργότερα, ἡ μεγάλη δύναμη πού ἀναμειγνυόταν στὶς ἐλληνικὰς ὑποθέσεις, ἦταν ἡ Ἀγγλία. Οἱ Ἀγγλοὶ, -ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ εὐνοϊκὰ σχόλια πού δημοσίευσαν οἱ ἀγγλικὲς ἐφημερίδες- εἶδαν μὲ συμπάθεια τὴν ἀπόφαση τοῦ Πάγκαλου καὶ τὴ στήριξαν, γιὰ ὅσο καιρὸ τοὺς ἦταν χρήσιμοι. Ἔτσι, δὲ στοίχισαν καὶ πολὺ στὸ δικτάτορα οἱ διαμαρτυρίες τῶν περισσότερων ὑπουργῶν (δὲν εἶχαν ἐνημερωθεῖ κἀν, ὁ ὑπουργὸς μάλιστα τῶν Ναυτικῶν Ἀλ. Χατζηκυριάκος παραιτήθηκε). Εἶχε γιὰ τὴν ὥρα γερὰ στηρίγματα, δὲν τὸν ἐνδιέφεραν οἱ λεπτομέρειες.

Στὰ Γιάννινα, τίς πρῶτες μέρες τοῦ καινούριου χρόνου, ἡ προεκλογικὴ κίνησις, βρισκόταν στὴ μεγαλύτερὴ τῆς ἔντασις. Τελικὰ τρεῖς συνδυασμοὶ καταρτίστηκαν: 1) ὁ στηριζόμενος σὲ μερίδα τῶν Φιλελευθέρων καὶ στὴ Δημοκρατικὴ Ἐνωση συνδυασμὸς τῶν Σπ. Σίμου, Γ. Δούμα καὶ Π. Μπέμπη, μὲ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τὴν Ἑπειρωτικὴν ἡχώ καὶ τὸν Κήρυκα. Ὁ συνδυασμὸς ἔφερε τὸν τίτλο Ἑπειρωτικὸς συνδυασμὸς. 2) Στὸ δεῦτερο συνδυασμὸ, τὸν Καφανταρικὸ (Προοδευτικῶν Φιλελευθέρων) μετεῖχαν οἱ: Γ. Καλούδης, Σπ. Χασιώτης καὶ Ἀθ. Τραχήλης. Ἐπειδὴ ὁ Κῆρυξ ὑποστήριζε τὸν πρῶτο συνδυασμὸ, καὶ κατὰ κύριο λόγο τὸν πρῶτον ὑπουργὸ Σπ. Σίμο, γιαντὸ προχώρησαν στὴν ἐκδοσὴ δικῆς τους ἐφημερίδας τοῦ Φιλελεύθερου: Ὁ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Καφαντάρη ἐνταῦθα χαροπαλαίων Βενιζελισμὸς (κατὰ τὸν Χρηστοβασίλη πάντα χαροπάλευε ὁ βενιζελισμὸς), μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ διπλωματικωτάτου καὶ πολυμηχανεστάτου «Κήρυκος», ἤγουν τοῦ κ. Δ. Πανίδη, ἱδρυσεν νέον δημοσιογραφικὸν ὄργανόν του, τὸν θνησιγενὴ «Νέον Κήρυκα», τὸν ὅποιον διεδέχθη ὁ «Φιλελεύθερος». Ἀπὸ συναδελφικοῦ καθήκοντος εὐχόμεθα εἰς τὸν νεαρὸν συνάδελφον «Φιλελεύθερον» καλὰ τέλη. Ὑστερα ἀπὸ μερικὰς μέρες ὁ Χρηστοβασίλης ξανάγραψε: Πολὺ ὁμορφος ὁ «Φιλελεύθερος» ὡς ἐμφάνις. Καλὸ σχῆμα, καλὴ ἐκτύπωσις καὶ χάρις λαμπρὸς. Καὶ γιὰτί ὅχι; Ὁ ἰδρυτὴς καὶ ἰδιοκτῆτης τοῦ Ἀθ. Τραχήλης, οὔτινος ἡ γενναιότης εἶναι πασίγνωστος δὲν φειδωλεύεται. Στὸ τέλος τοῦ σχολίου τοῦ ὁ Χρηστοβασίλης, κατέληγε μὲ τὴν προφητείαν ὅτι θὰ μετανοοῦσε ὁ Τραχήλης γιὰ τὴν ἐπιχειρήσιν του. Πραγματικὰ λίγο καιρὸ ἔζησε ὁ Φιλελεύθερος. Ἡ δικτατορία τοῦ Πάγκαλου τοῦ ἔκοψε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς. (Λανθασμένα ὁ Χρ. Σούλης ἀναφέρει ὡς χρονολογία ἐκδόσεως τοῦ Φιλελεύθερου τὸ 1924, μὲ ἐρωτημα-

τικό). 3) Ὁ τρίτος συνδυασμός, τῶν ἀντιβενιζελικῶν, ἀποτελέστηκε ἀπὸ τοὺς Ἀθαν. Μπότσαρη, Γεώρ. Τζέτζο καὶ Κων. Σούρλα (ὁ τελευταῖος ἐμφανιζόταν καὶ ὡς ἀνεξάρτητος). Τὸ συνδυασμὸ ὑποστήριξε ἡ Ἐλευθερία τοῦ Χρηστοβασίλη. Ὁ Γ. Χατζῆς μᾶλλον ὑποστήριξε τὸ δεύτερο συνδυασμό. Εἶχε κατεβεῖ καὶ ἓνας ἀκόμα Ἑπειρώτης, ὡς ἀνεξάρτητος ὑποψήφιος γερουσιαστής: Ὁ ἐγκαταστημένος στὴ Θεσσαλονίκη Ἀθαν. Πέτσιος, μὲ πλούσια φιланθρωπικὴ δράση. Ἦταν καὶ πρόεδρος τῆς *Πανηπειρωτικῆς ἐνώσεως Θεσσαλονίκης*: τὸν ὑποστήριξε μὲ σειρὰ δημοσιευμάτων της στίς γιαννιώτικες ἐφημερίδες καὶ παράθεση φωτογραφιῶν τοῦ ἔργου του, ὅλα βέβαια, μὲ πληρωμή.

Ἡ ἀνακήρυξη τῆς δικτατορίας τοῦ Πάγκαλου διέλυσε τίς συμμαχίες τῶν ὑποψήφιων γερουσιαστῶν, κι ἓνας ἓνας ἄρχισαν νὰ φεύγουν γιὰ τὴν Ἀθήνα, οἱ περισσότεροι ἐκεῖ ἦταν ἐγκαταστημένοι. Διέλυσε ἀκόμα καὶ τίς ἐλπίδες τῶν γιαννιώτικων ἐφημερίδων νὰ δοῦν καλλίτερες μέρες στὰ ταμεία τους, τὰ πάντοτε φτωχά, τίς ἐκλογές περίμεναν, κάθε φορὰ μὲ τίς ἐκλογές ἐπαιρναν ἀνάσα. Δέθηκαν τέλος καὶ τὰ χέρια τους, δὲ μπορούσαν τώρα νὰ γράφουν ὅ,τι ἤθελαν γιὰ ὅσα εἶχαν σχέση μὲ τὴ νέα κατάσταση. Αὐτολογοκρίνονταν, κατὰ κάποιο τρόπο, κι ἔτσι δὲν ἔβγαιναν μὲ λευκὲς στήλες, ὅπως γινόταν κατὰ τὴν περίοδο τῆς *Ἐπανάστασης* τοῦ Πλαστήρα. Εἶχαν, τώρα, περισσότερη ἐλευθερία στὴν ἔκφραση, μόνο ὅταν ξεπερνοῦσαν τὰ ὅρια, σύμφωνα μὲ τίς ἐκτιμήσεις τῆς δικτατορίας, τιμωροῦνταν καὶ μὲ κλείσιμο ἀκόμα, ὅπως ἔγινε μὲ τὴν *Καθημερινή* τῶν Ἀθηνῶν.

Ὅλες οἱ γιαννιώτικες ἐφημερίδες, εἴτε ἀπὸ πίστη, εἴτε ἀπὸ ἀνάγκη, στάθηκαν στὸ πλευρὸ τοῦ Πάγκαλου. Ἡ *Ἑπειρος*, πρῶτα, ἡ ἀρχαιότερη, στὸ πρῶτο ἄρθρο της μετὰ τὴν ἀνακήρυξη τῆς δικτατορίας (6-1-26), μὲ τίτλο *Πρὸς ἐπιστροφὴν*, ἐξηγοῦσε γιὰτί ἦταν ἀναγκαία ἡ ἐπέμβαση τοῦ Πάγκαλου καὶ τί περίμενε ἡ Ἑλλάδα ἀπ' αὐτόν. Ἦταν σκληρότατος στὴν κριτικὴ του γιὰ τὴν πολιτικὴ τῶν βενιζελικῶν κυβερνήσεων, ὅποιασδήποτε ἀπόχρωσης, μετὰ τὴν *Ἐπανάσταση* τοῦ '22. *Θὰ οἰμώζουν -ἔγραφε- αἱ ἀμαρτωλαὶ καλογραῖαι* (τοῦ βενιζελισμοῦ). *Ὁ ὑπόλοιπος ὅμως ἑλληνικὸς λαὸς ἐν τῇ συνόλῳ του θὰ χαιρετίζη ἐνθουσιωδῶς τὴν νέαν κατάστασιν. Ναί! Μίαν δεκαετίαν τώρα, ἡ βενιζελικὴ δικτατορία, ἐν συνεχείᾳ σχεδόν, τυραννεῖ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἐνόσησαν τὰ πάντα, ἀπὸ τῆς Πολιτείας, μέχρι τῆς Κοινωνίας καὶ τῆς Οἰκονομίας, μέχρι καὶ τῆς οἰκογενείας. ... Ἐνας ἑλληνικὸς φασισμός, μία νοερὰ καὶ ἐνθουσιώδης νοσταλγία πρὸς μίαν ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΝ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ* (ὁ φασισμὸς δὲν εἶχε ἀκόμα ἀποκτήσει, ὡς κακὴ ἔννοια, τὸ ἀληθινὸ του περιεχόμενο. Πολλοὶ Ἕλληνες πολιτικοί, ἀρκετοὶ κι ἀπὸ τὴ *Δημοκρατικὴ παράταξη*, ἔβλεπαν μὲ συμπάθεια τὸ ἰταλικὸ «πείραμα» καὶ δὲ δίσταζαν νὰ τὸ διακηρύσσουν), καὶ τῶν ἀθανάτων πίστεων εἶναι ἀνάγκη νὰ κατακαύσῃ πάλιν τὰς ψυχρανθείσας ἑλληνικὰς ψυχὰς, ἵνα ἐπανίδωμεν ἑλληνικὸν κράτος, ὀρθόδοξον θρησκείαν, ἑλλη-

νικὴν οἰκογένειαν, ἑλληνικὸν σχολεῖον, Ἕλληνα πολίτην, ὅπως τὰ ἐγνωρίσαμεν κάποτε καὶ ὅπως τὰ ὀνειροπολοῦμεν. Κι ἄφοῦ οἱ πολιτικοὶ τῆς βενιζελικῆς παράταξης ἀποδείχτηκαν, κατὰ τὸ Χατζῆ, ἀνίκανοι νὰ τὰ πετύχουν, ὑπῆρχε ἐλπίδα ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ ἀνορθώσει ὁ Πάγκαλος; *Διατὶ ὄχι;* (ἀπαντοῦσε). *Ποῖος γνωρίζει ἀπὸ ποῦ ἡ θεία ἐπιταγὴ ἐπιλέγει καὶ ἐκλέγει τὰ σκεῦη τῆς καὶ τοὺς ἐκτελεστάς τῶν ἀνεξερευνήτων ἐπιταγῶν τῆς;.. Ἡ νέα κατάστασις μπορεῖ νὰ δώσῃ φτερά πρὸς μίαν πίστιν ἑλληνικῆς ἀναδημιουργίας. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν χαιρετίζομεν τὴν νέαν κατάστασιν...* Ἀποδέχεται, λοιπόν, τὴ δικτατορίαν ὁ Χατζῆς, σὰν μία ἐλπίδα ἀνόρθωσης τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν κι ἀποκατάστασης τῆς ἔννοιας τοῦ κράτους, κάτι ποὺ ὑπόσχονται ὅλες οἱ δικτατορίες. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ ἔννοια τοῦ δικτάτορα (ὅπως καὶ τοῦ φασισμοῦ) εἶχε ταυτιστεῖ, κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴν ἔννοια τοῦ σωτῆρα. Γιαυτὸ κι ὁ Χατζῆς κάνει ἀναφορὰς σὲ θεῖες ἐπιταγές, μὲ ἐκτελεστικά ὄργανα τοὺς δικτάτορες. Φασισμός, θεῖες πρόνοιες, σωτῆρες, μεσσίες, ὅλα περιπλέκονται καὶ χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ προσδώσουν μεγαλύτερο κύρος στὴν ἀποστολὴ τοῦ δικτάτορα. Ἡ διάψευση τῶν ἐλπίδων, ὅσων πίστεψαν στὴ δικτατορίαν, δὲ θ' ἀργοῦσε νάρθει...

Μὲ τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμό ἐκφράστηκε κι ὁ Χρηστοβασίλης, στὴν Ἑλευθερίαν του. Συμφωνοῦσε μὲ τὴν ἄποψη πὼς ὁ Πάγκαλος, θέλοντας νὰ προλάβει τὶς ἀντικαθεστωτικὲς συνωμοσίες τῶν διαφόρων βενιζελοδημοκρατικῶν κομμάτων ἐκηρύχθη δικτάτωρ. Σὲ κύριο ἄρθρο του (7-1-26), μὲ τίτλο ἡ *Δικτατορία*, τόνιζε: *Ταῦτα πάντα* (ἡ προδοσία καὶ τὰ λάθη τοῦ βενιζελισμοῦ, ὅπως αὐτὸς τὰ ἀντιλαμβάνονταν) *βλέπων ὁ Πάγκαλος ἐκηρύχθη δικτάτωρ, ἵνα συγκεντρῶν ἅπασαν τὴν Ἀρχὴν καὶ τὴν εὐθύνην εἰς χεῖρας του, διοικήσῃ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ ἀτομικὴν του εὐθύνην, πατάσῃ πᾶν πολιτικὸν κακοποιὸν στοιχεῖον. Ὁ Θεὸς κατευθύνει τὰ βήματά του! Δὲν ἦταν, βέβαια, τὰ μόνα ἄρθρα ποὺ ἐγράψαν ὅλες οἱ γιαννιώτικες ἐφημερίδες ὑπὲρ τοῦ Πάγκαλου. Οἱ σελίδες τους εἶναι γεμάτες ἀπὸ ἐγκώμια, σχεδὸν ὡς τὴν ἡμέραν τῆς ἀνατροπῆς του. Στὸν ἴδιο τόνο, πιὸ συγκρατημένο ἴσως, εἶναι γραμμένα καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς δικτατορίας ἄρθρα τοῦ Κήρυκος, τὶς πρῶτες μέρες, καὶ τῆς Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς. Ἡ τελευταία σὲ κύριο ἄρθρο τῆς μὲ τίτλο: Ἡ *νέα κατάστασις* (5-1-26), ἀνιχνεύει τὰ αἷτια ποὺ ὀδήγησαν στὴ δικτατορίαν, δὲ διαφέρουν καὶ πολὺ ἀπὸ τὶς διαπιστώσεις τοῦ Γ. Χατζῆ. Ἀπὸ ἐτῶν -ἐγγραφε- πόλεμοι καὶ ἔριδες, διαμάχαι καὶ ἀνταγωνισμοί, ἐπέφερον τὸ μὲν τὸν ψυχικὸν κόρον καὶ κάματον τοῦ Ἑθνους, τὸ δὲ τὴν ἀθλιότητα τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οὗτος ἀπὸ ἐτῶν σπαράσσεται ὑπὸ τὴν πτέρναν τῶν παντοίων ἐκμεταλλεύσεων. Καὶ τὰ ἰσχυρὰ ρεύματα τῶν νεωτέρων ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν περὶ τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς ἐξεκόλαψαν καὶ ἐξέθρεψαν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Ἑθνους τὴν ἐπαναστατικότητα. Προηγούμεναι πίστεις κατέπεσαν. Ἀξίαι, αἱ ὁποῖαι ἐθεωροῦντο ὡς τὰ πανσίλυπα φάρμακα κατεπατήθησαν. Πέριξ τῶν πάντων ἐδημιουργήθη τὸ χάος*

καὶ ἡ σύγχισις. Καὶ ἐκ τῆς ἐρεβώδους ταύτης καταστάσεως τὰ κόμματα δὲν κατόρθωσαν νὰ ἐξαγάγουν τὸ Ἔθνος. Ἐσχάτως κατεβλήθη ἡ σχετικὴ προσπάθεια καὶ ἐπιστεύθη πρὸς στιγμὴν, ὅτι φερόμεθα πρὸς τὸν ὁμαλὸν πολιτικὸν βίον... Ἀτυχῶς ὅμως οἱ ἐγωῖσμοι καὶ αἱ φιλαντίαι, αἱ κενοδοξίαι καὶ ὁ κομματικὸς ὑπολογισμὸς συνετέλεσαν ὥστε ἡ ὑστάτη μὲν αὕτη προσπάθεια νὰ ναυαγήσῃ καὶ τὸν κοινοβουλευτισμὸν νὰ ὑποκαταστήσῃ εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἡ κηρυχθεῖσα ἀπὸ χθὲς δικτατορία. Ἄς εὐχηθῶμεν λοιπὸν ὁ πατριωτισμὸς τῶν ἀναλαβόντων ἀπέναντι τοῦ Ἔθνους τὰς μεγίστας τῶν εὐθυνῶν ν' ἀποβῇ πηγὴ ἀστείρευτος γενναίων χειρονομιῶν, γενναίων πράξεων, ὠφελίμων διὰ τοὺς πάντας κατευθύνσεων μιᾶς νεοελληνικῆς παλληγενεσίας καὶ ἀναδημιουργίας, ἐνὸς εὐτυχοῦς παρόντος καὶ ἐνδόξου μέλλοντος, μιᾶς τέλους, νέας ἐποχῆς, ἡ ὁποία θὰ σημειώσῃ ἱστορικὸν σταθμὸν ἐν τῇ νεωτάτῃ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ εὕρωσι τὴν λύσιν τῶν τὰ τόσον πολλὰ καὶ τόσον σοβαρὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν ὄχι μόνον τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀνθρωπότητα ὅλην. Σὲ λίγες μέρες (8-1-26) ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ, ἐκφραζόταν στὸ ἄρθρον τῆς πρὸ θεοῦ γιὰ τὸ δικτάτορα: Μὲ συγκίνησιν καὶ μὲ ἐνδιαφέρον, μὲ ψυχικὸν συγκλονισμὸν καὶ μὲ δάκρυα ἀποτεϊνόμεθα πρὸς τὸν ἀναμφισβήτητον πατριωτισμὸν τοῦ κ. Παγκάλου, βροντοφωνοῦντες: Κυβέρνησον παγκάλως Πάγκαλε... Ὅπισθὲν σου ἀκολουθεῖ σύσσωμος ὁ πονῶν καὶ πάσχων λαός, ἔτοιμος ἐκ τῶν ἔργων σου νὰ ἀναφωνήσῃ: Ζήτω ἡ ἀνάθεμα! Αὕτῃ τὴν τελευταία πολὺ τολμηρὴ λέξι, τὸ ἀνάθεμα, ὑπογραμμισμένη μάλιστα, τὴν πρόσεξαν τάχα οἱ ἄνθρωποι τῆς δικτατορίας;

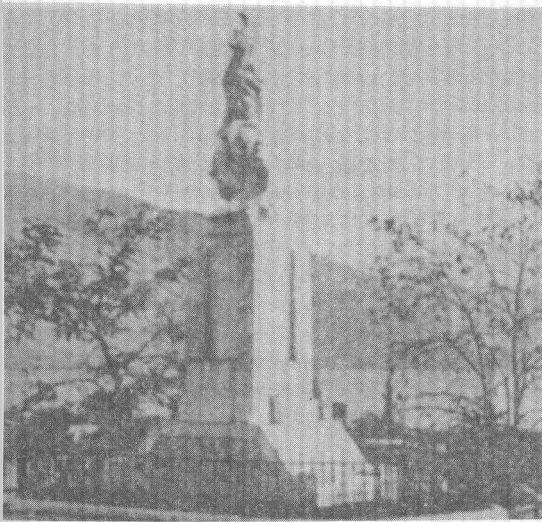
Ὅπως ἦταν ἀναμενόμενο, ὄχι μόνον ὁ γιαννιώτικος τύπος, ἀλλὰ καὶ ἡ στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ἡγεσία τῆς πόλης, ἔσπευσαν νὰ ταχθῶν στὸ πλευρὸ τοῦ Παγκάλου. Ἐνταῦθα φρουρὰ καὶ στρατὸς Ἡπείρου τάσσονται ἀνεπιφυλάκτως παρὰ πλευρὸν κυβερνήσεως, πεποιοῦτες νέα κατεύθυνσις ἀποβῇ εἰς πλήρη εὐδωσιν ἐθνικῶν βλέψεων καὶ σωτηρίαν πατρίδος, τηλεγραφοῦσε ὁ διοικητὴς τῆς VIII Μεραρχίας, Ἀθ. Μάρκου. (Γιὰ τὸν ἑορτασμὸ μάλιστα τοῦ γεγονότος ἔγινε στὴν πόλιν καὶ στρατιωτικὴ παρέλασις). Καὶ ὁ νομάρχης Ἰωαννίνων Π. Κουγιτέας: Λαὸς εὐχαρίστως ἤκουσεν ἀπόφασιν (κλήρυξ τῆς δικτατορίας), διαβλέπων διὰ τοῦ μέτρου τούτου σταθερότητα καὶ νομιμότητα κυβερνητικὴν, ἥς τόσῃν ἔχει ἀνάγκην. Συγχαίρων ἀποφασιστικὸν καὶ θαρραλέον πρωτοεργὸν δημιουργικοῦ ἔργου, εὐχομαι κατευδῶσιν καὶ πλήρη ἐπιτυχίαν προσπαθειῶν ὑμῶν. Ὁ σωτήρας ἦρθε, λοιπὸν, ὁ λαὸς τὸν ἀποδέχτηκε, κατὰ τὰ τηλεγραφήματα καὶ τὴν ἀρθρογραφίαν τοῦ τύπου, οἱ δυσχέρειες ὅμως καὶ τὰ μεγάλα προβλήματα, ποὺ εἶχε ν' ἀντιμετωπίσει ὁ Πάγκαλος -κυρίως τὸ οἰκονομικόν, μὲ τὰ μεγάλα ἑλλείμματα τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὰ ἴδια ὅπως καὶ σήμερον -ἤθελαν πολλοὺς σωτήρας καὶ ὄχι μόνον ἓναν. Ἀπὸ τίς πρῶτες μέρες οἱ δυσκολίες ἄρχισαν νὰ φαίνονται καὶ νὰ δημιουργοῦν ἀντιδράσεις. Ἡ ληστεία, ἐπί-

σης, είχε ξαναφουντώσει στην Ήπειρο καὶ τὰ κόμματα καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοί, ἀποστρατευμένοι καὶ «ἐν ἐνεργείᾳ», ποὺ τὸν ἀντιστρατεύονταν, ἐτοίμαζαν κινήματα, ἔτσι ἦταν ἀναγκασμένος νὰ βρῆσκειται συνεχῶς σὲ ἐγρήγορση, γιὰ νὰ τοὺς ἐξουδετερώνει. Ὁ τύπος τοῦ Λονδίνου, στὸ μεταξύ, ἐξακολουθοῦσε νὰ τοῦ δίνει ἔμμεσα τὴν ὑποστήριξή του, ἀπηχώντας τὶς ἀπόψεις τῆς ἀγγλικῆς κυβέρνησης· κάποια ἐφημερίδα μάλιστα ἔγραψε ὅτι ἡ δικτατορία κηρύχθηκε στὴν Ἑλλάδα, γιὰτὶ οἱ ἀντιβενιζελικοὶ παρασκεύαζαν μοναρχικὸ κίνημα, μὲ ἐνίσχυση ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ἔδειχνε πῶς πίστευε στὴν ἐκδοχή. Γρηγορεῖτε κραυγάζε, ἀπευθυνόμενη στοὺς Δημοκρατικούς.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα μελήματα τῆς δικτατορικῆς κυβέρνησης ἦταν ἡ ἀντιμετώπιση τῶν ἐλλειμμάτων. Ἄρχισαν, λοιπόν, νὰ ἐξαγγέλλονται οἰκονομίες πρὸς κάθε κατεύθυνση -χωρὶς παράλληλα νὰ περιορίζονται οἱ σπατάλες- βροῖκαν πρόχειρους στὴν ἀρχὴ 1000 προσωρινούς δασκάλους, τοὺς ἀπέλυσαν. Ἄλλες εἰδήσεις μιλοῦσαν γιὰ κατάργηση δημοτικῶν σχολείων, ἡ ἐκπαίδευση θὰ πλήρωνε πρῶτὴ τὴ λιτότητα. Τὴν ἀνάγκη τῶν οἰκονομιῶν συνιστοῦσε κι ὁ τύπος τῶν Γιαννίνων, διαβάζοντάς τον νομίζεις πῶς κινεῖσαι στὰ σημερινὰ πλαίσια: *Ἡ ἱστορικὴ στιγμή τὴν ὁποία διερχόμεθα - ἔγραφε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ σὲ ἄρθρο τῆς (12-1-26)- ἀπαιτεῖ θυσίας καὶ δὴ θυσίας μεγάλας. Ὁ λαὸς ἔχει ἤδη συνεισφέρει τὸ πᾶν. Καὶ ὅσοι ὑστέρησαν ἔστω καὶ δεδικαιολογημένοι, καλοῦνται σήμερον νὰ συνεισφέρουν τὰ ὀφειλόμενα. Πανταχόθεν μία φωνὴ ἀκούγεται: Οἰκονομία!*

Στὴν Ήπειρο ἄρχισε πάλι νὰ δημοσιεύεται, ἀπὸ 3-1-26, σειρὰ ἐπιφυλλίδων μὲ γενικὸ τίτλο: *Τὸ μυστικὸ τοῦ Κάστρου*, μὲ ἀφορμὴ τὶς ἀντιρρήσεις τοῦ καθηγητῆ τῆς Γλωσσολογίας Γ. Χατζιδάκη, σχετικὲς μὲ τὴν ὀνομασία τῶν Γιαννίνων. Στὴν ἴδια ἐφημερίδα ὁ Ν. Μυστακίδης, πολυγραφότατος ἐρευνητής, γράφει γιὰ τὴ Φοινίκη τοῦ Δελβίνου. Ὁ ἴδιος ἄρχισε, ἀπὸ 21-1-26, τὴ δημοσίευση ἐπιφυλλίδων, στὴν *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*, μὲ τὸ γενικὸ τίτλο: *Χαονικά-Περὶ Χειμάρρας*.- *Ἀνεχώρησεν ὁ σοφώτερος τῶν γυμνασιαρχῶν τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους κ. Γεώρ. Καλούδης εἰς Λεωνίδιον, ὅπου ἐτοποθετήθη ὡς γυμνασιάρχης, ἀντὶ νὰ διορισθῇ καθηγητῆς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Ἀλλ' ὅπου καὶ ἂν τοποθετηθῇ ὁ Καλούδης πάντοτε εἶναι μεγάλος! Αὐτὰ ἀπὸ τὸ Χρηστοβασίλη στὴν Ἑλευθερία του (7-1-26) γιὰ τὸν πολιτικὸν του ἀντίπαλον. Ὅχι στὴ Ζωσιμαία σχολή, λοιπόν, ὁ Καλούδης, ὁ ὡς τὰ χθὲς βουλευτὴς καὶ ὑποψήφιος γερουσιαστῆς...- Ὁ δραστήριος Σύλλογος Κατσανχωριτῶν (πρόεδρος Γ. Νιαβῆς), ὁργάνωσε δυὸ διαλέξεις, μιὰ στίς 2-1-26 στὸ καφενεῖο Ἀβέρωφ καὶ τὴν ἄλλη στὸ Κέντρο Εὐστρατιάδου, στίς 8-1-26. Ὁμιλητὴς καὶ στίς δυὸ ὁ πρῶτον βουλευτὴς καὶ διακεκριμένος νομομαθὴς Π. Γιωτόπουλος μὲ θέματα: α) *Τὸ αἶσθημα τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, προπολεμικῶς καὶ μεταπολεμικῶς* καὶ β) *Περὶ ψυχικῶν φαινομένων*.- Ἰδρύθηκε στὰ Γιάννινα Πανπειρωτικὸς πολιτικὸς σύλλογος ἡ Ἀφύπνις. Στίς πρῶτες ἀρχαιρεσίες ἐκλέχτηκαν: Μιχ. Παπλωματᾶς, πρόεδρος, Σ. Δάκαρης, ἀντιπρόεδρος, Γ. Βαβαρέτος, γραμματεὺς, Κ. Μουμούδης, ταμίας. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἀφυπνιστικῆς προπαγάνδας ἀποτελέστηκε ἀπὸ τοὺς: Σωτ. Ζοῦμπο, Μ. Παπλωματᾶ καὶ Γ. Βαβα-*

ρέτο. Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ σχολιάζοντας τὶς ἀρχαιρεσίες ἔκρινε ὅτι ἔγιναν βιαστικά. Ἐπρεπε πρῶτα νὰ γίνουν δημοσιεύσεις πρὸς κατατοπισμὸ τοῦ κοινοῦ γιὰ νὰ ἐγγραφοῦν πολλὰ μέλη κι ὄχι μόνο μερικὲς δεκάδες.- Ἀπέθανε καὶ ἐκηδεύθη προχθὲς ὁ τύπος παλαιοῦ Καραμπέρη καὶ Μπαντίδου Μιλτιάδης Κουκουνούρης. Τὸν ἐκλιπόντα συνόδευσαν μέχρι τῆς τελευταίας κατοικίας του οἱ πολυπληθεῖς του φίλοι καὶ διάδοχοι μπαντίδοι. (Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, 9-1-26. Πολλὰ γιὰ τοὺς Μπαντίδους καὶ Καραμπέρηδες τῶν Γιαννίνων μπορεῖ νὰ διαβάσει κανεὶς στὸ σχετικὸ βιβλίο τοῦ Δ. Σαλαμάγκα).- Στὴ φιλολογικὴ στήλῃ τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς κυριαρχοῦν τὰ

Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας πρὶν μεταφερθεῖ στὸν κῆπο τοῦ Ὁρολογίου, στὴν ἄνω πλατεία, ἐκεῖ ποῦ σήμερα ὑψώνεται ὁ ἀνδριάντας τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου.

ὀνόματα τῶν Πύρρου Λεκά-
ντα, Ἀλκή Μυρσίνη καὶ Μ.
Πετρόχειλου. Σὲ σχόλιό
του μετ' τίτλο: Ἡ τωρινὴ
ποίησις στὴν Ἑπειρο, ἀνώ-
νυμος, ἐξυμνεῖ τὴν πρωτο-
βουλία τῆς Ἑπειρωτικῆς
ἡχοῦς γιὰ τὴν καθιέρωσις
τῆς φιλολογικῆς στήλης
(16-1-26).- Συνεχίζεται ὁ
ἔρως διὰ τὴν ἀεροπορι-
κὴν ἄμυναν σ' ὅλη τὴν Ἑ-
πειρο -καὶ τὴν Ἑλλάδα- με-
καλὰ ἀποτελέσματα. Ἀρ-
γότερα οἱ εἰσφορὲς δίνον-
ταν ὑπὲρ τῆς ἀεροπορίας.-
Ἀνακοίνωσις τῶν ἐπιτρό-
πων τοῦ μητροπολιτικοῦ
ναοῦ: (12-1-26): Παρακα-
λεῖται ἡ οἰκογένεια ἡ πρὸ
μηνὸς καὶ πλέον παραλα-
βοῦσα παρὰ τῆς καλογραΐ-
ας τοῦ παρεκκλησίου τοῦ

ἁγίου Γεωργίου τὴν εἰκόνα τοῦ Νεομάρτυρος, ὅπως προσαγάγη ταύτην εἰς τὸν Μη-
τροπολιτικὸν ναόν. Ὑπῆρχε, λοιπόν, καλόγρια στὸ παρεκκλήσι τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Κα-
λόγριες ὑπῆρχαν ἀκόμα καὶ στὸ Ἀρχιμανδρεῖο, οἱ ὁποῖες στίς ἀρχὲς τοῦ τρίτου δε-
καήμερου τοῦ Γενάρη, δημιούργησαν ἐπεισόδια στὸ χωρὸ διαμονῆς τους καὶ δυὸ
τραυματίστηκαν.- Τὸ πρόβλημα τοῦ ηλεκτροφωτισμοῦ τῆς πόλης ἀπασχολοῦσε σο-
βαρὰ τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο, ἀλλὰ καὶ τὸν τύπο, μετ' ἀρθρα του ὑπέβαλλε προτά-
σεις γιὰ τὴν ἐπίλυσή του.- Ἐπεισόδιον συμβάν εἰς κεντρικὴν συνοικίαν τῆς πόλεως
μας, ἐστοίχισεν τὸ ἀντὶ τοῦ χωροφύλακος κ. Πάλλα, ὅστις ὄντως ἐπέδειξε θάρρος
καὶ αὐτοθυσίαν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντός του.- Συχνὰ ἀσχολεῖται τὴν
ἐποχὴ αὕτῃ ὁ γιαννιώτικος τύπος γιὰ τὶς ξριδες καὶ τὶς συμπλοκὰς ἀνάμεσα στοὺς
Ζιτσιωῖτες καὶ τοὺς Πρωτοπαπαδίτες. Αἰτία ἡ καθυστέρηση τοῦ καθορισμοῦ τῶν
ὁρίων ἀνάμεσα στίς δυὸ κοινότητες. Ὁ Χρηστοβασίλης ἦταν ἐνθερμος ὑποστηρι-
κτὴς τῶν Ζιτσιωτῶν καὶ κατηγοροῦσε συχνὰ τοὺς Πρωτοπαπαδίτες ὡς καταπατη-
τές.- Ἀπὸ τὶς 13 Ἰανουαρίου ἡ Ἑπειρος ἀρχισε νὰ ἐκδίδεται ἡμερησίᾳ, τετρασέλι-
δος, μετ' τελείαν καινουργίᾳ, τυπογραφικὴν ἐμφάνισιν καὶ πλουσιοτάτην ὕλην, ὅπως

προανήγγειλε. (Δυστυχώς μεγάλο μέρος του αρχείου της εφημερίδας του 1926 έχει χαθεί. Τις πληροφορίες για την πολιτική που ακολούθησε από 6-1-26 μέχρι 1-9-26 αντλούμε από τις άλλες εφημερίδες). Η ανακαίνιση της *Ἡπειρου* οδήγησε σε σύγκρουση τὸ Χατζῆ με τοὺς τυπογράφους, γιὰ τοὺς λόγους τοῦ διατυπώνουν στὴν ἐπιστολή τους, οἱ Θ. Παναγιωτίδης καὶ Δ. Γρίβας, τὴ δημοσιευμένη στὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*. Οἱ δύο τυπογράφοι ἔφεραν προσκόμματα στὴν ἔκδοση, μετὴν ἀποχώρησή τους ἀπὸ τὴν εφημερίδα, γιατί ὁ Χατζῆς ἤθελε μετὸ ἴδιο προσωπικὸ νὰ ἐκδίδει τὴν *Ἐλευθερία* δισηβδομαδιαία καὶ τὴν *Ἡπειρο* ἡμερήσια καὶ τετρασέλιδη, ἐνῶ ὡς τότε ἡ τελευταία ἐκδιδόταν τρισηβδομαδιαία καὶ δισέλιδη. Ὁ Χατζῆς ἀπέκρουε τοὺς ἰσχυρισμοὺς τους καὶ τοὺς κατηγοροῦσε ὡς τεμπέληδες καὶ κηφήνες, κάτι ποὺ δὲν εὐσταθοῦσε. - Ἀρχισαν μελέτες γιὰ τὴ χάραξη τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων-Καλαμπάκας. Στὸ μεταξὺ οἱ εφημερίδες, καὶ προπαντὸς ἡ *Ἐλευθερία* ἀσχολοῦνταν, μετ' ἄρθρα καὶ σχόλια γιὰ τὸν *Ἡπειρωτικὸν σιδηρόδρομον* καὶ ἐλεεινολογοῦσε τοὺς *Ἡπειρώτες* γιὰ τὴν ἀδράνεια καὶ τὴν ἀδιαφορία τους. Μπορεῖ -ἔγραφε- μ' ἓνα *συλλαλητήριον* νὰ γίνῃ ὁ σιδηρόδρομος Ἰωαννίνων-Καλαμπάκας καὶ μ' ἓνα *τηλεγράφημα* νὰ ἔλθῃ στὴν *Ἡπειρον* ὁ Πάγκαλος; Ἀστεῖα πράγματα, μὰ τὴν ἀλήθειαν! Διὰ νὰ γίνουν αὐτὰ πρέπει νὰ ἐξεγερθῇ ὡς εἰς ἄνθρωπος ἡ *Ἡπειρος*... ἄλλως ὅλα εἶναι χαμένα. (25-1-26). Νέο ἄρθρο του, ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες, γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, ἔφερε τὸν τίτλο: *Φτοῦ στὰ μούτρα μας* (8-2-26).

Διὰ θέματα κυριάρχησαν τὸν πρῶτο μῆνα τοῦ 1926 στὴν ἀρθρογραφία τῶν εφημερίδων τῆς πόλης. Οἱ εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ κάποιου βαθμοῦ ἀποκέντρωσης, ποὺ σχεδίαζε ἡ κυβέρνησις, καὶ ἡ συνεχιζόμενη ἔξαρση τῆς ληστείας, μ' ὅλες τὶς συνέπειές της, γιὰ τὴν ἀποκέντρωση οἱ *Ἡπειρώτες* ἔδειχναν μεγάλο ἐνδιαφέρον, γιατί, ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάρρευση τῆς Γενικῆς διοικήσεως, ὁ συγκεντρωτισμὸς τῆς Ἀθήνας, τοὺς ὑποχρέωνε νὰ ταξιδεύουν συχνὰ ἐκεῖ, μετὶς συνθηκῆς ποὺ ἐπικρατοῦσαν τότε, καὶ νὰ ὑποβάλλονται σὲ κόπους καὶ μεγάλες δαπάνες. Δικαιολογημένα συνεπῶς χαιρέτησαν τὴ μελετώμενη ἐφαρμογὴ τοῦ νέου θεσμοῦ τῆς ἀποκέντρωσης ἀπὸ τὸν ὅποιο πολλὰ περίμεναν. Ὁ *τηλέγραφος* ἐξήγγειλε *χθές* -ἔγραφε ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* (17-1-26)- τὴν εὐαριστοτέραν τῶν εἰδήσεων. Ὅτι δηλαδὴ ἡ κυβέρνησις συζητεῖ περὶ ἀποκεντρώσεως. Εὐχόμεθα ὀλοψύχως ἡ συζήτησις ταχέως νὰ καταλήξῃ εἰς ἀποφάσεις, διὰ νὰ λυτρωθῶμεν ἀπὸ τὴν γραφειοκρατίαν καὶ τὴν σπατάλην. (Ἄν τὸ ἐπιτύχει) αἱ ἐπαρχίαι τότε θ' ἀνακηρύξουν τὸν κ. Πάγκαλον ἐθνικὸν εὐεργέτην. Οἱ κυβερνητικὲς ἐξαγγελίες γιὰ τὴν αὐτοδιοίκησις ἔδωσαν τὴν εὐκαιρία σὲ πολιτικοὺς τῆς βενιζελικῆς παράταξης νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ἀπομόνωση, τὴν ὁποία εἶχαν ἐπιλέξει, ἀφότου ὁ Πάγκαλος κήρυξε τὴ δικτατορία του, καὶ ν' ἀρχίσουν νὰ συζητοῦν τὶς κυβερνητικὲς ἀποφάσεις, μετὰ διάθεσιν κατὰφασιν. Ὁ πρῶτον βουλευτὴς Γ. Καγιᾶς (στὶς περισσότερες εφημερίδες ἔτσι γράφεται τὸ ἐπώνυμό του: Καγιᾶς, ὁ ἴδιος ὑπόγραφε ὡς Κιαγιᾶς), ἀπὸ τὰ δυναμικότερα στελέχη τοῦ βενιζελισμοῦ στὰ Γιάννινα σὲ ἄρθρο του μετὰ τίτλο: *Αὐτοδιοικήσις καὶ ἀποκέντρωσις* (*Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* 20-1-26) διατύπωνε ἀξιοπρόσεχτες σκέ-

ψεις για τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ. Χαρακτηρίζομεν -τόνιζε- τὴν μελετωμένην διοικητικὴν μεταρρύθμισιν ὡς ἀπαρχὴν τῆς ἐξυγιάνσεως τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Καὶ κατέληγε: Ἡμᾶς δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν οἱ σηματοφόροι, ἀλλ' ἡ σημαία τὴν ὁποίαν κρατοῦν. Καὶ ἡ σημαία αὕτη καὶ τὸ σύστημα τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι τοιοῦτον, ὥστε ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτῆς νὰ δυνηθῇ ὁ πολίτης τῆς ἑλληνικῆς Δημοκρατίας νὰ προαχθῇ πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς. Ὅπως ἐγινε γνωστὸ ἀπὸ τὴν εἰδησεογραφία τῶν ἐπόμενων ἡμερῶν, ἡ ἀποκέντρωση θὰ ἐπιτυγχανόταν μὲ τὴ συγκρότηση Νομαρχιακῶν συμβουλίων.

Τὸ πρωτεῦον ὅμως ζήτημα, ποῦ ἀπασχολοῦσε τὰ Γιάννινα κι ὅλη τὴν Ἡπειρο ἦταν ἡ ληστεία. Μὲ τὴ λήξιν τοῦ 1925 καὶ τὴν ἔναρξιν τοῦ νέου ἔτους, τὰ κρούσματα εἶχαν πολλαπλασιαστῇ σὲ βαθμὸ ἀνησυχητικόν. Ἡ Ἡπειρος κουράστηκε νὰ γράφει γιὰ τὶς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὴν καταδίωξιν τῶν ληστῶν καὶ σημείωνε: Ἡ «Ἡπειρος» γράψασα πρὸ καιροῦ καὶ ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ περὶ τῆς ληστρικῆς ἐν Ἡπείρῳ μάστιγος, καθ' ἣν στιγμὴν ἕτεροι συνάδελφοι ἐξεθείαζον τὴν ἐν Ἡπείρῳ πάταξιν τῆς ληστείας, ἔπαινε πλέον ἀναγράφουσα τὰ καθημερινὰ ληστρικὰ κρούσματα, ἅτινα ἤδη δὲν διαπράττονται κατ' ἄτομον, ἀλλὰ κατὰ φάλαγγα! (1-1-26). Ὁ Χρηστοβασίλης, ποῦ σὲ κάθε ἐκδοσὴ δὲν ἄφηνε σὲ χλωρὸ κλαδί τοὺς ληστές, διαπίστωνε πῶς ἡ ἀμνηστεία ποῦ εἶχε χορηγηθεῖ, ἐγέννησε περισσοτέρους ληστὰς τῶν ἀμνηστευθέντων, ὥς ἦτο ἐπόμενονον, διότι ὑπάρχουν πολλοὶ ζηλεύοντες τὰ ἐκατομμύρια τῶν Ρετζαίων, ἀγοραζόντων σήμερον λιβάδια διὰ τὰ ποίμνιά των καὶ ἀστικά κτήματα ἐντὸς τῶν Ἰωαννίνων (11-1-1926). Οἱ διαπιστώσεις τοῦ Χρηστοβασίλη θὰ ἐπιβεβαιώνονταν σὲ λίγο ἀπὸ ἐπίσημα χεῖλη. Τὴν ἴδια μέρα σὲ σχόλιό του, μὲ ἀφορμὴ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ συγχωριανοῦ μου Ἀθ. Βασδέκη, -μόλις εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν- ζητοῦσε τὴ συστηματικὴ καταδίωξιν τῶν ληστοτρόφων, γιὰτὶ αὐτοί, ἔλεγε, συντηροῦσαν τὴ ληστεία. Οἱ ἀρχές, πρόσθετε, κυνηγοῦν τοὺς ληστές, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ κυνηγοῦν τοὺς ληστοτρόφους. Ληστής χωρὶς ληστοτρόφον δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Χτυπᾶτε, λοιπόν, τοὺς ληστοτρόφους πρῶτα, παρακολουθεῖτε τοὺς διηνεκῶς, βάλετε σὲ κάθε τσελιγκάτο κι ἓναν ἔντιμο χωροφύλακα καὶ ἡ ληστεία θὰ ἐκλείψῃ. Σὲ δυὸ μέρες (14-1-26) δημοσίευσε, σὲ θέσιν κύριου ἀρθροῦ ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ Πρὸς τὸν Στρατηγὸν καὶ Δικτάτορα τῆς Ἑλλάδος κ. Θ. Πάγκαλον, ζητώντας τὴ λήψιν μέτρων πρὸς πάταξιν τῆς ληστείας. Ὑπεύθυνες γιὰ τὴν ἀνάπτυξίν της θεωροῦσε ὅλες τὶς μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1922 κυβερνήσεις καὶ τὶς ἀρχές τῆς Ἡπείρου, δὲν καταδίωξαν τοὺς ληστές, οἱ ὅποιοι εἶχον τὰ λημέρια των ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων καὶ συνετηροῦντο παρὰ γνωστοτάτων προσώπων. Μόνο ἀποτελεσματικὸ μέτρο καταδίωξης συνιστοῦσε καὶ στὸν Πάγκαλο, τὴν καταδίωξιν τῶν ληστοτρόφων. Εἶναι κοινὸν μυστικόν, Στρατηγέ -σημείωνε- ὅτι στρωμνὴ, προσκέφαλον καὶ σκέπασμα τῆς Ληστείας, ὑπῆρξαν

οί τσελιγκάδες. Οί πλειότεροι ἴσως ἐξ ἀνάγκης καὶ φόβου, καὶ οἱ ὀλιγότεροι χάριν συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὰ ληστρικά κέρδη. Ἀπόδειξις ὅτι τὸ μὲν καλοκαίρι αἱ ληστεῖαι διαπράττονται πρὸς βορρὰν τῶν Ἰωαννίνων, ὅτε οἱ τσελιγκάδες εὐρίσκονται εἰς τὰ βουνὰ τοῦ Μετσόβου, τοῦ Ζαγορίου, τῆς Κονίτσης καὶ τοῦ Πωγωνίου, τὸν δὲ χειμῶνα πρὸς νότον τῶν Ἰωαννίνων, ὅτε οἱ τσελιγκάδες εὐρίσκονται εἰς τὰ χειμαδιά, τῆς Φιλιππιάδος, τῆς Πρεβέζης καὶ τῆς Τσαμουργιάς. Ἄν, λοιπόν, τὸ κράτος διέθετε, κατὰ τὸν Χρηστοβασίλη, στήν Ἡπειρο δύναμη 100 μονάχα ἀνδρῶν τῆς Χωροφυλακῆς γιὰ τὴν καταδίωξη τῆς ληστείας καὶ παρακολουθοῦσε συνεχῶς κάθε τσελιγκάτο μὲ δυὸ-τρεῖς ἐμπιστους χωροφύλακες, τότε σίγουρα οἱ ληστρικές συμμορίες μὴ δυνάμεναι οὔτε νὰ κρύπτονται, οὔτε νὰ τροφοδοτοῦνται, θὰ διαλυθοῦν. (Ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Ἀθ. Βασδέκη ἀπὸ τῆς Βίτσα, γιου τοῦ τσελιγκα Γ. Βασδέκη, καὶ ἡ ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἀπελευθέρωσή του, ἀποτέλεσμα συμπλοκῆς τῆς ληστοσυμμορίας ποὺ τὸν ἀπῆγαγε μὲ καταδιωκτικὸ ἀπόσπασμα στὸ Ζάλογγο, δημιούργησε ἀμφιβολίες γύρω ἀπὸ τὸ ἂν ἡ αἰχμαλωσία ἦταν πραγματικὴ ἢ πλαστή. Ὑπάρχουν καὶ οἱ φρονοῦντες - ἔγραφε ἡ Ἐλευθερία - ὅτι ἡ αἰχμαλωσία αὕτη ὑπῆρξε πλαστή, διὰ νὰ ἀποφύγουν οἱ Μπασδεκαῖοι τὴν καταδίωξιν τῶν ληστοδιωκτικῶν ἀρχῶν ἐπὶ ὑποθάψει τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν· οἱ τελευταῖες εἶχαν αἰχμαλωτίσει τὸν Ν. Τσελίκη, ἀπὸ τὴν Πλέσια, καὶ τὸ δικηγόρο Εὐρ. Καζαντζῆ, ἀπὸ τὴν Ἄρτα. Διαδόσεις κυκλοφοροῦσαν ὅτι οἱ ληστὲς εἶχαν σκοτώσει τὸν Τσελίκη. Τελικὰ ὁ Τσόγκος ποὺ εἶχε κάνει τίς ἀπαγωγὰς ἐπικηρύχθηκε μὲ 70.000 δρχ. γιὰ τὴ σύλληψή του καὶ 30.000 γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν του καταδίωξιν. Σὲ λίγες μέρες ἡ ληστοσυμμορία Τσόγκου σκότωσε στήν Κλεισούρα Φιλιππιάδας τὰ ἀδέρφια Χρῆστο καὶ Γιώργο Ἀναγνώστου, λόγῳ πάθους, ἔγραφαν οἱ ἔφημερίδες, κι αὐτὸ δημιούργησε ἀνησυχία, ἀναστάτωση καὶ φόβον γιὰ τίς θηριωδίες τῆς συμμορίας).

Κάτι ποὺ συζητήθηκε πολὺ στὰ Γιάννινα, ἦταν ἡ συνέντευξις τοῦ νέου Ἀνώτερου διοικητῆς Χωροφυλακῆς Ἡπείρου Ἀντωνιάδου πρὸς τὴν Ἡπειρωτικὴν ἠχώ (22-1-26). Ὁ Ἀντωνιάδης ἦταν ἀποκαλυπτικὸς καὶ σίγουρος γιὰ τίς διαπιστώσεις του. Τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ληστείας ἀπέδιδε στοὺς Ἡπειρώτες χωρικοὺς· δὲ βοηθοῦσαν τὸ ἔργον τῆς Χωροφυλακῆς, ἐνῶ εὐνοοῦσαν τοὺς ληστὲς καὶ τίς συμμορίες τους. Ἀρνοῦνται - ἔλεγε - καὶ τὴν παραμικροτέραν πληροφορίαν εἰς τὰ καταδιωκτικὰ ἀποσπάσματα περὶ τῆς κινήσεως τῶν ληστρικῶν συμμοριῶν, ἐνῶ οἱ λησταὶ εἶναι πληροφορημένοι διὰ πᾶσαν κίνησιν τῶν ἀποσπασμάτων. Ἡ ἀμνηστία - πρόσθετε - ἀπέβη ἐπιζήμιος διὰ τὴν ἐξόντωσιν τῆς ληστείας, διότι οἱ χωρικοὶ φρονοῦν ὅτι δύνανται νὰ μετέλθωσι τὸ ληστρικὸν ἐπάγγελμα καὶ κατόπιν φονεύοντες οἰονδήποτε ζωοκλέπτην ν' ἀμνηστευθῶσι, ζῶντες διὰ τῶν συσσωρευθέντων ἀγαθῶν. Ὁ Ἀντωνιάδης ἀνέφερε ἀκόμα ὅτι εἶχε ὑποβάλει ὑπόμνημα πρὸς τὴν κυβέρνησιν γιὰ τὴ λήψιν τῶν ἀναγκαίων μέτρων πρὸς καταπολέ-

μηση τῆς ληστείας. Ἀποτελεσματικότερα ἅπ' ὅλα θεωροῦσε τὸν ἐκτοπισμὸ τῶν ληστοτρόφων καὶ τὴν καταβολὴ λύτρων ἐκ μέρους τῶν χωρικῶν ποὺ βοηθοῦσαν τοὺς ληστές. *Ἡ ληστεία -κατέληγε- ἀπέβη ἐπάγγελμα καὶ πολλάκις ἡ φωλεὰ αὐτῆς ἢ τὸ ὀρμητήριον εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς πόλεως.* Ἴσως αὐτὲς οἱ δηλώσεις του ἔγιναν αἰτία τῆς γρήγορης μετάθεσός του ἀπὸ τὰ Γιάννινα.

Οἱ κατηγορίες γιὰ τὸν ἀγροτικὸ πληθυσμὸ τῆς περιοχῆς ἦταν βαρεῖες, ἔμοιαζαν πολὺ μὲ τὶς καταγγελίες τοῦ Χρηστοβασίλη (ἀμνηστεία-ληστοτρόφοι), ἔτσι παρὰ τὴν ὀρθότητα ὀρισμένων, προκάλεσαν ἀντιδράσεις, τὶς ὁποῖες συνόψιζε τὴν ἄλλη μέρα (23-1-26) σὲ κύριο ἄρθρο τῆς, μὲ τίτλο: *Πικραὶ ἀλήθειαι, ἡ Ἡπειρωτικὴ ἠχώ.* Ὁ ἀρθρογράφος, ἀποφεύγοντας ν' ἀναφερθεῖ στὸ θέμα, ἂν ἔβλαψε ἢ ὄχι ἡ χορήγηση ἀμνηστείας (τὸ θεωροῦσε θέμα *εὐρυτέρας ἐπιστημονικῆς συζητήσεως*), ἀντέκρουε τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ Ἀντωνιάδη ὅτι οἱ Ἡπειρώτες χωρικοὶ ρέπουν πρὸς τὴ ληστεία κι ὅτι βοηθοῦν τοὺς ληστές κι ὄχι τὰ καταδιωκτικὰ ἀποσπάσματα. *Ὁ πρῶτος ἰσχυρισμὸς -ἀπαντοῦσε- συγκρούεται ἀπολύτως μὲ τὸ κοινῶς παραδεγμένον καὶ πανθομολογούμενον ὅτι ὁ Ἡπειρώτης ἀποτελεῖ τὸν νομοταγέστερον λαὸν τῆς ἐλληνικῆς οἰκογενείας.* Ἀλλὰ πλέον τούτου ἐξελέγχεται οὗτος ἀνακριβὴς καὶ ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ἢ ὁποία διαπιστώνει ὅτι τόσον ἐπὶ τουρκοκρατίας. (Γιὰ τὴν κατάστασι ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἡ ἀποψη τοῦ ἀρθρογράφου δὲν εὐσταθεῖ. Καὶ τότε λυμαίνονταν τὴν Ἡπειρὸ ληστοσυμμορίες κάθε εἵδους: ἐλληνικές, ἄλβανικές, ρουμανιζόντων Κουτσοβλάχων. Ἡ δράσι τους ἔγινε αἰτία νὰ ἀρχίσει ἡ ἐρήμωσι πολλῶν περιοχῶν τῆς Ἡπείρου, προπαντὸς τοῦ Ζαγοριοῦ), *ὅσον καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀπελευθερώσεως, οὔτε αἱ σημεριναὶ ληστοσυμμορίαι ἠριθμοῦντο, ἀλλ' οὔτε καὶ τῶν ληστῶν ἡ θρασύτης ἔφθανεν εἰς τὸ σημεῖον, ὥστε κατὰ σειρὰν νὰ σημειώνουν ληστεπιδρομάς κατὰ μῆκος τῶν ἐθνικῶν ὁδῶν, νὰ αἰχμαλωτίζουν ὄχι μόνον πλησίον τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῶν πόλεων.* Κατὰ τὴ γνώμη τοῦ ἀρθρογράφου -ποὺ ἔδινε ἔτσι ἀπάντησι καὶ στὸ δεῦτερο ἰσχυρισμὸ- ἡ ἔξαρσι τῆς ληστείας ὀφειλόταν στὴν πλημμελὴ καταδίωξι τῶν συμμοριῶν, στὴν ἔλλειψι αὐτοθυσίας κι αὐταπάρνησις ἐκ μέρους τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀποσπασμάτων, ἀλλὰ καὶ στὴν ἀδιαφορία κι ἀπροθυμία τῶν χωρικῶν νὰ ὑποβοηθοῦν τὸ ἔργον τους, γιὰ τὸ λόγον ὅτι ὅσοι χωρικοὶ εἶχαν τολμήσει νὰ δώσουν πληροφορίες δολοφονήθηκαν ἀπὸ τοὺς ληστές. Αὐτὸ κλόνισε τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἀγρότη πρὸς τὶς καταδιωκτικὰς ἀρχὰς καὶ τὸν ὁδήγησε στὴ στάσι νὰ *στέργῃ τὸν ληστρικὸν ζυγὸν παρὰ νὰ ριψοκινδυνεύσῃ διὰ τῆς προθυμίας του, ὅπως ἐνισχύσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεώς του.* Ἡ ἀποψη τοῦ ἀρθρογράφου ὅτι ἡ λύσι τοῦ προβλήματος θὰ γινόταν ἐφικτὴ μὲ τὴ συνεργασία καὶ τῶν δυὸ παραγόντων τοῦ κράτους καὶ τῶν ἀγροτῶν ἦταν ὀρθή. Οἱ καταδιωκτικὰς ἀρχὰς ἔπρεπε νὰ φροντίσουν μὲ κάθε τρόπο ν' ἀνανεώσουν τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἀγρότη πρὸς αὐτὰς καὶ

οἱ ἀγρότες ἔπρεπε νὰ ἐκτιμήσουν τὸ ἔργο τῶν ἀρχῶν καὶ νὰ τὶς βοηθήσουν στὴν ἀποκατάσταση τῆς ἀσφάλειας, πρῶτα τοὺς ἰδίους θὰ ὠφελοῦσε.

Τὰ συνεχιζόμενα ληστρικά κρούσματα εὐλόγως συνεκίνησαν καὶ συνετάραξαν τὴν Κοινὴν Γνώμην, ἡ ὁποία, μετὰ τὴν μέχρι τοῦδε ἀλυσσιτελῆ καταδίωξιν τῶν ληστοσυμμοριῶν, ἀρχίζει ν' ἀμφιβάλλῃ ἂν ποτε κατορθωθῇ ἡ ἐξόντωσης τῶν νεο-ἐμφανισθέντων ληστῶν καὶ τῶν συμμοριῶν των, ἔγραφε σὲ νέο ἄρθρο τῆς ἡ *Ἑπειρωτικῇ ἡχώ* (29-1-1926). Ἡ πρόταση τῆς ἐφημερίδας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς κατάστασης ἦταν ἡ ἐξῆς: Τὸ κράτος καὶ οἱ ἐκπρόσωποί του στὴν Ἑπειρο ἔπρεπε νὰ κινηθοῦν πρὸς κάθε κατεύθυνση ποὺ θὰ ὀδηγοῦσε μὲ βεβαιότητα στὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ, ἐγκαταλείποντας τὶς μεθόδους τὶς ὁποῖες μέχρι τότε χρησιμοποιοῦσαν. Ἦταν ἀναγκαία ἡ ἀλλαγὴ συστήματος. Καὶ ὡς πρώτη ἐκδήλωση τοῦ νέου συστήματος ἦταν ἡ κήρυξη μερικῆς ἐπιστράτευσης στὶς περιφέρειες ὅπου δροῦσαν καὶ κινοῦνταν οἱ συμμορίτες. Τὸ μέτρο θ' ἀποστεροῦσε τὶς συμμορίες ἀπὸ τὶς ἐφεδρεῖες τους καὶ ταυτόχρονα θὰ ἐπιδροῦσε ἀποτελεσματικὰ στὸν ἀγροτικὸ πλῆθυσμὸ τῶν περιφερειῶν ἐπιστράτευσης. Οἱ κάτοικοι θὰ ὑποχρεώνονταν, μπροστὰ στὸν κίνδυνο διαιώσεως τῆς ἐπιστράτευσης τῶν παιδιῶν τους, νὰ βοηθήσουν τὸ ἔργο τῶν καταδιωκτικῶν ἀρχῶν. Ἦταν μιὰ πρόταση ποὺ περιεῖχε πολλὰ θετικὰ στοιχεῖα, δὲ μελετήθηκε ὁμως, οὔτε ἐφαρμόστηκε.

Μὲ σκοπὸ νὰ ἐρευνήσῃ σὲ βάθος τὸ θέμα τῆς ληστείας στὴν Ἑπειρο καὶ ἰδιαίτερα στὴν περιοχὴ Ἰωαννίνων, ἡ *Ἑπειρωτικῇ ἡχώ*, ἐπιχείρησε μιὰ μεγάλη δημοσιογραφικὴ ἔρευνα εἰς τὴν ληστοκρατουμένην περιφέρειαν καὶ ἔφερε σὲ φῶς ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα. (Ἡ ἔρευνα δημοσιεύτηκε σὲ τρεῖς συνέχειες: 14, 15 καὶ 16 Φεβρουαρίου). Προλογίζοντας ἡ ἐφημερίδα τὴν ἔρευνα τοῦ δημοσιογράφου τῆς (ὑπογράφει μὲ ψευδώνυμο διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων) σημείωνε τὰ ἐξῆς: Ἡ «Ἑπειρωτικῇ ἡχώ», λόγῳ τῆς ἐπικινδύνου ἐσχάτως ἐξαπλώσεως καὶ δράσεως τῆς ληστείας, ἵνα ἀνέυρῃ τὰ πραγματικὰ αἷτια τῆς τοιαύτης καταστάσεως καὶ ἵνα ἐξηγήσῃ εἰς τὸ πολυπληθές τῆς ἀναγνωστικῶν κοινὸν τὸ ἐξαιρετικὸν διὰ τὴν Ἑπειρον τοῦτο φαινόμενον, δὲν ἐφείσθη καὶ δαπάνης ἐκτάκτου καὶ ἰδιαιτέρων κόπων καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοῦτο εἰδικὸν τῆς ἀπεσταλμένον εἰς τὴν πλέον ληστοτόκον καὶ ληστοτρόφον περιφέρειαν τῆς Ἑπείρου, τὴν πολυτάραχον καὶ πολὺ-πλαγκτον περιφέρειαν τῶν Πέντε Πηγαδίων. Ὁ εἰδικὸς δὲ τοῦτος ἀπεσταλμένος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ὅλως ἀφανὴς καὶ ἀπαράτητος, μὲ καταφανὴ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, ἐὰν ἀνεκαλύπτετο καὶ συνελαμβάνετο ὑπὸ τῶν θριαμβευτῶν ληστῶν, ἀψηφῶν κόπῳσιν καὶ ψυχὸς καὶ περιπετείας, κατώρθωσε νὰ ἐκπληρώσῃ πλήρως τὴν ἀποστολὴν του, μὴ ἀποδελιάσας ν' ἀναβῇ καὶ μέχρι αὐτοῦ τοῦ Ἀνωγείου (πατρίδας τῶν Ρετζαίων), τοῦ μᾶλλον ἀπροσίτου, ὡς κειμένου ἐπὶ ἀποκρήμνων βράχων τῶν Πέντε Πηγαδίων. Ἡ ἔρευνα ἀρχίζει μὲ τὸ κεφάλαιον: Πῶς γεννῶνται οἱ λησταί. Στὴν

περιφέρεια τῶν Πέντε Πηγαδίων -τὴν πλέον ληστοτόκον καὶ ληστοτρόφον, κατὰ τὴν ἐφημερίδα-, ὑπάγονταν τὰ χωριὰ Σκλίβανη, Ἀνώγι, Κλεισούρα καὶ Ραψαῖοι. Ἡ Σκλίβανη ἦταν πατρίδα τοῦ ἐπικηρυγμένου ληστῆ Λιόλιου (σκηνίτη καὶ παντρεμένου στὴ Σκλίβανη), τὸ Ἀνώγι ἦταν ἡ πατρίδα τῶν ἀμνηστευθέντων ἀδελφῶν Ρέτζου καὶ τοῦ Καραμπάτη, ἡ Κλεισούρα τὸ χωριὸ τῶν ληστῶν Σταύρου, Κουγκούλη, Τσιάμιτα, Τσόγκου καὶ Καραπάνου. Ἀπ' ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν αὐτῶν τὸ 2% ἀσχολοῦνταν μὲ διάφορα ἐπαγγέλματα, μακριὰ ἀπὸ τὰ χωριά τους, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι, τὸ 98%, μὲ τὴ γεωργία καὶ κτηνοτροφία, οὐδέποτε πατήσαντες εἰς σχολεῖον καὶ συνεπῶς εἶναι ἀγροῖκοι, ἄξεστοι, ζῶντες τὸ ἥμισυ τοῦ ἔτους εἰς τὰς πεδιάδας, μακριὰ ἐννοεῖται πάσης κοινωνίας, καὶ τὸ ἥμισυ εἰς τὰ ὄρη, ἥτοι φυσικὸν βίον. Ἀπὸ πολὺ μικρῇ ἡλικίᾳ ἀσχολοῦνταν μὲ τὴ φύλαξη τῶν ζώων τους ὀπλισμένοι, μέχρι τὰ 14 χρόνια τους, μὲ μαχαίρια, ὡς τὰ 18 χρόνια μὲ πιστόλια καὶ ἀπὸ τὰ 18 καὶ πάνω μὲ φονικά ὄργανα, ἰδιωτικὰ ἢ δημόσια, μὲ μάλινχερ, τὰ ὁποῖα ἀφθονοῦν παρ' αὐτοῖς ἄγνωστον πῶς. Ὁπλοφορῶντας λοιπὸν ἀπὸ μικροί, μακριὰ ἀπὸ κάθε ἀστυνομικὴ ἐπιτήρηση, μὴ ἔχοντας συνείδηση τοῦ κράτους τοῦ νόμου, μεταβάλλονται εἰς αὐθάδεις καὶ ὑπερηφάνους ἄνδρας, ἐπιζητοῦντας ἀφορμὴν καὶ εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας φιλησύχων πολιτῶν, ἀρχίζοντες πρῶτον ἀπὸ τῆς ζωοκλοπῆς. Ἀπὸ τῆ ζωοκλοπῆ εὐκόλα προάγονται στὴ ληστεία μὲ τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα. Τὴν ἐποχὴ πού γινόταν ἡ ἔρευνα, βρῖσκονταν στίς φυλακὰς παιδιὰ ἀπὸ τὰ χωριὰ τῆς ληστοτόκου περιοχῆς, γιὰ ληστεῖες κατὰ συρροήν. Ἀπὸ τὰ τέσσερα χωριὰ ξεχώριζαν πάντως οἱ κάτοικοι τῆς Σκλίβανης, πού θεωροῦνταν ἥσυχοι καὶ νομοταγεῖς. Κατ' ἐπανάληψη μάλιστα παρακάλεσαν τίς ἀρχές νὰ ἰδρῦσουν στὸ χωριὸ τους ἀστυνομικὸ σταθμὸ, χωρὶς νὰ εἰσακουστοῦν. Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν Ραψαίων καὶ Κλεισούρας θεωροῦνταν ἀπὸ τὸν ἐρευνητὴ ὡς ἐγκληματικῆς φύσεως ἄνθρωποι καὶ ἐπ' αὐτῶν ὁ Λομπρόζο καὶ οἱ ἄλλοι διεθνεῖς ἐγκληματολόγοι θὰ ἠδύνατο νὰ εὑρωσιν ἀφθονον ὑλικὸν διὰ νὰ συμπληρώσουν τὰς μελέτας των. Οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀνωγίου, τέλος, ὑπερθεμάτιζαν σὲ σκληρότητα καὶ ἐγκληματικότητα ὅλους. Ἀπὸ τοὺς 300 ἄντρες τοῦ χωριοῦ (γέροντες, ἄντρες καὶ παιδιὰ) οἱ 298 ὀπλοφοροῦσαν παράνομα, μονάχα ὁ παπὰς τοῦ χωριοῦ καὶ κάποιος ἄλλος κρατοῦσαν ἴσως- κλαδὶ ἐλιάς.

Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἦταν τὰ βασικὰ αἷτια τῆς ἀνάδειξης καὶ τῆς ὑπαρξῆς τῶν περισσότερων διαβόητων ληστῶν τῆς Ἡπείρου, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Ρετζαίους. Ἀναμφιβόλως δὲ οὗτοι θὰ κατέκλυζον ἅπασαν τὴν Ἡπείρου, ἐνοσπεύοντες τὴν φοβίην καὶ τὸν τρόμον, καὶ ἡ ληστεία θὰ ἦτο ἀπείρως ἐπικινδυνωδεστέρα καὶ εἰδεχθῆς, ἢ ἡ ἔρις καὶ ἡ ἀντιζηλία δὲν ἐπενέβαινον, ὡς ἀπὸ μηχανῆς θεοί, διὰ νὰ ὠφελήσουν ἔστω καὶ ἀρνητικῶς, τὴν χειμαζομένην κοινωνίαν μας. Μίσση, λοιπόν, σφοδρὰ κρατοῦσιν εἰς διάστασιν τοὺς ἐγκληματίας τοῦ τόπου τούτου. Καὶ τὸ τοιοῦτον εἶναι καλὸν μὲν ἀπὸ

μιᾶς ἀπόψεως, λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἐπιδίδονται ἀφρόντιδες εἰς τὰς ληστείας των, κακὸν ὅμως ἐν μέρει ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, διότι οὕτω δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ ἡσυχάσωσι ποτὲ καὶ ἐκπολιτισθῶσιν οἱ κάτοικοι τῆς περιφέρειᾶς ταύτης, ζῶντες ἰσοβίως μὲ τὴν ἐκδίκησιν, διαπραττομένων οὕτω κατ' ἔτος τουλάχιστον δέκα φόνων εἰς τὸ μέρος των. Καὶ θὰ ζοῦσαν ἔτσι σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ -συνεχίζει ὁ συντάκτης- ἂν ἡ μοῖρα, οἱ ἀντίξοες περιστάσεις τῆς τελευταίας δεκαετίας καὶ πρόσωπα τῶν πόλεων, ἀνήκοντα δυστυχῶς εἰς τὴν μεγάλην κοινωνίαν, ΠΑΡΑΣΧΟΝΤΑ καὶ τὴν συνδρομὴν πολλαχῶς, δὲν συμπαραστέκονταν στοὺς Ρετζαίους, φονιάδες καὶ ζωοκλέπτες στὴν ἀρχή, διαβόητους ληστὲς κατόπι, γιὰ ν' ἀναγκαστεῖ μοιραίως ἡ Πολιτεία νὰ ἀποφασίσαι τὴ λήψη εὐεργετικῶν μέτρων γιαντούς, ἀσυμφόρων μὲν τελείως, ἀλλ' ἐπιβαλλομένων ὑπὸ τῶν περιστάσεων. Κι ἔτσι, μὲ τὶς ἀμνηστείες, καταλήξαμε στὸ κατάντημα νὰ βλέπουμε ὅλους τοὺς ἄντρες τῆς περιφέρειᾶς αὐτῆς νὰ συναγωνίζονται ποιὸς νὰ πρωτογίνει ληστής.

Τὶ θὰ μπορούσε νὰ γίνει γιὰ νὰ τερματιστεῖ ἡ κατάστασις; Κατὰ τὸν συντάκτη ἔπρεπε ἡ Πολιτεία νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὰ μεταξὺ τῶν ληστῶν πάθη καὶ νὰ χρησιμοποιοῦσε τοὺς ἀμνηστευθέντες Ρετζαίους, ἐφοδιάζοντας, τόσο τοὺς ἴδιους, ὅσο καὶ τοὺς φίλους τους, ποὺ εἶχαν λάβει μέρος στὴν ἐξόντωση τῆς συμμορίας Κοντογιώργου στὴν Κλεισούρα, μὲ ἀδειες ὀπλοφορίας καὶ νὰ τοὺς στείλει νὰ ἐξοντώσουν τοὺς ληστὲς τῆς περιοχῆς τους, χωρὶς καμμιά συνδρομὴ τοῦ κράτους. (Δὲν θὰ ἐθρήνει ἡ κοινωνία τὴν ἀπώλειαν οὔτε τῶν νῦν ληστῶν, οὔτε τῶν τέως τοιούτων). Ἀντί, λοιπόν, τὸ κράτος νὰ χρησιμοποιοῦσε αὐτὴ τὴ μέθοδο, ἐφάρμοσε μέτρα τελείως ἀπρόσφορα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τὸ κατηγορεῖ ἡ κοινωνία ὡς ὑπεύθυνο γιὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐξόντωσης τῆς ληστείας.

Κλείνοντας τὴν ἔρευνά του ὁ συντάκτης πρότεινε καὶ τὴν ἄμεση λήψη τῶν ἑξῆς μέτρων: α) Ἰδρυση ἰσχυροῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ στὴ Σκλίβανη. β) Ἀποστολὴ ἀποσπάσματος ἀπὸ 10 ἄνδρες ὀρεσίβιους καὶ κατάλληλους, μ' ἐπικεφαλῆς δραστήριο ὑπαξιωματικὸ τῆς Χωροφυλακῆς, γιὰ νὰ κινεῖται, μέρα νύχτα, σ' ὅλη τὴν ἑκτασι τῆς περιοχῆς. γ) Ὑπαγωγὴ τῶν χωριῶν Ἀνωγείου καὶ Κλεισούρας στὸν ὑπὸ ἰδρυση ἀστυνομικὸ σταθμὸ Σκλίβανης. δ) Τηλεφωνικὴ σύνδεσις τοῦ σταθμοῦ μὲ τὸν ἀστυνομικὸ σταθμὸ Ραψίστας ε) Ἀναστολὴ τῶν ἐκτοπίσεων γιὰ ὑπόθαλψη ληστῶν καὶ ἐπαναφορὰ τῶν ἐκτοπισθέντων, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν προτεινόμενων 1 καὶ 2 μέτρων. στ) Ἀμεση, μὲ νόμο, ἀποστολὴ σ' ἄλλες ἐπαρχίες τοῦ κράτους ὅλων τῶν ληστῶν ποὺ εἶχαν ἀμνηστευτεῖ γιὰ φόνους.

Ἀπὸ τίς ἐπιστολὰς ποὺ δημοσιεύθηκαν στὴν ἐφημερίδα τίς ἐπόμενες μέρες, ὅπως τοῦ δικηγόρου ἀπὸ τὴ Σκλίβανη Βασ. Γιαννάκου, ἡ ἔρευνα φαίνεται πὼς εἶχε εὐμενὴ ἀπήχησις στὴν κοινὴ γνώμη, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει πὼς οἱ ἀρχὲς ἔλαβαν ὑπόψη τους καὶ ἐφάρμοσαν τὰ προτεινόμενα μέτρα.

Ἡ ἔντονη ληστρική δραστηριότητα δὲν ὀφειλόταν μόνο στίς ντόπιες συμμορίες, ἔμπαιναν στήν Ἡπειρο κι ἄλβανικές, λήστευαν καί ξανα-γυρνοῦσαν πάλι στόν τόπο τους. Ἡ συμμορία π.χ. πού πρὶν δυὸ μῆνες εἶχε διαπράξει ληστείες στίς *Καρυές* προσπάθησε νά μπεῖ στοῦ ἄλβανικοῦ ἔδα-φος, τὰ μέλη της ὅμως πιάστηκαν ἀπὸ τὰ ἄλβανικά φυλάκια. Οἱ ἑλληνικές ἀρχές τῆς προκαλύψεως ζήτησαν τὴν παράδοσή τους, ἀλλὰ οἱ Ἀλβανοὶ ἀρνήθηκαν.

Ὅπως κι ἄλλοῦ σημειώθηκε, ἡ ἐγκληματική δραστηριότητα τῶν ληστῶν καὶ τὰ κατορθώματά τους, ἀκόμα καὶ ἡ *φιλόανθρωπη* δράση τους, εἶχε πε-ράσει στήν παραφιλολογία, μέσω τῶν ἐβδομαδιαίων εἰκονογραφημένων φυλλαδίων -στοῦ τέλους ἀπετέλεσαν ὀγκώδεις τόμους: οἱ *Λήσταρχοι Ρε-τζαῖοι* καὶ οἱ *Λήσταρχοι Κουμπαῖοι*- ἡ τῶν μυθιστορηματικῶν ἀφηγήσεων τῶν ἐφημερίδων. *Δύο ἐγχώριοι συνάδελφοι* -σημείωνε ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, 31-1-26- *ἤρχισαν τὴν ἀτέρμονα ληστροφιλολογία*. (Πρέπει νὰ ἦταν ὁ *Κῆρυξ* κι ὁ *Φιλελεύθερος*). *Αὕτη εἶχε ἄλλοτε ἀπαγορευθῇ. Καὶ ἐνῶ δὲν ἐμφανίζεται εἰς πόλεις τῶν ὁποίων αἱ ὑπαιθροὶ χῶροι ζῶσιν ἐν γαλήνῃ καὶ ἀσφαλείᾳ, εἰς τὰ Ἰωάννινα, ὅπου ἐνδημεῖ ἡ νόσος τῆς ληστείας, δίδεται ἀφειδῶς ὡς πνευματικὴ τροφή ἡ ληστροφιλολογία. Πιστεύομεν μίᾳ ἐπέμ-βασιν τοῦ εἰσαγγελέως νὰ σταματήσῃ τὸ κακόν. Δὲν τὸ σταμάτησε. Ὁ κό-σμος ζοῦσε στήν ἀνασφάλεια καὶ τὴν ἀγωνία, ἦταν ὅμως καὶ φανατικὸς ἀναγνώστης τῶν ληστρικῶν φυλλαδίων...*

Στίς ἀρχές τοῦ δευτέρου δεκαήμερου τοῦ Γενάρη ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του ὁ νέος διοικητὴς τῆς VIII μεραρχίας ὑποστράτηγος Δημοσθ. Διαλέτης. Ὁ ὡς τότε διοικητὴς τῆς Ἀθ. Μάρκου ἀνέλαβε τὴ διοίκηση τοῦ Ε' Σ. Στρατοῦ στήν Κόρινθο. Μὲ τὴν εὐκαιρία με-ρικές ἐφημερίδες πρότειναν νὰ μετατεθεῖ ἡ ἔδρα τοῦ Ε' Σ. Στρατοῦ στὰ Γιάννινα, ἐνῶ ἄλλες ζητοῦσαν τὴν ἰδρυση ΣΤ' Σώματος Στρατοῦ, μὲ ἔδρα πάντα τὰ Γιάννινα. Ἐτε-λέσθησαν (24-1-26) οἱ ἐυάρμοστοι γάμοι τοῦ λαμπροῦ νέου Γεωργ. Καζαντζῆ μετὰ τῆς ἐκ Μπουλτζου (Ἑλάτης) τοῦ Ζαγορίου πολυχαριτωμένης καὶ σεμνοτάτης Δος Φερενίκης Πασχάλη, τῆς γνωστῆς οἰκογενείας. - Μητροπολίτης Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου -γιά πρῶ-τη φορὰ- τοποθετήθηκε ὁ πρῶν Πελαγονίας (Μοναστηρίου) Χρυσόστομος, ἐκ τῶν μᾶλλον εὐπαιδευτῶν ἀρχιερέων τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου. Τὶς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Γενάρη βρισκόταν στὰ Γιάννινα, φιλοξενούμενος τοῦ Σπυρίδωνα, χοροστάτης μάλιστα καὶ στόν ἑσπερινὸ τῆς γιορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, στοῦ Ἀρχιμανδρεῖο. - Μετὰ χαρᾶς ἀναγγέλλομεν (Ἐλευθερία, 11-2-26) ὅτι οἰκουρήσας ἐπὶ ἡμέρας ὁ λαοφίλητος μητροπο-λίτης Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδων, ἀνέρρωσεν ἤδη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ γραφεῖόν του. Εἶχαν ἀρχίσει, φαίνεται, νὰ γίνονται ἐκδηλὰ κάποια συμπτώματα τῆς ἀρρώστειας πού τὸν χτύ-πησε ἀργότερα. - Στίς 7 Φεβρουαρίου δόθηκε διάλεξις ἀπὸ τὸ Βορειοηπειρώτη (ἀπὸ τὴ Δρόβιανη) διευθυντὴ τοῦ Φιλελευθέρου Τηλ. Σιούτη μὲ θέμα: *Ἡ Βόρειος Ἡπειρος*. Ὁ Χρηστοβασίλης διαφώνησε μὲ τὴν ἀξιολόγησι τοῦ ὁμιλητῆ γιὰ τοὺς πρωταγωνιστὰς τοῦ *Βορειοηπειρωτικοῦ ἀγῶνα*, οὔτε μιὰ λέξι δὲν εἶπε γιὰ τὴν ἐθνικὴ δραστηριότητα τοῦ Σπυρίδωνα στόν ἀγῶνα αὐτό. - Ἀπεβίωσεν ἐκ τῶν *κακουχιῶν τοῦ πολέμου* ὁ *Σαμῆκος Λεβῆς*, γιγιὸς τοῦ *τραπεζίτου Ματαθίου*λη, βυθίσας ὁλόκληρον τὴν *πατριαρχικὴν οἰκο-γένειάν του εἰς ἄφατον θλίψιν*. Ἐπεισόδιο πού ἐγινε στίς 24 Γενάρη στήν δόδ Δωδώνης, σχολιάστηκε ποικιλότροπα. Μιὰ ὑπηρετρία συναντήθηκε μὲ τὸν πρῶν κύριό της, ὁ

ὁποῖος τὴν ἀπήγαγε. Ἀπελευθερώθηκε ἀπὸ τοὺς περαστικούς κι ἀπὸ τὰ ἀστυνομικά ὄργανα κι ἀποδόθηκε στὸ νέο της κύριο.- Τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο κήρυξε ἔκπτωτο τὸν πρῶτον ἀνάδοχο τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τῆς πόλης Ἄρ. Κουσσίδη καὶ προκήρυξε νέα δημοπρασία.- Μεγάλῃ θεατρικῇ παράστασι δόθηκε ἀπὸ τοὺς προσκόπους τῆς πόλης στὶς

Ὁ βαλῆς τοῦ βλαετιοῦ Ἰωαννῖνων
Ὁσμάν πασάς.

4 Φεβρουαρίου (ἐπαναλήφθηκε καὶ τὴν ἐπόμενη μέρα), στὸ Κέντρο Εὐστρατιάδῃ, μετὸν Οἰδίποδα τύραννο τοῦ Σοφοκλέους. Εἰκοσαμελὴς ὀρχήστρα, διευθυνόμενη ἀπὸ τὸν μαέστρο Δ. Ἀρώνη, συνόδευε τὴν ἐκτέλεση τῶν χορικῶν. Τὸ ρόλο τοῦ Οἰδίποδα ὑποδύθηκε ὁ ἀρχηγὸς τῶν προσκόπων Γ. Βαβαρέτος, τοῦ Κρέοντα ὁ Α. Μάνθος (Μυρσίνης), τοῦ Ἀγγέλου ὁ Π. Μαργιόλης, τοῦ δούλου ὁ Π. Πετρόχειλος, τοῦ Ἐξάγγελου ὁ Ν. Παρρησιάδης, τοῦ Τειρεσία ὁ Εὐγ. Χαρίτων καὶ τῆς Ἰοκάστης ὁ Μπάσιος. Ὁ χορὸς, ἀποτελοῦνταν ἀπὸ τοὺς: Π. Κατσάνο, Κ. Παππά, Ν. Παππᾶ, Ἀπ. Μαντέλη, Ν. Παρρησιάδῃ, Δ. Καρακάση, Κ. Παπαζῶνῃ, Π. Μαργιόλῃ, Σ. Βούβουλη, Δ. Γούναρη καὶ Σ. Σταμόπουλο. Στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος τῆς παράστασης ἔγιναν καὶ ἀπαγγελίες ποιημάτων τοῦ Κ. Κρυστάλλη, τοῦ Γ. Χατζῆ-Πελλερὲν καὶ τοῦ Χρ.

Χρηστοβασίλῃ. Ἡ παράστασι κρίθηκε ἀπ' ὅλους πετυχημένη.- Στὰ σχόλια τῶν ἐφημερίδων γιὰ τὴ μὴ λειτουργίαν τῆς Παπαζογλείου Ὑφαντικῆς σχολῆς, ἡ ὁποία εἶχε ἀπὸ καιρὸ ἐπισκευαστεῖ, ἔδωκε μακροσκελέστατη ἀπάντησις ἡ Μητρόπολις, ἐπιρριπτοντας εὐθύνες γιὰ κωλυσιεργίαν στοὺς ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης Δημοσθ. Χατζῆ καὶ Σπυρ. Γκάνιο· μετὶς συνεχεῖς ἀπουσίαις τοὺς ἀπὸ τίς συνεδριάσεις τῆς ἐπιτροπῆς, ἐμπόδιζαν τὴ λήψιν ἀποφάσεων. (Ἡπειρωτικὴ ἡχώ, 11-2-1926). Στὴ δικὴ τους, κι αὐτὴ μακροσκελέστατη, ἀπάντησις, οἱ Δ. Χατζῆς καὶ Σ. Γκάνιος, δίνουν τὴ δικὴ τους ἐκδοχὴ γιὰ τὴν καθυστέρησις λειτουργίας τῆς σχολῆς.- Ἐξετοπίσθησαν εἰς Ἰθάκην, συμφώνως τῷ νόμῳ περὶ ληστείας, οἱ Ἀν. Σταύρου καὶ Ἀν. Καραπάνος, κατηγορούμενοι ἐπὶ ὑποθάψει ληστῶν.- Ἐντονοὶ διαξιφισμοὶ ἀνάμεσα στὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Ἡπειρωτικὴ ἡχώ. Ὁ Χατζῆς ἀρθρογραφῶντας ἐναντίον τοῦ εὐρισκόμενου πιά στὸ ἑξωτερικὸ Ν. Πλαστήρα, ζητοῦσε νὰ ριχτοῦν στὰ σκοῦπτρα (σκουπίδια) οἱ εἰκόνες τοῦ Πλαστήρα ποὺ ἦταν ἀκόμα κρεμασμένες σὲ

πολλά γραφεία. Τὸ παράδειγμα ἔπρεπε νὰ τὸ δώσει ἡ Ἑπειρος, ἀπαντοῦσε ἡ Ἑπειρωτική ἡχώ, πετώσα, ὅπου θέλει, τὴν ὑπερμεγέθη εἰκόνα τοῦ ὀλετήρος τοῦ Σαγγαρίου (τοῦ Κωνσταντίνου), τὴν ὁποίαν κρατεῖ ἀνηρτημένην εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ διευθυντοῦ της. Ὁ Διχασμὸς ἐξακολουθοῦσε τὸ φθοροποιὸ ἔργο του. Τὰ πάθη καὶ οἱ φανατισμοὶ δὲν ἄφηναν ν' ἀνοίξουν τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων... Ὁ ἐπίτροπος Κων. Ἀγνάντης, τέως διευθυντὴς τοῦ Στρατιωτικοῦ Ὁφθαλμιατρείου στὴν Ἀθήνα, τοποθετήθηκε διευθυντὴς τοῦ Στρατιωτικοῦ νοσοκομείου Ἰωαννίνων καὶ ὀρίστηκε ὀφθαλμίατρος τῆς Φρουρᾶς Ἰωαννίνων (τῆς ἀποτελοῦμενης ἀπὸ τὰ λεγόμενα *Δημοκρατικὰ τάγματα*). Πέθανε στὴν Κωνσταντινούπολη ὁ ἄλλοτε βαλῆς τοῦ βιλαετιοῦ Ἰωαννίνων Ὁσμάν πασάς. Παρὰ τὸ ὅτι ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς καλλίτερους βαλῆδες, γιὰ τὸ χριστιανικὸ στοιχεῖο τῆς Ἑπείρου, ἢ Γιαννιώτες τοῦ εἶχαν κολλήσει τὸ παρωνύμιο *Ὁσμάν Φαρμάκης*. Στὸ θέατρο Ὀλύμπια, ἀπὸ τὸ Γενάρη δίνονταν καθημερινὰ παραστάσεις μετὰ τὰ ἐκλεκτότερα ἔργα τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων θεατρικῶν συγγραφέων ἀπὸ τὸ θίασο Π. Βλάχου-Κούλας Δημητριάδου. Μετὰ τὴν ἀναμενόμενη συγκρότηση τῶν νομαρχιακῶν συμβουλίων, σύμφωνα μετὰ τὴς ἐξαγγελίας τῆς κυβέρνησης, οἱ διευθυντὲς τῶν ἐφημερίδων *Ἑπειρος* (Γ. Χατζῆς), *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* (Εὐθ. Τζάλλας) καὶ *Φιλελεύθερος* (Σ. Σιούτης) ἐστειλαν πρὸς τὸν Πάγκαλο τηλεγράφημα, μετὰ τὸ ὁποῖο ζητοῦσαν τὸ διορισμὸ νέου νομάρχου (καριέρας) σὲ ἀντικατάσταση τοῦ Π. Κουγιτέα, ἀνῆκε, ἔλεγαν, στὴν κατηγορία τῶν *ἐρασιτεχνῶν νομαρχῶν «ἀποστράτων τῆς δράσεως»* καὶ εἶχε ἀποτύχει στὸ ἔργο του. Στὸ αἶτημα τῶν τριῶν ἀντιτάχθηκε ὁ διευθυντὴς τοῦ *Κήρυκος* Δημ. Πανίδης. Οἱ ἄλλοι τὸν κατηγόρησαν ὅτι ὑποστήριζε τὸν Κουγιτέα γιὰ τὴν ἦταν φίλος του καὶ εἶχε συμφέροντα. Γιὰ νὰ γίνουν οἰκονομίες ὁ Δῆμος ἔκλεισε τὰ δημοτικὰ λουτρά. Τὸ κράτος, ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ἔκλεισε καὶ τὰ λουτρά τῆς Ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας στοῦ *Μάταικα*. Οὕτω -ἔγραφαν οἱ ἐφημερίδες- ὅσοι ἐκ τῶν συμπολιτῶν μας εἶχον συνηθίσει εἰς τὴν καθαριότητα, ὡς καὶ οἱ οἰκότροφοι τοῦ *Οἰκοτροφείου*, οἱ ὅποιοι τακτικώτατα ἔπαιρναν τὰ λουτρά των, καταδικάζονται εἰς τὴν ῥυπαρότητα καὶ ἀκαθαρσίαν. - Γιὰ τὴς 14 Φεβρουαρίου εἶχε ὀρίστῃ σύγκληση γενικῆς συνέλευσης τῶν μελῶν τῶν ἀθλητικῶν σωματείων *Πύρρος* καὶ *Ἡρακλῆς*, μετὰ σκοπὸ τὴ σύμπτυξίν τοὺς σ' ἓνα. Φαίνεται ὅτι αὐτὸ δὲν ἔγινε κατορθωτό. Τὴν ἴδια μέρα, ἀπὸ πολλοὺς φιλάθλους καὶ φιλόμουςους, συγκροτήθηκε ἓνας νέος σύλλογος, ἡ *Πανηπειρωτικὴ Ἀθλητικομουσικὴ ἔνωσις*, μετὰ διοικητικὸ συμβούλιον τοὺς: Σ. Ἀρώνη, Α. Χαντέλη, Σ. Ζοῦμπο, Ε. Πουλῆ καὶ Χ. Μπάζα.

Τὸ πρόβλημα τῆς ληστείας δὲν ἦταν τὸ μόνον ποὺ ἀπασχολοῦσε τοὺς Ἑπειρώτες τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1926. Τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὰ ἐθνικὰ θέματα ἐπηρέαζαν σημαντικὰ τὴ ζωὴ τους. Τὸ ἀναγκαστικὸ δάνειο, τὸ δεύτερο -τὸ πρῶτον ἦταν τοῦ Πρωτοπαπαδάκη-, ἔγινε αἰτία νὰ σταλεῖ στὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Στρατοδικεῖο τῆς Ἐπανάστασης - στὸ ὁποῖο ὑποχρεώθηκε νὰ καταφύγει ὁ Πάγκαλος, μετὰ τὴν ἀδυναμίαν του νὰ ἐξασφαλίσῃ δάνειο ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ ἐπιπτώσεις στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν Γιαννίνων, ὅπως καὶ σ' ὅλην τὴ χώρα. Εἶχε κοπεῖ ἀπὸ τὰ χαρτονομίσματα (ἀπὸ 50 δραχ. καὶ πάνω) ἓνα κομμάτι ποὺ ἀντιπροσώπευε τὸ ἓνα τέταρτον τῆς ἀξίας του. Τὰ ἀποκόμματα θ' ἀνταλλάσσονταν μετὰ ὁμολογίας τοῦ Δημοσίου ἔντοκες. Πάνω σ' αὐτὰ τὰ ἀποκόμματα οἱ ἀετονύχηδες ἄρχισαν νὰ αἰσχροκερδοῦν. Διέδιδαν ὅτι θὰ χάσουν τὴν ἀξίαν τους καὶ τὰ ἔπαιρναν ἀπὸ τοὺς κατόχους τοὺς σ' ἐξευτελιστικὰς τιμὰς. Τὸ κράτος ἀντέδρασε, ἀλλὰ καὶ ὁ τύπος μετὰ τὰ δημοσιεύματά του τὸ βοήθησε. Ὅλες

οί γιαννιώτικες ἐφημερίδες συνιστοῦσαν, στοὺς κατόχους ἀποκομμάτων, νὰ μὴ τὰ πωλοῦν, γιατί γρήγορα θ' ἀνακτοῦσαν τὴν ἀξία τους.

Τὸ *Βορειοηπειρωτικό*, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ ὁποίου ἦ ἔστω γιὰ τὴν διευθέτηση ὁμαλῶν σχέσεων μὲ τὴν Ἀλβανία -θέμα ζωτικῆς σημασίας γιὰ τὸν ὁμορο νομὸ Ἰωαννίνων-, παρὰ τὴν ὑπογραφή κάποιων ἐμπορικῶν συμφωνιῶν, εἶχε προσλάβει μορφὴ χρόνιας ὀξύτητας, ἐξαιτίας τῶν συνεχιζόμενων πιέσεων τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ πληθυσμοῦ ἐκ μέρους τῶν ἀλβανικῶν ἀρχῶν. Ὁ Ἀχμέτ Ζώγου -εἶχε ἀνακηρυχθεῖ τὸ 1925 πρόεδρος τῆς Ἀλβανικῆς Δημοκρατίας- κυβερνοῦσε ἤδη δικτατορικά, τὸ ὑποδήλωνε καὶ ἡ ἀπεικόνιση τῆς μορφῆς του στὰ νέα ἀλβανικὰ γραμματόσημα. Καὶ ἐπειδὴ ἐτοιμαζόταν ν' ἀνακηρυχθεῖ βασιλιάς, ἄρχισε νὰ κατασκευάζει ἀνάκτορα σὲ διάφορες πόλεις τῆς χώρας. Μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἦταν καὶ οἱ Ἅγιοι Σαράντα, πόλη ἑλληνικὴ, τοὺς κατοίκους τῆς ὁποίας, ὅπως καὶ τῶν χωριῶν τῆς Β. Ἠπείρου, ὑποχρέωσε νὰ συνεισφέρουν, μὲ ὑποχρεωτικὸ ἔρανο, στὴν ἀνέγερση τοῦ ἀνάκτορου. Οἱ χωρικοὶ διαμαρτύρονταν, ἀδυνατοῦσαν νὰ πληρώσουν τὰ ζητούμενα, ἐπενέβαιναν ὅμως οἱ ἀλβανικὲς ἀρχὲς καὶ μὲ τὶς γνωστὲς στοὺς Βορειοηπειρωτὲς μεθόδους (ὀγδόνητα χρόνια ὑποβάλλονται σὲ θυσίαι καὶ ὑποχρεώνονται νὰ ὑποτάσσονται σὲ τίς θελήσεις τοῦ δυνάστη) τοὺς «ἐπειθαν» νὰ συνεισφέρουν.

Τὸ ἴδιο διάστημα, ἀλλὰ καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ ἀκόμα, ἡ πόλη τῶν Γιαννίνων θὰ ζοῦσε κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν μεγάλων προβλημάτων ποὺ ἀντιμετώπιζε καὶ οἱ κάτοικοί της θὰ ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ δυσπραγία, τίς πληθωριστικὲς τάσεις (ἀνέβαινε ἡ λίρα, ἀνέβαιναν καὶ τὰ εἶδη, κατέβαινε ἡ λίρα, τὰ εἶδη ἔμειναν στὰ ὕψη, αὐτὴ τὴν ἐποχὴ εἶχαν σημειωθεῖ μεγάλες διακυμάνσεις συναλλάγματος), τὴν αἰσχροκέρδεια, τὰ τρόφιμα ἐξαφανίζονταν ἀπὸ τὴν ἀγορὰ γιὰ ν' ἀνατιμηθοῦν. Οἱ ἀγροτικοὶ πληθυσμοί, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μάστιγα τῆς ληστείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀποσπασματοκρατείας, δυσανασχετοῦσαν γιατί ἐκκρεμοῦσε ἀκόμα γιὰ τοὺς κατοίκους πολλῶν κοινοτήτων, τὸ θέμα τῶν ἀπαλλοτριώσεων. Εἶχαν γίνεи, ἀπὸ τίς προηγουμένους κυβερνήσεις ἀρκετὲς προσπάθειες πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, ὅμως τὸ ἀποτέλεσμα χρόνιζε καὶ δημιουργοῦσε αἰτίαι ἀναταραχῶν. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀγρότες πίστεψαν πῶς ὁ Πάγκαλος, ὡς δικτάτορας, θὰ μποροῦσε νὰ λύσει τὸ πρόβλημά τους. Τὴ γνώμη τους ἐκφράζοντας ἡ *Ἠπειρωτικὴ ἠχώ*, ἔγραψε ἄρθρο μὲ τίτλο: *Ἡ Δικτατορία καὶ οἱ ἀγρότες* (2-2-26). Ὁ ἀγρότης -τόνιζε- δὲν πιστεύει σὲ ὑποσχέσεις καὶ στὸ περιεχόμενον τῶν ἀγροτικῶν νόμων. *Ζητεῖ ἀπὸ τὴ Δικτατορία: Ἡ νὰ συνάψῃ δάνεια ἀπαλλοτριώσεως, θέτων ὡς ὑπέγγυον τὸ προϊόν εἰδικῆς φορολογίας, ἐπιβαλλομένης εἰς τὰ ἀναπαλλοτριώτα χωριά, καὶ διὰ τοῦ δανείου τούτου νὰ ἐξοφλήσῃ ἀμέσως τοὺς ἰδιοκτήτας, ἢ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἐντὸς ὠρισμένου χρονικοῦ ὁρίου ἐλευθέραν ἀγοραπωλησίαν τῶν ἀναπαλλοτριώτων χωριῶν, μεταξὺ ἰδιοκτητῶν καὶ συνεταιρισμῶν ἀποκαταστάσεως.*

Τὰ νέα πού ἔφταναν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ νέου χρόνου, γιὰ τὴν ὑγεία τῆς Φωτεινῆς ἦταν καλὰ. Ὁ Γιάγκος τηλεφωνοῦσε πὼς ἡ θεραπεία πού ὄρισε ὁ καθηγητὴς ἄρχισε ν' ἀποδίδει ἀποτελέσματα. Οἱ ἐφιάλτες τῆς νύχτας περιορίστηκαν, δὲν πεταζόταν πιά ἀπὸ τὸ κρεβάτι ἡ γυναίκα μὲ τὰ μάτια γεμάτα τρόμο, κι ἂν κάποτε ξυπνοῦσε ἀπὸ ἄσχημα ὄνειρα, ποτὲ δὲν ἔμοιαζαν αὐτὰ μὲ τοὺς ἐφιάλτες, οὔτε τῆς προξενοῦσαν τὴν ἀναταραχὴ τῶν τελευταίων. Ὅλα ἐξελίσσονταν πρὸς τὸ καλλίτερο, οἱ ἐλπίδες γιὰ γρήγορη ἀνάρρωση εἶχαν ἀναπτρωθεῖ, ἐκτὸς ἂν ἔκτακτα γεγονότα ἢ ἄλλη σοβαρὴ αἰτία ὁδηγοῦσε πρὸς τὴν ὑποτροπὴ.

Στὰ Γιάννινα, μιὰ νέα ἐπίθεση ἐναντίον τοῦ μητροπολίτη ὑπόβοσκε. Μὲ ἕμμεσο τρόπο στὴν ἀρχή, μέσω τῶν κατηγοριῶν ἐναντίον τοῦ ἰδιαίτερου συμβούλου του, καθηγητῆ Ἀλκ. Κοντοπάνου καὶ τοῦ ἐλέγχου γιὰ τὴν κλειστή ἀκόμα *Παπαζόγλειο Ὑφαντικὴ σχολή*, μὲ ἄμεσο κατόπι, ὅπως ἀποδεικνυόταν ἀπὸ τὴν ἀρθρογραφία τοῦ δικηγόρου Γ. Καγιᾶ στὸν *Κήρυκα*. Ὁ Καγιᾶς κατηγοροῦσε τὸ Σπυρίδωνα ὅτι ἀναμίχτηκε στὸ θέμα τῆς ἀντικατάστασης τοῦ νομάρχου Κουγιτέα -τὸ εἶχαν ζητήσει οἱ τρεῖς γιαννιώτικες ἐφημερίδες, ἐκτὸς τοῦ *Κήρυκα*- μὲ ἄλλον, φίλο τοῦ Ἡπειρώτη ναύαρχου Γούδα, ἐνέργεια πού ὑποκινοῦσε, κατὰ τὸν Καγιᾶ, κι ὁ Σπυρίδων, ὑποστηρικτὴς τοῦ ναύαρχου. Τὸ θέμα εἶχε ἀνακινήσει ὁ Χατζηπελλερεν (κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Χρηστοβασίλη), ἐπειδὴ ὁ ναύαρχος ἀνῆκε στὴν παλαιὰ φρουρὰ τῆς ἀντιβενιζελικῆς παράταξης, τὴν ὁποία ἐκπροσωποῦσε καὶ ὑποστήριζε ὁ Χρηστοβασίλης, ἐνῶ ὁ Χατζῆς εἶχε ταχθεῖ μὲ τὸ μέρος τοῦ Μεταξᾶ, παρόλο πού τώρα, ὅπως καὶ οἱ ἄλλες ἐφημερίδες, στήριζαν τὸν Πάγκαλο. Μὲ τὴν προσπάθεια τοῦ Καγιᾶ, ν' ἀναμίξει τὸ Σπυρίδωνα σὲ πολιτικὰ θέματα ὁ Χρηστοβασίλης ἔγινε θηρίο. Σὲ μιὰ σειρὰ σχολίων του στὴν *Ἐλευθερία* (22-2-26) ἔπαιρνε τὸν Καγιᾶ γεννεὲς δεκατέσσερες, καμμιά ἐνέργειά του δὲν ἄφηνε ἀσχολίαστη. *Ἔχομε τὴν πλήρη βεβαιότητα - ἔγραφε - ὅτι ἡ πολιτικὴ σκευωρία ἐναντίον τοῦ Σπυρίδωνος, εἶναι ἔργον τοῦ Γ. Καγιᾶ, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὴν Ἡπειρον πρὸς πορισμὸν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, μὲ μισὸ τσαρούχι, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, κατάρθωσε νὰ πείσῃ τὸν ὑπὸ τὴν βενιζελικὴν γοητείαν διατελοῦντα τότε (1914) λαὸν τῆς Ἡπείρου, ὅτι δὲν εἶναι μόνον δικηγόρος, οὔτε καὶ μόνον Κρητικὸς, ἀλλὰ καὶ χωριανὸς τοῦ ψευδομεσίου Βενιζέλου, ἀλλὰ καὶ ἐξάδελφος αὐτοῦ! Μαθὼν δὲ τοῦτο, ὁ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1917 ἐλθὼν ἐνταῦθα ὡς Γενικὸς διοικητὴς Α. Στεργιάδης καὶ ἐξαφνισθεὶς ἐπὶ τῇ εἰδήσει ὅτι ὑπάρχει ἐνταῦθα δικηγόρος ἐξάδελφος τοῦ Βενιζέλου, τὸν ἐκάλεσε νὰ τὸν ἰδῇ καὶ ...τὸν ἐπειποιήθῃ κατὰ Στεργιάδειον τρόπον, δηλαδὴ ἔβαλε τὸν Ἰάκωβο (μᾶλλον κλητῆρα τῆς Διοίκησης) καὶ τὸν ἐκρήμνισε ἀπὸ τὴν ἐπάνω σκάλαν τῆς Γενικῆς διοικήσεως εἰς τὴν κάτω. Ἐγραφε κι ἄλλα πολλὰ κατὰ τοῦ Καγιᾶ ὁ Χρηστοβασίλης, πὼς π.χ. προσπάθησε νὰ ξεγελάσῃ τὸν διευθύνοντα τὸν *Κήρυκα* δικηγόρο Γ. Κωνσταντινίδη (ὁ Δημ. Πανίδης ἀπουσίαζε στὴν*

Ἀθήνα) γιὰ νὰ δημοσιεύσει ἄρθρο-λίβελλο ἐναντίον τοῦ Σπυρίδωνος. Ἄλλ' ὁ κ. Κωνσταντίνιδης -σημείωνε ὁ Χρηστοβασίλης- φράξας τὴν μύτην του διὰ τοῦ δείκτου καὶ τοῦ ἀντίχειρός του, ἔνεκα τῆς δυσσομίας, ἥτις ἐξήρχετο ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν συγγραφέα, διότι δὲν ἐπεθύμει, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ «Κήρυκος», ν' ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τῶν ἀκαθαρσιῶν, αἵτινες ἐμελλον νὰ διοχετευθοῦν εἰς τὸν «Κήρυκα». Καὶ πολὺ ὀρθῶς. Σχετικὰ μὲ τὸ διορισμὸ νέου νομάρχου σχολίαζε: Ἀντιπρόσωπος τοῦ «καθαρῶς ἀντιβενιζελικοῦ» κόμματος στήν Ἡπειρο, εἶμαι ἐγώ, κι αὐτὸ τὸ ξέρουν ὅλοι. Ἄν, λοιπόν, ὁ ναύαρχος Γούδας ἔκανε κάποια πολιτικὴ ἐπέμβαση, ἔπρεπε νὰ ἔχει πρῶτα τὴν ἐγκρισή μου, ἀλλὰ τέτοιο ποτὲ δὲν μοῦ ζητήθηκε. Ἔτσι κι αὐτὸ τὸ νέο πυροτέχνημα τοῦ Καγιᾶ ἔπεσε στὸ κενό, κατέληγε.

Ὁ Πέτρος διάβαζε τὶς ἐφημερίδες γέμιζε ἀπὸ ἀπορίες καὶ δυσφοροῦσε. Ἀπὸ τῆ μιᾶ δὲν κατανοοῦσε τὴ στάση τοῦ Χατζῆ, ἤξερε πόσο ἀγαποῦσε τὸ δεσπότη, πῶς τὸν ἐμπλεξε σὲ πολιτικὰς ἀντιδικίες, κατακρίνοντας ἐνέργειες τοῦ ναύαρχου Γούδα γιὰ διορισμὸ νέου νομάρχου, τὴ στιγμή πού ἤξερε ὅτι αὐτὸ θὰ τὸ ἐκμεταλλεύονταν οἱ ἀντίπαλοι. Ἡ δυσπιστία τοῦ Χατζῆ ἀπέναντι στοὺς παλιούς ἀντιβενιζελικούς -τοὺς ἐκπροσωποῦσαν στὰ Γιάννινα οἱ Χρηστοβασίλης, Ἀθ. Μπότσαρης, Γούδας κ.ἄ.- πού ζητοῦσαν, ὅπως μάθαινε, τὴν τοποθέτηση στὴ νομαρχία δικοῦ τους ἀνθρώπου, χωρὶς νὰ λογαριάζεται ἡ γνώμη τῶν ἀντιβενιζελικῶν τοῦ Μεταξᾶ, ὑπερίσχυσε τῆς ἀναμενόμενης ἐκμετάλλευσης τοῦ θέματος ἐκ μέρους τῆς μερίδας τῶν βενιζελικῶν πού ἤθελε, σώνει καὶ καλά, τὸ Σπυρίδωνα ἐμπλεκόμενο σὲ πολιτικῆς φύσης προβλήματα. Ὅχι πῶς ὁ Σπυρίδων δὲν εἶχε τέτοια ροπή - ὅλη του ἡ ζωὴ ἐξάλλου τὸ πιστοποιοῦσε- ἦταν γεννημένος περισσότερο γιὰ πολιτικὸς παρὰ γιὰ παπᾶς-, αὐτὴ ὁμως τὴν ἐποχὴ ἀγωνιζόταν νὰ κρατηθεῖ μακριὰ ἀπὸ τὶς διαμάχες, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ κινεῖται ἐλεύθερα ἀνάμεσα στὶς πολιτικὰς μερίδες, πού τὴ δράση τους εἶχε ἀναστείλει προσωρινὰ ὁ Πάγκαλος, καὶ νὰ ἐξασφαλίζει πιστώσεις γιὰ σχολεῖα, καὶ κοινωφελῆ ἰδρύματα τῆς πόλης καὶ τῆς ὑπαίθρου, προπαντὸς γιὰ τὴν Ἱερατικὴ σχολὴ Βελλᾶς, τὸ μεγάλο φυτώριο τῶν Βορειοηπειρωτῶν δασκάλων καὶ παπάδων, ἦταν ὁ καὶ μὸς τῆς ζωῆς του αὐτὸ τὸ ἐκπαιδευτήριον. Καὶ νὰ πού οἱ ἀντίπαλοι τοῦ δεσπότη ἐκμεταλλεύθηκαν τὸ λάθος τοῦ Χατζῆ. Ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ, πρῶτα, πού ἀντιπολιτευόταν τὸ δεσπότη σὲ μόνιμη βάση, κι ὁ Κῆρυξ ἔπειτα, μὲ τὴν παραχώρηση τῶν στηλῶν του στὸν Καγιᾶ γιὰ δημοσίευση ἀντι-Σπυριδωνικῶν ἄρθρων. Βέβαια ἡ ἀντίθεση τοῦ Κήρυκα ἦταν περιστασιακὴ - μιὰ καὶ ἡ ἐφημερίδα ὑποστήριζε τὸ Σπυρίδωνα ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς ἐπιστροφῆς του στὰ Γιάννινα-, αὐτὸ τὸ ἤξερε ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ καὶ δικαιολογημένα ἔγραφε (21-2-26): Ἄν θέλουν (οἱ ἄνθρωποι τοῦ Κήρυκα) νὰ πολεμήσουν τὸν σεβασμιώτατον κ. Σπυρίδωνα Βλάχον (πάντοτε ἡ ἐφημερίδα, ὅταν ἀναφερόταν στὸ Σπυρίδωνα, ἔγραφε καὶ τὸ ἐπώνυμό

του, άγνωστο γιατί) νά ξεσπαθώσουν, όπως ήμεις έχομεν ξεσπαθώσει. Με σαπουνόφουσες πόλεμος δέν γίνεται.

—Πρέπει νά δώ και τούς δυό σκέφτηκε ο Πέτρος, ή διάσταση δέ συμφέρει τά Γιάννινα. Θα πήγαινε πρώτα στο Χατζή, τόν τελευταίο καιρό κατέβαινε συχνά στην Αθήνα, δέν ήταν μόνο οί δουλειές που τόν οδηγούσαν εκεί, είχαν αρχίσει νά εκδηλώνονται κάποια συμπτώματα της αρρώστειας που θα λύγιζαν την άτσάλινη θέλησή του, ή ίδια αρρώστεια θάστελνε και τó Σπυρίδωνα στο χείλος του τάφου. Άνέβαλε τίς επισκέψεις για λίγες μέρες, έχοντας τó νοΰ του στην Αθήνα. Κατά την τελευταία του επικοινωνία με τó Γιάγκο, ο τελευταίος έδειχνε κάπως ανήσυχος, δέν τούπε πολλά, ο Πέτρος όμως κατάλαβε ότι κάποια ύποτροπή στην αρρώστεια της Φωτεινής είχε σημειωθεί. Στο διάστημα αυτό τόν κάλεσε κι ο μουφτής στο σπίτι του, ο Καρβούνης είχε έρθει από την Αλεξάνδρεια και δέ θ' άργούσε νά φύγει για την Κωνσταντινούπολη. Συζήτησαν κι οί τρεις τó θέμα της Θεώνης, νεώτερες πληροφορίες δέν είχαν από πουθενά, στόν Καρβούνη στήριζε τίς έλπίδες του ο Πέτρος, τούς διαβεβαίωσε πάλι ότι θα έξαντλούσε όλες τίς γνωριμίες του στην Πόλη, ο μουφτής του έδωσε κι άλλα όνόματα γνωστών του, ή βάση όμως ήταν ο Έσσάτ πασάς. *Άς έλπίσουμε πώς θα τόν βρω άπελευθερωμένο από τούς περιορισμούς των Κεμαλικών*, είπε ο Καρβούνης. Μίλησαν και για την κατάσταση της υγείας της Φωτεινής. —Τό πήρε βαρειά, παρατήρησε ο μουφτής, *πολλά είδε, πολλά έπαθε, μάνα είναι*, συμπλήρωσε, *έχει δίκιο*. Ο Πέτρος τούς ευχαρίστησε και τράβηξε για τó μαγαζί της κεντρικής άγοράς, ήθελε νά ενημερώσει και τη Φιλίτσα για τίς συνομιλίες του.

Παρά τίς επιφυλάξεις της *Ήπειρωτικής ήχοΰς* ότι πόλεμος κατά του Σπυρίδωνος δέν γίνεται με *σαπουνόφουσες*, οί άνθρωποι του Κήρυκος συνέχιζαν την πολεμική εναντίον του δεσπότη. Από την πλευρά του ο Χατζής, που έδωσε την άφορμή με τά άρθρα του εναντίον του Κουγιτέα, κλιμάκωνε τίς επιθέσεις του κατά του νομάρχη, με γλώσσα ύβριστική, ίδια μ' εκείνη που χρησιμοποιούσε ο Καγιάς εναντίον του δεσπότη και του ναύαρχου Γούδα. Μάταια από την Αθήνα ο τελευταίος διαμαρτυρόταν ότι δέν είχε καμιά σχέση με τó θέμα της αντικατάστασης του Κουγιτέα κι ότι όλα τά γραφόμενα για ανάμειξή του αποτελούσαν *βενιζελικήν κακοήθη φήμην*, ο Καγιάς δέν έλεγε νά σταματήσει την άρθρογραφία του. Η σφοδρότητα της επίθεσης με νέο άρθρο στόν *Κήρυκα* (4-3-26), ύποχρέωσε τó Χρηστοβασίλη νά τά ψάλλει πάλι του Καγιά, με τó γνωστό τρόπο του: *Ό ώς τσιμπούρι έπικαθήσας είς τόν σβέρκον της Ήπείρου κ. Καγιάς, ρουφών τó αίμα της, έλέω Βενιζέλου, οΰτινος επαγγέλλεται τόν έξάδελφον, ήμεσεν είς τόν «Κήρυκα» της 4ης τρέχοντος, όλας τās άκαθαροσίας του έντερικού του σωλήνος, ύβρίζων και συκοφαντών τόν έθνικώτατον και Ήπειρωτικώτα-*

τον Μητροπολίτην μας κ. Σπυρίδωνα! Δέν εἶναι οὔτε ἡ πρώτη, οὔτε ἡ τελευταία φορά, καθ' ἣν ὁ ὑβριστής καὶ συκοφάντης τοῦ Μητροπολίτη μας πράττει τοῦτο. Εἶναι τόσον ὑψηλὰ τοποθετημένος ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἑπειρωτῶν (ὁ Σπυρίδων), ὥστε οὔτε οἱ ὕβρεις του (Καγιᾶ), οὔτε αἱ συκοφαντίαι τὸν φθάνουν. Ἄς ὑβρίζη καὶ ἄς συκοφαντῇ ὁ Κρητικὸς Καγιᾶς τὸν Ἑπειρώτην Μητροπολίτην ἐν μέσῃ Ἑπείρῳ. Εἶναι ἀβλαβὴς πλέον ὁ

Ὁ Γ. Χατζῆς - Πελλερέν,
σὲ νεαρὴ ἡλικία.

παρείσακτος Κρητικὸς εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑπείρου... Τὸ νὰ ὑβρίζη καὶ συκοφαντῇ τις τὸν Μητροπολίτην Σπυρίδωνα εἶναι σὰν νὰ πετροβολᾷ τὸν ἥλιον! Δυστυχία του! (8-3-26).

Τελικὰ στὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ μητροπολίτη πῆρε ἐνεργότερο μέρος καὶ ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ. Πειράχτηκε γιατί ὁ Κῆρυξ, εἰς τὸν ὀψιμον ἀγῶνα τοῦ ἐναντίον τοῦ μητροπολίτου ἔμπλεξε καὶ τὴν ἴδια, χαρακτηρίζοντάς την ὡς ὡς ὀψιμη φίλη τοῦ Σπυρίδωνος. Πολὺ ἀφελεῖς θεωρεῖ τοὺς ἀναγνώστας του (ὁ «Κῆρυξ») - σημειώνει- πιστεύων ὅτι μὲ τὰ γραφόμενά του δύναται νὰ μᾶς δυσφημήσῃ, καθ' ὅσον ὅλοι γνωρίζουν μὲ ποῖον σθένος διεξηγάγαμεν τὸν κατὰ τοῦ μητροπολίτου ἀγῶνα καὶ ἐπὶ τί-

νος ἐπιπέδου καὶ ὅτι τῆς ἀρχῆς μας οὐδέποτε ἀφιστάμεθα, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ. Γνωρίζουν προσέτι οἱ ἀναγνώσται του, ὅτι διὰ τὴν μέχρι σήμερον σιωπὴν του ἐπὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ ζητήματος ἀρκετὰ ἡμεῖς φθ...

Στὸ μεταξὺ ὁ Κῆρυξ, ἐνοχλημένος ἀπὸ τὴ σφοδρότητα τῆς ἐπίθεσης τῆς Ἑπείρου ἐναντίον του, ἔγραψε δριμύ σχόλιο ἐναντίον τοῦ καθηγητῆ Ἀλκ. Κοντοπάνου, ἀποδίδοντας σ' αὐτὸν τὴν πατρότητα τῆς ἀρθρογραφίας τῆς τελευταίας. Ὁ Κοντοπάνος μὲ ἐπιστολὴ του στὴν Ἑπειρο καὶ τὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ἀντέκρουσε τὴν κατηγορίαν σημειώνοντας: Δηλῶ, ὅτι ὅσας θέλω νὰ γράψω τι δημοσίᾳ, τὸ ὑπογράφω, εἶναι δὲ πρωτοφανὲς τὸ φαινόμενον νὰ ἐπιρρίπτεται ἡ εὐθύνη δημοσιευμάτων ἐφημερίδος ἐχούσης τὸν συνήθη ὀργανισμόν, ὑπεύθυνον συντάκτην κλπ. εἰς ἄλλους, ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς δημοσιογραφίας εὐρισκομένους. Τὰς κατ' ἐμοῦ ἀπευθυνομένας ὕβρεις περιφρονῶ ἀπολύτως, ἐφ' ὅσον προέρχονται ἀπὸ παγκοίνως γνωστοὺς ἀνθρώπους, ἀπαξιῶ μάλιστα καὶ νὰ τοὺς καταγγείλω.

Ἡ διένεξη γιὰ τὸ μητροπολίτη καὶ τὸ νομάρχην εἶχε τὶς προεκτάσεις της καὶ στοὺς Ἑπειρωτὲς τῆς πρωτεύουσας. Δημοσίευμα τῆς Ἑπείρου ἄφηνε νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι ἡ Πανηπειρωτικὴ ἀδελφότης Ἑπειρωτῶν τῆς Ἀθήνας καὶ ὁ Ἑπειρωτικὸς σύνδεσμος Πειραιῶς εἶχαν διατυπώσει ἀπόψεις καὶ γιὰ τὸν Σπυρίδωνα καὶ γιὰ τὸν Κουγιτέα. Ἡ Πανηπειρωτικὴ ἀδελφότητα μὲ ἀνακοίνωσή της ἔκανε γνωστὸ ὅτι δὲν ἔκρινε σκόπιμο ν' ἀναμιχθεῖ εἰς τὸν ἐν Ἰωαννίνοις διεξαγόμενον δημοσιογραφικὸν ἀγῶνα, ἀφορῶντα εἰς τὰς

Ὁ Χρήστος Χρηστοβασίλης,
σὲ νεαρὴ ἡλικία.

διοικητικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς, ὁ δὲ Ἑπειρωτικὸς σύνδεσμος Πειραιῶς διέψευδε τὴν κατηγορίαν ὅτι καταφερόταν ἐναντίον τοῦ Σπυρίδωνος. Ἀντίθετα διακήρυττε ὅτι ἡ φυσιογνωμία τοῦ μητροπολίτου τούτου ἀποτελεῖ εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν συνείδησιν πολῦτιμον κεφάλαιον...

Ἐγιναν παρεμβάσεις, ἀλλὰ καμιά δὲ σταματοῦσε τὸ μένος τῶν ἀρθρογράφων, τοῦ Χατζῆ ἐναντίον τοῦ Κουγιτέα καὶ τοῦ Καγιᾶ ἐναντίον τοῦ Σπυρίδωνος. Ὁ Χρηστοβασίλης σκέφτηκε ὅτι ἡ συνεχιζόμενη ἀντιδικία τελικὰ θὰ προξενούσε ζημιὰ στὰ Γιάννινα. Ἐγράψε λοιπὸν (11-3-26) ἕνα νέο, κατευθυντικὸ τῶν πνευμάτων ἄρθρο μὲ τίτλο: Πρέπει νὰ τεθῇ τελεῖα καὶ

παῦλα πλέον!!! Πρὸ μηνὸς -τόνιζε- καὶ πλέον εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ ἐλεεινοῦ θεάματος δύο ἀλληλομαχομένων μερίδων τοῦ τύπου τῶν Ἰωαννίνων, μὲ στόχον ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν νομάρχην Ἰωαννίνων κ. Π. Κουγιτέαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σπυρίδωνα, οἱ δὲ νομιζόμενοι φίλοι τοῦ νομάρχου (Καγιᾶς καὶ Κῆρυξ) καὶ τοῦ Μητροπολίτου (Χατζῆς καὶ Ἑπειρος) τοῖς παρέχουν τὴν ἐλεεινοτέραν καὶ ἀχαριστοτέραν τῶν ἐκδουλεύσεων. Ὁ ἀγὼν ἐκτροχιασθεὶς προσέλαβε πορνογραφικὴν μορφήν, διότι οἱ ἀλληλομαχόμενοι, ἐξαντλήσαντες πᾶσαν ὕβριν καὶ πᾶσαν συκοφαντίαν, εἰσῆλθον εἰς τὸ ἀπέραντον πεδίου τῆς ἀσεμνότητος! Ἐπὶ τέλους ἀρκετὰ ἐγράφησαν. Πρέπει νὰ ἐκλείψῃ αὕτη ἡ ἀηδία. Δὲν χρεωστεῖ τίποτε τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν τῆς Ἑπειρωτικῆς πρωτευούσης καὶ τῆς Ἑπείρου ἐν γένει ν' ἀναγιγνώσκῃ κάθε πρωῒ τοιαῦτα δημοσιεύματα, τὰ ὅποια κινοῦν τὸν οἶκτον καὶ τὴν ἀηδίαν εἰς βάρος τῶν ἀλληλοτρωγομένων!.. Οἱ ἀλληλομαχόμενοι δημοσιογράφοι (Χατζῆς) καὶ δημοσιογρα-

φοῦντες (Καγιᾶς) μποροῦν νὰ βγάλουν τὰ μάτια τους συναμεταξύ τους, μποροῦν νὰ τρώγονται σὰν λυσιάρικα σκυλιά, ἀλλ' ὀφείλουν νὰ σέβονται τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς κυβερνήσεως κ. Π. Κουγιτέαν καὶ τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σπυρίδωνα, ἐὰν δὲ τυχὸν εἶναι ἀκατάλληλοι, ὑπάρχουν εὐπρεπῇ μέσα πρὸς μετὰθεσίν των, καὶ οὐχὶ τὰ μέσα, ἅτινα μετεχειρίσθησαν μέχρι σήμερον οἱ δημοσιογράφοι καὶ δημοσιογραφοῦντες. Καὶ πρέπει νὰ τεθῇ τελεία καὶ παῦλα πλέον εἰς τὸν ἀπρεπῇ δημοσιογραφικὸν τοῦτον ἀγῶνα.

Οἱ νουθεσίες τοῦ Χρηστοβασίλη δὲν ἔφεραν ἀποτέλεσμα: Ὁ Κῆρυξ καὶ ἡ Ἡπειρος ἐξακολούθησαν τὸν ἄχαριν δημοσιογραφικὸν ἀγῶνα, παρὰ τὰς ἐκατέρωθεν ὑποβληθείσας μηνύσεις καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν διενεργουμένας ἀνακρίσεις, παρατηροῦσε μὲ θλίψη ὁ Χρηστοβασίλης (18-3-26) γιὰ νὰ συμπληρώσει, ὅτι καὶ οἱ δυὸ ἔκαναν κακὸ σὲ κείνους ποὺ ὑποστήριζαν.

Οἱ νύξεις τῆς Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς κατὰ τοῦ Κήρυκος ὅτι ὁ τελευταῖος εἶχε ἀμειφθεῖ γιὰ νὰ σταματήσει τὴν πολεμικὴ ἐναντίον τοῦ Σπυρίδωνος μετὰ τὴν ἐπάνοδό του στὸ μητροπολιτικὸ θρόνον τῶν Ἰωαννίνων, πυροδότησαν νέα διένεξη ἀνάμεσα στίς δυὸ ἐφημερίδες, τὴν ἴδια χρονικὴ περίοδο ποὺ διεξαγόταν ἡ «μάχη» γιὰ τὸ θέμα τῶν Σπυρίδωνος καὶ Κουγιτέα. Ὁ Κῆρυξ, ἔδειξε φανερὰ ἐνοχλημένος ἀπὸ τὸν ὑπαινιγμὸ καὶ γιὰ ν' ἀνταποδώσει τὰ ἴσα, κατηγοροῦσε τὸν ὑπεύθυνον συντάκτη τῆς Ἡπ. ἡχοῦς καὶ δημοτικὸ σύμβουλο Εὐθ. Τζάλλα, ὅτι ἡ στάση του στὸ Δημοτικὸ συμβούλιο κατὰ τὴ συζήτηση τοῦ θέματος τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τῆς πόλης, ὑπέκρυπτε ἀτομικὰ συμφέροντα. Τὰ ἐπιχειρήματά του ὁ Κῆρυξ στήριζε κυρίως στὴν πρόταση τοῦ Ε. Τζάλλα, μὲ τὴν ὁποία κανένας ἄλλος σύμβουλος δὲν εἶχε συμφωνήσει, γιὰ ἐγκατάσταση προσωρινοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ, ἀφοῦ ὁ γενικὸς ἠλεκτροφωτισμὸς θὰ βράδυνε καὶ θὰ ἦταν ἄδικο νὰ μὴ φωτίζονται κατὰ τὸ διάστημα αὐτὰ τὰ 3/4 τῆς πόλης. Στὴν πρόταση τοῦ Ε. Τζάλλα, κατὰ βάση λογικὴ, ὁ Κῆρυξ ἀνακάλυψε ἰδιοτέλεια κι ἄρχισε τὴν προσωπικὴ ἐπίθεση. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι στὸ μεταξὺ τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο, ποὺ εἶχε κηρύξει ἔκπτωτο τὸν Ἀρ. Κουσιδὴ γιὰ τὸν ἠλεκτροφωτισμὸ, μετὰ τὴν καταβολὴ ἐκ μέρους του τῆς ἐγγύησης, τροποποίησε τὴν ἀπόφαση κι ἀνέδειξε καὶ πάλι τὸν ἴδιο ὡς ἀνάδοχο τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ. Σύντομα θὰ ὑπογράφονταν καὶ τὰ συμβόλαια ἀνάμεσα στὸ Δῆμο καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία Ἡλεκτροφωτισμοῦ, στὴν ὁποία ὁ Κουσιδὴς εἶχε ἐκχωρήσει τὰ δικαιώματά του.

Ἡ ἀπάντηση τῆς Ἡπειρ. ἡχοῦς δόθηκε στὸν Κήρυκα μὲ δυὸ ἄρθρα. Στὸ πρῶτο ἀναλυόταν ἡ θέση, γιὰτὶ ἦταν ἀναγκαῖα ἡ ἀναθεώρηση τῆς ἀπόφασης τοῦ Δημοτικοῦ συμβουλίου γιὰ τὸν ἠλεκτροφωτισμὸ (γραμμμένο ἀπὸ τὴ σύνταξη τῆς ἐφημερίδος) καὶ στὸ δεύτερο, μὲ τίτλο: *Ἐξηγοῦμαι καὶ προκαλῶ*, ὁ Εὐθ. Τζάλλας ἀνέτρεπε τοὺς ὑπαινιγμοὺς τοῦ Κήρυκος γιὰ τὴ στάση του στὸ Δημοτικὸ συμβούλιο καὶ τίς προτάσεις του. Ὁ συντάκτης ἀπέ-

διδε τὸ περιεχόμενον τῶν ἐναντίων του δημοσιευμάτων στὸ ὅτι ὁ διευθυντὴς τοῦ *Κήρυκος* δεχόταν χωρὶς συζήτηση ὅτι χειρόγραφον τοῦ προσκομίζουσιν οἱ διάφοροί του πάτρωνες καὶ ἐμπνευσταὶ πρὸς δημοσίευσιν. Ἔργον τοῦ συκοφάντου πάντοτε εἶναι μὲ ἓνα νεῦμα ἢ μορφασμόν, μὲ μίαν κίνησιν ἢ ἀόριστον φράσιν νὰ ἐπιχειρῇ νὰ θέτῃ ἐν ἀμφιβολῇ τὸν ἀγῶνα ἐκείνου, ὃν ἐχθρεύεται, καὶ τακτικὴ παντὸς ἀνάνδρου καὶ ποταποῦ εἶναι νὰ ἐμπνέῃ καὶ καθοδηγῇ ἐν ὁποιοδήποτε ὄργανόν του, ὅπερ κατερχόμενον εἰς τὰς ἀγνιάς καὶ τὰς τριόδους ψιθυρίζει μερικὰς φράσεις διὰ νὰ σπιλώσῃ μίαν ὑπαρξιν. Ἀλλ' ὅταν παραποιῇται ἡ ἀλήθεια εἰς βαθμόν τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἐπέρχωνται καὶ κολοσσιαῖαι ἠθικαὶ ζημίαι, ἡ ἐπιείκεια πρόπει νὰ δώσῃ τόπον εἰς τὸ φραγγέλιον. Τοῦτο δὲ κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας μου, ἀπαντῶ εἰς τὰς αἰτιάσεις τοῦ «*Κήρυκος*», ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολιτείαν μου ἐν τῷ ζητήματι τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ. Ὁ Τζάλλας ἀνέπτυξε τίς θέσεις του μὲ πειστικὰ ἐπιχειρήματα, διέβλεπε ὁμως πίσω ἀπὸ τὰ γραφόμενα τοῦ *Κήρυκος* κάποιον ἐμπνέων τοῦτον ὡς ἄλλος *Ρασπουτίν*, (μᾶλλον πρέπει νὰ ὑπονοοῦσε τὸν Γ. Καγιᾶ). Καὶ κατέληγε: Ὅσον δὲ ἀφορᾷ διὰ τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα, τὰ ὅποια ὑπαινίσσεται ὁ συκοφάντης ἐμπνευστὴς, προκαλῶ τοῦτον νὰ ὁμιλήσῃ συγκεκριμένως, ἄλλως θὰ τὸν ἀπογυμνώσω. Νομίζω ὅτι οὕτως ἐξηγοῦμαι καὶ προκαλῶ. Ἡ διένεξις δὲ σταμάτησε μὲ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Τζάλλα· ὁ *Κήρυξ* συνέχισε τὴν ἐπίθεσιν, κάτι ποῦ ὑποχρέωσε τὸν πρῶτον νὰ ζητήσῃ τὴ δημοσίευσιν τῶν πρακτικῶν τοῦ Δημοτικοῦ συμβουλίου, γιὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ λαὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἡ δημοσίευσιν τῶν πρακτικῶν τῆς συνεδρίασης (25-1-26) ἔγινε στὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* σὲ 4 συνέχειες, χωρὶς καὶ νὰ θέσῃ τέρμα στὶς διενέξεις.

Ὁ *Κήρυξ* ἀπάντησε ὅχι μὲ πολὺ πειστικὰ ἐπιχειρήματα. Ἐκλείσῃ τὴν συζήτησιν μὲ τὴν προτροπὴ καὶ ἐπιτίμησιν πρὸς τὸν Εὐθ. Τζάλλα: νὰ β ο υ β α θ ῇ. Τὰ ἄλλα, παρατηροῦσε ὁ ὁ Τζάλλας σὲ σχόλιόν του, ἦταν *περὶ διαγραμμαίου*. Πάντως τὸ βάρος τῆς διαμάχης ἔριχνε ὅχι τόσο στὸν Δ. Πανίδην, ὅσο στὸν ἐμπνευστὴν τοῦ *Ρασπουτίν*...

Τὸ δεῦτερον δεκαήμερον τοῦ Φεβρουαρίου ἰδρύθηκε στὰ Γιάννινα *Καλλιτεχνικὸς ἐρασιτεχνικὸς ὄμιλος*, μὲ σκοπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ συναισθήματος τοῦ κοινῶν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ θεάτρου στὸν προορισμό του, μέσω καλλιτεχνικῶν θεατρικῶν παραστάσεων, διδασκαλιῶν καὶ διαλέξεων. Δὲν ἀναφέρονται, δυστυχῶς, τὰ ἰδρυτικὰ μέλη του. Τὴ διεύθυνσιν τοῦ Ὑγειονομικοῦ τῆς VIII μεραρχίας ἀνέλαβε ὁ ἐπίτροπος Ἰω. Σαρκιάκης, ὡς τότε διευθυντὴς τοῦ Στρατιωτικοῦ νοσοκομείου. Τὴ διεύθυνσιν τοῦ τελευταίου ἀνέλαβε ὁ Κων. Ἀγνάντης. Ἐκλεκτοὶ γάμοι: Τὸ λεβεντόπαιδόν μας, ὁ ταγματάρχης Ἰω. Γ. Βογᾶς, ἐτέλεσε τοὺς γάμους του μετὰ τῆς ἐκ Θεσσαλίας καλλιμύρφου δίδος *Τούλας Μητσάκης* (25-2-26).- Λόγω οἰκονομικῶν διαφορῶν μὲ τοὺς ἰδιοκτῆτες τοῦ τυπογραφείου ὅπου ἐκτυπωνόταν ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, ἡ ἐφημερίδα δὲν ἐκδόθηκε γιὰ 4 μέρες (24-27-2-26).- Ἐκεῖνος ὁ δρόμος *Ἰωαννίνων-Δοβρᾶς* τί γίνεται; Εἶναι δυὸ χρόνια σχεδὸν τώρα ποῦ κοιμᾶται. Δὲν μπόρεσε ἀκόμα νὰ μπῇ στοῦ *Δοβρᾶ*! Ἀς μπῇ κι ἂς κοιμηθῇ ὕστερα ὅσο θέλει! Ἀλλὰ πῶς νὰ γίνῃ, ἀφοῦ ἡ ὑπηρεσία τῶν Δημοσίων ἔργων Ἡπείρου ἀπογυμνώθηκε καὶ δὲν ἔχομε οὔτε ἐπιθεωρητὴν, ποῦ εἶχαμε πρὸ ὀλίγου, οὔτε καν νομο-

μηχανικόν; (Ἐλευθερία 1-3-26).- Ἀφίξεις: Μετὰ χαρᾶς ἐδέχθη ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὰς φιλοστόργους ἀγκάλας τῆς ἐν τῶν ἀγαπητοτέρων τῆς τέκνων, τὸν κ. Κων. Δ. Μέρτζιον, ἐλθόντα ἐκ Βενετίας, ἐνθα ὦν ἄριστα ἐγκατεστημένος ἐμπορικῶς, τιμᾷ τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, ἰδιαιτέρως δὲ τὸ Ἑπειρωτικόν. Μελλοντικὰ θὰ διέπρεπε καὶ ὡς ἱστοριοδίφης ὁ Κ. Μέρτζιος, ἀνέσυρε πολύτιμους ἱστορικοὺς θησαυροὺς ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, τὴν πόλιν, ὅπου κατέφυγε κυνηγημένος, μετὰ τὴν ἐνοποίηση τοῦ κράτους τῆς Θεσσαλονίκης μὲ τῶν Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὸν Βενιζέλο, φοβόταν γιὰ τὴ ζωὴ του, εἶχε διατελέσει πρόεδρος τῶν Ἐπιστράτων...- Τὸ διάταγμα τοῦ Πάγκαλου γιὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ ὕψους τῆς κοντῆς φούστας ἀπὸ τὸ ἔδαφος, ἀπασχόλησε πολὺ καιρὸ τὸν ἀθηναϊκὸ καὶ ἐπαρχικὸ τύπο, πέρασε στὴν ἐπιθεώρηση καὶ γενικὰ διακωμωδήθηκε. Σημείωνε σὲ χρονογράφημα τοῦ ὁ Νοσταλγὸς ἀπὸ τὴν Πρέβεζα, εἰρωνευόμενος τὸ διάταγμα, (Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, 1-3-26): ...Ἐδῶ στὴν Πρέβεζα, διὰ τοπικῶν θεσμῶν καὶ κανόνων ἔχει καθιερωθεῖ νὰ ἀπέχη ἡ φούστα τοῦ ἐδάφους 20-25 ἑκατοστά. Ἐρχεται τώρα ὁ νόμος (τοῦ Πάγκαλου) καὶ μᾶς ἐκτρέπει μέχρις 35ου ἑκατοστοῦ. Μὰ εἶναι δίκαιον αὐτό; Θὰ μᾶς ἀλλάξη τὰ τοπικά ὁ νόμος; Θὰ ὑποχρεωθῶμεν δηλαδὴ νὰ εὐρεθῶμεν πρὸ τοιούτων κομικοτραγικῶν θαυμάτων, ὥστε νὰ κινδυνεύωμεν νὰ μᾶς πιάσῃ ναυτία ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν; Διότι τί χρεωστοῦμεν, σὲ παρακαλῶ, νὰ βλέπωμεν τώρα ἐκόντες ἄκοντες ἀντὶ κνημῶν, σαρδελοβάρελα, καρεκλοπόδαρα, σπαθιά Γεντισάρικα, στήλους τοῦ Παρθενῶνος, καπνοδόχους ὑπερωκαειῶν, δαμιζάνες καὶ ἰδία ἄσκοὺς τουλομοτυρίου; Τὸ λέει ἄλλωστε τὰ τὸ λαϊκὸν δίστιχον:

Στὰ Γιάννινα εἶν' οἱ ὁμορφες, στὴν Ἄρτα οἱ μαυρομάτες
Καὶ στὴν ὠραία Πρέβεζα, κοντοῦλες καὶ γιομάτες!

Εἶχε δίκιο νὰ παραπονεῖται ὁ Νοσταλγός. Τέτοια ἦταν ὁμῶς τοῦ Πάγκαλου τὰ γούστα...- Ληξιαρχικὰ Φεβρουαρίου 1926: Γεννήσεις 48, θάνατοι 20. Στὴν ἐποχὴ μας κινδυνεύουν ν' ἀντιστραφοῦν οἱ ἀναλογίαις.- Στὶς 10 Μαρτίου πέθανε ξαφνικὰ στὴν Κόνιτσα, ἀπὸ καρδιακὴ προσβολή, ὁ Μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Πανάρετος, ἄλλοτε βοηθὸς ἐπίσκοπος Δωδώνης. Εἶχε ἐνεργὸ ρόλο στὴν παράδοση τῶν Γιαννίνων ἀπὸ τὸν Ἑσπᾶτ πασά στὸν διάδοχο τότε Κωνσταντῖνο, καὶ κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς βενιζελοκρατείας. Μὲ τὸ διωγμὸ τοῦ Σπυρίδωνος διετέλεσε τοποτηρητῆς τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου τῶν Ἰωαννίνων, ἔχοντας τὴν ὑποστήριξιν τῶν βενιζελικῶν παραγόντων τῆς πόλης. Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ἔγραψε γιὰ τὸν Πανάρετο (13-6-26): Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν σεμνοτέρων μητροπολιτῶν, ἐξ ὧν ἐγνώρισαν οἱ μητροπολιτικοὶ θρόνοι τῆς Ἑπείρου.- Ἀνεχώρησεν δι' Ἀθήνας πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν νομικῶν του σπουδῶν ὁ Φοιβόληπτος συμπολίτης κ. Γεωρ. Βαβαρέτος, ἀφῆσας ἄφατον θλίψιν εἰς τὴν παρ' ἡμῖν φιλολογοῦσαν καὶ ποιητικίζουσαν εὐέλπιδαν νεολαίαν (Ἐλευθερία, 11-3-26).- Ἡ ἐφημερίδα Φιλελεύθερος σταμάτησε τὴν ἐκδόσιν τῆς (ἀρχῆς τοῦ δευτέρου δεκαήμερου τοῦ Μαρτίου). Τὸν ἐπικηδεῖο τῆς ἔγραψε ὁ Χρηστοβασιλῆς μὲ τὸ γνωστὸ στίλ του: Τὴν πρωΐαν τοῦ παρελθόντος Σαββάτου (10-3-25) παρέδωκε τὴν ὑστάτην του πνοὴν ὁ ἀγαπητὸς μας συνάδελφος «Φιλελεύθερος», ἰδὼν τὸ φῶς ἐνταῦθα πρὸ 65 ἡμερῶν. Ὁ μακαρίτης, σπέρμα ὦν βενιζελικόν, ἐκνοφορήθη ἐν τραχηλείῳ (Τραχήλῃς, πολιτευτῆς τῶν Φιλελευθέρων) γαστρί, καὶ ἐξεμαυεῦθη ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς γηραιᾶς συναδέλφου «Ἑπείρου», ἡ δὲ διαπαιδαγώγησις καὶ ἀνάπτυξις του ἀνετέθη εἰς τὸν Βορειοηπειρωτὴν συνάδελφον κ. Τηλ. Σιούτην, τελειόφοιτον τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ καὶ ἐπαγγελλόμενον τὸν βενιζελικόν, χάριν τῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ μακαρίτου. Ἡ κηδεῖα του ἐγένετο αὐθιμυρὸν ἐκ τῶν τυπογραφικῶν καταστημάτων τῆς συναδέλφου «Ἑπείρου», παρηκολούθησαν δὲ ἐν πένθει πάντες οἱ ἐνταῦθα συνάδελφοι καὶ οἱ τυπογράφοι τοῦ μακαρίτου. Τὰς ταινίας τοῦ φερέτρου ἐκράτουν ἀπαρηγόρητοι οἱ κ.κ. Φ(ίλιππος) Π(απαρροῦσης), Εὐθ. Τζάλλας, Δ. Πανίδης καὶ Τ. Σιούτης, τὸν ἐπικηδεῖον ἐξεφώνησεν ὁ διευθυντὴς τῆς «Ἑπείρου» Γ. Χατζηπελλερὲν καὶ

τὸν ἐπιτάφιον ὁ νεαρός συνάδελφος Σωτ. Ζοῦμπος, τὰ κηδευτικά ἔξοδα κατέβαλον οἱ τυπογράφοι τοῦ θανόντος, ὁ ἀρχισυντάκτης Σωτ. Ζοῦμπος, ὁ διευθυντής τοῦ τυπογραφείου «Δωδώνης» καὶ ὁ διευθυντής τῆς «Ἐλευθερίας» Χρ. Χρηστοβασίλης. Κατὰ τὴν ταφὴν ὁ Φ.Π. εἶπε: «Βάλτε μιὰ βαρεῖα πλάκα ἀπάνω του, διότι ἐνδεχόμενον νὰ βρυνκο-
λακιάσῃ... Τὰ ἐγκάρδια συλλυπητήριά μας εἰς τὸν σεβαστότατον φίλον μας κ. Ἀθανά-
σιον Τραχήλην, τὸν ἠθικὸν καὶ ὑλικὸν αὐτουργὸν τοῦ μακαρίτου. Γαῖαν ἔχοι ἐλαφρόν...»
Μιὰ ὠραία περιγραφή τῆς ζωῆς τὸ χειμῶνα στὰ Ζαγοροχώρια, τοῦ Ἀθαν. Οἰκονομίδη,
πρόεδρου τῆς Μπάγιας, δημοσίευσε (ἀπὸ 11-3-26 σὲ 4 συνέχεις) ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ. Τί-
τλος τῆς: Ἀπὸ τὴν Ἑπειρωτικὴν Ἑλβετίαν: Ὁ χειμὼν ἐν Ζαγορίῳ (Ρομαντισμοὶ-Ἀλπι-
νισμοὶ-Κυνηγητικαὶ περιπέτειαι).- Ἀπὸ τὴν Α.Δ.Χωροφυλακῆς Ἑπείρου ἀπαγορεύτηκε
κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν Ἀπόκρεω ἢ διὰ μεταμφιέσεων σατίρισις προσώπων δημοσίων
ὑπηρεσιῶν καὶ ἀνεγνωρισμένων σωματείων ἢ ὁργανώσεων.- Ἀριστεὺς τῶν γραμμάτων:
Ὁ συμπολίτης μας κ. Δημ. Χρηστίδης, ὑποστάς ἐξετάσεις ἐπὶ τῶν μαθημάτων τῆς Ἀνω-
τάτης Ἐμπορικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν, ἤρην ἐπιτυχίαν, κηρυχθεὶς ἀριστοῦχος.- Ἡ ἐξάπλω-
σις τῆς φυματίωσης ὑποχρέωσε τίς ὑγειονομικὰς ἀρχὰς νὰ συμβουλευθῶν τὸν κόσμον γιὰ
τὴν προφύλαξίν του: Ἐδιναν, λοιπόν, ὁδηγίαι, εἶδος δεκαλόγου, ὅπως: α) Μὴν πίνετε
ἄβραστον γάλα. Εἰς τὰ κοσμικὰ κέντρα ζητεῖται πάντοτε τὸ γάλα σὰς βραστόν, β) Μὴν
ἀγοράζετε, οὔτε νὰ δέχεσθε μεταχειρισμένα φορέματα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα, ἐκτός ἂν
ἔχουν ἀπολυμανθῇ. γ) Μὴν ἐνοικιάζετε σπίτι προτοῦ ἀπολυμανθῇ. δ) Μὴν κατοικεῖτε εἰς
ὑπόγεια ἀνήλια καὶ κακῶς ἀεριζόμενα. ε) Νὰ κοιμᾶσθε μὲ τὰ παράθυρα κατὰ τὸ δυνατόν
ἀνοικτά.

Η ἀρθρογραφία καὶ ὁ σχολιασμός τοῦ Γιαννιώτικου τύπου, δὲν περιο-
ρίζονταν μόνο στὰ θέματα ποὺ ἀναφέρθηκαν. Ἄν καὶ προκαλοῦσαν
ἐντονους διαξιφισμοὺς μεταξὺ τῶν ἐφημερίδων, ἦταν στὴν οὐσία δευτερεύ-
ουσας σημασίας. Τὰ μεγάλα καὶ χρονίζοντα θέματα ἦταν ἡ ληστεία, ἡ ἀδια-
φορία τοῦ κράτους γιὰ τὴν Ἑπειρο, οἱ ἐλληνοαλβανικὲς σχέσεις, ποὺ
εἶχαν ἄμεσο ἀντίκτυπο στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Ἑπείρου, ἡ οἰκονομικὴ
κρίσις κ.ἄ. Καὶ βέβαια, οἱ πολιτικὲς ἐξελίξεις ἐπianaν ἀρκετὸ χῶρο στίς
στήλες τους.

Ἡ ληστεία ἐξακολουθοῦσε νὰ βρίσκεται σὲ ἔξαρση, παρὰ τίς κάποιες
ἐπιτυχίες τῶν καταδιωκτικῶν ἀρχῶν. Οἱ ἀπαγωγὲς πολλαπλασιάζονταν,
οἱ οἰκογένειες τῶν συλλαμβανόμενων δὲν ἦταν σίγουρες γιὰ τὴν τύχη τῶν
ἀνθρώπων τους. Τὸ δεῦτερο δεκαήμερο τοῦ Φεβρουαρίου βρέθηκε σὲ μιὰ
σπηλιά, ἀνάμεσα στὰ χωριά Γουλιάδες καὶ Μουλιανά, τὸ πτώμα τοῦ Στε-
φάνου Τσελίκη, εἶχε ἀπαχθεῖ καὶ δολοφονηθεῖ ἀπὸ τοὺς ληστές. Οἱ ἀνα-
κρίσεις ἔφεραν σὲ φῶς ἀπίστευτα πράγματα καὶ ἐμφάνιζαν τὴν αἰχμαλω-
σία καὶ τὸ φόνο σὰν μιὰ μυθιστορηματικὴ ὑπόθεση. Σ' ὅλα αὐτά, ἔγραφαν
οἱ ἐφημερίδες, ἐνέχονταν καὶ πρόσωπα ἀνώτερα πάσης ὑποψίας. Γενικὰ
πιστευόταν ὅτι πρόκειται γιὰ ὁργανωμένη σπεῖρα, ποὺ εἶχε συμμαχήσει μὲ
τὸν ἀρχιλήσταρχο Τσόγκο. Ποιὰ ἦταν τὰ μέλη τῆς ἀνώτερης κάθε ὑποψίας
σπεῖρας, δὲ νομίζω ν' ἀποκαλύφτηκε ποτέ. Κάποιο φῶς ρίχτηκε κατὰ τὴ
δίκη γιὰ τὴ μεγάλη ληστεία τῆς Πέτρας, ὅχι ὅμως πολὺ. Ἡ ἀντικατάσταση
τοῦ συνταγματάρχου Ἀντωνιάδη, ἀπὸ τὸν ὁμοιόβαθμό του Δ. Γάσπαρη, στὴ

θέση τοῦ Α.Δ. Χωροφυλακῆς Ἡπείρου, ἐξακολουθοῦσε νὰ σχολιάζεται δυσμενῶς ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες. Ἐλάχιστο χρόνο εἶχε μείνει ὁ πρῶτος στὴν πόλιν δὲν πρόλαβε νὰ δείξει τὶς ἱκανότητές του. Στὸ μεταξὺ οἱ ἐπικηρυγμένοι ληστὲς Τάσης Ζῆντρος καὶ Νάκης Σιούτης (εἶχαν διαπράξει τὶς ληστείες τῶν αὐτοκινήτων στὶς Καρυές, στὴ Δοβρά, στὴν Πετσάλη, στὸ Μαυροβούνι (μὲ φόνο), στὸ Παλιοσέλι, στὸν Ξηρόβαλτο καὶ εἶχαν ἀπαγάγει τὸ παιδί τοῦ Μέντζιου ἀπὸ τὸ Πωγώνι), στὴν προσπάθειά τους νὰ ξαναμποῦν στὸ ἐλληνικὸ ἔδαφος ἀπὸ τὴν Ἀλβανία, ὅπου εἶχαν καταφύγει - τότε οἱ Ἀλβανοὶ δὲν τοὺς παρέδωσαν, ἰσχυρίστηκαν ὅτι ἦταν Ἀλβανοὶ ὑπῆκοοι- πιάστηκαν ἀπὸ τὶς ἀρχὲς Προκάλυψης. Ὅπως σημείωνε σὲ ἐπιστολή του (Ἐλευθερία, 4-3-26) ὁ διοικητὴς τοῦ VIII συνοριακοῦ τομέα ταγματάρχης Ἡλ. Λουτσάρης, οἱ ἐν λόγω λησταὶ καὶ ἄλλοι καταδιωκόμενοι, ἐτρομοκράτουν τὴν Ἡπειρον ἐπὶ δεκαετίαν καὶ ὅτε ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν καταδιωκτικῶν ἀποσπασμάτων εὗρισκον ἄσυλον εἰς τὸ ἀλβανικὸν ἔδαφος. Αὐτὴ τὴ φορὰ οἱ Ἀλβανοὶ, παρέδωσαν στὰ ἐλληνικὰ φυλάκεια καὶ τὰ 250 πρόβατα ποὺ εἶχαν πάρει ἀπὸ τὸν Ξηρόβαλτο οἱ ληστὲς, ἄλλες φορὲς δὲν τὸ ἔκαναν. Ἡ ἀπόφασί τους χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τὸ γιαννιώτικο τύπο ὡς *δειγμα καλῆς διαθέσεως καὶ εὐλκρινείας*.

Ὅπως ἐκτενέστερα ἀναφέρθηκε στὸν Ε' τόμο, οἱ ἀγρότες τῆς ὑπαίθρου δὲν ὑπέφεραν μόνον ἀπὸ τοὺς ληστὲς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν ὑπερβάλλοντα ζῆλον καὶ τὶς αὐθαιρεσίες τῶν ἀποσπασματάρχων. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς, ὁ ἀνθυπομοίραρχος Δ. Ἀρβανίτης εἶχε συλλάβει 9 κατοίκους ἀπὸ τὰ Μουλιανὰ -ἐκεῖ κοντὰ εἶχε βρεθεῖ τὸ πτώμα τοῦ Τσελίκη καὶ προφανῶς οἱ συλλήψεις εἶχαν σχέση μὲ τὴ δολοφονία- καὶ τοὺς ὁδήγησε στὰ Γιάννινα μισοπεθαμένους ἀπὸ τὰ ἀποσπασματάρχικα βασανιστήρια. Ὁργισμένος ὁ Χρηστοβασίλης (Ἐλευθερία, 1-3-26) ζητοῦσε: *Ἐν ὀνόματι τῶν Δικαίων τοῦ Ἀνθρώπου καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ καταδυναστευομένου Ἡπειρωτικοῦ Λαοῦ ἀπὸ τὴν ἀποσπασματάρχικαν, ζητοῦμεν, ἐν ἡμέραις Παγκάλου, τοῦ ἀνορθωτοῦ, τὴν ἀμείλικτον τιμωρίαν τοῦ περὶ οὗ πρόκειται ἀποσπασματάρχου καὶ παντὸς παρεκτρεπομένου ἀποσπασματάρχου, μεταβαλλομένου εἰς τυραννίσκον!* Μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες ἡ Ἐλευθερία (8-3-26) πανηγυρίζε γιὰ τὴ δικαίωση τῶν ἀγώνων τῆς. *Ὁ τυραννίσκος τῶν περὶ τὰ Πέντε Πηγὰδια χωρίων ἀποσπασματάρχης ἀνθυπομοίραρχος Ἀρβανίτης μετετέθη εἰς Ἀκαρνανίαν, οἱ δὲ ἀχθέντες παρ' αὐτοῦ εἰς τὰς ἐνταῦθα φυλάκας, εἰς Ἀνωγίτης καὶ ἐννέα Μουλιανίτες, ἀφέθησαν ἐλεύθεροι...* Ἐν μέγα εὖγε εἰς τὴν Στρατιωτικὴν μας Δικαιοσύνην.

Ὅστερα ἀπὸ λίγες μέρες δικαιολογημένα οἱ καταδιωκτικὲς ἀρχὲς δέχονταν ἐπαίνους γιὰ τὴν ἐξόντωση τῶν ἐπικηρυγμένων ληστῶν Καραπάνου καὶ Σταύρου, ἀπὸ τοὺς πρὸ ἐπικίνδυνους τῆς περιοχῆς. Μετὰ μεγάλης χαρᾶς καὶ ἱκανοποιήσεως -ἔγραφε ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ- ἠκούσθη χθὲς (13 Μαρτίου) ἡ ἐξόντωση τῶν δύο ἐπικηρυγμένων περιφήμων ληστῶν Καρα-

πάνου και Σταύρου γενομένη πλησίον τῆς Βούλιστας Παναγιᾶς. Διὰ τοῦ φόνου τῶν δύο τούτων ληστῶν ἀνεκουφίσθη ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια. Θεωρεῖται δὲ βέβαιον, ὅτι μετὰ τὴν ἐξόντωσιν τῆς συμμορίας ταύτης καὶ ἡ ληστοσυμμορία τοῦ Τσόγκου θὰ ἐκλείψῃ. Σχετικὰ μὲ τὶς συνθήκας κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐγινε ὁ φόνος τῶν ληστῶν, ὁ πρόεδρος τῆς Βούλιστας Παναγιᾶς Χρ. Κύρκος τηλεγραφοῦσε τὰ ἑξῆς: Στὶς 9 ἡ ὥρα, τῆς 13 Μαρτίου, τὰ καταδιωκτικὰ ἀποσπάσματα τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Παναγ. Περιστέρη καὶ τοῦ ἰδιώτη Εὐθυμίου Ρέτζου (εἶχαν βάλει τὸ λύκο νὰ φυλάει τὰ πρόβατα. Πάντως τῇ συμμετοχῇ τους καὶ τὴν ἐπιτυχίᾳ τῆς ἐπιχείρησης οἱ Ρετζαῖοι τὴν ἐκμεταλλεύτηκαν μὲ τὸ παραπάνω. Ἔτσι, χωρὶς νὰ τοὺς ὑποψιάζεται κανένας πιά, προετοίμασαν τὴ μεγάλη καὶ αἱματηρὴ ληστεία τῆς Πέτρας...) ἤρθαν σὲ ἐπαφὴ καὶ συμπλοκὴ μὲ τὴ ληστοσυμμορία, ποὺ ἔχασε τοὺς δυὸ ἀρχηγούς της. Τὰ ἀποσπάσματα βοήθησαν ἀποτελεσματικὰ καὶ κάτοικοι τῆς περιοχῆς. Ἡ κοινότης Βούλιστα Παναγιᾶ μετὰ τῶν πέριξ χωριῶν πανηγυρίζει. Οἱ κεφαλὲς τῶν δυὸ ληστῶν, κατὰ τὰ εἰωθότα, μεταφέρθηκαν στὰ Γιάννινα καὶ ἐξετέθησαν εἰς κοινὴν θέαν ἔξωθι τοῦ Ἀρχηγείου Χωροφυλακῆς. Ὁ Ἡπειρωτικὸς τύπος ἐπλεξε ἐγκώμια πρὸς τὶς καταδιωκτικὰς ἀρχὰς γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τους. Ἀνυπόκριτον εὔγε, τιλοφοροῦσε ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ τὸ ἄρθρο της. Τὸ Κράτος προχθὲς -σημείωνε- διὰ τῆς ἐξοντώσεως τῶν δυὸ ληστῶν ἤρε ἓνα θρίαμβον. Κατωρθώθη ἐπὶ τέλους νὰ ἐπιβληθῇ ὁ νόμος καὶ αἱ μέχρι σήμερον κατεχόμεναι παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἐνδείξεις πείθουν ὅτι πολὺ συντόμως ἡ Ἡπειρος θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ληστοκρατείαν. Δυστυχῶς ἦταν πολὺ ἔνωρίς ἀκόμα γιὰ τόσο αἰσιόδοξες προβλέψεις. Ἀνάλογα ἐγκώμια ἔγραψαν ὁ Κῆρυξ καὶ ἡ Ἡπειρος, πλὴν τῆς Ἐλευθερίας, ἡ ὁποία μόνον τὸ τηλεγράφημα τοῦ προέδρου τῆς Βούλιστας Παναγιᾶς δημοσίευσε. Ἐκεῖνο ποὺ ἀπέτρεψε τὸ Χρηστοβασίλη ν' ἀπονεύμει τὸν ἐπαινο στὶς καταδιωκτικὰς ἀρχὰς, ἦταν ἡ συμμετοχὴ τῶν Ρετζαίων στὰ ἀποσπάσματα, ποὺ καταταυραννοῦσαν τώρα τοὺς χωρικοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ κράτους. Ποτὲ ὁ Χρηστοβασίλης δὲν πίστεψε στὴν εἰλικρινὴ μεταμέλειά τους, τὰ γεγονότα ποὺ ἐπακολούθησαν τὸν δικαίωσαν.

Γιὰ τὸ Χρηστοβασίλη ἓνα ἀπὸ τὰ κυριότερα θέματα ἀρθρογραφίας αὐτῇ τὴν ἐποχῇ ἦταν ἡ ἐλάχιστη προσοχὴ ποὺ ἔδειχνε τὸ κράτος γιὰ τὴν Ἡπειρο, γιὰ τὰ βάσανα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ἑξαιτίας τῆς ληστοκρατίας καὶ ἀποσπασματοκρατίας, καὶ ἡ ὑποτίμηση τοῦ Ἡπειρωτικοῦ ὀνόματος. Τὸ κράτος συμπεριφερόταν πολλὰς φορὲς στοὺς Ἡπειρώτες σὰ νὰ ἦταν πολῖτες δεύτερης κατηγορίας, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, ἔδειχνε κάποτε πὼς δὲν ἦταν κράτος ἐλληνικόν, ἀλλὰ διάδοχος κατάστασις τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας. Εἶναι ἐνδεικτικοὶ οἱ τίτλοι τῶν σχετικῶν ἀρθρῶν του καὶ προεικάζουν τὸ περιεχόμενό τους. Οἱ Ἑλληνοραγιάδες τῆς Ἡπείρου μας (1-3-26). Καὶ πάλιν περὶ τῶν Ἑλληνοραγιάδων ἡμῶν Ἡπειρωτῶν (4-3-26). Οἱ Παλιοῖοι Ἡπειρώτες! (15-3-26).

Λίγες μέρες μετά την εξόντωση των δυο ληστών, ο Α.Δ.Χ. Ἡλείου, συνταγματάρχης Δ. Γάσπαρης κυκλοφόρησε μακροσκελέστατη ἀνακοίνωση πρὸς τὸν Ἑπειρωτικὸν λαόν, δημοσιεύτηκε καὶ σὲ μερίδα τοῦ τύπου. Προλογικὰ ἀνέφερε: *Ἡ μέχρι τοῦδε ἀσκηθεῖσα τακτικὴ τῆς μετ' ἐπιεικείας ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ πραγματικῶς σκληροῦ νόμου περὶ καταδιώξεως τῆς ληστείας, παρὰ τὰς προσδοκίας δὲν ἐπέφερεν τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα. Ἐκ τῆς αἰτίας δ' αὐτῆς ἤχθην εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τούτου πρὸς πάταξιν τῆς ληστείας, ἥτις βαθείας τὰς ρίζας ἔχει ἐν Ἡείρῳ. Στὴ συνέχεια ὑπενθύμιζε τὶς διατάξεις τοῦ νόμου καὶ τὶς κυρώσεις κατὰ τῶν χωρικῶν ποὺ βοηθοῦσαν τοὺς ληστές καὶ ἀρνοῦνταν νὰ δώσουν πληροφορίες στὶς καταδιωκτικὰς ἀρχάς, τὶς ὑποχρεώσεις τῶν προέδρων τῶν κοινοτήτων, τῶν ἀγροφυλάκων καὶ τῶν ποιμένων νὰ εἰδοποιοῦν ἀμέσως τὴν ἀστυνομία γιὰ τὴν ἐμφάνιση ληστών καὶ τὶς ποινὲς ποὺ πρόβλεπε ὁ νόμος. Ἐλεγε μάλιστα σ' ἓνα σημεῖο: Ἄν καὶ αἱ ἐπιβαλλόμεναι ποιναὶ καὶ τὰ ληπτέα μέτρα κατὰ τῶν παραβατῶν εἶναι αὐστηρά, δὲν θ' ἀρκεσθῶ εἰς ταῦτα μόνον, ἀλλὰ θὰ προτείνω εἰς τὴν κυβέρνησιν, ὅπως πραγματοποιήσῃ εἰς ἀπόφασιν τὴν σκέψιν τῆς ὁμαδικῆς ἐκτοπίσεως τῶν χωρίων ἐκείνων, ἅτινα κατέστησαν ἐστία ληστών, εἰς Θράκην καὶ τὴν μεταφορὰν εἰς ταῦτα προσφύγων. Ἐκτόπιση τοῦ πληθυσμοῦ ὁλόκληρων χωριῶν... Πουθενὰ ἀλλοῦ δὲν εἶχε γίνει κάτι τέτοιο. Εἶχε δίκιο ὁ Χρηστοβασίλης νὰ διαμαρτύρεται γιὰ τὴ σκληρὴ συμπεριφορὰ τοῦ κράτους ἀπέναντι τῶν Ἑπειρωτῶν. Γιαυτὸ καὶ δὲ δημοσίευσε τὴν ἀνακοίνωση τοῦ Γάσπαρη, οὔτε τὴ σχολίασε. Ἀντίθετα ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ συνιστοῦσε στοὺς Ἑπειρώτες συμμόρφωση πρὸς τὸ περιεχόμενό της καὶ συνηγοροῦσε μὲ τὴν τοποθέτηση ὡς ἀποσπασματάρχη τοῦ Π. Περιστέρη, γνώστη τῶν συνθηκῶν ζωῆς τῆς περιοχῆς, τῆς ληστοτόκου καὶ ληστοτρόφου, ὅπως εἶχε χαρακτηριστεῖ. Στὸ μεταξὺ οἱ συλληφθέντες ἐπικηρυγμένοι ληστές Τάσης Ζῆντρος καὶ Νάκης Σιούτης ἀπὸ τὸ Μετζίτι, πέρασαν γρήγορα ἀπὸ Στρατοδικεῖο, καταδικάστηκαν σὲ θάνατο καὶ τὴν 1η Ἀπριλίου ἐκτελέστηκαν στὸν Ἀκραῖο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ὁ λήσταρχος Τσόγκος, γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ τὸ φόνο τοῦ Καραπάνου μπῆκε τὸ βράδυ τῆς 14ης Ἀπριλίου στὸ χάνι τῆς Βούλιστας Παναγιᾶς καὶ ἔκοψε τὸ αὐτὶ τοῦ χατζῆ Γάκη Μαρή, γιατί, ὅπως ἔλεγε, πρὸδωσε τὸν Καραπάνο. Τὸ ἴδιο ἔκανε καὶ στὸ Τσαγκαρόπουλο, στίς 17, ἔκοψε τὸ αὐτὶ ἄλλου χωρικοῦ γιὰ τὸν ἴδιο λόγο. Τὰ δυὸ αὐτιά κάρφωσε σ' ἓνα δέντρο μὲ τὴν ἐπιγραφή: *Ἐτσι τιμωροῦνται οἱ προδότες.**

Τὸ αὐστηρὸ μήνυμα τοῦ Α.Δ.Χ. Ἡλείου Δ. Γάσπαρη γιὰ τὴν ἐπιβολὴ σκληρῶν μέτρων πρὸς ὅσους ὑπέθαλπαν τὴ ληστεία εἶχε καὶ τὶς παρενέργειές του. Δὲν ἦταν μόνον οἱ ἀποσπασματάρχες ποὺ σκλήρυναν τὴ στάση τους, ἐπηρεάστηκαν ἀπὸ τὸ περιεχόμενό του καὶ οἱ ἀστυνομικοὶ σταθμάρχες. Στὰ Ἄνω Σουδενὰ τοῦ Ζαγοριοῦ ὁ ἀστυνομικὸς σταθμάρχης ἀπηύθυνε πρὸς τὰ κοινοτικά συμβούλια τῆς περιφερείας του, τὸ ἀκόλουθον

μπουγιουρντί πού θά ἐξήλεον καί οἱ Τοῦρκοι ἀστυνομικοὶ σταθμάρχαι: Γνωστοποιῶ ὑμῖν ὅτι τοῦ λοιποῦ ὑπεύθυνοι ἀπέναντι τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς διὰ πᾶσαν ζωοκλοπὴν εἶναι οἱ κοινοτικοὶ πρόεδροι, οἵτινες θά ὑποχρεοῦνται ὑπ' αὐτῆς εἰς τὴν ἀποζημίωσιν παντὸς ζημιωθέντος κατοίκου τῆς περιφερείας του, θά εἰσπράττωσι δὲ τὸ καταβλητέον χρηματικὸν ποσὸν ὑπὸ τῶν προσώπων ἐκείνων, ἅτινα ὑπὸ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς θά θεωρῶνται ὑποπτοὶ ζωοκλοπῆς καὶ κατὰ τρόπον καθορισθησόμενον ὑπ' αὐτῆς ὡς παραστῇ ἀνάγκη. (Ἐλευθερία, 12-4-26). Τὸ ἔγγραφο σημείωνε ὁ Χρηστοβασίλης, καταργεῖ ὅλους τοὺς νόμους τοῦ κράτους κι ὅλες τὶς ἀρχές. Οἱ προϋστάμενοί του ἄς διδάξουν τὸν ἀστυνομικὸ σταθμάρχη ὅτι οἱ ὑπενωματάρχες δὲν κάνουν νόμους ὅσον γενναῖοι καὶ ὑψηλοὶ ἂν εἶναι.

Τὸ ἀναγκαστικὸ δάνειο, στὸ ὁποῖο ὑποχρεώθηκε νὰ καταφύγει ὁ Πάγκαλος, γέμισε προσωρινὰ τὰ ἄδεια δημόσια ταμεῖα, δὲν ἔβγαλε ὅμως τὴ χώρα ἀπὸ τὸ οἰκονομικὸ ἀδιέξοδο. Ἡ δυσαρέσκεια ἐναντίον του μεγάλωνε, γινόταν ἀκόμα ἐντονότερη, ἀπὸ τὴ συσπείρωση τῶν δημοκρατικῶν κομμάτων, στὰ ὁποῖα προσχώρησε καὶ ἡ ἡγεσία τῶν ἀντιβενιζελικῶν. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ ἀντιβενιζελικοῦ κόσμου, ἀντίθετα, ἔμεινε προσηλωμένη στὸν Πάγκαλο -πίστευε ὅτι τὸν εἶχε ἀπελευθερώσει ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ βενιζελικοῦ κράτους- γι'αὐτὸ καὶ κατέκρινε τὴν ἡγεσία, ἔλεγε πὼς τὸν πρόδωσε, συμμαχώντας μετὰ τοὺς βενιζελικοὺς (Ἐλευθερία, ἄρθρα Χρηστοβασίλη *Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ*, *Οἱ νάνοι*, 22 καὶ 24-4-26). Ἐκτὸς τοῦ πολιτικοῦ κόσμου καὶ μεγάλος ἀριθμὸς ἀξιωματικῶν ἐπιδίωκε τὴν ἀνατροπὴ τοῦ Πάγκαλου, γι'αὐτὸ καὶ τὰ κινήματα διαδέχονταν τὸ ἓνα τ' ἄλλο. Τὸ τελευταῖο κίνημα ἦταν ἔτοιμο νὰ ἐκτραγεῖ στὶς 18 Φεβρουαρίου, οἱ πληροφοριοδότες ὅμως τοῦ Πάγκαλου τὸν εἰδοποίησαν ἔγκαιρα καὶ συνέλαβε τὴν ἡγεσία τοῦ κινήματος, πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς (Κονδύλη, Γέροντα, Διάμεση, Παπαναστασίου, Καφαντάρη, Βεντήρη, Σπαῆ, Γύπαρη, Λουκίδη) καὶ τοὺς ἐξόρισε στὴ Σαντορίνη. Ὁ ἀντιβενιζελικὸς τύπος τῆς Ἀθήνας ἀρχισε μιὰ ἐπιθετικὴ ἀρθρογραφία ἐναντίον τῶν συλληφθέντων, πού ἐπεκτάθηκε καὶ στὴν ἐπαρχία. Στὰ Γιάννινα ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, ἀπηχώντας τὶς ἀπόψεις τῶν δημοκρατικοφιλελευθέρων, καταφερόταν ἐναντίον τῆς *Ἡπείρου* καὶ τῆς *Ἐλευθερίας*, οἱ ὁποῖες, γιὰ νὰ ἐκμεταλλευστοῦν κομματικὰ τὴν ὑπόθεση, ἀκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῶν ὁμόφρονων τῆς Ἀθήνας. Τὶς δυὸ ἀντιβενιζελικὲς ἐφημερίδες ἀκολούθησε καὶ ὁ ἀπεμπολήσας τὰς ἀρχάς του «*Κῆρυξ*», ὁ ὁποῖος, ἀνάμεσα στ' ἄλλα εἶχε γράψει πὼς ἡ ἐπανάστασις τοῦ Λεοναρδοπούλου ὑπῆρξε τιμία καθὼς καὶ ὅτι ἓνας πολιτικὸς κόσμος (οἱ Φιλελεύθεροι) μὴ διακριθεὶς διὰ τὸν σεβασμὸν του πρὸς τὴν πολιτικὴν γαλήνην τῆς χώρας, θέλει νὰ ἐξακολουθῇ μία κατάστασις συντρίψασα τὴν Ἑλλάδα. Ἐπρεπε, παρατηροῦσε ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, (28-2-26) νὰ μὴ γίνῃ κομματικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν συλλήψεων, ἀφοῦ κι ὁ

ἴδιος ὁ Πάγκαλος εἶχε δηλώσει ὅτι δὲν πίστευε στὴν ἐνοχὴ τῶν συλληφθέντων. Παρόλα αὐτὰ οἱ προανακρίσεις συνεχίστηκαν, μὲ μεταφορὰ τῶν συλληφθέντων στὴν Ἀθήνα, κι ἀποφασίστηκε νὰ παρεπεμφθοῦν σὲ δίκη 12 ἀπ' αὐτούς. Βέβαια, μὲ τὴν ἐπαναστατικὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ εἶχε δημιουργηθεῖ σὲ βάρος τοῦ Πάγκαλου, δὲν ἦταν δυνατό νὰ γίνεи λόγος γιὰ ἐκλογὲς νομαρχιακῶν συμβουλίων· ἀναβλήθηκαν μὲ τὴ δήλωση ὅτι τὰ πρῶτα νομαρχιακὰ συμβούλια θὰ διορίζονταν ἀπὸ τὴν κυβέρνηση.

Παράλληλα μὲ τὴν ἐξουδετέρωση τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων ἡ κυβέρνηση ἄρχισε ἄγριο διωγμὸ ἐναντίον τῶν κομμουνιστῶν, μὲ ἀθρόες συλλήψεις καὶ κατηγορίες γιὰ ἀνάμιξη σὲ κατασκοπευτικὲς δραστηριότητες τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος (ἔδινε -ἔλεγαν- πληροφορίες σὲ διπλωματικὸ ὑπάλληλο τῆς ρωσικῆς πρεσβείας), καθὼς καὶ δημοκρατικῶν δημοσιογράφων καὶ πολιτικῶν. Ἀπαγορεύτηκε ἡ κυκλοφορία τῆς ἐφημερίδας *Δημοκρατία*, ὑπηρετοῦσε, ἔλεγαν οἱ κυβερνητικοί, τοὺς σκοποὺς τῶν κομμουνιστῶν κι ὁ διευθυντής της Δημ. Πουρνάρας κλείστηκε στὶς φυλακὲς μὲ τὴν κατηγορία τῆς *ἐσχάτης προδοσίας*. Ὁ Χρηστοβασίλης στὴν *Ἐλευθερία* (25-2-26) ἔγραψε ἄρθρο ἐναντίον τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ ἐξέφραζε τὴν ἀπορία του γιὰ τὸ ἀρχὲς τῆς πόλης δὲν ἔπαιρναν μέτρα ἐναντίον τῶν κομμουνιστῶν. *Διὰ τί ὁμως; ἀναρωτιόταν. Διὰ τί αὐτὴ ἡ ἀνεκτικότης τῶν ἐν Ἰωαννίνοις ἀρχῶν; Μήπως θέλουν νὰ ἰδοῦν καμμίαν δυναστικὴν ἀπόπειραν πρῶτον καὶ εἶτα νὰ ἐνεργήσουν; Ἀπαιτοῦμεν τὴν ἄμεσον ἀπομάκρυνσιν τῶν προπαγανδιστῶν τοῦ κομμουνισμοῦ ἐκ τῆς πόλεώς μας, τοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ ζητήσῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀνδρέα Βενέτη καὶ τοῦ Πέτρου Μπάμπου, οἱ ὅποιοι ἐπὶ τέλους ἔχουν καὶ οἰκογένειαν καὶ θρησκείαν καὶ ἐλληνικὴν φιλοπατρίαν, ἀλλ' εἰς ἄλλους, οἱ ὅποιοι στεροῦνται τούτων. Ποιοὺς ἐννοοῦσε, ἄγνωστο. Πάντως, γιὰ νὰ μὴ φανεῖ ὅτι οἱ ἀρχὲς τοῦ νομοῦ ἀδρανοῦσαν, τὶς ἴδιες μέρες ἀνακοινώθηκε ὅτι στὸ Καλμπάκι εἶχαν κατασχεθεῖ ἀρκετὰ φυλλάδια κομμουνιστικῆς ἐπιθεωρήσεως, βιβλία κομμουνιστικά καὶ χειρόγραφα (*Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, 23-2-26).*

Ἡ πολιτικὴ ἀστάθεια, παρὰ τὴ δικτατορικὴ διακυβέρνηση τῆς χώρας, ὁδηγοῦσε σὲ συνεχεῖς ἀλλαγὲς ἀποφάσεων καὶ σφάλματα. Ἡ ἄρση τοῦ ἐνοικιοστασίου π.χ. ἀποτελοῦσε ἐνδεικτικὸ παράδειγμα. Μετὰ τὴν καθολικὴ ἀντίδραση τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου (ἐντονες καὶ ποικίλες ἦταν καὶ οἱ ἀντιδράσεις τῶν ἐμπόρων τῶν Γιαννίνων) ἡ κυβέρνηση ἀναθεώρησε τὶς ἀπόψεις της, ἔδωσε ὑποσχέσεις γιὰ ἀναστολή, γρήγορα ὁμως ξαναγύρισε στὶς πρῶτες ἀποφάσεις της. Ἡ ἐμπορικὴ συμφωνία, ἐξάλλου, μὲ τὴν Ἀλβανία, ἐνῶ στὴν ἀρχὴ χαιρετίστηκε ὡς καλὸς οἰωνὸς γιὰ τὴ σύσφιγξη τῶν σχέσεων τῶν δύο χωρῶν καὶ ἐκφράστηκε ἔπαινος στὸν Πάγκαλο γιὰ τὴν καθιέρωση ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδας ἀλβανικῆς πολιτικῆς (*Ἐλευθερία* 15-2-26) ἀποδείχτηκε τελικὰ ὅτι ἦταν ἐπιζήμια, γιὰ τὴν Ἰταλία εἶχε συνάψει γρηγορότερα σύμβαση μὲ τὴν Ἀλβανία, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τὰ εἰσαγό-

μενα από την Ιταλία προϊόντα θα φορολογούνταν τρεις φορές λιγότερο από τα αντίστοιχα ελληνικά. Οὕτω τὸ ἑλληνικὸν καὶ κυρίως τὸ Ἑπειρωτικὸν ἐμπόριον θὰ εὐρίσκεται ἐν λίαν μειονεκτικῇ θέσει ἀπέναντι τοῦ Ἰταλικοῦ τοιούτου καὶ δὲν θὰ δύναται οὔτε πρὸς στιγμὴν νὰ δεχθῇ τὸν συναγωνισμόν (Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, 13-3-26, ἄρθρο μὲ τίτλο: Τῆς ραθυμίας συνέπεια).

Ὁ πρῶν φιλελεύθερος βουλευτὴς Π. Μπέμπης διορίστηκε νομάρχης Πρέβεζας, εἶχε συμφιλιωθεῖ μὲ τὸ καθεστὼς τοῦ Πάγκαλου.- Ἀρραβῶνες: Βασίλειος Παπαδημητρίου, ἐπιθεωρητὴς Γεωργίας καὶ Εὐθαλία Κουταβέλη, ἔδωσαν ἀμοibaία ὑπόσχεσιν γάμου. Τὰ συγχαρητήρια στὶς ἐφημερίδες πολλὰ.- Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ διαμαρτυροῦταν γιὰ τὴν ἀπόλυση Ἑπειρωτῶν ἀπὸ τὸ Δημοκρατικὸ τάγμα τῆς Φρουρᾶς Ἰωαννίνων, διαδιδόταν μάλιστα ὅτι ἐπρόκειτο νὰ διαλυθεῖ. Ὁ συνταγματάρχης Ναπολέον Ζέρβας τηλεγραφοῦσε ὅτι τὸ τάγμα θὰ παρέμεινε καὶ θὰ κατατάσσονταν σ' αὐτὸ Ἑπειῶτες.- Ἐπικριτικὰ σχόλια δέχτηκε ὁ νομάρχης Π. Κουγιτέας -ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες μόνον ὁ Κῆρυξ ἐπέμενε νὰ τὸν στηρίζει- γιὰ τὴν ἀπαίτησή του, νὰ προσέλθουν οἱ καλούμενοι (ἀρχές, ἐκπρόσωποι σωματείων κλπ.) στὴ δοξολογία τῆς 25ης Μαρτίου ἐν ἐπισήμῳ περιβολῇ.

Ὁ δάσκαλος Νεγάδων Γεώργιος Σωτήρης, μὲ τὴ γυναῖκα του καὶ τὸ Χρῆστο Σούλη.

Νοσταλγεῖ φαίνεται -σημείωνε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ- τὴν ἐποχὴν τῶν διακρίσεων, στενοχωρούμενος διὰ τὴν σημερινὴν ἰσοπέδωσιν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Ὅστερα ἀπὸ λίγες μέρες, καὶ πρὸς μεγάλη λύπη τοῦ Κήρυκος, ἡ κυβέρνησις, ἀναγνωρίσασα τὸ δίκαιον παράπονον τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ, ἀπῆλλαξε τῶν καθηκόντων του τὸν νομάρχην.- Ἀπὸ τὴν πολὺπαθη ἱστορία τοῦ Κάστρου: Νέος βανδαλισμὸς ἐπεχειρήθη νὰ διαπραχθῇ προχθές (23-3-26) κατὰ τοῦ ἱστορικοῦ τῆς πόλεώς μας φρουρίου. Στρατιῶται ἐθεάθησαν ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν Σκάλαν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου κρημνίζοντες. Τὸ γεγονὸς συνετάραξε πολλοὺς συμπολίτας μας, οἵτινες ἔσπευσαν νὰ διαμαρτυρηθῶσι πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς μεραρχίας στρατηγὸν κ. Διαλέτην. Πλὴν δὲ τούτου καὶ ὁ Δῆμος δι' ἐγγράφου του ἔσπευσε νὰ καταγγείλῃ τὴν πράξιν καὶ νὰ παρακαλέσῃ ὅπως σταματήσῃ ὁ βανδαλισμὸς. Μὲ ἐπέμβαση τοῦ στρατηγοῦ ἡ καταστροφὴ σταμάτησε. Κατὰ τὰ τέλη Μαρτίου ἡ Ὁμοσπονδία ἐπαγγελματιῶν Ἰωαννίνων, μὲ αἴτησή της, ἐξαιτίας τῆς ἄρσης τοῦ ἐνοικιοστασίου καὶ τῆς στενότητος ἐπαγγελματικῆς στέγης, ζήτησε νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ἀνέγερσις

καταστημάτων γύρω από τὸ Κάστρο.- Ἡ βελτίωση τῶν ἑλληνοαλβανικῶν σχέσεων ἐπισημοποιήθηκε μετὰ τὸ διορισμὸν προξένου τῆς Ἀλβανίας στὰ Γιάννινα. Ὡς γενικὸς προξένος τοποθετήθηκε ὁ Ρεμισὴ βέης Μουσταφᾶ, *μνηστήρ τῆς ἀδελφῆς τοῦ προέδρου τῆς Ἀλβανικῆς δημοκρατίας Ἀχμέτ μπέη Ζώγου*. Τὸ προξενεῖο ἐγκαταστάθηκε στὴν ὁδὸ Μανωλιάσσης καὶ ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ ἀπὸ 11-4-26.- Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἔφτασε στὰ Γιάννινα καὶ ὁ νέος Γενικὸς προξένος τῆς Ἰταλίας ἱππότης Γκαετάνο Βεκκιότι. Ἦταν ὁ πρῶτος ἰταλὸς προξένος μετὰ τὴν ψύχρανση τῶν ἑλληνοἰταλικῶν σχέσεων, ἐξαιτίας τῆς δολοφονίας τοῦ στρατηγοῦ Tellini καὶ τῆς κατάληψης τῆς Κέρκυρας. Ἡ ταυτόχρονη, σχεδόν, ἄφιξις στὰ Γιάννινα τῶν δυὸ Γενικῶν προξένων, δὲν ἦταν ἄσχετη. Ἡ Ἀλβανία τὴ χρονιά αὐτὴ θὰ γινόταν στὴν πραγματικότητα προτεκτοράτο τῆς Ἰταλίας.- *Πατριάρχῃ* τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου τῆς Ἠπείρου ἀποκαλεῖ ὁ Χρηστοβασίλης τὸν ἀδελφικὸν του φίλον Γεώργιον Σωτήρη, ἀπὸ τὶς Νεγᾶδες, καὶ πάντοτε κάνει μνεῖα τῆς παρουσίας του στὰ Γιάννινα.- *Πολλάκις* - ἔγραφε ἡ *Ἠπειρωτικὴ ἡχώ* (27-3-36) *θεῶνται μείρακες, μεταξὺ τῶν ὁποίων, ἀτυχῶς, καὶ μαθηταὶ Σχολαρχείων, Γυμνασίων καὶ Διδασκαλείων, οἱ ὅποιοι μετὰ πρωτοφανὴ κινισμὸν καπνίζουν τὸ σιγαράκι τῶν ἀρειμανίως χωρὶς συστολῆν καὶ ἐντροπὴν πρὸς τοὺς διερχομένους. Τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ μίαν εἰσέτι ἐνδειξὴν τοῦ ἡθικοῦ κατηφόρου, τὸν ὅποιον ἐπῆρε ἡ νεολαία μας... Τὶ θάλεγε ἡ καλὴ ἐφημερίδα, ἂν περιέγραφε τὴ σημερινὴ κατάστασις; Θυμᾶμαι πάντως τὸ Χρηστοβασίλην τὰ μεσημέρια, ὅταν ἀνέβαινε ἀπὸ τὸ δρόμον τοῦ Σταδίου γιὰ τὸ σπῖτιν του (καθόταν κοντὰ στὸ Ἐμπορικὸ γυμνάσιον) καὶ κατέβαιναν οἱ σπουδαστὲς ἀπὸ τὸ Πεντατάξιον Διδασκαλεῖον καπνίζοντας, νὰ θυμῶναι πολὺ ὅταν τοὺς ἔβλεπε. Δασκάλοι θὰ γίνετε ἐσεῖς, φώναζε ἀγαναχτισμένος. Δὲ μποροῦσε νὰ φανταστεῖ ὁ Χρηστοβασίλης πῶς, νέοι καθὼς εἴμαστε, θάχαμε τὸ θράσος νὰ καπνίζουμε δημόσια.*- Ἰδρύθηκε καὶ στὰ Γιάννινα παράρτημα τοῦ *Μονοπωλείου ἄλατος, πυρείων καὶ παιγνιοχάρτων*. Λειτουργοῦσε στὴν ὁδὸ Μητροπόλεως 41.- Ἀπὸ τὶς 30 Μαρτίου ἄρχισε ὁ νέος κύκλος τῶν διαλέξεων στὸ *Λύκειον Ἑλληνίδων*. Πρῶτος ὁμιλητὴς ὁ καθηγητὴς τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς Ἀλκ. Κοντοπάνος καὶ θέμα του: *Τὰ τραγούδια τοῦ χάρου ἐν τῇ Δημοτικῇ ἑλληνικῇ ποιήσει. Βαθὺς γνώστης καὶ μελετητὴς τῆς λαογραφίας ὁ ἀγορητὴς* - ἔγραφε τὴν ἐπόμενη ἡ *Ἠπειρωτικὴ ἡχώ* -, *ἀνέπτυξε μετ' εὐφραδείας τὸ θέμα, ἀπαγγέλλας συγχρόνως πλείστας περικοπὰς δημοτικῶν ποιημάτων, ἐν ταῖς ὁποῖαις καθαρῶς ἐμφαίνεται ἡ φήμῃ τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν «Χάρον» καὶ συγχρόνως ἡ δύναμις τῆς φαντασίας αὐτοῦ, διὰ τῶν ποικίλων εἰκόνων, ἃς περιέγραψεν εἰς τὰ ποιήματα καὶ τὰ μέχρι σήμερον ψαλλόμενα μοιρολόγια.* Ἡ δευτέρη διάλεξις δόθηκε στίς 14 Ἀπριλίου, μετὰ ὁμιλητὴν τὸ Γ. Χατζῆ-Πελλερὲν καὶ θέμα: *Ὁ ποιητὴς Ἰωάννης Βηλαράς. Σημειῶνε ὁ Χρηστοβασίλης: Τὸν ἄγνωστον, καὶ κατ' ὄνομα ἴσως, εἰς τὰ 9/10 τοῦ πυκνοῦ ἀκροατηρίου τοῦ ποιητῆν, κατέστησε γνωστὸν καὶ ἔξῃρε δικαίως τὸ ἀθάνατον ἔργον του.*

Ἡ Κυριακὴ, 28 Μαρτίου, ἦταν μεγάλη μέρα γιὰ τὴν πόλιν. Ἐγιναν τὰ ἐγκαίνια τῶν νεοδομῶντων ἠνωμένων δημοτικῶν σχολῶν, τῆς *Καπλανείου*, τῶν ἀρρένων καὶ τῆς *Ἐλισσαβετείου* τῶν θηλέων. Ὅλα τὰ Γιάννινα μαζεύτηκαν ἐκεῖ γιὰ νὰ τιμήσουν τὸ ἔργον καὶ τοὺς πρωτεργάτας του. Τὰ δυὸ σχολικὰ μέγαρα, ὅμοια τῶν ὁποίων δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ οὐδεμία πόλις τῆς Ἑλλάδος, ἔγιναν μετὰ χρήματα τοῦ *Ταμείου Ἐλεῶν*, καὶ στοίχισαν γύρω στὰ δύομιση ἑκατομμύρια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὑπῆρχαν βέβαια τὰ χρήματα,

χρειαζόταν όμως και ἡ ἔμπνευση, ἡ πρωτοβουλία, ἡ ἀποφασιστικότητα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν δυσχερειῶν. Κι αὐτὰ τὰ διέθετε μὲ τὸ παραπάνω ὁ πρόεδρος τῆς Ἐφορείας τῶν Ἑλεῶν, ὁ μητροπολίτης Σπυριδων. Τὸ μεγαλόπρεπο κτίριο, φάνταζε τότε, ἀνάμεσα στὰ σχολεῖα-τρῶγλες τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσης σὰν μυθικὸ ἐπίτευγμα, μποροῦσε νὰ σταθεῖ ἐπάξια δι-

Ἀπολυτήριο «Κεντρικοῦ Ἐλισαβετείου Παρθεναγωγείου» (1906). Μεταξὺ τῶν καθηγητῶν ὑπογράφει καὶ ὁ Ν. Εὐαγγελίδης, κατοπινὸς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.

Σπυριδων γιὰ τὸ ἱστορικὸ τῆς ἀνέγερσης τοῦ μεγάρου, ὑπογραμμίζοντας διὰ μεσῶν ὑψηλῶν ἐννοιῶν φράσεων τὸ περιεχόμενο τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἔργου γιὰ τὴν ἀνόρθωση τῆς Παιδείας στὰ Γιάννινα καὶ τὴν ἀνασύνδεσή της μὲ τὴν παράδοση. Μίλησε ὁ δήμαρχος Β. Πυρσινέλλας, ὁ σχολίατρος Εὐ. Παππᾶς, ὁ Χρ. Χρηστοβασίλης γιὰ νὰ πλέξει τὸ ἐγκώμιο τοῦ Σπυριδωνος. Οἱ λόγοι ὁλοκληρώθηκαν μὲ τὴν ὁμιλία τοῦ ἐπιθεωρητῆ Δημοτικῶν σχολείων Γκιόλμαν, σ' αὐτὸν εἶχε παραδώσει ὁ Σπυριδων τὰ κλειδιά τῶν δυὸ σχολείων. Κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν λόγων -ἔγραφαν οἱ ἐφημερίδες- συγκίνησις κατέλαβε τοὺς πάντας. Μερικοὶ μάλιστα ἐθεάθησαν δακρύοντες... Ἦταν μεγάλη ἡ ἀπήχησις ποὺ εἶχε στὴν πόλιν καὶ τὴν ὑπαιθρον ἡ τελετὴ τῶν ἐγκαινίων, τόση ποὺ στάθηκε ἱκανὴ ν' ἀλλάξει γνώμες καὶ τοποθετήσεις ἀπέναντι στοῦ Σπυριδωνα. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἡ στάσις τῆς Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς, σφοδρῆς ὥς τότε πολέμιος τοῦ μητροπολίτη. Ἐγραφε, σὲ κύριο ἄρθρο της στίς 29-3-26: Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ πάντοτε ἡ ὑπαρξίς τῶν ὑλικῶν μέσων (οἱ πόροι τῶν Ἑλεῶν). Προσαπαιτεῖται καὶ ἰσχυρὰ προσωπικότης, ἡ δυνατὴ πρωτοβουλία, ἡ ὁποία θὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ὑλικά ταῦτα μέσα, θὰ ἐμφυσήσῃ εἰς αὐτὰ τὴν δημιουργικὴν τῆς πνοήν.

πλα στό, ἄλλης μορφῆς καὶ τεχνοτροπίας μέγαρο τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς, γεννοῦσε σ' ὁλοὺς ἐλπίδες γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἐκπαίδευσης στὰ Γιάννινα. Οἱ ἀρχεῖς ὅλες παροῦσες, οἱ ἐπαγγελματικὲς τάξεις, τὰ σωματεῖα, οἱ σύλλογοι, οἱ πρόξενοι, οἱ ἐκπαιδευτικοί, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ δημοσιογράφοι καὶ κόσμος, κόσμος πολὺς. Οἱ πανηγυρικοὶ λόγοι διαδέχονταν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Μετὰ τὸν ἀγιασμό πρῶτος μίλησε ὁ

Καὶ ἡ προσωπικότης αὕτη εὐρέθη ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος. Ὑπῆρξαμεν κατὰ τὸ παρελθὸν πολέμιοι αὐτοῦ καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ εὐρεθῶμεν καὶ πάλιν ἀντιμέτωποι αὐριον, ἐὰν νομίσωμεν ὅτι παρεκκλίνει τῆς τροχιᾶς τῆς ἐνδεδειγμένης δι' αὐτὸν δράσεως. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἐξάρωμεν τὴν εὐεργετικὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ προκειμένου δρᾶσιν... Ἔχομεν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τονίσωμεν ὅτι εἰς αὐτὸν ὀφείλεται κατὰ μέγιστον μέρος τὸ σημερινὸν καλλιμάρμαρον μέγαρον. Αὐτὸς συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς χρησιμοποίησεως τῶν κατασχεθέντων ὑπὸ τοῦ Δημοσίου σχολικῶν πόρων... Αὐτὸς ὑπερπήδησε τὰ μέγιστα ἀληθῶς προσκόμματα πρὸς ἀπόσπασιν αὐτῶν. Αὐτὸς, μετὰ καταπληθσοῦσης δραστηριότητος ἐπετάχυνε τὰς προκαταρκτικὰς ἐργασίας πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς ἀνεγέρσεως... Σεβασμιώτατε συνεχίσατε τὸ ἀρξάμενον ἔργον!.. Ἄπανα ἢ εὖ φρονοῦσα κοινωνία καὶ σύσσωμος ὁ Ἑπειρωτικὸς τύπος... εὐρίσκονται παρὰ τὸ πλευρόν σας... Χωρίσατε ἀπερίσπαστος εἰς τὸ ἔργον καὶ διευκολύνετε τὴν ἀνατολὴν καὶ ἄλλων ἡμερῶν ὥς ἡ χθεσινή, ἥτις ἀναμφισβητήτως ἀποτελεῖ εὐοίωνον σταθμὸν εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν ἱστορίαν! Προφητικὲς προτροπές. Ὁ Σπυρίδων συνέχισε τὸ φιλεκπαιδευτικὸ ἔργο του καὶ ἔστησε κι ἄλλα μεγαλόπρεπα διδασκῆρια στὰ Γιάννινα. Τὰ καλλίτερα ἀπ' αὐτὰ ἀποτελοῦν στολίδια τῆς πόλης, ὅπως ἡ Ζωσιμαία Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία καὶ ἡ νέα Ζωσιμαία σχολή...

Μετὰ τὴν ὑποτροπὴ πού σημειώθηκε στὴν ἀρρώστεια τῆς Φωτεινῆς, ὁ καθηγητὴς ἄρχισε ἐντατικότερη θεραπεία, σὲ λίγο καιρὸ τὰ ἀποτελέσματα ἔγιναν φανερά. Ὅλα τὰ συμπτώματα ἐξαφανίστηκαν. Πλησίαζε ἡ μεγάλη γιορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὁ καθηγητὴς Κατσαράς τοὺς εἰδοποίησε ὅτι ἡ θεραπεία εἶχε τελειώσει καὶ ἡ Φωτεινὴ θὰ μπορούσε νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν κλινικὴν. Τοὺς συνέστησε νὰ μὴν φύγουν ἀμέσως γιὰ τὰ Γιάννινα, νάμεναν τουλάχιστο ἓνα δεκαπενθήμερο ἀκόμα στὴν Ἀθήνα, πρῶτα γιὰ νὰ ἀποτινάξει ἡ ἀρρωστη τὴν ἀπομόνωση τῆς κλινικῆς καὶ νὰ μπεῖ ὁμαλὰ στὴ φυσιολογικὴ ροὴ τῆς ζωῆς, κι ὕστερα γιὰ νάβει κοντὰ του, νὰ ἐπέμβει ἄμεσα σὲ περίπτωσι νέας ὑποτροπῆς. Ἡ τρίμηνη παραμονὴ τῆς Φωτεινῆς στὴν κλινικὴ κόστισε πολλά, οὔτε τὰ λογάριασε ὁ Γιάγκος, εἶχε τώρα οἰκονομικὴ ἄνεση, ἀρκοῦσε τὸ ὅτι ἔγινε καλὰ ἡ γυναῖκα του. Παραμονὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν κλινικὴν κι ἐγκαταστάθηκαν σ' ἓνα ἀπὸ τὰ ξενοδοχεῖα τῆς Ὀμόνοιας. Ἡ Φωτεινὴ ἦταν γεμάτη χαρὰ καὶ ἱκανοποίησι πού ὅλα τέλειωσαν καλὰ, ἡ μορφὴ τῆς Θεώνης εἶχε τώρα ἐξαφανιστεῖ ἀπὸ τὰ ὄνειρά της, ἔπαψε νὰ τὴν παιδεύει ὥς ἐφιάλτης. Ἰκανοποιημένος ἦταν κι ὁ Γιάγκος, μόνο πού ὁ δικός του νοῦς συντρόφευε νύχτα μέρα τὴν κόρη του στὸ μαρτύριό της, εἶχε πιστέψει πὼς ἦταν ζωντανή, δὲν ἔλεγε τίποτα στὴ γυναῖκα του, θάταν ἐπικίνδυνον νὰ διαταράξει πάλι τὴν ἡρεμία της. Στὸ βάθος ἀνησυχοῦσε, δὲν εἶχε καμμιά πληροφορίαν ἀπὸ τὰ Γιάννινα γιὰ

τὴν ἐξέλιξη τῆς μεσολαβητικῆς προσπάθειας τοῦ Καρβούνη, μέσω τοῦ Ἑσσάτ πασαῖ. Τίς ἴδιες ἀνησυχίες εἶχε κι ὁ Πέτρος στὰ Γιάννινα, καθὼς ἔβλεπε πὼς ὁ Καρβούνης δὲν ἔλεγε νὰ φανεῖ. Πῆγε μιὰ μέρα στὸ σπίτι τοῦ μουφτῆ καὶ τὸν ρώτησε, οὔτε αὐτὸς ἤξερε γιὰ τὴν ἀργοπορία τοῦ φίλου του. Τὰ γεγονότα ἤρθαν σὲ λίγο νὰ δώσουν τὴν ἀπάντηση.

Τὸ πρωῒ τῆς 26ης Μαρτίου ὁ Πέτρος διάβαζε σὲ κύριο ἄρθρο τῆς *Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς*, μὲ τίτλο *Τὸ Πατριαρχικόν*, ὅτι στὴν Ἀλεξάνδρεια, τὸ μεγαλύτερο κέντρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἔδρα τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, εἶχε ξεσπάσει ἔντονη διαμάχη, μὲ ἀφορμὴ τίς ὑποψηφιότητες δυὸ μητροπολιτῶν, ποὺ φιλοδοξοῦσαν ν' ἀνεβοῦν σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς πιὸ ὀνομαστοὺς πατριαρχικοὺς θρόνους. Τοὺς Ἡπειρωτῆς ἐνδιέφερε ἡ ἐκλογή ὡς πατριάρχῃ τοῦ μητροπολίτη Νουβίας Νικολάου Εὐαγγελίδη, ἀπὸ τὰ Γιάννινα, παλιοῦ καθηγητῆ τῆς *Ζωσιμαίας σχολῆς*. Τίς προσδοκίες τοὺς στήριζε καὶ ἡ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Αἰγύπτου, ἔτσι θεωροῦνταν βέβαιη ἡ ἐκλογή του ὡς πατριάρχῃ. Ἡ μειοψηφία, σ' αὐτὴ ἀνῆκαν καὶ μερικοὶ Ἡπειρωτῆς, ὑποστήριζε τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ μητροπολίτη Λεοντουπόλεως, τὰ μέσα ὅμως ποὺ χρησιμοποιοῦσε γιὰ νὰ καταπολεμήσῃ τὸν Εὐαγγελίδη, ξεπερνοῦσαν τὰ ὅρια τοῦ ἐπιτρεπτοῦ. Οἱ δύο ἀντιμαχόμενες μερίδες εἶχαν καὶ τὰ δημοσιογραφικά τοὺς ὄργανα, ποὺ ὄξυναν τὰ πνεύματα. Τὰ ὑβριστικὰ δημοσιεύματα ἐναντίον τοῦ Εὐαγγελίδη, ποὺ βάσιμ' εἶχαν τὴ δῆθεν ἀνήθικη διαγωγή τοῦ ὑποψήφιου Πατριάρχῃ, (ὁ Εὐαγγελίδης ἦταν παντρεμένος στὰ Γιάννινα, μὲ παιδιὰ, ἱερώθηκε καὶ ἔγινε μοναχὸς μετὰ τὸ θάνατο τῆς γυναίκας του), τὸν ὑποχρέωσαν νὰ ὑποβάλῃ μὴνυση στὸ προξενικὸ δικαστήριό τῆς Ἀλεξάνδρειας ἐναντίον τῶν συκοφαντῶν του, *οἱ ὅποιοι εἶχαν ὀργιάσει εἰς τὴν ποταπὴν στάσιν των (ἀπέναντί του) καὶ ἐξέλαβον τὴν ἐξ ἀνωτέρας ἀντιλήψεως καὶ καλοκαγαθίας σιγὴν ὡς ἀδυναμίαν διὰ νὰ διασύρῃσι τὴν ὑπόληψιν ἱεράρχου, ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ θὰ μείνῃ τὸ σέμνωμα τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ἐφημερίδα Κλειώ.*

Ὅλα αὐτὰ προξένησαν λύπη κι ἀπογοήτευση στὸν Πέτρο, ἀποτελοῦσαν μίαν ἄλλη ἐκφραση τοῦ Διχασμοῦ, ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδας, καὶ δημιουργοῦσαν προβλήματα σ' ἓνα Γιαννιώτῃ ἱεράρχῃ, ποῦ, κατὰ κοινὴ ὁμολογία, τιμοῦσε τὴν πόλιν μὲ τὸ ποιμαντορικὸ ἔργο του στὴν Αἴγυπτο, ὡς μητροπολίτης Νουβίας. Συμφωνοῦσε ἔτσι ἀπόλυτα μὲ τίς ἀπόψεις τῆς *Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς* -παρόμοια θέση εἶχαν πάρει καὶ οἱ ἄλλες Γιαννιώτικες ἐφημερίδες- σύμφωνα μὲ τίς ὁποῖες: *... (Ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα τῶν Αἰγυπτιακῶν ἐφημερίδων) φαίνεται εἰς ποῖον ὕψος ἵσταται ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλληνισμοῦ ὁ μέλλων πατριάρχης καὶ ἐκλεκτὸν τῆς πόλεώς μας τέκνον, ὁ μητροπολίτης Νουβίας κ.κ. Νικόλαος Εὐαγγελίδης. Δυστυχῶς Ἡπειρωτικὰ χεῖλη πρὸς ἱκανοποίησιν ποταπῶν σκοπῶν καὶ εὐχαρίστησιν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐπεχείρησαν νὰ μειώσουν τὸ*

κῦρος καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἀγνοῦ ἱεράρχου... Ἐπιβάλλεται ὅλαι αἱ ὀργανωμέναι τάξεις τῆς πόλεώς μας διὰ τηλεγραφημάτων των νὰ ἐκφράσουν τὴν ἀγανάκτησίν των διὰ τὴν βδελυρὰν συκοφαντίαν καὶ νὰ διαδηλώσωσι τὴν πρὸς τὸν ἀγνὸν ἱεράρχην ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην.

Ἡ λύπη καὶ ἀπογοήτευση τοῦ Πέτρου μετατράπηκε σὲ ὀργὴ καὶ σκεπτικισμὸ ὅταν ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες (28 Μαρτίου) διάβαζε πάλι στὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ κύριος ὑποκινητὴς τῆς συκοφαντικῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τοῦ Εὐαγγελίδη, ἦταν ὁ Ἡπειρώτης γιατρὸς Θεοχάρης Καρβούνης! —Γιὰ τὸ Θεό, φώναξε, αὐτὸς βρέθηκε ν' ἀναλάβει αὐτὴ τὴ βρώμικη ἐκστρατεία ἐναντίον τοῦ Εὐαγγελίδη; Ὁ Καρβούνης, στὸν ὁποῖο στηρίζαμε τόσες ἐλπίδες; Πρέπει νὰ ἐνημερώσω τὸ μουφτή... Ὁ τελευταῖος δὲν ἤξερε τίποτε. Ὅταν διάβασε τὴν ἐφημερίδα πού τοῦ ἔδωσε ὁ Πέτρος, ἔπεσε ἀπὸ τὰ σύννεφα. —Γιαυτὸ δὲν ἔρχεται, σκέφτηκε, ἐμπλέξε μὲ μπας-παπάδες... Εἶναι παράξενος ἄνθρωπος, εἶπε στὸν Πέτρο. Ἀνακατεῦνται σὲ ὑποθέσεις πού δὲ μπορεῖς νὰ φανταστεῖς. Εἶναι καὶ πεισματάρης, δὲν ἀκούει κανένα. Πολλές φορές προσπάθησα νὰ τὸν μεταπείσω ν' ἀλλάξει γνώμη γιὰ ὀρισμένα θέματα, δὲν κατάφερα τίποτα. Γιαυτὸ καὶ ἐλπίζω νὰ φέρει ἀποτέλεσμα ἡ μεσολάβησὴ του γιὰ τὴν τύχην τῆς κόρης τοῦ Γιάγκου. Τὸν εἶδα πού πεισιμάτωσε, εἶναι καλὸ σημάδι, δὲ θὰ σταματήσει νὰ ἐνδιαφέρεται, ὥσπου τελειώσει ἡ ὑπόθεσις. Δύσκολα οἱ δικοὶ σας ἐκεῖ κάτω, στὴν Ἀλεξάνδρεια, νὰ γλυτώσουν ἀπ' αὐτόν. Κάντε ὑπομονή, θὰ ἔρθει στὰ Γιάννινα, ἀργά-γρήγορα, θὰ ἔρθει...

Τὶς ἐπόμενες μέρες ὁ Πέτρος διάβασε τόσα πολλά, πού τὸν ἔκαναν ν' ἀμφιβάλλει γιὰ τὸ ἠθικὸ ποῖόν τοῦ Καρβούνη. —Μπορεῖ νὰ στηριζόμαστε σὲ τέτοιον ἄνθρωπο, συλλογίστηκε. Ἀλλὰ πάλι, εἶναι δυνατό νὰ πέφτει ἔξω ὁ μουφτής; Καθὼς γίνονταν γνωστὲς κάθε μέρα καὶ περισσότερες λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν ἐμπλοκὴ τοῦ Καρβούνη στὴ συκοφαντικὴ ἐκστρατεία κατὰ τοῦ Εὐαγγελίδη, οἱ ἀμφιβολίες τοῦ Πέτρου μεγάλωναν. Θ' ἀποκαλυπτόταν, σὲ λίγο, ὅτι πίσω ἀπὸ τὸ μητροπολίτη Λεοντουπόλεως -αὐτὸν ὑποστήριζε ὁ Καρβούνης- ὑποψήφιο τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ ἀντίπαλο τοῦ Εὐαγγελίδη, κρύβονταν ἄλλοεθνεῖς ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι τοῦ κλίματος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας καὶ ξένα συμφέροντα, ἀπόδειξη τὰ ἐγκωμιαστικὰ σχόλια γαλλόφωνων ἐφημερίδων ὑπὲρ τοῦ Καρβούνη. Τὸ προξενικὸ δικαστήριον, πάντως, καταδίκασε ἐρήμην τὸ Θ. Καρβούνη γιὰ συκοφαντικὴ δυσφήμιση σὲ δυὸ μῆνες φυλάκιση καὶ χίλια χρυσὰ φράγκα πρόστιμο. Κατὰ τὴ δίκην, στὴν ὁποία δὲν παρουσιάστηκε οὔτε ὁ Εὐαγγελίδης, γιὰ νὰ μὴ δώσει ἀφορμὴ σχολίων, ἀποκαλύφτηκε, ἀπὸ μάρτυρα ὑπεράσπισης τοῦ Καρβούνη, ὅτι ὁ τελευταῖος, πρὶν ἀρχίσει τὴ συκοφαντικὴν ἐκστρατεία, εἶχε ἔρθει στὴν Ἀθήνα σὲ ἐπαφὴ μὲ διάφορα πρόσωπα, ἀντίθετα ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Εὐαγγελίδη. Στὸ θέμα τῆς

ἐκλογῆς τοῦ νέου πατριάρχου ὑπῆρχε κι ἄλλη ἐμπλοκή, ἄσχετη μ' ἐκείνη τῶν ἁλλοεθνῶν ὀρθόδοξων ἐπισκόπων...

Ὁ Καρβούνης, ἐκτός ἀπὸ τὸ μουφτή, εἶχε κι ἄλλους φίλους στὰ Γιάννινα, ἀνάμεσά τους καὶ τὸ Χρηστοβασίλη. Κάθε φορὰ ποὺ ἐρχόταν στὴν πόλη, ὁ Χρηστοβασίλης ἔγραφε στὴν Ἑλευθερία ἐπαινετικά λόγια γι' αὐτόν. Στὴ διένεξη μεταξὺ Εὐαγγελίδου καὶ Καρβούνου ὁ Χρηστοβασίλης, ὅπως ὅλοι οἱ Γιαννιώτες δημοσιογράφοι, τάχθηκε μὲ τὸ μέρος τοῦ πρώτου, χωρὶς νὰ θίξει τὸν δεύτερο. Ἐγὼ -ἔγραφε (5-4-26)- καὶ ὡς ἰδιώτης ἀπλὸς καὶ ὡς δημοσιογράφος δὲν ἠδυνάμην νὰ παρίδω τὸ καθῆκον μου πρὸς τὸν Ἡπειρώτην ὑποψήφιον πατριάρχη Ἀλεξανδρείας, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἡ ἀνοδος Ἡπειρώτου πατριάρχου εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας εἶναι μεγάλη τιμὴ καὶ δόξα διὰ τὴν Ἡπειρον καὶ Ἡπειρωτικὸς θρίαμβος. Αὐτὰ τὰ σημείωνε μὲ ἀφορμὴ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Καρβούνης, συνδρομητὴς τῆς ἐφημερίδας του -γενναιόδωρος μάλιστα-, τὴν ἐπέστρεψε ὅταν διάβασε τὰ ἐγκώμια γιὰ τὸν Εὐαγγελίδου. Μὲ ἔκδηλη στενοχώρια σημείωνε τώρα στὸ σχόλιό του: *Ὁ συμπατριώτης μας καὶ μεθ' ἡμῶν ἀρρήκτως συνδεδεμένος ἀπὸ τῶν φοιτητικῶν του χρόνων ἱατρός Θ. Καρβούνης καὶ εἰς τῶν ἐνθουσιωδῶν φίλων τῆς «Ἑλευθερίας», τὴν ἐπέστρεψεν... Δικαίωμα τοῦ φίλου ἱατροῦ νὰ ἐπιστρέψῃ τὴν «Ἑλευθερίαν» καὶ νὰ διαγραφῇ ἐκ τοῦ πλουσίου καταλόγου τῶν συνδρομητῶν τῆς, ἀλλὰ δικαίωμα καὶ καθῆκον ἀπαράβατον καὶ δι' ἡμᾶς, ὡς ἐρμηνευτοῦ τῆς Ἡπειρωτικῆς γνώμης νὰ ἐνθουσιῶμεν ἐκ χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως (βλέποντες) ὑποψήφιον διὰ τὸν ἱστορικὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐφ' οὗ ἐκάθησαν ἕνας Μέγας Ἀθανάσιος καὶ ἕνας Κύριλλος... καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς ἱεράρχαι Ἕλληνες, ἕναν Ἡπειρώτην.*

Μετὰ τὴν καταδίκη τοῦ Καρβούνου καὶ τὴν ἀποκάλυψη ὅσων κρύβονταν πίσω ἀπ' αὐτόν, φαινόταν πῶς ὁ δρόμος τοῦ Εὐαγγελίδου γιὰ τὸν πατριαρχικὸ θρόνον ἦταν ἀνοιχτός. Ἔτσι πίστευαν οἱ Ἡπειρώτες κι αὐτὴ τὴν πίστη ἐξέφραζαν τὰ τηλεγραφήματα συμπαράστασης ποὺ στάλθηκαν ἀπὸ τὰ Γιάννινα στὸν Εὐαγγελίδου, τὰ ὑπέγραφαν ἐπιστήμονες, δημοσιογράφοι, πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ἐκπρόσωποι σωματείων καὶ συλλόγων, ἀπὸ τοὺς πρώτους ὑπέγραψε κι ὁ Πέτρος. Ὅμως ὁ δρόμος ἔκλεισε ξαφνικὰ καθὼς ἔκανε τὴν ἐμφάνισή του στὸν κατάλογο τῶν διεκδικητῶν τοῦ θρόνου ἡ πληθωρικὴ μορφή τοῦ πρώην Οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Μελετίου Μεταξάκη, θερμοῦ ὑποστηρικτῆ τῆς πολιτικῆς τοῦ Βενιζέλου, γι' αὐτὸ καὶ τοῦ πιὸ μισητοῦ ἱεράρχου γιὰ τοὺς ἀντιβενιζελικούς. Μὲ τέτοιο ἀντίπαλο ὁ ἀγώνας ἦταν σκληρός, παρόλα αὐτὰ μόνο γιὰ 12 ψήφους ὁ Εὐαγγελίδης ἔχασε τὴν ἐκλογή.

Θρίαμβος τῆς σκευωρίας, χαρακτήριζε ὁ Χρηστοβασίλης (24-5-26) τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συγκοφαντικῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τοῦ Εὐαγγελίδου. Τοὺς Ἡπειρώτες, τόνιζε, ἐνδιέφερε πολὺ ἡ ἐκλογή ὡς πατριάρχη τοῦ Γιαννιώτη

Νικολάου, μητροπολίτη Νουβίας, είχε όλα τὰ προσόντα γι' αὐτὸ καὶ ὡς πατριάρχης θὰ τιμοῦσε καὶ τὸ θρόνο του καὶ τὴν Ἡπειρο. Ἀλλ' ὅμως ἔδοξε εἰς τοὺς σκευωρίσαντας τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου Νουβίας μυσσαρὰν συκοφαντίαν, ἣς ὁ ἐκ Δούβιανης τῆς Β. Ἡπείρου (Θ. Καρβούνης), φιλοπάτρις μὲν καθ' ὅλα καὶ ἄριστος Ἕλλην καὶ Ἡπειρώτης, ὑπῆρξεν ἀσυνείδητον ἀπλῶς ὄργανον, παραπεισθεὶς ἐξ ἐμπαθῶν εἰσηγήσεων τῶν χαλκευσάντων

Ὁ νέος Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας
Μελέτιος Μεταξάκης.

αὐτήν, πάντως διὰ λόγους μὴ ἡθι-
κοὺς, μὴ ἐθνικοὺς καί, μερικώτερον,
μὴ Ἡπειρωτικοὺς... Τὰ ἀκατονόμα-
στα πάθη καὶ ἡ ποταπὴ συκοφαντία
ἐθριάμβευσαν καὶ ἀντὶ τοῦ Ἡπειρώ-
του μητροπολίτου Νουβίας, ἀνέρχε-
ται τὰς βαθμίδας τοῦ ἱστορικοῦ Πα-
τριαρχείου Ἀλεξανδρείας ὁ Μελέ-
τιος Μεταξάκης, ἵνα συνεχίσῃ καὶ ἐν
Ἀλεξανδρείᾳ τὸ ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει ἀντεθνικὸν ἔργον του. Πέ-
ντε νάνοι τῆς Ἐκκλησίας -ἐγραφε
στὸ ἐπόμενο φύλλο σὲ σχόλιο ἡ
Ἐλευθερία- τοῦ κλίματος τοῦ Πα-
τριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ὁ Μελέ-
τιος Μεταξάκης, ὁ Λεοντουπόλεως,
ὁ Συρίας, ὁ Τριπόλεως καὶ ὁ Πτολε-
μαῖδος, συνάμωσαν ἐναντίον τοῦ γί-
γαντος μητροπολίτου Νουβίας, κατὰ
τὴν πατριαρχικὴν ἐκλογὴν, κατορθώ-
σαντες νὰ τὸν ὑπερβοῦν ἀριθμη-
τικῶς κατὰ 12 μόνον ψήφους, ἥτοι
138 κατὰ 126. Κατ' οὐσίαν πατριάρ-
χης ἐξελέγη ὁ Νικόλαος καὶ κατὰ τύ-

πους ὁ Μεταξάκης τῶν «Ἠνωμένων Καλογερικῶν Βουστασίων»... Τὸ χα-
ρακτηριστικὸν στὴν ὅλην υπόθεσιν εἶναι ὅτι ἐνῶ, πρὶν ἀναφανεῖ στὸν ὀρίζο-
ντα ἡ υποψηφιότης τοῦ Μελετίου Μεταξάκη, ὅλες οἱ γιαννιώτικες ἐφη-
μερίδες ἀρθρογραφοῦσαν, σχολίαζαν καὶ δημοσίευσαν ἀνταποκρίσεις
ὑπὲρ τῆς υποψηφιότητος τοῦ Νικ. Εὐαγγελίδη, χρησιμοποιώντας αὐστηρό-
τατους χαρακτηρισμοὺς γιὰ τὴ συκοφαντικὴ ἐκστρατεία τοῦ Καρβούνη,
μόλις ἔγινε γνωστὸ πὺς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον θὰ διεκδικοῦσε ὁ Μετα-
ξάκης, σταμάτησε ἀπὸ τὶς βενιζελοδημοκρατικὰς ἐφημερίδες, κάθε συνηγο-
ρία ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίδη καὶ ἀπέμειναν νὰ τὸν υποστηρίζουν μόνον ἡ
Ἐλευθερία καὶ ἡ Ἡπειρος. Ἡ κομματικὴ ἰδεολογία εἶχε ὑπερισχύσει τῆς
Ἡπειρωτικῆς ἀλληλεγγύης, ὁ Μεταξάκης ἦταν ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Βενιζέλου.

ὁ Εὐαγγελίδης ἔπρεπε νὰ παραμεριστεῖ... Ὁ Διχασμὸς διασποῦσε καὶ πάλι τοὺς Ἡπειρώτες, στὸ ὄνομα τῆς κομματικῆς ἰδεολογίας...

Ὁ Πέτρος παρακολουθώντας ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα τὶς ἐξελίξεις στὸ θέμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Πατριάρχου, ὅπου πρωταγωνιστικὸ ρόλο ἔπαιζε

Ὁ μητροπολίτης Νουβίας
Νικόλαος Εὐαγγελίδης.

ὁ Θ. Καρβούνης, ἔπεφτε ἀπὸ ἐκπληξη σὲ ἐκπληξη. Ἡ στάση, ἔπειτα τῶν ἐφημερίδων, τὸν μπέρδευε. Τῇ μιά, ὕμνους γιὰ τὸν Εὐαγγελίδη, τὴν ἄλλη σιωπὴ... —Τὶ παιγνίδι παίζεται... ἀναλογίστηκε. Μόνον ὁ Σπυρίδων θὰ τοῦ ἔλυνε τὶς ἀπορίες, ἐκκλησιαστικὸ ἐξάλλου ἦταν τὸ ζήτημα, θὰ γνῶριζε τὶς λεπτομέρειες. Ὅμως τοὺς τελευταίους μῆνες τὸ Σπυρίδωνα δύσκολα νὰ τὸν δεῖς στὰ Γιάννινα, τὸν περισσότερο καιρὸ βρισκόταν στὴν Ἀθήνα. Ὁ Πέτρος ἤξερε γιατί πήγαινε συχνὰ στὴν πρωτεύουσα, τὸ εἶχε πεῖ ὅταν συνταξίδευαν μὲ τὸ Γιάνκο καὶ τὴ Φωτεινὴ. Μὲ τοὺς νόμους ποὺ εἶχαν ψηφιστεῖ τὰ κληροδοτήματα κινδύνευαν νὰ χαθοῦν γιὰ τὰ Ἑλέη, ὁ Σπυρίδων ἔκανε μεγάλο ἀγῶνα νὰ τὰ γλυτώσει. Μόλις στὰ τέλη Μαΐου ἡ Ἐλευθερία ἀνακοίνωνε τὴν αἴσια ἔκβαση τοῦ ἀγῶνα: Ἀφίκετο ἐξ Ἀθηνῶν ὁ σεβασμιώτατος

μητροπολίτης Σπυρίδων, ἐπιτυχὼν εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν κληροδοτημάτων τῶν Ἰωαννίνων ἐνεργείας του.

Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ δικτατορία τοῦ Πάγκαλου, ποὺ ἐξουδετέρωνε κινήματα καὶ ἀπόπειρες κινήσεων, μὲ ἐπικεφαλῆς ἀξιωματικούς ἀντιπάλους του -ὁ κυριότερος ἦταν ὁ Ν. Πλαστήρας, γιὰ τὸν Πάγκαλο ἦταν ὁ ἐμπνευστὴς ὅλων τῶν συνωμοσιῶν, εἴτε βρισκόταν στὴν Ἑλλάδα, εἴτε στὸ ἐξωτερικὸ ἐξόριστος-, βρέθηκε ἀντιμέτωπη μὲ τὸ πρόβλημα τῆς ἐκλογῆς προέδρου τῆς Δημοκρατίας, μετὰ τὴν παραίτηση (15-3-26) ἀπὸ τὸ ἀξίωμα τοῦ ναύαρχου Κουντουριώτη καὶ τὴν ἀποτυχία τῶν μεσολαβητικῶν προσπαθειῶν νὰ τὴν ἀνακαλέσει. Στὴν οὐσία καὶ στὸ θέμα αὐτὸ ὁ Πάγκαλος ἔπαιζε θέατρο, ἐπιθυμοῦσε τὴν παραίτηση τοῦ Κουντουριώτη γιὰ ν' ἀναλάβει ὁ ἴδιος τὴν προεδρία. Τὶς συνταγματικὲς δυσχέρειες ποὺ ὑπῆρχαν, ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης βουλῆς καὶ γερουσίας (εἶχαν διαλυθεῖ ἀπὸ καιρὸ), μὲ τὴν ψῆφο τῶν ὁποίων ἐκλεγόταν ὁ Πρόεδρος, τὶς παρέκαμψε, μὲ τὸν τρόπο ποὺ αὐτὸς ἤξερε, μὴ ὑπολογίζοντας δηλαδὴ τὴ γνώμη κανενός, προπαντὸς

τῶν συνταγματολόγων. Ἔτσι προκήρυξε προεδρικές ἐκλογές, σὲ δυὸ φάσεις, στὶς 4 (12 νομοὶ) καὶ 11 Ἀπριλίου (23 νομοὶ), στὶς ὁποῖες παρέσυρε κι ὅλα τὰ κόμματα, βενιζελικά κι ἀντιβενιζελικά. Ὁ Πάγκαλος ἦταν ὁ ἴδιος ὑποψήφιος, τὰ συνασπισμένα κόμματα ὑπέδειξαν ὡς κοινὸ ὑποψήφιο τὸν Κ. Δεμερτζή, λίγες ὁμως μέρες πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκλογές ἀποσύρθηκαν ἀπὸ τὸν ἐκλογικὸ ἀγῶνα, κηρύσσοντας ἀποχή, μὲ ἀφορμὴ τὴ διεξαγωγὴ τῶν ἐκλογῶν σὲ δυὸ ἡμερομηνίες. Στὴν πραγματικότητα ἡ ἀποχὴ ἐγινε γιὰ τὰ μηνύματα ἀπὸ τὴν ἐπαρχία καὶ τὴν Κρήτη ἦταν εὐνοϊκὰ γιὰ τὸν Πάγκαλο. Παρὰ τὶς εὐοίωνες ἐνδείξεις γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ὑποψηφιότη-
 τας τοῦ δικτάτορα, νέο κίνημα, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴ δεύτερη Κυριακὴ τῶν ἐκλογῶν, ἐγινε στὴ Θεσσαλονίκη, ὑποκινημένο ἀπὸ τὸν Πλαστήρα, ἐκεῖνες τὶς μέρες διαπιστώθηκε ἡ ἐμφάνισή του στὰ Σκόπια. Ὁ Πάγκαλος, γιὰ νὰ προλάβει τὸ κίνημα, ἐπικήρυξε τὸν Πλαστήρα μὲ σημαντικὸ χρηματικὸ πο-
 σό, παρόλα αὐτὰ στὶς 8 Ἀπριλίου τὸ κίνημα ἐκδηλώθηκε, μὲ ἐπικεφαλὴς τοὺς ἀντισυνταγματάρχες Μπακιρτζή, Καρακούφα καὶ συνταγματάρχη Τζαβέλλα, πρῶην στενοῦς συνεργάτες τοῦ Πάγκαλου. Τὸ κίνημα ἐξουδετε-
 ρώθηκε σὲ λίγες ὥρες, δὲν ἀκολούθησαν τοὺς κινήματιες ἄλλα τμήματα. Οἱ πρωταίτιοι μεταφέρθηκαν στὴν Ἀθήνα, πέρασαν γρήγορα ἀπὸ στρατοδι-
 κεῖο καὶ στὶς 13 Ἀπριλίου καταδικάστηκαν σὲ θάνατο, χωρὶς νὰ ἐκτελε-
 στοῦν. Ὅταν ὁ Πάγκαλος ὀρκίστηκε ὡς πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τοὺς ἀμνήστευσε.

Τὶ θέση πῆρε ἀπέναντι σ' ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα ὁ γιαννιώτικος τύπος ὡς ἐκφραστὴς τῆς λαϊκῆς θέλησης; Ὁ Χρηστοβασίλης τάχτηκε ἀμέσως ὑπὲρ τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Πάγκαλου, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ἐξάλλου εἶχε ὑποστηρίξει τὴ δικτατορία του. Μὲ ἄρθρα καὶ συνθήματα, τὰ ὁποῖα ὑπέγραφε ὡς ὑποψήφιος βουλευτὴς Ἰωαννίνων, παρότρυνε τοὺς Ἠπειρώτες νὰ ψηφίσουν τὸν Πάγκαλο ὡς πρόεδρο: *Αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος ἱκανὸς σήμερα -ἐγραφε- νὰ μᾶς βγάλῃ ἀπὸ τὸ κυβερνητικὸ χάος ποὺ βρὶ-
 σκόμαστε καὶ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἐθνικὴν γαλήνην. Μὴν κάνετε ἀλλοιωτικά διότι θὰ μετανοήσετε, ὅπως μετενοήσατε πολλές φορὲς ποὺ δὲν μ' ἀκού-
 σατε!* Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἡ Ἠπειρος, ποὺ ἀκολουθοῦσε τὸ Μεταξά, ὑπο-
 στήριξε τὴν ἀρχὴ τὰ κόμματα καὶ στὴ συνέχεια, ἑμμεσα, τὴν ἀποχὴ ποὺ κηρύξαν. Ὅταν πληροφορήθηκε παρασκηνιακά, ὅτι ὁ Πάγκαλος συνομι-
 λοῦσε -καὶ συνεργαζόταν, κατὰ κάποιον τρόπο- μὲ τὸ Μεταξά, ἐκλινε, χα-
 λαρὰ πρὸς τὸ πλευρὸ του. Ὁ Κῆρυξ καὶ ἡ Ἠπειρωτικὴ ἡχώ, τοῦ βενιζελο-
 δημοκρατικοῦ χώρου, ὡς τὶς 4 Ἀπριλίου, πρώτη Κυριακὴ τῶν ἐκλογῶν, στὶς ὁποῖες δὲ συμμετεῖχαν οἱ νομοὶ τῆς Ἠλείρου, τηροῦσαν ἐπιφυλακτικὴ
 στάση καὶ ἔδειχναν ἑτοιμὲς νὰ ὑποστηρίξουν τὴν ἀποχὴ. Ἡ Ἠπειρωτικὴ ἡχώ π.χ., πρὶν ἀπὸ τὶς 4 Ἀπριλίου, δημοσίευσε ἐκκλήση τοῦ ἔμπορου Δημ.
 Σάορα, πρὸς τὸν Ἠπειρωτικὸ λαόν, γιὰ ὑπερψήφισιν τοῦ Πάγκαλου, κάτω
 ἀπὸ τὸν τίτλο, *Ξέναι δημοσιεύσεις*. Ὅταν ὁμως ἐγιναν γνωστὰ τὰ ἀποτε-

λέσματα τοῦ πρώτου γύρου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα διαπιστωνόταν ὅτι ἡ ἀποχή ἦταν πολὺ μικρὴ καὶ ὁ Πάγκαλος ἐβγαίνει νικητὴς, τάχθηκε ἀνοιχτὰ μὲ τὸ μέρος τοῦ δικτάτορα, μὲ κύρια ἄρθρα, σχόλια καὶ συνθήματα, καθὼς καὶ δημοσίευση ἀνακοινώσεων ὑπὲρ τοῦ Πάγκαλου, ἐπαγγελματιῶν, ἀγροτῶν, ἐφέδρων πολεμιστῶν, συλλόγων καὶ ὁργανώσεων. Κατηγοροῦσε μάλιστα τὰ κόμματα γιατί κήρυξαν ἀποχή, ὑπογραμμίζοντας ὅτι αἱ δύο παρατάξεις

Τὸ Ὁρφανοτροφεῖο «Γεωργίου Σταύρου»
ὅπως ἦταν ἐπὶ τουρκοκρατίας.

(βενιζελικὴ καὶ ἀντιβενιζελικὴ) δὲν ἔπρεπε νὰ κάμουν χρῆσιν αὐτοῦ τοῦ μέτρου κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν. Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες (8-4-26) ἔγραφε: (Ὁ Ἑπαιρωτικὸς λαὸς) ΔΕΝ θὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς ἐπικλήσεις τῶν ἐκμεταλλευτῶν του (γιά ἀποχή). Πιστὸς πρὸς τὴν Δημοκρατικὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐκληροδότησε ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, τὸν ἐνδεδειγμένον ἄνδρα θὰ ψηφίσῃ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον τὰς ἐλπίδας του διὰ τὴν πρόοδον καὶ

τὴν εὐημερίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον του, τὸ Ἔθνος ὅλον θὰ στηρίξῃ. Ἐνώπιον τῆς Ἀρετῆς καὶ τῆς Κακίας ἐμφανιζόμενος, τὴν δρᾶσιν καὶ ἄρνησιν ἀντικρύζων θὰ ἀναφωνήσῃ. «Ψηφίσατε Πάγκαλον». Κατηγοροῦσε ἀκόμη καὶ τὴν Ἑπείρο, γιατί ἔδειχνε τάσεις ὑποστήριξης τῆς ἀποχῆς. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὁ Κῆρυξ δημοσίευε ἄρθρα τοῦ Γ. Καγιά, στὰ ὁποῖα ἔδειχνε ἔμμεσα τὴν προσκόλλησίν του στὰ κόμματα. Σ' ἓνα μάλιστα ἄρθρο του, ἄφηνε νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι ὁ Πάγκαλος τοῦ ζήτησε νὰ συνεργαστεῖ μὲ τὸ καθεστὼς του, ἀναλαμβάνοντας καίρια κυβερνητικὴ θέση. Ὁ Χρηστοβασίλης - πάντοτε ἦταν ἀντίθετος μὲ τὶς θέσεις τοῦ Καγιά - δὲν κρατήθηκε καὶ ἔκανε τὸ σχετικὸ σχολιασμό: Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει -ἔγραφε- ἂν ὁ Γ. Καγιάς -Κρητικὸς αὐτὸς- θεωρεῖται ὡς μέγας ἀνθρώπος ἀπὸ ὅλους τοὺς βενιζελικοὺς τῆς Ἑπείρου καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτὸ εἶναι λογαριασμὸς βενιζελικός. Μᾶς ἐνδιαφέρει ὅμως, ἂν πιστέψωμεν τὰς ψευτιές του ὅτι τὸν προσκάλεσαν ὁ Πάγκαλος νὰ τὸν βάλῃ στὴ Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Συντάγματος καὶ δὲν θέλησε! Τὸν προσκάλεσε νὰ τὸν κἀνῃ καὶ ὑπουργὸ καὶ δὲν θέλησε! Μωρὲ μπράβο Καγιά! Κι ἔχει δίκιο ὁ κ. Καγιάς νὰ μὴ θέλῃ, διότι πηγαίνει γιά μεγαλύτερα! Ὁ κ. Καγιάς πηγαίνει γιά πρωθυπουργός! Μωρὲ μπράβο Καγιά! Τὸ σπουδαιότερον ἀπ' ὅλην αὐτὴν τὴν φαρσοκωμωδίαν εἶναι ὅτι ὑπάρχουν Ἑπαιρῶτες, εὐρισκόμενοι ἀκόμη εἰς τὴν προπολεμικὴν βενιζελικὴν ἰδεολογίαν τοῦ 1914, οἵτινες χάφτουν σὰν λουκούμια συριανὰ τὰ Καγιαδικὰ ψέματα!

Με τὴν ὑποστήριξη, λοιπόν, τοῦ συνόλου σχεδὸν τοῦ Ἑπειρωτικοῦ τύπου, ὁ Πάγκαλος σημείωσε, στὶς 1 Ἀπριλίου, μεγάλη ἐκλογικὴ νίκη στὴν Ἑπειρο. Οἱ ὑποστηρικτὲς τοῦ Κ. Δεμερτζή -τὸν εἶχαν ὑποδείξει, τὰ κόμματα ὡς ὑποψήφιο, ἀντίπαλο τοῦ Πάγκαλου, πρὶν κηρύξουν τὴν ἀποχή- ἦταν ἐλάχιστοι. Τὰ ἀποτελέσματα στὰ ἐκλογικὰ τμήματα τῆς πόλης τῶν Γιαννίνων, ἦταν τὰ ἑξῆς: α) Ἑκλογικὸ τμήμα τῆς *Ζωσιμαίας σχολῆς*: Πάγκαλος 1256, Δεμερτζῆς 50. β) Ἑκλογικὸ τμήμα *Ἐλισσαβετίου*: Πάγκαλος 977, Δεμερτζῆς 39. γ) Ἑκλογικὸ τμήμα *Ὀρφανοτροφείου «Γ. Σταύρου»*: Πάγκαλος 655, Δεμερτζῆς 50. δ) Ἑκλογικὸ τμήμα *Ἀγροτικὸ* (ψηφίζουν σ' αὐτὸ μόνο τὸ Νησι καὶ οἱ πρόσφυγες): Πάγκαλος 362, Δεμερτζῆς 6. στὴν ὑπαίθρου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων ἡ ὑπερψήφισή τοῦ Παγκαλοῦ ἔφτασε σὲ ποσοστὸ πολὺ πάνω ἀπὸ τὸ 90%, ἓνα μόνο χωριὸ ὑπερψήφισε τὸ Δεμερτζή: ἡ Σκλίβανη (Πάγκαλος 29, Δεμερτζῆς 35). Σ' ἓνα ἄλλο, τὰ Πηγαδοῦ- λια, Πάγκαλος καὶ Δεμερτζῆς ἰσοψήφισαν (ἀπὸ 14 ψήφους). Ἰκανοποιημέ- νος ὁ Πάγκαλος ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν στὴν Ἑπειρο ἔστειλε πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, μέσω τοῦ νομάρχου, εὐχαρι- στήριο τηλεγράφημα: *Συγκεκινημένος ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πόλεως καὶ τῆς ὑπαίθρου χώρας, παρακαλῶ νὰ ἐκφρασθῇ δημοσίᾳ ἡ εὐγνωμοσύνη μου πρὸς τὸν Ἑπειρωτικὸν λαόν. Ἀκρόπολις πατριωτικῶν ἰδεωδῶν καὶ γενέτειρα μεγάλων εὐεργετῶν τοῦ Γένους, ἐτάχθη καὶ αὐθις πρώτην γραμ- μὴν εἰς λαϊκὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνορθώσεως. Λίαν προσεχῶς ἐπι- σκεφθῶ Ἑπειρον εὐχαριστήσω λαόν καὶ μελετήσω ἀνάγκας τῆς. Μεγάλα λόγια δικτάτορα, δημοκοπικά. Γιατὶ αὐτὴ ἡ ἀκρόπολις καὶ ἡ γενέτειρα ἔμεινε στὸ περιθώριον τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ κράτους καὶ ἀπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ Πάγκαλου καὶ ἀπὸ τίς μετέπειτα κυβερνήσεις...*

Γεννιέται τὸ ἐρώτημα: τὸ ἀποτέλεσμα τῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν ἦταν γνήσιο ἢ νόθο; Κάποιοι ἱστορικοὶ ὑποστηρίζουν πῶς, παρὰ τὴν ἀποχή, ση- μειώθηκε σημαντικὴ προσέλευση ψηφοφόρων στὶς ἐκλογές καὶ ὅτι τὸ ἀπο- τέλεσμα στὸ σύνολό του δὲν ἦταν νόθο, προσθέτοντας ὅτι ἀντικειμενικοὶ παρατηρητὲς βεβαίωναν ὅτι τὸ 50% εἶχε ψηφίσει ὑπὲρ τοῦ Πάγκαλου (Γ. Δαφνῆ, *Ἡ Ἑλλάς μεταξὺ δύο πολέμων, 1923-1940*, τομ. Α', Ἀθῆναι 1955, σελ. 316). Τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν αὐτὸ τὸ 50% ποὺ λέγεται πῶς πῆρε ὁ Πάγκαλος, κάτω ἀπὸ ποιὲς συνθῆκες δόθηκε. Εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ πι- στευτὸ πῶς σ' ἓνα δικτατορικὸ καθεστῶς ὑπάρχουν προϋποθέσεις γνήσιας λαϊκῆς ἐκφράσεως. Κι ἔπειτα, τόσο γρήγορα ἡ βενιζελικότητα Ἑπειρος ξέ- χασε τὸ Βενιζέλο καὶ προτίμησε τὸν Πάγκαλο; Σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν παρατή- ρηση τοῦ ἴδιου συγγραφέα ὅτι *τὸν δικτάτορα κατὰ πλειοψηφίαν ἐψήφισαν οἱ ἀντιβενιζελικοὶ* δὲν εἶναι περίεργη, ὑπάρχει ἡ ἐξήγησις. Ὁ Πάγκαλος θε- ωροῦνταν ἀπὸ τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς ὁ ἥρωας ποὺ κατέλυσε τὴ βενιζελικὴ κυριαρχία μὲ τὴ μονόπλευρη βουλὴ καὶ ἐξουδετέρωσε τὸν Πλαστήρα. Καὶ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἀπὸ τὸν Πλαστήρα δὲν ὑπῆρχε...

Ἀμακάριστος ἡ ὁδὸς ἣ πορεύεις σήμερον, ὧ ἀσυγχώρητε Βενιζελισμέ, ὅτι ἡτοιμάσθη σοι τόπος τιμωρίας, ἀναφωνοῦσε σὲ κύριο ἄρθρο του ὁ Χρηστοβασίλης, μετὰ τὴν νίκη τοῦ Πάγκαλου, μόνο αὐτὸς ἦταν ἱκανὸς νὰ τὸν κατατροπώσει. Μὲ τὴν ὀρκωμοσίᾳ τοῦ Πάγκαλου ὡς προέδρου, ἀμνηστεύθηκαν καὶ οἱ κινηματίες ἀξιωματικοί, οἱ καταδικασμένοι σὲ θάνατο. Ὅμως οἱ μέρες τοῦ δικτάτορα ἦταν μετρημένες, κι ἄς τοῦ ἐπλεκε ἐγκώμια ὁ ἰταλικὸς τύπος...

Παρὰ τὴν ἐξόντωση τῆς συμμορίας Καραπάνου, διάχυτη ἦταν ἡ πεποίθηση στὴν πόλη τῶν Γιαννίνων καὶ σ' ὅλη τὴν Ἡπειρο, ὅτι ἡ ληστεία δὲν εἶχε δεχτεῖ τὸ καίριο πλήγμα καὶ ὅτι γρήγορα θ' ἀναλάβαινε ἀπὸ τὰ τραύματά της. Δὲν πρέπει νὰ ἐπαναπαυθῶμεν εἰς τὴν τελευταίαν νίκην κατὰ τῆς συμμορίας Καραπάνου, -ἔγραφε πρὸς τὴν Ἡπειρωτικὴ ἡχώ (14-4-26) κάποιος ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Πέντε Πηγαδιῶν μὲ ἔγκυρη γνώμη- οὐδὲ νὰ θεωρηθῇ τὸ ἔργον τῆς καταδιώξεως λήξαν καὶ ἐὰν ἐξοντωθῇ καὶ ἡ ληστοσυμμορία Τσόγκου καὶ οἰαδήποτε ἄλλη ἐκ τῶν λυμαινομένων τὴν περιφέρειαν. Τὰ μεταξὺ τῶν χωρικῶν τῆς περιφερείας πάθη εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ἐξημμένα, ἡ πρὸς τὸ ὑποθάλλειν ἔξις τόσον ἰσχυρά, ἐξαρθεῖσα μέχρι σημείου ἰδεολογίας, ὁ μυστικισμὸς καὶ ἡ πρὸς τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα συμπάθεια εἶναι προσόντα τῶν κατοίκων, διευκολύνοντα τὴν ἐν εἵδει Λεωναίας Ὑδρας ἀνάδειξιν τῶν συμμοριῶν. Τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων Καραπάνου καὶ Σταύρου ἔσπευσαν σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, μὲ ἐπὶ κεφαλῇ τὸν πρόεδρόν των, οἱ κάτοικοι τῆς Κλεισούρας νὰ παραλάβωσι καὶ κηδεύσωσι μετὰ τιμῶν καὶ μεγαλοπρεπείας, τὰ ἀλλεπάλληλα καὶ πολυτελῆ μνημόσυνα καὶ αἱ δεήσεις αἱ ὁποῖαι τελοῦνται εἰς μνήμην τῶν φονευθέντων καταμαρτυροῦσι τὴν ψυχολογίαν τῶν συγχωριανῶν τοῦ Καραπάνου. Κατὰ τὸν ἐπιστολογράφο, ποὺ ἀπέδιδε πιστὰ τὴν πραγματικότητα, μόνο ἡ λήψη ριζικῶν μέτρων -κι ἀπαριθμεῖ τὰ μέτρα αὐτὰ- θὰ μποροῦσε νὰ περιορίσει τὸ κακὸ καὶ νὰ συντελέσει στὴν παγίωση τῆς τάξης καὶ τῆς ἀσφάλειας στὸ μέλλον. Πόσο σωστὲς ἦταν οἱ διαπιστώσεις του ἀποδείχτηκε ἀπὸ τὴν ἀναζωπύρωση τῆς ληστείας κατὰ τοὺς μῆνες ποὺ ἀκολούθησαν γιὰ νὰ φτάσει στὴν ἀποκορύφωσιν μὲ τὴ μεγάλη καὶ αἱματηρὴ ληστεία τῆς Πέτρας.

Ἡ πρώτη ἀπόδειξις ὅτι οἱ λήσταρχοι ὄχι μόνο δὲν ἀνέστειλαν τίς δραστηριότητές τους, μετὰ τὴν ἐξόντωση τῆς συμμορίας Καραπάνου, ἀλλὰ ζητοῦσαν νὰ πάρουν καὶ ἐκδίκησιν γιὰ τὸ φόνο τῶν «συναδέλφων» τους, ἦταν ὁ ἄγριος διωγμὸς ποὺ ἄρχισε ὁ Τσόγκος ἐναντίον συνεργατῶν, πραγματικῶν ἢ ὑποτιθέμενων, τῶν καταδιωκτικῶν ἀρχῶν. Εὐλοκοποῦσε, βασάνιζε, ἐπίανε αἰχμαλώτους καὶ ἔκοβε αὐτιά ἀνθρώπων γιὰ νὰ ἐκδικηθεῖ, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς ὑπόλοιπους. Τὸ τραγικὸ ἦταν πὼς αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ δεινοπαθοῦσαν ἀπὸ τὴν ἐκδικητικὴ μανία τῶν λη-

στῶν ἔμειναν ἀπροστάτευτοι καὶ ἀπὸ τὸ κράτος. Καὶ ὁ μὲν *Γάκη Μάρης* -σημείωνε ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* (19-4-26)- ἔπραξε *πρᾶξιν κρατικῶς καὶ κοινωνικῶς ὠφέλιμον*, διὰ τὴν ὁποίαν *μέχρι τῆς ὥρας ἐθυσίασεν τὸ ἓνα του αὐτί*. *Ἡ ὑπηρεσία ὅμως καὶ ἡ κοινωνία εἰς ἀνταμοιβὴν τι ἔπραξεν*; Κατεδίκασε τὸν ἄνθρωπον εἰς θάνατον, ἀφοῦ δὲν τὸν κατεδίκασεν ὁ Τσόγκος, δηλαδὴ οὐδὲν κρατικὸν ἢ φιλανθρωπικὸν ἢ δημοτικὸν ἴδρυμα ἢ νοσοκομεῖον ἐδέχθη τὸν δυστυχῆ *Μάρην*, ἵνα τοῦ προσφέρῃ τὰς βοηθείας του διὰ τὴν θεραπείαν του, οὐχὶ ἔστω ἐκ καθήκοντος κρατικοῦ ἢ κοινωνικοῦ, ἀλλὰ τουλάχιστον ἐκ φιλανθρωπικοῦ καθήκοντος. Κι ὕστερα περίμεναν οἱ ἀρχές ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς νὰ τοὺς βοηθήσουν στὸ ἔργο τους γιὰ τὴν ἐξόντωση τῆς ληστείας... Ὑπῆρχαν ὅμως καὶ ἄλλα κρούσματα ποὺ δημιουργοῦσαν ἀποστάσεις μεταξὺ κράτους καὶ λαοῦ. Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Α.Δ. Χωροφυλακῆς Ἑπείρου γιὰ ἐπιβολὴ αὐστηρότερων κυρώσεων πρὸς ὅσους ὑπέθαλπαν τὴ ληστεία, δημιούργησε παρερμηνεῖες, ὅπως φανέρωνε ἡ σκληρὴ μεταχείριση τῶν χωρικῶν ἐκ μέρους ὀρισμένων ἀποσπασματαρχῶν καὶ σταθμαρχῶν τῆς Χωροφυλακῆς.

Ἐντυπωσιακὰ κατορθώματα τῶν ληστῶν δὲ θ' ἀργοῦσαν ν' ἀκουστοῦν, σκορπίζοντας πάλι τὴν ἀγωνία στοὺς Ἑπειρώτες. Στις 25 Ἀπριλίου ἡ συμμορία Τσόγκου μπῆκε σ' ἓνα πανδοχεῖο κοντὰ στὸ χωριὸ Μπρατβάρι (Χαροκόπι) λήστεψε ὅσους ἦταν ἐκεῖ (33.000 δρχ.) καὶ ἀπήγαγε δυό, ποὺ δὲν εἶχαν τίποτα νὰ τοὺς δώσουν. Τὸν ἓνα τὸν ἄφησαν τὴν ἄλλη μέρα, ἀφοῦ κατέβαλε 30 λίρες, τὸν ἄλλον τὸν κράτησαν, ζητοῦσαν πολλὰ χρήματα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του ἦταν ἐγκατεστημένος στὸ Βουκουρέστι καὶ μόλις πρὶν λίγες μέρες εἶχε ἔρθει στὸ χωριὸ νὰ δεῖ τοὺς δικούς του. Στις 30 Ἀπριλίου νέα μεγάλη ληστεία συντάραξε τὴν πόλη. Μετ' ἀγανακτήσεως δικαιολογημένης ἡ κοινὴ γνώμη ἐπληροφορήθη τὴν ληστείαν τριῶν λεωφορεῶν μεταξὺ Λούρου καὶ Καντζᾶ. Στὸ 79ο χλμ. κοντὰ στὸν Καντζᾶ οἱ ληστὲς εἶχαν στήσει ὁδόφραγμα μὲ κορμούς δέντρων. Τὸ πρῶτο μικρὸ ἐπιβατικὸ αὐτοκίνητο, μὲ ἐπιβάτες Γιαννιώτες, ὑποχρεώθηκε νὰ σταματήσει καὶ οἱ δυὸ ληστὲς ποὺ ἐμφανίστηκαν, μὲ τὴν ἀπειλὴ μαχαιριῶν, ἄδειασαν τὰ πορτοφόλια τῶν ἐπιβατῶν καὶ ἔδειραν τὸ σωφὲρ. Οἱ ἐπιβάτες δυὸ αὐτοκινήτων ποὺ ἔφτασαν σὲ λίγο εἶχαν τὴν ἴδια τύχη. Τελειώνοντας τὴν ἀφήγηση στὸ συντάκτη ἐφημερίδας ἑνας ἀπὸ τοὺς ληστευθέντες τὸν παρεκάλεσε νὰ διαμαρτυρηθεῖ ὁ τύπος ἐντόνως διὰ τὸ κατάντημα καὶ νὰ ἀξιῶσθαι ὅπως τὰ διάφορα «Δημοκρατικὰ τάγματα» νὰ σπεύσουν νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τοὺς ληστὰς. (*Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*, 2-5-26).

Ὅπως ἦταν ἐπόμενο τὰ νέα κρούσματα ληστείας, πυροδότησαν ἔντονη ἀρθρογραφία τοῦ γιαννιώτικου τύπου, ἐκ μέρους τῶν ἐφημερίδων *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*, *Ἐλευθερία* καὶ *Ἑπείρος*· τοῦ *Κήρυκος* ἡ ἀρθρογραφία ἦταν τελείως ἀρνητικὴ γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότητα τῶν καταδιωκτικῶν ἀρχῶν. Στὴν *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* (6-5-1926), ἄμεσα ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴ ληστεία τοῦ

Λούρου, επιχειρείται μιὰ ἀκόμα ἀνάλυση τῆς κατάστασης, τῆς καθόλου εὐχάριστης ὅπως διαμορφωνόταν, καὶ ἐπιμερίζεται ἡ εὐθύνη μεταξὺ ἀρχῶν καὶ κοινοῦ, τὸ ὁποῖο δὲν ἔδινε τὴν ἀπαραίτητη βοήθεια στὶς πρῶτες. Κατὰ τὴν ἐκτίμησίν της ἡ ληστεία τοῦ Λούρου ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ σοβαρὲς ἀνησυχίες σ' ὅσους πίστεψαν πῶς μὲ τὸ φόνο τῶν ληστῶν Καραπάνου καὶ Σταύρου, θ' ἀνέτειλαν καλλίτερες μέρες ἀσφάλειας γιὰ τὴν Ἑπείρο. Εὐθύνονταν συνεπῶς ὅλοι. *Καὶ ἡ καταδίωξις καὶ ἐξάλειψις τῆς ληστείας δι' ὅλους, ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ μέχρι τοῦ στρατιώτου, ἀπὸ τοῦ Α.Δ.Χ. Ἑπείρου μέχρι τοῦ χωροφύλακος, ἀπὸ τοῦ νομάρχου μέχρι τοῦ κλητῆρος τῆς εἰσαγγελίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπιφανεστέρου Ἑπαιρώτου μέχρι καὶ τοῦ ἀσῆμου τοιούτου, κατέστη πλέον ζήτημα τιμῆς.* Σ' ἄλλο ἄρθρο τῆς ἴδιας ἐφημερίδας (11-5-26), κάποιος, μὲ τὴν ὑπογραφή *Ἰαβέρης*, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀναδρομὴν στοὺς παρελθόντες καὶ τὴν ἀνάλυση τῆς κατάστασης, ὅπως ἐμφανίζόταν στὶς ἀρχὲς Μαΐου, συνιστοῦσε τὰ ἐξῆς μέτρα γιὰ τὴν ἐξάλειψη τῆς ληστείας: 1) Ἀντικατάσταση τῶν ντόπιων χωροφυλάκων μὲ ἄλλους, μὴ Ἑπαιρωτικῆς καταγωγῆς, γιατί οἱ πρῶτοι, γιὰ πολλοὺς λόγους, ἀλλὰ κυρίως γιὰ τὸ φόβο τῆς ἀντεκδίκησης, δὲν μποροῦσαν νὰ ἐπιτελέσουν τὸ καθήκον τους. 2) Ἐνίσχυση τῆς χωροφυλακῆς Ἑπείρου μὲ μόνιμους χωροφύλακες. 3) Ἀντικατάσταση τῶν ἀποσπασματαρχῶν, οἱ ὁποῖοι στοὺς παρελθόντες ἀδράνησαν ἢ ἀτύχησαν στὴν καταδίωξη ληστῶν. 4) Σύσταση φυλακείων σὲ συγκοινωνιακοὺς κόμβους τῆς ὑπαίθρου καὶ στὶς ἐγκαταστάσεις τῶν βλαχοποιμένων. 5) Κοινὴ καὶ εἰλικρινὴς συνεργασία ὅλων τῶν ἀρχῶν, στρατιωτικῶν καὶ τοπικῶν. 6) Τηλεφωνικὴ σύνδεση τῶν χωριῶν στὰ ὁποῖα εἶχαν τὴν ἑδρα τοὺς τμήματα, σταθμοὶ καὶ φυλάκεια Χωροφυλακῆς. 7) Αὐστηρὴ φρούρηση τῶν συνόρων, ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατη ἡ διαφυγὴ τῶν κακοποιῶν ἢ ἡ ἐπ' ἀντιόδόν τους στοὺς ἑλληνικοὺς ἑδαφοὺς. 8) Ἀπαλλαγὴ τῶν ἀρχῶν ἀπὸ τὶς ἐπεμβάσεις τῶν πολιτευόμενων.

Ὅλα τὰ προτεινόμενα μέτρα, καθὼς καὶ ἄλλα ποὺ κατὰ καιροὺς εἶχαν ὑποδειχτεῖ, ἦταν καὶ σωστὰ καὶ πραγματοποιήσιμα. Γιατὶ δὲν τὰ ἐφάρμοζαν οἱ ἀρχές; Πολλὲς οἱ αἰτίες. Ἡ πρώτη ἦταν ἡ τάση ν' ἀκολουθεῖται καὶ στοὺς ζήτημα τῆς καταδίωξης τῆς ληστείας, ὅπως καὶ σὲ ἄλλα, *ἡ πεπατημένη* ὁδός, δύσκολα νὰ πείσεις τοὺς γραφειοκράτες ν' ἀλλάξουν νοοτροπία: ἡ δεύτερη, οἱ ἐπεμβάσεις τῶν πολιτικῶν στοὺς ἐργὸς τῶν καταδιωκτικῶν ἀρχῶν. Γινόταν αὐτὸ γιατί ἀρκετοὶ συνεργάζονταν μὲ τοὺς ληστές, ὅπως κατ' ἐπανάληψιν ἔχει εἰπωθεῖ...

Δυὸ ἐμπεριστατωμένα ἄρθρα γιὰ τὴν καταπολέμηση τῆς ληστείας ἔγραψαν στὴν *Ἐλευθερία* (17 καὶ 20 Μαΐου 1926) οἱ δυὸ κόρες τοῦ Χρηστοβασίλη, ἡ Δάφνη καὶ ἡ Τιτίνα, ποὺ τὸν ἀντικαθιστοῦσαν κατὰ τὴν ἀπουσία του στὴν Ἀθήνα. Νὰ εἶνα δαίμονα γραφῆς τοὺς: *Ἄλλ' ὅ,τι προέχει νὰ τονισθῇ καὶ νὰ ἐξαρθῇ, ὡς ἀποτελοῦν τὴν θεμελιώδη καὶ βασικὴν ἀφορμὴν τοῦ μέχρι τοῦδε τουλάχιστον καταδειχθέντος ἀδυνάτου τῆς καταστολῆς ἢ καὶ*

τῆς περιστολῆς ἔστω τοῦ δεινοῦ τούτου κακοῦ, εἶναι ἡ ὁμολογουμένη ἀτέλεια τοῦ ἐφηρμοσθέντος ἐκάστοτε συστήματος, τόσον τοῦ προληπτικοῦ, ὅσον καὶ τοῦ κατασταλτικοῦ, τοῦ ὁποίου μία ἰδίως μορφή μέτρων, ἡ τῶν ἐκτοπίσεων, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν διενεργοῦνται, ἀπετέλεσε πάντοτε τὸ κορύφωμα τῆς ἀστοχίας καὶ ἐδημιούργησεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μίαν νέαν μάστιγα διὰ τοὺς μὴ πταίνοντας πολίτας, ἴσης δριμύτητος πρὸς τὴν τῆς ληστείας. Ἡ θέση αὕτη ἀποτελοῦσε πάγια ἄποψη τοῦ Χρηστοβασίλη καὶ τὴν ἀπέδωσαν οἱ δυὸ θυγατέρες του, ὅπως αὐτὸς ᾔθελε.

Ὁ Κῆρυξ, ὅπως ἀναφέρθηκε, στὸ θέμα τῆς ληστείας, ἐπικέντρωσε τὴν προσοχή του στὸν τομέα τῆς καταδίωξης, τὴν ὁποία θεωροῦσε ἀνεπαρκή, καὶ γι' αὐτὸ μὲ ἐπιμονὴ καὶ σφοδρότητα κατηγοροῦσε τὸν Α.Δ.Χ. Ἡπειροῦ Ν. Γάσπαρη καὶ τὸ διοικητὴ Χωροφυλακῆς Ι. Γκισερλῆ γιὰ ἀνικανότητα. Οἱ ἄλλες ἐφημερίδες ἀπέδιναν σὲ προσωπικὰ αἵτια τὴν ἐπίθεση, οἱ κρίσεις ὁμῶς αὐτὲς δὲν ἐμπόδιζαν τὸ διευθυντὴ τοῦ *Κήρυκος* νὰ συνεχίζει. Ὁ Γάσπαρης ὑποχρεωνόταν νὰ δημοσιεύει συνεχῶς διαψεύσεις γιὰ ν' ἀντικρούει τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς ἐφημερίδας. Σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς (20-5-26) χαρακτηρίζε ὡς ἐντελῶς ἀνυπόστατα καὶ ἀνακριβῆ τὰ δημοσιεύματά της, σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα δὲν ἦταν ἀληθινὰ τὰ ἀνακοινωθέντα τῆς Χωροφυλακῆς γιὰ τὴν ἐξόντωση τῶν ληστῶν Καραπάνου καὶ Σταύρου ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Π. Περιστέρη. Ἐπὶ τέλους -κατέληγε ὁ Γάσπαρης- θὰ παρεκάλουν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν δημοσιογραφίαν τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἰδίᾳ ὠρισμένην, ἐὰν πραγματικῶς ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος της, ἀντὶ νὰ ἐπιτίθεται ἀδίκως καθ' ἐκάστην κατὰ δημοσίων ὑπαλλήλων εὐδόκως καὶ μαρτυρικῶς ἐκτελούντων τὰ καθήκοντά των καὶ ἀπογοητεύσει αὐτοὺς, παρακαλέσωσι τὴν κυβέρνησιν, ἵνα ἐνισχύσῃ διὰ τῶν δυνατῶν μέσων τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Χωροφυλακῆς πρὸς πλήρη ἀποκατάστασιν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἡσυχίας τοῦ πράγματι δυστυχοῦς αὐτοῦ τόπου. Πρὶν λίγες μέρες ὁ Γάσπαρης, ἐπιστρέφοντας ἀπὸ ἐπιθεώρησίν του στὶς ἐπαρχίες Πωγωνίου καὶ Κονίτσης, ἔδινε συνέντευξιν στὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* (19-5-26), στὴν ὁποία ἐξέφραζε τὴν ἱκανοποίησίν του γιὰ τὴν ἡσυχίαν ποὺ ἐπικρατοῦσε ἐκεῖ. Πιθανὸν αὕτη νὰ διαταρασσόταν ἀπὸ τὴν ἄφιξιν τῶν βλαχοποιμένων στὶς θερινὰς βοσκὰς, εἶχε λάβει ὁμῶς -εἶπε- δρακόντεια μέτρα γιὰ τὴν παρακολούθησίν τους καὶ τοὺς προειδοποίησε ὅτι θὰ τοὺς θεωροῦσε προσωπικὰ ὑπεύθυνους γιὰ ὅ,τι θὰ συνέβαινε. Γιὰ τὸ Ζαγόρι φρόντισε, κατὰ τὴ δήλωσίν του, νὰ ματαιωθῇ κάθε εἰσβολὴ ληστῶν, μὲ τὴν ἴδρυσιν φυλακείων καὶ τὴν ἐγκατάστασιν σ' αὐτὰ ἰσχυρῶν μόνιμων ἀποσπασμάτων. Αἰσιόδοξος ἦταν γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κατάστασης καὶ στὴν πολυτάραχην περιοχὴ τῶν Πέντε Πηγαδίων. Τὸ ἔργο βέβαια, ἦταν δυσκολότατο, ἐξαιτίας τῆς ἀπόλυτης ἄρνησης τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς νὰ βοηθήσουν τὸ κράτος, παρὸλα αὐτὰ πίστευε πῶς τὰ μέτρα θ' ἀπέδιδαν. Ὁ Ἡπειρωτικὸς λαὸς -κατέληγε- ἄς ἔχει λίγη ὑπο-

μονή κι ἄς μὴ δίνει προσοχή στοὺς θορυβοποιούς. Ὑπομονή! Πόση ὑπομονή μποροῦσε νὰ ἐπιδείξει ὁ *δυστυχῆς αὐτός τόπος*, πού καθημερινὰ δοκιμαζόταν ἀπὸ τὴ δράση ληστῶν καὶ ἀποσπασματαρχῶν;

Παρὰ τίς διαψεύσεις τοῦ Γάσπαρη ἡ ἐπιθετικὴ ἀρθρογραφία τοῦ *Κήρυκος* ἐναντίον του, καθὼς καὶ ἐναντίον τοῦ Γκισερλῆ, συνεχιζόταν. Στὴν ἀντιδικία πῆραν μέρος καὶ οἱ κοινοτικὲς ἀρχές τῆς περιοχῆς Πέντε Πηγαδίων πού ὑποστήριζαν τὴ Χωροφυλακὴ καὶ καταφέρονταν ἐναντίον τῆς ἐφημερίδας. Μιὰ ἀνταπόκριση, μάλιστα, ἀπὸ τὰ Πλαίσια ἦταν ιδιαίτερα καυστικὴ γιὰ τὸν *Κήρυκα*. *Ἐν ἐπιγνώσει τῆς δραστηριότητος τοῦ κ. Γκισερλῆ ὑπογράμμισε σ' ἕνα σημεῖο ὁ ἀνταποκριτὴς- ἀρνεῖσθε ταύτην, ὠθούμενοι ἀπὸ ταπεινά, εὐτελῆ, χαμερπῆ, χυδαῖα ἐλατήρια. Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ βουβαθῇτε καὶ νὰ παύσητε τὰ λιβελλογραφήματά σας, διότι ὁ κόσμος σᾶς ἐμίσησε, ἐξαιτίας τῆς διαστροφῆς τῆς ἀληθείας εἰς βαθμὸν ἀνώτερον, ἀφ' ὅτι μισεῖ τὰς ἀμαρτίας του. Ἐν τέλει, λοιπόν, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως διακηρύττω καὶ μετ' ἐμοῦ σύμπας ὁ κόσμος τῆς ὑπαίθρου, ὅτι προσπαθεῖτε νὰ ἐκδιώξητε ἐκ τῆς δυσμοίρου Ἡπείρου τὸν ἱκανώτερον ἄνθρωπον, ἡ προσωπικότης τοῦ ὁποίου εἶναι μεταξὺ τῶν σπανίων τῶν ἐν τῇ πατρίδι μας, καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος θὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ βαρὺ ὄντως ἔργον κατὰ τῶν ληστῶν, διότι τοῦτο σᾶς συμφέρει.* (*Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, 3-6-26). Εἶχαν, ἄραγε, τὸ ἀνάλογο ἀντίκρουσμα ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἔπαινοι ὑπὲρ τῶν Γάσπαρη καὶ Γκισερλῆ ἢ εἶχε κάποιο δίκιο κι ὁ *Κήρυξ*; Οἱ δύσκολες μέρες πού θὰ ἔρχονταν θὰ ἔδιναν ἴσως μιὰν ἀπάντηση...

Ὁ Ἀπρίλιος κι ὁ Μάϊος ἦταν δυὸ μῆνες μεστοὶ γεγονότων, ὅπως ἔλεγαν οἱ παλιοί. Φήμη πού κυκλοφόρησε ἀρχῆς Ἀπριλίου, ὅτι θὰ γινόταν ἐγκατάσταση καὶ ἄλλων προσφύγων στὴν πόλη, ἀναστάτωσε τοὺς Γιαννιώτες, ἐτοιμάστηκαν γιὰ διαμαρτυρίες. Προσωρινὰ ἡσύχασαν, τὸν Ἰούνιο ὅμως οἱ φήμες ἄρχισαν νὰ παίρνουν συγκεκριμένη μορφή καὶ ἔγιναν ἀφορμὴ κινητοποιήσεων. Δὲν εἶχαν τίποτε μὲ τοὺς πρόσφυγες οἱ Γιαννιώτες, πίστευαν ὅμως πῶς ἡ πόλη τους δὲν ἄντεχε σὲ νέα πληθυσμιακὴ ἐπιβάρυνση.- Πόση ἀναστάτωση προξενοῦσαν οἱ φήμες ἀποδείχτηκε καὶ σὲ δυὸ ἄλλες περιπτώσεις: Κάποιος διέδωσε ὅτι θὰ διχοτομηθοῦν καὶ τὰ εἰκοσιπεντάδραχμα (ἡ διχοτόμηση ὡς τότε εἶχε γίνῃ ἀπὸ τὰ πενήντάρικα καὶ πάνω). Ἡ ἀγορὰ ἀμέσως ἀναστατώθηκε, οἱ μαγαζάτορες δὲν δέχονταν στίς συναλλαγές τους τὰ 25/δραχμα, πανικὸς ἔπεσε στοὺς φτωχοὺς βιοπαλαιστὲς, γιὰ τὴ νέα ζημιὰ πού πάθαιναν. Πέρασαν μέρες ὥσότου ἡ ἀγορὰ λειτουργήσῃ καὶ πάλι κανονικά. Ἄλλη φήμη ἔκανε λόγο ὅτι θὰ ἀκρίβαιναν τὰ τσιγάρα. Σὲ ἐλάχιστη ὥρα ἐξαφανίστηκαν ἀπὸ τὰ καπνοπωλεῖα. *Τὶ κάνει ἡ ἀστυνομία;* διαμαρτύρονταν οἱ ἐφημερίδες...- Ὁ *Κήρυξ* καὶ ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* ἄρχισαν ἀτέλειωτο καυγὰ γιὰ τὸ ποιὸς ἔχει τὴ μεγαλύτερη κυκλοφορία. Ἡ δευτέρα κατηγοροῦσε τὸν πρῶτο ὅτι τοὺς ἔκλεβε τοὺς συνδρομητὲς της.- Ὁ Χρήστος Παπασταύρου ἀπὸ τὴ Λίστα, ἀνηγορεύθῃ εἰς διδάκτορα Νομικῆς. Τὰ ἐπόμενα χρόνια θὰ ἔπαιζε σημαντικὸ ρόλο στὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ τόπου.- Στις 3 Ἀπριλίου ὑπογράφηκε τὸ διάταγμα γιὰ τὴ διαβάθμιση τῶν δασκάλων. Ἐγίνε ἔτσι ἡ ἐπαγγελματικὴ τους ἀποκατάσταση, θεωροῦνταν πιά κι

αὐτοὶ ἰσότιμοι με τοὺς ἄλλους ὑπαλλήλους τοῦ κράτους.- Στὴν Ἀθήνα, ἄρχισε νὰ συζητεῖται ἀπὸ τὴν κυβέρνησις ἡ ἀνασύστασις τοῦ θεσμοῦ τῶν Γενικῶν Διοικήσεων, τῇ χρησιμότητά του ὑπογράμιζαν ὅλες οἱ ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων. Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἤχῳ στὴν ἀρθρογραφία της μὲ ἄμεσο καὶ ἔμμεσο τρόπο θεωροῦσε, ὅτι ὁ πλέον κατάλληλος νὰ τοποθετηθεῖ ὡς Γενικὸς διοικητὴς Ἑπείρου ἦταν ὁ πρῶην φιλελεύ-

Ἡ οἰκία Μουσταφᾶ πασᾶ, ὅπου ἐγκαταστάθηκε τὸ Ἀλβανικὸ προξενεῖο.

θερος βουλευτὴς καὶ ἤδη νομάρχης Πρεβέζης Πέτρος Μπέμπης. Ἡ γνώμη της αὐτῇ τὴν ἔφερε σὲ ἀντίθεση με τὶς ὑπόλοιπες ἐφημερίδες, ἄρχισε νέος καυγᾶς μεταξὺ τους. Ὅταν μάλιστα στὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Ἰουνίου, ἡ Ἑπειρωτικὴ ἤχῳ, ἔγραψε σχόλιο, ἀνεφερόμενο σὲ κρίσεις τοῦ Πάγκαλου (κατὰ τὴν ἐπίσκεψή του στὰ Γιάννινα), εὐνοϊκῆς γιὰ τὶς ἱκανότητες τοῦ Μπέμπη, οἱ ἄλλες ἐφημερίδες βγήκαν ἀπὸ τὰ ροῦχα τους. Συγκε-

κριμένα τὸ σχόλιο ἀνέφερε: Ὁ κ. Μπέμπης εἶναι ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἠθικά τοῦ τόπου στοιχεῖα. Γνωρίζω τὸν κ. Μπέμπη πολὺ καλά, εἶναι ἀκριβῶς αἱ λέξεις καὶ φράσεις, τὰς ὁποίας ἐπρόφεραν τὰ ἐπίσημα τοῦ Πάγκαλου χεῖλη, κατὰ τὸ ἐν Νήσῳ παρατεθὲν γεῦμα ἐκ μέρους τοῦ μητροπολίτου κ. Σπυρίδωνος καὶ τὰ ὅποια ἀφοροῦν ἓνα στρατιώτην τοῦ πολιτικοῦ ἀγῶνος εἰλικρινῇ, τίμιον, εὐσυνείδητον καὶ εὐθαρσῆ. Σὲ λίγες μέρες (14 Ἰουνίου) ὁ Χρηστοβασίλης, σὲ κύριο ἄρθρο του διέψευδε κατηγορηματικὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ σχολίου: Εἶδομεν καὶ εἰς τὴν «Ἑπειρωτικὴ ἤχῳ», ἥτις ἔχει ἀναλάβει ἐργολαβικῶς τὸν διορισμὸν τοῦ τρις ἤδη πανθέντος καὶ τρις ἐπαναδιορισθέντος νομάρχου Πρεβέζης κ. Μπέμπη, εἰς Γενικὸν διοικητὴν Ἑπείρου, ὅτι ὁ κ. Πάγκαλος ἐξεφράσθη κατὰ τὸ ἐν τῇ Νήσῳ τῶν Ἰωαννίνων παρατεθὲν πρὸς τιμὴν του ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων κ. Σπυρίδωνος γεῦμα, ὅτι ὁ κ. Μπέμπης ἀποτελεῖ πολὺτίμιον πολιτικὸν κεφάλαιον ἐν Ἑπείρῳ! Διαψεύδομεν κατηγορηματικῶτατα τοῦτο, καθ' ὅσον εἴμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο γεῦμα καὶ οὐδόλως ἠκούσαμεν τὴν τόσον κολακευτικὴν διὰ τὸν κ. Μπέμπην ἔκφρασιν ταύτην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Πάντως ἡ Ἑπειρωτικὴ ἤχῳ, τῆς ὁποίας τὴν ἐκδοτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελοῦσαν οἱ: Εὐθύμιος Τζάλλας, Ἀθαν. Τσιμογιάννης καὶ Μανώλης Νικολαΐδης, δὲν ἔπαυε νὰ ὑποστηρίζει τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Π. Μπέμπη, ὡς Γενικοῦ διοικητῆ Ἑπείρου ὡς τὴν τελευταία στιγμὴ.- Ἀντίθετα, τὸ Ἐλεύθερον βῆμα Ἀθηνῶν σὲ δημοσίευμα τοῦ συνεργάτη της (19-4-26) Μιχ. Ροδᾶ, ποὺ εἶχε περιοδεύσει στὴν Ἑπειρο, θεωροῦσε ἀναγκαίαν τὴν ἀνάληψιν εὐθυνῶν τῆς διοικήσεως τῆς Ἑπείρου ἀπὸ τὸν Ἀλ. Μυλωνᾶ ἢ τὸν Ἀλ. Σβῶλο. Ἐγραφε σχετικᾶ: Μόνον ἓνας ἱκανός, τολμηρός καὶ θετικὸς ἱατρός, εἶναι δυνατόν νὰ θεραπεύσῃ τὸν νοσοῦντα διοικητικὸν οργανισμόν. Καὶ ἡ Ἑπειρος ἀντὶ τῶν διαφόρων νομαρχῶν ἐπεβάλλετο νὰ ἔχῃ μὲ δικαιώματα περίπου δικτατορικὰ ἓνα Μυλωνᾶ ἢ ἓνα Σβῶλον. Ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ θὰ ἦτο ἀσφαλής...- Ἐγραφε ἡ Ἀρίδα, στὴν Ἑπειρωτικὴ ἤχῳ

(14-4-26): Κατά μήκος τῆς ὁδοῦ Καπλάνη, μετὰ τὴν μεσημβρίαν, καὶ πρὶν ἀνοίξουν αἱ πύλαι τῆς «Ζωσιμαίας» διὰ τὸ μάθημα, περιφερόμενα ἐρωτευμένα ζεύγη, κτίζουν πύργους καὶ παλάτια καὶ ὄνειρα μελλοντικά καὶ ...προσωρινῆς εὐτυχίας. Οὐδέποτε ἡ πόλις μας εἶδε τόσον κυνικὴν ἀναίδειαν ἐρώτων εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς. Τὸ ἐρωτύλον ζεῦγος ἀδιαφορεῖ διὰ τὰ βλέμματα τῆς γειτονιάς, εἰς τὴν ὁποίαν κατήντησεν σκάνδαλον. Δὲν ὑπάρχει τουλάχιστον διὰ τὴν μαθητιῶσαν τῆς «Ζωσιμαίας», ἐλαχίστη ποσότης αἰδοῦς, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει παιδονόμος·- Ἐφτασε στὰ Γιάννινα, ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ ὁ Βουβουσιώτης Ἡλίας Πέτρου, πρωταθλητὴς τῆς πάλης -πολύ γνωστός

Ρεμσὴ βέης Μουσταφᾶ πασάς, Γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀλβανίας στὰ Γιάννινα.

(Σκίτσο Ἀπ. Βερτοδούλου)

στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες- καὶ ταυτόχρονα σπουδαστὴς τῆς φυσικοϊατρικῆς σὲ πανεπιστήμιο. Στὴ δεκαετία τοῦ '30, αὐτὸς ὅπως καὶ ἡ γιατρὸς Ἄννα Κατσιόγρα, ἀπὸ τὸ Βόλο, μὲ τὰ βιβλία τους, ἐπηρέασαν χιλιάδες Ἕλληνες στὸ θέμα τῆς φυσικῆς διατροφῆς. - Στὶς 3 Μαΐου, σὲ εἰδικὴ τελετὴ ὑψώθηκε (ἐγένετο ἡ ἀνάσυσσις, ὅπως ἔγραφαν οἱ ἐφημερίδες) ἡ ἄλβανικὴ σημαία στὸ μέγαρο, ὅπου εἶχε ἐγκατασταθεῖ τὸ Γενικὸ Ἀλβανικὸ προξενεῖο (οἰκία Μουσταφᾶ πασᾶ, ὁδὸς Μανωλιάσσης). Παρουῶντες ὅλες οἱ ἀρχές, οἱ πρόξενοι, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν κοινοτήτων, σωματείων, ὁργανώσεων, συλλόγων δικηγόρων, ἐκπαιδευτικῶν κ.ἄ. καὶ ἐπίλεκτα μέλη τῆς Ἰωαννιτικῆς κοινωνίας. Στὸ λόγο του ὁ ἄλβανὸς Γενικὸς πρόξενος Ρεμσὴ βέης Μουσταφᾶ πασᾶς διαβεβαίωσε ὅλους πὼς θὰ καταβάλλῃ πάσας τὰς δυνάμεις του, ὅπως αἱ φιλικαὶ σχέσεις μετὰ τῶν δύο κρατῶν συσφιχθοῦν ἐτι περισσότερον πρὸς τὸ κοινὸν ὄφελος καὶ τὴν εὐημερίαν καὶ τῶν δύο ὁμόρων λαῶν, τοὺς ὁποίους συνδέουν κοινὰ συμφέροντα. Καμιά ἀπὸ τὶς ὥραιες αὐτὲς ὑποσχέσεις δὲν τηρήθηκε, γιατί ἡ Ἀλβανία ποτὲ δὲ σεβάστηκε τὰ δικαιώματα τοῦ Βορειοηπειρωτι-

κοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸν καταπίεξε μὲ ὅποιο τρόπο μποροῦσε καὶ κάτω ἀπὸ ὁποιοδήποτε καθεστῶς, γιὰ νὰ τὸν ἀφανίσει. Ὅπως ἀκριβῶς γίνεται καὶ σήμερα... Τὶς ἐπόμενες κι ὅλας μέρες ὁ Κῆρυξ διαμαρτυροῦταν ὅτι ἡ κυκλοφορία τῆς ἐφημερίδας ἀπαγορευόταν στὴ Βόρειο Ἠπειρο, πιθανὸ γιὰ τὸ διευθυντὴς του Δημοσθ. Πανίδης ἦταν Βορειοηπειρώτης. Τὸ Ἀλβανικὸ προξενεῖο διέψευδε τὸν ἰσχυρισμὸ τῆς ἐφημερίδας, κάτι ποὺ εἶχε κάνει καὶ ἡ νομαρχία νωρίτερα. Τὸ ἴδιο προξενεῖο διέψευδε καὶ τὶς διαμαρτυρίες τῶν Βορειοηπειρωτῶν ὅτι εἶχαν ὑποχρεωθεῖ νὰ συνεισφέρουν στὴν ἰδρυση τοῦ ἀνακτόρου τοῦ προέδρου τῆς Ἀλβανικῆς Δημοκρατίας - καὶ ἀργότερα βασιλιᾶ- Ἀχμέτ Ζώγου στὰ Τίρανα. Τὴν πρωτοβουλίαν διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς προεδρικῆς ἐπαύλεως -ἰσχυρίζοταν ὁ πρόξενος- ἔλαβεν ἀπ' εὐθείας ὁ λαὸς μέσῳ τῶν δημάρχων καὶ προέδρων κοινοτήτων καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον

συνεστήθη επιτροπή, ἥτις καὶ περισυλλέγει τοὺς ἐράνους, οἵτινες δίδονται ὅλως προαιρετικῶς. Τὸ πόσο προαιρετικὴ ἦταν ἡ εἰσφορὰ φαινόταν ἀπὸ τὶς δημοσιευόμενες ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο ἀνταποκρίσεις, οἱ ὁποῖες μιλοῦσαν γιὰ καταναγκαστικὴ εἰσφορὰ...- Στὶς 13 Μαΐου δημοσιευόταν στὴν Ἡπειρωτικὴ ἡχώ, τὸ ἐξῆς σχόλιο: Περιερχόμενοι τὴν ὁδὸν Κωλέττη ἀντικρῶμεν ἐπὶ ταμπέλας παχυντάτας ἀγελάδας

KRYE-KONSULLATA MBRETNORE
JANINA

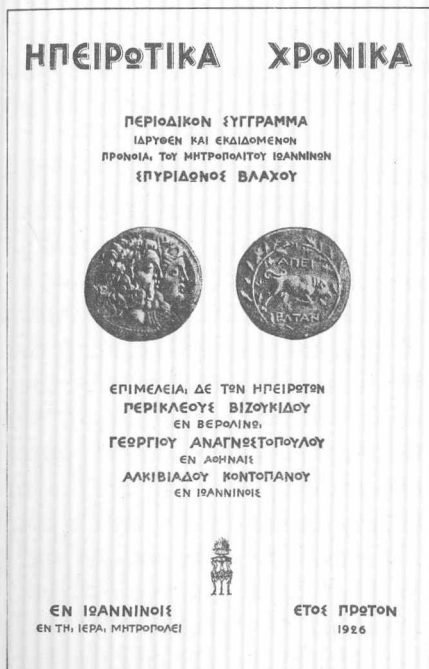
Ἡ σφραγίδα τοῦ Γενικοῦ ἀλβανικοῦ
προξενείου.

ἀμελγομένας τεχνικώτατα παρὰ δικηγόρου ἐγκαταστήσαντος ἐκεῖ τὸ δικηγορικόν του γραφεῖον. Οἱ διάφοροι ἀφελεῖς χωρικοὶ ἀνύποπτοι καὶ νομίζαντες ὅτι ἐπισκέπτονται σωματεῖον Ἀγροτικόν, παρὰ τοῦ ὁποίου θὰ εὕρωσιν ὑποστήριξιν πρόθυμον καὶ ἄνευ ἀμοιβῆς, ἄφθονον τροφὴν παρέχουσι εἰς τὰς ἀμελγομένας ἀγελάδας καὶ μὲ τὸ σύστημα αὐτό, ἀρκετὰ τεχνικόν, ἐξησφαλίσθη διὰ τὸν νέον δικηγόρον μονοπωλιακὴ ἐργασία. Κάποτε στεγαζόταν ἐκεῖ κάποιας Ἑνωσὶς ἀγροτῶν, ἡ ὁποία εἶχε περιπέσει σὲ ἀφάνεια. Τὶ σημαίνουν τότε, λοιπόν, αἱ ἀγελάδες, συνέχιζε ὁ σχολιογράφος. Μήπως εἶναι νέον σῆμα δικηγορικῶν γραφείων; Παρακαλοῦμεν τὸν κ. πρόεδρον τοῦ Δικηγορικοῦ συλλόγου νὰ μᾶς τὸ γνωρίσῃ. Ἀπάντησις ἔδωκε, μὲ ἐπιστολὴν του, ὅχι ὁ Δικηγορικὸς σύλλογος, ἀλλὰ ὁ δικηγόρος Βασ. Γιαννάκος, μὲ τὸ δικό του τρόπο: Πρέπει νὰ κάνετε μιὰ διόρθωσις στὸ σχόλιό σας κ. διευθυντά, ἔγρα-

φε. Ἄν παρατηροῦσατε καλύτερα τὴ νταμπέλα δὲν θὰ βλέπατε ἀγελάδες, ἀλλὰ βοῦς ὀδηγούμενους παρὰ τοῦ βουκόλου διὰ χειρῶν καὶ ράβδων... Ποιὸς ἦταν ὁ δικηγόρος ποὺ ἔγινε ἀντικείμενο σχολίων, ἄγνωστο.

Ἡ εἰδησιὴ ποὺ δημοσιεύτηκε στὶς ἐφημερίδες τὶς ἀρχὲς Μαΐου ἔφερε τὸν τίτλο: *Εὐγενεῖς φιλέλληνες. Ἀφίχθη εἰς τὴν πόλιν μας -σημειωνόταν- χάριν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν μελετῶν ὁ ἐν Μονάχῳ καθηγητὴς Λουδοβίκος Βύρχνερ. Ὁ σεβασμιος ἐπιστῆμων ποὺ θὰ καταστῇ γνωστός εἰς τὴν Ἡπειρον ἀπὸ τὴν «Ἡπειρωτικὴν βιβλιογραφίαν», τὴν ὁποίαν ἀπέστελλε πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὰ ὑπὸ ἔκδοσιν «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», ἐνσαρκώνει τὴν ἀγνὴν φιλελληνικὴν παράδοσιν τῆς μεγάλης του πατρίδος. Ὁμιλεῖ καὶ γράφει τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ὡς μητρικὴν του γλῶσσαν καὶ εἶναι Ἕλλην τὴν ψυχὴν. Οἱ ἐφημερίδες δὲν ὑπερέβαλλαν. Ὁ Λουδοβίκος Ἰωάννης Κλήμης Χριστιανὸς Burchner ἢ Βύρχνερος (1858-1927), ὡς αὐτὸς συνείθιζε νὰ ὑπογράφῃ ὁσάκις ἀπηυθύνετο πρὸς Ἑλλήνας, ἀνήκει εἰς τὰς ὀλοὲν ἀραιούμενας τάξεις τῶν ἐσπερίων φιλελλήνων, οἵτινες τὴν ἐκ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν γενομένην παρ' αὐτοῖς ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα πρὸς τὴν σύγχρονον μεταβιβάζοντες, ἐκδηλοῦσι ταύτην παντοιοτρόπως καὶ προθυμοποιοῦνται νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὸν Ἑλληνισμόν καὶ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν δημοσίαν διακίρυσιν τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ δικαίων καὶ τὴν προάσπισιν τῶν συμφερόντων αὐτοῦ.*

Αὐτὰ ἔγραφε δυὸ σχεδὸν χρόνια ἀργότερα ὁ καθηγητὴς Περ. Βιζουκίδης, ἀναλύοντας, σὲ νεκρολογία τοῦ (*Ἡπειρωτικὰ Χρονικά*, τόμ. 3, 1928, σελ. 238-242) τὸ ἐπισημονικὸ ἔργο τοῦ μεγάλου φιλέλληνα. Ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους συνεργάτες τῶν *Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν*, στὰ ὁποῖα δημοσιεύτηκε, στὸ 1ο κιόλας τεῦχος τοῦ πε-

Τὸ α' τεῦχος τοῦ Α' τόμου τῶν
«Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» (1926)

πρώτῳ τεῦχος τοῦ 1ου τόμου (1926), ὁ Σπυρίδων ἀνέλνε τοὺς μεγάλους σκοποὺς ποὺ θὰ ὑπηρετοῦσε ἡ ἐκδοσις καὶ ζητοῦσε τὴ βοήθεια ὄλων, προπαντὸς τῶν δασκάλων· πολὺ λίγοι ἀνταποκρίθηκαν τὴν πρόσκλησή του. Ἐλπίζομεν, ἔλεγε, ὅτι θὰ ἐγερθῇ πραγματικὴ εὐγενὴς σταυροφορία, πρὸς ἐπιδίωξιν σκοποῦ ἀντόχρημα Ἑθνικοῦ καὶ Ἐπιστημονικοῦ. εἴμεθα δὲ πεπεισμένοι ὅτι οἱ Ἡπειρωταὶ διδάσκαλοι, καταλλήλως καθοδηγούμενοι, θὰ ἀποβῶσιν οἱ ἀκαταπόνητοι συλλογεῖς καὶ παραστάται τοῦ ἔργου.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1926 ἦταν ὄψιμο, στίς 2 Μαΐου. Οἱ οἰκογένειες τοῦ Πέτρου Κωστίδη καὶ τοῦ Γιάγκου Κεῖβανίδη, εἶχαν ἡρεμήσει. Ἡ Φωτεινὴ γύρισε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ὕστερα ἀπὸ ἔντονη καὶ ἀποτελεσματικὴ θεραπεία. Ὅχι πὼς εἶχε σβῆσει ἀπὸ τὴ μνήμη τὴ χαμένη κόρη της, ἀλλὰ νά, ὅλο ἐκεῖνο τὸ ἀβάσταχτο ἄγχος γιὰ τὴν τύχη της ποὺ τὴν τυραννοῦσε τὴ νύχτα μὲ τρομακτικοὺς ἐφιάλτες καὶ τὴν κρατοῦσε σὲ συνεχὴ διέγερση καὶ ἀϋπνία, παραχώρησε τὴ θέση του σὲ μιὰ νοσταλγικὴ ἀνάμνηση, ἀνάμικτη μὲ μιὰ γλυκεῖα ἐλπίδα, πὼς κάποτε θαρχόταν ὁ καιρὸς νὰ σφίξει στὴν ἀγκαλιά

ριοδικοῦ (1926) τὸ *Δοκίμιον βιβλιογραφικῶν τῶν περὶ τῆς Ἡπείρου κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους δημοσιευθέντων*, πολύτιμη συμβολὴ στὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία· συμπληρώθηκε στοὺς ἐπόμενους τόμους τοῦ περιοδικοῦ, μὲ τίς μελέτες καὶ ἄλλων εἰδικῶν.

Τὰ *Ἡπειρωτικὰ Χρονικά*, τὰ ὁποῖα εἶχε προγραμματίσει νὰ ἐκδόσῃ ὁ Ἡπειρωτικὸς Ἐκπαιδευτικὸς ὄμιλος, (βλ. προηγούμενους τόμους) ἐκδόθηκαν τελικὰ ἀπὸ τὸ μητροπολιτικὸν Σπυριδῶνα. Καὶ μόνο γι'αὐτὸ τὸ ἔργο, ὅπως ἔγραψε ὁ διαπρεπὴς Ἡπειρώτης ἱστορικὸς Λεάνδρος Βρανούσης, ἄξιζε νὰ μείνῃ στὴν ἱστορία ὁ Σπυρίδων. (Τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», πολύτιμη κιβωτὸς τῆς Ἡπειρωτικῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας, προσπάθεια μεγάλῃς, ἱκανὴ καὶ μόνῃ αὐτὴ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑστεροφημίαν στὸ Δεσπότη μας (*Ἡπειρωτικὴ Ἑστία*, τόμ. Α (1952/σελ. 98). Στὸ θαυμάσιο πρόλογό του στὸ

της τῇ Θεῶνῃ. Τὴν ἐλπίδα της ἐνίσχυναν καθημερινὰ ὅλοι μὲ συζητήσεις καὶ εὐοίωνες ἐνδείξεις, ποτὲ δὲν τῆς μίλησαν γιὰ τὴν ἐμπλοκὴ πού δημιουργήθηκε μὲ τὴν ἀνάμιξη τοῦ Καρβούνη στὴν ἐκλογὴ τοῦ πατριάρχη Ἀλεξάνδρειας. Ἐτσι τὸ Πάσχα γιορτάστηκε μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα αἰσιοδοξίας, δημιουργημένης ἀπὸ τὸ νόημα καὶ τὴν παράδοση τῆς μεγάλης μέρας, καὶ ἀπὸ τὴν ἱκανοποίηση ὅλων γιὰ τὴ θεραπεία τῆς Φωτεινῆς. Ἡ ἀρρώστεια της ἔγινε αἰτία μεγάλων ἀνησυχιῶν, τώρα ἡ ζωὴ ξανακυλοῦσε στὴ φυσιολογικὴ κοίτη της.

Στὸ πασχαλινὸ τραπέζι κάθησαν πολλοί. Οἱ οἰκογένειες τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Γιάγκου, ὁ Θεολόγος Θερεϊανὸς μὲ τὴν Ἀλεξάνδρα, ὁ Πέτρος θεωροῦσε τὸ ζευγάρι ἀναπόσπαστο μέλος τῆς οἰκογένειας, ἡ Χριστίνα μὲ τὸν ἄνδρα της τὸ Σπύρο, τὸ μικρὸ της γυιὸ καὶ τὰ πεθερικά της. Κόσμος πολὺς, μεγάλη ἡ σύναξη, ἡ καρδιὰ τοῦ Πέτρου εἶχε γίνει ἀνοιχτὸ τριαντάφυλλο, σκορποῦσε σ' ὅλους τὸ ἄρωμά του, ἡ ψυχὴ του ἀναγάλλιαζε ἀπὸ τὴν παρουσία τόσων ἀνθρώπων, γνῶριζε τὰ μυστικά καὶ τοὺς πόθους τους, θὰ βοηθοῦσε μ' ὅλες τὶς δυνάμεις του γιὰ νὰ γίνουν πραγματικότητες. Καθὼς ἔβλεπε ἀπέναντί του τὸ Νίκο καὶ τὴ Φιλίτσα νὰ κοιτάζονται στὰ μάτια, ξεκομμένοι ἀπὸ τὸ περιβάλλον, ἦρθε ἡ ὥρα συλλογίστηκε, νὰ σμίξουν τὰ δυὸ βλαστάρια, ὁ Νίκος τὸν Ἰούνιο ἀπολυόταν ἀπὸ τὸ στρατό, θὰ τὸν ἀπασχολοῦσε στὸ μαγαζὶ ὡς τὸ διορισμό του, ἡ Φιλίτσα μὲ τὴ δουλειά της, ἀπέδειξε πῶς θὰ ἐξελισσόταν σ' ἓνα ἀξιόλογο ἐπιχειρηματικὸ στέλεχος, δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τυραννοῦν ἄλλο τὰ παιδιὰ μὲ τὴν ἄρνησή τους, θὰ μιλοῦσε στὸ Γιάγκο μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπόμενες μέρες. Ἐκεῖνο πού τὸν λυποῦσε ἦταν ὅτι τὸν Ἰούνιο θὰ ἔφευγε ἡ οἰκογένεια Κεῖβανίδη, τὸ δικό τους σπίτι ἦταν πιά ἑτοιμο νὰ τοὺς δεχτεῖ. Ἐγνοῖες τοὺς δημιουργοῦσε καὶ ἡ καθυστέρηση τῶν ἐνεργειῶν γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς Θεῶνῃς, αὐτὸς ὁ εὐλογημένος ὁ Καρβούνης ἦταν ἡ αἰτία. Ἐπρεπε νὰ δεῖ τὸ μουφτὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ Σπυρίδωνα. Γιὰ τὸν τελευταῖο ἔβρισκε κάποιες δικαιολογίες δύσκολα νὰ τὸν πετύχει κανεὶς στὴ Μητρόπολη, κάθε τόσο ταξίδευε στὴν Ἀθήνα γιὰ τὰ κληροδοτήματα.

Τὸ μουφτὴ τὸν ἐπισκέφθηκαν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Γιάγκος στὰ μέσα τοῦ Μάη. Τοὺς καλοδέχτηκε, ὅπως πάντα, ἔδειχνε ὅμως κάποια στενοχώρια ἢ ἔκφρασή του. Ὁ Πέτρος δὲν κρατήθηκε, τοῦ τὸ εἶπε. — Ἐχεις δίκιο, ἀπάντησε ὁ μουφτής, περνᾶω δύσκολες στιγμὲς τὸν τελευταῖο καιρό. Στὰ Γιάννινα, ξέρετε, μείναμε λίγοι μουσουλμάνοι, ἔπρεπε νάμαστε μονιασμένοι, μιὰ οἰκογένεια γιὰ νὰ κρατήσουμε τὴν πίστη μας, τὸ ἀντίθετο συμβαίνει. Κακὸ χωριὸ τὰ λίγα σπίτια, λέτε σεῖς οἱ Ρωμιοί, ἔχετε δίκιο. Ὑπῆρχαν βέβαια καὶ τὴν ἐποχὴ πού ἐμεῖς κυβερνοῦσαμε τὸν τόπο καὶ ἡ μουσουλμανικὴ κοινότητα ἦταν ἰσχυρή, διαφορὲς ἀνάμεσα σὲ προύχοντες καὶ ομάδες, ἐπικρατοῦσε ὅμως στὸ τέλος ἡ λογικὴ καὶ ὅλα ἡσύχαζαν. Τώρα πού μείναμε λίγοι τὸ κακὸ παράγινε· οἱ ἀντιθέσεις εἶναι τεράστιες, διασποῦν τὴν ἐνότητά

μας, προξενούν κακὸ καὶ στὴν πίστη μας. — Ποιὰ εἶναι τὰ αἷτια αὐτῆς τῆς διάσπασης σοφολογιώτατε; ρώτησε ὁ Πέτρος, ἀπορούσε μὲ τὰ ὅσα ἔλεγε ὁ Φουάτ-ἑφέντης, δὲν εἶχε ἀκούσει τίποτε στὴν ἀγορά. — Ἐγώ, ὁ ἴδιος, ἐμένα ἔχουν βάλει στόχο, θέλουν νὰ μὲ καταργήσουν ἀπὸ μουφτή. — Ἐσᾶς; Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο; — Πίσω ἀπὸ τίς ἐνέργειες τῶν ἀντιπάλων μου κρύβονται φιλοδοξίες καὶ συμφέροντα. Νομίζουν πὼς ἡ Μουφτεία εἶναι μιὰ συνηθισμένη ὑπηρεσία χωρὶς πνευματικὸ περιεχόμενο, θλίβομαι γιὰ τὴν κατάνυκτα τῶν ὁμοθησίων μου. — Καὶ ποιὸς εἶχε τὴν τόλμη νὰ σηκώσει τὸ ἀνάστημά του ἀπέναντί σας; — Ὁ Μεχμέτ μπέης Σαδίκ πασάς, εἶναι ἀπὸ μεγάλη οἰκογένεια καὶ συσπειρώθηκαν γύρω του πολλοί. Φιλοδοξεῖ νὰ γίνῃ μουφτής καὶ χρησιμοποιεῖ πολλὰ μέσα γιὰ νὰ τὸ πετύχει. Δὲν θέλω νὰ συνεχίσω τὴν ἀντιδικία ποὺ κατεβάζει τὸ ἐπίπεδο τῆς θρησκείας μας. Θὰ ὑποβάλω παραίτηση κι ἂς κρίνει τὸ ὑπουργεῖο ἂν πρέπει νὰ προχωρήσῃ στὴν ἀντικατάστασή μου. — Μὰ Φουάτ-ἑφέντημ, πῆγε νὰ διαμαρτυρηθεῖ ὁ Πέτρος, ἀλλὰ ὁ μουφτής τὸν σταμάτησε. — Τέλειωσε ἡ συζήτηση, πέστε μου τὰ δικά σας, ἐξᾴλλου γιαντὸ ἤρθατε κι ὄχι νὰ μάθετε τίς δικές μου ἔγνοιες... Ὁ Γιάγκος μίλησε τώρα καὶ διηγῆθηκε ὅλο τὸ ἱστορικὸ τῆς θεραπείας τῆς Φωτεινῆς στὴν Ἀθήνα, ἦταν ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα, ἀνησυχοῦσαν ὁμως ἀπὸ τὸ σταμάτημα τῶν ἐνεργειῶν γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῆς Θεώνης. — Ἄς ὀψεταὶ ὁ Καρβούνης, εἶπε διακόπτοντας ὁ Πέτρος, μὲ τὴν ἀνάμιξή του στὴν ἐκλογή τοῦ Πατριάρχου, τὸν χάσαμε, ὅλα πῆγαν πίσω. — Τὰ διάβασα ὅλα, ἀποκρίθηκε ὁ μουφτής, γνωρίζω τὸ χαρακτήρα του, θὰ παραξενευσθῶν πολὺ ἂν δὲν εἶχε ἀνάμιξη. Ἐχω μῆνες νὰ πάρω γράμμα του, δὲν ξέρω πότε θάρθῃ... — Καὶ μεῖς ἤρθαμε μὲ τὴν ἐλπίδα κάτι νὰ μάθουμε..., μουρμούρισε ἀπογοητευμένος ὁ Γιάγκος. — Θὰ σᾶς συστήσω καὶ πάλι ὑπομονή, τοὺς εἶπε ὁ μουφτής ὅταν ἐφευγαν. Θάρθῃ ὁ Καρβούνης, μὴν ἀπελπίζεστε, ἔχω τὴν αἴσθηση πὼς σύντομα θὰ βρίσκεται κοντὰ μας...

Στὶς ἀρχὲς Ἰουνίου ἔγινε ἡ μετακόμιση τῆς οἰκογένειας Κεῖβανίδη στὸ νέο τους σπίτι. Βοήθησαν ὅλοι, ἐξᾴλλου δὲν εἶχαν καὶ πολλὰ πράγματα νὰ μεταφέρουν, ἀφοῦ στὴν οἰκογένεια τοῦ Κωστίδη ἔμειναν ὅλο αὐτὸν τὸν καιρὸ ὡς φιλοξενούμενοι. Τὸ νέο σπίτι τὸ ἐπίπλωσε ὁ Γιάγκος σύμφωνα μὲ τὰ γούστα τῆς κόρης του, ἡ Φωτεινὴ δὲν εἶχε μεγάλη ἀνάμιξη, τὴν ἀπασχολοῦσαν ἄλλες ἔγνοιες. Ὁ Καρβούνης δὲν ἔλεγε νὰ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, δημιουργοῦσε μάλιστα προβλήματα καὶ στὸ Σπυρίδωνα μὲ ὀρισμένα του γράμματα, τὸ ἓνα ἀπ' αὐτὰ δημοσίευσε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ. Εἶχε διαδοθεῖ στὰ Γιάννινα ὅτι ὁ Καρβούνης εἶχε ἐπικαλεστεῖ τὴ μαρτυρία τοῦ Σπυρίδωνος γιὰ νὰ θεμελιώσῃ τίς καταγγελίες του ἐναντίον τοῦ μητροπολίτη Νουβίας (Ν. Εὐαγγελίδη). Πολλοὶ Γιαννιώτες (Ἀναστ. Ζιούρας, Χρ. Χρηστοβασίλης, Φιλ. Παπαρροῦσης, Ἀθαν. Τσιμογιάννης καὶ Εὐθ. Τζάλλας), σύμφωνα μὲ γράμμα τοῦ Μ. Παπλωματᾶ πρὸς τὸν Θ. Καρβού-

νη, πήγαν στη Μητρόπολη καὶ ρώτησαν τὸ Σπυρίδωνα, ἂν οἱ διαδόσεις ἦταν ἀληθινές. Ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίνων -ἔγραφε ὁ Παπλωματᾶς- διέρρηξε τὰ ἱμάτιά του, ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τοῦ Ἁγίου Νουβίας καὶ προσέθηκε ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι ἀποκνήματα τῆς φαντασίας τοῦ Θ. Καρβούνη. Τὸν Πέτρο δὲν τὸν ἐξέπληξαν οὔτε οἱ διαδόσεις ποὺ κυκλοφοροῦσαν σὲ βάρος τοῦ Σπυρίδωνος, οὔτε ἡ ἀπάντηση τοῦ Καρβούνη πρὸς τὸν Παπλωματᾶ. Ὁ φίλτατος μου δεσπότης -τοῦ ἔγραφε- ἀναλόγως τῶν ὑποκειμένων ποὺ τὸν ἐρωτοῦν δίδει καὶ τὰς ἀναλόγους ἀπαντήσεις. Περί τούτου νὰ εἶσαι βέβαιος. Δηλαδή: σκέφτηκε ὁ Πέτρος, καὶ τὸ δεσπότη ἀφήνει ἔκθετο κι ὅσους πήγαν νὰ τὸν ρωτήσουν τοὺς ἐξευτελίζει. Ἦταν σὰ νὰ ἔλεγε πῶς, τέτοια ὑποκείμενα ποὺ ἦταν, τέτοια ἀπάντηση ἄξιζαν. Δὲν ἔχει τὸ Θεό του αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος...

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὴ μεγάλη ληστεία τῆς Πέτρας, ὁ Καρβούνης ἦρθε στὰ Γιάννινα. Συμφώνησαν ὅλοι, ὁ μουφτής, ὁ Πέτρος κι ὁ Γιάγκος, νὰ μὴν κάνουν καμιὰ νύξη γιὰ τὸ θέμα τῆς ἀνάμιξής του στὰ Πατριαρχικά τῆς Ἀλεξανδρείας. Κανένας στὰ Γιάννινα δὲν ἤθελε νὰ τὸν δεῖ, εἶχε πολεμήσει μὲ ὅπλα δόλια ἔναν Ἡπειρώτη, τώρα ὁ Εὐαγγελίδης θάταν πατριάρχης στὴν Ἀλεξανδρεία, ἂν δὲν ἐπέμβαινε ὁ Καρβούνης. Ἐξάλλου κάθε συζήτηση γύρω ἀπὸ τὸ θέμα, μπορεῖ νὰ τὰ χαλοῦσε ὅλα, γιὰτὶ ὁ Καρβούνης ἦταν πεισματάρχης καὶ εὐερέθιστος. — Ἀφήστε τον σὲ μένα, εἶπε ὁ μουφτής, θὰ τὸν ἡρεμήσω, εἶμαι ἡρεμος τώρα κι ὁ ἴδιος. Τὸ ὑπουργεῖο Ἐκκλησιαστικῶν δὲν ἔκανε δεκτὴ τὴν παραίτηση καὶ διέταξε τὴν ἐπαναφορὰ μου στὴ θέση ποὺ κατεῖχα ὡς δημόσιος ὑπάλληλος, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν. Ἀκυρώθηκε, ὅπως ἦταν ἐπόμενο καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ νέου μουφτῆ τοῦ Μεχμέτ Σαδίκ πασᾶ. Ἔτσι ὁ Καρβούνης πέρασε ἀπὸ τὰ Γιάννινα, χωρὶς νὰ συναντηθεῖ μὲ τὸν Πέτρο καὶ τὸν Γιάγκο, ὁ μουφτής τὸν κατατόπισε καὶ τὸν παρακάλεσε θερμὰ νὰ ἐνδιαφερθεῖ γιὰ τὴ Θεώνη στὴν Κωνσταντινούπολη, ἔφυγε ἀφήνοντας ἐλπίδες ὅτι τὴ φορὰ αὐτὴ θὰ γύριζε μὲ καλὰ νέα.

Ἀπὸ καιρὸ οἱ ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων ζητοῦσαν νὰ ἐπισκεφθεῖ ὁ Πάγκαλος τὴν Ἡπειρο. Πίστευαν πῶς μὲ τὴν ἀφιξή του θὰ λύονταν ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ τόπου, δικτάτορας ἦταν, Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, εἶχε τὴ δύναμη νὰ κάνει ὅ,τι ἤθελε. Ἀφελὴς πίστη!.. Ὁ Πάγκαλος πρῶτα δὲν εἶχε τὴ δύναμη ποὺ πίστευαν, συνεχῶς ὑπονομευόταν, οἱ συνωμοσίες στήνονταν γύρω του, γιὰ ἄλλες μάθαινε, γιὰ ἄλλες ὄχι, τὸν κρατοῦσαν ὁμως σὲ συνεχὴ ἐργήγηση καὶ ἐκνευρισμό. Ὑστερα τὰ οἰκονομικὰ μέσα ἦταν περιορισμένα, οἱ ἀνάγκες ὅλων τῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλάδας μεγάλες, τὰ αἰτήματα πλῆθος, ποια νὰ πρωτοῖκανοποιήσῃ; Παρόλες τὶς δυσχέρειες ποὺ ἀντιμετώπιζε στίς ὑποσχέσεις του ἦταν γαλαντόμος. Τὰ μεγάλα λόγια ἦταν διαθέσιμα σὲ κάθε περίσταση. Μ' αὐτὰ κοίμισε τοὺς Γιαννιωτὲς, ὅταν ἔφτασε στὴν Ἡπειρο, τὸν περίμεναν σὰν τὸ Μεσσία.

“Όταν έγινε γνωστό πώς ο Πάγκαλος θα επισκεπτόταν επιτέλους τὰ Γιάννινα, ἄρχισε ἡ δραστηριοποίηση ἀρχῶν, Δήμου κι ὀργανώσεων γιὰ τὴν ὑποδοχὴ του. Ἡ γνωσθεῖσα εἰδησις -ἐγγραφε μιὰ ἐφημερίδα- *περὶ ἐπικειμένης ἐπισκέψεως τῆς πόλεώς μας ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, διεδόθη ὡς ἠλεκτρικὸς σπινθήρ εἰς τὴν πόλιν καὶ παρήγαγεν ἐνθουσιασμόν καὶ εὐχαρίστησιν*. Κάθε σωματεῖο κι ὀργάνωση κατάρτιζε τὸ δικό της πρόγραμμα ὑποδοχῆς, ὁ Δήμος τὸ δικό του, οἱ ἀψίδες θὰ στήνονταν, οἱ σημαῖες θὰ κατέκλυζαν σπίτια καὶ δημόσια κτήρια, κι ἄλλα, κι ἄλλα, ὅσα ἡ δουλοπρέπεια τῶν ἀνθρώπων ἀπέναντι στοὺς δικτάτορες σοφίζεται... Καὶ λιβάνι... Λιβάνι πολὺ γιὰ τὸν Πάγκαλο, ἔκαιγαν, μέρες ὀλόκληρες, ὅλες οἱ ἐφημερίδες, ἡμερήσιες καὶ δισεβδομαδιαῖες, τὸ περισσότερο ἀπ’ ὅλες, ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἠχώ*. “Όλες οἱ σελίδες της, ἀπὸ τῆς 3 ὡς τῆς 9 Ἰουνίου -τότε ὁ Πάγκαλος ὀλοκλήρωσε τὴν περιοδεία του στὴν Ἡπειρο- ἦταν γεμάτες εἰδήσεις κι ἄρθρα γιὰ τὸν δικτάτορα. *Εὐλογημένη ἡ ὥρα*, τιτλοφοροῦσε τὸ ἄρθρο τῆς ἡ ἐφημερίδα, στῆς 6 Ἰουνίου, ἡμέρα ἀφίξης τοῦ Πάγκαλου. Καὶ ἀφοῦ ὕψωνε διθυράμβους κι ἀπλόχερα σκορποῦσε ἐγκώμια πρὸς τὸ σωτήρα τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Ἡπείρου, κατέληγε: *Εὐλογημένη ἡ ὥρα τοῦ ἐρχομοῦ σου κ. Πρόεδρε*. *Ὁ ἐρχομός σου θὰ ἀποβῇ λυτρωμός μας*. *Ὁ ἐρχομός σου θὰ σημειώσῃ ἀπαρχὴν τῆς ἀναστάσεώς μας*. *Εἰς τὰ δικάιά μας παράπονὰ πατρικὸν ἐνδιαφέρον δεῖξε, ἵνα ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς πεδιάδας εἰς γλυκὸς ἀντίλαλος ἀκούεται καὶ ἓνα ἄσμα τραγωδεῖται*. *Εὐλογημένη τοῦ ἐρχομοῦ σου κ. Πάγκαλε ἡ ὥρα*. Στὸ ἴδιο μοτίβο ἦταν συνθεμένα καὶ τὰ ἄρθρα τῶν ἄλλων ἐφημερίδων, μὲ ἐξαίρεση τὸν *Κήρυκα* ποὺ ἦταν συγκρατημένος. Στὸ «Χαιρετισμός» του πρὸς τὸν Πάγκαλο ὁ Χρηστοβασίλης κατέληγε: *Στρατηγέ, Πρωθυπουργέ καὶ Πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας, Κύριε Θεόδωρε Πάγκαλε, καλῶς ἦρθες στὴν Ἡπειρό μας, τὴν πρώτη κοιτίδα τοῦ Ἑλληνισμοῦ! Εἴθε ὁ ἐρχομός σου αὐτὸς νὰ σημειωθῇ μὲ χρυσὰ γράμματα στὴν ιδιαίτερή της Ἱστορία!*

Σ’ ὅ,τι ἀφοροῦσε στὴν ὑποδοχὴ αὐτὴ χαρακτηριζόταν ἀποθεωτικὴ: Ἀπὸ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας (τῆς 6ης Ἰουνίου) οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν κρούοντες χαρμοσύνως ἐσκόρπιζαν τὴν χαρὰν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν εἰς τὴν πόλιν. Προσεγγιζούσης δὲ τῆς ὥρας τῆς ἀφίξεως, τὰ κύματα τοῦ λαοῦ, ἐνθουσιῶντος καὶ ἀγαλλομένου, ἐξεχύνοντο ἐκ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν συνοικιῶν πρὸς τὴν Κεντρικὴν πλατεῖαν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἡ συγκέντρωσις ὑπῆρξε πρωτοφανής. Οὐδέποτε τὰ Ἰωάννινα ἐσημείωσαν τοιαύτην κοσμοπλημμύραν, ὅσον κατὰ τὴν χθεςινὴν ὑποδοχὴν. Οἱ ἀρχὲς καὶ οἱ ὀργανώσεις τὸν περίμεναν ἔξω ἀπὸ τὸ καφενεῖο Ἀβέρωφ (τοῦ ὁμώνυμου ξενοδοχείου, δὲν ὑπάρχει σήμερα, κατεδαφίστηκε. Ἀπὸ τὸ μπαλκόνι του ἐκφωνοῦνταν οἱ λόγοι ὅλων τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, ἀκόμα καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τοὺς Γερμανούς). Τὸν προσφώνησε ὁ δήμαρχος Β. Πυρσινέλλας· ἀπὸ κεῖ Πάγκαλος, ἐπίσημοι καὶ λαὸς κατέβηκαν στὴ

Μητρόπολη ἔγινε δοξολογία, ὅλοι μαζί πάλι, πεζοί, κάτω ἀπὸ τὶς ἐπευφημίες λαοῦ καὶ στρατοῦ, ἀνέβηκαν στὴν πλατεία, ὅπου, ἀπὸ τὸν ἐξώστη τοῦ «Ἀβέρωφ», ἐκφώνησε τὸ λόγο του, μὲ ὑποσχέσεις ἀόριστες. *Πέποιθα* -εἶπε σὲ κάποια ἀποστροφή του- *ὅτι ἐπανερχόμενος πάλιν προσεχῶς θὰ εὔρω εἰς πολὺ καλλιτέραν κατάστασιν τὴν ἐνδοξότεραν ταύτην γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος*. Κι αὐτὰ ὕστερα ἀπὸ τὴ βεβαίωση ποὺ ἔδωκε ὅτι θὰ μελετήσῃ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἡπείρου. Ὅσο νὰ τὶς μελετήσῃ ἀνατράπηκε καὶ τὰ Γιάννινα ἔμειναν μόνο μὲ τὴν ὑποδοχή. Στὴ δεξίωση πάντως ποὺ ἀκολούθησε, στὸ Στρατηγεῖο τῆς VIII μεραρχίας, ἦταν πιὸ γενναιόδωρος: Διαβεβαίωσε τοὺς διευθυντὲς τῶν γιαννιώτικων ἐφημερίδων *κατὰ τὸν κατηγορηματικώτατον τρόπον, ὅτι πολὺ σύντομα ἡ Ἡπειρος θὰ γνωρίσῃ τὴν εὐτυχίαν...* Κι ὕστερα ἐπίσημο δεῖπνο στὴ *Ζωσιμαία σχολή*, φωταγωγήσεις, λαμπαδηφορίες, παρελάσεις λαοῦ, ζητωκραυγές, κι ὅ,τι ἄλλο ἀρέσει στοὺς δικτάτορες. Τὴν ἄλλη μέρα δέχτηκε τοὺς ἐκπρόσωπους τῶν ὀργανώσεων καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν τάξεων κι ἄκουσε τὸ πλῆθος τῶν αἰτημάτων τους. Ἄκουσε καὶ τοὺς ἐκπρόσωπους τῶν ἐπαρχιῶν κι ἔδωκε νέες ὑποσχέσεις ἐπίλυσης τῶν προβλημάτων, αὐτὴ τὴ φορὰ συγκρατημένες: *θὰ καταβαλλόταν προσπάθειες νὰ θεραπευτοῦν οἱ ἀνάγκες τῆς Ἡπείρου γρήγορα, ἀλλὰ μέσα στὸ πλαίσιο τῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων τῆς χώρας*. Τὸ μεσημέρι πῆγε στὸ Νησί· ἐκεῖ εἶχε ἐτοιμάσει γεῦμα πρὸς τιμὴν τοῦ ὁ μητροπολίτης Σπυριδῶν, μὲ περιορισμένο ἀριθμὸ προσκεκλημένων. Τὸ ἀπόγευμα ἀναχώρησε γιὰ τὴν Πρέβεζα. Πλήρη περιγραφή τῶν κινήσεων, τῆς ὑποδοχῆς, καθ' ὅλη τὴ διαδρομή, ἀπὸ τὰ Γιάννινα στὴν Πρέβεζα, καὶ τῶν λόγων ποὺ ἐκφώνησε ὁ Πάγκαλος, δημοσίευσε, στὰ ἐπόμενα φύλλα τῆς, ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἀφίξης του στὰ Γιάννινα ὁ Πάγκαλος εἶχε δηλώσει τὰ ἐξῆς στοὺς διευθυντὲς τῶν ἐφημερίδων *Ἡπείρος, Ἐλευθερία καὶ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* -ἀπουσίαζε ὁ *Κῆρυξ*-, ποὺ ἀποκαλύπτουν πολλὰ γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιμετώπιζε στὴν Ἀθήνα: *Συγχαίρω τὸν ἐπαρχιακὸν τύπον καὶ θὰ νῦχόμην ὅπως καὶ ὁ τύπος τῆς πρωτευούσης ἴστατο εἰς τὸ ἠθικὸν ὕψος, εἰς τὸ ὁποῖον ἴσταται ὁ παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ λαοῦ μαχόμενος ἐπαρχιακὸς τύπος*. Δὲν δυσκολεύομαι νὰ εἶπω ὅτι εἰς τὴν ἐθνικὴν συμφορὰν κατὰ μέγα μέρος εὐθύνεται ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος, ὁ ὁποῖος ἐσχάτως μετεβλήθη εἰς καθαρώς χρηματικὴν ἐπιχείρησιν. Παρεπονέθησαν ὅτι καταπατῶ τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας, τὰς ὁποίας αὐτοὶ οὐδέποτε ἐγνώρισαν, διότι δὲν ἐπλησίασαν τὰς λαϊκὰς μάζας, ἀπὸ τὰς ὁποίας προέρχομαι καὶ τὰς ὁποίας πονῶ. Ἡ ἀπάντησίς μου εἶναι ὅτι ἐὰν ὁ τύπος ἐξακολουθήσῃ τὴν μέχρι τοῦδε τακτικὴν του, θὰ μεταφέρω τὴν πρωτεύουσάν εἰς μίαν τῶν ἐπαρχιῶν, θέτων ὑπὸ περιορισμὸν τὴν σημερινὴν πρωτεύουσάν καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέπω τὴν ἐξοδὸν παρὰ δι' εἰδικοῦ δελτίου, μέχρις ὀριστικῆς ἀποκαθάρσεώς της. Λόγια τρελλά, δικτάτορας ἦταν, ἔλεγε ὅ,τι ἤθελε...

Καὶ τὰ παραλειπόμενα τῆς επίσκεψης: Ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* καὶ ἡ *Ἐλευθερία* ἔστησαν καυγὰ -σημειώθηκε ἤδη- γιὰ τὸ ἂν ἦ ὄχι, στὸ γεῦμα τοῦ νησιοῦ ὁ Πάγκαλος εἶχε πεῖ καλὰ λόγια γιὰ τὸ νομάρχη Πρέβεζας Π. Μπέμπη. Ὁ Χατζῆς, ἀπὸ τὴν πλευρὰ του καταφερόταν ἐναντίον τοῦ ἀρχιμάγειρα Γ. Γιαννοπούλου, δὲν τοῦ ἄρεσε τὸ μενοῦ τοῦ δείπνου ποὺ εἶχε δοθεῖ στὴ *Ζωσιμαία σχολή*. Δὲν περιλάμβανε χέλια καὶ καραβίδες, ὅπως τὸ γεῦμα ποὺ εἶχε παραθέσει ὁ Σπυρίδων στὸ Νησί. Ὁ Γιαννόπουλος μ' ἐπιστολὴ του ἀπαντοῦσε ὅτι ἤξερε καλὰ τὴ δουλειά του, διατηροῦσε ὀνομαστὰ ζυθεστιάτορια στὴν Ἀμερική, Θεσσαλονίκη καὶ τὴν Ἀθήνα (δὲν ἔλεγε μόνο πῶς ξέπεσε στὰ Γιάννινα...). *Οἱ καραβίδες (λοιπὸν) καὶ τὰ χέλια εἶναι καλὰ μονάχα γιὰ τὴν Ντραμπάτοβα, ἀλλὰ γιὰ τραπέζι ποὺ δίνεται χάριν τιμῆς, ἀξία περισσότερη ἔχουν τὰ σερβιριστά, ἢ τάξις καὶ τὰ ἐπιδόρπια, ποὺ τὰ εἶχε ὅλα τέλεια...*

Η δίκη τῆς Μαργαρίτας Οὐαλλὸν στὴν Ἀθήνα καὶ τῆς Παναγιωτίτσας, ἀπὸ τὴν Πρέβεζα, στὰ Γιάννινα, τὸ 1924 (βλ. προηγούμενο τόμο) εἶχαν γίνει γιὰ πολὺ καιρὸ, τὸ θέμα τῆς ἡμέρας στὴν πόλη. Οἱ δυὸ κατηγορούμενες συγκίνησαν τὸν κόσμον μὲ τὸν ἔρωτά τους μὲ τὴ δραματικὴ κατάληξη κι ἔδωσε τὴν ἔμπνευση στὸν Γ. Πελλερὲν νὰ γράφει τὸ θεατρικὸ ἔργο *Λιάνα Ἀρσᾶ*· ἀνεβάστηκε τότε στὰ Γιάννινα, ἀπὸ ἀθηναϊκὸ θίασο, μὲ πολλὴ ἐπιτυχία. Ἀνάλογη ἀτμόσφαιρα συμπάθειας δημιουργήθηκε καὶ γιὰ τὴν ἡρωίδα ἐνὸς ἄλλου ἐρωτικοῦ δράματος ποὺ ἐκτυλίχθηκε στὴν Κέρκυρα. Ἡ ὑπόθεση ἐκδικαζόταν στὰ Γιάννινα κατὰ τὰ τέλη Μαΐου. Κατηγορούμενη ἦταν ἡ Μαρία Γράβαρη, φτωχὴ κοπέλλα, μοδίστρα, ποὺ σκότωσε τὸν ἐκατομμυριοῦχο ἐραστὴ τῆς Ἀναστ. Μαρτινέγκο, γιὰ τὴν ἐγκατέλειψε. Ὁ ἔρωτας τῶν δυὸ νέων κράτησε ἀρκετὰ χρόνια, διακόπηκε μόνο κατὰ τὴν ἐπιστράτευση τοῦ θύματος καὶ τὴ συμμετοχὴ του στὸ Μικρασιατικὸ πόλεμον, ὅπου καὶ τραυματίστηκε. Μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴν Κέρκυρα, σύμφωνα μὲ καταθέσεις τῶν μαρτύρων, ἔδειχνε διαθέσεις ν' ἀθετήσῃ τὶς ὑποσχέσεις πρὸς τὴν ἐρωμένη του ὅτι θὰ τὴν παντρευόταν, παρὰ τὸ ὅτι εἶχε ὀρκιστεῖ μπροστὰ στὴ λάρνακα τοῦ ἀη-Σπυρίδωνα πῶς θὰ τὴν ἔκανε γυναῖκα του· ζητοῦσε τρόπους ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπ' αὐτή. Μὲ σύστασή του ἔμεινε γιὰ ἀρκετὸ διάστημα σὲ κάποιο σπίτι, ἔπειτα στὸ μοναστήρι τῆς ἁγίας Εὐφημίας, κι ὅταν πείστηκε ὅτι ὁ ἀγαπημένος τῆς δὲ θὰ τὴν παντρευόταν, πῆρε τὸ πιστόλι του καὶ τὸν σκότωσε. Ἰδιαιτέρη ἐντύπωση ἔκανε στοὺς ἐνόρκους ἡ κατάθεση τοῦ μάρτυρα κατηγορίας παπα-Μουρμούρη (*Ἡ ὑπέροχος καὶ γλαφυρὴ κατάθεσις τοῦ ἱερέως-Λεπτομέρειαι πλήρεις φρίκης καὶ τρόμου, τιτλοφοροῦσε τὴν εἰδησεογραφία γιὰ τὴ δίκη ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*, 26-5-26) καὶ ἡ ἀπολογία τῆς κατηγορούμενης, ὅπωςδὴποτε ἐπηρέασαν συναισθηματικὰ τοὺς ἐνόρκους καὶ τὸ ἀκροατήριον. Ἡ αἵθουσα τοῦ κακουργιοδικείου ἦταν ἀσφυκτικὰ γεμάτη. Ἡ ἀπόφαση ἐναρμονίστηκε μὲ τὸ κοινὸ αἶσθημα. Τὸ δικαστήριον ἀπάλλαξε τὴν κατηγορούμενη, ὡς διαπράξασαν τὸν φόνον ἐν πλήρει συγχύσει. Ἡ ἀπόφασις-ἔγραφαν οἱ περισσότερες ἐφημερίδες- *ἱκανοποίησε τὸ ἀγωνιωδῶς ἀναμένον κοινόν, τὸ*

ὁποῖον κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς ἀθωωθείσης Ἑλληνίδος ἡρωῖδος, ἐξητωκραύ-
γασεν ὑπὲρ αὐτῆς. Συγκινητικοτάτη ὑπῆρξεν ἡ στιγμή καθ' ἣν ὁ ἀδελφός
τῆς Μαρίας Γράβαρη ἐνηγκαλίσθη καὶ ἡσπάσθη τὴν ἀδελφήν του. Τὴν ἀθω-
ώθεισαν ὁ ἀδελφός της καὶ οἱ παρευρισκόμενοι συγγενεῖς της, ὑπὸ τὰς ἐπι-
δοκίμασίας τοῦ πλήθους, ὠδήγησαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγάλης
Βρετανίας», ὅπου ἐδέχθησαν τὰ συγχαρητήρια τῶν παρεπδημούντων
Κερκυραίων καὶ λοιπῶν Ἰωαννιτῶν. Ἀθῶα, λοιπόν, ἡ Μαρία, ἐκδικήθηκε
τὴν τιμὴ της, μόνος ἔνοχος καὶ ὑπεύθυνος ὁ ἐραστὴς της. Κάποιος μάρ-
τυρος ὥστόσο, εἶχε καταθέσει στὴ δίκη ὅτι ἡ κατηγορούμενη εἶχε ὑποκινη-
θεῖ ἀπὸ τρίτους, κι ἄλλοι ὅτι ὑπῆρχε ἀνάμικτη ξένης προπαγάνδας, πολι-
τικά συμφέροντα καὶ κληρονομικοὶ λόγοι.

Ἔτσι ὕστερα ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐνθουσιασμοὺς τῶν Γιαννιωτῶν -ἀνά-
λογη θὰ ἦταν ἡ ἐντύπωση ποὺ δημιουργήθηκε καὶ στὸ Κερκυραϊκὸ κοινό-
ῶρχισε νὰ ἐκδηλώνεται σὲ μερίδα τῆς κοινῆς γνώμης κάποιοι σκεπτικι-
σμοὶ γιὰ τὴν ὀρθότητα ἢ ὄχι τῆς ἀπόφασης. Σ' αὐτὸ συνετέλεσαν καὶ οἱ
πληροφορίες ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, οἱ ὁποῖες ἔλεγαν πῶς ὁ δο-
λοφονημένος Μαρτινέγκος δὲν ἦταν τυχαῖος ἄνθρωπος. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι κα-
ταγόταν ἀπὸ ἱστορικὴ καὶ πλούσια οἰκογένεια -αὐτὸ γιὰ τὸν πολὺ κόσμο
ἴσως ἦταν μειονέκτημα- ἦταν καὶ λαμπρὸς ἀγωνιστὴς σ' ὅλες τὶς πολε-
μικὲς ἐξορμήσεις τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸ 1912-1922. Ἐκφραστὴς τῆς μερίδας
αὐτῆς τῆς κοινῆς γνώμης ἦταν ὁ Χρ. Χρηστοβασίλης, ποὺ ἔκρινε μὲ αὐστη-
ροὺς χαρακτηρισμοὺς τὴν ἀπόφαση τοῦ κακουργιοδικείου. Σὲ ἄρθρο του
στὴν Ἑλευθερία (31-5-26) θεωροῦσε ὑπεύθυνον γιὰ τὴν ἀθώωση τῆς Κράβα-
ρη τὸν φεμινισμό (τὸ ἄρθρο του τιτλοφοροῦσε Ὁ φεμινισμὸς ἐν Ἰωαννί-
νοις). Νομίζομεν -ἔγραφε- ὅτι οἱ κ.κ. ἔνορκοι παρεσύρθησαν ἀπὸ ἀνόητον
Φεμινισμόν, καὶ ὅτι ἐλησμόνησαν -Ἡπειρώται αὐτοί- ἓνα θῦμα, τὸ ὁποῖον
δὲς ἠγωνίσθη ἀφιλοκερδέστατα ἐν Ἡπείρῳ. Νομίζομεν ἀκόμη ὅτι ἡ ἀθώω-
σις τῆς Μαρίας Γράβαρη ἰσοδυναμεῖ μὲ καταδίκην εἰς θάνατον τοῦ ἀγω-
νιστοῦ τῆς Ἡπείρου Κερκυραίου Μαρτινέγκου! Στὸ ἄρθρο του ὁ Χρηστο-
βασίλης σημειώνει ὅτι ὁ Ἀναστ. Μαρτινέγκος δυὸ φορές εἶχε ἀγωνιστεῖ γιὰ
τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἡπείρου: τὸ 1912-13, στίς μάχες τοῦ Μπιζανιοῦ
καὶ τὸ 1914 στὴ Βόρειο Ἡπειρο. Στούς ἔνορκους ποὺ τὴν ἀθώωσαν ὑπέ-
βαλε τὰ ἑξῆς ἐρωτήματα: 1) Πίστεψαν πραγματικὰ ὅτι ἡ Κράβαρη ἦταν
ἀγνῶν ἡθῶν καὶ δὲν εἶχε ἄλλο φίλον πρὶν ἀπὸ τὸ Μαρτινέγκο; 2) Γιατὶ δὲν
σκότωσε τὸν πρῶτον καὶ διάλεξε τὸν δεύτερον; 3) Πίστεψαν οἱ ἔνορκοι, ὅτι
ὁ ὥραῖος, ὁ πλούσιος Μαρτινέγκος θὰ παντρευόταν τὴν Κράβαρη, «ὄχι
ὥραϊαν, ὄχι ἀμέμπτων ἡθῶν, ὄχι ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας, ἐνῶ οὗτος
ἠδύνατο νὰ νυμφευθῇ τὴν ὡραιότεραν, τὴν πλουσιωτέραν καὶ τὴν ἀριστο-
κρατικωτέραν κόρην τῆς Κερκύρας; 4) Πίστεψαν οἱ ἔνορκοι ὅτι γιὰ λό-
γους τιμῆς εἶχε γίνει ὁ φόνος, τὴ στιγμή ποὺ ἡ ἴδια ὁμολόγησε ὅτι μόνο
500 δρχ. τῆς ἔδωσε γιὰ νὰ τὴν κάνει δική του, καὶ ἡ ἴδια πάλι στὴν ἀπο-

λογία της εἶπε πὼς δὲν τὴν ἀγαποῦσε; Τὸ συμπέρασμα τοῦ ἀρθρογράφου ἦταν πὼς μὲ τὴν ἀθωωτικὴ ἐτυμηγορία τους οἱ ἔνορκοι ἠδίκησαν τὰ θρυλικά Γιάννινα, ἠδίκησαν αὐτὴν τὴν Ἡπειρον, ἠδίκησαν ἐπὶ τέλους ἓνα τάφον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πᾶς Ἡπειρώτης ὀφείλει ἓνα τρισάγιον καὶ ἓνα κερὶ εὐγνωμοσύνης. Τὸ ἄρθρο τοῦ Χρηστοβασίλη εἶχε ἀπήχηση στοὺς Γιαννιώτες, ἐπηρέασε πολλοὺς. Ἐνδεικτικὰ σημειώνεται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἀπόστρατου ἀξιωματικοῦ Β. Γκορτζῆ πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν, σχετικὴ μὲ τὸ θέμα καὶ μὲ περιεχόμενο πού μπορεῖ νὰ γεννήσει πολλὰ σκέψεις καὶ σήμερον. Ἐγραφε: Ὁ Μαρτινέγκος, περὶ οὗ τὸ ὥραϊον ἄρθρον σας, ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς πατρίδος περισσοτέρας φορὰς ἀφ' ὅσας ἀναφέρατε. Ἐπολέμησεν εἰς τὸν Δρῖσκον μὲ τὸν Μαβίλην, παιδὶ ἀκόμη, διατηρῶν σῶμα Γαρβαλδινῶν δαπάναις του. Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος τῶν Ἐρυθροχιτῶνων κατετάγη ἐθελοντὴς ἐν τῷ τακτικῷ στρατῷ καὶ ἠγωνίσθη εἰς τὸ Μπιζάνι, τὴν Μανωλιάσαν καὶ τὸν ἅγιον Νικόλαον γενναίως. Ἐγωνίσθη ἐπίσης ἐν τῇ Βορείᾳ Ἡπειρῷ ἐπὶ κεφαλῇ σώματος πεντήκοντα πολεμιστῶν, οὓς καὶ διετήρει ἰδίαις δαπάναις. Τέλος μετέβη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐπολέμησε καὶ ἐκεῖ ἀνδρείως πληγωθεὶς δῖς. Ὁμολογῶ ὅτι δὲν ἐγνώρισα πολλοὺς Ἕλληνας τόσοσιν προθύμους νὰ χύνωσι τὸ αἷμα των ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἐθελουσίως, ἐνῶ ἀντιθέτως ἐγνώρισα ὑπερβολικὰ πολλοὺς, οἱ ὅποιοι διὰ παντὸς μέσου προσεπάθησαν νὰ τὸ διατηρήσωσι εἰς τὰς φλέβας των σῶον καὶ ἀκέραιον, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐφώναζον καὶ ἐβρυχῶντο ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς φυλῆς... Τοιαύτη εἶναι δυστυχῶς ἡ δημοσία ἀντίληψις τῶν σημερινῶν. Καὶ εἶναι ἀξιοπρεπὴς ἐκεῖνος, ὅστις τὴν δικαίωσιν τῶν ἔργων του ἀναμένει ἀπὸ τὴν δημοσίαν γνώμην, ἢ ὅποια, ὡς ἔγραψε καὶ ὁ πολὺς Λασκαράτος, καθόλου δὲν διαφέρει ἀπὸ τῆς ἄλλης δημόσιας... Στ' ἀλήθεια ἄξιζε κάποιος ὑπόληψις καὶ εὐγνωμοσύνης τὸ ὄνομα τοῦ Κερκυραίου πολεμιστῆ Μαρτινέγκου ἀπὸ τοὺς Γιαννιώτες. Ἀγνόησαν τὴν ἱστορίαν του καὶ στάθηκαν στὸ πλευρὸ ἐκείνης πού τὸν σκότωσε γιὰ τὴν τιμὴ της... Σὰ νὰ μὴν εἶχε κάποια τιμὴ ἓνας ἡρωϊκὸς αγωνιστής. Πάντως, ἂν καὶ τὸ ἐρωτικὸ δράμα, προσφερόταν γιὰ ἔμπνευση, ὁ Χατζηπελλερέν, ὅπως τὸν ὀνομάτιζε τελευταῖα ὁ Χρηστοβασίλης (τύπωνε τώρα τὴν ἐφημερίδα του στὸ τυπογραφεῖο τῶν ἀδελφῶν Ἰωαννίδη), δὲ σύνθεσε νέο θεατρικὸ ἔργο...

— Πρὶν κοπάσουν καλὰ-καλὰ οἱ συζητήσεις καὶ οἱ ἀντιδράσεις τοῦ κοινοῦ γύρω ἀπὸ τὴν ἀθώωση τῆς Κράβαρη, νέα ἀφορμὴ ἀντιδράσεων, ἀνάμεσα κυρίως στὸν ἐκπαιδευτικὸ κόσμον, δημιούργησε ἡ εἶδηση γιὰ τὸν ξυλοδαρμὸ μιᾶς δασκάλας στὰ Δολιανὰ ἀπὸ τὸν ἐπιθεωρητὴ τῆς. Ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος Δολιανῶν τηλεγραφοῦσε στὶς ἐφημερίδες τὴ νύχτα στὶς 3 πρὸς τὶς 4 Ἰουνίου ὅτι: Ἀνήκουστος βαρβαρότης διεπράχθη σήμερον (3 Ἰουνίου) ἐντὸς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου παρὰ ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῆς ἐκπαίδευσως Σπ. Πίσπερη κακοποιήσαντος βαναύσως διδασκάλισάν μας. Κά-

~τοικοὶ ἀνάστατοι ζητοῦσι παραδειγματικὴν τιμωρίαν ἀναξίου ἐπιθεωρητοῦ, σημειώσαντος παρομοίας ἀναξιότητος γειτονικᾶς κοινότητος. —Τὶ εἶδους κακοποίησις ἐγένε; ἀναρωτιόνταν οἱ δάσκαλοι. Ἀναβίωνε πάλι ἡ ἱστορία τοῦ ἐπιθεωρητῆ Ξυδιᾶ; —Νταυράντισαν οἱ ἐπιθεωρητές, ἔλεγαν ἄλλοι πειράζοντας τοὺς δασκάλους, φυλάξτε τίς γυναῖκές σας. Ἡ ἀπάντησις τοῦ ἐπιθεωρητῆ σὲ λίγες μέρες διέλυσε τίς ἀμφιβολίες γιὰ τὸ εἶδος τῆς κακοποίησις. Ὁ πρόεδρος μιλοῦσε γιὰ ξυλοδαρμόν, τὸν ὅποιο ὁ ἐπιθεωρητὴς ἀρνιόταν στὴν ἐπιστολὴν του, δίνοντας ταυτόχρονα καὶ τὴ δικήν του ἐκδοχή. Ἐνεργοῦσε, ἔλεγε, διοικητικὴ ἀνάκρισις, στὸ γραφεῖο τοῦ σχολείου, σὲ βάρος τῆς δασκάλας Κατσαλίδου, ἔξαιτίας πολλῶν ἀναφορῶν ποὺ τοῦ εἶχαν σταλεῖ ἀπὸ τὴν κοινότητα. Ἀναγκάστηκε νὰ τὴ διώξει ἀπὸ τὸ γραφεῖο, ἐπειδὴ ἀνακρινόμενη, συμπεριφερόταν ὑβριστικὰ καὶ μὲ αὐθάδεια. Γιὰ νὰ συγκαλύψει τὴν εὐθύνην της δημιούργησε ζήτημα κακοποίησις, τὸ ὅποιο ἐκμεταλλεύθηκε ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος, ἀπὸ προσωπικοὺς λόγους. Γιὰ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ προέδρου καὶ δασκάλας ὑπέβαλε μήνυση γιὰ ἐξύβριση καὶ συκοφαντία. Φυσικὰ ὁ πρόεδρος ἐπέμεινε στὴ δικήν του ἀποψη, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἐπιθεωρητὴς ἔδωξε βάνουσα τὴ δασκάλα ἀπὸ τὸ γραφεῖο καὶ ἐπικαλοῦνταν τὴ μαρτυρίαν τῶν μικρῶν μαθητῶν, ποὺ παρακολούθησαν τὴ σκηνή. Πάντως οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητος ἦσαν ἀναστατωμένοι ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ ἐπιθεωρητῆ, γι'αὐτὸ ἀναγκάστηκε νὰ φύγει ἀπὸ τὰ Δολιανὰ μὲ τὴ συνοδείαν χωροφυλακῆς, φοβόταν ἐπεισόδια σὲ βάρος του (Ἡπειρωτικὴ ἡχώ, 11-6-26). Ὑστερὰ ἀπὸ λίγες μέρες τὴ σύγχυσις γιὰ τὸ ποιὸς εἶχε δίκιον, ἤρθε νὰ ἐπιτείνει ἐπικριτικὸν σχόλιον τοῦ Χρηστοβασίλη (Ἐλευθερία, 14-6-36) ἐναντίον τοῦ ἐπιθεωρητῆ, θεωρώντας δεδομένον ὅτι ἡ δασκάλα κακοποιήθηκε καὶ διώχθηκε πῦξ-λάξ ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ σχολείου. Πιθανόν ἡ διδασκάλισσα -ἐγραφε- νὰ εἶχε σφάλλει οὕτως ἢ ἄλλως καὶ ἦτο ἀξία κάποιας τιμωρίας διοικητικῆς, ἀλλ' ὁ βάρβαρος τρόπος τοῦ κ. ἐπιθεωρητοῦ πρὸς αὐτὴν ὡς γυναῖκα, εἶναι ἀξιοκατάκριτος καὶ ἀποροῦμεν πῶς τὸ ὑπουργεῖον Παιδείας ἐνεπιστεύθη τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν δημοτικῶν σχολείων Πωγωνίου εἰς τοιοῦτον ἐπιθεωρητήν. Μᾶλλον πρέπει νὰ ἦταν ἀδικὸς στὶς κρίσεις τοῦ ὁ Χρηστοβασίλης γιὰ τίς ἱκανότητες τοῦ ἐπιθεωρητῆ. Φαίνεται ὅτι ἐπηρεάστηκε ἀπὸ μιάν ἄλλην εἴδησι γιὰ πραγματικὴ κακοποίησις δασκάλας, αὐτὴ τὴ φορὰ στὸ Λοζέτσι τῶν Κατσανοχωρίων, ἀπὸ κάποιον νέον χωριανόν, τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Μαΐου. Οἱ λεπτομέρειες γίνονταν τῶρα γνωστὲς καὶ σύμφωνα μ' αὐτὰς ὁ νέος Λοζετσινός, ὀρεγόμενος ν' ἀπολαύσῃ τὴν ὡς ρόδον τρυφεράν διδασκάλισσαν, μετέβη εἰς τὴν κατοικίαν της, ἔθραυσε τὴν σιδεριὰν ἐνὸς παραθύρου καὶ ἀφοῦ ἔδεσε τὴν ὑπνώττουσαν γραῖαν ὑπηρετρίαν, ἐβίασε τὴν κλειδωνιὰν τῆς θύρας τοῦ δωματίου τῆς ὡς στρουθίον ἐκείνην τὴν στιγμὴν τρεμούσης διδασκαλίσης, ἐρρίφθη ἐπ' αὐτῆς λάγνος ὅπως τὴν βιάσῃ. Ἀλλ' ἡ διδασκάλισσα, καίτοι νεαρῶτάτη καὶ σωματικῶς ἀδυνατωτάτη, ὑπερήσπισεν ὡς λέαινα τὴν τιμὴν

της, ματαίως κραυγάζουσα τούς υπνώττοντας κατοίκους τοῦ χωρίου εἰς βοήθειάν της. Τελικὰ κατόρθωσε ξυπόλητη καὶ μὲ τὰ νυχτικά νὰ φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι, νὰ φτάσει στὴ βρύση τοῦ χωριοῦ, φωνάζοντας βοήθεια καὶ νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὴν καταδίωξη τοῦ παρ' ὀλίγον βιαστῆ, ὁ ὁποῖος πιάστηκε ἀργότερα ἀπὸ τούς κατοίκους - εἶχαν ξυπνήσει ἐπιτέλους ἀπὸ τὶς φωνές· καὶ ὁδηγήθηκε στὴ χωροφυλακὴ. (Καταδικάστηκε σὲ 4 μῆνες φυλάκιση καὶ 2000 δρχ. ψυχικὴ ὁδύνη). Σὲ λίγες μέρες ὅλα αὐτὰ πέρασαν στὸ περιθώριο, τὰ κάλυψε τὸ συνταρακτικὸ γεγονὸς τῆς ληστείας τῆς Πέτρας...

Πολὺ ἀπασχόλησε τὴν κοινὴ γνώμη καὶ τὸν τύπο τῶν Γιαννίνων τὸ θέμα τῶν κληροδοτημάτων. Παρὰ τὴ διάψευση τῶν φημῶν ἀπὸ τὴ νομαρχία Ἰωαννίνων (19-5-26), σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες τὸ κράτος εἶχε τὴν πρόθεση νὰ πάρει τὶς περιουσίες τῶν Ἀγαθοεργῶν ἰδρυμάτων γιὰ νὰ τὶς χρησιμοποιήσῃ σ' ἄλλες κρατικὲς ἀνάγκες καὶ παρὰ τὶς διαβεβαιώσεις ὅτι ποτὲ δὲ διατυπώθηκε τέτοια ἀποψη, οἱ Γιαννιώτες ἦταν ἀνήσυχοι γιὰ τὴν τύχη τῶν κληροδοτημάτων. Τὸν ἀγῶνα, γιὰ τὴν ἀποτροπὴ μιᾶς τέτοιας ἐξέλιξης, εἶχε ἀναλάβει ὁ μητροπολίτης Σπυρίδων, γιαντὸ καὶ τὰ συχνὰ ταξίδια του στὴν Ἀθήνα. Διάψευση ὑποχρεώθηκε νὰ κάνει κι ὁ δήμαρχος Β. Πυρσινέλλας, ὕστερα ἀπὸ δημοσιεύματα τῶν ἐφημερίδων ὅτι ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὴν τύχη τῶν κληροδοτημάτων καὶ δὲ βοηθοῦσε τὸ Σπυρίδωνα στὶς ἐνέργειές του. Ἔντονες διαμαρτυρίες συνεχίζονταν ἀπὸ τούς ἐπαγγελματίες -τὸ ἴδιο συνέβαινε σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα- γιὰ τὴν ἄρση τοῦ ἐνοικιοστασίου καὶ τὴν κυβερνητικὴ ἀπόφαση γιὰ 15/πλασιασμό τῶν μισθωμάτων τῶν καταστημάτων. - Στὶς 25 Μαΐου πέθανε ἡ Ἑλένη Νεομάρτυρος (αὐτὸ τὸ ἐπίθετο εἶχε πάρει), νύφη τοῦ προστάτη τῆς πόλης τῶν Γιαννίνων νεομάρτυρα ἁγίου Γεωργίου. Ἡ Ἑλένη ἦταν ἡ δευτέρη σύζυγος τοῦ μοναδικοῦ παιδιοῦ τοῦ ἁγίου, ἡ βάπτισμα τοῦ ὁποῖου στάθηκε καὶ ἡ ἀφορμὴ τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου. Ἡ κόρη τῆς Ἑλένης, Εἰρήνη, ἐγγονὴ τοῦ ἁγίου, εἶχε παντρευτεῖ τὸν Ἰωάν. Κανάτα, σχολάρχη τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς. - Ἡ IB' ἐκπαιδευτικὴ περιφέρειας Μέσης ἐκπαίδευσης (Ἡπειρος καὶ Κέρκυρα) συγκέντρωσε γιὰ τὸν ἔρανο ὑπὲρ τῆς Ἀεροπορίας 67.511 δρχ. - Οἱ κάτοικοι τῆς Καρίτσας *λόγω οἰκονομικῶν δυσχερειῶν καὶ τῶν πολλῶν ἐργασιῶν*, ἀποφάσισαν νὰ καταργήσουν τὸ πανηγύρι τοῦ χωριοῦ τους (21 Μαΐου, τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου). - Ἀπὸ τὶς 24-5-26 ἄρχισαν νὰ δημοσιεύονται στὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* ἄρθρα τοῦ Σπ. Χασιώτη γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς μεταξουργίας καὶ γιὰ τὸ μέλλον τῆς γεωργίας στὴν Ἡπειρο. Τὴν καθαριότητα τῆς πόλης τὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν τὴν ἔκανε ὁ Δῆμος μὲ τοὺς ὑπαλλήλους του, ἀλλὰ ὁ ἀνάδοχος καθαριότηας, ἔπαιρνε τὴ δουλειὰ ὕστερα ἀπὸ δημοπρασία. Ἀπὸ 1-6-26 καὶ γιὰ μιὰ τριετία τὴν καθαριότητα ἀνέλαβε ὁ Βασ. Γιακουμῆς, πὺ δημοσίευσσε δήλωση στὶς ἐφημερίδες, στὴν ὁποία ἔλεγε: ...θεωρῶ ἐπιβεβλημένον καθῆκον μου νὰ κάνω τὴν παροῦσαν δήλωσίν μου πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως καὶ νὰ παρακαλέσω, ὅπως χάριν αὐτῶν τῶν συμφερόντων των καὶ τῆς υἱείας των καὶ διὰ τὴν ἐν γένει εὐχερῇ ἀποκομιδὴν τῶν ἀπορριμμάτων τῶν καταστημάτων καὶ οἰκιῶν των, κατασκευάσωσι κιβωτίδια ἐναποθηκεύσεως ἀκαθαρσιῶν, ἵνα οὕτω ὁ διερχόμενος καρραγωγεὺς ἐκκενώσῃ ταῦτα. Εὐμενῆ σχόλια γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Γιωσέφ Ἐλιγιά δημοσιεύθηκαν στὴ νεοεκδοθεῖσα ἐφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν *Πρόοδος*, τῆς ὁποίας ὁ ποιητὴς ἦταν συνεργάτης. Στὸ μεταξὺ, στὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* τοῦ 1926, δημοσιεύονταν, στὴ φιλολογικὴ στήλῃ της, ποιήματα τοῦ Ἐλιγιά, στὴν ἀρχὴ μὲ τὸ ψευδώνυμο *Ἰούλιος Σιγγουλιέρος* κι ἀργότερα μὲ τ' ὄνομά του. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ποιήματα

αὐτὰ ἔχουν περιληφθεῖ στὶς ποιητικὲς συλλογές ποὺ ἐκδόθηκαν μετὰ τὸ θάνατό του. Πρέπει νὰ τονιστεῖ ὅτι ὅσα δημοσιεύτηκαν στὴν *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* εἶναι στὴν πρώτη μορφή τους, ὅπως γράφτηκαν ἀπὸ τὸν ποιητὴ. Ἀργότερα ὁ ἴδιος, ἢ κι ἄλλοι, ἔκαναν ὁρισμένες διορθώσεις στὰ ποιήματα. Ἐνδεικτικὰ σημειώνω ὁρισμένες διορθώσεις

Πέτρος Χατζής, ἀπὸ τὸ Νησί. Διέ- τέλεσε, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, γιὰ πολλὰ χρόνια καὶ πρόεδρος τῆς κοινότητος τοῦ χωριοῦ. Στὴ φωτογραφία ἀνάμεσα στὸ Β. Μούτσιο, γεν. γραμματεὰ τῆς Γ.Δ. Ἠπείρου καὶ τὸν Β. Ρουσσόπουλο, Γενικὸ διευθυντή.

στὸ ποίημα *Μητέρα*, ποὺ πρωτοδημοσιεύτη- κε στὴν *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* (11-5-1926) μὲ τὸν τίτλο *Στοργή*. Στίχος 5ος: Στὴν ἐφημερίδα: *Σαρκαστικά ἀπ' τὸ Γολγοθᾶ μᾶς δείχνει ἡ Μοίρα, ὠϊμένα*. Στὸ βιβλίο: (Γιωσέφ Ἑλι- γιά, *Ποιήματα*, Θεσσαλονίκη 1938, σελ. 25): *Σαρκαστικά ὀχ' τὸ Γολγοθᾶ μᾶς γνέφει ἡ Μοίρα, ὠϊμένα*. Στίχος 11ος καὶ 12ος: Στὴν ἐφημερίδα: *Ἄχ πότε θάρθη καὶ γιὰ μᾶς μιὰ ἀχτίδα νὰ φωτίση τῆς ζωῆς μας τὰ ρημά- δια;!* Στὸ βιβλίο: *Ἄχ οὔτε θάρθη καὶ γιὰ μᾶς ἓνα ἄστρο νὰ φωτίση / τῆς ζωῆς μας τὰ σκοτάδια*; Τέτοιες ἀλλαγές παρατηροῦνται καὶ στ' ἄλλα τοῦ ποιήματα. - Ἡ φιλολογικὴ στήλη τῆς *Ἑπειρωτικῆς ἡχώ*ς, τὸ 1926, δη- μοσίευσε ἀρκετὰ πρωτόλεια, ἀλλὰ καὶ ποι- ῆματα ποὺ ἀποκαλύπτουν τὴν ὑπαρξὴ ταλέ- ντου τῶν δημιουργῶν τους. Τὰ περισσότερα δημοσιεύονταν μὲ ψευδώνυμο, τὰ λιγότερα μὲ τὸ πραγματικὸ ὄνομα τῶν συγγραφέων. Κάποιοι χρησιμοποιοῦσαν ἄλλοτε τὸ ὄνομά τους κι ἄλλοτε ψευδώνυμο. Παράδειγμα: Ὁ Σπύρος Μουσελῆμης δημοσίευσε καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμο: Οἶμος Φλογέρας. Τὸ 1926 πα- ρουσιάστηκαν ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ στήλη τῆς ἐφημερίδας οἱ παρακάτω: Πύρρος Λεκά- ντας (δόκιμος ποιητής), Σπύρος Μουσελί- μης (Οἶμος Φλογέρας). Τὸ 1926 κυκλοφόρη- σε καὶ ἡ πρώτη ποιητικὴ του συλλογὴ μὲ

τίτλο: *Οἱ χωριανές μου*, Μιχ. Πετρόχειλος, Β. Βακατάτσος, Πελλῆς Ἀχερώνειος, Δ.Ν. Γαλάνης. Ἔδης, Μ. Ράπτης, Ἀλκίς Μυρσίνης, ὁ περισσότερο ἐμφανιζόμενος ἀπὸ τὴ στήλη, Δ. Κόνιαρης (ἀπὸ τὸ Μονοδέντρι, μαθητὴς τῆς Ριζαρείου, μὲ ἀρκετὰ ποιήματα), Κώστας Γραμμένος, Λίνος Ἀγραμπελίδης καὶ ἀργότερα Λίνος Ἀγραμπε- λης, ὁ γνωστὸς γυμνασιάρχης καὶ δόκιμος συγγραφέας, ποιητὴς καὶ πεζογράφος Γιάννης Σαραλῆς ἀπὸ τὴν Ἀρτσίστα (Ἀρίστη), μαθητὴς κι αὐτὸς τότε στὴν Ἀθήνα (ἀργότερα δημοσίευε μὲ τὸ ψευδώνυμο Γιάννης Ἀριστινός), Κάλυξ, Στέλιος Σταγκί- κας (μὲ πολλὰ ποιήματα), Περικλῆς Κακούρης, Γιάννης Νικολαΐδης (συνεπώνυμός μου, ἀλλὰ ἄσχετος μὲ μένα), Φῶτος Πούλιας, Κων. Παππᾶς, Ἀγγελος Ἀποσπερίτης, Β. Θ. Εἰρήνης, Σ. Ἀνέσπερος (ψευδώνυμο τοῦ Σωτήρη Παπαγεωργίου, ἀπὸ τὰ Κάτω Πεδινά, εἶχε κάνει ἐντύπωση ἡ διάλεξή του τὸ 1925, ὁργανωμένη ἀπὸ τὸν *Ἑπειρω- τικὸ Ἐκπαιδευτικὸ ὄμιλο* (βλ. Δ' τόμο τοῦ ἔργου. Ὁ Σ. Ἀνέσπερος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πολλὰ ποιήματα, δημοσίευε στὴν ἐφημερίδα καὶ φιλολογικὰ σημειώματα - μικρὰ δο- κίμια), Λούλης Σμυρνιός, Τάσος Βιδούρης, Παντελῆς Παπακώστας, Ἀνθίμος Κρε-

νος, Μαρίκα Πανούση (αργότερα δασκάλα τῶν Προτύπων στο 5/τάξιο Διδασκαλεῖο, πέθανε πρόωρα), Γιώργος Δρυῖνουπολίτης κ.ἄ.- Ὁ πρωτοσύγγελος τῆς Μητροπόλεως Δημήτριος Εὐθυμίου χειροτονήθηκε, στίς ἀρχές Ἰουνίου, Ἐπίσκοπος Δωδώνης, ἀργότερα ἔγινε μητροπολίτης Λευκάδος, Δρυῖνουπόλεως Παγωνιανῆς καὶ Κονίτσης καὶ πέθανε ὡς μητροπολίτης Ἰωαννίνων.- Ὁ Μιχάλης Γαμβέτας, ὁ τρελλὸς τύπος τῶν Γιαννίνων, δημιούργησε ἐπεισόδιο, ποὺ προκάλεσε τὸ σχολιασμὸ τῶν ἐφημερίδων. Ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ (4-6-26) ἔγραψε: Τὸ Ἀγροτικὸν τμήμα (ἀστυνομικὸ τμήμα τῆς πόλεως), ἀναλαβὸν ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸν γνωστὸν Μιχάλην, διέθεσεν ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἕνα χωροφύλακα ἵνα συλλάβῃ παῖδα ἡλικίας 12 ἐτῶν διότι τὸν ἐπείραξε. Καὶ ὁ παῖς συνελήφθη καὶ ὠδηγήθη ἐνώπιον τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἀγροτικοῦ τμήματος, ὅστις πρὸς τιμωρίαν ἔδειρεν ἀνηλεῶς αὐτόν, διότι ὁ μικρὸς τὴν ἡλικίαν ἐπείραξε τὸν Μιχάλην παρασυρόμενος ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, μικροὺς καὶ μεγάλους, ιδιώτας καὶ ἀξιωματικούς, χωροφύλακες καὶ ἀνωτέρους των, ἀστεינוμένους ἐν μέσῃ πλατεῖα μετ' αὐτοῦ. Ἀπὸ πότε ὅμως τὸ Ἀγροτικὸν τμήμα ἀνέλαβε τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἡθῶν τῆς πόλεως; Καὶ ἀπὸ πότε τὸ κατὰ τοῦ Μιχάλη πείραγμα κατέστη ἀξιόποιον ἀδίκημα; Α.Δ.Χ. Ἡπειροῦ ἀνέλαβε στίς ἀρχές Ἰουνίου ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ι. Γκισερλῆς, σὲ ἀντικατάστασιν τοῦ συνταγματάρχου Ν. Γάσπαρη... Διαμαρτύρονται οἱ σημερινοὶ Γιαννιώτες γιὰ τὴν πτώση τῆς στάθμης τῆς λίμνης τὰ τελευταῖα χρόνια. Πτώσις ὅμως τῆς στάθμης παρατηρήθηκε ἐδῶ καὶ 70 περίπου χρόνια, γιὰ διαφορετικούς βέβαια λόγους ἀπὸ τοὺς σημερινούς. Ἐγγραφὰν τότε οἱ ἐφημερίδες (11-6-26): *Ἡ στάθμη τῆς λίμνης ἐφέτος κατῆλθεν εἰς σημεῖον πολὺ ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ὑγείαν τῆς πόλεως. Μὰ ἐπὶ τέλους ὅσοι δὲν θέλουν νὰ λογιεῖνται, διατὶ δὲν κατέρχονται εἰς τὴν προκυμαίαν διὰ νὰ ἴδουν ἰδίους ὄμμασι τὸ κατάντημα τῆς λίμνης; Διὰ νὰ κερδίσι τὸ κράτος δέκα ἢ εἴκοσι χιλιάδας δραχμὰς εἶναι ἀνάγκη νὰ προξενῶνται τόσαι ζημίαι εἰς βάρος τῶν καλλιεργητῶν Λαψίστης ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἀφ' ἑτέρου;.-* Μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ καλοκαιριοῦ ἄρχισε καὶ ἡ λειτουργία τῶν ἐξοχικῶν κέντρων. Τὸ κέντρο τῆς Ντραμπάτοβας, μὲ τὸ κρῦο καὶ καθαρότατο νερὸ -πολλοὶ Γιαννιώτες γιὰ ν' ἀποφύγουν τὸν τύφον τῶν πηγαδιῶν τὸ χρησιμοποιοῦσαν- συγκέντρωνε τὴν προτίμησιν τοῦ κόσμου, ἰδιαίτερα κατὰ τίς Κυριακὰς καὶ τίς γιορτές. Γιὰ χρόνια τὸ κέντρο εἶχε ἀναλάβει ἕνας ξεχωριστὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ νησί, γνωστὸς γιὰ τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρα του: ὁ Πέτρος Χατζῆς, πατέρας τοῦ πανοσιολογιωτάτου Συμεῶν Χατζῆ, ἄριστα καταρτισμένου κληρικοῦ, μὲ πολλὰ πτυχία, καὶ τῶν ἄλλων καλῶν παιδιῶν του. Ὁ Χρηστοβασίλης διαφῆμιζε τὴν λειτουργίαν τοῦ κέντρου μὲ πολὺ κολακευτικὰ λόγια: *Εἶναι πασίγνωστον ὅτι καὶ φέτος τὴν ἱστορικὴν Ντραμπάτοβα, μὲ τὸ κρῦο τῆς νερό, τὴν ἔχει ἐνοικιασμένη ὁ λεβέντης Νησιώτης Πέτρος Χατζῆς, μοναδικὸς στὴν περιποίησιν καὶ στὴν προπαρασκευὴ τῶν καραβιδῶν καὶ τοῦ χελιοῦ. Ἐχει ὅμως καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ποτῶν, ἐγχωρίων καὶ εὐρωπαϊκῶν καὶ ἄφθονα κρῦα φαγητὰ καὶ ἅπειρες κονσέρβες. Δέχεται παρῆες καὶ τίς περιποιεῖται ἐγκάρδια... Ταῦτα εἰς γνῶσιν τῶν ἐνδιαφερομένων γλεντζέδων.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΛΗΣΤΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

(13 Ἰουνίου 1926)

Ἡ ληστεία τῆς Πέτρας συγκλόνισε ὄχι μόνο τὰ Γιάννινα καὶ τὴν Ἠπειρο, ἀλλὰ κι ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἦταν τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ ὀργανωμένου ἐγκλήματος ποῦ, μὲ ἔδρα τῆς τὰ Γιάννινα, δροῦσε μ' ἐπιτελικὸ σχέδιο, μὲ σχεδιαστὲς καὶ ἐκτελεστὲς, μὲ διακλαδώσεις σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ κράτους. Πέτυχε νὰ διαβρώσει συνειδήσεις πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν, σκόρπισε τὸν τρόμο στὴν ὑπαιθρο, οἱ χωρικοὶ ζοῦσαν κάτω ἀπὸ καθεστῶς ἀφόρητης τρομοκρατίας, προερχόμενης τόσο ἀπὸ τοὺς ληστὲς καὶ τοὺς συνεργάτες τους, τοὺς κολαούζους καὶ τοὺς ληστοτρόφους, ὅσο κι ἀπ' τὴ συμπεριφορὰ τῶν ὀργάνων τῆς ἀστυνομίας καὶ τῶν καταδιωκτικῶν ἀποσπασμάτων. Δὲν εἶναι παράλογο νὰ λεχθεῖ πὼς στὴν πραγματικότητα τὸ κράτος στὴν Ἠπειρο ἀποτελοῦσαν, κατὰ τὴν ἱστορούμενη ἐποχὴ, ὄχι οἱ ἀρχές, πολιτικὲς καὶ στρατιωτικὲς, ἀλλὰ ἡ βούληση τῶν δυὸ ἀμνηστευθέντων ληστάρχων, τοῦ Γιάννη καὶ τοῦ Θύμιου Ρέτζου, τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐγκληματικῆς μαφίας, μὲ τὶς πολυποίκιλες διακλαδώσεις της, στίς πόλεις καὶ στὴν ὑπαιθρο, στὰ ἀνώτερα καὶ κατώτερα κοινωνικά στρώματα, στοὺς πολιτικοὺς καὶ στοὺς ἐνστολοὺς ἐκφραστὲς τῆς ἔννοιας τοῦ κράτους, σὲ θεωρούμενους εὐὐπόληπτους πολίτες καὶ σὲ μιὰ ὑπαιθρο, μὲ ἠθικὰ διαβρωμένο σημαντικὸ τμῆμα τῶν κατοίκων της. Αὐτὰ ὅλα, ποὺ προϋπῆρχαν τῆς ληστείας τῆς Πέτρας, δημιουργήσαν τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ὀργάνωσης καὶ ἐκτέλεσης τοῦ ἐγκληματικοῦ σχεδίου, μὲ θύματα 8 Ἠπειρωτὲς καὶ ἔπαθλο τὴν πλούσια λεία τῶν 15 ἑκατομμυρίων δραχμῶν τῆς Ἑθνικῆς Τράπεζας. Ἄν δὲν εἶχε ξεπέσει τόσο χαμηλὰ ἡ ἔννοια τῆς κρατικῆς ὑπόστασης καὶ ἡ στάθμη τῆς κοινωνίας τῶν Γιαννίνων καὶ τῆς ὑπαιθρο, ποτὲ δὲ θὰ τολμοῦσαν τὸ ἐγχείρημα οἱ Ρετζαῖοι. Εἶχαν πιστέψει ὅτι ὅλα θὰ γίνονταν στὴν ἐντέλεια, ὅπως καὶ στίς ληστρικές ἐπιχειρήσεις κι ἀπαγωγές, πρὶν ἀμνηστευτοῦν, καὶ πὼς ποτὲ δὲ θὰ ἀποκαλυπτόταν ἡ συμμετοχὴ τους.

Γιὰ νὰ κατανοηθεῖ ἡ κατάσταση ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν πόλη καὶ τὴν ὑπαιθρο πρὶν ἀπὸ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας, πρέπει νὰ γίνῃ ἓνα ἄλμα τριῶν σχεδὸν μηνῶν μπροστά, γιὰ νὰ μελετηθεῖ ἓνα ἄρθρο τοῦ Γ. Χατζῆ στὴν Ἠπειρο (9-9-26). Σχετίζεται μὲ τὴ δίκη ποὺ διεξαγόταν στὸ Στρατοδικεῖο μὲ κατηγορούμενους τοὺς συνεργάτες τῶν ἐπικηρυγμένων ληστῶν Τσόγκου, Κογγολόη, Τσάϊμου καὶ Καραμπάτση (οἱ δυὸ πρῶτοι εἶχαν ἤδη ἐξο-

ντωθεῖ, ὁ τρίτος βρισκόταν πληγωμένος στὸ νοσοκομεῖο· ὁ τέταρτος, φυλακισμένος, εἶχε σκοτώσει τὸ σύντροφό του Κογγολόη γιὰ νὰ ἀμνηστευτεῖ) ἀπαγωγέων καὶ ἐκτελεστῶν τοῦ Στέφου Τσελίκη ἀπὸ τὴν Πλέσσια (τὸν δολοφόνησαν τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1926). Τὸ ἄρθρο ἀποτελεῖ μιὰ σὲ βάθος ἀνάλυση τῆς κατάστασης ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν ὕπαιθρο, ἐξαιτίας τῆς δράσης τῶν ληστρικῶν ὁμάδων καὶ τῆς κατάπτωσης τῶν ἠθικῶν ἀξιών, σὲ σημαντικὴ μερίδα τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐγράφε, λοιπόν, ὁ Χατζῆς, γιὰ τοὺς δικαζόμενους συνεργάτες τῶν ληστῶν: Ἄλλ' εἰς τὸ βάθος τῶν ἐνδοσκηνίων καὶ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ προσκηνίου καὶ εἰς τὰ παράπλευρα τῶν παρασκηνίων ὁ γνώριμος βρωμερὸς ἐσμός δέκα τριῶν ἄλλων κατηγορουμένων ὡς συνεργῶν, αὐτουργῶν ἠθικῶν καὶ ὑποθαλπτῶν τῶν κακούργων συμπληρώνει τὴν εἰκόνα τῆς σκηνῆς καὶ διασαφηνίζει τελείως τὴν σύνθεσιν τῶν ληστρικῶν τερατουργημάτων, ὅσα ταλαιπωροῦν καὶ βασανίζουν τὴν δυστυχεῖ Ἠπειρον. Ἀπεχθέστεροι καὶ πλέον βρωμεροὶ καὶ ἐναγεῖς φυσιογνομίαι, οὗτοι εἶναι αἱ ἐφεδρικαὶ δυνάμεις τῶν ληστῶν, οἱ ἀπαίσιοι βεελζεβουλίσκοι καὶ οἱ ἀποτρόπαιοι καὶ ἐναγεῖς ὁργανωταὶ ὅλων τῶν τελουμένων ἐγκλημάτων οἱ συνεργοί. Καὶ εἰς συνέχειαν ἀηδῇ, ὄξουσαν, ἀποκρουστικὴν, προκαλοῦσαν τὸν ψυχικὸν ἔμετον, ἀκολουθεῖ ἡ ἄλλη ἐλεεινὴ οὐραγία καὶ συμπλήρωσις τῶν εἰλῶτων μαρτύρων, τῶν ῥαγιάδων μαρτύρων, τῶν πονηρῶν καὶ ἀνάνδρων μαρτύρων, τῶν ἐξευτελισμένων ἀσυνειδήτων πλασμάτων τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης, ἀπὸ τοῦ παπᾶ καὶ ἀρχιμανδρίτου, μέχρι τῆς γυναικούλας, ὁ Καραμπάτσης τὴν ἔβαλεν αἴφνης κάτω εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν χωραφιῶν, τὴν ἐξευτέλισεν ὡς κτῆνος καὶ ταῦρος ἐπὶ δαμάλεως διὰ τῆς βίας καὶ ἡ ὁποία ἔρχεται λόγου χάριν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ὀρκίζεται ὅτι ὁ Καραμπάτσης εἶναι ὁ φρονιμώτατος ἄνθρωπος τοῦ χωρίου καὶ ποτὲ δὲν τὴν ἐπείραξε. Καὶ τὴν μαρτυρίαν ταύτην συμπληρώνει ἔπειτα ὁ πατέρας τῆς, ὁ ἀδελφός τῆς, ὁ σύζυγος, οἱ συγγενεῖς τῆς. Καὶ ὁ Χατζῆς κατέληγε κάνοντας ἐκκλήση σὲ δικαστὲς καὶ συνήγορους: Ἐ, ἐνώπιον τοιαύτης ἀθλιότητος, ἡ ὁποία εἶναι δημιουργὸς ὅλης τῆς θλιβερᾶς καταστάσεως καὶ τῶν τόσων ἐγκλημάτων, ἐνώπιον τῶν οἰμωγῶν τῆς χήρας καὶ τῶν ὀρφανῶν τοῦ δυστυχοῦς Τσελίκη, ἐνώπιον τῶν οἰμωγῶν τῶν οἰκογενειῶν ἀργότερον τῶν ὀκτὼ δολοφονημένων τῆς Πέτρας, ἐνώπιον τοιούτων ὀδυνῶν καὶ τραγικῶν θεαμάτων καὶ διαμελισμῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὰ καθάρματα αὐτά, ληστὰς καὶ συνεργούς καὶ ὑποθάλπτας, ἃς ὑψωθῇ τὸ φιλοδίκαιον αἶσθημα συνηγῶν καὶ δικαστῶν εἰς τὴν ὑπερτάτην βαθμίδα, ὅπου ἴσταται ὅχι βεβαίως τοῦ ἐγκληματοῦντος καὶ ἀφωπλισμένου πλέον, ἀφοῦ συλληφθῇ, τέρατος τὸ δίκαιον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον τῆς ὁλότητος τῶν κοινωνιῶν, τῶν κρεουργημένων ἀθώων, τῶν καταδιωκομένων ἡσύχων.

Αὐτὸ τὸ ξέσπασμα τῆς ἀγανάκτησης τοῦ ἀρθρογράφου ποὺ προτρέπει ἔμμεσα τοὺς συνήγορους ὑπεράσπισης νὰ βοηθήσουν στὴν ἀπονομὴ δικαιο-

οσύνης και νὰ μὴν ἐνθουσιάζωνται νὰ σώζουν καθάρματα, ἵνα δολοφονοῦν καὶ ἄλλους αὐρίον, ἀποδίδει τὴν ἔκφραση τῆς ἐσχατῆς ἀπελπισίας τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν, ποὺ στέναζαν κάτω ἀπὸ τὴν τυραννία τῶν ληστῶν, ξανάγιναν ραγιάδες, ὅπως τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας καὶ κάτω ἀπὸ χειρότερες συνθήκες ἐξευτελίζονταν καθημερινὰ καὶ γίνονταν ἄβουλα ὄργανα τῶν κακοποιῶν. Αὐτὰ γιὰ τὴν ὑπαιθρο. Τὸ τί ἐπικρατοῦσε στὶς πόλεις, καὶ προπαντὸς στὰ Γιάννινα, θ' ἀποκαλυπτεῖ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν πολύμηνων ἀνακρίσεων, γιὰ ἀνακάλυψη τῶν ἐνόχων τῆς ληστείας τῆς Πέτρας. Εἶναι μιὰ ἱστορία πολὺ θλιβερὴ γιὰ τὴν κοινωνία τῶν Ἰωαννίνων, μὲ ἀναλογίες παράλληλες μ' ἐκεῖνες τῆς ἱστορίας τῆς ὑπαίθρου. Γιὰ τὰ ἠθικὰ στίγματα τῶν ὑψηλὰ ἱστάμενων στὴν κοινωνία τῶν Γιαννίνων, ὁ Λέων Ι. Μελάς θὰ ἔγραφε ὕστερα ἀπὸ 40 χρόνια (Βλ. Λ. Μελά, *Μιὰ οἰκογένεια, μιὰ ἱστορία*, Ἀθήναι 1967, σελ. 295). *Ἡ ληστοκρατία προστατευόταν πολλές φορές ἀπὸ ὑψηλὰ ἱστάμενα πρόσωπα, ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ θεωροῦνταν ἐντιμοὶ στὴν κοινωνία, ἀκόμα κι ἀπὸ πολιτευόμενους, οἱ ὁποῖοι στηρίζαν τὴν ἐπιρροή τους στὴν ὑπαιθρο στὴ δύναμη τῶν ληστῶν. Ἦταν μιὰ γενικὴ ἐξαθλίωση ποὺ ἐμίλωνε τὸ Κράτος ἀπέναντι τῶν πολιτῶν του. Καιρὸς νὰ ἀναφερθοῦμε πιά στὸ τραγικὸ γεγονός.*

Τὶς πρωῒνές ὥρες τῆς 13ης Ἰουνίου, πρωτοφανῆς εἰς θρασύτητα καὶ πρωτάκουστος εἰς σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ληστεία ἔλαβε χώραν εἰς τὸ 74ον χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων-Πρεβέζης, μεταξὺ Καντζᾶ καὶ Πέτρας. Ἡ θλιβερὰ εἵδησις ὡς ἀστραπὴ διέδραμε τὴν πόλιν ἀπὸ τὰς προμεσημβρινὰς ὥρας καὶ ἐσκόρπισε παντοῦ τὴν πίκραν, τὸν πόνον, τὴν ἀπόγνωσιν, τὴν ψυχικὴν ἀγωνίαν καὶ ἤγειρε θύελλαν ἀγανακτήσεως παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ. Ἔτσι ἀνήγγειλε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ τὴν εἵδηση τοῦ ἐγκλήματος τὸ πρωῒ τῆς 14ης Ἰουνίου, μὲ ὀλοσέλιδους τίτλους, κι ὅλα μέσα σὲ πένθιμο πλαῖσιο. Ἀνάλογη ἦταν ἡ δημοσιοποίηση τοῦ γεγονότος κι ἀπὸ τὶς ἄλλες ἡμερήσιες ἐφημερίδες, τὸν *Κήρυκα* καὶ τὴν *Ἑπειρο*, καθὼς κι ἀπὸ τὴ δισηβδομαδιαία *Ἐλευθερία* τοῦ Χρηστοβασίλη.

Μὲ τὴν ἀναγγελία τῆς εἵδησης πολὺς κόσμος συγκεντρώθηκε στὴν πλατεία *Ἑθνικῆς ἀμύνης*, ἀνήσυχος καὶ τρομαγμένος· χωρισμένος σὲ ὀμίλους προσπαθοῦσε νὰ μάθει τί εἶχε γίνεи σὲ κείνη τὴ μοιραία στροφὴ τοῦ δρόμου, γιὰ τὴν ὁποία δεκάδες χρόνια ἀργότερα, ὅσοι περνοῦσαν μὲ τ' αὐτοκίνητα τὴν ἔδειχναν κι ἔλεγαν: *Ἐδῶ ἔγινε ἡ ληστεία, ἐδῶ σκότωσαν τοὺς ἀνθρώπους.* Τέσσερες ληστὲς (σύμφωνα μὲ ἄλλες εἰδήσεις, ἦταν περισσότεροι), ἐκτελεστικά ὄργανα -οἱ ἐγκέφαλοι βρίσκονταν στὰ Γιάννινα- ἐνημερωμένοι σ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες, γιὰ τὴν κίνηση τοῦ αὐτοκινήτου, ποὺ μετέφερε τὴ χρηματαποστολὴ τῆς *Ἑθνικῆς τράπεζας* ἀπὸ τὴν Πρέβεζα στὰ Γιάννινα (δὲν ὑπῆρχε τότε ὁδικὴ συγκοινωνία μὲ τὴν Ἀθήνα κι ὅλες οἱ μεταφορὲς γίνονταν μὲ τὰ βαπόρια ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ στὴν Πρέβεζα, κι ἀπὸ ἐκεῖ μὲ αὐτοκίνητα στὰ Γιάννινα) ἤξεραν πότε θὰ ἔφτανε καὶ ἔστησαν ἐνέ-

δρα, από τη μιὰ καὶ τὴν ἄλλη μεριά τοῦ ἀμαξιτοῦ δρόμου, ἐνῶ ἄλλοι στάθηκαν ψηλότερα πίσω ἀπὸ βράχους. Εἶχαν κόψει κι ἓνα μεγάλο δέντρο γιὰ νὰ τοποθετήσουν τὸν κορμὸ του, τὴν κατάλληλη στιγμή, στὸ δρόμο, σὰν δόφοραγμα, καὶ ν' ἀναγκάσουν τ' αὐτοκίνητο νὰ σταματήσει. Πρὶν ἀπὸ τὸ μοιραῖο αὐτοκίνητο εἶχαν περάσει δυὸ ἄλλα, ὁ νομάρχης Πρέβεζας ποὺ πήγαινε στὴ Βούλιστα Παναγιά, κι ἓνα ἀκόμα ἐπιβατικό, χωρὶς νὰ ἐνοχληθοῦν ἀπὸ τοὺς ληστές. Στὶς 8.30 πρὶς τὶς 9 φάνηκε νὰ ἔρχεται τὸ αὐτοκί-

Ὁ ἀγωνιστὴς ὀπλαρχηγὸς Σπύρος Μπόλας, θύμα τῆς ληστείας τῆς Πέτρας.

νητο μὲ τὴ χρηματαποστολὴ καὶ τὴ συνοδεία της. Οἱ ληστές τοποθέτησαν ἀμέσως στὸ δρόμο τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου καὶ περίμεναν. Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου Ν. Δράκος, καθὼς ἀνέβαινε τὴν ἀνηφοριὰ τοῦ 74ου χιλιομέτρου, ξεχώρισε στὴν καμπὴ τοῦ δρόμου τὸ ἐμπόδιο, κατάλαβε τὸν κίνδυνο κι ἄρχισε νὰ γυρίζει τὸ αὐτοκίνητο πρὸς τὰ πίσω, σὲ μιὰ ἀπελπισμένη προσπάθεια σωτηρίας. Οἱ ληστές ἀντελήφθηκαν τὶς προθέσεις του καὶ μὲ ὁμαδικοὺς πυροβολισμοὺς τὸν σκότωσαν. Ἀκυβέρνητο τὸ αὐτοκίνητο σύρονταν πρὸς τὰ πίσω, ὡς ὅτου σταμάτησε καὶ μισοανατράπηκε στὸ δρόμο. Τὰ παραπέρα ἦταν εὐκόλη ὑπόθεση γιὰ τοὺς δολοφόνους. Ὅσοι ληστές βρίσκονταν ψηλότερα ἀπὸ τὸ δρόμο σκότωσαν ἐκείνους ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ διαφύγουν ἀπὸ τὸ αὐτοκίνη-

το, οἱ ἄλλοι ποὺ ἦταν κοντὰ ἐκτέλεσαν τοὺς ὑπόλοιπους. Δυὸ μόνο σώθηκαν ὁ χωροφύλακας Λειβαδίτης (εἶχε βγεῖ ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο μαζὶ μὲ συνάδελφό του, προσπάθησαν ν' ἀμυνθοῦν, ἀπὸ ψηλὰ τοὺς ἔρριχναν ἀδιάκοπα, ὁ Λειβαδίτης ξέφυγε, ὁ ἄλλος σκοτώθηκε) κι ὁ Βλαδίμηρος Λαζαρίδης, τραυματισμένος στὸ χέρι καὶ τὸ πόδι, ἔμεινε μέσα στ' αὐτοκίνητο, οἱ ληστές τὸν νόμισαν νεκρὸ καὶ γλύτωσε. Τὰ θύματα ἦταν ὀχτώ: α) τραπεζικοὶ ὑπάλληλοι: 1) Χαρίτων Καρπούζης (ἀπὸ τὸ Τσερβάρι, γιαντὸν ἔγινε ὁ μεγαλύτερος θρῆνος), 2) Παναγιώτης Καλλίγερος, Σπύρος Μπόλλας (κλητήρας, ὀπλαρχηγός, ἀγωνιστὴς ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο). Χωροφύλακες: 1) Σταμ. Παπασταματίου, 2) Σπύρος Κατσιούρης, 3) Εὐάγγελος Πρέντζας. Ἰδιῶτες: 1) Βασίλειος Παπαγεωργίου, ἔμπορος καὶ 2) Ν. Δράκος, ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου.

Μετὰ τὸ ἐγκλημα καὶ ἐνῶ οἱ ληστές ἔπαιρναν ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο τὶς δυὸ βαλίτσες μὲ τὰ χρήματα, χωροφύλακες ποὺ ἀντιλήφθηκαν τὴ ληστεία, ἔτρεξαν μὲ αὐτοκίνητο στὸν τόπο τοῦ ἐγκλήματος κι ἄρχισαν νὰ τοὺς πυροβολοῦν. Αὐτοὶ ἀνταπάντησαν γιὰ νὰ ἐξαφανιστοῦν σὲ λίγο, συναπο-

κομίζοντας τὰ ἑκατομμύρια πού πληρώθηκαν μὲ τόσο αἷμα. Σὲ λίγο ἔφτασαν στὴν Πέτρα ἀποσπάσματα χωροφυλακῆς, ὁ νομάρχης, οἱ εἰσαγγελεῖς Πρέβεζας καὶ Ἄρτας, ὁ στρατηγὸς Α. Διαλέτης, ὁ Α.Δ.Χ. Ἡπείρου κι ἄλλοι ἐπίσημοι. Ἐφτασαν ἐκεῖ γιὰ νὰ πιστοποιήσουν τὸ ἔγκλημα κι ὄχι γιὰ νὰ τὸ προλάβουν. Δικαιολογημένη ἡ ἀγανάκτηση τοῦ κόσμου ἐναντίον

Χαρίτων Καρπούζης, υπάλληλος τῆς Ἐθνικῆς τραπεζῆς, ἀπὸ τὸν Ἐλαφότοπο (Τσερβάρι) τοῦ Ζαγορίου, ἀπὸ τοὺς ἀριστοὺς υπαλλήλους τοῦ τραπεζικοῦ χώρου, θύμα τῆς ληστείας τῆς Πέτρας.

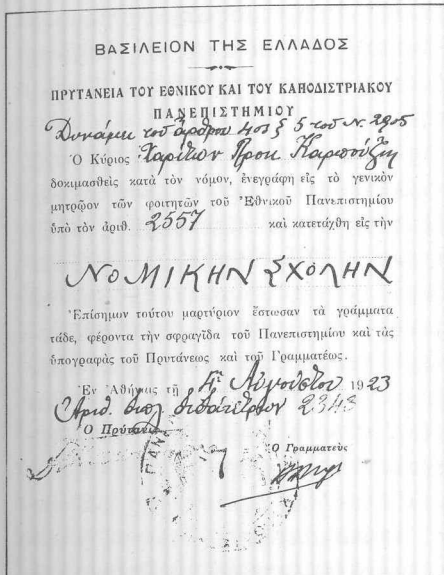
τους. Ὅταν μάλιστα δημοσιεύτηκε ἡ περιγραφή τοῦ μόνου πού διασώθηκε, τοῦ Βλαδίμηρου Λαζαρίδη, γιὰ τὰ αἰσθήματα πού ἐνοιώθε περιμένοντας τὸ τέλος του, κάτω ἀπὸ τὰ πτώματα τῶν συνεπιβατῶν του, μὲ τὸ αἷμα τους νὰ τὸν πλημμυρίζει καὶ τὸ θάνατο νὰ σέρνεται στὰ κορμιά τους καὶ νὰ τὰ παγώνει, ἡ κατακραυγὴ γενικεύτηκε. Γενικὸ αἶτημα ἦταν νὰ συλληφθοῦν οἱ ἔνοχοι καὶ ὅσοι κρύβονταν πίσω τους καὶ νὰ τιμωρηθοῦν, ὅσοι ἀδράνησαν. Οἱ σοροὶ τῶν ἑπτὰ θυμάτων μεταφέρθηκαν στὰ Γιάννινα, ἐκτὸς τοῦ ὁδηγοῦ -καταγόταν ἀπὸ τὴν Πρέβεζα- καὶ ἐναποτέθηκαν στὸ ἐκκλησάκι τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, στὸ Φρουρίο. Ἡ νεκρώσιμη ἀκολουθία ψάλλθηκε στὴ Μητρόπολη, τὸ μεσημέρι στίς 14ης Ἰουνίου. Τὴν κηδεία παρακο-

λούθησαν ὅλα τὰ Γιάννινα, Ἕλληνες, ἑβραῖοι καὶ μουσουλμάνοι, οἱ πολιτικές, στρατιωτικὲς καὶ δημοτικὲς ἀρχὲς καὶ οἱ πρόξενοι τῶν ξένων κρατῶν. Ὅλος ὁ εὐρὺς χώρος τοῦ Φρουρίου κι ὁ μακρὺς δρόμος ἀπὸ τὸ Στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο ὡς τὴ Μητρόπολη εἶχε πλημμυρίσει ἀπὸ κόσμο. Ἡ ἀγορὰ ἔκλεισε ἡ πόλις ὁλόκληρος εἶχε κλείσει, σημείωνε μιὰ ἐφημερίδα. Μουσικές, ψάλτες, ἱερεῖς, ἑξαπτέρυγα, πένθιμα ἐμβατήρια, ἑπτὰ φέρετρα, φορτωμένα στεφάνια, δημιουργοῦσαν ἀτμόσφαιρα ἀνείπωτης συγκίνησης, ἀλλὰ καὶ βουβῆς ἀγανάκτησης. Οὔτε ὁ μητροπολίτης Σπυρίδων, πού χοροστάσησε κατὰ τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία, δὲ μπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὴ συγκίνησή του, ἔκλαιγε συνεχῶς. Στὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας, ὁ Κων. Σφάγγος, δάσκαλος, ἐξέχουσα μορφή τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου τῶν Γιαννίνων, *συγγενὴς τοῦ θύματος Χ. Καρπούζη ἐκφώνησε τὸν ἐπικήδειον λόγον μὲ πόνον, μὲ πάθος, μὲ δηλητήριο. Ἐπικαλεῖται τὴν κατάραν τοῦ λαοῦ τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ἡπείρου ἐναντίον τῶν δημιουργῶν καὶ προστατῶν τῆς ληστείας*

ἐν Ἡπείρῳ. Ὁ λαὸς ἐπαναλαμβάνει πλειστάκις: Κατάρα! Κατάρα! Μετὰ τὸν θαυμάσιον τοῦτον λόγον, ὃν θὰ ἐξήλεον καὶ οἱ μεγαλύτεροι ρήτορες, ὁ ἐκ τῶν ἐνταῦθα ὑπαλλήλων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης κ. Γ. Βάντζιος, ἀπαγ-

γέλλει μακρὸν ἐλεγεῖον, ἀνακουφί-
σαν διὰ τῶν ποιητικῶν εἰκόνων του
τὸ παριστάμενον πλήθος (Ἐλευθε-
ρία, 17-6-26). Τὸ ἐλεγεῖον τοῦ Γ. Βά-
ντζιου δημοσιεύτηκε στὶς ἐφημερίδες,
μὲ τίτλο: Στοὺς ἱεροὺς νεκροὺς τῆς
Πέτρας. Ἀποτελοῦνταν ἀπὸ 100 πε-
ρίπου στίχους δεκαπεντασύλλαβους,
ἀπὸ τοὺς ὁποίους παραθέτω τοὺς
πέντε τελευταίους:

Γλυκὲ Χαρίτο, ἀξέχαστε, καὶ
σεῖς πιστοὶ συντρόφοι
δέξτε φιλὶ πονετικὸ στὰ ματω-
μένα χεῖλη,
φιλὶ ὑστερνό, ἀδελφικό, φιλὶ γε-
μάτο πίκρα.
Θεμελιωμένη ἡ μνήμη σας θέ
νᾶναι στὴν καρδιά μας.
Νεκροὶ ἱεροί, ἥρωϊκοί, αἰώνια
σας ἡ μνήμη!

Ἀποδεικτικὸ φοίτησης τοῦ Χαρίτωνα
Καρπούζη στὴ Νομικὴ σχολὴ τοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Κι ὅμως! Πάνω στὴ μνήμη αὐτῶν τῶν νεκρῶν παίχτηκε τὸ πιὸ ἄγριο
παιγνίδι μικροπολιτικῆς ποὺ γνώρισε ἡ Ἑλλάδα!

Τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας δημιούργησε ἀναταραχὴ καὶ ἀντιδράσεις σ' ὅλη
τὴ χώρα. Στὰ Γιάννινα, πέραν ἀπὸ τὴ σύσσωμη συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ
στὴν κηδεῖα τῶν θυμάτων καὶ τῇ, μὲ διάφορους τρόπους, ἐκδήλωση τῆς
συμπαθείας του πρὸς τὶς οἰκογένειές τους (νεκρολογίες στὶς ἐφημερίδες
γιὰ ὅλους καὶ κυρίως γιὰ τὸ Χαρίτωνα Καρπούζη, πολὺ ἀγαπητὸ στὴν
κοινωνία τῶν Γιαννίνων, καὶ τὸν ἀγωνιστὴ Σπ. Μπόλλα. (Ἐγράφε γι-
αὐτὸν ὁ Χρηστοβασίλης, σὲ σχόλιό του: "Ὅλοι κλαίουں τοὺς ἀδικοσκοτω-
μένους τους, ἀλλ' ἡ καπετὰν Μπόλαινα κλαίει ποιητικώτερα τὸν καπετὰν
Μπόλλα, τὸν μαχητὴν τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Βορείας
Ἡπείρου. Κάθε πρωὶ ἡ καπετὰν Μπόλαινα προσφέρει εἰς τὴν μνήμην τοῦ
λατρευτοῦ της συζύγου καὶ ἓνα μυριολόγι ποὺ ἀκούεται ἀπ' ὅλην τὴν γει-
τονιά. Κι ὁ κόσμος ποὺ διέρχεται τὴν ὁδὸν Οὐῖλσωνος ἀκούει τὸ θλιβερὸ
αὐτοσχέδιο τραγούδι τῆς πιστῆς καὶ πονεμένης συζύγου, μελαγχολεῖ καὶ
ἀναμιμνήσκειται τοῦ ἀφελοῦς, ἀνδρείου καὶ ἀνοιχτόκαρδου καπετὰν Σπύ-
ρου Μπόλλα). Τὸ Δημοτικὸ συμβούλιο ἐξέδωκε εἰδικὸ ψήφισμα διὰ τοὺς

δολοφονηθέντας ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντός των συμπολίτας. Ἀνάλογα ψηφίσματα, ἀναφερόμενα στὰ θύματα, ἀλλὰ καὶ ὡς ἔκφραση διαμαρτυρίας τῶν Ἑπειρωτῶν, ἐναντίον ὅλων, οἱ ὅποιοι εὐθύνονταν γιὰ τὴν κατὰστασιν ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν Ἑπειρὸ ἀπὸ ἀποψη ἀσφάλειας, δημοσίευσαν στίς ἐφημερίδες σωματεῖα καὶ ὀργανώσεις τῆς Ἑπείρου, τῆς Ἀθήνας καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Ἡ πολιτεία, ἀπὸ τὴν πλευρὰ της, ἀπένευμε ἰσόβια σύνταξιν στίς οἰκογένειες τῶν δολοφονηθέντων.

Ἡ ἐντυπωσιακὴ εἰδὼς τοῦ ἐγκλήματος, ὅταν ἔφτασε στὴν πρωτεύουσα, ἀντὶ ν' ἀποτελέσει κίνητρο γιὰ συντονισμό ἐνεργειῶν πρὸς ἄμεση ἀνακά-

Πέτρος Πικρός, δημοσιογράφος, ἀπεσταλμένος τοῦ «Ἐλεύθερου Τύπου».
(Σκίτσο Ἀπ. Βερτοδούλου)

λυση καὶ τιμωρία τῶν ἐνόχων, διοχετεύτηκε σ' ἄλλα κανάλια γιὰ νὰ καταλήξει στὴν πρὸ ἄγρια διαμάχη ἀνάμεσα σὲ βενιζελικούς καὶ ἀντιβενιζελικούς, γύρω ἀπὸ τὸ ποιὸς ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ληστείας στὴν Ἑπειρὸ, ἀλλὰ καὶ ποὺ ἀνῆκαν πολιτικά, κρατικά ὄργανα τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀνάκρισης, ἀποκαλύπτονταν ὅτι συνεργοῦσαν μὲ τὴ στάση τους νὰ ἐξαφανίζονται οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ ἐγκλήματος, καὶ προπαντὸς οἱ Ρετζαῖοι. Ἡ ἀντιπαράθεσις ἄρχισε μὲ τὴν ἄφιξιν στὰ Γιάννινα, τῶν ἀπεσταλμένων τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων *Καθημερινῆς* καὶ *Ἑλληνικῆς* καὶ τοῦ βενιζελικοῦ *Ἐλεύθερου τύπου* ἔχοντας προσβάσεις στίς ἀνακριτικὰς ἀρχὰς -προπαντὸς οἱ ἀντιβενιζελικοὶ Παπανικολά-

ου καὶ Σβῶκος- δημοσίευσαν ἀνταποκρίσεις, ἐπικριτικὰς κατὰ βενιζελικῶν παραγόντων στὴν Ἑπειρὸ (πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν), φτάνοντας σὲ κατηγορίες ἐνοχοποιητικὰς γι' αὐτούς. Τὸ ἀντίθετον ἔκανε ἀπὸ τὴ δική του πλευρὰ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ *Ἐλεύθερου τύπου* Πέτρος Πικρός. Οἱ ἀνταποκρίσεις του διαβάζονταν ἅπληστα ἀπὸ τοὺς Γιαννιώτες, παρὰ τὴς κατηγορίες ποὺ ἐκτοξεύονταν ἐναντίον του, ὅτι ἦταν ἀριστερὸς καὶ παλιὸς δημοσιογράφος τοῦ *Ριζοσπάστη*. Τὸν κατηγοροῦσαν ἔτσι ὅτι ὅσα ἔγραφε, τὸ ἔκανε ἀπὸ προκατάληψιν ἐναντίον τῶν πρώην διωκτῶν του. Τὴ στάση τῶν Γιαννιωτικῶν ἐφημερίδων ἐπηρέασαν, σὲ μεγάλο βαθμὸ οἱ ἀθηναϊκὲς, ἄρθρα τῶν ὁποίων ἀναδημοσίευσαν ἢ καθημερινὰ ἐπικαλοῦνταν, γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα, ἀντλοῦσαν ἀπ' αὐτὰ καὶ εἰδήσεις, τίς ὁποῖες ἡ ἀνάκρισις δὲν ἔδινε, οἱ ἀθηναῖοι ὁμως τίς ἐξασφάλιζαν. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπηρεα-

σμοῦ πού δέχονταν οἱ ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων χωρίστηκαν σέ δυό ἢ μᾶλλον σέ τρία στρατόπεδα: Ἡ Ἑπειρος καί ἡ Ἐλευθερία, ἐκπροσωπώντας τοὺς ἀντιβενιζελικούς, ἀγωνίζονταν ν' ἀποδείξουν ὅτι γιὰ τὴν ἔξαρση τῆς ληστείας ἦταν ὑπεύθυνος ὁ Βενιζελισμός, στελέχη τοῦ ὁποίου, πολιτικά καὶ στρατιωτικά, εἶχαν ἀνάμιξη καὶ στὴ ληστεία τῆς Πέτρας· γι' αὐτὸ προσπαθοῦσαν νὰ ἐκτρέψουν τὴν ἀνάκριση σὲ δρόμους πού ὁδηγοῦσαν σὲ ἀδιέξοδο. Ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, ἀντιδρῶσε ἔντονα στὰ δημοσιεύματα τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων, τῆς πρωτεύουσας καὶ τῶν Γιαννίνων, κι ἀντιστρέφοντας τὴν κατηγορία, ὑποστήριζε τὴν ἄποψη -διατυπωμένη καὶ ἀπὸ τὴν Ὑπηρεσία πληροφοριῶν τῆς μεραρχίας, τὴν ὁποία διηύθυνε παγκαλινὸς ἀξιωματικὸς (τὴν ἄποψη αὕτῃ δημοσιοποίησε ὁ Ἐλεύθερος τύπος), ὅτι ἡ ἐπιθετικὴ στάση τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἦταν ἀποτέλεσμα εὐρύτερης βασιλικῆς συνωμοσίας, τὴν ὁποία ὀργάνωσε ἀπόστρατος γιαννιώτης ἀξιωματικὸς. Ὁ Κῆρυξ, τέλος, ἀπὸ τίς ἀρχαιότερες βενιζελικὲς ἐφημερίδες, τοποθετοῦνταν μὲ τὰ ἄρθρα τοῦ ἀνάλογα μὲ τίς εἰδήσεις πού ἐξασφάλιζε, τίς περισσότερες τίς ἐπαιρνε ἀπὸ τοὺς ἀντιβενιζελικούς δημοσιογράφους. Πάντως ἦταν τόσες οἱ φήμες πού κυκλοφοροῦσαν καὶ ἔβλεπαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας, πού δύσκολα ξεχώριζε κανεὶς τὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸ ψεύτικο· ὁ κόσμος μπερδεύονταν καὶ παρσύρονταν στὶς κομματικὲς διαμάχες τῶν δημοσιογράφων, ξεχνώντας τὸ μεγάλο ἔγκλημα. Πολλὰ σωματεῖα ἔφτασαν στὸ σημεῖο νὰ στέλνουν συγχαρητήρια τηλεγραφήματα στὶς ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν γιὰ τίς ἀποκαλύψεις τους, τίς ὁποῖες ἀποδέχονταν, χωρὶς ἀντίλογο.

Γιὰ τὴ ληστεία στὴν Ἑπειρο καὶ γιὰ τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας, ἔχουν γραφεῖ τόσα πολλὰ στὸ δίμηνο πού ἀκολούθησε, πού θὰ μπορούσαν νὰ γεμίσουν τίς σελίδες τόμων ὁλόκληρων. Ἀπὸ αὐτὸ τὸν κυκεῶνα τῶν ἀληθινῶν καὶ πλαστῶν εἰδήσεων, ἀπὸ τίς ἑκατοντάδες ἄρθρων καὶ σχολίων τῶν γιαννιώτικων κι ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, θὰ γίνεῖ προσπάθεια νὰ ἐπιλεγοῦν ὅσα στοιχεῖα ὁδηγοῦσαν στὴν ἀλήθεια, τὴν ὁποία μὲ μύριους κόπους καὶ μέσα ἀπὸ ὑπαρκτὰ καὶ τεχνητὰ ἐμπόδια, ἡ ἀνάκριση ἀγωνιζόταν νὰ ἐπισημάνει.

Ὅλη ἡ Ἑλλάδα, βέβαια, συγκινήθηκε ὅταν ἔγινε γνωστὸ τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας, περισσότερο ὅμως ἀπ' ὅλους οἱ Ἑπειῶτες, γηγενεῖς καὶ ἀπόδημοι. Ὅλοι τους ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ, μὲ τηλεγραφικὲς διαμαρτυρίες καὶ ψηφίσματα, ἀπαίτησαν νὰ χυθεῖ πλήρης φῶς στὴν ὑπόθεση καὶ νὰ συλληφθοῦν οἱ ἔνοχοι. Τὸ ἴδιο ζήτησε ἀμέσως κι ὁ γιαννιώτικος τύπος, ἐκφραστὴς, κατὰ τεκμήριο, τῆς θέλησης τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ. Δυστυχῶς -ἀναφέρθηκε ἤδη- δὲν ἄρρηξαν νὰ φανοῦν οἱ πολιτικὲς διεισδύσεις στὴν ἀρθρογραφία τοῦ. Ἔτσι, ἐνῶ ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ π.χ. διατύπωνε τὸ αἶτημα: ...Ἀπευθυνόμεθα πρὸς τοὺς ἀρμοδίους, ὑποβάλλοντες τὴν παράκλησιν ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ, ὅπως οὗτοι θελήσουν καὶ ἀνακοινώσουν, ὅσα δυνατόν εἶναι ν' ἀνακοινω-

θοῦν, ἵνα ἡ Κοινὴ Γνώμη, ἔχουσα ὑπ' ὄψει τὰς ἐπισήμους ταύτας ἀνακοινώσεις, μὴ δίδῃ σημασίαν πρὸς τὰς διαδόσεις τῶν τριόδων ἢ τὰς θορυβώδεις δῆθεν δηλώσεις καὶ συνεντεύξεις τυχόν, αἵτινες θὰ σερβίρονται ἀπὸ τὸν τύπον (17-6-26) ἡ ἀντιβενιζελικὴ Ἐλευθερία, τὴν ἴδια μέρα, σὲ ἄρθρο της μὲ τὸν τίτλο: *Ληστεία καὶ πολιτικὴ ἐν Ἡπείρῳ*, καταλόγιζε τὴ δημιουργία καὶ ἔξαρση τῆς ληστείας στοὺς βενιζελικούς καὶ ἰδιαίτερα στοὺς πολιτευτές τους, οἱ ὅποιοι χρησιμοποιοῦσαν τοὺς ληστὲς ὡς κομματάρχες. Ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ 1920, ἔλεγε, οἱ μεγαλύτεροι κομματάρχες τοῦ βενιζελικοῦ συνδυασμοῦ, ἦταν οἱ ληστὲς. Τὸ 1922 οἱ ληστὲς ἦταν τὰ χαϊδεμένα παιδιὰ τῆς πολιτικῆς, ἐνῶ κατὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ 1923, πρὶν ἀκόμα ἀποφασιστεῖ ἡ ἀποχὴ τῶν ἀντιβενιζελικῶν, οἱ ληστὲς ἀπείλησαν ὑποψήφιους ἀντιβενιζελικούς βουλευτὲς μὲ θάνατο, ἂν τολμοῦσαν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Καὶ παρὰ τὰ γραφόμενα στὸν τύπο, δὲ δίσταζαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τοὺς ὑποψήφιους τῶν βενιζελικῶν συνδυασμῶν, χωρὶς νὰ φοβοῦνται κανένα. Τὴν ἴδια ἐποχὴ οἱ ἐπικηρυγμένοι λησταὶ τῆς Ἡπείρου, ἐνῶ ἐξήσκουν τὸ αἵμοσταγὲς τῶν ἔργων, ἠγόραζαν σπίτια ἐν μέσοις Ἰωαννίνοις, διετήρουν πολυπληθεῖς ποιμνία, ἅτινα ἐβοσκον οἱ ληστοτρόφοι τῶν, ἐτόκιζον χρήματα ἐντὸς τῶν Ἰωαννίνων, ἠρραβωνίζοντο καὶ διήρχοντο τὸν περισσότερον καιρὸν ἐντὸς τῶν Ἰωαννίνων, κατοικοῦντες εἰς μέγαρον τῆς ὁδοῦ Σουλίου. (προφανῶς ἐννοεῖ τοὺς Πετσαίους). Μὲ τὴ χορήγηση ἀμνηστείας ἀπὸ τοὺς βενιζελικούς, γιὰ τὴν ὁποία πρῶτοι ἀγωνίστηκαν οἱ Φιλελεύθεροι Ἡπειρώτες βουλευτὲς, τὸ κράτος τὸ Ἑλληνικὸν ὑπεβιάσθη εἰς τὴν βαθμίδα τῶν ληστῶν, συνθηκολογῆσαν μετ' αὐτῶν. Ἐρρήξαμεν κραυγὴν ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων κατὰ τῆς τεχνουργηθείσης ἀτίμου ταύτης πράξεως, ἀλλ' ἡ φωνὴ μας ἦν φωνὴ βοῶντος ἐν ἐρήμῳ. Ἡ ἀμνηστεία ἦτο μία πλάνη, καὶ ἀντὶ αὐτῆς νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ληστείαν, τουναντίον ἀνέπτυξεν αὐτήν, μὲ κατάληξιν τὸ φρικιαστικὸν δράμα τῆς Πέτρας. Ἡ ἱστορικὴ ἀνασκόπηση τοῦ Χρηστοβασίλη δὲν ἦταν τυχαία. Δημοσιεύτηκε, ἐκτὸς ἀπὸ πολιτικὴ σκοπιμότητα, γιὰ νὰ ὑποδείξει ἄμεσα στὶς ἀρχὲς ὅτι ἡ ἀμνηστεία καὶ οἱ ἀμνηστευθέντες ἔφταιγαν γιὰ τὸ ἔγκλημα. Καὶ οἱ διασημότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦταν οἱ Πετσαῖοι.

Ἀνάλογες ἦταν καὶ οἱ τοποθετήσεις τῆς Ἡπείρου καὶ τοῦ Κήρυκος. Ἡ πρώτη ὑπογράμμισε τὴν εὐθύνη τοῦ βενιζελικοῦ κράτους, ὅχι τόσο ἐντονα, ὅσο ἡ Ἐλευθερία, καὶ ὁ δεύτερος ἔστρεφε τὰ βέλη του ἐναντίον προσώπων ποὺ δὲν ἀνταποκρίθηκαν στὴν ἀποστολή τους. Καὶ ἐνῶ σὲ προηγούμενα, πρὶν ἀπὸ τὸ ἔγκλημα, ἄρθρα, καταφερόταν κυρίως ἐναντίον τοῦ Α.Δ.Χ. Ἡπείρου Γκισερλῆ, μετὰ ἀπ' αὐτό, καταλόγιζε εὐθύνες σ' ὅλους τοὺς τεταγμένους διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἡπείρου, θέσῃ πὺρ σκολίασε ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ. Ἡ τελευταία δημοσίευε (17-6-26) καὶ τῆς πρῶτης πληροφορίας γιὰ τὰ μέτρα τῶν ἀρχῶν, πρὸς ἀνακάλυψη τῶν ἐνόχων, γενικὲς ὅμως καὶ ἀόριστες. Μιλοῦσαν γιὰ ἐνοχὴ προσώπων, θεωρούμενων ὡς φιλήσυχων καὶ ἄλλων μεγαλοσχημόνων. Ὅλα αὐτὰ ὑπονοοῦσαν πολλὰ ἀλλὰ καὶ τίποτα,

ἀφοῦ οἱ ἀρμόδιοι ἐτηροῦσαν μεγάλην ἐπιφυλακτικότητα καὶ μυστικότητα. Ἔτσι οἱ πληροφορίες τῶν δημοσιογράφων τῶν Γιαννίνων καὶ τῶν Ἀθηναίων ποὺ ἄρχισαν νὰ καταφθάνουν) συγκεντρώνονταν ἀπὸ πρόσωπα, ἔξω ἀπὸ τὰ ἀνακριτικὰ γραφεῖα καὶ κάθε ἐφημερίδα ἔγραφε τὸ μικρὸ της μυθιστόρημα, ἀκόμα καὶ ψεύτικες συνεντεύξεις δημοσίευαν, τὶς ὁποῖες οἱ στρατιωτικὲς ἀρχὲς διέψευδαν. Τελικά, ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες, ἔγινε γνωστὸ ὅτι μὲ διαταγὴ τοῦ στρατηγοῦ Διαλέτη, ἡ ἀνάκριση γιὰ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας ἀνατέθηκε στὸ συνταγματάρχη τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης, Ταμιωλάκη -εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὴν Ἀθήνα- μὲ βοηθό του τὸ λοχαγὸ Σίδερη.

Τὴν ἄλλη μέρα (19-6-26) ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς συντάκτες τῆς ἐκδοτικῆς τριανδρίας τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς Μανώλης Νικολαΐδης (οἱ ἄλλοι δυὸ ἦταν οἱ: Εὐθύμιος Τζάλλας καὶ Ἀθ. Τσιμογιάννης) δημοσίευσε τὸ ἄρθρο: *Πρῶτον ἐκδίκησιν καὶ ἔπειτα εὐθύνας*, δίνοντας ἀπάντηση στοὺς συναδέλφους του, ποὺ εἶχαν θέσει ὡς προτεραιότητα ὄχι τὴ σύλληψη τῶν ἐνόχων, ἀλλὰ τὸν καταλογισμό εὐθυνῶν γιὰ τὴν ἔξαρση τῆς ληστείας. Κατέληγε: *Ἄς ἀνεύρωμεν πρῶτον τοὺς δολοφόνους καὶ ὕστερον εὐρίσκομεν τὶς πταίει.* Ἀπευθυνόμενος στοὺς Ἑπειρωτὲς τοὺς συνιστοῦσε: *Μὴν ὁμιλεῖτε. Ἐργασθῆτε, ἐρευνήσατε, παρακολουθήσατε, ἐνισχύσατε τὰς ἀρχάς, καταδώσατε εἰς αὐτάς τὰς πληροφορίες, τὰς ὁποίας ἔχετε ἀρυσθῆ καὶ τὰς ὑπονοίας τὰς ὁποίας ἔχετε κατὰ τῶν ὑπόπτων προσώπων, καὶ ἐστὲ βέβαιοι ὅτι λίαν συντόμως θὰ ἴδῃτε τὰς τῶν κακούργων κεφαλὰς περιφερομένας εἰς τὴν πόλιν μας.* Σωστὲς παραινέσεις, ἀλλὰ ποιὸς νὰ τὶς ἀκούσει; Ὁ τύπος, ἀντιπολιτευόμενος ἢ ὄχι, εἶχε ἀρχίσει ἤδη τὴ μάχη τῶν ἐντυπώσεων, ἐνῶ ὁ φόβος ἔκλεινε τὰ στόματα τῶν ἀνθρώπων. Οἱ Ρετζαῖοι ἦταν ἀκόμα στὰ Γιάννινα καὶ τὰ πληροφοροῦνταν ὅλα, κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ καταθέσει ἐπιβαρυντικὰ στοιχεῖα ἐναντίον τους, σὲ ὑπηρεσίες μάλιστα διαβρωμένες, κινδύνευε ἡ ζωὴ του...

Ὁ ἀνακριτὴς συνταγματάρχης Ταμιωλάκης ἄρχισε μὲ ζῆλο τὸ ἔργο του. Πῆγε στὸν τόπο τοῦ ἐγκλήματος καὶ μὲ τὴ βοήθεια τῶν εἰσαγγελέων Ἰωαννίνων, Ἀρτας καὶ Πρέβεζας προχωροῦσε ταχύτατα. Πέντε μέρες μετὰ τὸ ἐγκλημα εἶχε ἐξτάσει ἑκατὸν εἴκοσι μάρτυρες. Μόνο ποὺ οἱ μαρτυρίες τους δὲν πρόσφεραν πολλὰ στὴν ἀνεύρεση τῆς ἀλήθειας. Παράλληλα εἶχε ἀρχίσει καὶ συστηματικὴ καταδίωξη γιὰ τὴ σύλληψη τῶν δραστῶν τῆς ληστείας. Στὸ μεταξὺ ὁ τύπος, ἐγχώριος κι ἀθηναῖκός, ἀφιέρωνε πολλὰς σελίδες καθημερινὰ μὲ ἄρθρα καὶ σχόλια τῶν διευθυντῶν καὶ ποικιλώνυμων συνεργατῶν, ἐπικριτικῶν περισσότερο τοῦ ὥς τότε ἔργου τῶν καταδικαιτικῶν ἀρχῶν, ἐλάχιστα ὅμως ὑποβοηθητικῶν τῆς ἀνάκρισης. Βέβαια ἡ ἐπισήμανση τῶν λαθῶν τοῦ παρελθόντος συντελοῦσε στὸ νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἴδια, ἀπὸ πολλοὺς ὅμως χαρακτηρίζονταν ὡς ἀντιπολιτευτικὴ μᾶλλον προσπάθεια. Ὁ Χρηστοβασίλης ἐπικέντρωνε τὰ πυρὰ του στοὺς Ρετζαίους καὶ τὸ περιβάλλον τους, ἐπιμένοντας ὅτι αὐτοὶ ἦταν οἱ

δημιουργοί τῆς Μεγάλῃς Ληστείας στήν Ἡπειρο, μαζί μέ τόν πεθερό τοῦ Θύμιου Βασίλη Κολοβό, δυò φορὲς εἶχε ἐξοριστεῖ στήν Κρήτη καὶ δυò φορὲς ἀπολύθηκε, ὅταν ἔφτανε στήν Ἀθήνα, *τῇ μεσιτεία ἀθλίων τινων βενιζελικῶν πολιτευομένων, ἐξ ὧν μάλιστα ὁ εἷς ἐτύγχανε καὶ εἶδος νομικοῦ συμβούλου τῆς ἐν Ἰωαννίνοις ἐδρευούσης ὁμορρύθμου Ληστοπραξικῆς Ἑταιρείας*. Ἀλλὰ ἐκεῖνο -συνέχιζε- ποὺ παρὰλληλα μέ τοὺς πολιτευόμενους ὑποστηρικτὲς τῶν Ρετζαίων βοήθησε ὥστε οἱ Ρετζαῖοι νὰ κυριαρχήσουν καὶ νὰ μὴ συλληφθοῦν ἦταν τὸ καταδιωκτικὸ σύστημα. Οἱ Ρετζαῖοι θὰ εἶχαν πιαστεῖ χίλιες φορὲς ἂν ἡ Ἀνώτερη διοίκηση Χωροφυλακῆς ἤξερε τὸν τρόπο καταδίωξης τῆς ληστείας. Οἱ Ρετζαῖοι καταδίωκαν τοὺς πλουσίους, μιὰ μικρὴ τάξη ἀνθρώπων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔπαιρναν χρήματα, ἐνῶ τὰ ἀποσπάσματα καταδίωκαν τοὺς χωρικούς, τῇ μεγαλύτερῃ τάξῃ τῆς χώρας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἓνα μικρὸ ποσοστὸ ἦταν συνεργάτες τῶν ληστῶν... Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ χωροφυλακὴ, μέ τὴν ἀπειρία της, *κατέστησε τὸ κράτος μισητὸν εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν καὶ τοὺς ληστὰς δημοφιλεῖς!* Ἔτσι ὅταν ἀμνηστεύτηκαν οἱ Ρετζαῖοι, βγῆκαν γιὰ νὰ τοὺς προὔπαντήσουν στὸ 18ο χιλιόμετρο πάρα πολλοὶ ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ἀνάμεσά τους κι ὁ γιὸς ἐνὸς ἐκατομμυριούχου καὶ ἓνας πρῶν αἰχμάλωτός τους! *Οἱ νικηταὶ τοῦ κράτους λησταὶ ἐθεωρήθησαν ὡς ἥρωες, ὡς ἡμίθεοι*. Μετὰ τὸ φοβερὸ κακούργημα τῆς Πέτρας, ἂν ἡ Α.Δ.Χ. Ἡπείρου κι ὁ ἐπιθεωρητὴς χωροφυλακῆς Γάσπαρης (πρὶν ὑπηρετοῦσε στήν Ἡπειρο) ἐξακολουθήσουν τὴν παλιὰ τακτικὴ τῆς τρομοκρατίας τῶν χωρικῶν κι ἂν δὲν καταργηθεῖ ὁ νόμος περὶ ἀμνηστείας ἡ Ἡπειρος θὰ εἶναι ἐσαεὶ τὸ Βασίλειον ἢ μᾶλλον ἡ Δημοκρατία τῆς Ληστείας!, κατέληγε ὁ Χρηστοβασίλης (21-6-26). Σὲ λίγες μέρες (24-6-26) θὰ ἐπανέλθει στὸ θέμα τῆς ἀμνηστείας, ἡ ὁποία εἶχε κατὰ τὴ γνώμη του, κι ἄλλη ζημιολόγο ἐπίπτωση: *Κατέστησεν αὐθαδεστέρους καὶ... ἐνδοξότερους τοὺς ληστὰς*. Καὶ τὸ χειρότερο: Μὲ τίς ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀσφαλείας, χρησιμοποιοῦνταν οἱ ἀμνηστευθέντες καὶ κάποιοι ληστοτρόφοι στήν ...καταδίωξη τῆς ληστείας. Δηλαδή ἡ Ἐπιτροπὴ ἔκανε *τοὺς λύκους πειστικούς, τοὺς σκύλους τυροκόμους!* Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς καταδίωξης τῆς ληστείας, συμπέρανε, ὁδήγησε στὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας. Ἐμμεση ὑπόδειξη πρὸς τὴν ἀνάκριση ὅτι πίσω ἀπὸ τὴ ληστεία κρύβονταν οἱ ἀμνηστευθέντες Ρετζαῖοι. Παρόμοιες ἀπόψεις, ἀποκαλυπτικὲς μερικῶν τομέων τοῦ μεγάλου προβλήματος τῆς ληστείας, διατύπωνε ὁ Χρηστοβασίλης καὶ στὸ ἄρθρο του: *Κράτος καὶ πολιτικὴ, λαὸς καὶ καταδίωξις, λησταὶ καὶ ληστοτρόφοι* (28-6-26).

Ἡ σύντονη καταδίωξη τῶν ληστῶν εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἔρθουν τὰ ἀποσπάσματα σὲ ἐπαφὴ μέ τὴ συμμορία Παππᾶ, νὰ συμπλακοῦν μ' αὐτὴ καὶ νὰ τραυματίσουν θανάσιμα τὸ ληστὴ Δόση, ὁ ὁποῖος εἶχε πάρει μέρος στὴ ληστεία τῆς Πέτρας, μερικοὶ βεβαίωναν πὼς αὐτὸς κουβαλοῦσε τὴ μιὰ βαλίτσα μέ τὰ χρήματα.

Δέκα μέρες αργότερα, οί αντιδικίες ανάμεσα στίς γιαννιώτικες ἐφημερίδες, σχετικὰ μὲ τὰ αἷτια τῆς ἀνάπτυξης τῆς ληστείας στήν Ἡπειρο, καθὼς καὶ μὲ τίς ὁρθές ἢ ὄχι ἐνέργειες τῶν καταδιωκτικῶν ἀρχῶν, ἦταν περισσότερο ἥπιες. Τὸ κλίμα αὐτό, ἤρθε νὰ πυροδοτήσῃ μιὰ ἐπιστολὴ ὑπογραφόμενη ἀπὸ τὸ Γιάννη Ρέτζο, ἐνοχλημένον ἀπὸ τὴν ἀρθρογραφία τοῦ Χρηστοβασίλη καὶ τίς ἀναγραφόμενες ὑπόνοιες. Τὴ δημοσίευσε (23-6-26)

Ἀγωνιστὲς τῆς προαπελευθερωτικῆς περιόδου.
Ἀπὸ ἀριστερά: Λεπενιώτης, Μπόλας, Φαρμάκης,
Καραγεώργης.

στήν Ἡπειρωτικὴ ἡχώ (κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο ξέναι δημοσιεύσεις). Στὴν ἐπιστολὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, κατηγοροῦσε τὸ Χρηστοβασίλη γιὰ ἐκκρεμότητες λογαριασμῶν ἀπέναντι στὸν Ἑλληνισμό, κατηγορία ποὺ καὶ ἄλλη φορὰ εἶχαν διατυπώσει οἱ Ρετζαῖοι μετὰ τὴν ἐπίθεσή τους κατὰ τοῦ Χρηστοβασίλη, (βλ. προηγούμενο τόμο). Βέβαια ὁ Ρέτζος ἦταν ἀγράμματος καὶ δὲν εἶχε ἰδέα γιὰ τὸν Ἑλληνισμό καὶ γιὰ ἄλλα στοιχεῖα τῆς

πρόσφατης ἐλληνικῆς ἱστορίας. Τὸ γράμμα τὸ συνέταξαν οἱ δικηγόροι ἢ οἱ πολιτευόμενοι ποὺ κρύβονταν πίσω του, αὐτοὶ εἶχαν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν ὀξύτητα τῆς ἀντιδικίας ἀνάμεσα στίς ἐφημερίδες. Τὰ κύρια σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς Ρέτζου ἦταν τὰ ἑξῆς: Κύριε διευθυντά, ἀναγκάζομαι νὰ ἀπασχολήσω τὰς πολυτίμους στήλας τῆς ἐφημερίδος σας, ἵνα ἀπαντήσω δι' ὀλίγων εἰς μερικὰς φλυαρίας τοῦ κ. Χρηστοβασίλη, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν τακτικὴν του, μόνον ἀρνητικὴν ὑπηρεσίαν προσφέρει εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν. Ἐν πρώτοις ὁ κ. Χρηστοβασίλης γνωρίζων ἱστορίαν, γνωρίζει καὶ τοὺς δημιουργοὺς τῆς ληστείας ἐν Ἡπείρῳ, ὡς καὶ τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι ὁδήγησαν πολλάκις, ἡσύχους ἀνθρώπους πρὸς τὰ ὄρη. Καὶ οἱ λόγοι, οἵτινες ὡδήγησαν καὶ ἡμᾶς ἦσαν καθαρῶς λόγοι ἀντεκδικήσεως, τὴν ὁποίαν τὸ περιβάλλον καὶ ἡ παράδοσις εἰς τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξοῦσαμεν μᾶς ἐπέβαλλον. Διὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον εὐρεθέντες ἐκτὸς νόμου ἐτύχομεν τῆς ἀμνηστείας οὐχὶ διότι ἐνικήσαμε τὸ κράτος, ἀλλὰ διότι ἐπὶ τῇ βάσει νόμου, τοῦ ὁποῖου νομοθέτης ὑπῆρξεν ἄνθρωπος οὐχὶ ἄτιμος, ἀλλὰ ἀφήσας ἱστορικὴν ἐποχὴν ἐπὶ τῆς Ὑπουργίας του καὶ τοῦ ὁποῖου τὴν μνήμην ἔπρεπε νὰ σέβηται καὶ ὁ κ. Χρηστοβασίλης, προσφέροντες τὴν ὑπηρεσίαν τὴν ὁποίαν τὸ Κράτος διὰ τοῦ Νόμου μᾶς ἐζήτησεν. Ἀμνηστευθέντες ὁμως ἀπεβάλαμεν τελειῶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ ζῶμεν σήμερον τὸν ἡσύχον τοῦ νο-

μοταγοῦς πολίτου βίον, προσφέροντες συγχρόνως καὶ τὰς ἀσθενεῖς μας ὑπηρεσίας, ὡσάκις ζητοῦνται αὐταί. Ἐπὶ τῶν σημείων δὲ τούτων προκαλοῦμεν οἷονδήποτε, ὅστις ἤθελε ἀποδείξει ὅτι μετὰ τὴν ἀμνηστείαν μας τὸν ἡδικήσαμεν. Ὁ κ. Χρηστοβασίλης ὁμως συνδυάζων τὸν πολιτικὸν φανατισμὸν τοῦ μὲ γεγονότα ἄσχετα τελείως πρὸς τὴν πολιτικὴν, προσπαθεῖ νὰ δημοκοπήσῃ ἀναγράφων ὅτι τρομοκρατοῦμεν τὰ Ζαγοροχώρια, ἀγοράζοντες τὰ λειβάδια τῶν παρατιμῆς. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐνοικιάσαμε 4 λειβάδια, ἀλλὰ τὰ ἐνοικιάσαμε διὰ πλειοδοτικοῦ διαγωνισμοῦ, συναγωνισθέντες μὲ ἄλλους ἐνδιαφερομένους καὶ εἰς τιμὴν πέραν τοῦ 17/πλασίου μάλιστα παρὰ τὸν τελευταῖον νόμον. Στὴ συνέχεια ἀπαριθμεῖ τὰ λειβάδια ποὺ νοίκιασαν (στὸ Κουκούλι, Τσεπέλοβο, Τσερνέσι καὶ Φλαμπουράρι) καὶ ἀναφέρει τὰ ποσὰ ποὺ διέθεσαν, γιὰ νὰ καταλήξῃ: Ὁ κ. Χρηστοβασίλης θὰ εἶχε περισσότερον δίκαιον νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὰ ἀνωτέρω ζητήματα, ἐὰν ἐκάνονιζε πρότερον τοὺς ἐκκρεμεῖς ἀκόμη λογαριασμοὺς τοῦ μὲ τὸ πατριωτικὸν ἴδρυμα ὁ «Ἑλληνισμός», οἱ ὅποιοι τὸν κρατοῦν ὑπόδικον ἀπέναντι ὁλοκλήρου τοῦ Ἑθνους.

Αὕτῃ ἡ θρασυτάτῃ ἐπιστολῇ ἐγκληματιῶν, ποὺ μόλις πρὶν δέκα μέρες οἱ ἄνθρωποι τοὺς εἶχαν ἐκτελέσει ὁκτώ Ἑπειρώτες καὶ ἔδιναν τώρα μαθήματα ἠθικῆς στὸ Χρηστοβασίλη, ἀποτέλεσε πρόκληση γιὰ τὸ γιαννιώτικο λαό, ποὺ ἀντέδρασε ἔντονα. Ἀκόμα καὶ ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ποὺ δημοσίευσε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ρέτζου, δικαιολογώντας ἐν μέρει τὸ περιεχόμενό της ὡς ἀντίδραση γιὰ τὸν τρόπο ποὺ ἀκοῦσε ὁ Χρηστοβασίλης τὴν κριτικὴν του κατὰ τῆς ληστείας, ἔκρινε ὡς ἀπαράδεκτο τὸν ὑπαινιγμὸ τοῦ ἐπιστολογράφου γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ μὲ τὸν «Ἑλληνισμό», σημειώνοντας: ...Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δηλώσωμεν ὅτι τὴν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἀναφερομένην μομφὴν κατὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς συναδέλφου οὔτε κατὰ διάνοιαν παραδεχόμεθα καὶ ἀναμένομεν τὴν πανηγυρικὴν της διάψευσιν (23-6-26).

Ὑποθέσαμε πὼς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ρέτζου, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ἦταν ἀγράμματος, τὴν εἶχαν συντάξῃ δικηγόροι ἢ πολιτευόμενοι. Ἡ ὑπόθεσις ἦταν λανθασμένη. Σὲ δυὸ μέρες ὁ Κῆρυξ (25-6-26) ποὺ βρισκόταν σὲ συνεχὴ ἀντιδικία μὲ τὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ἀποκάλυπτε πὼς ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ι. Ρέτζου ἦταν πλαστή. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ λήσταρχος βεβαίωνε συντάκτη τοῦ Κῆρυκος ὁ Ρέτζος δὲν ἔστειλε ἐπιστολὴν στὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, μόνο παρακάλεσε τοὺς ἐκδότες της νὰ διαψεύσουν ὀρισμένα πράγματα γιὰ τὴν ἐνοικίαση τῶν λειβαδιῶν τοῦ Ζαγορίου, γιὰ τὰ ὁποῖα εἶχε ἀσχοληθεῖ ἡ Ἑλευθερία. Ὁ Ρέτζος πάντως βεβαίωνε ὅτι οὔτε ἔγραψε ἐπιστολή, οὔτε παράγγειλε νὰ δημοσιευτεῖ ὅτιδήποτε ἐναντίον τοῦ Χρηστοβασίλη.

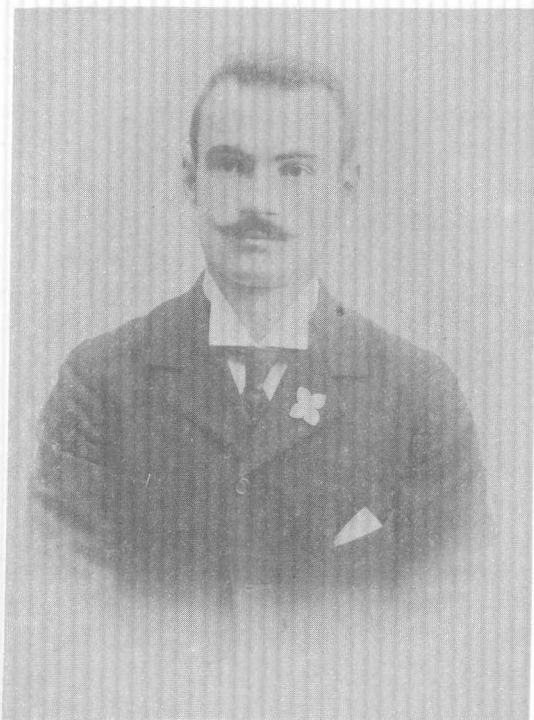
Πιστεύοντας σ' αὐτὴ τὴν ἐκδοχὴ ὁ Χρηστοβασίλης δικαιολογημένα ἀντέδρασε γράφοντας: Εἵχομεν τὴν ιδέαν ὅτι οἱ συντάκται τῆς ψυχρορραγοῦσης καὶ δι' ἐνέσεων χρημάτων τοῦ Δημοσίου κατορθώσασθαι νὰ εὐρίσκειται ἐν τῇ ζωῇ σήμερον «Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς», εὐρίσκοντο εἰς ὑψηλότερον ἐπί-

πεδον ενός πρώην ληστάρχου, τοῦ Γιάννη Ρέτζου. Ἦδη πιστοποιεῖται τὸ ἐφαλμένον τῆς ιδέας μας καὶ τὸ ὅτι ὁ πρώην λήσταρχος Γιάννης Ρέτζος - τὸ λέγομεν πρὸς τιμὴν του- εἶναι ἐντιμότερος τῶν συντακτῶν τῆς «Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς». Στὴ συνέχεια ἐξέφραζε τὴν ἀπορία του γιατί οἱ συντάκτες τῆς ἐφημερίδας αὐτῆς ἔκαναν τὴν ἀπρέπεια ἐναντίον του, τὴ στιγμή πού ὁ ἴδιος εἶχε τηρήσει ἄψογο στάση ἀπέναντί τους, βοήθησε μάλιστα τὴν ἐφημερίδα μὲ δανεισμό χαρτιοῦ τυπογραφικοῦ καὶ δὲν καταδέχτηκε νὰ δημοσιεύσει, μὲ ὑπόσχεση μάλιστα ἀδράς ἀμοιβῆς, καταγγελίες στρεφόμενες κατὰ συντάκτη τῆς ἐφημερίδας.

Ἦταν τελικὰ πλαστή ἢ ὄχι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ι. Ρέτζου; Οἱ τρεῖς ἄλλες ἐφημερίδες: *Κῆρυξ*, *Ἐλευθερία* καὶ *Ἡπειρος* συμφωνοῦσαν γιὰ τὴν πλαστότητα καὶ ἔρριχναν τὴν εὐθύνη στοὺς συντάκτες τῆς *Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς*. Οἱ τελευταῖοι, ἀμυνόμενοι, ἐπέμειναν γιὰ τὴ γνησιότητα τῆς ἐπιστολῆς, κάποια σημεῖα ὅμως τῶν σχολίων τους, ἄφηναν νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι τὸ ἀντίθετο συνέβαινε κι ὅτι σημειώθηκε διαφωνία γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιστολῆς, ὅπως δημοσιεύτηκε. Ἀπόδειξη ὅτι ἐνῶ στὸ πρῶτο σχόλιο, τὸ ἀναφερόμενο στὴ δημοσιευόμενη τὴν ἴδια μέρα ἐπιστολὴ Ρέτζου, διατυπωνόταν ἡ κατηγορηματικὴ θέση πὼς οὔτε κατὰ διάνοιαν παραδεχόμεθα τὴν μομφὴν ἐναντίον τοῦ Χρηστοβασίλη γιὰ τὸ θέμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, στὰ ἐπόμενα σχόλιά τους τὸ θεωροῦν ὑπαρκτὸ καὶ ζητοῦν ἀπὸ τὸ Χρηστοβασίλη ν' ἀπολογηθεῖ. Τὰ σχόλια μεταξὺ τῶν δυὸ ἐφημερίδων -συνδαύλιζε τὴν ἀντιδικία κι ὁ *Κῆρυξ*- γινόταν μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα φορτισμένη ἀπὸ ἔντονες προσωπικὲς διαμάχες πού ὑποβάθμιζαν τὸ ἐπίπεδο τῆς συζήτησης. Ὡς πρὸς τὴν πλαστότητα ἢ ὄχι τῆς ἐπιστολῆς ἐκεῖνο πού κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἐγινε εἶναι ὅτι ὁ Ι. Ρέτζος, ἐναντίον τοῦ ὁποῖου -καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του- ἄρχισαν νὰ διαγράφονται οἱ πρῶτες ὑπόνοιες ἐνοχῆς γιὰ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας, πῆγε στὴν *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* ἔδωσε τὰ στοιχεῖα πού ἤθελε καὶ ἄφησε τοὺς συντάκτες τῆς νὰ διαμορφώσουν τὸ κείμενο ὅπως νόμιζαν ἐξυπηρετικότερα γιαντόν. Ἔτσι γράφτηκε ἡ ἐπιστολή, ὄχι μὲ ὁμόφωνη γνώμη, στὴν ὁποία θεωρήθηκε ἀναγκαῖο νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ ὑπαινιγμοὶ γιὰ τὸν Ἑλληνισμό.

Τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας βρῆκε τὶς δυὸ οἰκογένειες, τοῦ Πέτρου Κωστίδη καὶ τοῦ Γιάνκου Κεῖβανίδη, πάνω στίς προετοιμασίες γιὰ τοὺς γάμους τοῦ Νίκου καὶ τῆς Φιλίτσας. Εἶχαν αποφασίσει νὰ γίνουν στὰ μέσα Ἰουνίου, ὁ Νίκος ἀπολύθηκε ἀπὸ τὸ στρατό, ἄλλο ἐμπόδιο δὲν ὑπῆρχε, ὅλα ἦταν ἔτοιμα. Ἡ ταραχὴ, ὁ φόβος, ἡ ἀγανάκτηση πού κατέλαβε ὅλα τὰ Γιάννινα μὲ τὴν αἱματηρὴ ληστεία, δημιούργησε ἀτμόσφαιρα ἀπρόσφορη γιὰ χαρὲς καὶ πανηγύρια, ἀκόμα καὶ αἰσθημα ἀνασφάλειας ἐνοιωθαν πολλοί· αὐτοὶ πού δὲ δίστασαν νὰ δολοφονήσουν ἐν ψυχρῷ ὀκτώ ἀνθρώπους, δὲν ἦταν ἀπίθανο ν' ἀποτολμήσουν καὶ ἀπαγωγὲς πλουσίων μέσα στὴν πό-

λη, ακόμα και κατά τη διάρκεια μιᾶς ιεροτελεστίας, ὅπως ὁ γάμος, τίποτα δὲ θὰ τοὺς σταματοῦσε. Σκότωναν γιὰ τὰ λεφτά, θ' ἀποτολμοῦσαν νὰ τὰ πάρουν κάτω καὶ ἀπὸ τὶς πιὸ δύσκολες συνθήκες. Ἦταν ὑπερβολικὲς βέβαια οἱ σκέψεις τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Γιάγκου, κανένας ὅμως δὲν μπόρεσε νὰ τοὺς πείσει πὼς δὲν ἔπρεπε ν' ἀναβάλουν τὸ γάμο. Τὸν μετέθεσαν γιὰ

Ὁ ἀγωνιστὴς τῆς προαπελευθερωτικῆς περιόδου Πρόκος Καρπούζης, σὲ νεανικὴ ἡλικία.

τὶς 20 Ἰουλίου, τ' ἁη-Λιά ὡς τότε θὰ εἶχαν πιάσει οἱ ἀρχεῖς τοὺς κακούργους. Ἦταν καὶ κάτι ἄλλο. Ὁ Πέτρος ἦταν φίλος τοῦ πατέρα τοῦ πιὸ συμπαθητικοῦ θύματος τῆς ληστείας, τοῦ τραπεζικοῦ Χαρίτωνα Καρπούζη. Ὁ πατέρας του δὲν ἦταν μόνο πελάτης, ἀλλὰ καὶ φίλος του ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας. Ὁ Πρόκος Καρπούζης ἦταν ἀγωνιστής, διακινδύνευε τὴ ζωὴ του γιὰ τὴν ἐλληνικὴ Ἡπειρο. Ἀνῆκε, μαζί μὲ ἄλλους νέους τῆς ἐποχῆς, στὴν ὁμάδα τοῦ παπα-Θωμαῖδη -δὲν εἶχε ἰδρυθεῖ ἀκόμα ἡ Ἡπειρωτικὴ Ἐταιρεία- καὶ πολεμοῦσαν μὲ πάθος τὶς δραστηριότητες τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας (βλ. Α' τόμο τοῦ ἔργου). Μάλιστα τὸ 1904 οἱ

Ρουμάνοι πέτυχαν, πιέζοντας τὴν Ὑψηλὴ Πύλη, τὸ ἄνοιγμα προξενείου στὰ Γιάννινα. Οἱ Γιαννιώτες ἐπεσήμαναν ἀμέσως τὸν κίνδυνο, τὸ προξενεῖο θὰ ἦταν ἡ φωλιὰ τῆς προπαγάνδας, ἔπρεπε ν' ἀντιδράσουν. Ἡ πρώτη ἀντιρουμανικὴ ἐκδήλωση ἐγίνε στὴν ὁδὸ Ἀνεξαρτησίας, τέλη Μαΐου τοῦ 1904. Οἱ νέοι τῆς ὁμάδας Θωμαῖδη, μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Προκόπιο Καρπούζη, τὸ χαροκαμένο τώρα πατέρα, εἶχαν πιάσει τὸ καφενεῖο τοῦ Στυλιανοῦ, πληροφορημένοι πὼς θὰ περνοῦσε ἀπ' ἐκεῖ, γιὰ νὰ κάνει ἐπιδεικτικὰ τὴν παρουσία του στὴν πόλη, ὁ νεοδιορισμένος πρόξενος τῆς Ρουμανίας Badeanu. Μόλις ἐμφανίστηκε, ἡ ὁμάδα ἄρχισε νὰ τὸν ἀποδοκιμάζει ἐντονα, ἀπαιτώντας νὰ φύγει ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Οἱ νέοι ἦταν οἱ: Παν. Κουτσάκης, Δημήτριος Νιάρος, Στέφανος Καππᾶς, Χρῆστος Κουτσάκης, Ἰωάν-

νης Καππᾶς, Δημήτριος Κεφάλας, Ἀθαν. Τσεκούρας, Ἀθαν. Τσακατζίκης, Σωτήριος Γκόβελας, Δημήτριος Καππᾶς, Προκόπιος Καρπούζης (ἀρχηγός) καὶ Νικόλαος Καλόγηρος. Ὁ Βαδεανου διαμαρτυρήθηκε ἐντονότατα στὸ βαλὴ Ὅσμάν πασά, τοῦ ὑποσχέθηκε νὰ τιμωρήσει παραδειγματικά τοὺς ἐνόχους, ταυτόχρονα ὁμως κάλεσε τὸν πρόεδρο τοῦ δικαστηρίου καὶ τοῦ συνέστησε νὰ ἐπιβάλλει τὴν μικρότερη ποινὴ. Ἔτσι οἱ νέοι καταδικάστηκαν μόνο σὲ 25 μέρες φυλακὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Προκόπιο Καρπούζη καὶ Δημ. Νιάρο πὺν χαρακτηρίστηκαν ὡς ὑποκινητές. Γιαυτοὺς ἡ ποινὴ ἦταν 30 μέρες (βλ. ἀφήγησις Ἀλ. Λιβαδέα, *Τὸ Ἑπειρωτικὸν Κομιτάτον, οἱ πρόδρομοι τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων*, Ἀθῆναι 1964).

Ὁ Πέτρος παραστάθηκε στὸ ἀνεπάντεχο πληῖγμα πὺν βρῆκε τὴν οἰκογένεια τοῦ Πρόκου ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ, ἀπὸ τὴν ὥρα πὺν ἔγινε γνωστὴ ἡ δολοφονία τῶν ὀχτῶ κι ἀνάμεσά τους καὶ τοῦ Χαρίτων, ἦταν ἀγαπητὸς σ' ὅλους ὁ ταμίας τῆς Ἐθνικῆς τράπεζας. Μιὰ σοβαρὴ περιπέτεια τῆς υἱείας του -τὸν κράτησε μῆνες μακρυνὰ ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία, πρὶν ἀπὸ ἓνα χρόνο σχεδόν, πῆγε στὸ χωριὸ του, τὸ Τσερβάρι, ἔμεινε καιρὸ ἐκεῖ καὶ ξαναβρῆκε τὴν υἱεία του- τὸν ἔκανε περισσότερο συμπαθὴ στοὺς Γιαννιωτὲς. (Ὁ Χρηστοβασίλης ἐκφράζοντας τὸ κοινὸ αἶσθημα εἶχε γράψει τότε στὴν *Ἐλευθερία*: (18-1-1926): *Μετ' εὐχαριστήσεως ἀναγγέλλομεν, ὅτι κατόπιν μακρῆς ἀσθενείας του ἀναρρώσας, ἐπανῆλθεν ἐκ τοῦ χωρίου του Τσερβαρίου εἰς τὴν παρὰ τῷ ἐνταῦθα ὑποκαταστήματι τῆς Ἐθνικῆς τραπέζης ἐπίζηλον θέσιν του ὁ διακεκριμένος τραπεζικὸς ὑπάλληλος κ. Χαρίτων Καρπούζης, τὸν ὁποῖον μετὰ χαρᾶς εἶδον οἱ συνάδελφοί του*). Ὁ Πέτρος βρῆκε μιὰ οἰκογένεια στὴν ἐσχατὴ ἀπελπισία. Τὸ χτύπημα ἦταν τόσο ἀνεπάντεχο πὺν στὴν ἀρχὴ ἔμεινε ἄφωνη. Ὑστερα ἄρχισε τὸ βουβὸ κλάμα καὶ σὲ λίγο οἱ γυναῖκες ξέσπασαν στὸ λυτρωτικὸ μοιρολόγι. Ὁ Πρόκος, ὁ τόσο δυνατὸς ἄντρας τῶν ἀγωνιστικῶν χρόνων, ἔμεινε ἀκόμα ἀμίλητος, μόνο τὰ μάτια του καθρέφτιζαν τὴν ἐσωτερικὴ τρικυμία, τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴν ιδέα πὺς ὁ γυιὸς του εἶχε χαθεῖ, δολοφονημένος ἀπὸ σφαῖρες κακούργων. Ὁ Πέτρος κάθησε δίπλα του, τοῦ πῆρε τὰ δυὸ χέρια καὶ τὰ κρατοῦσε σφιχτά, σπασμοὶ ἔφταναν ὡς αὐτά, φανέρωναν τὴν ἀπελπισία καὶ τὸ μῖσος πὺν φώλιαζαν στὴν καρδιά του. Κάποια στιγμὴ τὸ κεφάλι του ἔγειρε στὸν ὦμο τοῦ Πέτρου, αὐτὸς νόμιζε πὺς λιποθύμησε, θέλησε νὰ σηκωθεῖ νὰ φέρει λίγο οἶνόπνευμα ἢ αἰθέρα, ὁ Πρόκος δὲν ἄφηνε τὰ χέρια του, τοῦ ψιθύρισε μόνο στ' αὐτί, πρώτη φορὰ ἔβγαινε λόγος ἀπὸ τὸ στόμα του, ἀφ' ὅτου ἔμαθε τὴ συμφορὰ πὺν χτύπησε τὸ σπίτι: *Οἱ Ρετζαῖοι, Πέτρο, αὐτοὶ σκότωσαν τὸ παλληκάρι μου*. Ὑστερα ξανάπεσε στὴ σιωπὴ του, ἔτσι ἔμεινε καὶ σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς πάνδημης κηδείας τῶν θυμάτων στὴ Μητροπόλη κι ἀργότερα ὅταν γύρισε στὸ σπίτι γιὰ νὰ δεχτεῖ τὰ συλλυπητήρια τῶν Γιαννιωτῶν. Θ' ἀργοῦσε νὰ συνέλθει ἀπὸ τὸ τρομερὸ χτύπημα, αὐτὸς πὺν καὶ τώρα, μεσόκοπος, δὲ λύγιζε μπροστὰ σὲ καμμιά ἀντιξοότητα.

Ύστερα από ενάμιση μήνα από τὸ χαμὸ τοῦ Χαρίτωνα δημοσίευσε στὶς ἐφημερίδες ἓνα εὐχαριστήριο γιὰ ὅλους, ὅσοι εἶχαν συμπαρασταθεῖ στὸ βαρὺ πένθος τῆς οἰκογένειας.

Ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε ἐντύπωση στὸν Πέτρο ἦταν πὼς ἡ καταγγελία ποὺ τοῦ εἶχε ψιθυρίσει ὁ Πρόκος στ' αὐτί, κυκλοφοροῦσε παντοῦ στὰ Γιάννινα, καὶ κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κηδείας καὶ τὶς ἐπόμενες: *Οἱ Ρετζαῖοι τὸν σκότωσαν*. Τὸ ψιθύριζαν στὰ σπίτια, στὶς συντροφιές τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἔκαναν τὴ βόλτα τους στὴν πλατεία, κοίταζαν γύρω τους πρῶτα μὴ τοὺς ἀκούσει ὑποπτο αὐτί, οἱ Ρετζαῖοι ἦταν παντοῦ, εἶχαν ἀνθρώπους ποὺ κατασκοπεύαν, ποιὸς θὰ τολμοῦσε νὰ ἀπαγγεῖλει φωναχτὰ τὴν κατηγορία; *Πρέπει καὶ οἱ ἀνακριτές νὰ τόχουν μάθει* -συλλογιζόταν ὁ Πέτρος- *γιατί δὲν τοὺς πιάνουν; Θὰ τοὺς φύγουν...* Δὲν τολμοῦσε νὰ ἐκμυστηρευθεῖ σ' ἄλλον τὴν ἀπορία του, φοβόταν. Μόνο στὸ Σπυρίδωνα, τὴν ἐξομολογήθηκε ὅταν σὲ λίγες μέρες τὸν ἐπισκέφτηκε.

Τὸ Σπυρίδωνα ἤθελε νὰ τὸν δεῖ ἀπὸ καιρὸ, δὲν ἔγινε κατορθωτὸ γιατί ὁ δεσπότης, προσπαθώντας νὰ διασφαλίσαι τὴν παραμονὴ τῶν κληροδοτημάτων στὴν πόλη, ἀπὸ τὶς ἀρπάγες τοῦ νόμου, δέκα μέρες βρισκόταν στὴν Ἀθήνα καὶ μιὰ στὰ Γιάννινα. Τώρα ποὺ ὅλα εἶχαν τελειώσει κατ' εὐχὴν γιὰ τὰ κληροδοτήματα, ἦταν περισσότερο προσιτός. Λίγες μέρες μετὰ τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας πῆγε νὰ τὸν ἐπισκεφτεῖ, γιὰ πολλὰ ἤθελε νὰ συζητήσει μαζί του, ἦταν καὶ τὸ ζήτημα τοῦ γάμου τῶν παιδιῶν ποὺ ἔπρεπε νὰ κανονίσει. Ὁ Σπυρίδων τὸν δέχτηκε, ὅπως πάντα μ' ἀνοιχτὲς ἀγκάλες. —*Δέ φταῖς ἐσὺ* -μίλησε πρῶτος ὁ δεσπότης- *ποὺ δὲν ἰδωθήκαμε τοὺς τελευταίους μῆνες, οἱ δικές μου εὐθύνες γιὰ τὰ «Ἐλέη», στάθηκαν ἐμπόδιο. Δόξα σοι ὁ Θεός, ὅλα πῆγαν καλά, ἀπὸ δῶ καὶ πέρα τὰ Γιάννινα δὲν θὰ ψάχνουν νὰ με βροῦν ἐδῶ θάμαι...* Πρὶν τελειώσει, ἓνας ξηρὸς βήχας τὸν ἀνατάρaxε, ἔβαλε τὸ χέρι στὸ στῆθος, αἰσθανόταν δυσφορία, ἦταν φανερό. ...*Κάπου κρυολόγησα* -συνέχισε- *αὐτὰ τὰ ταξίδια μὲ τὸ βαπόρι, χειμῶνα καιρὸ μάλιστα εἶναι ἐπικίνδυνα, ἅς εἶναι, θὰ περάσει, τὸ ἔχω πάθει κι ἄλλη φορὰ, ἔλα τώρα πές μου τὰ δικά σου...* —*Τὰ δικά μου δὲν εἶναι δύσκολα, ἀπάντησε συλλογισμένος ὁ Πέτρος, ὅμως δεσπότη μου πρέπει νὰ προσέξεις τὸ κρυολόγημά σου, δὲν εἶναι καλὸς βήχας αὐτὸς ποὺ ἄκουσα...* —*Ἐλα καὶ ὕμνε, εἶσαι καὶ σὺ σχολαστικὸς σὰν τοὺς γιατροὺς, θὰ περάσει, ἅς ἀφήσουμε αὐτὴ τὴ συζήτηση...* Τὴν ἄφησαν. Ὁ Πέτρος στὴν ἀρχὴ εἶπε τὰ καλά του λόγια γιὰ τὸ ἔργο ποὺ συνέχιζε ὁ Σπυρίδων, ἰδρύνοντας καὶ ἐγκαινιάζοντας σχολεῖα ὄχι μόνο στὴν πόλη, ἀλλὰ καὶ στὴν ὑπαιθρο, ἔγραφαν κάθε τόσο οἱ ἐφημερίδες γιὰ τὶς δραστηριότητες αὐτές, τὶς καμάρωνε. Ὁ Σπυρίδων κολακευόταν ν' ἀκούει ἐπαίνους, ζητοῦσε τὴν ἀναγνώριση, ἦταν σὰν ἀντίδοτο στὶς ἐπικρίσεις ποὺ κατὰ καιροὺς δεχόταν, πάντοτε κάτι ἔμεινε στὴν καρδιά του, μιὰ στύφη γεύση, δὲν περίμενε τέτοιες ἀντιδράσεις. Ἀπαντοῦσε μὲ τὸ πείσμα γιὰ δημιουργία, μερικές φορές ὁ πόλεμος γίνεται πρό-

ξενος καλού. Βέβαια είχε και τὰ μέσα γιὰ νὰ πραγματοποιεῖ μεγάλους σχεδιασμούς, ἦταν τὰ Ἑλέη, πάλαιψε μὲ νύχια καὶ μὲ δόντια νὰ τὰ κρατήσει γιὰ τὴν πόλη, κέρδισε τὸν ἀγώνα. Τότε συνειδητοποίησε πὼς ὅσο περισσότερες μετοχές κληροδοτημάτων εἶχε στὰ χέρια του, τόσο πιὸ δυνατὸς ἦταν καὶ ἀπέναντι στοῦ κράτος, συχνὰ κρατοῦσε τὴν ἐκλογὴ τοῦ διοικητῆ τῆς Ἑθνικῆς τράπεζας στὰ χέρια του. Γιατὸ μὲ διάφορα προσχήματα, στέργησε ἀπὸ πολλὰ χωριά (πρῶτα ἀπὸ τὸ δικό του, τὴ Βίτσα τοῦ Ζαγοριοῦ) τὶς μετοχές ἀπὸ τὰ κληροδοτήματα ποὺ εἶχαν, κι ἔκαναν ἀγῶνες οἱ προσεστοὶ νὰ τὶς πάρουν πίσω. Ὦντας μεγαλομέτοχος τῆς Ἑθνικῆς ἔβλεπε καὶ τὶς πόρτες τῶν ὑπουργείων νὰ τοῦ ἀνοίγονται εὐκόλα, ὅποιαδήποτε κυβέρνηση κι ἂν ἦταν στὴν ἐξουσία. Κατόρθωνε ἔτσι, μ' ἐπιμονὴ καὶ πείσμα, νὰ ἀποσπάει πιστώσεις γιὰ ἔργα πνοῆς καὶ προοπτικῶν, τέτοια ἦταν καὶ τὰ Ἐκπαιδευτήρια τῆς Μονῆς Βελλᾶς, στὴ συμπλήρωση τῆς κτιριακῆς ὑποδομῆς εἶχε στρέψει τὴν προσοχή του. Τὴ μετέτρεψε σὲ ἐθνικὸ ἀγωνιστικὸ κέντρο τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ, φυτώριο δασκάλων καὶ παπᾶδων τῆς ὑπόδουλης περιοχῆς τῆς Ἡπείρου, ποὺ δὲν ἔπαψε νὰ δοκιμάζεται ἀπὸ τοὺς Ἀλβανοὺς γιὰ διάφορες αἰτίες τὴν κάθε φορὰ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδια τελικὴ στόχευση: τὸ ξεριζώμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὶς ἐστίες του.

Αὐτὰ ἀναλογιζόταν ὅταν ἄκουε τὰ κολακευτικὰ λόγια τοῦ Πέτρου. Ὁ τελευταῖος σεβάστηκε τὴ σιωπὴ του, δὲν τὸν διέκοψε, δὲν τοῦ ἄρεσε ὅμως τὸ ὅτι δὲν πῆρε στὰ σοβαρὰ τὴν παρατήρησή του γιὰ τὸ βήχα. Ἦταν κακὸς βήχας αὐτὸς τοῦ δεσπότη, τὸ καταλάβαινε ὁ Πέτρος, ἔμοιαζε μ' ἐκεῖνο... δὲ θέλησε νὰ ὀλοκληρώσει τὸ συλλογισμό του, *ὄχι, Θεέ μου, εὐχήθηκε σιωπηρὰ, μὴν τὸν καταδικάσεις σὲ τέτοια ἀρρώστεια...* Ἐλαμπαν τὰ μάτια τοῦ Σπυρίδωνα ὅταν μίλησε, ὁ Πέτρος ὅμως μὲ φόβο ξεχώρισε σ' αὐτὰ κάτι ποὺ δὲν ἦταν μόνο ἱκανοποίησις ἀλλὰ κι ἀντίδραση τοῦ ὀργανισμοῦ σὲ ἐσωτερικὲς διεργασίες ποὺ βρῖσκονταν σ' ἐξέλιξη. *Εἶναι αὐτὸ ποὺ φοβάμαι, σκέφτηκε, δὲν τὸν ἄφησε ὁ Σπυρίδων νὰ συνεχίσει.* — Ἄς εἶναι εὐλογημένοι οἱ εὐεργέτες, τὸ ἀναλογίζεσαι; Αὐτὴ ἡ πεντάδα τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμάδων, πρέπει νὰ ἀνακηρυχθεῖ ἁγία, τί περισσότερο ἔκαναν οἱ ἄλλοι ὅσοι πατέρες ἀπὸ τοὺς Ζωσιμάδες μας; Ὡς τὴν τελευταία πνοὴ τῆς ζωῆς μου θὰ ἀγωνίζομαι γιὰ τὴν ἀγιότητά τους, εἶναι ἄξιοι αὐτῆς τῆς τιμῆς... Στὰ κατοπινὰ χρόνια ὁ Πέτρος θὰ ἄκουγε τὸ Σπυρίδωνα συχνὰ καὶ πρὸ παντὸς κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ μνημοσύνου τους (8 Νοεμβρίου) νὰ μιλάει ἀπὸ τὸ δεσποτικὸ πρὸς τὴ νεολαία τῆς πόλης γιὰ τὴν ἀγιότητα τῶν Ζωσιμάδων, κάπου στοῦ εἰκονοστάσι ἔμεινε κενὴ μιὰ θέση γιὰ τὴν εἰκόνα τους...

Ὑστερα ἡ συζήτηση γύρισε στοῦ μεγάλο θέμα ποὺ ἀσπασχολοῦσε βδομάδες τώρα τὴν πόλη, στοῦ ἔγκλημα τῆς Πέτρας. — *Κοίμα στὰ παλληκάρια ποὺ σκοτώθηκαν, δὲν λυποῦμαι τὴν τράπεζα, τοὺς ἀδικοχαμένους συλλογίζομαι, ἡ «Ἑθνικὴ» δὲν φτωχαίνει μὲ δέκα πέντε ἑκατομμύρια, ὁ τόπος*

μας φτάνουν από ανθρώπους, έπρεπε να πάρουν καλύτερα μέτρα ασφάλειας, έπρεπε να φυλάξουν το μυστικό της μεταφορής των χρημάτων, κάπου από την τράπεζα διέρρευσε..., είπε ο Σπυρίδων. —Και οι Ρετζαίοι, δεσπότη μου; Όλα τα Γιάννινα μιλούν για τους, φανερό λόγο δεν ακούς, φοβούνται, όλοι όμως τους Ρετζαίους δείχνουν... —Κι έχουν δίκιο, άπάντησε ο Σπυρίδων, την όργάνωση ενός μεγάλου έγκλήματος, όπως αυτό της Πέτρας, μόνο το μυαλό των Ρετζαίων μπορούσε να καταστρώσει. Δύσκολα να τους πιάσουν, μαθαίνουν τα πάντα από τις ανακρίσεις, έχουν πολλούς ανθρώπους δικούς τους, θα τους είδοποιήσουν εγκαιρα και θα φύγουν... Άλλοίμονο στα παλληκάρια που χάθηκαν... Άς τ' αφήσουμε όμως αυτά, από την έκφραση του προσώπου σου, όταν μπήκες, κατάλαβα ότι κάτι δικό σου ήθελες να μου πεις. Θα χαρώ ν' ακούσω ευχάριστες ειδήσεις... —Είναι ευχάριστες, σεβασμιώτατε, παντρεύω το μικρότερο γιό μου το Νίκο. Άπολύθηκε από το στρατό και τώρα, στις 20 Ιουλίου, αποφασίσαμε να γίνουν οι γάμοι. Η παράκλησή μας είναι να τους εύλογήσετε έσείς... —Για τον Πέτρο και την οικογένειά του δεν είναι παράκληση, είναι υποχρέωση. Έλειψα ποτέ από κανένα μεγάλο γεγονός του σπιτιού σας; Πές μου τώρα, ποιά είναι ή τυχερή που θα παντρευτεί το γιό σου; —Την ξέρετε, είναι ή Φιλίτσα του Γιάγκου Κεϊβανίδη, του φίλου και συνεταίρου μου. Θα σμίξουμε τα Γιάννινα με την αλησμόνητη Σμύρνη μας, εκτός από την αγάπη που νοιώθουν τα παιδιά, έχει και κάποια συμβολικότητα ο γάμος τους... —Ένας λόγος παραπάνω να τους εύλογήσω ο ίδιος, θα προγραμματίσω ναμαι όπωσδήποτε εδώ. Δέ μου μίλησες όμως για την κατάσταση της υγείας της γυναίκας του Γιάγκου, κι αν σημειώθηκε καμιά εξέλιξη στο θέμα της άλλης κόρης του, που άρπαξαν οι Τουρκοί... —Η Φωτεινή ύστερα από τη θεραπεία που έκανε στην Άθήνα πάει καλά. Βέβαια το νοῦ της έχει πάντα στη Θεώνη, οι έφιάλτες όμως και οι ύστερισμοί έπαψαν να τη βασανίζουν. Οι άνησυχίες της είναι φυσιολογικές, όπως όλων μας. Για τη Θεώνη δεν υπάρχουν νεώτερα, περιμένουμε από μέρα σε μέρα τον Καρβούνη να γυρίσει από την Κωνσταντινούπολη. Παρά την αισιοδοξία του μουφτη, ακόμα δεν φάνηκε, ποιός ξέρει σε τι είδους παρασκήνια έχει μπλεχτεί... —Δαιμόνιος άνθρωπος..., παρατήρησε ο Σπυρίδων, άμποτε να είναι άγγελος καλών ειδήσεων... Μίλησαν και για άλλα θέματα, από την κοινωνική ζωή των Γιαννίνων. Ο Σπυρίδων ήθελε να τα μαθαίνει όλα κι ο Πέτρος, άνθρωπος της αγοράς, ήταν δέκτης πολλών πληροφοριών και μηνυμάτων. Όταν ήρθε ή ώρα να φύγει ο Σπυρίδων τον ευχαρίστησε για την επίσκεψή του, αυτός του φίλησε το χέρι, ένιωσε να καίει στα δικά του χέρια, πρέπει νάναι άρρωστος ο δεσπότης..., αναλογίστηκε με λύπη φεύγοντας...

Απὸ τὴν ἡμέρα τῆς ληστείας τῆς Πέτρας, οἱ γιαννιώτικες ἐφημερίδες, μὴ ἔχοντας προσβάσεις στὶς ἀνακριτικὰς ἀρχὰς καὶ ἐμποδιζόμενες ἀπὸ τοὺς νόμους καὶ τὶς ἀπαγορεύσεις, ἐξαντλοῦνταν καθημερινὰ στὴ δημοσίευση ἄρθρων καὶ σχολίων γενικόλογων, ἀναφερόμενων κυρίως στὸ παρελθόν, στὰ αἰτία τῆς δημιουργίας τῆς ληστείας καὶ στὴ στάση τοῦ κράτους ἀπέναντί της. Ἡ μιὰ παράταξη ἔρριχνε τὴν εὐθύνη στὴν ἄλλη, ἄκρη δὲν ἔβγαινε. Μὲ τὰ ἐλάχιστα στοιχεῖα ποὺ εἶχαν στὴ διάθεσή τους, ἀγωνιζόταν νὰ βροῦν τὸ νῆμα ποὺ θὰ τοὺς ὀδηγοῦσε στὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας. Ποιὸ νῆμα; Αὐτὸ οὔτε οἱ ἀνακριτικὰς ἀρχὰς δὲν τὸ εἶχαν βρεῖ ἀκόμα...

Μ' ἀφορμὴ τῆ συμπλοκῆ τῶν καταδιωκτικῶν ἀποσπασμάτων μὲ τὴ συμμορίᾳ Παπᾶ, μέλος τῆς ὁποίας ἦταν κι ὁ σκοτωμένος Δόσης, νέα ἔνταση παρατηρήθηκε μεταξὺ τύπου καὶ ἀρχῶν, γύρω ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης, θὰ μπορούσε νὰ ὀδηγήσει καὶ στὴν ἐξόντωση τοῦ Παπᾶ, ἂν δὲν ἐπέμβαιναν διάφοροι ἀνασταλτικοὶ παράγοντες. Τὸ ἄδικο ὁ τύπος τὸ ἔρριχνε πάντα στὶς ἀρχὰς, προπαντὸς στοὺς ἡγήτορες τῶν ἀποσπασμάτων, μὲ τὴ συμπεριφορὰ τους εἶχαν κάνει τὸ κράτος μισητὸ στοὺς ἀγρότες. Ὁ τρόπος τῆς καταδίωξεως τῆς ληστείας -ἔγραφε γιὰ πολλοστὴ φορὰ ὁ Χρηστοβασίλης (28-6-26)- *συνετέλεσεν ὥστε τὸ μὲν Κράτος νὰ θεωρηθῇ ἐχθρὸς τοῦ Λαοῦ, οἱ δὲ λησταί... ἐκδικηταί του!* Ἀπόδειξις τρανωτάτης τούτου, ὅτι εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ληστοτρόφων, ὁ Βασίλ. Κολοβός, πατὴρ τῆς τότε μνηστῆς τοῦ ἐνὸς Ρέτζου, καὶ ἀπόλυτος διαχειριστὴς τῆς περιουσίας τῶν Ρετζαίων, ἀγρόματος δὲ μέχρι τῆς ἀγνοίας καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀλφαβήτου, νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦ ν' ἀξιῶσιν νὰ προσληφθῇ εἰς τὸν πάντοτε ὀρθόδοξον βενιζελικὸν καὶ πάντοτε νικηφόρον συνδυασμὸν τοῦ στρατηγοῦ Δαγκλῆ, διὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 16-12-1924. Σ' ἐπόμενο ἄρθρο του (1-7-26), στὸ ἴδιο θέμα ἀναφερόταν: *Ἡ καταδίωξις τῆς ληστείας ἔδει ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς συμφιλώσεως τοῦ Κράτους πρὸς τὸν Λαὸν τῆς ὑπαίθρου, τοὺς ἀγρότας, καὶ ὄχι ἀπὸ τῆς καταδυναστεύσεως τῶν ἀγροτῶν. Δυστυχῶς ἐξακολουθοῦν αἱ παλαιαὶ μέθοδοι: αἱ μέθοδοι τῶν τυραννιῶν, τῶν μαρτυριῶν, τοῦ ἐκτοπισμοῦ, τῆς ὑποδικίας, μεγαλυτερος δὲ ληστοδιώκτης θεωρεῖται ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δέρνει σκληρόκαρδα, κρεμᾷ ἀπάνθρωπα, καπνίζει μὲ ἄχυρον ἀνάλητα καὶ βάνει τοὺς ὡς ἐνόχους θεωρημένους νὰ χορεύουν τὸν πυρρίχιον ἀπάνω στὰ παλιούρια μὲ καρδίαν τίγρεως!* Παρελθοντολογία ἀλλὰ καὶ πραγματικότητα. Πολιτικολογία ἀλλὰ καὶ πολλὴ ἀλήθεια. Σὲ λίγο τὸ Ζαγόρι π.χ. θὰ ζητήσῃ ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀμέσως ἀπὸ τὴν περιοχὴ ἕνας ἀποσπασματάρχης ποὺ τὸ καταδυνάστευε. Κι ἔφταναν καταγγελίες καὶ γιὰ ἄλλους, ἀπὸ πολλὰ σημεῖα τοῦ Ἡπειρωτικοῦ χώρου.

Δὲν πρόκανε νὰ στεγνώσῃ τὸ μελάνι τῆς ὑποτιθέμενης ἐπιστολῆς τοῦ Ι. Ρέτζιου στὴν Ἡπειρωτικὴ ἡγῶ κι ὅστερα ἀπὸ δυὸ μέρες, στίς 25 Ἰουνίου, οἱ Ρετζαῖοι ἐξαφανίστηκαν ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Οἱ ἐφημερίδες πληροφορήθηκαν τὴν εἶδηση τὸ βράδυ τῆς ἰδίας μέρας, δὲν τὴ δημοσίευσαν ἀμέσως γιατί

δὲν εἶχαν ἐπίσημη ἐπαλήθευση. Ἡ εἶδηση ἔλεγε πῶς οἱ Ρετζαῖοι τὸ μεσημέρι τῆς ἴδιας μέρας εἶχαν κληθεῖ σὲ ἀνάκριση ἀπὸ τὸ δικαστικὸ σύμβουλο Ταμιωλάκη, ἀλλὰ δὲν παρουσιάστηκαν. Τὴν ἄλλη μέρα συντάκτες τῶν ἐφημερίδων ὅταν ρώτησαν τὸν Α.Δ.Χ. Ἡπεῖρου Γκισερλῇ ἂν ἀληθεύει ἡ εἶδηση, πῆραν τὴν ἀπάντησιν ὅτι *αἱ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ δὲν καταζητοῦν τοὺς Ρετζαίους καὶ ὅτι οὐδὲν στοιχεῖον ἐνοχῆς προκύπτει ἐναντίον των σχετικὸν μὲ τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας*. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὁ ἀνακριτῆς Ταμιωλάκης δὴλωνε ὅτι κάλεσε τοὺς Ρετζαίους ὅχι γιατί εἶχαν προκύψει στοιχεῖα ἐνοχῆς σὲ βάρος τους, ἀπλῶς ἤθελε νὰ τοὺς ἐξετάσει ὡς μάρτυρες, ὅπως εἶχε ἐξετάσει κι ἄλλους. Πρόσθετε μάλιστα ὅτι σὲ λίγες μέρες ἡ ἀνάκρισις θὰ ὁλοκληρωνόταν καὶ θὰ γινόταν γνωστὸ ποιοὶ καὶ πῶς ἔκαναν τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας. Ὅταν οἱ συντάκτες παραπονέθηκαν πῶς οἱ ἀρχεῖς ἦταν πολὺ ἐπιφυλακτικὲς ἀπέναντι στὸν ἐγγῶριο τύπο, ἐνῶ στοὺς ἀπεσταλμένους τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων ἔδιναν ἀπλόχερα πληροφορίες, ὁ Ταμιωλάκης ἀπάντησε πῶς οἱ ἀνταποκριτὲς γράφουν πολὺ ὥραϊα μυθιστορήματα κι ὁ κόσμος νοιώθει μεγάλη εὐχαρίστησις ποὺ τὰ διαβάζει. Γιὰ ὅσους ὅμως γνῶριζαν τὰ γεγονότα, τὰ δημοσιεύματα αὐτὰ δὲν εἶχαν ἀξία (*Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, 27-6-26).

Ὁ Ταμιωλάκης ἡ δὲν εἶχε ἀνακαλύψει τὴν ἀλήθεια ἢ ἀπὸ πρόθεσις παραπλανοῦσε τὸ γιαννιώτικο τύπο. Οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες στὸ μεταξὺ, βασισμένες στίς ἀνταποκρίσεις τῶν ἀπεσταλμένων τους, -σίγουρα ἔπαιρναν πληροφορίες ἀπὸ τίς ἀρχεῖς, οἱ ὁποῖες ἀρνοῦνταν νὰ τίς δώσουν στὸν ἐγγῶριο τύπο- χαλοῦσαν τὸν κόσμο μὲ τὰ δημοσιεύματά τους, τὰ γεμάτα ἀπὸ μυθιστορηματικὲς ἀφηγήσεις, ἀλλὰ καὶ κάποιες ἀλήθειες, πάντοτε ἀπὸ τὴν πολιτικὴν θέσιν ποὺ κάθε ἐφημερίδα ὑπηρετοῦσε. Ἔτσι οἱ Γιαννιώτες, περιμέναν μὲ ἀνυπομονησίαν πότε νὰ φτάσουν οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες γιὰ νὰ μάθουν νεώτερα, ἀπὸ τίς ντόπιες ἦταν ἀδύνατον νὰ ἐνημερωθοῦν. Τρεῖς ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες εἶχαν μεγάλη κυκλοφορία στὰ Γιάννινα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη: Ἡ *Καθημερινή* καὶ ἡ *Ἑλληνικὴ ἀντιβενιζελικὴ*, κι ὁ *Ἐλεύθερος τύπος*, βενιζελικός. Οἱ ἀνταποκριτὲς τοὺς δέχτηκαν σφοδρὲς ἐπιθέσεις ἀπὸ τοὺς γιαννιώτες δημοσιογράφους τῆς ἀντίθετης ιδεολογίας, ὡς καὶ στὰ δικαστήρια ἔφτασαν.

Ἡ ἐξαφάνισις τῶν Ρετζαίων ἔγινε ἀφορμὴ δυσμενῶν σχολίων σὲ βάρος τῶν ἀρχῶν, ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη καὶ τὸν τύπο. Τὴν ἐξαφάνισή τους ἀκολούθησε ἡ σύλληψις ὀρισμένων ὑποπτῶν, ὅπως τοῦ Μερεμέτη, τοῦ Καψάλη κ.ἄ. γιὰ τοὺς ὁποίους ὑπῆρχε βεβαιότητα ὅτι μετεῖχαν στὸ ἔγκλημα. Ὁ Χρηστοβασίλης ἦταν ἀπαισιόδοξος γιὰ τὴν σύλληψιν τῶν ἐξαφανισθέντων Ρετζαίων. Αὐτοὶ δὲν βρίσκονται πλέον ἐν Ἡπείρῳ - ἔγραφε. *Ἐκαναν χρυσὰ φτερά καὶ πέταξαν! Κάθε συμμορία ἔχουσα εἰς τὴν διάθεσίν της 15 ἑκατομμύρια κάνει φτερά!!*. Τὸ ζήτημα εἶναι (πλέον) πῶς θὰ εἰρηνεύσῃ ἡ Ἡπειρος, πῶς θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ζωὴ καὶ ἡ περιουσία τοῦ Ἡπειρώτου ἀπὸ

τούς ληστές καὶ ἡ τιμὴ τοῦ ἀπὸ τούτων ληστοδιώκτας. Κατὰ τὸν ἀρθρογράφον μὲν λύση ὑπῆρχε καὶ συνιστοῦσε τὴν ἐφαρμογὴν τῆς: Ὁ ἐκτοπισμὸς ὅλων τῶν ἀμνηστευθέντων ληστών καὶ ὅλων τῶν ἀμνηστευθέντων καὶ μὴ ἀμνηστευθέντων ληστοτρόφων καὶ ἡ ἐγκατάστασις εἰς ὅλα τὰ τσελιγκάτα δυὸ χωροφυλάκων εἰς ἕκαστον. Αὐτὸ ἦταν τὸ πρῶτον μέτρο πού ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόσει τὸ κράτος.

Τὴν 1η Ἰουλίου ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ἐπιχείρησε γενικὴν ἀνασκόπησιν τοῦ ὅλου ἔργου τῶν ἀνακρίσεων διὰ τὴν ληστείαν τῆς Πέτρας. Πίστευε πῶς ἀφοῦ εἶχαν περάσει τόσες μέρες μετὰ τὸ ἔγκλημα, κατὰ τίς ὁποῖες σιωποῦσε γιὰ νὰ μὴ δυσχεράνει τὸ ἔργο τῆς ἀνάκρισης, εἶχε πιά τὸ δικαίωμα νὰ κάνει τὸν ἀπολογισμόν, χωρὶς νὰ προκαλέσει προβλήματα, οὔτε στὴν ἀνάκρισιν, οὔτε στὴν καταδίωξιν. Τὸ ἔργο τῆς ἀνάκρισης τὸ χωρίζει σὲ δυὸ περιόδους: ἡ πρώτη ἄρχισε τὴν ἡμέραν τῆς ληστείας καὶ ἐγένετο στὸν τόπον τοῦ ἐγκλήματος καὶ ἡ δευτέρη ὅταν ἡ ἀνάκρισις μεταφέρθηκε στὰ Γιάννινα. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον εἶχαν ἐξεταστῇ 800 πρόσωπα ὑπὸ τὸ κράτος τῆς πιέσεως, τοῦ βούρδουλα, τῶν κακώσεων καὶ τῶν τυραννιῶν. Τὸ μόνον ἀποτέλεσμα ἦταν ὁ φόνος τοῦ ληστῆ Δόση. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον, οἱ ἀνακριτὲς εἶχαν ν' ἀντιμετωπίσουν πολλὰς δυσχερείας. Στὴν ἀρχὴ εἶχε διαδοθῇ μὲ ἐπίτασιν ὅτι οἱ ἔνοχοι καὶ οἱ συνεργάτες τοὺς ἐπισημάνθησαν καὶ θὰ συλλαμβάνονταν, ἡ πραγματικότης ὅμως διέψευσε τὴν αἰσιοδοξίαν τῶν ἀρχῶν, ἐνῶ παρὰλλῆλα ἐμφανίστηκε μιὰ τάσις γιὰ θόλωμα τῶν νερῶν. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν οἱ ἀρμόδιοι δὲν παραδέχονταν ὅτι οἱ Ρετζαῖοι εἶχαν τὴν ὁποιαδήποτε ἀνάμιξιν στὸ ἔγκλημα, μάλιστα ζητοῦσαν τὴ βοήθειάν τοὺς καὶ συνεργάζονταν μαζί τοὺς. Ἡ ἐξαφάνισις τῶν Ρετζαίων ἦρθε νὰ συσκοτίσει ἀκόμα περισσότερο τὴν ὑπόθεσιν. Στὸ ἐρώτημα τῆς κοινῆς γνώμης, ἂν οἱ Ρετζαῖοι ἦσαν ἢ ὄχι ἔνοχοι, οἱ ἀπαντήσεις ἦσαν ἀόριστοι, αὐτὸ ἐξάντλησε τὴν ὑπομονὴν τοῦ λαοῦ, ὑποψιαζόταν ὅτι ἡ ἀνάκρισις δὲ βάδιζε πρὸς τὴ σωστὴ κατεύθυνσιν. Ἡ κατάθεσις τοῦ ἡγούμενου τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Παπαγιάννη, παρὰ τίς ἀντιφάσεις τῆς -πότε ἀποκάλυπτε πέντε, πότε ἑπτὰ καὶ πότε δυὸ συνωμότες-, μποροῦσε, σὲ συνδυασμὸν μὲ τὴν δήλωσίν του, ὅτι ἡ συμμορία εἶχε διανυκτερεύσει στὸ μοναστήρι καὶ φανέρωσε τίς προθέσεις τῆς, νὰ δώσει νέα τροπὴν στὴν ἀνάκρισιν· κατὰ παράδοξον τρόπον οἱ ἀρχὲς τὸν ἄφησαν ἐλεύθερον γιὰ νὰ συλληφθῇ ὅμως πάλιν ἀπὸ τὴν ἀστυνομίαν. Ὅλα ἔδειχναν μιὰ τάσιν ἀλληλογρονθοκοπήματος ἀρχῶν καὶ ἀρμοδιοτήτων πού δὲν προωθοῦσαν τὸ ἔργο τῆς ἀνάκρισης, τῆς ὁποίας τὸ νανάγιον ἦταν φανερό. Ὡς διέξοδος θεωρήθηκε ἡ ἀνάθεσις τοῦ ἀνακριτικοῦ ἔργου στὸν εἰσαγγελεὰ Δ. Λεονταρίτη, οἱ ἱκανότητές του δὲν ἀμφισβητοῦνταν ἀπὸ καμμιά παράταξιν.

Ὁ Λεονταρίτης ἀνέλαβε τὸ δύσκολον ἔργο τῆς ἀποκάλυψης τῶν ἐνόχων σὲ περίοδον ἑντασῆς τῶν φημῶν καὶ τῶν διαδόσεων, ἑντονης κομματικῆς διαμάχης, ἀνάμεσα στίς ἐγχώριες ἐφημερίδας καὶ αὐτῶν μὲ τίς ἀθηναϊκὰς,

δημοσίευσης ἀστήρικτων κατηγοριῶν καὶ εἰδήσεων, συνεχῶς διαψευδόμενων, ὅλα αὐτὰ δημιουργοῦσαν μιὰ σύγχυση χωρὶς προηγούμενο, συσκοτίζαν περισσότερο τὴν ὑπόθεση καὶ ἐπέτειναν τὴν ἀγωνία τοῦ κόσμου. Στὴν πραγματικότητα ἡ ἀνάθεση τῆς ἀνάκρισης στὸν Λεονταρίτη δὲν ἦταν μόνο ἀποτέλεσμα τοῦ ἀδιεξόδου, στὸ ὁποῖο εἶχε φτάσει, ἀλλὰ καὶ ὑπηρεσιακῆς ἀνάγκης, ἀφοῦ ὁ δικαστικὸς σύμβουλος Ταμιωλάκης, ὁλοκλήρωσε τὴν πρώτη φάση τῶν ἀνακρίσεων καὶ γύρισε στὴν Ἀθήνα.

Στὸ μεταξὺ ἀλλεπάλληλες ἀνακοινώσεις καὶ διαψεύσεις τῶν ἀρχῶν τῆς χωροφυλακῆς δημοσιεύονταν στίς ἐφημερίδες, σὲ μιὰ προσπάθεια καθησύχησης τοῦ κοινοῦ καὶ ἐξασφάλισης τῆς συνεργασίας του. Εἶναι ἀποκαλυπτικὴ π.χ. ἡ ἀνακοίνωση τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητῆ χωροφυλακῆς συνταγματάρχη Ν. Γάσπαρη, σχετικὰ μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα ποὺ εἶχε δημιουργηθεῖ. *Ἡ ἀνακοίνωση ἔλεγε: Θόρυβος, νευρικότης καὶ πνιγρὰ ἀτμόσφαιρα κυριαρχοῦν τὰς ἡμέρας αὐτὰς καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν, σχετικῶς μὲ τὴν ληστείαν τῆς Πέτρας. Κοινὴ γνώμη σχηματιζομένη ἐκ διαφόρων ἐπικινδύνων ψυχολογικῶν ρευμάτων, σοβαρῶς ἐπηρεάζει τὴν δικαιοσύνην ἐν τῇ ἐνασχίσει τῶν καθηκόντων τῆς. Ἡ κοινωνία, δυστυχῶς, ἔχουσα ἰδιόρρυθμον-ψυχὴν σύνθεσιν, ἴσως ἐκ παλαιᾶς πικρᾶς πείρας, ἐν κρυπτῷ ψιθυρίζει, διαδίδει καὶ μεμψιμοιρεῖ, οὐδεμίαν δεικνύει προθυμίαν, πλὴν μεμονωμένων ἐξαιρέσεων, πρὸς ἐνίσχυσιν μετὰ θάρρους τῶν εἰλικρινῶν διαθέσεων τῶν ἐπιθυμούντων νὰ σταματήσωσι τὴν κατάστασιν ταύτην. Θὰ παρακαλέσωμεν θερμῶς καὶ τὸν τύπον ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν κοινωνίαν ἀφ' ἑτέρου νὰ περιορίσωσιν ὀλίγον τὴν γνωστὴν ἀδημονίαν των, βοηθοῦντες μετὰ θάρρους καὶ σοβαρότητος τὴν ἀνάκρισιν εἰς τὸ ἔργον τῆς, διότι οὕτω καὶ μόνον θὰ εἶναι δυνατόν ἀνεπηρεάστως καὶ ἡσυχῶς ἀπὸ πάσης ψυχολογικῆς ἐπιρροῆς νὰ ἔχωμεν ταχέως καὶ ἀσφαλῶς τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα. Ὡς εἶναι δὲ βέβαιοι ὅτι οἷοσδήποτε ἤθελεν ἀποδειχθῇ ἐκ τῆς ἀνακρίσεως, ἔστω καὶ πόρρωθεν ἀναμεμιγμένος εἰς τὴν στυγεράν ταύτην πράξιν, εἴτε ἐκ τῶν ἄνω εἴτε ἐκ τῶν κάτω, ἀμειλίκτως θὰ ὑφίστατο τὰς συνεπειὰς τῆς πράξεώς του (Ἡπειρωτικὴ ἡχώ, 3-7-26). Ἐνα μῆνα ἀργότερα κι ὅταν ὁ Γάσπαρης βρισκόταν στὴν Ἀθήνα, ἡ ἐφημερίδα θὰ ἐξαπέλυε δριμύτατη ἐπίθεση ἐναντίον του καὶ θὰ παρότρυνε τὶς ἀρχὲς νὰ τὸν καλέσουν νὰ λογοδοτήσῃ. Ἀργότερα οἱ εὐθύνες τοῦ Γάσπαρη γιὰ τὴν τροπὴ τῆς ὑπόθεσης καὶ κυρίως γιὰ τὴν ἐξαφάνιση τῶν Ρετζαίων, θὰ γινόταν ἀφορμὴ πολεμικῆς ἐναντίον του, ἀπ' ὅλες τὶς ἐφημερίδες.*

Ἡ ζωὴ βέβαια συνεχιζόταν, καὶ παρὰ τὴ βαρεὴ σκιά ποὺ ἔρριχνε τὸ μεγάλο ἔγκλημα στὴν πόλη, ἡ κοινὴ γνώμη ἔστρεφε τὴν προσοχή της καὶ σ' ἄλλα θέματα ποὺ τὴν ἐνδιέφεραν. Μὲ χαρὰ διάβασαν οἱ Γιαννιώτες τὴν εἶδηση (21-6-26) ὅτι ἡ *Ἑλληνικὴ Ἠλεκτρικὴ Ἐταιρεία Ἀθηνῶν*, ἀνάδοχος τοῦ ἠλεκτροφωτισμοῦ τῆς πόλης, ἄρχισε τὶς ἐργασίες της γιὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ δικτύου. Σὲ λίγο θὰ μοίραζε στὰ σπίτια δελτία, στὰ ὁποῖα κάθε οἰκογένεια θὰ σημείωνε τοὺς λαμπτήρες ποὺ θὰ χρησιμοποιοῦσε. Ἡ συνέχιση τῆς εἰδησεογραφίας γιὰ ἐγκατάστασιν

νέων προσφύγων στην περιφέρεια της πόλης, προκάλεσε την αντίδραση των ἑφεδρων ἄπορων καλλιεργητῶν, καθὼς καὶ τῶν κατοίκων τῶν γύρω χωριῶν. Μὲ τηλεγραφήματά τους ζήτησαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησι ματαίωσι τῆς ἀπόφασις. - Στὴν Ἀθήνα, ὅπου βρισκόταν ὁ Γ. Χατζῆς, δημοσίευσε ἄρθρο στὴ *Βραδυνή*, κατηγορώντας τὸ βενιζελισμό, ὅπως εἶχε κάνει καὶ ὁ Χρηστοβασίλης, ὅτι αὐτὸς ἦταν ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ληστείας στὴν Ἠπειρο. Σχολίαζε ἡ *Ἠπειρωτικὴ ἡχώ* (22-6-26): *Εἶναι λυπηρὸν τῇ ἀληθείᾳ νὰ θέλῃ κανεὶς νὰ πολιτικολογήσῃ ἐπάνω στὰ ὀκτῶ νεόσκαφα μνημεῖα τῶν ἱερῶν νεκρῶν μας. Σφίγγομεν μόνον τὴν καρδίαν μας ἀπὸ πόνον καὶ σταυροκοπούμεθα μὲ τὴν διδασκαλίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι κάποτε κάποτε ἀνήρχοντο τοὺς ὑψηλοὺς ἄμβονας τῶν διδασμάτων καὶ ἐσκόρπιζον ἀφειδῶς συμβουλὰς. - Δὲ διατυπώνονται μόνον σήμερα παράπονα γιὰ τὴν συχνὰ ἄπρεπὴ συμπεριφορὰ πολλῶν μαθητῶν. Τὸ ἴδιο γινόταν καὶ κατὰ τὴν ἱστορούμενη ἐποχὴ. Ἐγγραφε μὴ ἐφημερίδα γιὰ τοὺς μαθητὲς τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς: Ἡ Ζωσιμαία μας εὐρίσκεται εἰς τὸ ρεκόρ τῆς μορφώσεως καὶ τῆς παιδαγωγικῆς διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς καὶ ἃς ἀφήσουμε καὶ τὰς μαθητρίας. Οὐδεμία ἐπίβλεψις ὑπάρχει οὔτε ἀπὸ τοὺς γυμνασιάρχας, οὔτε ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς, οὔτε καὶ ἀπὸ κανέναν. Ἔτσι, ἀπ' ἔξω ἅμα περάσῃ κανένας καὶ δώσῃ λίγη προσοχή, καταλαβαίνει τί γίνεται καὶ ἀπὸ μέσα. Τί φρόνιμα, τί ντροπαλὰ καὶ τί σεμνά! Νὰ κἀνῃ ἡ μάνα δώδεκα καὶ νὰ θάφτῃ δεκατρία. Ἴσως καὶ νὰ μὴ φταῖνε αὐτά. Ξέρουν ὅμως καὶ ζωγραφικὴ. Ὁ καθένας τελειώνοντας τὸ διαγωνισμό, ἐκσφενδονίζει τὸ γυάλινο μελανοδοχεῖο του εἰς τὸ ἀντικρινὸν τῆς Ζωσιμαίας τοῖχο τοῦ σπιτιοῦ (τί φταίει ὁ τοῖχος, καλλίτερα νὰ τὰ πετοῦσαν εἰς τὰ κεφάλια τῶν δασκάλων των) καὶ ἀπὸ ἑνας ἑνας ἐσχημάτισαν ἕνα τοῖχο πλουμι-*

Ἡ Ἀ' Διεύθυνσι τῆς Ἠπειρωτικῆς Ἑταιρείας (Κομιτάτου) Ἰωαννίνων (1908).
Δεύτερος ἀπὸ ἀριστερὰ ὁ Ἰωάννης Τζιαφᾶς.

στό από μελάνες που θά τόν ζήλευαν μεγάλοι ζωγράφοι... Ξέρουν και από μουσική. Αναπαυόμενοι στα σκαλοπάτια σάν ρεμπέτες σφυρίζουν μελωδικά τι νομίζετε; τόν λεμπλεμπετζή Χόρ χόρ αγά και τόν ...Σύρτη!! (τό με ύπονοομένα τραγούδι της εποχής). Δεν χρειάζονται και περισσότερα...- Μεγάλη επιτυχία σημείωσε ή συναυλία της Ήπειρωτικής μανδολινάτας, που δόθηκε στις 23 Ιουνίου, υπό τη δι-

Γεώργιος Τζιαφάς, από τὸ Νησί, ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννη Τζιαφά. Στὸ φύλλο μητρώου του ἀναγράφεται: Ὑπῆρξεν ἐκτελεστικὸν μέλος τῆς ὁμάδος Νήσου Ἰωαννίνων παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Ἡπειρωτικῇ Ἐταιρείᾳ (Κομιτᾶτον). Ἐδράσεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν παραλαβῆς καὶ διανομῆς ὀπλῶν κατὰ τὴν περίοδον 1907-1909. Τοῦ ἀνετέθη ὁμοῦ μετὰ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας Τζιαφά ἡ ἐκτέλεσις πολλῶν καὶ σπουδαίων ἐμπιστευτικῶν ὑπηρεσιῶν παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ Προξενεῖῳ Ἰωαννίνων, μετὰ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται καὶ ἡ συνέργεια εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ φόνου τῆς συμμορίας τῶν ρουμανιζόντων Σκουμπραίῶν ἢ Ποτάσηδων. Μετὰ τὸν φόνον τούτων κατεδιώχθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ εἰς Ἀθήνας. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912 κατετάγη εἰς τὸ «Μικτὸν Σῶμα Ἡπείρου» καὶ ἔλαβε μέρος εἰς ἀπάσας τὰς μάχας τοῦ σώματος Κ. Σταμάτη ὡς ὀπλίτης. Ἐγγονὸς τοῦ ἀγωνιστῆ εἶναι ὁ δημοσιογράφος Γεώργιος Τζιαφάς.

εύθυνση τοῦ μουσουργοῦ Γεωργίου Καλύβα. Ἡ διοίκηση τοῦ σωματείου προγραμματίζε καὶ συναυλία (νυχτωδία) πίσω ἀπὸ τὸν ἅγιο Παντελεήμονα τοῦ Νησιοῦ, κατὰ τὴν περίοδον τῆς πανσελήνου τοῦ Ἰουλίου.- Στὶς 19 Ἰουνίου ὁ ἄριστος φιλόλογος καθηγητῆς Χαρίλ. Μαστορίδης ἔδωσε διάλεξη στὸ Λύκειο Ἑλληνίδων μὲ θέμα: Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης. Μνημειώδης ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ ἡ διάλεξις αὐτῇ, σημειῶνε ἡ Ἐλευθερία... Ὁμολογοῦμεν εἰλικρινῶς -- συνέχισε -- ὅτι, καίτοι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἐγνωρίζαμεν τὸν κ. Μαστορίδην ὡς ἓνα τῶν διακεκριμένων ἐνταῦθα λογίων καθηγητῶν, ἐν τούτοις ἡγνοοῦμεν τέλεον ὅτι εὐρίσκετο μετὰ τῶν ἡμῶν ἓνας τοιοῦτος κριτικὸς βαθύς, ψυχολόγος, παραστατικὸς καὶ πρὸ πάντων εἰλικρινής. Στὸν ἴδιον χώρῳ, στὸ Λύκειο, μίλησε στὶς 8 Ἰουλίου καὶ ὁ Χρ. Χρηστοβασίλης μὲ θέμα: Ἡ τιμὴ τῆς Κυρᾶ Φροσύνης. Τὴ δημοσίευσεν, σὲ συνέχειες στὴν ἐφημερίδα του, ἀπὸ τὶς 10 Ἰουλίου. Δέκα μέρες ἀργότερα καὶ ἄλλη διάλεξις ἔγινεν στὸ Λύκειο μὲ ὁμιλήτρια τὴ Ρίτα Π. Φαρμακίδου, ἀπὸ τὸ Καρπενήσι μὲ θέμα: Ἡ Ἡπειρώτισσα γυναίκα.- Εὐφυστάτη λωποδυσία: Στὶς 28 Ἰουνίου ἓνας πρωτόβγαλτος ἀλλὰ ἔξυπνος λωποδύτης ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, θέλοντας ν' ἀποκτήσῃ ἓνα ζευγάρι παπούτσια ποὺ τὰ εἶχε βάλει στὸ μάτι καὶ τὰ καμάρωνε τὶς γιορτὲς στὰ πόδια τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τῆς Στρατολογίας Ν. Μαρτίνη, πῆγε στὸ σπίτι του, ὅταν αὐτὸς ἔλειπε, καὶ τὰ ζήτησε, ἐκτελώντας δὴθεν διαταγὴ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ, νὰ τὰ πάρει γιὰ νὰ τὰ βάλει στὸ καλαπόδι. Ἐπειδὴ τάχα τὸν στένευαν. Τὰ πήρε καὶ ἀκόμα τὰ γυρεύει ὁ ἀνθυπολοχαγός... - Συμφωνοῦμεν πληρέστατα -σημειῶνε ὁ Χρηστοβασίλης (8-7-26)- μὲ τὸν ἐπιβαλλόμενον φόρον ἀγαμίας, πρὸς 3 χιλ. δραχ. εἰς τοὺς ἄγοντας καὶ τὰς ἀγούσας ἡλικίαν 24-40

ἐτῶν καὶ πρὸς 1000 δρχ. ἀπὸ 40 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ γίνη καὶ κάποια διαβάθμισις φορολογικὴ, διότι εἶναι ἄδικον νὰ πληρώνουν ἴσια ἕνας φτωχὸς μ' ἕναν ἐκατομμυριούχον. Ὅλο ἐκπλήξεις ἦταν ὁ Πάγκαλος. Μετὰ τὶς κοντὲς φουστὲς νὰ καὶ ὁ φόρος ἀγαμίας. Σὲ λίγο θὰ δοκίμαζε καὶ ὁ ἴδιος τὴ μεγάλη ἐκπλήξη. Ἀπὸ τὴν κυβέρνηση ἀποφασίστηκε ἡ ἀνασύστασις τῶν Γενικῶν διοικήσεων. Ὅρθη ἀπόφασις, ἐπικροτήθηκε ἀπὸ τὸ γιαννιώτικο τύπο. Τὴ φορὰ αὐτὴ στὴ Γ.Δ. Ἡπειροῦ θὰ ὑπαγόταν καὶ ὁ νομὸς Ἄρτας, στὴν πρώτη περίοδο ἐφαρμογῆς τοῦ θεσμοῦ εἶχε μείνει ἔξω. Ἀντιδικία θὰ ξεσπάσει σὲ λίγο ἀνάμεσα στίς ἐφημερίδες γύρω ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Γενικοῦ διοικητῆ. Ἡ Ἡπειρωτικὴ ἡχώ ὑποστήριζε μὲ θέρη τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ νομάρχου Πρέβεζας Πέτρου Μπέμπη -προερχόταν ἀπὸ τοὺς Φιλελευθέρους- οἱ ἀντιβενιζελικὲς ἐφημερίδες, οὔτε ἤθελαν ν' ἀκούσουν γι' αὐτόν. Ἀκουγόταν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ εἰσαγγελέα Ἐφετῶν Ἰω. Γιαμαρέλλου, ὁ ὁποῖος καὶ τελικὰ διορίστηκε. Ἀρχισε, τὸ πρῶτο δεκάημερο τοῦ Ἰουλίου, ἡ λειτουργία τοῦ ἐξωτερικοῦ ιατρείου τοῦ Νοσοκομείου ἀφροδισίων νόσων Ἰωαννίνων. Θ' ἀκολουθοῦσε, σὲ λίγο καὶ ἡ εἰσαγωγή ἀσθενῶν στὸ ἴδρυμα. Ἀριστεία: Εὐχαρίστως πληροφοροῦμεθα ὅτι ὁ κ. Κων. Ἀθ. Γκα-

ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΗΠΕΙΡΟΜΑΧΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ
Η "ΔΩΔΩΝΗ",

ΣΩΜΑΤΕΙΟΝ ΑΝΕΓΧΟΡΙΣΜΕΝΟΝ
ΔΙΑ ΤΗΣ ΥΠ' ΑΡ. 5381937 ΑΠΟΦ. ΠΡΟΤ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΔΡΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΟΔΟΣ "ΑΒΕΡΩΦ" 101 ΑΝΘ ΠΑΤΩΜΑ

ΑΡΙΘ. ΜΗΤΡΩΟΥ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ 20/4/4-11-37

ΦΥΛΛΟΝ ΜΗΤΡΩΟΥ

ΕΠΕΤΗΡΙΔΟΣ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΟΜΑΧΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ *Γ. Γιαμαρέλλου*
ΕΚ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΤΗΤΟΣ *Πάνου Βασιλείου* ΕΛΑΡΧΙΑ *Δωδώνη* ΝΟΜΟΥ *Ιωννίνων* ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΕΤΟΣ 1937

Παρακαλεῖσθε νὰ συνεξέτε τὸ παρὸν εἰς διπλοῦν, νὰ ἐπισκολλήσῃτε φωτογραφίαν ἀποφγενομένην διὰ τὴν ταχυτάτην μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ κοινοῦ καὶ ὑπογράψῃτε τὸ κ. 11 τοῦ δέου.

ΤΥΠΟΣ: "ΕΡΜΗΣ",
ΜΗΤΡΩΟΔΕΣ 25
Ο. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Παρακαλεῖσθε ὅπως μαζί μὲ τὸ παρὸν μὲς ἀποστείλῃτε κεκιωμένον ἀντίγραφο τῶν ἀποδεικτικῶν ἐγγράφων τῶν ἀπηρεσιῶν σας.

Τὸ φύλλο μητρώου τοῦ Γ. Τζιαφά, τῆς Ἐθνικῆς ὁργάνωσης Ἡπειρωμάχων ἀγωνιστῶν Δωδώνη.

νιάτσας, υἱὸς τοῦ ἐξ Ἀραχωβίτης τῶν Κουρέντων ἀρίστου φίλου μας κ. Ἀθ. Γκα-
νιάτσα, δούς τὰς θεωρητικὰς αὐτοῦ ἐξετάσεις εἰς τὴν ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας φη-
μισμένην σχολὴν τῆς Χημείας, ἡξιώθη τοῦ βαθμοῦ «ἀριστα» (Ἐλευθερία). Μὴ
ἀπάντησις στὴν ἀλληλογραφία τῆς φιλολογικῆς στήλης τῆς Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς,
πρὸς τὸν τακτικὸν συνεργάτη τῆς Οἴμο Φλογέρα (Σπύρο Μουσελίμη)-Πόποβο: ...ὁ
συνεργάτης μας γιὰ ὅσα γράφετε δὲν κακίωνει καὶ ἔχει λόγους νὰ σᾶς εὐχαριστήσῃ
ἂν καὶ δὲν ὑπάρχῃ φόβος νὰ πάθῃ ὅ,τι φοβεῖσθε. Θὰ δημοσιευθοῦν τὰ καλλίτερα,
καθὼς καὶ τὰ ὀλίγα λόγια σας γιὰ τὸν προϊστάμενον τῆς φιλολογικῆς στήλης μας, ὁ
ὁποῖος, μὲ τὴν σειρά ἐπιφυλάσσεται νὰ γράψῃ σχετικὰ καὶ γιὰ τὴν ποίησιν καὶ γιὰ τὴ
γλῶσσα, γιὰ τὴν ὁποία νομίζει ὅτι ἔχετε σφαιρερὴ ἀντίληψη. Οἱ ἀπαντήσεις, τεκμη-
ριωμένες τίς περισσότερες φορές, τοῦ ὑπεύθυνου τῆς φιλολογικῆς στήλης τῆς ἐφη-
μερίδας, φανερώνουν ἄνθρωπο, γνώστη τῆς φιλολογίας καὶ λογοτεχνίας. Δὲν ἀνα-

κάλυψα ποιὸς ἦταν. Ἴσως ὁ Σωτ. Παπαγεωργίου, μετὶ τὸ ψευδώνυμο Σ. Ἀνέσπερος δημοσίευε τακτικὰ ποιήματα στὴ στήλη.- Ὁ νεαρὸς δικηγόρος κ. Μιχ. Ἀλ. Δερδεμέξης ἐκ Δερβιζιάνων, δούς τὰς κεκανονισμένας ἐξετάσεις ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἔλαβε τὴν ἄδειαν τοῦ δικηγορεῖν.- Ἀρχισαν ἀπὸ 10-7-26, δημοσιευόμενα στὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ ἱστορικὰ σημειώματα τοῦ Ν. Μυστακίδου σχετικὰ μετὶ τὸ χωριὸ Ἐπισκοπὴ τῆς Β. Ἠλείου.- Ὁ Σωτ. Ζοῦμπος τοποθετήθηκε ἐπόπτης τῶν ομάδων προσκόπων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Ἡ παραμονὴ του στὰ Γιάννινα, σὲ ἀνάλογη θέσῃ, ἔγινε δύσκολη, ἐξαιτίας τῆς ἀντίθεσός του μετὰ τὸ Γ. Βαβαρέτο.- Στὰ λαϊκὰ κέντρα τοῦ Μώλου οἱ μαγαζάτορες ἐξακολουθοῦσαν νὰ φέρουν κάθε χρόνον ξένες τραγουδίστριες καὶ χορεύτριες, προπαντὸς Τουρκάλες, ποὺ χαλοῦσαν κόσμον. Ἡ περισσότερη γνωστὴ ἀπ' ὅλες ἦταν ἡ Μαχμπουλέ. Ἐγραφε γι' αὐτὴν ὁ χρονικογράφος: Κάτω στὸ Μῶλο, ἀστράφτει καὶ θαμπώνει μετὰ τὴ θεωρίαν τῆς καὶ τῆ φλόγα τῆς καὶ τὸ τραγούδι τῆς «γιαρὲμ ἀμάν», ἡ παλαιὰ μας φιλενάδα, ἡ Μαχμπουλέ. Τότε ἦταν νεώτερη καὶ ἔκανε καὶ τοὺς γέροντας νὰ χαζεύουν καὶ νὰ τοὺς τρέχουν τὰ σάλια καὶ τοὺς νέους νὰ μεθοῦν καὶ νὰ τῶν περιουσίαις καὶ ὕστερα ν' αὐτοκτονοῦν... Τώρα ἐκεῖ χαζεύουν μόνον ὀλίγα μερακλήτικα φανταράκια καὶ κάτι γυναικοῦλες...- Μετὸν τίτλον: Ἕνας ἀφανὴς ἥρωας, δημοσιεύθηκε στὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ (20-7-26) νεκρολογία τοῦ Ἰωάννη Τζιαφᾶ, ποὺ εἶχε πεθάνει στὸ Νησί ἀπὸ πνευμονία. Ὁ Τζιαφᾶς εἶχε ἐξοντώσει, κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας, τὴν περιβόητη συμμορία τῶν Σκούμπραίων, ὁργάνων τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας. Ὁ ἴδιος μαζί με τὸν ἀδερφό του Γεώργιο Τζιαφᾶ, τὸν Κων. Γκαναβιάρη καὶ ἄλλους νησιώτες ἦταν ποὺ ὅπλισαν ὅλη τὴν Ἠπειρὸν μετὰ τοὺς γκράδες τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Κομιτάτου (Ἑπειρωτικῆς Ἐταιρείας). Τὰ παραλάμβαναν στὰ σύνορα καὶ τὰ μετέφεραν, μετὰ τρομεροῦς κινδύνους, στὴν ὑπόδουλην Ἠπειρὸν. Μετὰ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς πολιορκίας τῆς πόλης, ἦταν ἕνας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ μετέφεραν τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Κομιτάτου πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν ἐλληνικῶν τμημάτων. Φυλακίστηκε καὶ βασανίστηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, χωρὶς ποτὲ νὰ λυγίσει. Ἀγνὸς πατριώτης οὐδέποτε καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἠθέλησε νὰ ἐπιδειχθῇ καὶ νὰ γίνῃ θόρυβος περὶ τὸ ὄνομά του, καίτοι πλεῖστοι ἄλλοι, μηδαμινὰς ὑπηρεσίας ἐν σχέσει μετὰ τὸν Ἰω. Τζιαφᾶν προσενεγκόντες, ἡμείφθησαν καὶ ζῶσι σήμερον κατέχοντες θέσιν καὶ εὐπορίαν... Ἔτσι, συνήθως, συμβαίνει...- Στις 21 ἔφτασε στὰ Γιάννινα καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του ὁ Γενικὸς διοικητὴς Ἠλείου, μετὰ τὴν ἀνασύστασίν της, εἰσαγγελίας ἐφετῶν Ἰω. Γιαμαρέλλου. Σὲ δηλώσεις του ὑποσχέθηκε ὅτι εἶναι ἀποφασισμένος νὰ πράξῃ τὸ καθήκον του πρὸς παγίωσιν τῆς διασταλενθείσης τάξεως ἐν Ἠλείῳ, διὰ διοικήσεως καὶ δικαιοσύνης ἀμερολήπτου. Ἡ ἀφίξη τοῦ Γιαμαρέλλου χαιρετίστηκε μετὰ ἱκανοποίησιν καὶ ἐλπίδες ἀπὸ τὸ γιαννιώτικο τύπον. Ὁ Χρηστοβασιλῆς ἔγραφε: (22-7-26): Ἀπὸ τὸν λευκώτατον τέως ἀνώτερον δικαστικόν καὶ ἤδη Γενικόν διοικητὴν τῆς Ἠλείου κ. Ἰω. Γιαμαρέλλον, εἰς ὃν ἔλαχεν ὁ Κλῆρος ν' ἀποκαθάρῃ τὴν Ἠπειρὸν ἀπὸ τὸ ληστρικὸν ἄγος, ἡράκλειον ὄντως ἔργον, ἀναμένομεν τὴν ἡσυχίαν τῆς δυσμοίρου ταύτης χώρας, ἥτις ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀπελευθερώσεώς της, κυριολεκτικῶς δὲν εἶδε μίαν ἡμέραν εὐτυχίας. Ἀναμένομεν καὶ ἐλπίζομεν. Δὲν κατόρθωσε ν' ἀποδώσῃ ἀξιόλογον ἔργον, κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς θητείας του, ἀντικαταστάθηκε μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Πάγκαλου. Θὰ ξαναγυρνοῦσε στὰ Γιάννινα, ὕστερα ἀπὸ μῆνες, ὑπὸ ἄλλῃ ιδιότητι, ὡς ἀνακριτὴς, γιὰ νὰ δώσῃ ὥθηση στὴν ἀνάκρισιν γύρω ἀπὸ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας.

Μπορεί νὰ κυοφοροῦνταν ἐξελίξεις πολιτικῶν γεγονότων, μπορεῖ νὰ γινόταν φανερό πιά πὼς ὁ Πάγκαλος, παρὰ τὶς συλλήψεις πολιτικῶν προσώπων καὶ τὸ κλείσιμο ἐφημερίδων, ὅδευε πρὸς τὴν πτώση του, γιὰ τὸ γιαννιώτικο τύπο, ἀλλὰ καὶ τὴν κοινὴ γνώμη, τὸ πρωτεῦον ζήτημα ἦταν ἡ ἀνακάλυψη τῶν ἐνόχων τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας. Ἐγινε φανερό πιά πὼς ἡ ἀνάκριση δυσκολευόταν νὰ προχωρήσει, εἴτε ἀπὸ ὀργανικὴ ἀδυναμία, εἴτε ἀπὸ προβαλλόμενα ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς ἐμπόδια. Οἱ Ρεττσαῖοι ἐξαφανίστηκαν, ἔμειναν ὅμως πίσω τους οἱ πιστοὶ συνεργάτες καὶ συνέταιροι τῶν ἐπιχειρήσεών τους, ποὺ φρόντιζαν γιὰ τὴν ἀσφάλεια καὶ γιὰ τὰ συμφέροντά τους. Τὰ καθημερινὰ κύρια ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων ἀντικατοπτρίζουν τὴ διάχυτὴ ἀνησυχία τοῦ κόσμου γιὰ συγκάλυψη τῆς ὑπόθεσης - τὸ «κουκούλωμά» τῆς, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα. Ἡ ἀντιδικία μεταξὺ τῶν ντόπιων ἐφημερίδων καὶ ἡ παρέμβαση τῶν ἀνταποκριτῶν τῶν ἀθηναϊκῶν, ἐπέτειναν τὴ σύγχυση, μέχρι σημείου νὰ μὴ ξέρει κανεὶς τι νὰ πιστέψει. Στερεότυπα δημοσιευόταν κάθε μέρα σχεδὸν ἡ εἶδησις στὶς γιαννιώτικες ἐφημερίδες, ὅτι αἱ ἀνακρίσεις γιὰ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας συνεχίζονται, χωρὶς νὰ δίδονται στὸν ἀναγνώστη νέα στοιχεῖα γιὰ τὴν πρόοδο τῶν ἀνακρίσεων, τὰ ὁποῖα ξετρυῶπωναν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ ἀληθινὰ καὶ ἀλλὰ φανταστικά, μὲ ἀδημονία περιμέναν κάθε μέρα οἱ Γιαννιώτες τὶς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδες καὶ μὲ ἀπληστία τὶς διάβαζαν. Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἄρθρα τους τὰ ἀναδημοσίευαν καὶ οἱ γιαννιώτικες, εἴτε γιὰ νὰ συμφωνήσουν μ' αὐτά, εἴτε γιὰ νὰ τὰ ἀντικρούσουν. Ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*, ἀναδημοσίευσε τὸ ἄρθρο *Οἱ κ.κ. Ρεττσαῖοι* ἀπὸ τὴν ἀντιβενιζελικὴ *Ἑλληνικὴ*, γιὰ νὰ ἀποδείξει πόσο ὕβριστικὸ ἦταν γιὰ τὸν βενιζελικὸ Ἑπειρωτικὸ λαό. Καὶ βέβαια τὸ περιεχόμενό του ἔθιγε ὁλόκληρὴ τὴ βενιζελικὴ παρατάξη, πολιτευόμενους καὶ ψηφοφόρους, ἰδιαίτερα τὸν Γ. Καγιά. Ἐγραφε σὲ μιὰ περικοπὴ τοῦ ἁρθροῦ ἡ *Ἑλληνικὴ*: *Ἦδη γνωρίζομεν τὴν ἀλήθειαν! Ἡ Ἑπειρος φρονεῖ ὅ,τι νομίζει ὡς συμφέρον ὁ κ. Ρέτζος. Εἶναι βενιζελικὸς ὁ κ. Ρέτζος; Τότε βενιζελικὴ θὰ εἶναι ἡ Ἑπειρος, διότι βενιζελικοὺς θὰ ἐπιβάλη αὐτὸς βουλευτὰς. Εἶναι ἀντιβενιζελικὸς; Ἀλλὰ ὁ ἀντιβενιζελισμὸς οὐδέποτε ἐστηρίχθη ἐπὶ ληστῶν. Οἱ λησταὶ ἀνῆκουν εἰς τὸν βενιζελισμὸν καὶ αὐτὸς ἀνήκει εἰς ἐκείνους.*

Ἡ γενίκευση, τὴν ὁποία ἐπιχειροῦσαν ὅλες οἱ ἀντιβενιζελικὲς ἐφημερίδες, ἀθηναϊκὲς καὶ γιαννιώτικες, δὲν ὑπηρετοῦσε φυσικὰ τὴν ἀλήθεια. Καπνὸς ὅμως χωρὶς φωτιά δὲν ὑπάρχει. Καὶ στὴν Ἑπειρὸ -ἰδιαίτερα στὸ νομὸ Ἰωαννίνων- κάποιοι βενιζελικοὶ πολιτευτὲς εἶχαν συνεργαστεῖ μὲ τοὺς ληστὰς. Τὴ συνέχιση τῆς ἀντιδικίας πυροδότησαν καὶ δηλώσεις τοῦ ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν συνταγματάρχῃ Σπυρίδωνος, πρὸς τὸν ἀθηναϊκὸν τύπο, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες διὰ τὴν ἐν Ἑπείρῳ ληστοκρατικὴν κατάστασιν πταίουσιν ἐντόπιοι τινὲς πολιτευόμενοι. Ἡ Ἐλευθερία, σχολιάζοντας τὴν εἶδησι (15-7-26) τὴν χαρακτήριζε ὡς μιὰ μεγάλη ἀλήθεια γιὰ νὰ προ-

σθέσει: Ἐνῶ ὅλοι οἱ κατηγορούμενοι «ἐντόπιοι» πολιτευόμενοι τῆς Ἠπείρου, τῆς μιᾶς καὶ μόνης παρατάξεως, τῆς βενιζελικῆς, ἤκουσαν τὴν κατηγορίαν καὶ ἐλούφαξαν, μόνον ὁ κ. Δημ. Τ. Νότη Μπότσαρης διεμαρτυρήθη! Οἱ ἄλλοι... ἐλούφαξαν διότι αὐτοὶ ἐδημιούργησαν τοὺς Ρετζαίους ληστές καὶ ληστάρχους, δι' ἰδίους πολιτικούς σκοπούς, διότι αὐτοὶ τοὺς ἐπροστάτευσαν, ληστάρχους ὄντας, ...ἐπιβαλλόμενοι εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς Γενικούς διοικητάς, Μεράρχους καὶ Ἀνωτέρους διοικητάς τῆς Χωροφυλακῆς Ἠπείρου, ὥστε νὰ ἔχουν ληστοπρακτορεῖον καὶ ἐνοικιασμένον μέγαρον εἰς τὸ κεντρικώτερον σημεῖον, μέσα στὰ Γιάννινα, τὸ μὲν ἵνα κατασκοπεύουν τὰ ὄργανα τῆς καταδιώξεως τῆς ληστείας, τὸ δὲ ἵνα διέρχωνται τὰς μακρὰς καὶ βροχερὰς νύκτας τοῦ χειμῶνος ἐντὸς τοῦ μεγάρου τούτου. Περιέχει κι ἄλλες ἀποκαλύψεις τὸ ἄρθρο σχετικὲς μὲ τὴν ἐνοχὴ τῶν ἀρχῶν κι ἀνοχὴ τους ἀπέναντι στοὺς Ρετζαίους καὶ κατακρίνει γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ τὸ μέτρο τῆς ἀτίμου ληστοπαραγωγῆς ἀμνηστίας. Ἀνέφερε μάλιστα καὶ μιὰ προσωπικὴ ἀντίδρασή του κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς. Ὅταν, μετὰ τὸ ἐπεισόδιο τῆς ἐπίθεσης τῶν Ρετζαίων κατὰ τοῦ Χρηστοβασίλη, ὁ δικηγόρος Γ. Κωνσταντινίδης, ἐπιχείρησε ἔξω ἀπὸ τὸ δικαστήριον, νὰ συμφιλιώσῃ τὸ Ι. Ρέτζο μὲ τὸ Χρηστοβασίλη, ὁ τελευταῖος ἀπάντησε ὅτι δὲ δέχεται ν' ἀνταλλάξῃ χειραψία μὲ χεῖρ καταματωμένον ἀπὸ αἷμα Ἠπειρωτῶν. Στὴν παρατήρησιν ὅτι ἡ πατρίδα τοὺς ἀμνήστευσε, αὐτὸς ἀπάντησε: Ἄν σήμερον ἡ κακοκυβερνωμένη Πατρίς τοὺς ἡμνήστευσεν, ἐγὼ δὲν τοὺς ἡμνήστευσα, οὔτε τοὺς ἀμνηστεύω!

Τὸ ἔργο τῆς ἀνάκρισης εἶχε ἀνατεθεῖ, ὅπως σημειώθηκε, στὸν εἰσαγγελέα Δ. Λεονταρίτη, στίς ἱκανότητες τοῦ ὁποῖου ὅλοι στήριξαν πολλὰς ἐλπίδες. Ἦταν ἀνακριτὴς κοινῆς ἀποδοχῆς, γιαντὸ καὶ οἱ εὐθύνες ποὺ ἀνάλαμβανε μεγαλύτερες. Στοιχεῖο ἀναταραχῆς τῆς κοινῆς γνώμης, στὰ μέσα Ἰουλίου, ἦταν ἡ εἵδησις τῆς σύλληψης τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ καταδιωκτικοῦ ἀποσπασματος Π. Περιστέρη, γιὰ τὸν ὁποῖο πολλὰ εὐνοϊκὰ σχόλια εἶχαν γραφεῖ τοὺς τελευταίους μῆνες γιὰ τὴν ἀντιληστρικὴ δρᾶσή του· τὸν κατηγοροῦσαν ὅτι ἔδειξεν ὀλιγωρίαν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς ἐξαφανίσεως τῶν ἀδελφῶν Ρετζαίων. Ἡ σύλληψή του ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν ἐξαιρετικὴν παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς διάδοσιν τερατωδῶν φημῶν, μία τῶν ὁποίων ἔφερεν ὡς γεγονὸς τὴν ἐπικειμένην σύλληψιν καὶ εὐυπολήπτων τῆς πόλεως προσώπων (Ἠπειρωτικὴ ἡχώ, 14-7-26). Ἡ σύλληψις καὶ προφυλάκισις τοῦ Π. Περιστέρη ἱκανοποίησε τοὺς ἀντιβενιζελικούς, οἱ ὁποῖοι θεωροῦσαν τὸν κατ' ἀπονομὴ ἀνθυπολοχαγὸ (παλιὸ ὁπλαρχηγό), ὡς τυφλὸ ὄργανον τῶν βενιζελικῶν. Ἡ ἱκανοποιηθεῖσα οὕτω Κοινὴ Γνώμη (οἱ ἐφημερίδες καὶ τῶν δυὸ παρατάξεων πάντοτε τὴν κοινὴν γνώμην ἐπικαλοῦνταν γιὰ νὰ θεμελιώσουν τίς ἀπόψεις τους), ἡ ὁποία σπανιώτατα ἀπατάται, θεωρεῖ τὸν Περιστέρην ὡς προδῶσαντα εἰς τοὺς Ρετζαίους, ὅτι εἶχαν ἐκδοθεῖ κατ' αὐτῶν ἐντάλματα συλλήψεως ἐπὶ ἐνοχῇ εἰς

τὴν τραγωδίαν τῆς Πέτρας καὶ διευκολύναντα τὴν δραπέτευσίν των. Ἐὰν δὲ ἀποδειχθῇ ὅτι πράγματι οἱ Ρετζαῖοι ἦσαν ἀναμειγμένοι εἰς τὴν φοβερὰν ληστείαν τῆς Πέτρας, τότε ἀσφαλῶς εἶναι καὶ αὐτὸς ἔνοχος (Ἐλευθερία, 15-7-26). Ὁ Περιστέρης θὰ καθήσει μῆνες στὶς φυλακές, μέχρις ὅτου ἀποδειχτεῖ ἡ ἀθωότητά του. Θόρυβος δημιουργήθηκε καὶ μετὰ τὴν εἶδηση ὅτι ἐπιστολὴ πού βρισκόταν στὰ χέρια τοῦ Παπαγιάννη, ἡγούμενου τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὅπου κρυβόταν ἡ συμμορία τῶν δολοφόνων τῆς Πέτρας, κατασχέθηκε ἄγνωστο ἀπὸ ποιούς, δὲν ἔφτασε ὁμως στὴν ἀστυνομία καὶ στὶς ἀνακριτικὰς ἀρχές. Κάποιοι μιλοῦσαν ὅτι ἡ ἐπιστολὴ βρέθηκε κατὰ μυστηριώδη τρόπον, στὰ χέρια τοῦ διευθυντῆ τῆς Ἡπειροῦ Γ. Χατζῆ, ὁ ἴδιος δὲν εἶχε γράψει τίποτα σχετικὸ στὴν ἐφημερίδα του. Τὴν ἄλλη μέρα (16-7-26) διευκρινίστηκε ὅτι ἡ ἐπιστολὴ Παπαγιάννη δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀναφορά, ἀπευθυνόμενη πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, τὴν ὑπαρξὴ τῆς ὁποίας πληροφορήθηκε πρῶτος ὁ Γ. Χατζῆς καὶ ἐνημέρωσε τὶς ἀνακριτικὰς ἀρχές, ζητήθηκε μάλιστα συγγνώμη ἀπὸ τὸν Χατζῆ γιὰ τὴν ἀνακρίβεια ὅτι ἦταν κάτοχος τῆς ἐπιστολῆς (Ἡπειρωτικὴ ἡχώ 15-7-27).

Ἡ σύλληψη Περιστέρη καὶ ἡ ἐπιστολὴ Παπαγιάννη, δημιούργησαν ἀντιδράσεις στὴ βενιζελικὴ παράταξη, οἱ ὁποῖες ἐκδηλώθηκαν μετὰ ἐπίθεσιν ἀπὸ τὸν Κῆρυκα ἐναντίον τοῦ Λεονταρίτη, τὸν ὁποῖον μέχρι χθὲς ἐξεθείαζε καὶ ἔκρινε τὸν μόνον κατάλληλον καὶ ἱκανὸν διὰ τὴν διαλεύκανσιν τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας (Ἡπειρωτικὴ ἡχώ, ὁ.π.). Ἡ κατηγορία πού ἐκτόξευσε ὁ Κῆρυξ κατὰ τοῦ Λεονταρίτη περὶ ἀκριτομυθιῶν, χαρακτηρίσθηκαν ἀπὸ τὶς ἀρχές ὡς προσπάθεια τῶν ἐνόχων καὶ τῶν συνεργαζόμενων μ' αὐτοὺς ν' ἀφαιρεθεῖ ἡ ἀνάκρισις ἀπὸ τὸ Λεονταρίτη καὶ ν' ἀνατεθεῖ σ' ἄλλον. Ἐπιστεύθη μάλιστα ὅτι οἱ ἐνδιαφερόμενοι, διαθέτοντες πλέον ἄφθονα χρήματα (ἀπὸ τῆς ληστείας τῆς Πέτρας) δύνανται κάλλιστα νὰ ἐπιτελέσουν τὸ ἔργον τῆς δωροδοκίας (Ἡπειρωτικὴ ἡχώ, ὁ.π.). Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τὴν ἴδια μέρα (15-7-26), ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς Ἐλευθερίας τηλεγραφοῦσε: ...Καταβάλλονται κολοσσιαῖαι ἐνέργειαι ὅπως ἀφαιρεθῇ ἡ ἀνάκρισις τῆς ληστείας Πέτρας ἀπὸ τὸν κ. Λεονταρίτην, διότι τινὲς φοβοῦνται τὴν ἐγνωσμένην καὶ πανθομολογουμένην ἀνακριτικὴν δεινότητα καὶ ἀκεραιότητά του. Κυκλοφορεῖ ἡ φήμη, ἣν μεταδίδομεν μετ' ἄκρας ἐπιφυλάξεως, ὅτι ἐπὶ τούτου συνεκεντρώθησαν καὶ μερικαὶ ὑπογραφαί, ὥς πιθανὸν ἐν Ἀθήναις νὰ χρησιμοποιήσουν οἱ ἐσπευσμένως σχετικῶς ἐνεργοῦντες. Καὶ λίγα στοιχεῖα ἀλήθειας, ἂν γίνῃ ἀποδεκτὸ ὅτι κρύβονταν στὶς φῆμες, τὰ δημοσιεύματα, τὴν κριτικὴν καὶ τὰ τηλεγραφήματα, βγαίνει τὸ συμπέρασμα, ὅτι στὰ Γιάννινα, τὴν Ἡπειρὸν καὶ τὴν Ἀθήναν ὑπῆρχαν καὶ ἐνεργοῦσαν δυνάμεις, οἱ ὁποῖες ἤθελαν νὰ συγκαλυφτεῖ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, δυνάμεις φιλικὰς καὶ συνεργαζόμενες μετὰ τοὺς Ρετζαίους.

Στὶς 16 Ἰουλίου δημοσιεύονταν στὶς ἐφημερίδες ἐπίσημη ἀνακοίνωσις τοῦ Δ. Λεονταρίτη στὴν ὁποία ἀναφέρονταν τὰ ἑξῆς: Κατόπιν ὁμοφωνίας

μεταξύ τοῦ κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου καὶ τοῦ εἰσηγητοῦ, προκνησασῶν ἀρετῶν ἐνδείξεων ἐνοχῆς ἐκ τῆς μέχρι σήμερον ἀνακρίσεως, προεφυλακίσθησαν πλὴν τοῦ Δημητρίου Παππᾶ ἢ Μερεμέτη καὶ Ἀντωνίου Καψάλη καὶ οἱ: 1) Ἀνδρέας Κότσης, ἐκ Πέντε Πηγαδίων, 2) Σταῦρος Στάθης ἐκ Κλεισούρας, 3) Νάκος Κόκκαλης ἢ Λεμπέσης, ἐξ Ἀνωγείου, 4) Κωνσταντῖνος Δόσης ἢ Φούντας, ἐκ Ρωμανοῦ, 5) Παναγιώτης Περιστερῆς, κάτοικος Ἰωαννίνων. Τὰ περὶ κατασχέσεως ἐπιστολῆς ἡγουμένου Παπαγιάννη, δημοσιευθέντα εἰς τὸν ἐγχώριον καὶ ἀθηναϊκὸν τύπον, περὶ παραδόσεως αὐτῆς ἡμῖν, ὡς καὶ τὰ σχετικὰ διὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, διαψεύδονται κατηγορηματικῶς ὡς ἀνυπόστατα, οὐδεμιᾶς τοιαύτης ἐπιστολῆς ἢ ἀναφορᾶς περιελθούσης καθ' οἷονδήποτε τρόπον τῇ ὑπηρεσίᾳ ἡμῶν. Ἐπίσης διαψεύδεται καὶ πᾶσα ὑπὸ τύπον συνεντεύξεων ἢ ἄλλον τινὰ τρόπον ἀναγραφῇ διαφόρων σχετικῶν μὲ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ληστείας τῆς Πέτρας πληροφοριῶν, ὡς ἀνυπόστατος καὶ φαντασιώδης. Παρακαλῶ καὶ αὐθις τοὺς κ. δημοσιογράφους καὶ ἰδίᾳ τοὺς παρεπιδημοῦντας τοιοῦτους τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Τύπου, νὰ μὴν τηλεγραφῶσιν εἰδήσεις ἀνυποστάτους περὶ ἐπικειμένων συλλήψεων, μελλουσῶν ἐνεργειῶν τῆς Ἀρχῆς, καθ' ὅσον παρετηρήσαμεν ὅτι τὰ ἀναγραφόμενα εἶναι ἀνυπόστατα καὶ ὀφείλονται ἀναμφισβητήτως εἰς εἰσηγήσεις ἢ πληροφορίας ἀτόμων δυσμενῶς πρὸς ὠρισμένα ἄτομα διακειμένων ἢ ἐχόντων συμφέρον νὰ ἐπιτύχωσιν ὠρισμένην τῆς ἀνακρίσεως κατεύθυνσιν, παρακωλύουσι δέ, ἀφ' ἑτέρου, τὸ ἔργον τῆς ἀνακρίσεως.

Ἡ συστηματικὴ -καὶ συντονισμένη- ἀναφορὰ τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων στοὺς ὑπεύθυνους τῆς ἀνάπτυξης τῆς ληστείας στὴν Ἠπειρὸν, κατὰ τὴν ἀποψὲς ἦσαν οἱ βενιζελικοί, προκάλεσε τὴν ἀντίδρασιν τῶν τελευταίων, ποὺ ἐκδηλώθηκε μὲ πολλὰς μορφάς, κυρίως ὁμως μὲ τὴν ἀρθρογραφίαν τῶν βενιζελικῶν ἐφημερίδων τῶν Γιαννίνων καὶ κατ' ἐπέκτασιν καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Τίς πῶς βαρεῖες κατηγορίαι ἐκτόξευαν οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν ἀθηναϊκῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων, τὰ δημοσιεύματά τους ἐρέθιζαν τὸ βενιζελικὸν κόσμον, γιὰ τὸν πρόσθετο λόγον ὅτι γενίκευαν τίς κατηγορίαι καὶ θεωροῦσαν, μὲ ὑβριστικὰς ἐκφράσεις πολλὰς φορὰς, ὅλους τοὺς Ἠπειρωτὰς βενιζελικοὺς ὑπεύθυνους γιὰ τὴν κατάστασιν. Ἀπὸ τίς γιαννιώτικες ἐφημερίδες περισσότερο ἔντονα ἀντέδρασε ἡ Ἠπειρωτικὴ ἡχώ, ἢ ὁποία στὸ φύλλο τῆς, τῆς 16-7-26, ἀπαιτοῦσε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἀπεσταλμένους περισσότερον σεβασμόν. Ὁχι Κύριοι! -ὑψωνε φωνή- δὲν ἐνέχεται συλλήβδην ὁ Ἠπειρωτικὸς λαός, ὁ βενιζελικὸς Ἠπειρωτικὸς λαός, εἰς τὴν ληστείαν, ὡς διακηρύττετε. Ὁχι Κύριοι! Δὲν δικαιούσθε νὰ ὑβρίζετε ἓνα ὁλόκληρον λαόν, διότι πιστεύει εἰς ἀντίθετον πρὸς τὴν ἰδικήν σας πολιτικὴν ἰδεολογίαν. Ἄν ἔχετε λόγους νὰ πιστεύετε ὅτι εἰς πολιτευτῆς ἢ εἰς μεγαλοσχήμενους τῆς βενιζελικῆς ἐν Ἠπειρῷ παρατάξεως συνεννοήθη, συνειργάσθη μετὰ τῶν ληστῶν ἢ συνετέλεσεν ὅπωςδήποτε νὰ προαχθῇ τὸ

ἔργον τῆς ληστείας, πρέπει νὰ ἔχητε τὸ θάρρος νὰ τὸ καταγγείλητε εὐθέως, τιμίως, ἀνδροπρεπῶς καὶ ὄχι δι' ἐλιγμῶν. Ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως θέλομεν καὶ ἡμεῖς. Ἀλλὰ μὲ μέσα ἀνδρικά καὶ ἀπηλλαγμένα κομματικῆς ἐμπαθείας καὶ κομματικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Πρὸς τοῦτο εἴμεθα εἰς τὸ πλευρόν σας. Ἀλλὰ πρὸς τὸν Ἑπειρωτικὸν λαὸν ἀξιούμεν ἐκ μέρους σας περισσότερον σεβασμόν. Οἱ διαμαρτυρίαι τοῦ ἀρθρογράφου ἦταν δικαιολογημέναι καὶ οἱ παραινέσεις του σωστές. Ποιὸς νὰ τίς ἀκούσει; Καὶ οἱ δυὸ παρατάξεις καραδοκοῦσαν νὰ ἐκμεταλλευτοῦν κομματικὰ κάθε λάθος τῆς ἀντίπαλης. Ὁ Διχασμὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ βρίσκεται σὲ πλήρη ἀνθησις... Ἡ ἀντίδρασις τῆς ἄλλης φιλελεύθερης ἐφημερίδας, τοῦ *Κήρυκος*, δὲν ἦταν πολὺ ἔντονη. Ὑποχρεώθηκε σὲ τέτοια στάση, γιατί οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων τὸν ἐφοδίαζαν μὲ εἰδήσεις, πού ἡ ἐφημερίδα δὲ μποροῦσε νὰ ἐξασφαλίσαι, δὲν ἦταν προσιτὲς σ' αὐτή. Φυσικὰ καὶ ἡ *Ἐλευθερία* καὶ ἡ *Ἑπειρος* ἦταν εὐθυγραμμισμέναι μὲ τὴν ἄποψη ὅτι ὑπεύθυνος γιὰ τὴ ληστεία, καὶ βέβαια καὶ γιὰ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, ἦταν ὁ βενιζελισμὸς. Στὴν ἀντιδικία μπλέχτηκε καὶ ὁ -δημοσιογράφος τότε- Γ. Θ. Ἀθανασιάδης-Νόβας, ἀπεσταλμένος τῆς *Πολιτείας*, τὸν ὁποῖο ἡ *Ἑπειρωτικὴ* ἠχῶ κατηγοροῦσε γιὰ δημοσιεύματα σχετικὰ μὲ τὴν ληστεία, στὰ ὁποῖα ἀνέφερε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Λ. Μητροκώστα. Στὴν ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴ του ὁ Νόβας ἰσχυριζόταν ὅτι ποτὲ δὲν ἀνέφερε τὸ ὄνομα τοῦ Μητροκώστα: *Ἡμεῖς, ἀγαπητὲ συνάδελφε, -κατέληγε- νὰ διαφωνοῦμεν εἰς τὸ μέλλον πρὸς ἀλλήλους ἐπὶ ζωτικῶν ζητημάτων προόδου καὶ πολιτισμοῦ τῆς Ἑπείρου καὶ ὄχι ἐπὶ τῆς προσφάτου, θλιβερᾶς ὅπωςδὴποτε, τοπικῆς ἱστορίας τῶν πολιτικῶν καθεστώτων καὶ τῶν ληστρικῶν καταστάσεων.*

Στίς 17 Ἰουλίου ἔφτασε στὰ Γιάννινα ὁ ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς Κοκκαλᾶς. Ἡ αἰφνίδια ἀφίξή του σχολιάστηκε ποικιλότροπα. Πολλοὶ ὑποστήριζαν ὅτι εἶχε σχέση μὲ τὴ διερεύνηση τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας. Ἐλεγαν μάλιστα ὅτι εἶχε πάει τὴ νύχτα στίς φυλακὰς *Ἀβέρωφ*, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸ στρατηγὸ Διαλέττη καὶ τὸν ἀνακριτὴ Λεονταρίτη, γιὰ νὰ ἐξετάσει τὸν ἡγούμενο Παπαγιάννη. Καὶ ἡ νέα ἐπίσκεψις δὲν εἶχε ἀποτελέσματα, ὁ Παπαγιάννης δὲν ἤθελε νὰ μιλήσει. Ἄλλοι πάλι ἔλεγαν ὅτι ὁ Κοκκαλᾶς ἦρθε στὰ Γιάννινα στὸ πλαίσιο τῆς περιοδείας του γιὰ ἐπιθεώρηση τῶν ἀρχῶν τῆς Χωροφυλακῆς καὶ ὄχι γιὰ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας. Καλοῦ κακοῦ ὁ Χρηστοβασίλης δημοσίευσε στὴν *Ἐλευθερία* μιὰ ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ πρὸς Κοκκαλᾶν στὴν ὁποία, ἀνάμεσα σ' ἄλλα τόνιζε: *Πρέπει ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὰ Δίκαια τοῦ ἀνθρώπου, νὰ παύσῃ ἡ μέθοδος τῶν βασανιστηρίων τῶν χωρικῶν. Νὰ καταδιωχθοῦν οἱ λησταί, νὰ καταδιωχθοῦν οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ληστοτρόφοι καὶ ν' ἀφεθῇ ἡσυχος ὁ Ἑπειρωτικὸς λαός. Δι' ἓνα τυχόν ἔνοχον δὲν πρέπει νὰ βασανίζονται ἑκατὸν ἀθῶοι! Ἡ τοιαύτη κατὰστασις κατέστησε τὸ μὲν Κράτος ἐχθρὸν τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ, τοὺς δὲ ληστὰς δημοφιλεῖς. Σχετικὰ μὲ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας σημείωνε: Κατα-*

βάλλονται ἴσως προσπάθειαι ὅπως συγκαλυφθοῦν οἱ δράσται τοῦ φρικιαστικοῦ δράματος τῆς Πέτρας. Πρέπει αὐταὶ αἱ προσπάθειαι νὰ κτυπηθοῦν καὶ νὰ ἐκλείψουν. Πρέπει ν' ἀρθῇ ὁ φοβερός πέπλος, ὅστις καλύπτει ὅλα τὰ πολιτικοληστρικά αἵσχη ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ ἐντεῦθεν...

Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Χρηστοβασίλη στὰ βασανιστήρια τῶν χωρικῶν γινόταν γιὰ πολλοστὴ φορά. Τὰ καταδιωκτικὰ ἀποσπάσματα καὶ οἱ σταθμοὶ Χωροφυλακῆς, στὴν προσπάθειά τους ν' ἀνακαλύψουν τοὺς ἐνόχους τοῦ ἐγκλήματος, χρησιμοποιοῦσαν τοὺς ξυλοδαρμούς καὶ τὰ βασανιστήρια ὡς τὰ μόνα πρόσφορα μέσα γιὰ ἀπόσπαση ὁμολογιῶν. Ὅλοκληρες περιοχὲς στέναζαν κάτω ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν ἀποσπασματάρχων καὶ σταθμαρχῶν. Ἰδιαίτερα ὀνομαστὸς γιὰ τὴν σκληρότητά του εἶχε γίνει ὁ ἀνθυπομοίραρχος τοῦ σταθμοῦ Χωροφυλακῆς Δόλιανης, Μακρυγιάννης, γιὰ τὸν ὁποῖο ὑποβάλλονταν συνεχῶς, ἐβδομάδες πολλές, διαμαρτυρίες Ζαγορισιῶν καὶ Ἑπειρωτῶν, γηγενῶν καὶ ἀπόδημων, γιὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν του. Τὶ τὸν φυλάει ἀκόμη ἐδῶ εἰς τὴν Ἑπειρον, ἡ Ἀνωτέρα Διοικήσις Χωροφυλακῆς, αὐτὸν τὸν περίφημο Σπαχῆ τοῦ Ζαγοριοῦ, τὸν Μακρυγιάννην δηλαδή, ὅστις κυριολεκτικῶς τοὺς ἔβγαλε τὸ τομάρι τῶν Ζαγορισιῶν καὶ τοὺς λιάνισε στὸ ξύλο; ρωτοῦσε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ (15-6-26). Καὶ ἡ Α.Δ.Χ. Ἑπείρου ἀνακοίνωνε τὴν ἴδια μέρα: *Διὰ καταγγελλομένας ὑπερβασίας ἀνθυπομοιράρχου Μακρυγιάννη ἀπεστάλη ὁ Διοικητὴς Χωροφυλακῆς, ὅπως ἐνεργήσῃ αὐστηρὰς ἀνακρίσεις. Ἄν ἐξ αὐτῶν προκύψωσιν ἀληθεῖς τὰ καταγγελλόμενα, θέλει τιμωρηθῇ αὐστηρῶς ὁ ἐν λόγῳ ἀξιωματικός.*

Οἱ συνεχιζόμενες καταγγελίες ἐναντίον τοῦ Μακρυγιάννη, πέραν ἀπὸ τὶς διαμαρτυρίες ἀτόμων, σωματείων καὶ ὀργανώσεων, ἦταν φυσικὸ νὰ προκαλέσουν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου, ποὺ ἔδωσε μεγάλες διαστάσεις. Ἰδιαίτερα ἀποκαλυπτικὸς ἦταν ὁ βενιζελικὸς *Ἐλευθερὸς τύπος*, τοῦ ὁποῖου τὰ δημοσιεύματα, γιὰ τὶς ὑπερβασίες τῶν κρατικῶν ὀργάνων, δημιούργησαν ἀναβρασμὸ ἀνάμεσα στὸν Ἑπειρωτικὸ κόσμον τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ. Συγκροτήθηκε, μάλιστα, καὶ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴ διοργάνωση συλλαλητηρίου καὶ ὑποβολὴ διαμαρτυρίας πρὸς τὴν κυβέρνησιν, μὲ αἷτημα τὴν ἄμεση ἀντικατάστασιν ὅλων τῶν ὀργάνων τῆς Χωροφυλακῆς ποὺ ὑπηρετοῦσαν τὴν Ἑπειρον. Ἀπεσταλμένος τοῦ *Ἐλευτέρου τύπου* ἦταν, ὅπως σημειώθηκε, ὁ δόκιμος δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης Πέτρος Πικρὸς (ψευδώνυμο τοῦ Πέτρου Γεναροπούλου), ἀριστερῆς ιδεολογίας, γιὰ τοῦτο καὶ συνεχιζόταν ἡ προσπάθεια ἀπὸ τὶς ἀντιβενιζελικὰς ἐφημερίδας νὰ διαβληθοῦν οἱ ἀνταποκρίσεις του. Παρόλα αὐτὰ εἶχαν μεγάλη ἀπήχησιν καὶ ἦταν στίς γενικὰς γραμμὰς ἀντικειμενικὰς. Ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ* ἀναδημοσίευσε σὲ συνέχειες πολλὰς ἀπὸ τὶς ἀνταποκρίσεις αὐτὰς, καὶ γιὰ τὸ περιεχόμενό τους, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀντιστάθμισμα στίς ἀνταποκρίσεις τῶν ἀπεσταλμένων τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων *Καθημερινῆς* καὶ

Ἑλληνικῆς, οἱ ὅποῖες εἶχαν ἐπίσης εὐρεῖα ἀπήχηση κι ἀνέβασαν πολὺ τὴν κυκλοφορία τῶν δυὸ ἡφμερίδων στὰ Γιάννινα. Ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἀνταπόκριση τοῦ Π. Πικροῦ μὲ τὸν τίτλο: *Ἡ Α.Μ. ὁ κ. ἀποσπασματάρχης* εἶναι ἀποκαλυπτικὸ τῆς πραγματικότητος ποὺ εἶχε δημιουργηθεῖ τότε στὴν Ἠπειρο: *Πρὸ ἡμερῶν εἴχαμε φωνάξει: Πιάστε τοὺς Ρετζαίους!.. Καὶ νὰ ποὺ εἴμαστε ἀκόμα ἀναγκασμένοι νὰ ξαναμιλήσουμε γι' αὐτὰς τὰς προσωπικότητας!.. Ὅχι γιατί αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τὰ ὑποκείμενά των μπορεῖ νὰ μᾶς ἐνδιαφέρουν. Μὰ γιατί οἱ Ρετζαῖοι ἔχουν καταστήσει σύμβολα. Ἐχουν καταντήσει ἐκπρόσωποι μιᾶς καταστάσεως. Γιατί πίσω ἀπὸ τοὺς Ρετζαίους κρύπτονται πρόσωπα, κρύπτονται πράγματα. Γιατί «Ρετζαῖοι» σημαίνει ὁλόκληρη μιὰ κατάσταση. Γι' αὐτὸ θὰ ἐπανεέλθουμε στοὺς Ρετζαίους. Καὶ λυπούμαστε γιατί πρὶν ἀπ' αὐτοὺς, σὰς παρουσιάζομεν σήμερον ἐκείνους ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ σὰς παρουσιάζαμε ὕστερα, ὡς συμπλήρωμα τῶν πρώτων: τοὺς Μακρυγιάννηδες. Ὅταν φωνάζαμε: «Πιάστε τοὺς Ρετζαίους!..» ἦταν πιά ἀργά. Βιαζόμαστε σήμερα, ὅσο εἶναι ἀκόμη καιρὸς. Μιλοῦμε πρῶτα γιὰ τοὺς Μακρυγιάννηδες κι ἔπειτα γιὰ τοὺς Ρετζαίους. Γιὰ νὰ φωνάξουμε μιὰ ὥρα ἀρχίτερα: «Πιάστε τοὺς Μακρυγιάννηδες!..». Ὅχι γιατί τὰ ἄτομα τῶν Μακρυγιάννηδων μποροῦν νὰ μᾶς ἐνδιαφέρουν περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄτομα τῶν Ρετζαίων. Μὰ γιατί, ὅπως οἱ Ρετζαῖοι, ἔτσι καὶ οἱ Μακρυγιάννηδες ἔχουν ἐξελιχθῇ σέ... σύμβολα. Γιατί ἀντιπροσωπεύουν μιὰ κατάσταση. Τὸ εἶπαμε: «Μακρυγιάννηδες» σημαίνει «συμπλήρωμα τῶν Ρετζαίων». Τὸ ξαναλέμε: «Μακρυγιάννης εἶναι ἡ ὀπισθία ὄψις τοῦ αὐτοῦ νομίσματος, εἰς τὴν ἐμπροσθία ὄψη τοῦ ὁποίου καμαρώνει ὁ Ρέτζος. Ρέτζος: σημαίνει ἀρπαγὴ, ληστεία, χαντζάρι, τουφέκι. Μακρυγιάννης σημαίνει ἐπίσης ἀρπαγὴ, σημαίνει βούρδουλα, κρέμασμα ἀνάποδα, σημαίνει ἐμπρησμό. Καὶ τί παράξενο πρᾶμα! Νομίμως ὁ ἓνας, παρανόμως ὁ ἄλλος. Μακρυγιάννης καὶ Ρέτζος περιεβλήθησαν τώρα τελευταῖα στολὰς ὀργάνων... τῆς τάξεως. Τί παράξενο πρᾶμα!.. Κι ἔπειτα θέλουν νὰ ποῦν πὼς εἶναι δῆθεν παραμῦθι τὸ τέχνασμα τοῦ λύκου, ποὺ φόρεσε τὴν προβιά του καὶ μπῆκε ἀνενόχλητος στὴ στάνη.*

Ἡ ἀνταπόκριση συνεχίστηκε σὲ πολλὲς συνέχειες, ὅλες σχετικὲς μὲ τὸ πρόσωπο καὶ τὴ δράση τοῦ Μακρυγιάννη. Τὸν γνώριζε καλὰ ὁ Πικρὸς, παρακολούθησε στίς δραστηριότητές του, τὸν μαστίγωνε δυνατὰ καὶ τὸν ἐξομοίωνε μὲ τοὺς Ρετζαίους. Ὁ Πικρὸς γράφει ἀρκετὲς πικρὲς ἀλήθειες, ὑπερβάλει ὁμως συχνά, τόσο στοὺς χαρακτηρισμοὺς, ὅσο καὶ στίς γενικεύσεις. Ὑπέφερε βέβαια κι ὁ Λοῦρος καὶ τὸ Ζαγόρι ἀπὸ τίς ἀκρότητες τοῦ Μακρυγιάννη (βασανισμοὶ καὶ ξυλοδαρμοὶ ὑπόπτων, τρομοκρατία χωρικῶν, ἀρπαγὴ περιουσιακῶν στοιχείων κ.ἄ.), ἀλλὰ ὁ Μακρυγιάννης δὲν ἦταν Ρέτζος, ἀπ' ὅποια σκοπιὰ καὶ ν' ἀντικρύσεις τὸ θέμα. Μπορεῖ νὰ φοβόταν ὁ κόσμος στὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Μακρυγιάννη, δὲν πάγωνε ὁμως, ὅπως γινόταν ὅταν ἄκουγε τὸ ὄνομα τῶν Ρετζαίων. Ὁ Μακρυγιάν-

νης ἦταν μοιραῖο συνακόλουθο τῆς ὑπαρξῆς τῶν Ρετζαίων, δὲ δημιουργήσε τοὺς Ρετζαίους. Αὐτὴ τὴν ἀντιδιαστολὴν δὲν τὴν ἔκανε ὁ Πικρὸς, κάτι ποὺ ἔδωσε ὅπλα στοὺς ἀντιπάλους του. Φυσικὰ ὁ Μακρυγιάννης καὶ οἱ ὅμοιοί του, ἔπρεπε τὸ γρηγορότερο ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ σῶμα, πάντοτε ἀποτελοῦν παθητικὸ τέτοιοι ἀξιωματοῦχοι. Οἱ συνεχιζόμενες διαμαρτυρίες καὶ παραστάσεις τῶν Ἑπειρωτῶν ἦταν δικαιολογημένες. Τελικὰ ὕστερα ἀπὸ πολύμηνες ἀνακρίσεις καὶ ἐνασχόληση τοῦ τύπου μὲ τοὺς «ἄθλους» του, ὁ ἀνθυπομοίραρχος Νέστωρ Μακρυγιάννης πέρασε ἀπὸ δίκη καὶ καταδικάστηκε ἀπὸ τὸ Πλημμελειοδικεῖο Ἰωαννίνων, τέλη Ὀκτωβρίου, ἐπὶ βιαιοπραγία κλπ. σὲ δέμηνη φυλάκιση καὶ 500 δρχ. χρηματικὴ ποινή. Ἡ καθημερινὴ εἰδησεογραφία περὶ Μακρυγιάννη καὶ ὁ σχολιασμός τῶν «κατορθωμάτων» του, ἀποδυνάμωσαν, χωρὶς πρόθεση φυσικὰ, κατὰ κάποιον τρόπο, τὴν προσπάθεια τοῦ τύπου γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῶν ἐνόχων τοῦ μεγάλου ἐγκλήματος. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ Μακρυγιάννης δὲν εἶχε μόνο ἐπικριτὲς, ἀλλὰ καὶ ὑποστηρικτὲς. Ἀνάμεσα στοὺς τελευταίους συγκαταλεγόταν κι ὁ δικηγόρος Γεωργ. Κωνσταντινίδης τὸν θεωροῦσε ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς ἱκανότερους ἀξιωματικούς τῆς Χωροφυλακῆς καὶ πρότυπον ἠθικῆς καὶ τιμιότητος. Γιὰ τὴν στάση του αὐτὴ ἦταν καὶ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Ζαγορισίων Ἰωαννίνων- ἐπικρίθηκε ἀπὸ τὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ (31-7-26).

Ἀπὸ τὶς 23 Ἰουλίου ἄρχισε ἡ δημοσίευση στὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ τριῶν τεκμηριωμένων ἄρθρων τοῦ πρώην ὑπουργοῦ Γεωργίας Ἀλ. Μυλωνᾶ μὲ τίτλο: *Ἡ φανερά καὶ ἀφανὴς φορολογία τῶν ἀγροτῶν*, ἡ ἄμεση, δηλαδή, καὶ ἔμμεση φορολογία τους. Ἡ Πολλὰ ἄρθρα δημοσιεύθηκαν στὶς ἐφημερίδες μὲ ἀποδέκτη τὸ νέο Γενικὸ δι-οικητὴ Ἑπείρου Γιαμαρέλλο, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὁ γιαννιώτικος τύπος ζητοῦσε τὴν ἐπί-λυση ὅλων τῶν Ἑπειρωτικῶν προβλημάτων, μεγάλων καὶ μικρῶν, προπαντὸς ὅμως τὴν καταβολὴ ὅλων τῶν προσπαθειῶν γιὰ τὴν ἐξάλειψη τῆς ληστείας. Ἐκλε-κτοὶ γάμοι: *Εὐχαρίστως ἀναγγέλλομεν τοὺς ἐν Ἀθήναις τελεσθέντας εὐτυχεῖς γά-μους τοῦ ἀρίστου νέου τῆς πόλεώς μας κ. Κων. Ι. Πισπυρῆ, υἱοῦ τοῦ πρώην βουλευτοῦ κ. Ἰω. Πισπυρῆ, ἱατροῦ, μετὰ τῆς λαμπρᾶς, ἐναρέτου καὶ καλλιμόρφου δίδος Λιλῆς Μήνου, θυγατρὸς τοῦ ἐκ Δολιανῶν ἀλγισμονήτου ἱατροῦ Μήνου (Ἐλευθερία, 9-8-26).* - Στὶς 7 Αὐγούστου χειροτονήθηκε στὸ Μητροπολιτικὸ ναὸ ἀπὸ τοὺς μητροπολίτες Ἰωαννίνων, Παραμυθιάς, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης ὁ ἐψηφισμένος ὡς χωρεπίσκοπος Δωδώνης πρώην ἀρχιμανδρίτης Δημήτριος Εὐθυμί-ου, διευθυντὴς τῆς Ἱερατικῆς σχολῆς Ἐλεούσης τῆς Νήσου, ἐκ τῶν ἐναρετωτέρων, ἱκανωτέρων καὶ μᾶλλον μεμορφωμένων Ἑπειρωτῶν κληρικῶν. - Ληξιαρχεῖο Ἰουλί-ου 1926: Γεννήσεις 53 (ὀρθόδοξοι 51, ἰσραηλίτες 2). Θάνατοι 39 (ὀρθόδοξοι 37, ἰσραηλίτες 2). Γεννήθηκαν ἀπὸ νόμιμο γάμο 49, ἀπὸ μὴ νόμιμο 2, ἔκθετα 2. Αἰτίες θανάτου: δυσεντερία 2, διάρροια καὶ ἐντερίτιδα 6, γρίπη 1, βρογχίτιδα 1, πνευμο-νία 3, φυματίωση 9, καρκίνος 2. Ἡ φυματίωση θέριζε...- Ὁ θίασος Ροζάν-Λοῦη, ποὺ ἔπαιζε στὸ θέατρο Παράδεισος ἀνέβασε καὶ πάλι, στὶς ἀρχὲς Αὐγούστου, τὸ γνωστὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Γ. Χατζῆ-Πελλερὲν «Λιάνα Ἀρσᾶ».

Τὴν Κυριακὴ 1η Αὐγούστου, ὕστερα ἀπὸ πρόσκληση τῆς Ἐνώσεως ἐφέ-δρων πολεμιστῶν, συγκεντρώθηκαν στὴ Ζωσιμαία σχολὴ τὰ προεδρεῖα 14

σωματείων καὶ ὁργανώσεων γιὰ ν' ἀποφασίσουν γιὰ τὴ σύγκληση Πανηπειρωτικοῦ Συνεδρίου. Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς συγκρότησης τοῦ συνεδρίου ὑποστηρίχθηκε ἀπὸ πολλοὺς ὁμιλητές, ὅλοι συμφώνησαν καὶ τὴν ὁργάνωσίν του ἀνέλαβε πολυμελὴς ἐπιτροπὴ, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Δήμαρχο Ἰωαννίνων, ἡ ὁποία ἐπιφορτίστηκε νὰ συντάξει καὶ τὸ σχετικὸ ψήφισμα καὶ νὰ ἐκλέξει ὀλιγομελὴ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ. Ἡ πολυμελὴς ἐπιτροπὴ, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τῆς γενικῆς συνέλευσης, διαμαρτυρήθηκε πρὸς κάθε κατεύθυνση γιὰ τὶς δυσχερεῖες ποὺ παρεμβάλλονταν πρὸς ἀποκάλυψη τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας καὶ ἐξέδωκε ψήφισμα μὲ τὸ ὅποιο: 1) Ἐκφραζόταν ἡ ἀγανάκτηση διὰ τὴν κατὰ πολὺ ἀνεξήγητον τρόπον δοθεῖσαν εἰς τὴν δημοσιότητα ἐμπιστευτικὴν ἔκθεσιν τοῦ διενεργοῦντος τὰς ἀνακρίσεις κ. Λεονταρίτου, ὑποβάλλοντος ἀντιλήψεις, σκέψεις καὶ συμπεράσματα τῆς ἐνεργούσης τὰς ἀνακρίσεις ἀρχῆς καὶ ἀξιούσε νὰ γνωστῇ ὁ δρόμος τῆς δημοσιεύσεως ταύτης, διότι ὑποπτεύεται ὅτι ἡ τοιαύτη δημοσίευσίς ἐγένετο ἐπὶ τῷ πονηρῷ σκοπῷ τοῦ τορπιλισμοῦ τῆς ὄντως ἀξιοθαυμάστου καὶ ἐπιμελοῦς προσπαθείας τοῦ κ. Λεονταρίτου καὶ τῆς παρεμβολῆς δυσχερειῶν εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην. 2) Διακηρυσσόταν ἡ ἀπέραντος ἐμπιστοσύνη τῆς πρὸς τὴν ἀνακριτικὴν προσπάθειαν τοῦ κ. Λεονταρίτου, τασσόταν στὸ πλευρὸν τοῦ πρὸς ἠθικὴν ἐνδυνάμωσιν τοῦ ἔργου του καὶ διατυπωνόταν τὸ αἶτημα νὰ ἀφεθῇ ἀπερίσπαστος στὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του. Πᾶσαν οἰανδῆποτε μεσολάβησιν ἢ παρεμβολὴν οἰουδῆποτε εἰς τὸ ἔργον τοῦτου θὰ τὴν ἐθεώρει ἡ Ἡπειρωτικὴ Συνείδησις ὡς τάσιν συσκοτισμοῦ τῆς ἀληθείας καὶ θὰ ἐξηγείρετο, δεδομένου ὅτι ὁ Ἡπειρωτικὸς λαὸς εἰς οὐδεμίαν δύναμιν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ συγκαλύψῃ τὸ ἐγκλημα τοῦτο καὶ τοὺς δράστας του. 3) Ἀξίωνε ὅπως, ἐκτὸς τῆς ἀμειλίκτου τιμωρίας τῶν ἐνόχων καὶ συνεργῶν, ἀπομακρυνθῶσιν ἐξ Ἡπείρου πάντες οἱ ὅπουδῆποτε ὑψηλὰ ἢ χαμηλὰ εὐρισκόμενοι καὶ ὅπωςδῆποτε μετὰ τῶν ληστῶν καὶ κακοποιῶν συνεργασθέντες, ἔστω καὶ εἰς τὸ παρελθόν. 4) Ἀξίωνε ὅπως, ἐκτὸς ὅλων τῶν ἀμνηστευθέντων κακοποιῶν, οἵτινες πρέπει νὰ ἐκτοπισθοῦν ἐκ τῆς Ἡπείρου μεθ' ὅλου τοῦ ἐπιτελείου των, συνεργῶν καὶ ὑποθαλπτῶν των ἐν Ἰωαννίνοις καὶ τοῖς χωρίοις, ἀπομακρυνθοῦν καὶ οἱ ὅπωςδῆποτε ἐκ τῶν κρατικῶν ὁργάνων, ἐξ ἀμελείας, ἀνικανότητος ἢ ἀδρανείας ἢ καὶ δόλου συνεργήσαντες πρὸς δημιουργίαν τῆς ἀθλίας καταστάσεως ἐν Ἡπείρῳ ἀπὸ ἀπόψεως δημοσίας ἀσφαλείας. 5) Ἀξίωνε νὰ διευκρινισθῇ καὶ ἀποδειχθῇ ποῖος ἢ ποῖοι ὑπῆρξαν οἱ αἵτιοι τῆς φυγαδεύσεως τῶν κυρίων αὐτουργῶν καὶ συνεργῶν τοῦ ἐγκλήματος, ἵνα καὶ οὗτοι λογοδοτήσουν ἐνώπιον τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Κοινῆς Ἡπειρωτικῆς Γνώμης. 6) Ἀξίωνε τέλος ἡ συνέλευσις τὴν ἀπομάκρυνσιν καὶ ἀντικατάστασιν τῶν ὁργάνων τῆς Χωροφυλακῆς, ἀποστελλομένων ἄλλων ἱκανῶν καὶ ἀξίων πρὸς περιφρούρησιν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν. 7) Ἐκφράζει δὲ συγχρόνως ἀπεριόριστον τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πρὸς τὸν ἐγκώριον καὶ

τὸν ἀθηναϊκὸν τύπον, διὰ τὴν ὑπέροχον συμβολήν, τὴν ὁποίαν παρέσχε πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν ἐνόχων καὶ δραστῶν τοῦ ἐγκλήματος, συμβολὴν ἐξι-
χθεῖσαν καὶ μέχρις αὐτοθυσίας, καὶ παρακαλεῖ ὅπως μετ' τὸ ἴδιον σθένος
ἐξακολουθήσῃ ἐνισχύων καὶ συμβάλλων εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην.
Ὑπέγραψαν τὸ ψήφισμα: Ὁ δήμαρχος Ἰωαννιτῶν Β. Πυρσινέλλας καὶ οἱ
πρόεδροι ἢ ἐκπρόσωποι τῶν συλλόγων: Δικηγορικοῦ Γ. Τζαβέλλας, Ἰατρι-
κοῦ, Δημ. Βλαχλείδης, Φαρμακευτικοῦ, Σπ. Τσάντης, Ἐμπορικοῦ, Ἐπ.
Βέλλης, Ὀμοσπονδίας ἐπαγγελματιῶν Γ. Τζαβάρας, Ἰσραηλιτικῆς κοινό-
τητος Μ. Κοφίνας, Ζαγορισίων, Γ. Κωνσταντινίδης, Κατσανοχωριτῶν, Γ.
Νιαβῆς, Γραμμενοχωριῶν, Σπ. Μέρτζος, Μετσοβιτῶν, Δ. Γκαρζαλάνης,
Ἐξαγορᾶς μουσουλμανικῶν κτημάτων, Α. Μπαμπασίκας, Πέντε Πηγα-
δίων, Βασ. Γιαννάκος, Σουλιωτῶν, Ἀθαν. Βακαλόπουλος, Κονίτσης, Ἰω.
Τσίπας, Πωγωνίου, Βασ. Παπαδόπουλος, Ἀμαξαγωγέων καὶ αὐτοκινητι-
στῶν, Γ. Ρίκκης, Γεωργικοῦ προμηθευτικοῦ συνεταιρισμοῦ, Δ. Μαμούρης,
Ἀναπήρων ἀξιωματικῶν, Κ. Βενέτης, Ἐφέδρων πολεμιστῶν, Εὐθ. Τζάλ-
λας, Ἀναπήρων πολέμου, Γ. Κοντουρατζῆς, Ἐφέδρων ἀξιωματικῶν, Γ.
Βάντζος. Γιὰ τὶς ἐφημερίδες: Ἐλευθερία, Χρ. Χρηστοβασίλης, Ἑπειρωτικὴ
ἡχώ, Ἀθ. Τσιμογιάννης, Ἑπειρος Γ. Χατζῆς, Κῆρυξ Δ. Πανίδης.

Τὴν ἀνάγκη συγκρότησης τῆς συνέλευσης καὶ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ ψηφί-
σματος ἀποκλειστικὰ στὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας καὶ τὶς διεξαγόμενες
ἀνακρίσεις προκάλεσε ἡ ἔκθεσις τοῦ ἀνακριτῆ Λεονταρίτη πρὸς τὸ
ὑπουργεῖο Ἑσωτερικῶν, ἡ ὁποία διέρρευσε στὶς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας
στὶς 28 Ἰουλίου καὶ δημιουργήσε σάλο, τόσο ἀνάμεσα στὸν Ἑπειρωτικὸ
κόσμο, ὅσο καὶ στὸ Στράτο, τῇ Χωροφυλακῇ καὶ τὴν πολιτικὴν ἡγεσίᾳ. Τὴν
ἔκθεσις εἶχε μεταφέρει στὴν Ἀθήνα ὁ ἀρχηγὸς τῆς Χωροφυλακῆς Κοκ-
καλᾶς. Πρὶν τὴν διαδρομὴν τοῦ περιεχομένου της στὸν τύπο, εἶχαν προηγηθεῖ
σημαντικὰ γεγονότα, ὅλα συνδεόμενα μετ' τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας.

Ἡ Καθημερινή, στὸ φύλλο τῆς 15-7-26, δημοσίευσε ἀνταπόκριση ἀπὸ
τὰ Γιάννινα τοῦ ἀπεσταλμένου της Χ. Παπανικολάου, σύμφωνα μετ' τὴν
ὁποία στὴ ληστεία τῆς Πέτρας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀνθυπολοχαγὸ Περιστέρη,
ἐνέχονταν καὶ δύο ἀξιωματικοί, πού ὑπηρετοῦσαν σὲ ἐμπιστευτικὰς θέσεις.
Οἱ ἀξιωματικοὶ διαμαρτυρήθηκαν, ὁ ἓνας ὑπέβαλε ἀπόρρητη ἀναφορὰ στὸ
στρατηγὸν Διαλέτη, ἀναιρῶντας τὶς ἐναντίον του κατηγορίες, καὶ ὁ ἄλλος
ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀθήνα, μετ' ἀναφορὰ πρὸς τὴν κυβέρνησις, στὴν ὁποία ὑπο-
στηριζόταν ὅτι ἡ ἀνάκρισις ἔπρεπε ν' ἀνατεθεῖ σὲ ἄλλο πρόσωπο, γιατί ὁ
Λεονταρίτης δὲν ἐνέπνεε ἐμπιστοσύνη. Κατὰ τὴν Ἑπειρωτικὴν ἡχώ (21-7-
26) τὸ δημοσίευμα ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς φρουρᾶς Ἰωαννίνων καθ'
ὅσον ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς ἐν λόγω ἐφημερίδος, ὅπως ἐλαφρῶς καὶ ἐπιπο-
λαίως καὶ μόνον πρὸς βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν ἐκτοξεύει ἐντεῦθεν
εἰδήσεις, αἵτινες θίγουσιν ὄχι μόνον πρόσωπα εὐυπόληπτα ἐν τῇ κοινωνίᾳ

μας, αλλά και ολόκληρον τάξιν, ὅπως τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς πόλεώς μας. Κατὰ τὶς πληροφορίες τῆς ἐφημερίδας, ὁμάδα ἀξιωματικῶν θὰ ὑπέβαλε μήνυση ἐναντίον τῆς *Καθημερινῆς* γιὰ συκοφαντία ολόκληρης τῆς φρουρᾶς καὶ θ' ἀπαιτοῦσε ἀπὸ τὸν ἀνταποκριτὴ ν' ἀποκαλύψει τὰ ὀνόματα τῶν ἀξιωματικῶν ποὺ ἀναφέρονταν στὸ δημοσίευσμά του. Ἄλλες πληροφορίες ἔλεγαν ὅτι τὸ περιεχόμενο τοῦ δημοσιεύματος τὸ γνώριζε ἡ VIII μεραρχία πρὶν ἀπὸ μέρες καὶ ἀναμενόταν ἀντίδρασή της. Πρόσθεταν ἀκόμα ὅτι καὶ τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο εἶχε κάνει αὐστηρὴ παρατήρηση στὴν *Καθημερινή*, ἀπὸ τὴν ὁποία ζήτησε τὰ ὀνόματα τῶν δυὸ κατηγορούμενων ἀξιωματικῶν, ἀλλὰ ἡ ἐφημερίδα ἀπάντησε ὅτι δὲν τὰ γνώριζε. Τὸ δημοσίευμα τῆς *Καθημερινῆς* διέψευσε ἐπίσημα ὁ ἀνακριτὴς Λεονταρίτης, τονίζοντας ὅτι ἐκ τῆς ἀνακρίσεως οὐδὲν μέχρι σήμερον προέκυψε ἐνοχοποιητικὸν στοιχεῖον κατ' ἀξιωματικοῦ κατέχοντος ἐμπιστευτικὴν στρατιωτικὴν ἢ κρατικὴν ὑπηρεσίαν. Παρακαλοῦσε καὶ πάλι τοὺς δημοσιογράφους νὰ μὴν ἐμποδίζουν τὸ ἔργο τῆς ἀνάκρισης μετὰ τὴν δημοσίευσιν ἀναληθῶν εἰδήσεων ὑποβαλλομένων ἐντέχνως ὑπὸ διαφόρων ἐνδιαφερομένων προσπαθούτων εἴτε νὰ θίξωσιν ἄτομα ξένα τελείως πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, εἴτε νὰ συσκοτίσωσιν ἢ παρακωλύσωσι τὸ ἔργον τῆς ἀνακρίσεως.

Τὸ θέμα, ὅμως, εἶχε καὶ ἄλλες προεκτάσεις, στὴν Ἀθήνα αὐτὴ τὴ φορὰ. Ὁ στρατηγὸς Μάρκου, ἄλλοτε διοικητὴς τῆς VIII μεραρχίας καὶ τώρα τοῦ Α' .Σ. Στρατοῦ, σὲ ἐπιτροπὴ Ἑπειρωτῶν ποὺ τὸν ἐπισκέφτηκε γιὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπέμβασή του, ἐπειδὴ κάποιοι ἀθηναῖοι δημοσιογράφοι, κυρίως τῆς *Ἑλληνικῆς* καὶ τῆς *Πολιτείας* ἔγραφαν ὅτι στὴν καταστολὴ τοῦ κινήματος Λεοναρδοπούλου-Γαργαλίδη, τὸ 1923, εἶχαν πάρει μέρος καὶ οἱ ληστές Ρετζαῖοι, Τσίλη Μάστορας, Μέμος κ.ἄ., ἀπάντησε διαψεύδοντας κατηγορηματικὰ τὰ δημοσιεύματα καὶ τονίζοντας ὅτι τὸ κίνημα εἶχε καταστείλει ὁ στρατὸς μετὰ τὴ βοήθεια καὶ τῶν ἐφένδρων ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἡπείρου. Διέψευσε ἐπίσης τὰ λεχθέντα στὴ δίκη τῶν στασιαστῶν ἀπὸ τὸν ταγματάρχην Κωστάκο: Δὲν λυποῦμαι -εἶπε- διὰ τὴν ποινὴν διότι ἔπραξα τὸ καθήκον μου, ἀλλὰ λυποῦμαι διότι διὰ τὴν καταστολὴν τοῦ κινήματος ἐχρησιμοποιήθησαν λησταί. Διέψευσε, τέλος καὶ τὰ γραφέντα ὅτι στὸ γραφεῖο του ὁ ταγματάρχης Λουτσάρης, ὅπου παρευρισκόταν καὶ ὁ δικηγόρος Γ. Καγιᾶς, ὁ πρῶτος ἔδειξε στὸ δεύτερο ἐπιστολὴ, τὴν ὁποία ὁ Καγιᾶς εἶχε στείλει στοὺς Ρετζαῖους. Παρὰ τὶς διαψεύσεις ὅλα αὐτὰ τὰ ὀνόματα ἦρθαν, σὲ λίγες μέρες στὴν ἐπικαιρότητα. Καπνὸς χωρὶς φωτιά, δὲ βγαίνει...

Ἐναντίον τοῦ δημοσιογράφου Παπανικολάου καὶ τῆς *Καθημερινῆς* ὑποβλήθηκε μήνυση ἀπὸ ἀξιωματικούς. Ὡστόσο ὁ ἀπεσταλμένος τῆς ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδας, βρίσκοντας φιλόξενες στῆλες στὸν *Κήρυκα*, καὶ ἔχοντας τὴ συμπάθεια ὅλων τῶν γιαννιώτικων ἐφημερίδων, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν *Ἑπειρωτικὴ Ἠχώ*, δημοσίευσε ἐπιστολὴ, στὴν ὁποία δὲν παρουσίασε θάρο-

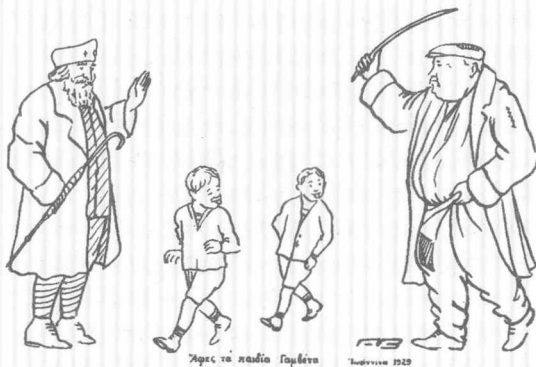
ρος γνώμης, ἀλλὰ μετὰ θρασύτητος ἐπανάληψιν τῶν ὕβρεων καὶ πρόκλη-
σιν ὅλων τῶν ἀρχῶν, αἵτινες κατέχουσιν εἰς χεῖρας των τὴν ὑπόθεσιν καὶ
εἶναι αἱ μόναι ἀρμόδιαι νὰ ὁμιλήσωσι περὶ ἐνόχων καὶ νὰ διαφωτίσωσιν
τὴν ἀγωνιῶσαν Κοινὴν Γνώμην (*Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, 23-7-26). Μὲ τὰ δημο-
σιεύματα ὁμῶς τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων δημιουργόταν ἀτμόσφαιρα κα-
τάλληλη γιὰ τὴν κυκλοφορία κάθε εἵδους φημῶν. Μιὰ ἔλεγε ὅτι ὁ συνταγ-
ματάρχης Γκισερλῆς, Α.Δ.Χ. Ἡπείρου, προφυλακίστηκε, ἡ φήμη διαψεύ-
στηκε ἀμέσως ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ Χωροφυλακῆς Κοκκαλᾶ, ποὺ πρόσθεσε ὅτι
ὁ Γκισερλῆς εἶναι ὁ μοχλὸς πάσης κινήσεως τοῦ εἰδικοῦ ἀνακριτοῦ Λεο-
νταρίτη, μετὰ τοῦ ὁποῖου συνεργάζεται στενῶτα. Στὸ μεταξὺ διαλύθηκε
τὸ τμήμα τῆς συμμορίας Τσόγκου, τὸ ἀποτελούμενο ἀπὸ τοὺς Καραμπά-
τση (ἀπὸ τὸ Ἀνώγι) καὶ Κογκολή (ἀπὸ τὸ Τσαγκαρόπουλο), εἶχαν δια-
φωνήσει μὲ τὸν Τσόγκο καὶ κρύβονταν στὸ Ἀνώγι. Ὁ Καραμπάτσης, γιὰ
νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀμνηστία, σκότωσε τὸν Κογκολή, τὸ κεφάλι τοῦ ὁποῖου
μεταφέρθηκε στὶς 25 Ἰουλίου στὰ Γιάννινα, γιὰ νὰ ἐκτεθεῖ, ὅπως συνηθι-
ζόταν, σὲ κοινὴ θέα.

Στὶς 26 Ἰουλίου ὁ εἰδικὸς εἰσηγητὴς τοῦ Στρατοδικείου καὶ ἀνακριτῆς
Λεονταρίτης ἔδινε γιὰ δημοσίευση στὶς ἐφημερίδες τὴν παρακάτω ἀνακοί-
νωση, ἐπιβεβαιωτικὴ ἔμμεσα τῶν καταγγελιῶν τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων
γιὰ ἐνοχὴ ἀξιωματικῶν: *Ἡ ἀνάκρισις ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς ληστείας τῆς*
Πέτρας συνεχίζεται ἀπροσκόπτως. Ἐλπίζεται ἡ ἐντὸς τοῦ μηνὸς Αὐγού-
στου περάτωσις τῆς ἀνακρίσεως καὶ ὑποβολὴ τῆς σχηματισθείσης δικογρα-
φίας. Προκυνψάντων ἐκ τῆς ἀνακρίσεως στοιχείων ἐνοχῆς κατὰ τοῦ ὑπο-
μοιράρχου Γεωργ. Τριανταφύλλου ἐπὶ συνεργείᾳ εἰς τὴν ἐν λόγῳ ληστείαν,
γενομένην ἐν Ἰωαννίνοις μετὰ τὴν διάπραξιν τοῦ ἀδικήματος, προφυλακί-
σθη οὗτος κοινῇ συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ κ. ἐπιτρόπου. Διαψεύδονταν ἀκόμα
οἱ πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ κρατούμενου στὶς φυλακὰς σὲ ἀπομόνωση
ἡγούμενου Παπαγιάννη. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ὁ δικηγόρος καὶ πολιτευτῆς
Γ. Καγιᾶς μὲ ἐπιστολὴ του στὴν Ἡπειρωτικὴ ἡχώ (28-7-26) διέψευδε τὰ δη-
μοσιεύματα τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων τῶν Ἀθηνῶν ποὺ τὸν κατη-
γοροῦσαν γιὰ φιλικὰς σχέσεις καὶ ἐκλογικὴ σύμπραξιν μὲ τοὺς Ρετζαίους.
Ἀνάλογες διαψεύσεις ἔκανε καὶ τὸ βενιζελικὸ Ἔθνος τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ
Χρηστοβασίλης ἀφορμὴ ζητοῦσε γιὰ νὰ τὰ ψάλλῃ στὸν πολιτικὸ του ἀντί-
παλο. Ἐγραφε τὴν ἄλλη μέρα (29-7-26): Ὅλοι οἱ τέως φίλοι, συνεργάται
καὶ θαυμασταὶ τῶν Ρετζαίων, ἀφότου οὗτοι ἐδραπέτευσαν, ἀρχίζουν νὰ
κηρύσσωνται ἐναντίον αὐτῶν. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς καὶ ὁ Γ. Καγιᾶς!-Εἶναι
(λέγει) συκοφαντίες τῶν ἀντιβενιζελικῶν!-Τὸν συκοφαντοῦν τὸν καὶ μένον
οἱ ἀντιβενιζελικοί! Κρῖμα τὸν κακομοῖρην! Αὐτός... οὐκ οἶδε τοὺς ἀνθρώ-
πους! Οὔτε καὶ τὰ λύτρα τοῦ Παπαγιαννοπούλου τὰ εἶχε ὑπάγει αὐτὸς σ'
αὐτοὺς! Τότε πόθεν πηγάζει τὸν πρὸς αὐτὸν ἐξ ἑκατὸν χιλιάδων χρέος τοῦ
Παπαγιαννοπούλου; Λέγει καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη πολὺ συγκινητικόν: ὅτι

τάχα δὲν μπόρεσε νὰ κάμῃ ἐκλογικὴν περιοδείαν κατὰ τὰς Πλαστηρικὰς ἐκλογὰς τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1923, φοβούμενος μὴ τὸν σκοτώσουν οἱ Ρετζαῖοι! Θοῦ Κύριε φυλακὴν τῷ στόματί μου! Καὶ ἓνα ἄλλο ἀκόμη συγκινητικώτερον· ὅτι τάχα ὅταν ἐπέτυχε καὶ ξεκίνησε νὰ πάῃ στὴν Ἀθήνα, ἦταν τόσοσ μεγάλος ὁ κίνδυνος τῆς ζωῆς του ἀπὸ τοὺς Ρετζαῖους, ὥστε ἐδέησε νὰ τοὺς δώσῃ ὁ στρατηγὸς Μάρκου φρουρὰν ἐκ 14 ἀνδρῶν διὰ νὰ τον συνοδεύσουν ὡς τὴν Πρέβεζαν!.. Καὶ τώρα ὁποῖος Ἡπειρώτης δὲν ἔφαγε τὸ κουτόχορτον, ἂς πιστέψῃ τίς περικεφαλαιοφόρες ψευτιές τοῦ κ. Γ. Καγιᾶ! Σὲ λίγες μέρες ὁ Χρηστοβασίλης ἐπιτέθηκε ἐντονότερα στό, συνεχῶς διαμαρτυρόμενο μὲ δημοσιεύματά του στὸν Κήρυκα, Γ. Καγιᾶ: —Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἀληθές -τὸν ρωτοῦσε- ὅτι κατοικοῦσες καὶ κατοικεῖς ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ρετζαίων εἰς τὸ ἐνοικιασμένον μέγαρον (βρισκόταν ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σημερινὸ ξενοδοχεῖο Ἀλέξιος) ὑπὸ τοῦ Βασ. Κολοβοῦ, ληστοτροφῶν τῶν Ρετζαίων καὶ πενθεροῦ τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν (τοῦ Γιάννη), εἰς τὸ ὅποιον μέγαρον διήρχοντο οἱ Ρετζαῖοι ὁλοκλήρους χειμερινὰς ἐβδομάδας, ὅτε τ' ἀποσπάσματα τοὺς κυνηγοῦσαν εἰς τὴν ὑπαιθρον; Καὶ εἰς τὸ ὅποιον μέγαρον μονίμως κατοικοῦσε ἡ ὑπὸ τῆς Ἀρχῆς διωκομένη μητέρα των;—Εἶναι ἢ δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Γιάννη Ρέτζου εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συνεδριάζοντος κοινοτικοῦ συμβουλίου Καλεντζίου, ὅστις ἠπειλήσεν αὐτὸ ὅτι θὰ τιμωρήσῃ αὐστηρῶς πάντα, ὅστις δὲν ψηφίσῃ τὸν συνδυασμὸν τῶν Δημοκρατικῶν Παπαναστασιακῶν, μεταστὰς δὲ ἐσὺ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου εἰς τὸν βενιζελικὸν τοῦ Δαγκλῆ τοῦ ἔγραψες τοῦ Γιάννη Ρέτζου νὰ σὲ προστατεύσῃ ἐκλογικῶς, συγχωρῶν σε διὰ τὴν μετὰστασίν σου εἰς τὸν συνδυασμὸν ἐκεῖνον, ἡ ὁποία ἐπιστολὴ περιπεσοῦσα εἰς χεῖρας τοῦ ταγματάρχου κ. Λουτσάρη, εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς VIII μεραρχίας Ἡπείρου; (Πρέπει νὰ τὸ γνῶριζε αὐτὸ ὁ Χρηστοβασίλης ἀπὸ τὸ διοικητὴ τῆς VIII μεραρχίας στρατηγὸ Διαλέτη, μὲ τὸν ὁποῖο συνδεόταν φιλικά). Πάντως τὰ δημοσιεύματα αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμα φανερώνουν πὼς ἡ ληστεία καὶ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας εἶχαν μπεῖ στὴ διαδικασίᾳ τῆς ἐκλογικῆς διαμάχης τῶν κομμάτων καὶ δημιουργοῦσαν ἐντονες ἀντιπαράθεσις, οἱ ὁποῖες ἀποκαλύπτουν πολλὰ στοιχεῖα τοῦ παρασκηνίου, ἀλλὰ καὶ τοῦ καταντήματος τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς πόλεως τὴν ἐποχὴ ἐκείνη.

Τὸ μεγαλύτερο σάλο ἀπὸ τίς καθημερινὰ δημοσιευόμενες εἰδήσεις, φανταστικὲς ἢ μὲ στοιχεῖα ἀλήθειας, προκάλεσε ἡ δημοσιοποίησις τῆς ἀπόρρητης ἐκθεσῆς τοῦ ἀνακριτῆ Λεονταρίτη στὶς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Πῶς διέτρεψε στὸν τύπο ἡ ἐκθεσις; Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ διατρέουν καὶ δημοσιεύονται στὶς ἐφημερίδας τοῦ καιροῦ μας ἀπόρρητα ἔγγραφα τῶν ὑπουργείων. Τὰ κύρια στοιχεῖα τῆς ἐκθεσῆς ἦταν τὰ ἑξῆς: α) Εἶχαν συλληφθεῖ ὡς ἐνεχόμενοι στὴ ληστεία τῆς Πέτρας, ἀναφερόμενοι σὲ προηγούμε-

νη ανακοίνωση της ανακριτικής αρχής και προφυλακίστηκαν ως συνεργοί οί: 1) Παπαγιάννης, ηγούμενος της μονής προφήτου Ἡλίου, καὶ 2) ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς Π. Περιστέρης. Εἶχαν ἐκδοθεῖ ἐντάλματα σύλληψης ὡς αὐτουργῶν τῶν: 1) Νάσου Χρ. Ρέτζου, 2) Ἰω. Εὐθ. Ρέτζου, καὶ 3) Λάμπρου Στάθη. Θὰ ἐκδίδονταν ἐντάλματα γιὰ τὴ σύλληψη τῶν Περικλῆ Μ. Μάστορα, σκηνίτη, Γ. Τριανταφύλλου, ὑπομοιράρχου καὶ Μπαῖράμη, ἀνθυπασπιστῇ

Οἱ γνωστοὶ τύποι τῶν Γιαννίνων Ρετσινόλαδος (ἀριστερά) καὶ Γαμβέτας. Ὁ πρῶτος κάνει συστάσεις στὸ δεύτερο νὰ μὴν ἀπειλεῖ τὰ μικρὰ παιδιὰ ποὺ τὸν ἐνοχλοῦσαν.

(Σκίτσο Ἀπ. Βερτοδούλου)

τῆς χωροφυλακῆς. Ἐνδείξεις ἐνοχῆς ἐπισημάνθηκαν καὶ κατὰ τῶν ἀνθυπομοιράρχου Σταυρακάκη καὶ τοῦ λοχαγοῦ τῆς στρατολογίας Ἀναγνώστου. β) Ἐνδείξεις ἠθικῆς αὐτουργίας προέκυψαν ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν Ρέτζου καὶ κατὰ τῶν ἀδελφῶν Μητροκόστα (ἡ ὑποτιθέμενη ἀνάμιξη τῶν τελευταίων προκάλεσε ἐντονους διαξίφισμους μεταξὺ ἀθηναϊκῶν καὶ γιαννιώτικων ἐφημερίδων). γ) Ὁ ἀνακριτὴς πρότεινε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν Ἡπειρο

οί: μοίραρχος Μαρκοδημητράκης, ὑπομοίραρχος Πετρουλάκης, ἀνθυπομοίραρχος Χαρμάνης, ἀνθυπασπιστὴς Ἀθαν. Κώστας ἀπὸ τὴν Πρέβεζα, οἱ ἐνωμοτάρχες Ἀποστολίδης, Ἀγγελάκης καὶ Βάχλας, ὁ ἀνθυπομοίραρχος Κορωνάιος, ὁ ἀστυνόμος Φιλιππιάδας ἀνθυπομοίραρχος Μινιουδάκης καὶ ὁ ἀνθυπασπιστὴς Σιαπέρης ἢ Χελώνης. δ) Ἡ ἀνάκριση συνιστοῦσε ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν Ἡπειρο καὶ δυὸ ταγματάρχες: ὁ Ἡλίας Λουτσάρης τοῦ πεζικοῦ καὶ ὁ Ἀθαν. Παπαθανασίου τοῦ πυροβολικοῦ.

Τὴν εἶδηση τῆς ἀπομάκρυνσης τῶν δυὸ ἀξιωματικῶν εἶχε προαναγγείλει, πρὶν ἀπὸ τίς ἄλλες ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων, ὁ *Κῆρυξ*, ταυτόχρονα μὲ τίς ἀθηναϊκὲς (εἶχε, ὅπως σημειώθηκε, σχέσεις μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων καὶ ἔπαιρνε εἰδήσεις ἀπ' αὐτοὺς). Στὸν *Κῆρυκα* ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ ὁ ταγματάρχης Ἀθ. Παπαθανασίου ἀπὸ τὸ Πάπιγκο, διευθυντὴς τοῦ *Κέντρου Ἀσφαλείας* τῆς VIII μεραρχίας (ἡ ἐπιστολὴ του δημοσιεύτηκε στὴν *Ἡπειρωτικὴ ἠχώ*, τῆς 30-7-26, κάτω ἀπὸ τὸν ἐπίτιτλο: *ξέναι δημοσιεύσεις*). Στὴν ἐπιστολὴ του ὑποστήριζε: α) Ἦταν τιμητικὲς γιαντινὲς οἱ προσπάθειες ποὺ κατέβαλαν γνωστὰ πρόσωπα νὰ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ἐπειδὴ ματαίωσε τὰ σχέδιά τους, μὲ τὴ μετάβασί του στὴν Ἀθήνα, ὅπου δὲ δίστασε ν' ἀποκαλύψει στοὺς προϋ-

σταμένους του τὴν *ὠμὴν ἀλήθειαν*. β) Ἦταν τιμητικὸ γιαντόν, τὸ ὅτι ἦταν ὁ πρῶτος ποὺ πρὶν ἀπὸ πέντε μῆνες, ἐπειδὴ γινώριζε καλὰ τὴν κατάσταση στὴν ὁποία βρισκόταν ἡ δημόσια ἀσφάλεια, ἐκπύνησε ἰδιαίτερο σύστημα ἀσφάλειας, καὶ τὸ ὑπέβαλε στὰ ὑπουργεῖα καὶ τὶς τοπικὲς ἀρχὲς καὶ σὲ πολλὰ ἐπίλεκτα μέλη τῆς κοινωνίας τῶν Γιαννίνων. Τὸ σχέδιο καταπολεμήθηκε δι' *εὐνοήτους λόγους*. γ) Ἦταν τιμητικὸ γιαντόν, γιατί ματαίωσε τὶς ἐνέργειες ν' ἀφαιρεθεῖ ἡ ἀνάκριση ἀπὸ τὸν Λεονταρίτη καὶ ν' ἀνατεθεῖ σ' ἄλλον. δ) Δὲ φοβόταν τὶς κακοήθειες καὶ πλάγιες ἐνέργειες, τὶς διαδόσεις καὶ τὶς φήμες, οὔτε τὶς ὑπόνοιες. Δὲ φοβόταν τὰ λόγια, ἀλλὰ τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἔκαναν ὅσοι βρισκόνταν στὴν ἀντίθετη πλευρά. ε) Δὲ φοβόταν οὔτε τὴ μετὰθεση ποὺ πιθανὸν νὰ πετύχαιναν οἱ ἀντίπαλοί του. *Θὰ ἐξακολουθῶμεν νὰ φωνάζωμεν καὶ νὰ βροντοφωνῶμεν τὴν ἀλήθειαν, ὅπουδήποτε καὶ ἂν εὐρισκώμεθα*, κατέληγε.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Παπαθανασίου σήκωσε θύελλα ἀντιδράσεων καὶ στὴν Ἀθήνα καὶ στὰ Γιάννινα. Μιλοῦσε γιὰ σχέδια ἀσφαλείας, γιὰ ἀλήθειες ποὺ γινώριζε καὶ θ' ἀποκάλυπτε, κι ἄφηνε πολλοὺς ὑπαινιγμούς. Ποιὰ ἦταν τὰ σχέδια, ποιὲς οἱ ἀλήθειες καὶ ποιοὶ οἱ ἀντίπαλοι; Καὶ πρὶν καλὰ καλὰ γίνεи κατανοητὸ τί μὲ τὴν πρώτη ἐπιστολὴ του ἐπιδίωκε ὁ ταγματάρχης Α. Παπαθανασίου, σὲ δυὸ μέρες δημοσίευσε καὶ δεύτερη ἐπιστολὴ (*Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, 1-8-26, πάλι κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο *ξέναι δημοσιεύσεις*), ἡ ὁποία ἐπέτεινε τὴ σύγχυση. Ἰσχυριζόταν ὅτι ἡ ἀνακριτικὴ ἀρχὴ γινώριζε καὶ τὰ σχέδιά του γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς περιοχῆς καὶ τὶς προθέσεις του. Στὴ δεύτερη ἐπιστολὴ ἀπαντοῦσε ἔμμεσα καὶ στὴ σύσταση τῆς ἀνακριτικῆς ἀρχῆς γιὰ ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, μὲ τὴν ἐπίκριση ὅτι δὲν ἀναφέρονταν οἱ λόγοι τῆς σύστασης αὐτῆς. (Στὴν ἐκθεση Λεονταρίτη ποὺ διέρρηξε στὶς ἐφημερίδες ἀναφέρονταν οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀνάκριση ζητοῦσε τὴν ἀπομάκρυνση τῶν ἀξιωματικῶν Λουτσάρη καὶ Παπαθανασίου ἀπὸ τὴν Ἡπειρο. Σημειωνόταν σχετικὰ: *Δέον ν' ἀπομακρυνθῶσιν καὶ οἱ ταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ κ. Ἡλίας Λουτσάρης, ὡς στενῶς συνδεόμενος μετὰ τῶν κακοποιῶν στοιχείων καὶ ταγματάρχης τοῦ πυροβολικοῦ Α. Παπαθανασίου, διοικητῆς «Κέντρου Γενικῆς Ἀσφαλείας Ἡπείρου»*, διότι περὶ τούτου ὑπάρχει ἡ ἰδέα παρὰ τῷ κοινῷ, ἀνεξακρίβωτος ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι συνειργάσθη ἄλλοτε μετὰ τῶν Ρετζαίων, λαβὼν ὑπὸ τούτων φιλοδώρημα ἐκ τῶν λύτρων τοῦ συγγενοῦς του Παπαγιαννοπούλου. Τοῦτο διαδίδεται εὐρέως, δὲν ἐγγνῶμαι ὅμως τὴν ἀλήθειαν τούτου). Ἐπιστολὴ, στὴν ἴδια ἐφημερίδα (31-7-26) δημοσίευσε καὶ ὁ ταγματάρχης Ἡλ. Λουτσάρης, στὴν ὁποία ἀμφισβητοῦσε τὶς ἀπόψεις τῆς ἀνάκρισης γιὰ σχέσεις του μὲ τοὺς κακοποιοὺς κι ἀνέφερε ἀριθμὸ περιστατικῶν καταδίωξης καὶ σύλληψης ληστῶν, σὲ συνεργασία μὲ τὶς ἀρχὲς τῆς δημόσιας ἀσφάλειας Ἡπείρου. Κατέληγε πὼς ἡ σύλληψη τοῦ ἡγούμενου Παπαγιάννη, ποὺ γινώριζε πολλὰ γιὰ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας, ἔγινε ὕστερα ἀπὸ δική του ἐπιμονή.

Μακροσκελέστατη ἐπιστολή δημοσίευσε (*Ἡπειρωτική ἡχώ*, 1-8-26) κι ὁ ἀναφερόμενος στήν ἔκθεση Λεονταρίτη, ὡς ἐνεχόμενος, λοχαγὸς Ἀναγνώστου. Ἐξέθετε μὲ λεπτομέρειες ὅλες του τίς δραστηριότητες ποὺ κατέτειναν στὴ σύλληψη τῶν ἐνόχων τῆς ληστείας τῆς Πέτρας. Ὁ λοχαγὸς ἰσχυρίζοταν ὅτι αὐτὸς ἦταν ποὺ πληροφόρησε τὸ στρατηγὸ Διαλέτη, ὅταν τίς πρῶτες μέρες, μετὰ τὴ ληστεία, τὸν κάλεσε γιὰ νὰ δώσει στὴ μεραρχία πληροφορίες ὡς Ἡπειρώτης ὅτι: α) *Τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας συνελήφθη καὶ ἐσχεδιάσθη ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ρετζαίων.* 2) *Κέντρον συνεννοήσεως καὶ ἐξορμήσεως τῶν δολοφόνων (ἦταν) τὸ μοναστήρι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ* 3) *Σύνδεσμος ἀπὸ Ἰωάννινα εἰς Προφήτην Ἡλίαν (ἦταν) ὁ βλαχοποιμὴν Καψάλης* 4) *Σύνδεσμος ἕτερος ἀπὸ Πρέβεζαν εἰς Προφήτην Ἡλίαν ὁ...*, τὸν ὁποῖον μὴ συλληφθέντα εἰσέτι ἀποφεύγω νὰ κατονομάσω 5) *Ἐκτελεσταὶ τοῦ ἐγκλήματος:* α) Ἀρχηγὸς ὁ Λάμπρος Στάθης, ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα παρακολουθεῖ τὸν θησαυρὸν β) Σταῦρος Στάθης, ἀδελφὸς τοῦ ἀρχηγοῦ γ) Μερεμέτης δ) Καψάλης ε) Ἀνδρέας Κότσης καὶ 6) ὁ..., τὸν ὁποῖον μὴ συλληφθέντα εἰσέτι δὲν κατονομάζω. Στὴν ἐπιστολή του ὁ λοχαγὸς Ἀναγνώστου κατέληγε μὲ τὴν ἀπειλή: *Καὶ βροντοφωνῶ: Μάλιστα κύριοι ἀρμόδιοι... εἶμαι ἐνοχός, ἂν πρέπει νὰ εἶμαι, διότι ἐγκαίρως σᾶς ὑπέδειξα τοὺς ἐνόχους καὶ σεῖς τοὺς ἐφυγαδεύσατε. Σᾶς ἀναμένω ὅμως ἐνώπιον τοῦ Στρατοδικείου διὰ νὰ σᾶς ἐξευτελίσω περισσότερον καὶ ἐκεῖ θὰ ἀποδειχθοῦν καὶ οἱ σκοποὶ σας, διὰ τοὺς ὁποίους διετάξατε τὴν βεβιασμένην αὐτὴν ἔκτρωσιν.*

Ὁ θόρυβος καὶ ἡ ἀνησυχία ποὺ δημιουργήθηκε στὴν κοινὴ γνώμη ἀπὸ τίς ἀποκαλύψεις, ὑποχρέωσαν τίς ὀργανώσεις καὶ τὰ σωματεῖα νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπόφαση γιὰ τὴ συγκρότηση *Πανηπειρωτικοῦ συνεδρίου* ν' ἀπευθύνουν τὸ ψήφισμα γιὰ τίς παρασκηνιακὲς ἐνέργειες συγκάλυψης τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας. Ἀλλὰ τὸ θέμα Παπαθανασίου δὲν εἶχε κλείσει ἀκόμα, σύντομα θὰ δημιουργοῦσε κι ἄλλες περιπλοκές.

Στὴν ἐπιστολογραφία τοῦ Παπαθανασίου ἀντέδρασαν μὲ ἀρθρογραφία καὶ σχόλια οἱ ἀντιβενιζελικὲς ἐφημερίδες, οἱ ἐγχώριες καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀλλὰ κι ὁ φιλελεύθερος *Κῆρυξ* τῶν Γιαννίνων. Ὁ Χρηστοβασίλης σὲ κύριο ἄρθρο του (2-8-26) ὑπὸ τὸν τίτλο *Παπαθανασιακά!!* τὸν ἐπέκρινε γιὰ πολλὰ: Ὁ *ταγματάρχης* κ. Ἀθ. Παπαθανασίου *καταχρώμενος τῆς θέσεώς του* (ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1922 κι ὕστερα) *ἐπολιτεύετο ἀγρίως, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Πλαστήρα, οὔτινος ἔλεγεν ὅτι ἦτο ἐμπιστον ὄργανον, κατὰ δὲ τὰς ἐκλογὰς τῆς 16 Δεκεμβρίου 1923 μετέσχε τοῦ ἐνταῦθα ὑπὸ τὸν Παπαναστασίου ἀποτυχόντος ἐξ ὁλοκλήρου συνδυασμοῦ, μεθ' ὃ καὶ πάλιν κατέλαβεν τὴν ἣν εἶχε θέσιν τοῦ ἐπιτελοῦς ἐν τῷ ἐνταῦθα Στρατηγείῳ, μετὰ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν συνεστήθη ἡ ὑπηρεσία τοῦ «Κέντρου Ἀσφαλείας» τοῦ Κράτους καὶ ἐπαγγελλόμενος τὸν μόνον ἀντιπρόσωπον τοῦ κ. Παγκάλου, κατώρθωσε νὰ διορισθῇ διευθυντὴς τοῦ ἐνταῦθα «Κέντρου Ἀσφαλεί-*

ας», ἵνα ἐκ τοῦ ἀσφαλεστέρου πολιτεύεται εἰς βάρος τοῦ κ. Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Δέν θ' ἀσχοληθοῦμε -συνεχίζει- μέ ὅσα λεγόταν εἰς βάρος του κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Χρ. Παπαγιαννοπούλου, συγγενοῦς του, θὰ τὸν ἐλέγξουμε μόνον διὰ τὴν συμπεριφορὰν του, ὅταν ὁ Πάγκαλος ἦρθε στὴν Ἡπειρο γιὰ νὰ μελετήσῃ τὰ προβλήματα τῆς. Τότε ὁ Παπαθανασίου ἠθέλησε νὰ μονοπωλήσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὅλην τὴν ὑψηλὴν εἴηνοιαν ἐκείνου, χάριν τοῦ παρ' ἑαυτοῦ ἐπιδιωκομένου πολιτικοῦ σκοποῦ. Κατὰ τὶς ἀνακρίσεις γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῶν ἐνόχων τῆς ληστείας τῆς Πέτρας, διαπιστώθηκε ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπομάκρυνσης τοῦ Παπαθανασίου ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, ὁ ὅποιος ἀντὶ νὰ σιωπήσῃ καὶ νὰ ἐτοιμαστῇ νὰ φύγῃ ἐντεῦθεν, ὅπου σκανδαλωδῶς ὡς πολιτευθεὶς καὶ πολιτευόμενος ἔμενεν, ἐκμεταλλεζόμενος πολιτικῶς τὴν θέσιν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἡπείρῳ «Κέντρου ἀσφαλείας», κατέφυγεν ἱκετευτικῶς πρὸς διάφορα σωματεῖα τῆς πόλεως, ὅπως ἐπέμβουν τηλεγραφικῶς παρὰ τῇ κυβερνήσει καὶ μὴ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀπομάκρυνσίς του ἐντεῦθεν!.. Ἐπίστευσε φαίνεται καὶ πιστεῖται ὅτι τὸ «Κέντρον ἀσφαλείας» ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὡς τιμᾶριον ἢ τσιφλίκι του καὶ διεκδικεῖ διὰ τῶν διαφορῶν ἐνταῦθα σωματείων τὴν ἐπ' αὐτοῦ κυριότητα καὶ κατοχήν, μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ φέρεται ἱταμῶς καὶ ἀναρμόστως καὶ μάλιστα ἐγγράφως πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ ἐγχωρίου «Κήρυκος», ἀνοίγων πολεμικὴν ἐπὶ πληρωμῇ ἀπὸ τῶν στηλῶν ἄλλων ἐφημερίδων, διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ μείνῃ ἐνταῦθα, συνεχίζων τὸ ἰδιοτελές του πολιτικὸν ἔργον!

Ὅπως εἶχε προγραμματιστεῖ, ὁ γάμος τοῦ Νίκου καὶ τῆς Φιλίτσας ἔγινε στὸ Ἀρχιμαντρεῖό, δυὸ μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν γιορτὴ τοῦ Προφήτου Ἡλία, τὴν Κυριακὴν στίς 18 Ἰουλίου, παρὰ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ δεσπότη νὰ γίνῃ στὸ Μητροπολιτικὸ ναό, τὸ κέντρο τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῆς πόλης. —Δὲ θὰ φύγουμε ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῆς οἰκογενείας μας, σεβασμιώτατε, ἀντέτεινε ὁ Πέτρος, τὴ νοιώθουμε σὰν προέκταση τοῦ σπιτιοῦ μας, δὲν αἰσθανόμαστε καλὰ μακριὰ ἀπ' αὐτή. Ὅταν κλείσω τὰ μάτια μου, οἱ ἀπόγονοι ἃς κάνουν ὅ,τι θέλουν, ὅσο ζῶ, κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τῆς Παναγίας τῆς Ἀρχιμαντριάτισσας θὰ γίνονται ὅλα. Πιστεύω νὰ μὲ καταλαβαίνεις δεσπότη μου... Ὁ Σπυρίδων πῆρε τὰ δυὸ του χέρια καὶ τὰ ἔσφιξε. —Θὰ γίνουν ὅλα σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν σου. Δὲ θὰ στερήσουμε τὴν Παναγίαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς. Στὸ Ἀρχιμαντρεῖό λοιπόν...

Τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου, σ' αὐτὴ τὴ μεγάλη ἐκκλησίαν μὲ τὶς γλυκύτατες σὲ ἔκφραση εἰκόνες τοῦ τέμπλου -νεότερης τεχνοτροπίας λέν οἱ εἰδικοί, μὲ ἐπιδράσεις δυτικῆς, ἃς λέν ὅ,τι θέλουν, τὸ φῶς τὸ ἱλαρὸ ποὺ ἐκπέμπεται ἀπὸ τὶς εἰκόνες φωτίζει τὶς καρδιὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ μαλακώνει τὴ σκληρὰ τους- ἔσμιξαν πολλῶν λογιῶν χριστιανοί. Παλιοὶ Γιαννιώτες, γεννήματα καὶ θρέμματα τῆς πόλης, ποὺ διεκδικοῦσαν μὲ πείσμα τὸ δικαί-

ωμα νὰ τὴν κυβερνοῦν, προνόμιο ἔλεγαν, ποὺ τοὺς κληροδότησαν οἱ πρόγονοι, νέοι πολῖτες ποὺ ἐγκαταστάθηκαν ἀπὸ ὅλες τὶς γωνιὲς τῆς Ἡπείρου, καινούριοι ἄνθρωποι αὐτοί, ἔδωσαν ζωὴ στὴ γερασμένη πόλιν, τὴ ζωογόνησαν. Ζαγορίσιοι, Πωγωνήσιοι, Κονιτσιῶτες, Τζουμερκιῶτες, Κουτσόβλαχοι, κι ἄλλοι, κι ἄλλοι, μὲ σφρίγος κι ἀποφασιστικότητα, ἔδωσαν μάχη μὲ τοὺς παλιοὺς καὶ πέτυχαν νὰ πάρουν τὸ μερίδιο ποὺ τοὺς ἀνῆκε στὴ διοίκηση τῶν κοινῶν, ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ νέα τζάκια τοῦ πλούτου κι ἄλλοι τῆς δουλειᾶς καὶ τοῦ μεροκάματου, μ' ὅλους εἶχε σχέσεις ἡ οἰκογένεια τοῦ Πέτρου. Καὶ κοντὰ στοὺς Ἡπειρώτες, οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἰωνίας καὶ τοῦ Πόντου, οἱ πρόσφυγες, οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὶς χαμένες πατρίδες, τὶς πανάρχαιες κοιτίδες τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἦρθαν στὴν Ἑλλάδα κυνηγημένοι ἀπὸ τὶς ὀρδὲς τοῦ Κεμάλ, ἀποδεκατισμένοι, καταματωμένοι, ὁ τόπος ἀπ' ὅπου περνοῦσαν γέμιζε κατακόκκινες παπαροῦνες ἀπὸ τὶς σταγόνες τοῦ αἵματός τους, τοῦ πιὸ πολύτιμου στοιχείου ποὺ ἔφεραν μαζί τους. Μπῆκε στὶς φλέβες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ εἶχαν ἀδειάσει ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη αἰμορραγία τῶν πολέμων τῆς δεκαετίας, τότε ποὺ κυνηγοῦσε τὸ ὄραμα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας, τοῦ ἔδωσαν ζωὴ, νέα ὁράματα καὶ τὴ δύναμη νὰ συνεχίσει τὴν πορεία του. Ἦρθαν λοιπὸν στὸ Ἀρχιμαντρεῖο κι ὅλοι οἱ πρόσφυγες τῶν Γιαννίνων, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, ἄλλοι μπῆκαν μέσα στὴν ἐκκλησία, ἄλλοι ἔμειναν ἔξω στὴ μεγάλη αὐλὴ, παντρεῦνταν ἡ ἀγαπημένη κόρη ἑνὸς Σμυρνιώτη καὶ τὸ μυστήριό εὐλογοῦσε ἕνας δεσπότης Ἡπειρώτης καὶ Πόντιος μαζί, ἀπὸ τὴ Ρουσιὰ τοῦ Πωγωνιοῦ καταγόταν, στὴ Χιλὴ τῆς Βυθινίας εἶχε γεννηθεῖ... Ὁ κουμπάρος, ἀπὸ τὴν Ἰωνία κι αὐτός, ὁ Θερεϊανός, εἶχε θερμοπααρακαλέσει τὸν Πέτρο νὰ στεφανώσῃ τὸ γιὸ τοῦ, ἤθελε νὰ συγγενέψῃ μὲ τὴν οἰκογένεια ποὺ τὸν ἔσωσε, ὁ Πέτρος δὲν τοῦ χάλασε τὸ χατήρι, οὔτε ὁ Γιάγκος εἶχε ἀντίρρηση. Καὶ ἦρθαν ἀκόμα νὰ τιμήσουν τὸ γάμο καὶ οἱ τρανοὶ τῆς πόλης, ὁ Γενικὸς διοικητής, ὁ νομάρχης, ὁ στρατηγός, μερικοὶ ἀπὸ τὶς μουσουλμανικὲς οἰκογένειες ποὺ ἔμειναν στὰ Γιάννινα, πρῶτος ἀνάμεσά τους ὁ μουφτής, δὲ μποροῦσε νὰ λείψῃ ἀπὸ τὴ μεγάλη χαρὰ τοῦ φίλου του. Ἦταν πολλοὶ κι ἀπὸ τὴν ἰσραηλιτικὴ κοινότητα, οἱ συγγενεῖς τοῦ Ἀβραάμ πρῶτα, μεγάλο τὸ σόι του, κι ἄλλοι φίλοι καὶ γνωστοί. Ὅταν ὁ δεσπότης στεφάνωνε τὰ δυὸ νέα βλαστάρια, *στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος, τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ Φιλίτσαν*, κι ὁ χορὸς ἔψαλλε *Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα καὶ τιμὴ στεφάνωσον αὐτούς...* τὰ δάκρυα τῶν γονιῶν τους, τοῦ Πέτρου καὶ τῆς Λευκῆς, τοῦ Γιάγκου καὶ τῆς Φωτεινῆς, δὲν ἔλεγαν νὰ σταματήσουν. Τὸ ζευγάρι τῶν παιδιῶν τους, ἀποτελοῦσε τὴν ἔκφραση τοῦ ἐνδόμυχου πόθου καὶ τῶν δυὸ οἰκογενειῶν, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ποὺ γνωρίστηκαν, νὰ ἐνωθοῦν σὲ μία, τόσο ἀκατανίκητη ἦταν ἡ ἔλξη γιὰ μιὰ τέτοια ἔνωση. Ὁ ἔρωτας τοῦ Νίκου καὶ τῆς Φιλίτσας ἦρθε νὰ ἐπισημοποιήσῃ αὐτὴ τὴν ἐνδόμυχη ἔφεση.

Τὸ μεσημέρι, στὸ σπίτι τοῦ Πέτρου στήθηκε τὸ γαμήλιο τραπέζι γιὰ

τοὺς ἐπίσημους καὶ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς. Οἱ ἄλλοι θάχαν τῇ σειρά τους τὸ βράδυ, τὴν ἄλλη μέρα καὶ τὴν τρίτη, ἀργία ἦταν πάλι τοῦ Προφήτη Ἡλία καὶ τὸν τιμοῦσαν οἱ Γιαννιωῖτες. Τῇ μέρᾳ αὐτῇ ὁ Νίκος καὶ ἡ Φιλίτσα ἔφυγαν γιὰ τὸ γαμήλιο ταξίδι στὴν Ἀθήνα, τὴν πρωτεύουσα διάλεξαν, ἦταν τότε ἀληθινὴ διαμαντόπετρα στῆς γῆς τὸ δαχτυλίδι, δὲν εἶχε καταντήσῃ ἡ πόλις μὲ τὴν ἀποτρόπαια ὄψη καὶ ζωὴ, δικαιολογημένα τὰ νιόπαντρα ζευγάρια ἐπιθυμοῦσαν ν' ἀρχίσουν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, τὴ νέα ζωὴ τους... Ὅλα καλὰ λοιπόν, ὅλοι εὐτυχισμένοι, μόνον ἡ Φωτεινὴ ἀναστέναζε πότε πότε κρυφὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους· ὁ νοῦς της πετοῦσε μακρὰ στὶς ἀπέραντες ἐκτάσεις τῆς Μικρασίας, ἐκεῖ ποὺ τυραννοῦσαν τὴ Θεώνη οἱ βασιλίστρες, εἶχαν σκοτώσῃ τὸ γυιὸ της στὴ Σμύρνη, θάφηναν ἀπείραχτη τὴν κόρη της· Δὲν ἔλεγε σὲ κανέναν τίποτε, οὔτε στὸν ἄντρα της, δὲν ἤθελε νὰ δηλητηριάσῃ τὴ χαρὰ τῶν δικῶν της, δικοὶ της ἦταν τώρα καὶ οἱ δυὸ οἰκογένειες, *ξέχασαν τὴ Θεώνη*, σκεπτόταν, δὲν τὴν εἶχαν ξεχάσει. Ὅταν ὁ μουφτής ἔσφιγγε τὰ χέρια τῶν νιόπαντρων στὴν ἐκκλησίᾳ κι ἔδινε τὶς εὐχὰς του σ' αὐτοὺς καὶ τοὺς γονεῖς τους, ὁ Γιάγκος τὸν ρώτησε σιγά, ἂν εἶχε κανένα νέο ἀπὸ τὸν Καρβούνη. — *Ἔρχεται τὸν ἄλλο μῆνα*, ἀπάντησε ὁ μουφτής, *ἐλπίζω νὰ εἶναι ἄγγελος καλῶν εἰδήσεων*. Δὲν εἶπε τίποτα στὴ γυναῖκα του ὁ Γιάγκος, πίστευε πῶς κι αὐτὴ συμμετεῖχε μ' ὅλη τὴν καρδιά της στὴ χαρὰ τῶν παιδιῶν τους.

Τέλη τοῦ μῆνα ὁ Πέτρος ἀποφάσισε νὰ ἐπισκεφτεῖ τὸ Χατζῆ. Εἶχαν καιρὸ νὰ τὰ ποῦν οἱ δυὸ φίλοι, ὁ Χατζῆς τελευταῖα ταξίδευε πολὺ στὴν Ἀθήνα, ἐκλογὲς ἔλεγαν πῶς θὰ γίνουν καὶ σὲ τέτοιες περιπτώσεις τὸ Χατζῆ καὶ τὸ Δημοσθένη Πανίδη δὲν τοὺς χωροῦσε ὁ τόπος. Πίστευαν πῶς ἔπρεπε νὰ βρίσκονταν συχνὰ στὴν πρωτεύουσα, στὸ κέντρο τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων, πολλὰ μπορούσαν νὰ γίνουν. Τὸν τελευταῖο καιρὸ ὁ Πάγκαλος περνοῦσε δύσκολες στιγμές, πολλοὶ κινοῦνταν συνωμοτικὰ ἐναντίον του· αὐτός, πιστεύοντας πῶς ἐξουδετερώνει τὸν κίνδυνο, λογόκρινε ἄγρια τὶς ἐφημερίδες, διέταζε τὴ σύλληψη καὶ ἐκτόπιση πολιτικῶν ἀρχηγῶν, τὸ καθοριστὸς κλονιζόταν, τὸ τέλος ἔφτανε. Οἱ δυὸ δημοσιογράφοι -οἱ ἐφημερίδες τους ἦταν καὶ οἱ ἀρχαιότερες, ἀπ' ὅσες ἐπέζησαν, στὰ Γιάννινα- ἔνοιωθαν ὅτι ἡ παρουσία τους ἦταν ἀναγκαῖα στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ παίρνουν κατευθύνσεις ἀπὸ τὶς παρατάξεις τους, ἀπὸ τοὺς βενιζελικοὺς ὁ Πανίδης, τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς ὁ Χατζῆς. Ὅμως κι οἱ δυὸ παρατάξεις εἶχαν γίνει ἑκατὸ κομμάτια κι ἔπρεπε νὰ ἐπιλέξουν μὲ ποιοῦ τὸ μέρος θὰ πῆγαιναν· ὁ Χατζῆς εἶχε ἀποφασίσει ἀπὸ καιρὸ νὰ ὑποστηρίξει τὸ Μεταξά, πίστευε πῶς ἦταν ὁ μόνος κατάλληλος νὰ γίней ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξης, μὲ ἐλπίδες νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἐξουσία· ὁ Πανίδης διάλεξε τὸν Καφαντάρη, ἀρχηγὸ τῶν *Προοδευτικῶν Φιλελευθέρων*, τὸν θεωροῦσε ὡς συνεχιστὴ τῆς φιλελευθερῆς ιδεολογίας, ἐκπροσωποῦσε καλλίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὴν παλιὰ φρουρὰ τοῦ Βενιζελισμοῦ. Οἱ ἄλλες δυὸ ἐφημερί-

δες τῶν Γιαννίνων, ἡ Ἐλευθερία τοῦ Χρηστοβασίλη, μετὰ ἀπὸ ὀρισμένες ταλαντεύσεις, ἀκολούθησε τὸ Λαϊκὸ κόμμα τοῦ Π. Τσαλδάρη, καὶ ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, πού ἀντιμετώπιζε σοβαρὰ προβλήματα ἐπιβίωσης τοὺς Δημοκρατικοὺς τοῦ Παπαναστασίου.

Πῆγε λοιπὸν στὸ Χατζῆ ὁ Πέτρος, ἀλλὰ τὸν βρῆκε ἀναστατωμένο περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά. Τὸ μεγάλο ἔγκλημα τῆς Πέτρας ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐπιδρᾷ στὴ ζωὴ καὶ τῇ συμπεριφορᾷ ὄλων, περισσότερο τῶν δημοσιογράφων. Ὁ Χατζῆς, ὅπως κι ὁ Χρηστοβασίλης, ἐπέμεναν νὰ υποστηρίζουν ὅτι ὁ κύριος ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ληστείας στὴν Ἑπειρὸ ἦταν ὁ βενιζελισμὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι του, κυρίως οἱ πολιτευτές, δὲ δίσταζαν -ἔλεγαν- νὰ συμμαχοῦν μὲ τοὺς ληστές, γιὰ νὰ ἐκλέγονται βουλευτές. Μάλιστα ὁ Χατζῆς σ' ἓνα ἀπὸ τὰ ταξίδια του στὴν Ἀθήνα δημοσίευσε ἄρθρο, μὲ ἀνάλογο περιεχόμενο, στὴ Βραδυνή, γιὰ τὸ ὁποῖο ἐπικρίθηκε ἔντονα ἀπὸ τὴν Ἑπειρωτικὴ ἡχώ. — Πολλὰ ἔχω νὰ σέ ρωτήσω κυρ Γιώργη, γιατί πολλές εἶναι καὶ οἱ ἀπορίες μου. Πρῶτα, γιατί καὶ ἐσὺ κι ὁ Χρηστοβασίλης ὑποστηρίζετε τόσο θερμὰ τὸν Πάγκαλο, ξεχάσατε ποιὸς εἶναι; — Πῶς μπορούμε νὰ ξεχάσουμε, Πέτρο, τὸ πλῆγμα πού δέχτηκε ἡ παράταξή μας; Εἶναι βαρὺ καὶ ξέρουμε πῶς κύριος ὑπεύθυνος γι' αὐτὸ εἶναι ὁ Πάγκαλος, αὐτὸς ἔστειλε τοὺς ἐξ στὸ ἀπόσπασμα. Ὅμως ἡ πηγὴ τοῦ κακοῦ δὲν ἦταν ὁ Πάγκαλος, ὁ Βενιζέλος ἦταν. Χωρὶς τὸ Βενιζέλο δὲ θὰ ὑπῆρχε Πάγκαλος, οὔτε Πλαστήρας, δὲν θάχε ἀποκεφαλιστεῖ ἡ παράταξή μας. Χωρὶς τὸ Βενιζέλο δὲ θὰ γινόταν καὶ ἡ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ, εἶναι ἀμφίβολο ἂν θὰ ξεκινοῦσαν αὐτὴ τὴ μεγάλη ἐθνικὴ περιπέτεια οἱ δικοί μας. Ὁ Βενιζέλος εἶναι τὸ κακό, αὐτὸς πρέπει νὰ χτυπηθεῖ, αὐτὸς καὶ τὸ σύστημά του, τὸ παρακράτος πού δημιούργησε, οἱ στρατιωτικοὶ σύνδεσμοι, προστάτες δῆθεν τῆς Δημοκρατίας, στὴν πραγματικότητα τὰ δικά τους συμφέροντα ἐξυπηρετοῦν οἱ ὁμάδες αὐτές. Τὰ δόντια τοῦ θηρίου μόνο ἓνας δικός του ἄνθρωπος μπορούσε νὰ τὰ ξεριζώσῃ. Καὶ πιὸ ἱκανότερος ἀπὸ τὸ πρωτοπαλλήκαρο τοῦ Βενιζέλου, τὸν Πάγκαλο, δὲν ὑπάρχει. Ἔδωσε γερά χτυπήματα στὸ βενιζελισμό καὶ θὰ δώσει ἀκόμα ἰσχυρότερα, ἂν τὸν ἀφήσουν. Συνωμοτοῦν ἐναντίον του, θὰ τὸν γκρεμίσουν, ἴσως καὶ νὰ τὸν δολοφονήσουν. Θέλουν νὰ προετοιμάσουν τὸ ἔδαφος γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μεσσία. Νὰ μοῦ τὸ θυμηθεῖς. Θὰ ξανάρθῃ ὁ Βενιζέλος, Πέτρο, κι ἂς γράφουμε ἐμεῖς οἱ ἀντιβενιζελικοί, ὅτι οὔτε πού τὸν θυμάται ὁ ἑλληνικὸς λαός, τὰ λέμε γιὰ νὰ κάνουν κουράγιο οἱ δικοί μας. — Καὶ θὰ γυρίσῃ τόσο σύντομα ὁ Βενιζέλος; ρώτησε μὲ κάποιους δισταγμοὺς γιὰ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Χατζῆ ὁ Πέτρος. — Ὁχι, δὲ διαμορφώθηκαν ἀκόμα οἱ κατάλληλες συνθῆκες, γιὰ τὴν ἀφίξή του. Θὰ διαλέξῃ τὴ στιγμή πού θὰ πιστέψῃ ὁ λαὸς πῶς μόνο ἡ δική του παρουσία στὴν κυβέρνησις θὰ σώσῃ τὸν τόπο. Θάρθῃ ὡς σωτήρας... Ὁ Πέτρος τὸν ἄκουγε μὲ προσοχή, ἐξακολουθοῦσε ὁμως νάχει ἀμφιβολίες γιὰ τίς κρίσεις καὶ τίς προοπτικὲς του.

Τὸ κόμμα τοῦ Βενιζέλου ἔγινε κομμάτια, σκεφτόταν, σὲ ποιὸν θὰ στηριχθεῖ ὁ Βενιζέλος ἂν γυρίσει; Ξεχνοῦσε ἐκεῖνο ποὺ εἶχε γράψει πρὶν ἀπὸ χρόνια ὁ Χατζῆς πὼς ὁ βενιζελισμὸς μπορεῖ νὰ διασπᾶται, ἀλλὰ ἔχει τὴν ἱκανότητα, μιὰ δύναμη ἀνεξήγητη γιὰ τοὺς ἄλλους, νὰ ἀνασυγκροτεῖται ταχύτατα, ὅταν οἱ περιστάσεις τὸ ἐπέβαλλαν. Θὰ τὰ θυμόταν ὅλα αὐτὰ ὁ Πέ-

Ἀπὸ ἐκδρομὴ τελειοφοίτων τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς στὸ Μεσολόγγι. Διακρίνονται ὁ γυμνασιάρχης Χρ. Σούλης, ὁ Χρ. Χρηστοβασίλης καὶ ὁ καθηγητὴς φυσικῶν Κων. Μίσιογλου.

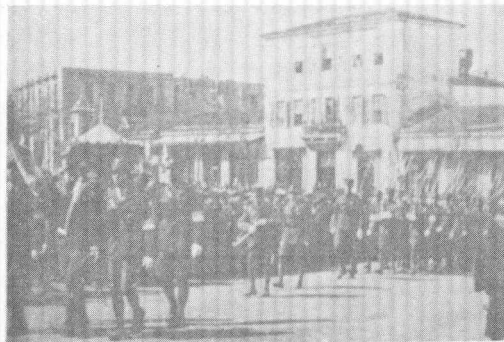
τρος ὅταν τὸ 1928 ὁ Βενιζέλος θὰ ἐκλεγόταν πρωθυπουργὸς μὲ συντριπτικὴ πλειοψηφία, σὲ τέτοια ἐπιτυχία οὔτε κι ὁ ἴδιος δὲν πίστευε. Ὅμως καὶ γιὰ τοὺς δυὸ ἢ ἐξέλιξη τῆς πολιτικῆς κατάστασης δὲν ἦταν τὸ φλέγον θέμα τῆς στιγμῆς. Τὸ αἷμα τῶν δολοφονημένων στὴ ληστεία τῆς Πέτρας ἦταν ζεστό ἀκόμα, ζητοῦσε δικαιοσύνη καὶ οἱ Γιαννιώτες ἔβλεπαν καθημερινά, παρὰ τὴν ἀρθρογραφία καὶ τὶς ἀποκαλύψεις τῶν ἐφημερίδων, τῶν ντόπιων καὶ

τῶν ἀθηναϊκῶν, νὰ συσκοτίζεται περισσότερο ἢ ὑπόθεση καὶ νὰ δημιουργεῖται ὁ κίνδυνος νὰ μείνει στὰ χαρτιά τῶν ἀνακριτικῶν γραφείων, πολλοὶ εἶχαν τέτοιο συμφέρον. Ὁ κόσμος ἀγανακτοῦσε μ' αὐτὴ τὴν τακτική, οἱ ἐπικρίσεις φούντωναν, νέα στοιχεῖα ἔρχονταν σὲ φῶς, ἔδιναν καινούριες διαστάσεις στὴν ὑπόθεση, δὲν ὀδηγοῦσαν ὅμως στὴν πλήρη τῆς ἀποκάλυψη. —Δὲ θὰ πάρει τέλος αὐτὴ ἡ ἱστορία, κυρ Γιώργη; ρώτησε ὁ Πέτρος καθὼς καὶ οἱ δυὸ τοὺς ἀνασκοποῦσαν ὅλα ὅσα εἶχαν γίνεи ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ ἐγκλήματος ὡς τὶς ἀρχὲς Αὐγούστου. —Δύσκολα νὰ μαθευτεῖ ἡ ἀλήθεια, Πέτρο. Εἶναι μπλεγμένοι πολλοί, τρανοὶ κι ἀσήμαντοι, οἱ Ρετzaῖοι εἶχαν φτιάσει τὴν αὐτοκρατορία τους, οἰκονομικοὶ παράγοντες συνεργάζονταν μαζί τους, ἐπιχειρήσεις, μαγαζιά, κοπάδια, στάνες, τυροκομεῖα, τὴν ἀγορὰ ὡς τώρα ρύθμιζαν οἱ Ρετzaῖοι, ἀκόμα καὶ τὴν ἐκλογὴ βουλευτῶν ἐπηρέαζαν σὲ πολλὲς περιπτώσεις. Τρομοκρατοῦσαν τοὺς ψηφοφόρους, τοὺς προέδρους τῶν κοινοτήτων, ὅταν πήγαιναν νὰ νοικιάσουν βοσκές, ἔφταναν τὸ ἐνοίκιο ἐκεῖ ποὺ ἤθελαν. Καλὰ γράφει ὁ Χρηστοβασίλης, ἀπαντώντας στὴν ἱταμὴ ἐπιστολὴ τοῦ Γιάννη Ρέτζου, πρὶν ἐξαφανιστεῖ. Παίρναμε, ἔγραφε ὁ Ρέτζος, τὶς βοσκές, ὕστερα ἀπὸ δημοπρασία. Καὶ ποιὸς θὰ τολμοῦσε, μωρέ, νὰ χτυπήσει δημοπρασία καὶ νὰ τὴν πάρει ἀπὸ τοὺς Ρετzaῖους; Ποιὸς εἶχε δέκα κεφάλια γιὰ ν' ἀντιταχθεῖ στὴ θέλησή τους; φώναζε ὁ Χρηστοβασίλης κι εἶχε δίκιο. Ὅλοι ὅσοι εἶχαν οἰκονομικὲς συναλλαγές μαζί τους ἀντιδρoῦν, αὐτοὶ τοὺς φυγάδευσαν ἀπὸ τὰ

Γιάννινα κι αὐτοὶ ξέρουν ποῦ κρύβονται... —Δὲν ἔχουν ἄλλοι εὐθύνες γιὰ τὴ δραπέτευσή τους; παρατήρησε ὁ Πέτρος. —Πολλοί, ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς χωροφυλακῆς, ἔπιασαν μερικοὺς, εἶναι ὅμως κι ἄλλοι. Μεγάλῃ εὐθύνῃ ἔχει κι ὁ Γάσπαρης, ὁ ἀνώτερος διοικητὴς τῆς χωροφυλακῆς, εἶναι κι ἀντιβενιζελικός, ὅμως ἡ ἀλήθεια δὲν πρέπει νὰ κρύβεται. Ὅταν ὁ κόσμος ὅλος φώναζε, πιάστε τοὺς Ρετζαίους, αὐτοὶ εἶναι ὑπεύθυνοι, θὰ σᾶς φύγουν, ὁ Γάσπαρης ἔκανε ἀνακοινώσεις ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἐπιβαρυντικὰ στοιχεῖα ἐναντίον τους, φανερό ὅτι τοὺς συγκάλυπτε. Γιατί; αὐτὸς ξέρεي, μόνο μιὰ ἀνάκριση σὲ βάθος, μπορεῖ νὰ τὸ ἀποκαλύψει, ποιὸς ὅμως νὰ τὴ διατάξει; Τὸ ψάρι, βλέπεις, βρωμάει ἀπὸ τὸ κεφάλι... —Μὲ τὴν ἔκθεση Λεονταρίτη κατηγοροῦνται κι ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ, εἶναι ἀληθινὲς τάχα οἱ ὑπόνοιες ἐναντίον τους; Ὑπερβολικὰ μοῦ φαίνονται ὅσα γράφονται, τὸν διέκοψε ὁ Πέτρος. —Ἡ ἔκθεση Λεονταρίτη δὲν ἔπρεπε νὰ ἔρθει στὴ δημοσιότητα. Πρῶτα ἦταν ἀπόρρητη καὶ δεύτερο ἡ δημοσιοποίησή της ἐκθέτει πολλοὺς ἀξιωματικούς, εἴμαι βέβαιος ὅτι μερικοὶ δὲν εὐθύνονται. Στὴν πραγματικότητα πρόσφερε ὑπηρεσία στὴ συμμορία τῶν Ρετζαίων, ἐννοῶ ὅλη τους τὴν ὁργάνωση, ἀποκάλυψε τοὺς χειρισμοὺς τῆς ἀνάκρισης καὶ τίς προθέσεις τῆς πολιτείας, τοὺς βοηθαίει νὰ ὁργανώσουν τὴν ἄμυνά τους. Ἔτσι ὅμως ποὺ ξεκίνησαν τὰ πράγματα, θὰ δοῦμε πολλὰ ἀκόμα νὰ διαρρέουν ἀπὸ τὰ ὑπουργεῖα στίς ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες. Δὲ θὰ κλείσει εὐκόλα αὐτὴ ἡ ὑπόθεση Πέτρο, οἱ ἔνοχοι διαθέτουν γερὴ ὁργάνωση, χρῆμα κι ἀνθρώπους, δύσκολο νὰ τοὺς πολεμήσει τὸ κράτος. —Αὐτοῦ φτάσαμε, λοιπόν, νὰ διοικοῦν ἀκόμα οἱ Ρετζαῖοι; Ὅλοι μιλοῦν γιὰ τὴν ἐνοχὴ τους, γιατί δὲν τοὺς ἐπικηρύσσουν; φώναξε ἀγαναχτισμένος ὁ Πέτρος. —Γιατί οἱ δικοὶ τους ἀνθρώποι μέσα στὸν κρατικὸ μηχανισμό, τοὺς προστατεύουν, εἶναι τόση ὅμως ἡ κατακραυγὴ τοῦ λαοῦ ποὺ τελικὰ θὰ ἐξουδετερωθοῦν. Ἦταν ἀποτρόπαιο τὸ ἔγκλημα ποὺ διέπραξαν οἱ Ρετζαῖοι, δὲν ξεχνιέται εὐκόλα, ὅπως οἱ προστάτες τους ἐπιχειροῦν. Ἀναλογίζομαι ὅμως γιατί ἀποφάσισαν τὴ σφαγὴ τόσων ἀθώων, ἀφοῦ ἦταν χορτάτοι ἀπὸ πλοῦτη; —Ἡ ἀπληστία τοὺς ὁδήγησε στὴ σφαγὴ, συμπέρανε ὁ Πέτρος. Στὴν περίπτωσή τους ταιριάζει τὸ ρητὸ τῆς Γραφῆς: «Μωραίνει Κύριος ὃν βούλεται ἀπωλέσαι...» —Ἡ ἀπληστία ὄχι μόνο τῶν ἰδίων, ἀλλὰ καὶ τῶν συνεργατῶν τους, συμπλήρωσε ὁ Χατζῆς. Γιαντὸ φωνάζω καθημερινὰ ὅτι ἔχουν εὐθύνες πολλοί. Ἀκόμα κι ὁ διευθυντὴς τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἐθνικῆς τράπεζας, ποὺ βέβαια δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν συμμορία, ὁ Ἀλ. Λιβαδέας, μαζὺ ἀγωνιστήκαμε στὰ Κομιτάτα ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἔχει εὐθύνη ἀπὸ τὴν τράπεζα διέδρευσε τὸ μυστικό... Ἄν ἦταν καλὰ φυλαγμένο, δὲ θὰ μπορούσαν νὰ στήσουν τόσο ἀποτελεσματικὰ τὴν ἐνέδρα οἱ Ρετζαῖοι... —Τώρα ποὺ τὸ λὲς κυρ Γιώργη, ἀνατριχιάζω. Ὁ Λιβαδέας νὰ γίνεαι ἄθελά του πρόξενος τόσο μεγάλης συμφορᾶς στὸν Πρόκο τὸν Καρπούζη, ἀγωνίστηκε κι αὐτὸς μὲ πίστη κι ἀποκοτιά μαζί μας τότε,

ὅπως κι ὁ καπετὰν Μπόλας ἀργότερα, ἡ μοῖρα τόγραφε νὰ σκοτωθεῖ κλη-
τήρας στήν τράπεζα... — Τρομερή πληγή ἡ ληστεία γιά τήν πατρίδα μας,
ἐξαιτίας ὑποφέρουν καί οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, ἡ βάνανση συμπεριφορὰ
πολλῶν ἀποσπασματαρχῶν ἔκαναν τή ζωή τους κόλαση, αὐτοί οἱ ἄνθρω-
ποι ἦταν γεννημένοι γιά ληστές, τήν ἴδια νοοτροπία ἔχουν, καί τὸ κράτος
τοὺς διόρισε διώκτες τους. Πρέπει τὸ γρηγορότερο νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν
Ἡπειρο... — Καί νὰ φύγουν δὲν θὰ λυθεῖ τὸ πρόβλημα, παρατήρησε ὁ Πέ-
τρος. Χρειάζεται νομίζω διαφορετικὴ ὁργάνωση τοῦ ἀντιληστρικοῦ
ἀγῶνα, χρειάζεται καί κυβερνήτη μὲ ἐμπνευση, φαντασία, θέληση κι ἀπο-
φασιστικότητα... — Νὰ γιατί ἀγωνίζομαι τόσον καιρὸ γιά τὸ Μεταξᾶ,
ἄρπαξε τὴν κουβέντα τοῦ Πέτρου ὁ Χατζῆς καί πετάχτηκε ὀρθιος. Μόνο
αὐτὸς θὰ βάλει τάξη στὸν τόπο, θὰ ἐξοντώσει τὴ ληστεία, θὰ σταθεροποι-
ήσει τὴν οἰκονομία, θὰ ἐξουδετερώσει τίς στρατιωτικὲς κλίκες, τίποτα
ἄλλο δὲν ἔχουν στὸ νοῦ τους παρὰ τίς ἐπαναστάσεις καί τὴ νομὴ τῆς
ἐξουσίας, ἡ κατάσταση ἔχει φτάσει στὸ ἀπροχώρητο... — Κάτι τέτοια πι-
στεύαμε καί γιά τὸν Πάγκαλο καί βλέπεις τ' ἀποτελέσματα. Τὸν στηρίξατε,
δὲ μπορεῖ νὰ τὸ ἀρνηθεῖτε. Δὲν πρέπει νὰ σᾶς κακοφαίνεται ἂν σᾶς τὰ
ψάλλουν αὐριο... — Σοῦ ἐξήγησα τοὺς λόγους γιά τοὺς ὁποίους σταθήκαμε
στὸ πλευρό του. Δὲν ἦταν ὅμως μόνο δικό μας λάθος, ἦταν πολλῶν. Με-
ρικὲς φορὲς ὁ «Κῆρυξ» καί ἡ «Ἡπειρωτικὴ ἠχώ» ἔγραψαν ἄρθρα φλογε-
ρότερα ἀπὸ τὰ δικά μας. Πολιτικὰ στελέχη τῆς παράταξής τους μπήκαν
στὴ δούλεψή του, πρῶτος καί καλλίτερος ὁ Πέτρος Μπέμπης, νομάρχης
τώρα στήν Πρέβεζα, προσπαθεῖ νὰ διοριστεῖ καί Γενικὸς διοικητὴς στὰ
Γιάννινα. Τὸ φταιξιμὸ εἶναι πολλῶν, ὄχι μόνο μιᾶς παράταξης... Τὶ τέλος
θὰ πάρει ἡ ὑπόθεση Πάγκαλου δὲν ξέρω, τὸ μόνο σίγουρο εἶναι ὅτι θὰ πέ-
σει... — Ἄς ἐλπίσουμε νὰ μὴν ἀνοίξει κι ἄλλες πληγὲς στήν Ἑλλάδα τὸ πέ-
σιμό του, εἶπε ὁ Πέτρος καί σηκώθηκε νὰ φύγει. — Ποῦ πᾶς, φώναξε ὁ Χα-
τζῆς, ἀκόμα στεκόταν ὀρθιος, δὲ μοῦπες τίποτα γιά τὴν οἰκογένειά σου.
Πάντρεψες τὸ γνιό σου, λυπήθηκα πού δὲν ἤμουν ἐδῶ νὰ τὸν καμαρώσω
γαμπρό, νὰ τοῦ διαβιβάσεις τίς εὐχὲς μου γιά τὴν εὐτυχία του, ταιριαστὸ
ζευγάρι, τὸ κορίτσι εἶναι ἐξαίρετο, τί γίνεται μὲ τὴν ὑπόθεση τῆς ἀδελφῆς
της; Ξανακάθισαν καί οἱ δύο. — Τὸν Καρβούνη περιμένουμε ἀπὸ τὴν Πό-
λη, δὲ γύρισε ἀκόμα, ἐλπίζω νὰ φέρει καλὰ μαντάτα. — Θὰ νοιώσω μεγάλη
χαρὰ νὰ ξαναβρεῖ ἡ οἰκογένεια τοῦ Γιάγκου τὸ χαμένο κορίτσι της, τοὺς
συμπάθησα αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους... Ὅστερα ὁ Πέτρος διηγήθηκε μὲ λε-
πτομέρειες τὴν περιπέτεια τῆς γυναίκας τοῦ Γιάγκου, κουβέντιασαν ἀκόμα
γιά τὰ ὅσα παράξενα συνέβαιναν στήν πόλη, ἔπεσαν καί στὸ κοινωνικὸ
κουτσομπολιό, εἶχαν πολλὰ νὰ ποῦν, πάντα ὅμως γύριζαν στήν πληγὴ τῶν
Ρετζαίων, εἶχε πιά κακοφορμίσει κι ἀπειλοῦσε νὰ μολύνει ὅλη τὴ ζωὴ τῆς
πόλης. — Δὲν ταίριαζε στὰ Γιάννινα τέτοιο κατάντημα, φώναξε σὲ μιὰ
στιγμὴ ὁ Χατζῆς, ἂς ὀψονται οἱ αἵτιοι. Ὁ Πέτρος κατάλαβε πὼς ξαναγύ-

ριζε στο Βενιζέλο, σ' αὐτὸν ἔρριχνε τὶς εὐθύνες γιὰ τὴν γιγάντωση τῆς ληστείας, δὲν τοῦ πῆρε τὸ λόγο, ἔτοιμος ἦταν ὁ Χατζῆς ν' ἀρχίσει νέο φιλιππικὸ ἐναντίον τοῦ Ἀντίχριστου. Ὁ Πέτρος ἐτοιμάστηκε νὰ φύγει, ὅταν ὁ Χατζῆς ἔκανε λόγο γιὰ τὰ κληροδοτήματα τῆς πόλης καὶ γιὰ τὸ Σπυρίδωνα. — Ἄκου κυρ Γιώργη, τὸ δεσπότη τὸν ἀγαπᾶμε ὅλοι, γιαντὸ πρέπει νὰ τὸν συγκρατήσουμε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀδιάκοπη δραστηριότητα, δὲν τοῦ ἀφήνει οὔτε μιᾶς στιγμῆς ἡσυχία. Ἔτσι φθείρεται καὶ θὰ τὸν χάσουμε. Πρὶν λίγες μέρες ποὺ τὸν εἶδα, κατάλαβα πὼς εἶναι ἄρρωστος, κι ἄς μὴν τὸ παραδέχεται. Φοβάμαι πὼς φώλιασε στὰ σωθικά του αὐτὴ ἡ καταραμένη ἀρρώστεια τῆς ἐποχῆς μας, πρέπει νὰ ξεκουραστεῖ. Ἐσὺ κι ὅλοι οἱ φίλοι του κουβεντιάστε τον, μπορεῖ νὰ σᾶς ἀκούσει, ἂν καὶ εἶναι κεφάλι ἀγύριστο... — Ἐχεις δίκιο, μίλησε μὲ θλίψη κι ὁ Χατζῆς, τὸ δεσπότη πρέπει νὰ τὸν προστατεύσουμε, δὲν ξέρω πόσο ἄρρωστος εἶναι, κάτι ὅμως δὲν πάει καλὰ μὲ τὴν ὑγεία του, τὸ διαπίστωσα κι ἐγώ, θὰ τοῦ μιλήσω... Ὁ Πέτρος ἔφυγε μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ Χατζῆς, ὄχι μόνο θὰ μιλοῦσε στὸ Σπυρίδωνα, ἀλλὰ καὶ θάγραφε κάτι προειδοποιητικὸ στὴν ἐφημερίδα του...

Παρέλαση προσκόπων τὸ 1925.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΠΟΤΕΛΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΚΡΙΣΕΩΝ

Μια επίσκεψη στις φυλακές του «Ἀκραίου» τῆς Ἑπειρωτικῆς ἡχοῦς καὶ οἱ συνομιλίες τοῦ δημοσιογράφου με τοὺς θεωρούμενους ὡς ἐνόχους γιὰ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας, ἔφερε σὲ φῶς μερικὰ ἀκόμα στοιχεῖα, ἄγνωστα ὡς τότε στὴν κοινὴ γνώμη. Ὁ δημοσιογράφος μίλησε με πολλοὺς, οἱ περισσότεροὶ ἀρνήθηκαν τὴν ἐνοχὴ τους. Ἀκόμα καὶ ὁ Μερεμέτης, ποὺ μετεῖχε στὸ ἀπόσπασμα τῆς δολοφονίας τῶν ὀχτῶ, εἶχε τὸ ἄλλοθι του. Σὰς βεβαιῶνῶ ὅτι εἶμαι ἀθῶος, ὀρκιζόταν στὸ δημοσιογράφο, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ δικαιοσύνη θὰ τὸ ἀποδείξη. Ἄν ἀποδειχθῇ ὅτι εἶμαι ἐνοχος νὰ μὴ με κρεμάσουν μονάχα, ἀλλὰ νὰ με κάνουν τόσα κομματάκια, ὥστε τὸ μεγαλύτερο νὰ εἶναι δέκα δράμια. Τόσο ἀθῶος ἦταν ὁ Μερεμέτης! Ἀλλὰ καὶ ὁ Παπαγιάννης, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ τοῦ Ἁη-Λιᾶ, ἰσχυριζόταν ὅτι ἄδικα τὸν κρατοῦν στὴ φυλακὴ, ἔτσι θέλησαν οἱ μεγάλοι εἶπε. Σὲ παρατήρηση τοῦ δημοσιογράφου γιὰ τὶς ἐκπλήξεις ποὺ κάθε τόσο ἐπεφύλασσε με τὶς ἀποκαλύψεις του, ἐνῶ μποροῦσε ν' ἀνοίξει τὸ στόμα του καὶ νὰ τὰ πεῖ ὅλα, μιὰ καὶ καλὴ γιὰ νὰ ἡσυχάσει, ἀπάντησε: Τὶ νόμισαν, πῆγαν νὰ μοῦ κάψουν αὐτοὶ τὸ σπῆτι, θὰ τοὺς τὸ κάψω ἐγὼ γρηγορώτερα. Ποιοὺς ἐννοοῦσε, μόνο ὁ Παπαγιάννης ἤξερε. Ἡ σοβαρότερη ἀποκάλυψη ποὺ ἔφερε σὲ φῶς ἦ ἔρευνα τῆς ἐφημερίδας, ἦταν ἐκείνη τῆς κατάθεσης τοῦ κρατούμενου ληστῆ Κόκοτου, σύμφωνα με τὴν ὁποία τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας τὸ εἶχαν ὀργανώσει οἱ Ρετzaῖοι. Τὸ γινώριζε αὐτό, γιὰτὶ ἓνα χρόνο πρὶν, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1925, θὰ μεταφέρονταν ἀπὸ τὴν Πρέβεζα στὴν Ἑθνικὴ τράπεζα στὰ Γιάννινα δέκα ἑκατομμύρια δραχμὲς καὶ οἱ Ρετzaῖοι πρότειναν σ' αὐτὸν καὶ στὸν Τσόγκο συνεργασία γιὰ τὴ ληστεία. Ἐπειδὴ ὁ Τσόγκος δὲ συμφώνησε ματαιώθηκε ἡ ἀπόπειρα. Ὁ εἰσαγγελεὺς Λεονταρίτης, δὲν εἶχε ἀναλάβει ἀκόμα τὴν ἀνάκριση, μόλις πληροφορήθηκε τὴν κατάθεση τοῦ Κόκοτου, ζήτησε ἐπιβεβαίωση τῆς μαρτυρίας του, ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴ τράπεζα, ἡ ὁποία καὶ τοῦ δόθηκε. Ὁ Λεονταρίτης ἐνημέρωσε τὸν ἀνακριτὴ Τιμιωλάκη γιὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Κόκοτου, ποὺ ἐπιβεβαίωσε ἀργότερα καὶ ὁ ληστὴς Τσόγκος, ὁ ἴδιος ἀποκάλυψε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν περισσότερων ἐνόχων τῆς ληστείας τῆς Πέτρας· ὁ ἀνακριτὴς ὁμως, ξένος πρὸς τὸ περιβάλλον, δὲν τὰ ἐκμεταλλεύτηκε καὶ ἀκολούθησε τὸ δικό του δρόμο. Τὸ περίεργον ἦταν ὅτι αὐτὰ τὰ γινώριζε καὶ ὁ Α.Δ.Χ. Ἡπίου Γάσπαρης, καὶ ἀντὶ νὰ συλλάβει τοὺς Ρετzaῖους συνεργαζόταν μ' αὐτούς, ὡς τὴ μέρα ποὺ ἐξαφανίστηκαν. Τὸ ἐρώτημα τῆς κοινῆς γνώμης ἦταν: Ὑπῆρχε ἀλήθεια στίς

δημοσιογραφικές αποκαλύψεις ή όλα γράφτηκαν για να έντυπωσιάσουν; Ἡ πρόοδος τῶν ἀνακρίσεων, ἴσως ἔδινε κάποια ἀπάντηση.

Στὸ μεταξύ, τὸ ὑπουργεῖο Στρατιωτικῶν ζήτησε ἀπὸ τὸ στρατηγὸ Διαλέτη νὰ στείλει στὴν Ἀθήνα τοὺς ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονταν στὴν ἔκθεση Λεονταρίτη ὡς ἐνεχόμενοι στὴ ληστεία τῆς Πέτρας. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ὁ Δικηγορικὸς σύλλογος Ἰωαννίνων, μὲ ἀνακοίνωσή του διέψευδε δημοσίευμα τῆς *Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς* ἀναφερόμενο εἰς *δυσμενῇ δῆθεν ἐντύπωσιν παραχθεῖσαν παρὰ τῷ Δικηγορικῷ κόσμῳ Ἰωαννίνων* ἀπὸ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴ δημοσίευση τῆς ἔκθεσης Λεονταρίτη. Ὁ σύλλογος, ἰσχυρίζοταν ὅτι ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας, ὑποστήριζε πὼς μόνο ὁ Λεονταρίτης ἦταν σὲ θέση ν' ἀντιμετωπίσει ἀποτελεσματικὰ τὴν ὑπόθεση, ἦταν σύμφωνος μὲ τὸ διορισμὸ του ὡς εἰδικοῦ εἰσηγητῆ καὶ ἔξακολουθοῦσε νὰ ἔχει ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὴν κρίση του καὶ τὶς ἀποφάσεις του. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ὁ Λεονταρίτης, ἀποκάλυψε πολλὰς πτυχὲς τῆς ὑπόθεσης, ὅχι ὅμως ὅλες, γι'αὐτό, ὅταν τερματίστηκε ἡ ἀποστολὴ του μὲ τὴ δημοσίευση τῆς ἔκθεσης, πολλὰ ἐρωτηματικὰ ἔμειναν ἀναπάντητα: προπαντὸς δὲν ἀποκαλύφθηκε ἡ ἐνοχὴ τῶν «ὑψηλὰ ἱστάμενων», τῶν οἰκονομικῶν παραγόντων καὶ τῶν πολιτικῶν προσώπων ποὺ συνεργάζονταν μὲ τοὺς Ρετζαῖους.

Ἰσως δημιουργηθεῖ ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ ἄποψη γιὰ τὴ διάβρωση τῆς κοινωνίας τῆς πόλης ἀπὸ τὴν ὀργάνωση τῶν Ρετζαίων, ἀποτελεῖ ὑπερβολικὴ ἐκτίμηση τῆς κατάστασης. Δυστυχῶς ἡ πραγματικότητα ἦταν τέτοια ποὺ οἱ ὅποιοι χαρακτηρισμοὶ δὲ θὰ μπορούσαν νὰ τὴν ἀποδώσουν. Ἐνα ἄλλα πρὸς τὸ τέλος τοῦ χρόνου καὶ ἡ προσεκτικὴ μελέτη ἐνὸς ἄρθρου τοῦ δημοσιογράφου Πέτρου Πικροῦ, δημοσιευμένου ὅχι σὲ ἀντιβενιζελικὴ ἐφημερίδα, ἀλλὰ στὸ βενιζελικὸ *Ἐλεύθερο τύπο*, καὶ ἀναδημοσιευμένο ἀπὸ τὴν *Ἡπειρο* (23-12-26) θὰ τεκμηριώσῃ τὶς διαπιστώσεις. Ἐγράφε ὁ Π. Πικρός: Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συλληφθοῦν καὶ νὰ δικασθοῦν οἱ Ρετζαῖοι, ἀπὸ ὠρισμένα ἄτομα, ἀτυχῶς ἀκόμα ἰσχυρὰ καὶ σήμερον καὶ θορυβοῦντα ὡς δῆθεν ἐνδιαφερόμενα, παρὰ κάθε στοιχειώδη ἀντίληψιν ἐντροπῆς. Ὁχι! Δὲν συμφέρει εἰς τοὺς θορυβοῦντας νὰ καθίσουν οἱ Ρετζαῖοι στὸ σκαμνί. Θὰ ἔχουν νὰ ξεσκεπάσουν πολλοὺς. Οἱ Ρετζαῖοι δὲν εἶναι οἱ μόνοι ἐνοχοί. Περισσότερον ἐνοχοί εἶναι οἱ κρυπτόμενοι ὀπισθέν των. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀνέθεσαν εἰς τοὺς Ρετζαῖους ἄλλου εἴδους ἐγκλήματα, ἄλλου εἴδους ἐπισήμους ἀποστολάς. Ἐκεῖνοι ποὺ συνεδέοντο καὶ συνειργάζοντο μὲ τοὺς Ρετζαῖους. Οἱ Ρετζαῖοι ἀνείχθησαν εἰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ὑπηγόρευσαν νόμους. Συντέλεσαν εἰς τὴν θέσπισιν νόμων. Πρὶν οἱ Ρετζαῖοι γίνουν διαφθορεῖς συνειδήσεων τρανοὶ καὶ μεγαλόσχημοι διέφθειραν τοὺς Ρετζαῖους. Ἐὰν καθίσουν στὸ σκαμνί, οἱ Ρετζαῖοι θὰ ὁμιλήσουν. Δὲν ὑπάρχει μεμονωμένον ζήτημα Πέτρας, μεμονωμένον ζήτημα Ρετζαίων.

Προ παντός δὲν ὑπάρχει μυστήριον. Τὸ τραγικὸν ἐκεῖνο ἐγκλημα εἶναι μιὰ ἀπλὴ λεπτομέρεια. Οἱ Ρετζαῖοι, μοιραῖοι ἄνθρωποι, δὲν ὑπῆρξαν παρὰ ὄργανα ἄλλων στυγνῶν ἐγκληματιῶν. Τὸ δὲ «μυστήριον» δὲν εἶναι διόλου μυστήριον, παρὰ τὴν σκόπιμον ἀσάφειάν μας. Ἡ δυστυχὴς Ἡπειρος ἔχει καταντήσει Δεσποτάτον τῶν Ρετζαίων. Αὕτη εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἀλλὰ πίσω ἀπὸ τοὺς Ρετζαίους δροῦν ἄλλοι. Καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα: Θὰ φθάσῃ μέχρῃς ἐκεῖ ὁ πέλεκυς τῆς Δικαιοσύνης; Εἰς αὐτὸ μιὰ ἀπάντησις ἀρμόζει καὶ αὕτη πρέπει νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους: «*In extremis malis extrema rementia!*» Ἀλλὰ κι ὁ φιλελεύθερος Κῆρυξ τῆς πόλης σ' ἓνα ἀπολογισμὸ τοῦ ἔργου τῆς ἀνάκρισης (11-8-26) σὲ ἀνάλογα συμπεράσματα κατέληγε ὑπογραμμίζοντας ἔντονα καὶ τὶς εὐθύνες τοῦ Κράτους: Τὶ τὸ θετικὸ ἐγίνε ὡς τώρα; ἀναρωτιόταν. Κι ἀπαντᾷ: Ἐνα ὑπερμέγεθες μηδενικόν, ἐκπροσωποῦν μεγαλοπρεπέστατα τὴν περιφανῆ χρεωκοπίαν τοῦ Κράτους, ὡς ὄργανισμοῦ διοικητικοῦ, ὡς ἀρχῆς ἱκανῆς νὰ ὑπερασπίζῃ τὴν τιμὴν, τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν πολιτῶν καὶ ὡς ἀρχῆς ἀνικάνου νὰ συλλάβῃ ληστὰς ὑπὸ τὰ ὄμματά της κινουμένους καὶ δρῶντας καὶ ἀκόμη συνεργάτας τῶν, ἀναιδέστατα καὶ θρασύτατα προπηλακίζοντας κάθε ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν... Ἐχάλασεν ὁ κόσμος μὲ τὴν ληστείαν τῆς Πέτρας. Ἀλλ' ὁ θόρυβος τὸν ὅποιον προθύστερα ἔκαμε τὸ κράτος εἰς οὐδὲν ἄλλο συνετέλεσεν παρὰ εἰς τὸ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀνικανότητά καὶ τὴν ἀνεπάρκειάν του. Σήμερον ἔνοχοι δὲν εἶναι μόνον οἱ κακοῦργοι καὶ οἱ συνεργάται τῶν. Οὕτε αὐτοὶ μόνον συλλαμβανομένοι πρέπει νὰ δώσουν λόγον. Λόγον ἐπίσης ὀφείλει νὰ δώσῃ καὶ τὸ Κράτος, τὸ ὅποιον καταγγέλλει σήμερον σύσσωμος ἡ δημοσία γνώμη. Ἐγκατέλειπεν ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα ἀσπλάχνως τὴν δυστυχισμένην Ἡπειρον. Καὶ κατέληγε: Εἰς τὴν Ἡπειρον τώρα βασιλεύει χάος. Αἱ ἀρχαὶ γνωρίζουν τοὺς ἐνόχους καὶ τοὺς συνεργάτας τῶν. Ἀλλὰ δὲν τολμοῦν νὰ ἐνεργήσουν. Ἀπειλοῦνται, κατασκοπεύονται, κινοῦνται μέσα εἰς ἓνα περιβάλλον ὑποπτον καὶ σκοτεινόν. Ὅλοι γνωρίζουν τί συμβαίνει καὶ κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ ὁμολογήσῃ τίποτε...

Ἡ τσιμπίδα, λοιπόν, τῆς ἀνάκρισης καὶ τῆς ἐξυγίανσης δὲν ἔφτασε ποτὲ σ' ὅσους κρύβονταν πίσω ἀπὸ τοὺς Ρετζαίους. Ἀκόμα καὶ στὴ βουλὴ ποὺ συζητήθηκε τὸ θέμα τῆς ληστείας καὶ τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας, μετὰ τὶς ἐκλογές, μπουρμπουλίθρες ρητορικὲς ἐγιναν. λόγια, λόγια, αἰώνια ἐλληνικά λόγια καὶ οὐσία καμμία. Ἔτσι, γιὰ νὰ ξαναγυρίσουμε στὶς ἀρχὲς Αὐγούστου, οἱ ἀνακρίσεις θὰ συνεχίζονται, θὰ καρκινοβοτοῦν καὶ οἱ Ρετζαῖοι πάντα ἄφαντοι, πρὸς μεγάλη ἱκανοποίησιν ὅσων κρύβονταν πίσω τους. Οἱ ἐφημερίδες συνέχισαν νὰ δημοσιεύουν ἄρθρα καὶ εἰδήσεις, λεπτομέρειες τοῦ σκηνικοῦ ποὺ κρυβόταν στὸ σκοτάδι, θὰ ἐμφανίζονταν γιὰ ἐκτόνωση καὶ κάποια ἐξιλαστήρια θύματα, θὰ ἐκτοξεύονταν κι ἄλλα πυροτεχνήματα, ἢ ἀποτελμάτωση ὅμως τῆς προσπάθειας γιὰ τὴ διαλεύκανση ὅλων τῶν πτυχῶν τοῦ ἐγκλήματος θὰ γινόταν κάθε μέρα καὶ περισσότερο αἰσθητή.

Στις αρχές Αυγούστου έγινε η σύλληψη του Β. Κολοβοῦ, πεθεροῦ τοῦ Γιάννη Ρέτζου, σὲ λίγες μέρες τὸν ἄφησαν ἐλεύθερο, δὲν εἶχαν προκίψει ἐνοχοποιητικὰ στοιχεῖα ἐναντίον του. Δὲν εἶχε ἰδέα ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὰ σχέδια τῶν Ρετζαίων!..

Ἡ πρώτη βολὴ ἐναντίον κρατικοῦ ὀργάνου ρίχτηκε ἀπὸ τὴν *Ἡπειρωτικὴ ἠχώ* μὲ τὸ ἄρθρο της (5-8-26): *Ἐν ὀνόματι τῆς Δικαιοσύνης καὶ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ λαοῦ-Καλέσατε τὸν Γάσπαρη νὰ λογοδοτήσῃ. Οἱ κατηγορίες τῆς ἐφημερίδας κατὰ τοῦ Γάσπαρη, πρώην Α.Δ.Χ. Ἡπείρου, ἦταν κυρίως οἱ ἑξῆς: α) Ἀμέσως μετὰ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας ὁ Γάσπαρης, ὅταν ἔφτασε στὰ Γιάννινα, ἐνῶ ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς τοῦ ὑποδείχτηκε ὅτι οἱ Ρετζαῖοι ἦταν ἐνοχοὶ καὶ ἔπρεπε νὰ συλληφθοῦν, ἀρνήθηκε ἐπίμονα νὰ τὸ κάνει λέγοντας ὅτι τὰ παιδιὰ εἶναι ἄθῳα, οἱ Ρετζαῖοι εἶναι κορίτσια! β) Ἐνῶ ὁ διοικητὴς τῆς VIII μεραρχίας στρατηγὸς Διαλέτης, ἀπὸ τῆ δεύτερη κιόλας μέρα μετὰ τὴ ληστεία, ἐπέμεινε νὰ συλληφθοῦν οἱ Ρετζαῖοι, ὕστερα ἀπὸ παραστάσεις καὶ ἐπιμονὴ διάφορων προσώπων, καθὼς καὶ τοῦ Γάσπαρη, ἀνέβαλε τὴ σύλληψη. Τελικὰ διέταξε νὰ ἐκδοθεῖ ἔνταλμα σύλληψης, τὸ ὁποῖο παρέδωσε στὸ Γάσπαρη στὸ γραφεῖο του, ὅπου βρισκόταν κι ὁ ἀνακριτὴς Ταμιωλάκης. γ) Ὁ Γάσπαρης ἀρνήθηκε νὰ παραλάβει τὸ ἔνταλμα, λέγοντας πὼς, καὶ χωρὶς αὐτό, τοῦ ἦταν εὐκόλο νὰ συλλάβει τοὺς Ρετζαῖους, ὅποτε ἤθελε. Στὴν ἐπιμονὴ τοῦ στρατηγοῦ νὰ πληροφορηθεῖ τὰ αἷτια τῆς ἀρνήσεως, ἀπάντησε πὼς δὲν εἶχε ἐμπιστοσύνη στὰ ὄργανά του, γιὰντὸ καὶ τὸ ἔνταλμα ἦταν περιττό. δ) Ὁ Διαλέτης, γιὰ νὰ δώσει λύση στὸ θέμα, διέθεσε στὸ Γάσπαρη εἰδικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ στρατιῶτες τῆς Δημοκρατικῆς φρουρᾶς Ἰωαννίνων, διοικούμενο ἀπὸ ἀξιωματικούς, πρόθυμους νὰ ἐκτελέσουν κάθε διαταγὴ του. Ὁ Γάσπαρης δὲν χρησιμοποίησε τὸ ἀπόσπασμα, μάταια περίμενε τίς ἐντολές του γιὰ νὰ δράσει. Τὴν παραμονὴ τῆς ἐξαφάνισης τῶν Ρετζαίων κίνησε δυνάμεις χωροφυλακῆς κι αὐτοκίνητα, κάτι ποὺ δημιούργησε τὴν ἐντύπωση ἐναρξῆς τῆς καταδίωξης. Τὴν ἄλλη μέρα δὴλωνε πὼς δὲ μπόρεσε νὰ συλλάβει τοὺς Ρετζαίους, ἐπειδὴ τὸ σπῆτι τους ἦταν μεγάλο καὶ ἡ ἀνικανότητα τῶν ὀργάνων του θὰ ἔδινε τὴ δυνατότητα στοὺς Ρετζαίους νὰ δραπετεύσουν. ε) Σὲ συμβούλιο, ἐνῶ ὅλοι ὑποστήριζαν ὅτι οἱ Ρετζαῖοι ἔπρεπε νὰ συλληφθοῦν, ἀκόμα κι ἂν ἦταν ἄθῳοι, ὁ Γάσπαρης διατύπωσε τὴ γνώμη ὅτι καλλίτερα θὰ ἦταν νὰ κληθοῦν ἀπὸ τὸν ἀνακριτὴ Ταμιωλάκη γιὰ ἀνάκριση καὶ στὸ γραφεῖο του νὰ συλληφθοῦν. Τελικὰ ἀποφασίστηκε νὰ κληθοῦν νὰ παρουσιαστοῦν οἱ Ρετζαῖοι στὸ γραφεῖο τοῦ στρατηγοῦ καὶ διατάχτηκε ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Περιστερῆς νὰ τοὺς διαβιβάσει τὴ διαταγὴ. *Οἱ πονηροὶ ὅμως Ρετζαῖοι δὲν τὸν ἀκολούθησαν καὶ οἱ δύο παρὰ μόνον ὁ εἷς, ὁ Γιάννης Ρέτζος, ἐνῶ ὁ Εὐθύμιος ἀπὸ τὸ καφενεῖον «Μεγάλῃ Βρετανία» παρακολουθεῖ τὰ συμβαίνοντα.* στ) Δυὸ φορὲς ὁ Περιστερῆς ὁδήγησε τὸν Γιάννη Ρέτζο στὸ στρατηγεῖο, χωρὶς τελικὰ νὰ συλληφθεῖ, ὁ Γάσπαρης εἶχε τὴ γνώμη ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἡ σύλ-*

ληψη και τῶν δυὸ μαζί. Συνέστησε γι'αυτὸ στὸν Ι. Ρέτζο νὰ πάει στὸ στρατηγεῖο μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ γιὰ νὰ συζητήσουν τὰ θέματα τῆς ληστείας. Ὅλα αὐτὰ ἦταν ἀρκετὰ γιὰ νὰ πείσουν τοὺς Ρετζαίους ὅτι ἐπρόκειτο νὰ συλληφθοῦν. Σὲ μισὴ ὥρα καὶ οἱ δυὸ βρέθηκαν στοὺς Ἀμπελοκήπους καὶ πῆραν τὸ δρόμο τῶν βουνῶν. Ἔτσι ὁ Γάσπαρης πέτυχε ν' ἀναστείλει κάθε ἐνέργεια τῆς ἀνακριτικῆς ἀρχῆς γιὰ τὴ σύλληψή τους, ἔπεισε ὅλους γιὰ τὴν ἀθωότητά τους καὶ γενικὰ τοὺς ὑποβοήθησε μὲ τὴ στάση του νὰ δραπετεύσουν. ζ) Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐξαφάνιση τῶν ληστῶν δὲν ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴν καταδίωξή τους. Πῆρε ἓνα αὐτοκίνητο καὶ ἔφτασε στὰ ἀλβανικὰ σύνορα, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἤθελε νὰ διαπραγματευτεῖ μὲ τὶς ἀλβανικὲς ἀρχὲς τὴν παράδοση κακοποιῶν ποὺ εἶχαν καταφύγει στὴ γειτονικὴ χώρα. Ζήτησε μόνο πληροφορίες ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ διοικητὴ Ἀργυροκάστρου, ἂν οἱ Ρετζαῖοι θὰ μποροῦσαν νὰ μπουρνή στὴν Ἀλβανία. η) Ἐναντίον τοῦ Γάσπαρη διατυπωνόταν τέλος ἡ κατηγορία ὅτι ἦταν στενὸς συνεργάτης τῶν Ρετζαίων, τοὺς ἐξόπλισε καὶ τοὺς χρησιμοποίησε, μαζί μὲ τοὺς συντρόφους τους, ὡς καταδιωκτικὸ ἀπόσπασμα ἐναντίον ἄλλων ληστῶν. Καὶ ἡ ἐφημερίδα κατέληγε: *Ὅταν τόσα γεγονότα βοοῦν, καλέσατε κ. ἀρμόδιοι τὸν Γάσπαρη νὰ λογοδοτήσῃ ἐνώπιον ὑμῶν, διὰ τὴν τοιαύτην σκανδαλώδη στάσιν του καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐδῶ παραμονῆς του.*

Ὁ Γάσπαρης δὲν δεχόταν βολὲς μόνο ἀπὸ τὶς τοπικὲς ἐφημερίδες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ βενιζελικὸ τύπο τῶν Ἀθηνῶν καὶ προπαντὸς ἀπὸ τὸν Ἐλεύθερο τύπο, στὸν ὁποῖο δημοσιεύονταν οἱ ἀνταποκρίσεις τοῦ Π. Πικροῦ, ἐπικριτικὲς γιὰ τὸ Γάσπαρη. Ἔτσι τὸ θέμα τῶν Ρετζαίων πολιτικοποιήθηκε ἐντονότερα αὐτὴ τὴ φορά. Οἱ ἀντιβενιζελικοὶ καταλόγιζαν στενὴ συνεργασία τῶν Ρετζαίων, πρὸς ἴδιον ὄφελος μὲ τοὺς φιλελεύθερους πολιτικούς, μὲ ἰσχυροὺς βενιζελικοὺς οἰκονομικοὺς παράγοντες καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἀρχὲς, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ στελέχη τῆς χωροφυλακῆς, αὐτὰ, τὰ ὁποῖα κατηγοροῦσαν οἱ βενιζελικοὶ ὡς συνεργάτες τῶν Ρετζαίων. Στὴν πραγματικότητα ὅλοι ἔφταιγαν, ἄλλος περισσότερο, ἄλλος λιγότερο, ἡ πολιτικοποίηση τῆς ὑπόθεσης ἐμπόδισε τὴν γρήγορη διαλεύκανσή της.

Ὁ Γάσπαρης, ἀπάντησε στὶς ἐναντίον του κατηγορίες, μὲ τὰ δικά του ἐπιχειρήματα. Στὸ μεταξὺ φῆμες ποὺ κυκλοφοροῦσαν στὰ Γιάννινα μιλοῦσαν γιὰ ἀνακρίσεις ἐναντίον τοῦ Γάσπαρη, γιὰ σύλληψή του στὴν Ἀθήνα καὶ μεταφορά του στὰ Γιάννινα. Ἀλλες φῆμες μιλοῦσαν γιὰ χορήγηση ἀμνηστείας στὸν ἡγούμενο Παπαγιάννη, μὲ ἀντάλλαγμα νὰ καταθέσει ὅ,τι γνώριζε γιὰ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας καὶ προπαντὸς ν' ἀποκαλύψει τὰ ὀνόματα ὅλων, δηλαδὴ τῶν ἐκτελεστῶν τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῶν ἡθικῶν αὐτουργῶν. Κυκλοφοροῦσαν καὶ φῆμες ἀναφερόμενες στὴν παρακολούθηση τῶν κινήσεων τοῦ ἀνακριτῆ Λεονταρίτη, ἀπὸ ὄργανα τοῦ Κέντρου ἀσφαλείας τῆς μεραρχίας, αὐτὲς τὶς διέψευδαν κατηγορηματικὰ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Κέντρου. Τὰ κυριότερα σημεῖα τῆς ἀπαντητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ

Γάσπαρη πρὸς τὸν Ἐλεύθερο τύπο ἦταν τὰ ἑξῆς: (Ἄς σημειωθεῖ ὅτι, ἔγκρι-
τες ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν, γιὰ τὶς τοπικὲς τῶν Γιαννίνων ἦταν: οἱ βενι-
ζελικὲς γιὰ τοὺς βενιζελικοὺς καὶ οἱ ἀντιβενιζελικὲς γιὰ τοὺς ἄλλους): α) Ἦταν ψέμα ὅτι οἱ Ρετζαῖοι δὲν ἀνακρίθηκαν γιὰ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας.
Ἦ ἀνακριτικὴ ἀρχὴ τοὺς κάλεσε, αὐτοὶ ἀπέδειξαν τὸ ἄλλοθι, γιαντὸ καὶ
τὰ ἐντάλματα σύλληψῆς τοὺς ἐκδόθηκαν ὕστερα ἀπὸ 10 μέρες καὶ τότε, ὅχι
γιατὶ ὑπῆρχαν στοιχεῖα, ἀλλὰ μόνον κατόπιν τῆς ἐναργέστερον ἐκδηλωθεί-
σης κοινῆς γνώμης καὶ τότε, ὅταν οὗτοι εἶχον ἀπομακρυνθεῖ ἤδη. β) Ἀλή-
θεια ἦταν πῶς τόσο ἡ χωροφυλακὴ, ὅσο καὶ ἡ εἰσαγγελία Ἰωαννίνων, χρη-
σιμοποίησε κατὰ τὸ παρελθὸν τοὺς Ρετζαῖους γιὰ τὴν καταδίωξη μόνον κα-
κοποιῶν στοιχείων, ὅπως τῆς συμμορίας Καραπάνου-Σταύρου, στὴν ἐξό-
ντωση τῆς ὁποίας ἡ συμβολὴ τους ἦταν ἀποτελεσματικὴ. γ) Ἦταν ψέμα ὅτι
στὰ χέρια του ἔφτασε ἀναφορὰ κατώτερου ἀξιωματικοῦ, στὴν ὁποία κα-
ταγγελόταν ὅτι λίγες ὥρες μετὰ τὴ διάπραξη τῆς ληστείας, εἶδαν τὸν Ἰ. Ρέ-
τζο μέσα σὲ αὐτοκίνητο, συνοδευόμενο ἀπὸ χωροφύλακα, νὰ κινεῖται στὸ
δημόσιο δρόμο Φιλιππιάδας-Ἰωαννίνων. Ἀντίθετα ἡ ἀνακριτικὴ ἀρχή,
στηριγμένη σὲ ἱατρικὴ γνωμάτευση, βεβαιώθηκε ὅτι τὴ μέρα τῆς ληστείας
ὁ Ἰ. Ρέτζος εὐρίσκετο κλινήρης εἰς τὴν ἐν Ἰωαννίνοις οἰκίαν του. Σαράντα
μέρες μετὰ τὴ ληστεία καὶ τὴν προηγούμενη μέρα τῆς ἀναχώρησης τοῦ Γά-
σπαρη ἀπὸ τὰ Γιάννινα, εἶχε ὑποβληθεῖ μιὰ τέτοια ἀναφορὰ στὸ Ἀγροτικὸ
τμῆμα χωροφυλακῆς Ἰωαννίνων, τὸ ὁποῖο δὲν τὴ διαβίβασε στὶς προϊστά-
μενες ἀρχές του. δ) Ὅλες οἱ ἀνώνυμες ἐπιστολὲς ποὺ στέλλονταν στὴν
Α.Δ. Χωροφυλακῆς διαβιβάζονταν ἀμέσως στὴν ἀνακριτικὴ ἀρχή. ε) Ἦταν
ψέμα ὅτι εἶχε φέρει ἀντιρρήσεις στὴ σύλληψη τῶν Ρετζαίων. Ἀντίθετα, τὴν
ἐπόμενη τῆς συγκρότησης τοῦ συμβουλίου στὴ μεραρχία, ἔστειλε στὰ γρα-
φεῖα τῆς τὸν Ἰ. Ρέτζο μὲ συνοδεία ἀξιωματικοῦ, ἀλλὰ δὲν τὸν κράτησαν
καὶ τὸν διέταξαν νὰ γυρίσει ὕστερα ἀπὸ μισὴ ὥρα, μαζί μὲ τὸν ἀδερφό του.
Ὅταν ξαναγύρισε πάλι μόνος του οὔτε τότε κρατήθηκε, ἀλλὰ τὸν ἔστειλαν
πάλι νὰ βρεῖ τὸν ἀδερφό του καὶ νὰ γυρίσουν μαζί. Ἀπὸ τότε ἐξαφανίστη-
καν καὶ οἱ δύο. Στὴν ἐπιστολὴ Γάσπαρη δόθηκαν καὶ πάλι ἀπαντήσεις ἀπὸ
τὴν Ἡπειρωτικὴ ἡχώ (8-8-26) ποὺ ἀναιροῦσαν τὰ ἐπιχειρήματά του.

Ἀνεξάρτητα τοῦ πόσο εὐσταθοῦσαν οἱ κατηγορίες ποὺ ἐκτοξεύοντα-
ν ἐναντίον τοῦ Γάσπαρη, γεγονὸς ποὺ ἐγίνε παραδεκτό, ἀπ' ὅλες τὶς γιαν-
νιώτικες τουλάχιστο ἐφημερίδες, ἦταν ὅτι ὁ Γάσπαρης εὐθυνόταν ὅπως-
δήποτε γιὰ τὴν ἐξαφάνιση τῶν Ρετζαίων. Ἴσως ἡ ἀμέλεια ποὺ ἐπέδειξε νὰ
μὴ ξεκινοῦσε ἀπὸ εὐτελεῖ ἐλατήρια. Εἶχε χρησιμοποιήσει τοὺς ἀμνηστευμέ-
νους λήσταρχους σὲ πολλὰ ἐπιχειρήσεις καταδίωξης καὶ ἐξόντωσης λη-
στῶν, καὶ μάλιστα ἀποτελεσματικά. Γνώριζε τὴ μεγάλη οἰκονομικὴ ἐπιφά-
νεια ποὺ εἶχαν καὶ ἴσως δὲν πίστεψε ὅτι οἱ Ρετζαῖοι εἶχαν ὀργανώσει τὴ
ληστεία, μιὰ ποὺ ἦταν πλούσιοι. Ὅπως καὶ νάταν οἱ κατηγορίες ἐναντίον
του εἶχαν τὴ βάση τους. Ἀντίθετα γιὰ τὸ διάδοχό του στὴν Α.Δ.Χ. Ἡπεί-

ρου Γκισσερλή μόνο επαινετικά λόγια γράφονταν απ' όλους (ὁ Γάσπαρης μετατέθηκε ἀπὸ τὰ Γιάννινα, μὲ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Πάγκαλου στὴν πόλιν· ξαναγύρισε γιὰ νὰ συντονίσαι τίς ἐνέργειες τῶν καταδιωκτικῶν ἀρχῶν τὴν ἐπόμενη τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας).

Ἀπὸ τίς ἀρχές Αὐγούστου ἀρχισε νὰ ἰσχύει ὁ νέος νόμος περὶ τύπου· ἡ ἐφαρμογή του στέρησε τίς ἐφημερίδες κι ἀπὸ τίς λίγες εἰδήσεις ποὺ μποροῦσαν νὰ συγκεντρώσουν γύρω ἀπὸ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας. Δικαιολογημένα ὁ τύπος χαρακτηρίσε τὸ νέο νόμο ὡς φίμωτρο. - Ὁ καταζητούμενος Λάμπρο Στάθης - ἔγραφε ἡ Ἑπειρωτικὴ ἡχώ, (1-8-26) - τόσκασε ἀπὸ τὸ τσελιγκάτο του ποὺ τότε στά βουινὰ τῆς Βίτσας (Βίτσας, τοῦ χωριοῦ μου) δι' ἄγνωστον κατεύθυνσιν. Τὰ πρόβατά του κατεσχέθησαν ἀπὸ τὸ κράτος καὶ μετεφέρθησαν, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν πάντοτε τῆς ἀστυνομίας, ποὺ λέτε; Στὰ ξεροτόπια τοῦ Βήκου, πλησίον τῆς Μπάγιας καὶ εἶναι πολὺ ἂν θὰ βαστάξουν ζωντανὰ καμιά δεκαριά μέρες, χωρὶς τροφή καὶ νερό. Τί ἔπαισαν ἄραγε τὰ ἄκακα ἀρνία; Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ ἀντιπρόσωποι τῆς «Φιλοξενικῆς ἐταιρείας». - Γιά τὴ φρούρηση τῶν ἀπεσταλμένων τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων καὶ κατὰ κύριο λόγο τῶν ἀντιβενιζελικῶν, ὀρίστηκαν ἀπὸ τίς ἀρχές σωματοφύλακες. Οἱ βενιζελικὲς ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων διαμαρτύρονταν. Ἀτὸ Σάββατο, 31 Ἰουλίου, ἡ διμελὴς συμμορία τοῦ Τσόγκου μπῆκε τὸ μεσημέρι στὸ Ἀνώγι (σὲ φιλικὸ μᾶλλον ἔδαφος) καὶ πῆγε στὸν τάφο τοῦ Κογκολόη, τὸν εἶχε σκοτώσει ἄλλος ληστής, ὁ Καραμπάτσος. Ὁ Τσόγκος συγκέντρωσε ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ, μὲ τοὺς παπὰδες ἐπικεφαλῆς, διέταξε τὴν ἐκταφὴ τοῦ πτώματος, ἐκείθεν δέ, προπορευομένων τῶν ἱερέων καὶ ἀκολουθοῦντος τοῦ κόσμου, μετεφέρθη τὸ πτώμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἐψάλη ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία καὶ ἐγένετο ἡ ταφὴ ἐντὸς τοῦ κοινοτικοῦ νεκροταφείου. Ἦταν θεοφοβούμενοι οἱ ἄνθρωποι καὶ κρατοῦσαν τοὺς θρησκευτικὸς τύπους. - Οἱ φῆμες γιὰ τὴν πορεία τῶν ἀνακρίσεων, μερικὲς ἀπὸ τίς ὁποῖες ἔβλεπαν καὶ τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, ὀργίαζαν. Ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς Καθημερινῆς Παπανικολάου τηλεγραφοῦσε στὴν ἐφημερίδα του, ὅτι οἱ ἐνεχόμενοι στὸ ἐγκλημα ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ ζήτησαν διαβατήρια ἀπὸ τὰ προξενεῖα τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἀλβανίας γιὰ νὰ φύγουν στὸ ἐξωτερικόν. Ἡ εἶδηση, προξένισε κατὰ πληξὴ στὴν κοινὴ γνώμη ποὺ περίμενε διάψευση τοῦ στρατηγοῦ Διαλέτη. Γιά τὴν ἀνταπόκριση τοῦ Παπανικολάου κι ἄλλες ποὺ ἔστειλε στὴν ἐφημερίδα του διατάχθηκαν ἀνακρίσεις. Ἄλλες φῆμες, μετὰ τὴν ἀνάκριση τοῦ ληστῆ Καραμπάτσου, ἔκαναν λόγο γιὰ συλλήψεις πολλῶν ἀτόμων καὶ μεγαλοσχημόνων ἀκόμη κυρίων, οἱ ὁποῖοι μέχρι χθὲς ἐθορυβοποιοῦν καὶ ἐκορδακίζοντο, καταβάλλοντες συνάμα καὶ τὴν ποταπὴν προσπάθειαν νὰ συσκοτίσουν τὸ ἔργον τῆς ἀνακρίσεως καὶ νὰ στρέψουν τὴν προσοχὴν ταύτης πρὸς ἀντίθετον τοῦ πρὸς ἔδει σημείον. Ποιοὶ ἦταν αὐτοὶ οἱ μεγαλόσχημοι δὲν ἔγινε γνωστό, ποτὲ δὲν συνελήφθησαν. - Στίς 5 Αὐγούστου συγκεντρώθηκαν στὸ Νησί ἀντιπρόσωποι 300 οἰκογενειῶν σκηνιτῶν Σαρακατσαναίων, οἱ ὁποῖοι συζήτησαν τὸ ζήτημα τῆς γεωργικῆς ἀποκατάστασής τους. Τὰ αἰτήματά τους περιέλαβαν σὲ ψήφισμα μὲ πολλοὺς ἀποδέκτες. Τὸ ψήφισμα ὑπέγραψαν οἱ ἀντιπρόσωποι: Ν. Γ. Τσουμάνης, Κων. Χ. Κάτσινος, Γρηγόριος Ζῆγος, Μάνθος Μυριοῦνης, Εὐάγ. Καζούκας, Ἀνδρέας Κ. Φερεντίνος. - Ἡ Ἐνωσις Ἐφένδρων ἀξιωματικῶν Ἑπείρου διαμαρτυρήθηκε μὲ τηλεγράφημά της διὰ τὴν πρωτοφανῆ ἀστοργίαν τῆς κυβερνήσεως ἀπέναντι τῶν κρατούμενων ἀκόμα ἀπὸ τοὺς Τούρκους αἰχμαλώτων πολέμου. Κατὰ τίς πληροφορίες λοχία ποὺ δραπέτευσαν ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῶν κρατούμενων στὸ Ἀλῆ μπέη Τσιφλίκ, ἔξω ἀπὸ τὴ Μυρσίνη, ὁ

ἀριθμός τους ἀνερχόταν σὲ 1980 καὶ οἱ Τοῦρκοι τοὺς μεταχειρίζονταν σὰν σκλάβους τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Ἡ εἶδηση ἀπόπειρας δολοφονίας τοῦ Πάγκαλου ἔστρεψε τὴν προσοχή τοῦ κόσμου καὶ τοῦ τύπου πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, γιὰ πολὺ λίγο ὅμως. Τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας κυριαρχοῦσε πάνω ἀπ' ὅλες τὶς εἰδήσεις τὰ ἄλλα εἶχαν περάσει σὲ δευτέρη μοῖρα. Ἡ ἀρθρογραφία κατὰ τοῦ Γάσπαρη συνεχίζονταν, ἐνῶ οἱ ἀνακρίσεις παρὰ τὴν φαινομενικὴ πρόοδό τους, ἔβαιναν πρὸς ἀποτελμάτωση... Τὸ Γενικὸ ἀλβανικὸ προξενεῖο δημοσίευε κατ' ἐπανάληψη ἀνακοινώσεις πού διέψευδαν δημοσιεύματα ἑλληνικῶν καὶ ξένων ἐφημερίδων γιὰ ταραχές στὴ Β. Ἀλβανία, χωρὶς νὰ γίνεται πειστικό. Ἐγραφε ἀγαναχτισμένος ὁ Χρηστο-

Ὁ συγγραφέας καὶ λαογράφος
Δημήτρης Σαλανάγκας

Βασίλης (16-8-26): Ὁ Γιώργη Φῶτος ἀπὸ τοὺς Κοικλιούς, βρέθηκε, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζη, ὅτι χρωστάει δέκα δραχ. στὸ Δημόσιο καὶ γι' αὐτὲς τὲς δέκα δραχ. ἐξεδόθηκε ἐνταλμα καὶ στάλθηκε στὴ σταθμάρχη Δολιανῶν. Ὁ σταθμάρχης ἐκστρατεύει μὲ τοὺς χωροφυλάκους του, πηγαίνει στοὺς Κοικλιούς καὶ ἀντὶ ἐπὶ τέλους νὰ εἰσπράξη τὲς δέκα ψωροδραχμὲς ἀπὸ τὸν ὀφειλέτην ἑλληνορραγιᾶν, τὸν πάει στὰ Δολιανὰ, τὸν φυλακίζει ὅλη τὴ νύχτα καὶ τὴν ἄλλη ἡμέραν τὸν στέλλει συνοδευμένον ἐδῶ στὰ Γιάννινα, πρὸς πληρωμὴν τῶν 16 δραχ. ἕξη ὥρες πεζοπορία ἀπὸ τὰ Δολιανὰ ὡς ἐδῶ! Ἔτσι ὁ κατ' εὐφημισμὸν ἐλεύθερος πολίτης Ἕλλην τοῦ 1926 συνελήφθη ὡς ἐγκληματίας, ἐφυλακίστηκε ὡς ἐγκληματίας, συνωδεύτηκε ὡς ἐγκληματίας στὰ Γιάννινα καὶ ἔχασε τρεῖς ὁλόκληρες μέρες ἀπὸ τὴ δουλειά του γιὰ νὰ πληρώσῃ τὲς δέκα ψωροδραχμὲς! Ποῦ ἄλλοῦ παρὰ σ' αὐτόν τὸν προβατόδικον τόπον πού λέγεται Ἡπειρος ἔγινεν αὐτὸ καὶ ὄχι γιὰ πρώτη φορὰ... Ἡ ἀντικατάσταση τοῦ κυβερ-

νητικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ στρατοδικείου Κοντοῦ ἀπὸ τὸν Δ. Σαλαμάγκα (τὸ γνωστὸ ἱστοριογράφου καὶ λαογράφου τῶν Γιαννίνων καὶ τότε ἀξιωματικὸ τῆς Δικαστικῆς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ) προκάλεσε ἐπικριτικὰ σχόλια. Τοῦτο μᾶς δίδει ἀφορμὴν - ἔγραφε ὁ Χρηστοβασίλης - νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὄντως ὑπάρχει καὶ δρᾷ μία κλίμα ἐναντίον τῆς πλήρους ἀποκαλύψεως καὶ τῆς τιμωρίας ὅλων τῶν ἐνόχων. Διὰ τοῦτων δὲν ἐννοῶ νὰ θίξω εἰς τὸ παραμικρὸν τὴν μεγάλην ἐντιμότητα τοῦ κ. Σαλαμάγκα, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ὁποίου ἐνηργήθη ὁ διορισμὸς του ὡς κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου (16-8-26). Κατὰ τὰ μεταπολεμικὰ χρόνια πού γίναμε στενοὶ φίλοι μὲ τὸ Δ. Σαλαμάγκα καὶ συνεργαστήκαμε σὲ προσπάθειες πνευματικοῦ περιεχομένου, ὅπως στὴν Ἡπειρωτικὴ ἐστία κ.ἄ., κατὰ τὶς ὥρες τῶν περιπάτων μας στὴ λίμνη ἢ στὴν πλατεία ἀναφερόταν συχνὰ μὲ σκληρὰ λόγια γιὰ ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ καὶ γιὰ τὶς πιέσεις πού

δεχόταν ως κυβερνητικός επίτροπος. Έκανε επίσης λόγο για την πυρκαϊά του παλιού τουρκικού διοικητηρίου (δπου σήμερα τὸ Δημαρχεῖο), τὴν ὁποία ἀπέδιδε σὲ ἐμπρησμό, γιὰ νὰ καταστραφοῦν ἀνάμεσα στ' ἄλλα καὶ οἱ δικογραφίες τῶν Ρετζαίων (δλα τὰ δικαστήρια στεγάζονταν τότε στὸ διοικητήριο).- Ἐπιτελάρχης τῆς VIII μεραρχίας τοποθετήθηκε ὁ ἀντισυνταγματάρχης Β. Κρυστάλλης, ἀδελφὸς τοῦ ποιητῆ Κ. Κρυστάλλη.

Οἱ διευθυντὲς τῶν ἐφημερίδων *Ἐλευθερία*, *Κῆρυξ* καὶ *Ἡπειρος*, καθὼς καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι στὰ Γιάννινα δημοσιογράφοι τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων Χρ. Παπανικολάου, τῆς *Καθημερινῆς* καὶ Α. Σβῶκος τῆς *Ἑλληνικῆς*, ἔστειλαν τηλεγράφημα στὸν ἀθηναϊκὸ τύπο, μὲ τὸ ὁποῖο *στιγμάτιζαν* τὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*, γιὰ τὴ στάση ποὺ κράτησε ἀπέναντι στὸ *συκοφαντικὸν καὶ ψευδὲς ἔγγραφον* τοῦ *Ἀθ. Παπαθανασίου περὶ βασιλικῆς προπαγάνδας ἐν Ἡείρῳ*. Τὸ ἔγγραφο, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος, δημοσιεύτηκε στὸν *Ἐλεύθερο τύπο* (ἀναδημοσιεύτηκε στὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* στίς 14-8-26) καὶ δημιούργησε ἀντιδράσεις ποικίλης μορφῆς, στὴν Ἀθήνα, τὰ Γιάννινα καὶ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Συντάκτης τοῦ ἦταν ὁ ταγματάρχης Ἀθ. Παπαθανασίου διευθυντῆς τοῦ *Κέντρου ἀσφαλείας* τῆς VIII μεραρχίας, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀνάκριση εἶχε διατάξει τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Γιὰ ἀντιπερισπασμὸ ὁ ταγματάρχης διέδρευσε στὸν τύπο τὸ ἔγγραφο (ἀπόρρητη ἔκθεσις) μᾶλλον γιὰ νὰ δημιουργήσῃ σύγχυση, γιὰτὶ τὰ συμπεράσματά του ἦταν τόσο παράλογα, ποὺ δύσκολα θὰ γίνονταν πιστευτά, οὔτε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν δικτάτορα Πάγκαλο, τοῦ ὁποῖου ἐμπιστο ὄργανο ἦταν ὁ Παπαθανασίου. Τὶ ἔλεγε στὴν ἀπόρρητη αὐτὴ ἔκθεσή του ὁ ταγματάρχης; Ἀπὸ πληροφορίες ποὺ συγκέντρωσε -ἔγραφε- κυρίως ἀπὸ τὸν ἀπεσταλμένο τῆς *Ἑλληνικῆς* Α. Σβῶκο, ἀντιβενιζελικὸ καὶ βασιλόφρονα, σὲ ἐκμυστηρεύσεις τοῦ *ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ οἴνου*, ἡ βασιλικὴ προπαγάνδα εἶχε τελευτάῃ ἐνισχυθεῖ πολὺ στὴν Ἡπειρο μὲ μεγάλα ποσά, προερχόμενα ἀπὸ τὸν πρίγκηπα Χριστόφορο, στὸν ὁποῖο ἡ ἀμερικανίδα σύζυγός του εἶχε ἀφήσει μεγάλη περιουσία. Οἱ ἴδιες πληροφορίες ἔλεγαν ὅτι εἶχε συσταθεῖ στὴν Ἡπειρο *Κεντρικὴ ἐπιτροπὴ* διεξαγωγῆς τῆς βασιλικῆς προπαγάνδας, στὸν πυρήνα τῆς ὁποίας περιλαμβανόταν ὁ ἀπότακτος ταγματάρχης Βασ. Γκορτζῆς καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων στὰ Γιάννινα. Ἀναφερόταν ἀκόμα ὅτι θὰ ἐκδιδόταν στὰ Γιάννινα καὶ φιλοβασιλικὴ ἐφημερίδα, παράρτημα τῆς *Ἀθηναϊκῆς*. Ὁ συντάκτης τῆς ἔκθεσις ἦταν σίγουρος γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῶν πληροφοριῶν του, τὸ πιστοποιοῦσε ἄλλωστε ἡ συμπεριφορὰ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, οἱ ὁποῖοι ἐνῶ ἤρθαν στὰ Γιάννινα γιὰ τὴ διερεύνηση τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας, μὲ ἄλλα ἀσχολοῦνταν καὶ μὲ τίς ἀνταποκρίσεις τοὺς ἐπιδίωκαν: α) Νὰ διαστρέψουν τὴν ἀλήθεια. β) Νὰ δημιουργήσουν θόρυβο καὶ ἐντυπώσεις στὸ ἀναγνωστικὸ κοινό, μὲ τὴν ἀναγραφή φανταστικῶν εἰδήσεων καὶ φημῶν γύρω ἀπὸ τὸ ἐγκλημα καὶ τοὺς

δράστες του. γ) Νὰ ἐφεύρουν ταπεινὲς ἀφορμὲς καὶ ἐλατήρια γιὰ πολιτικὴ ἐκμετάλλευση τοῦ θέματος. δ) Νὰ διεγείρουν τὰ πολιτικὰ πάθη καὶ τὶς κομματικὰς διενέξεις. *Εἶναι τοιαύτη ἡ κακεντρέχεια* -τόνιζε ὁ συντάκτης- *ἡ ἀνήκουστος ἰταμότης καὶ ἡ περισσὴ δολιότης τῶν ἐξευρισκομένων καὶ ἐκτοξευομένων πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν μομφῶν τῶν προαναφερθέντων ἀτόμων, πρὸς ᾧ περιέργον συμπάθειαν ἐξεδήλωσαν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς καὶ ἀφανοῦς καὶ ἀνώτερα ὄργανα τῆς Χωροφυλακῆς, ὥστε συλλήβδην καὶ ποικιλοτρόπως νὰ πλήττεται μία κοινωνία ὁλόκληρος, μία χώρα ὁλόκληρος, ὥστε νὰ διερωτᾶται ποῦ εὐρίσκεται, εἰς ποίαν ἐποχὴν καὶ εἰς ποῖον κράτος καὶ νὰ ἐλεεινολογῇ πρωτίστως ἑαυτὴν διὰ τὸ κατάντημά της. Δικαιολογεῖ, μὲ τοὺς συλλογισμοὺς τοῦ αὐτοῦς, καὶ τὸ περιεχόμενον προηγούμενης ἐκθέσεώς του, στὴν ὁποία ὑποστηριζόταν ὅτι ἡ φιλοβασιλικὴ κίνησις ἐπεδίωκε τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἡπείρου, τῆς Κέρκυρας κλπ. καὶ τὴν ἰδρυση βασιλικοῦ κρατιδίου. Ὑστερα ἀπὸ τὰ συμπεράσματα, στὰ ὁποῖα κατέληξε, πρότεινε: α) Τὴν ἄμεση ἀπέλαση ἀπὸ τὰ Γιάννινα τῶν δυὸ δημοσιογράφων τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων, καὶ τὴ λειτουργίαν λογοκρισίας σὲ περίπτωσιν ποὺ οἱ δυὸ ἐφημερίδες ἔστελναν στὰ Γιάννινα ἄλλους δημοσιογράφους, γιατί μόνο ἔτσι θὰ ἐξουδετερώνονταν οἱ σκοποὶ τοῦ βασιλικοῦ πυρῆνα στὴν Ἡπειρο. β) Τὴν ἐκκαθάριση τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τὴν ὁλοσχερὴ κατάργησίν της, κάτι ποὺ ἐπιθυμοῦσαν, κατὰ τὸ συντάκτη, οἱ Ἡπειρώτες. Θὰ τὴν ἀντικαθιστοῦσε ἓνα σύστημα ἀσφάλειας, σχέδιον τοῦ ὁποίου εἶχε ἐκπονήσει ὁ ἴδιος, ὅμοιον μὲ τὸ ἐφαρμοζόμενο στὴν Ἀλβανίαν, εἶχε ἀποδώσει, ἔλεγε, ἐκπληκτικὰ ἀποτελέσματα. Τὸ σχέδιον ὑποστηριζόταν καὶ ἀπὸ ἀνώτατους κρατικούς λειτουργοὺς, ὅπως ἀπὸ τὸ νομάρχην Πρέβεζας Π. Μπέμπη.*

Ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἠχώ* ἀναδημοσίευσε τὴν ἐκθεση Παπαθανασίου, μὲ εὐνοϊκὰ σχόλια γιὰ τὸ συντάκτη καὶ τὸ περιεχόμενό της, κάτι ποὺ ἐξόργισε τὶς ἄλλες γιαννιώτικες ἐφημερίδες, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴ διαμαρτυρίαν τους. *Ἡ δημοσίευσιν τῆς ἐκθέσεως* -ἔγραφε ἡ *Ἡπειρωτικὴ ἠχώ*- *ἐνεποίησε τὸ μὲν ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν παρὰ τῇ Κοινῇ Γνώμῃ, καθ' ὅσον τὰ ἅγια καὶ τὰ ἱερὰ τοῦ κράτους ρίπτονται τοῖς κυσὶ, τὸ δὲ κατάπληξιν διὰ τὴν θρασύτητα τῆς ἐδῶ μικρᾶς βασιλόφρονος σπείρας, ἡ ὁποία δι' ὑποούλων ἐνεργειῶν της δουλεύουσα εἰς ἐμπνεύσεις ὁδηγίας καὶ διαταγὰς τῶν ἀποδιωχθέντων γόνων τῆς οἰκογενείας Γλύξμπουργκ, ὑπονομεύει τὸ Δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ παρασκευάζει νέον ἐμφύλιον σπαραγμόν...* Ἐκτὸς τούτων ἡ *Κοινὴ Γνώμη* ἐσχολίασε μετὰ δυσμενείας τὴν προσπάθειαν τῶν ἐγχωρίων ἐφημερίδων, ὅπως μειώσωσι τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος καὶ ὅπως περιβάλλωσι τοῦτο μὲ τὸν μανδύαν τῆς χλεύης καὶ τοῦ σαρκασμοῦ.

Οἱ ἐπικρίσεις τῶν ἄλλων ἐφημερίδων γιὰ τὴν ἐκθεση ἦσαν ἔντονες. Ὁ Χρηστοβασίλης σημείωνε ὅτι ὁ τέως διοικητὴς τοῦ Κέντρου *Ἀσφαλείας*

τῆς VIII μεραρχίας Ἀθ. Παπαθανασίου ἀπέστειλε τὴν ἔκθεσή του στὸ Γενικὸ Κέντρο Ἀσφαλείας Ἀθηνῶν στίς 26-7-26, τὴν ἡμέρα ποὺ εἶχε δημοσιευτεῖ στίς ἐφημερίδες ἡ μυστικὴ ἔκθεση τοῦ εἰσαγγελέα-ἀνακριτῆ Λεονταρίτη, ἡ σχετικὴ μὲ τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας, στὴν ὁποία ἀναφερόταν ὅτι ὁ Παπαθανασίου ἔπρεπε ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, ἐπειδὴ σχετίστηκε μὲ τοὺς Ρετζαίους ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ συγγενοῦς του Παπαγιαννοπούλου καὶ εἶχε εἰσπράξει ἀπ' αὐτούς, ὡς φιλοδώρημα ἀπὸ τὰ λύτρα, μερικὲς δεκάδες χιλιάδες δραχ. Καὶ ἐχάλκευσεν -συνέχιζε ὁ Χρηστοβασίλης- ὁ Παπαθανασίου τὸ συκοφαντικώτατον καὶ μωρότατον αὐτὸ ἔγγραφο, δι' οὗ πλάττων ψευτοπροπαγάνδαν ὑπὲρ τῆς Βασιλείας, μὲ χρήματα ἀποστελλόμενα δῆθεν ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Χριστοφόρου, ἐσκόπει νὰ συκοφαντήσῃ τὸν ἐνταῦθα ἐντιμώτατον ταγματάρχην τοῦ πεζικοῦ κ. Γκορτζῆν, τὸν διευθυντὴν ἐγχωρίου ἀντιβενιζελικῆς ἐφημερίδος (τῆς Ἡλείρου), μεθ' οὗ εἰς φιλικωτάτας εὐρίσκετο σχέσεις, καὶ τοὺς δύο ἀθηναίους δημοσιογράφους, οἵτινες οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς ἀνακρίσεως ἐπὶ τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας, καὶ οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν νὰ ἄρουν κάποιον ἐγκληματικὸν πέπλον, ὑπὸ τὸν ὅποιον εὐρίσκοντο πολλὰ πρόσωπα, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀπορρήτου ἐγγράφου. Καὶ κατέληγε: Δι' ὅλα ταῦτα παρακαλοῦμεν τὴν κυβέρνησιν νὰ στείλῃ ἐνταῦθα εἰδικὴν ἀνακριτικὴν ἐπιτροπὴν, ἵνα ἐξετάσῃ τὰ τῆς διενεργουμένης δῆθεν βασιλικῆς προπαγάνδας καὶ ἐν ἧ μὲν περιπτώσει νὰ ἀνακαλυφθῇ τι τὸ ἐνοχοποιητικόν, νὰ τιμωρηθῶμεν εἰς τὸν δ' ἀγχόνης θάνατον, ἄλλως νὰ καταδικασθῇ ὁ τέως διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἡείρῳ «Κέντρου ἀσφαλείας», ὅχι μόνον ὡς συκοφάντης τιμίων ἀνθρώπων, ἀλλὰ, καὶ τὸ σπουδαιότερον, ὡς ἐπιχειρήσας νὰ ἐξαπατήσῃ τὴν προϋσταμένην του ἀρχήν, πρὸς ἴδιον αὐτοῦ ὄφελος.

Ἡ δημοσίευση τῆς ἀπόρρητης ἔκθεσης Παπαθανασίου ἀπὸ τὴν Ἡπειρωτικὴ ἡχὴ εἶχε συνέπειες καὶ γιὰ τὴν ἐφημερίδα. Ὁ Εὐθ. Τζάλλας, ἀπὸ τοὺς ἐκδότες τῆς, δικάστηκε στὸ ἑκτακτὸ στρατοδικεῖο σὲ χίλιες δραχμὲς πρόστιμο καὶ ἐπὶ πλέον τὰ ἔξοδα καὶ τέλη τῆς δίκης, ἐπειδὴ δημοσίευσε καὶ υἱοθέτησε τὸ περιεχόμενον τῆς ἔκθεσης. Μάρτυρες κατηγορίας, ἀλλὰ καὶ διάψευσης τῶν ὧσων περιεῖχε ἡ ἔκθεση, ἐμφανίστηκαν στὸ δικαστήριον πολλοὶ ἀξιωματικοὶ τῆς φρουρᾶς Ἰωαννίνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΓΚΑΛΟΥ - ΕΚΛΟΓΕΣ - «ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ» ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Ἡ Ἐπιτροπὴ ποὺ ἀνέλαβε τὴ συγκρότηση τοῦ Πανηπειρωτικοῦ συνεδρίου, ἀνησυχώντας γιὰ τὴ βραδύτητα τῆς ὁλοκλήρωσης τῶν ἀνακρίσεων, συνέταξε καὶ δεύτερο ψήφισμα, μὲ τὸ ὁποῖο ζητοῦσε: α) Γρήγορο καὶ πλήρη καθαρισμὸ ἀπὸ τὸ τελευταῖο ληστρικό αἶσχος (τῆς Πέτρας). β) Ν' ἀποφασίσαι τὸ κράτος μὲ τὰ δικά του μέσα νὰ καταδιώξει τοὺς ληστὲς καὶ τοὺς κακοποιοὺς, νὰ παύσει τὸ ἐλλεινὸν σύστημα συνεργασίας τῆς κρατικῆς ἐξουσίας μετὰ ἐναγῶν κακούργων ἐπὶ τῷ σκοπῷ καταδιώξεως ἄλλων κακούργων, σύστημα ποὺ ἡ Ἡπειρωτικὴ συνείδηση τὸ κατεδίκαζε ὡς βδελυρὸν, ἐπικίνδυνον καὶ ἀνῆθικον καὶ δημιουργοῦν εἰς τὸ διηνεκὲς νέους ἐγκληματίας, οἱ ὅποιοι, δι' ἐνὸς φόνου συντρόφου των, ἀποκαθίστανται εἰς τιμίους πολίτας, ἀφοῦ διαπράξωσι πρῶτον ὀρμαθὸν ἀγρίων ληστειῶν καὶ κακουργημάτων. Ἡ Ἡπειρωτικὴ κοινὴ γνώμη ζητοῦσε νὰ πάψει νὰ ἰσχύει αὐτὸς ὁ ἀνῆθικος νόμος κι ἄξιωνε ν' ἀπελάσει τὸ κράτος ἀπὸ τὴν Ἡπειρο ὅλους τοὺς ἀμνηστευθέντες ληστὲς καὶ τοὺς συνεργοὺς τους. γ) Γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ ἡ Ἐπιτροπὴ ζητοῦσε νὰ διοριστοῦν στίς τοπικὰς ἀρχὰς ἀσφαλείας καὶ τρία λαϊκὰ μέλη. δ) Ἀξίωνε, τέλος, ν' ἀρθοῦν ὅλες οἱ ἐναντίον τοῦ τύπου περιοριστικὰς διαταγὰς δημοσίευσης εἰδήσεων, γύρω ἀπὸ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας (Ἐλευθερία, 23-8-26).

Ὅταν δημοσιευόταν στίς ἐφημερίδες τὸ ψήφισμα τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ πολιτικὸς χάρτης τῆς χώρας εἶχε ἀλλάξει. Στρατιωτικὴ ἐπανάσταση καλὰ ὀργανωμένη, ἀπὸ τὸ στρατηγὸ Γ. Κονδύλη αὐτὴ τὴ φορὰ, ἐκδηλώθηκε μὲ ἐπιτυχίᾳ στὴν Ἀθήνα τὰ μεσάνυχτα τῆς 21ης Αὐγούστου, καὶ ἐπεκράτησε μὲ τὴ σύλληψη τοῦ Πάγκαλου, ποὺ παραθέριζε στίς Σπέτσες, τὸ πρωῒ τῆς 23ης Αὐγούστου. Ὁ Πάγκαλος ἀποπειράθηκε νὰ διαφύγῃ μὲ τὸ τορπιροβόλο Πέργαμος, ἡ καταδίωξίς του ὁμῶς ἀπὸ ἀντιτορπιλικά τοῦ στόλου, τὸν ἀνάγκασαν νὰ παραδοθεῖ. Πρωταγωνιστικὸ ρόλο στὴν ἐκδήλωση καὶ ἐπικράτηση τοῦ κινήματος ἐπαιξαν τὰ Δημοκρατικὰ τάγματα τῶν Ζέρβα καὶ Ντερτιλῆ, στηρίγματα ὥς τότε τοῦ Πάγκαλου, τὰ ὁποῖα ὁ Κονδύλης πέτυχε νὰ προσεταιριστεῖ.

Τὰ μηνύματα γιὰ τὴν ἐπικείμενη πτώση τοῦ Παγκαλίου ἦταν πολλὰ, ὁ δικτάτορας δὲν τὰ ἔλαβε ὑπόψη, πίστευε, ὅπως ὅλοι οἱ δικτάτορες, στὴν

παντοδυναμία του. Τὰ κινήματα καὶ οἱ συνωμοσίαι τῶν ἀξιωματικῶν διαδέχονταν ἡ μία τὴν ἄλλη, ὁ τύπος κάθε μέρα γινόταν καὶ πιὸ καυστικὸς ἀπέναντι στὴν πολιτικὴ του, ὁ Πάγκαλος ἀπαντοῦσε μὲ συλλήψεις ἀξιωματικῶν καὶ πολιτικῶν του ἀντιπάλων, μὲ κλείσιμο ἐφημερίδων, δίκαιες καὶ ἐξορίες. Σιγὰ σιγὰ ἀποξενώθηκε καὶ ἀπὸ τὰ ἰδεολογικά του στηρίγματα, ἀπὸ τοὺς πρῶν συνεργάτες τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ πολιτικοῦ καὶ στηριζόταν ὅλο καὶ περισσότερο στοὺς ἀντιβενιζελικούς. Ὁ σχηματισμὸς κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν Ἀθ. Εὐταξία στίς 19 Ἰουλίου, ἦταν ἡ σταγόνα ποὺ ἔκανε τὸ ποτήρι νὰ ξεχειλίσει γιὰ τοὺς Δημοκρατικούς. Ὅλοι οἱ ὑπουργοί, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Χ. Τσερούλη τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν, ἦταν ἀντιβενιζελικοί. Οἱ ἀντίπαλοί του, ἀποφάσισαν νὰ δράσουν καὶ νὰ τὸν ἀνατρέψουν. Κατόρθωσαν νὰ προσεταιριστοῦν τὰ Δημοκρατικὰ τάγματα, ἄλλες μεγάλες μονάδες τοῦ στρατοῦ, καὶ σημαντικὸ τμήμα τοῦ στόλου, κινήθηκαν ἀποφασιστικά καὶ κατέλυσαν τὴ δικτατορία. Ὁ ναύαρχος Κουντουριώτης ἀνέλαβε καὶ πάλι τὸ προεδρικὸ ἀξίωμα. Κατὰ τοὺς ἀντικειμενικοὺς ἱστορικούς, πέραν ἀπὸ τὴν κατάλυση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἡ δεκατετράμηνη διακυβέρνηση τῆς χώρας ἀπὸ τὸν Πάγκαλο τὴ ζημίωσε πολὺ. Φρόντισε βέβαια γιὰ ἐξοπλισμὸ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, ἔστω καὶ μὲ σκανδαλώδεις προμήθειες, δημιούργησε ὁμως ἐπικίνδυνες περιπλοκὰς γιὰ τὴ χώρα μὲ τίς συμβάσεις ποὺ ὑπέγραψε μὲ ξένα κράτη, ἡ χειρότερη ἦταν ἡ σύμβαση μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία, στὴν ὁποία ἔκανε μεγάλες παραχωρήσεις, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ἐπέμβασή της ἐναντίον τῆς Βουλγαρίας, σ' ἓνα πόλεμο τῆς Ἑλλάδας ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Ὅλες οἱ συμβάσεις ἀκυρώθηκαν ἀπὸ τίς ἐπόμενες κυβερνήσεις. Ἀκόμα, ἡ διακυβέρνηση τοῦ Παγκαλοῦ ἐπιδείνωσε τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση καὶ ἀποσύνθεσε τὸν κρατικὸ μηχανισμό. Ἕνας ἱστορικὸς συμπεραίνει: *Ὁ στρατηγὸς μὲ τὰς καλὰς προθέσεις καὶ τὰ μεγάλα ὄνειρα, κατόρθωσε νὰ ἀποσυνθέσῃ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τὴν χώραν.* Πάντως οἱ διάδοχοί του, ἡ κυβέρνηση ποὺ προέκυψε ἀπὸ ἐκλογάς, ἡ λεγόμενη *Οἰκουμενικὴ κυβέρνηση*, χρειάστηκε νὰ καταβάλῃ μεγάλες προσπάθειες καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ σκληρὰ μέτρα γιὰ νὰ ἐπουλώσῃ τίς πληγὰς ποὺ ἄνοιξε ὁ Πάγκαλος. Τὸ πέτυχε σὲ πολλοὺς τομεῖς.

Οἱ βενιζελοδημοκρατικὲς ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν χαιρέτησαν μὲ ἀνακούφιση τὴν πτώση τοῦ Πάγκαλου καὶ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος. Οἱ ἀντιβενιζελικὲς ἦταν συγκρατημένες, τὸ ἴδιο συνέβαινε καὶ στὰ Γιάννινα. Τόσο ἡ *Ἡπειρος*, ὅσο καὶ ἡ *Ἐλευθερία* εἶχαν ὑποστηρίξει τὸν Πάγκαλο, τὸ ἴδιο ὁμως εἶχε κάνει καὶ ἡ δημοκρατικὴ *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ* καὶ σὲ μικρότερο βαθμὸ ὁ *Κῆρυξ*, ὁ ὁποῖος, ὅταν τοῦ δινόταν εὐκαιρία, ἔρχινε καὶ κάποιες βολές ἐναντίον τοῦ Πάγκαλου. Ἡ ὑποστήριξη τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἐφημερίδων, ὅπως σημειώθηκε δινόταν κυρίως γιὰτὶ πίστευαν ὅτι ἦταν ὁ μόνος ἱκανὸς νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ Βενιζέλο καὶ

τὸ κράτος του. Αὐτὸς ἦταν ὁ ἐχθρὸς γιὰ τοὺς ἀντιβενιζελικούς καὶ γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ ὁ σκοπὸς λησμονήθηκε ἀκόμα καὶ ἡ ἐκτέλεση τῶν ἑξ, τοὺς ὁποίους κυρίως ὁ Πάγκαλος εἶχε ὀδηγήσει στὸ ἀπόσπασμα. Πῶς ἀντιμετώπιζαν τώρα οἱ ἀντιβενιζελικοὶ τῶν Γιαννίνων τὴν πτώση τοῦ Πάγκαλου καὶ τὴν ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸν Κονδύλη; Ἡ στάση τους θυμίζει κάπως μεταπολεμικὴ ἐποχὴ, τότε ποὺ ἡ Ἀριστερὰ στὴν Ἑλλάδα, εἶχε ρίξει τὸ σύνθημα: *Τὶ Πλαστήρας, τὶ Παπάγος!* Τὸ ἄρθρο τοῦ Χρηστοβασίλη μὲ τὸν τίτλο: *Τὸ τέλος μιᾶς δικτατορίας καὶ ἡ ἀρχὴ ἄλλης* (*Ἐλευθερία*, 26-8-26), στριγγμένο στὴν πίστη ὅτι ὁ Κονδύλης μᾶλλον δὲ θὰ παρέδιδε τὴν ἐξουσία, ἀλλὰ θὰ κυβερνοῦσε κι αὐτὸς ὡς δικτάτορας, ἀντικατοπτρίζει τὶς θέσεις τῶν ἀντιβενιζελικῶν. Ἐγραφε ὁ Χρηστοβασίλης: *Ἀπὸ τῆς παρελθούσης Κυριακῆς ἔπαυσεν ὁ στρατηγὸς Πάγκαλος νὰ κυβερνᾷ τὴν Ἑλλάδα, ὡς ὑπατος ρυθμιστὴς τοῦ πολιτεύματος καὶ ἀπὸ πανισχύρου καὶ λαοπροβλήτου καὶ μεγάλου δικτάτορος, μετεβλήθη ἤδη εἰς μέγαν ὑπόδικον. Ἄντ' αὐτοῦ νέος θεὸς ἐπεφάνη ἐν Ἑλλάδι, ὁ στρατηγὸς Κονδύλης. Στρατηγὸς ὁ βίᾳ ἀπελθὼν, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ στρατοῦ, στρατηγὸς καὶ ὁ ἐπελθὼν διὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως. Κάτω λοιπὸν ὁ Πάγκαλος καὶ ζήτω ὁ Κονδύλης!* Στὴ συνέχεια ἀναφερόταν σ' ὅλα τὰ στρατιωτικὰ κινήματα ἀπὸ τὸ 1909 ὡς τὸ 1926, καὶ συνέχιζε: *Ἡ μόνη ἐπανάστασις, ἥτις μᾶς ἐνθουσίασε, εἶναι ἡ ἐπανάστασις τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου, εἰς τὸ πλευρὸν τῆς ὁποίας ἐτάχθημεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Ἦδη ἡ ἐπανάστασις τοῦ Παγκάλου ἐξέλιπε καὶ ἄντ' αὐτῆς ἔχομεν σήμερον τὴν ἐπανάστασιν τοῦ στρατηγοῦ Κονδύλη, ἐπαγγελομένην ἐλευθέρως καὶ ἀνεπηρεάστους ἐκλογάς, πολιτικὴν ὁμαλότητα, ἀναστήλωσιν τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν τοῦ λαοῦ κλπ. Καλῶς μᾶς ἤλθε καὶ ἡ ἐπανάστασις αὕτη μὲ τὰς καλὰς τῆς ἐπαγγελίας, εὐχόμεθα δὲ ἀπὸ καρδίας νὰ ἴδωμεν πραγματοποιουμένης τὰς ἐπαγγελίας τοῦ νέου δικτάτορος στρατηγοῦ, καὶ ἡ ἐπανάστασις αὕτη νὰ εἶναι ἡ... τελευταία, ν' ἀποχωρήσῃ εἰλικρινῶς ὁ στρατὸς εἰς τὰ στρατιωτικὰ του ἔργα καὶ ν' ἀφεθῇ ἡ διακυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος εἰς ἐκίνοους, οὓς θὰ ἐκλέγῃ ὁ ἑλληνικὸς λαός, μακρὰν πάσης στρατιωτικῆς ἀναμίξεως, ἄλλως οὐαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι θὰ καταλήξωμεν μοιραίως μίαν ἡμέραν εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον! Εἶναι, ὡς ἕνα σημεῖο, προφητικὴ ἡ κρίσις τοῦ Χρηστοβασίλη, ὅτι ἂν συνεχίζονταν οἱ ἐπανάστασεις θὰ συρόταν ὁ λαὸς σὲ ἐμφύλιον πόλεμο. Κι ὁ πρῶτος ἐμφύλιος ἦρθε μὲ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1935, ὅταν τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα κατέρρευσε καὶ ἄλλης μορφῆς δικτατορία ἔκανε τὴν ἐμφάνισί της. Πάντως ὁ Χρηστοβασίλης, ὅταν πείστηκε ὅτι ὁ Κονδύλης θὰ κρατοῦσε τὸ λόγο του γιὰ ἐλεύθερες ἐκλογὰς καὶ θὰ παρέδιδε τὴν ἐξουσία σὲ κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν, τὸν ὑποστήριξε ἀνεπιφύλακτα, κάποια στιγμὴ μάλιστα, ὅταν οἱ φῆμες ἔφεραν καὶ τὸν Κονδύλη νὰ πολιτεύεται, ἀποφάσισε νὰ ἐκτεθεῖ ὡς ὑποψήφιος τοῦ Κονδυλικοῦ κόμματος στὰ Γιάννινα, κάτι ποὺ τὸν ἔφερε σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ Χατζῆ, ὑπέρμαχο πάντα τοῦ Μεταξᾶ καὶ τῆς πολιτικῆς*

του. Για τὸ λόγο αὐτό, πιθανὸ καὶ γιὰ ἄλλους τὸν πολέμησε τόσο κατὰ τὴν προεκλογικὴ περίοδο, ὑποψήφιο τελικὰ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, ὅσο κι ὕστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογές, ὅταν ὁ Χρηστοβασίλης εἶχε ἐκλεγεί βουλευτής. Ἡ ἀντίθεση τῶν δυὸ «ὁμογάλακτων» στὴν ἰδεολογία, πῆρε μεγάλες διαστάσεις τὸ 1927, μὲ ἀφορμὴ τοὺς Ρετζαίους.

Ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ ἔφερε σὲ δευτέρη μοῖρα τὸ θέμα τῆς ληστείας καὶ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, γιὰ λίγο ὅμως διάστημα. Οἱ ληστὲς εἶχαν ἀποθρασυνθεῖ, καὶ στὸ ἐγκλημα, ἀντὶ νὰ χύνεται πλήρες φῶς, ἄρχισαν νὰ ἐπικαθίζουν πέπλα συσκοτίσης. Σιγὰ-σιγὰ οἱ ἀθηναῖοι δημοσιογράφοι ἔφευγαν γιὰ τὴν πρωτεύουσα, ἀφοῦ εἶχαν συμβάλει σημαντικὰ στὴν ἀποκάλυψη ὀρισμένων πτυχῶν τῆς ὑπόθεσης, παρὰ τὶς ὑπερβολές ποὺ περιεῖχαν κάποιες ἀνταποκρίσεις τους. Πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ τῆς χωροφυλακῆς εἶχαν μετατεθεῖ ἀπὸ τὸ νομὸ Ἰωαννίνων κυρίως (17 ἀξιωματικοὶ καὶ 3 ἐνωμοτάρχες), *ὄχι διότι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ ἢ τίμιοι ἢ δραστήριοι, ἀλλὰ διότι ἐζητήθη ἐπιμόνως ἡ γενικὴ ἀντικατάστασις αὐτῶν ὡς ἀποσπασματαρχῶν.* Τὰ ἀποσπάσματα συνέχιζαν νὰ καταδιώκουν τὶς συμμορίες, μερικὰ εἶχαν καὶ ἐπιτυχίες, ὅπως αὐτὸ ποὺ καταδίωκε τὴ συμμορία Τσόγκου, ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐπικίνδυνους ληστὲς, τὴν ὁποία ἐξόντωσε, ἀφοῦ τραυμάτισε σοβαρὰ καὶ συνέλαβε τὸν ὑπαρχηγὸ Τσάιμο καὶ τὸν ἴδιο τὸν Τσόγκο, ποὺ κατόρθωσε νὰ διαφύγει γιὰ νὰ πεθάνει σὲ λίγο ἀπὸ τὴν αἱμορραγία τοῦ τραύματός του. *Οὕτω ἐξέλιπε καὶ ὁ φοβερός αὐτὸς λήσταρχος* ἔγραφαν οἱ ἐφημερίδες, ἐκφράζοντας παράλληλα τὴ δυσφορία τους γιὰ τὴν ἀδυναμία τῶν ἀρχῶν νὰ συλλάβουν τοὺς Ρετζαίους. Στὸ μετὰξὺ, στίς 7 Σεπτεμβρίου ἄρχισε στὸ Στρατοδικεῖο ἡ μεγάλη δίκη τῆς αἰχμαλωσίας -καὶ τοῦ φόνου- τοῦ Στέφανου Τσιλίκη ἀπὸ τὴν Πλαίσια Μαλακασίου καὶ τοῦ δικηγόρου Εὐρ. Καζαντζῆ ἀπὸ τὴν Ἄρτα (εἶχαν γίνει τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1925), μὲ πρόεδρο τοῦ Στρατοδικείου τὸν Δ. Λεονταρίτη, μετὰ τὴν ὑποβολὴ τῆς ἐκθεσῆς του, ἀποδεσμεύτηκε ἀπὸ τὸ ἀνακριτικὸ ἔργο γιὰ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας. Κατηγορούμενοι ἦταν, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς φονευθέντες ληστὲς Τσόγκο καὶ Κογκολόη, τοὺς ληστὲς Καραμπάτση καὶ Τσάιμο (ὁ πρῶτος εἶχε σκοτώσει τὸν Κογκολόη καὶ βρισκόταν στίς φυλακὲς τῆς Κέρκυρας, ὁ δευτέρος νοσηλευόταν στὸ στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο Ἰωαννίνων) καὶ ἔντεκα ἄλλοι κατηγορούμενοι, ὅλοι ἀπὸ τὰ *ληστοχώρια* Μουλιανῶν, Ἀνωγείων καὶ Πλαίσιας. Τὰ ὅσα ἀποκαλύφθηκαν στὴ δίκη ἀπὸ τὶς καταθέσεις τῶν μαρτύρων κατηγορίας καὶ ὑπεράσπισης -τὰ πρακτικὰ τῆς δίκης δημοσιεύτηκαν στὴν *Ἡπειρο* σὲ συνέχειες- ἔδωσαν στὸ Χατζῆ τὴν εὐκαιρία νὰ γράψει ἓνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα ἄρθρα του μὲ τὸν τίτλο *Αὐλαία* (γράψαμε γιὰ τὸ περιεχόμενό του σὲ προηγούμενες σελίδες). Ἀναφερόταν στὴν κατὰπτωσι τῶν ἠθῶν τῆς κοινωνίας τῆς ὑπαίθρου, ἐξαιτίας τῆς ληστείας, ὑπογράμμιζε τὴ σημασία τῆς δίκης γιὰ τὴν Ἡπειρο, τὴν ἠθικὴ καὶ τὴν ἀσφάλειά της καὶ ἔκανε ἐκκλήση στοὺς δικαστὲς νὰ μὴ

συγκινηθοῦν ἀπὸ τὰ λόγια τῶν συνηγόρων, ἀλλὰ νὰ σώσουν μὲ τὴν ἀπόφασή τους τὴν Ἥπειρο ἀπὸ τὸ ἄγος τῆς ληστείας. Ἡ ἀπόφαση τοῦ Στρατοδικείου, ὕστερα ἀπὸ δίκη πολλῶν ἡμερῶν, ἦταν: Κίτσος Βαγγέλης, Κολιὸ Παπᾶς καὶ Χ. Γρατσούνας σὲ ισόβια δεσμά. Κίτσος Μπέλλος σὲ πρόσκαιρα δεσμά 16 ἐτῶν, Πάνος Ζώης καὶ Θ. Κοντογιῶργος σὲ 14 ἔτη, Κώστας Παππᾶς σὲ 12, Κώστας Μπέλλος, Ἡλίας Μπέλλος καὶ Μαρία Χατζῆ σὲ φυλάκιση 3½ ἐτῶν, οἱ ἀδελφοὶ Γιωργοχρισταῖοι καὶ ὁ Ζυγούρης σὲ φυλάκιση 3 ἐτῶν. Σὲ λίγες μέρες ὁ Κίτσο Βαγγέλης, καθὼς μεταφερόταν στὸ Παλαμῆδι δραπέτευσε καὶ ἔδωσε τροφή στὴν ἀρθρογραφία τῶν ἐφημερίδων, γιὰ κάθε εἶδους ὑποθέσεις καὶ πολιτικὲς προεκτάσεις.

Οἱ ἀνακρίσεις γιὰ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας ἐξακολουθοῦσαν νὰ βρίσκονται σὲ κατάσταση ἀποτελμάτωσης. Οἱ Ἡπειρώτες, γηγενεῖς καὶ ἀπόδημοι, διαμαρτύρονταν συνεχῶς πρὸς τὴν κυβέρνηση, χωρὶς νὰ παίρνουν ικανοποιητικὲς ἀπαντήσεις. Στὶς 12 Σεπτεμβρίου ἐδέχθη νὰ δηλώσει ὁ ὑπουργὸς Ἑσωτερικῶν Θρ. Πετιμεζᾶς, ὅτι οἱ ἀνακρίσεις θὰ συνεχιστοῦν καὶ θὰ συντονιστοῦν οἱ ἐνέργειες πρὸς ἀνακάλυψη καὶ τιμωρία τῶν ἐνόχων. Ἀνώτερος δικαστικὸς ὑπάλληλος θὰ ἐρχόταν στὰ Γιάννινα γιὰ ν' ἀναλάβει τὴν ὑπόθεσιν. Μὲ νέες δηλώσεις του (15-9-26) ἔλεγε ὅτι ὁ νέος Γενικὸς διοικητὴς ποὺ θὰ τοποθετοῦσε ἡ κυβέρνησις εἶχε τὴν ἐντολὴ νὰ ἐξετάσῃ εἰδικώτερον τὸ ζήτημα τῆς ληστείας ταύτης καὶ νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὴν κρίσιν του διὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς Δικαιοσύνης. Στὰ Γιάννινα ὁ Χατζῆς, στηριζόμενος σὲ ἐσφαλμένους πληροφορίες, κατηγοροῦσε τὴν κυβέρνησιν ὅτι εἶχε ἐπικηρύξει τὸν αὐτουργὸ τοῦ ἐγκλήματος, φυγόδικο Λάμπρο Στάθη, μόνον μὲ 5.000 δρχ. καὶ τοὺς Ρετζαίους μὲ 75.000 δρχ. Τὶς πληροφορίες διέψευσε ἡ νομαρχία Ἰωαννίνων μὲ ἀνακοίνωσιν, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία γιὰ τὴ σύλληψιν ἢ τὸ φόνον καὶ τῶν δύο ἀδελφῶν Ρετζαίων εἶχε ὀριστεῖ ἀμοιβὴ 1.400.000 δρχ. καὶ γιὰ τὴ σύλληψιν ἢ φόνον τοῦ Λάμπρου Στάθη 200.000 δρχ. Καθὼς περνοῦσαν οἱ μέρες ὁ θόρυβος γιὰ τὴν δραπέτευσιν τοῦ Κίτσου Βαγγέλη πῆρε διαστάσεις. Ὁ Χατζῆς σχολίασε τὸ γεγονὸς (25-9-26) ἀφήνοντας πολλὰ ὑπονοούμενα: *Ἐπῆδεν καὶ ὁ Κίτσο Βαγγέλης ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητον, μεταφερόμενος εἰς τὸ Παλαμῆδι καὶ πῆγε λέγοντας καὶ αὐτός... Μαζὶ δὲ μ' αὐτὸν ἐπῆγε λέγοντας καὶ αὐτό: δηλαδὴ τὸ γεγονός. Διότι ἐδῶ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ὁ μακάριος τόπος, ἡ μακαριούπολις τοῦ ποιητοῦ Βηλαρά, ὅπου ὅλα τὰ θάμματα κυριολεκτικῶς πᾶνε τρεῖς μέρες καὶ τὸ παραθάμματα πέντε. Εὐρέθη ἡ εὐκαιρία, εἶπαμε μερικὰ ἐναντίον τῆς Χωροφυλακῆς, ἐζητήσαμεν ἐπὶ πίνακι τὸ κεφάλι της, ἐξαλαφρώσαμεν καὶ πάει λέγοντας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως χίλια ἀπορία καὶ χίλια ἀναπάντητα ἐρωτήματα καμμίαν ἀπόκρισιν δὲν ἔχουν. Ὁ Κίτσο Βαγγέλης δὲν ἦτο λυτὸς καὶ εὐρέθη λυμένος... Ὁ Κίτσο Βαγγέλης δὲν ἦτο καβάλλα στὶς πλάτες τῶν χωροφυλάκων. Μετεφέρετο εἰς ἓνα αὐτοκίνητον στρατιωτικόν, ἔχον*

ὕψος 2 τουλάχιστον μέτρων ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς... καὶ ἀπὸ ὕψος δύο μέτρων δὲν πηδᾷ κανένας, μὲ τὸ αὐτοκίνητον ἐν κινήσει, χωρὶς ν' ἀπομείνῃ σωρὸς ἀναίσθητος καὶ τραυματισμένος τρία μέτρα μακρὰν τοῦ σημείου τοῦ πηδήματος... Εἰς τὴν κάππαν τοῦ Κίτσου Βαγγέλη εὐρέθη ἓνα μικρὸ λιμάκι, μὲ τὸ ὁποῖον ἀνοίγει εὐκόλα τὸ λουκέτο τῆς χειροπέδης. Τέλος πάντων ἂν σκεφθῇ κανεὶς ὅτι ὁ Κίτσος Βαγγέλης μᾶς εἶχε χαρίσει καὶ μίαν κατάθεσιν κάποτε ὅτι γνωρίζει καὶ τοὺς ληστὰς τῆς Πέτρας, κινδυνεύομεν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ὄνειρευόμεθα εἰς τὸν μακάριον αὐτὸν τόπον, ἢ ὅτι διαπρεπεῖς ὑπνωτισταὶ φακίραι ἀποκοιμίζουσιν τὴν κοινὴν προσοχήν. Ἐγγραφε κι ἄλλα ὁ Χατζῆς, ἐκεῖνο ποὺ διαφαινόταν καθαρὰ ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ σχολίου ἦταν ἡ πίστη του ὅτι ἡ δραπέτευση τοῦ καταδίκου ἦταν σκηνοθετημένη, γιὰ νὰ μὴν προχωρήσει σὲ ἀποκαλύψεις προσώπων ἐνεχόμενων στὸ ἐγκλημα.

Οὕτε ὁ διορισμὸς τοῦ Εὐ. Παπαντωνίου ὡς Γενικοῦ διοικητῆ, οὔτε ἡ ἀναμενόμενη ἀφίξη τοῦ ἀντεισαγγελέα Πρωτοδικῶν Ἀθηνῶν ὡς ἀνακριτῆ, ἱκανοποίησε τὸ γιαννιώτικο τύπο. Τὴν ἴδια μέρα (30 Σεπτεμβρίου) δυὸ ἐφημερίδες σχολίαζαν τὴν ἀποτελμάτωση τῶν ἐρευνῶν, κάθε μιὰ μὲ τὸν τρόπο της. Ἡ Ἐλευθερία, εἰρωνευόμενη, ἔγραφε: Τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας κοιμᾶται. Οἱ ὀργανωταὶ του, γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι, καθεύδουν. Ὁ κ. Λεονταρίτης ἐκουράσθη ἀπὸ τὰ ἐπευφημίας τοῦ «Πανηπειρωτικοῦ συνεδρίου», ὡς τοῦ μόνου ἱκανοῦ ν' ἀνακαλύψῃ τοὺς ὀργανωτάς... καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ρετζαῖοι, ἐξ ὧν ὁ εἷς πᾶσχει, ὡς λέγουν, ἐκ ξηρᾶς πλευρίτιδος, περιφέρονται, ὡς πάλιν λέγουν, εἰς τὰ περὶ τὸ Κουνκούλιον τοῦ Ζαγορίου ἀρχαῖα κρησφύγετα των! Καλὰ πᾶμε! Φτοῦ μας νὰ μὴν βασκαθοῦμε! Ἡ Ἡπειρος, ὅμως, σὲ κύριο ἄρθρο της ἔδινε τὴ σοβαρὴ διάσταση τοῦ προβλήματος: Σιγὴ καὶ μυστήριον ἐξακολουθεῖ νὰ καλύπτῃ τὸ στυγερὸν ἐγκλημα τῆς Πέτρας, ὅπερ πλησιάζει σχεδὸν νὰ τὸ καλύψῃ ἡ λήθη. Καὶ ὅμως πρόκειται περὶ ἐγκλήματος ἐκ τῶν φρικωδεστέρων, πρόκειται περὶ τοῦ φόνου ὀκτῶ ἀτυχῶν θυμάτων, πρόκειται περὶ πράξεως στιγματισάσης τὴν ἔννοιαν τοῦ κράτους... Εἰς ἄλλην ἐποχὴν... ἐκαλοῦντο ἐκεῖνοι, οἵτινες ἦσαν ἐντεταλμένοι διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν πολιτῶν, καὶ ἐτάσσετο αὐτοῖς ὠρισμένη προθεσμία πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ σύλληψιν τῶν ἐνόχων, ἐπὶ ἀπειλῇ στερήσεως βαθμῶν καὶ ἀξιωμάτων, ἐπὶ ἀπειλῇ προσάψεως τῆς μομφῆς τοῦ ἀνικάνου διὰ τὴν ἣν κατέχουσι θέσιν. Εἰς ἐποχὴν ὅμως, καθ' ἣν ἡ κρατικὴ μηχανὴ ἐκτροχιασθεῖσα δὲν δύναται νὰ λειτουργήσῃ κανονικῶς..., εἰς τὸν λαὸν ἐναπόκειται, ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών του, νὰ ζητήσῃ τὴν ἄρσιν πέπλων καλυπτόντων μυστήρια θίγοντα τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ ὡς λαοῦ καὶ ἀμαυροῦντα τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου του. Ὁ Χατζῆς πρότεινε: Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Πανηπειρωτικοῦ συνεδρίου ν' ἀξιῶσιν ἀπὸ τοὺς ἀρμόδιους νὰ δώσουν στὴν ὑπόθεσιν μιὰ γρήγορη λύση, ἀνάλογη μὲ τὴ σοβαρότητα ἐνὸς ἐγκλήματος, τὸ ὁποῖον ἴσως οἱ μελλοντικὲς γενιὲς θὰ θεωροῦν ὅχι ὡς πραγματι-

κότητα αλλά ως μύθο. Ἄς τεθῇ ἄμεσον τέρμα εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἥτις τείνει νὰ μυθιστορηματοποιηθῇ, ἃς ἀποκαλυφθῶσιν οἱ ἔνοχοι, ἃς στηλιτευθῶσι δολοφόνοι καὶ ἐγκληματίαι συνεργοὶ καὶ αὐτουργοί, ἄλλως, ἂν τοῦτο εἶναι δι' οἰονδήποτε λόγον ἀδύνατον, προτιμότερον νὰ παύσῃ πᾶσα ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης συζήτησις, ἀμνηστευομένου σιωπηρῶς καὶ τοῦ ἐγκλήματος τούτου. Τοῦτο θὰ ἦτο ἀξιοπρεπέστερον τῆς διαιωνίσεως μιᾶς ὑποθέσεως, ἥτις ἔδει πρὸ πολλοῦ νὰ εἶχε τερματισθῇ καὶ οἱ πραγματικῶς ἔνοχοι νὰ εἶχον δώσει λόγον τοῦ κακουργήματος αὐτῶν. Βέβαια ἡ ἀποψη τοῦ Χατζῆ, ἀγανακτισμένη ἐκφραση δημοσιογράφου ποῦ ἐβλεπε νὰ διαιωνίζεται μιὰ ὑπόθεση, γιατί πίσω κρύβονταν πρόσωπα καὶ συμφέροντα, δὲν εἰσακούστηκε, οὔτε ἐφαρμόστηκε. Ἡ ἀρθρογραφία κι ὁ σχολιασμός θὰ συνεχιστοῦν, ἀκόμα καὶ ἡ ἀναγραφή εἰδήσεων, ἀληθινῶν ἢ φανταστικῶν, ὁ Χατζῆς μάλιστα θὰ τίς δημοσιεύει στὴν ἐφημερίδα του με τὸ γενικὸ τίτλο *Πετραῖκά*, χρειάζοταν νὰ διανυθεῖ πολὺς δρόμος ἀκόμα γιὰ νὰ δοθεῖ ἓνα τέλος στὴν ὑπόθεση, χωρὶς καὶ ν' ἀποκαλυφθοῦν ὅλες οἱ πτυχές της...

Ὁ Α.Δ.Χ. Ἡπίρου Γκισερλῆς, ὁ νοῦμων, ὁ τίμιος, ὁ ἐργατικός, ὁ φιλότιμος, ὁ ἔχων ἀσφαλῆ προγράμματα τῆς καταδιώξεως τῆς ληστείας, μετατέθηκε στὴν Μακεδονία. Μὲ τὰ ἴδια κολακευτικὰ λόγια σχολίασαν ὅλες οἱ τοπικὲς ἐφημερίδες τὴν μετὰθεσὶ του. Ἡ φιλονικία ἀνάμεσα στὰ χωριά τοῦ Ζαγοριοῦ, Μπάγια, Τσεπέλοβο καὶ Σοποτσέλι συνεχιζόταν. Μῆλο τῆς ξριδας οἱ δημόσιες ἀρχὲς οἱ ἐγκατεστημένες στὴ Μπάγια. Τὰ ἄλλα δυὸ χωριά διεκδικοῦσαν, τὸ καθένα με τὰ ἐπιχειρήματά του, τὴν ἔδρα τῶν ἀρχῶν. Ἀρχαιρεσίες διδασκαλικῶν συλλόγων (τέλη Αὐγούστου): α) *Πρωτοβαθμίων δασκάλων*: Σωτήριος Δαγκλῆς, πρόεδρος, Φώτιος Καζαντζῆς, Χαρίλαος Κοτζιάς, Εὐαγ. Ζαγόρος, Χριστόφ. Κωσταδήμας. Ὅλοι ἦταν ἀπὸ τοὺς καλύτερους δασκάλους τῆς πόλης, β) *Τριτοβαθμίων δασκάλων Ἡπίρου*: Γεώργιος Ἴγκος, ὅπως πάντοτε, πρόεδρος, Σπυρ. Τζήμας, Σταῦρος Γκατσόπουλος, Ἀριστέα Τόσκα, Γεωργ. Παπαγεωργίου, Σωκράτης Νικόπουλος, Δημ. Ντούμας, Μιχ. Μπίστας, Μαρία Σταυροπούλου. Ἀφίξεις (ἀρχὲς Σεπτεμβρίου): Ἀφίκετο ἐξ Ἀθηνῶν ὁ ἐλλογμώτατος ἀρχιμανδρίτης κ. Εὐστάθιος Σκάρπας, ἐκ Γρεβενητίου, ἐφημέριος ἐν Πειραιεὶ καὶ εἷς τῶν συνεργατῶν τοῦ «Ἐγκυκλοπαιδικοῦ λεξικοῦ». Ἀργότερα θὰ τὸν χειροτονοῦσε ὁ Σπυρίδων ὡς ἐπίσκοπο Περιστερᾶς. Ἀφίκετο ὁ ἀντισυνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ κ. Χαρ. Κατσιμήτρος μετὰ τῆς ὑπερχαριτωμένης συζύγου του κυρίας Ἐλένης, ἐκ τῶν θυγατέρων τοῦ συμπολίτου μας καθηγητοῦ κ. Ἰω. Στοῦπη. Σὲ λίγες μέρες θὰ ἐρχόταν στὴ ζωὴ στὰ Γιάννινα τὸ παιδί τοῦ Κατσιμήτρου, σήμερα ὑποστράτηγος. Ὑστερα ἀπὸ 14 χρόνια, ὁ Κατσιμήτρος, ὑποστράτηγος πιά, θὰ χάριζε μεγάλες νίκες στὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὸν πόλεμό της μετὰ τὴν Ἰταλία, μετὰ τὴν ἄμυνα στὸ Καλπάκι. Μέσα σὲ μιὰ ἐβδομάδα (τέλη Αὐγούστου-ἀρχὲς Σεπτεμβρίου) 6 φόνοι σημειώθηκαν σ' ὅλη τὴν Ἡπειρο. Ἀρραβῶνες: Μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως ἐπληροφόρηθημεν τοὺς αἰσθηματικούς ἀρραβῶνας τοῦ εὐέλπιδος λοχαγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ κ. Θάνου Σταμοπούλου, μετὰ τῆς πανώριας καὶ χιλιοξηλεμένης Ἰωάννας Β. Μαρτίνη (*Ἐλευθερία*, 6-9-26). Οἱ πρόσκοποι Ἰωαννίνων, μετὰ ἐπικεφαλῆς τὸν ἀρχηγό τους Γ. Βαβαρέτο, πραγματοποιοῦσαν μιὰ ἀπὸ τίς μεγαλύτερες πολυήμερες (δυὸ ἐβδομάδες) ἐκδρομὲς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ ἐκδρομεῖς πεζοπορῶντας πέρασαν ἀπὸ τὸ Μέτσοβο καὶ τίς ἄλλες κορυφὰς τῆς Πίνδου καὶ κατέβηκαν

στή Θεσσαλία. Ἄπ' ἐκεῖ πῆγαν στή Θεσσαλονίκη καί γύρισαν στήν Ἡπειρο μέσω Ἀθηνῶν στίς 23-9-26. Καί στίς δυο μεγάλες πόλεις οἱ Ἡπειρώτες τοὺς ἐπιφύλαξαν θερμὴ ὑποδοχή καί φιλοξενία.- Ἰδρύθηκε καί στὰ Γιάννινα ὑποκατάστημα τῆς *Τραπεζῆς Θεσσαλίας*. Τὴ διεύθυνσὴ του ἀνέλαβε ὁ Γ. Κραψίτης, *ἐκ τῶν μᾶλλον μεμορφωμένων ἐμπόρων τῆς πόλης*.- Ἐφτασε στὰ Γιάννινα καί ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του ὁ νέος Γενικὸς διοικητὴς Ἡπείρου Εὐάγγελος Παπαντωνίου (15 Σεπτεμβρίου).- Ὁ μητροπολίτης Σπυρίδων ἄρχισε ἀπὸ τὰ τέλη Αὐγούστου μεγάλη περιοδεία στὸ Ζαγόρι. Χοροστάτησε σὲ λειτουργίες στὸν ἅγιο Ἰωάννη Ρογκοβοῦ, στὸ Τσεπέλοβο,

Ὁ δικηγόρος καί ἀρχηγὸς τῶν Προσκόπων Γ. Βαβαρέτος, σὲ νεανικὴ ἡλικία.

στή Βίτσα καί σ' ἄλλα χωριά. Ἐντονα ἔχουν μείνει στήν ψυχὴ μου τὰ βιώματα ἀπὸ τὴ χοροστασία του ἐκείνη, κάπου τὰ ἔχω ἀποτυπώσει σ' ἓνα ἀφήγημα. Μεταφέρω ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὁμιλία του πρὸς τοὺς συγχωριανοὺς μου, γενικό-τερης σημασίας, (δημοσιεύθηκε στήν *Ἡπειρο*, 14-9-26): *Σπαράζεται ἡ καρδιά μου -εἶπε- ὅταν περνᾷ ἀπὸ τ' ἀρχοντικά καί μαγεμένα χωριά τοῦ Ζαγοριοῦ καί ἀναλογίζεται τὴν παλιά του ἀρχοντιά καί εὐημερία καί βλέπει τὴν σημερινὴν ἐρημωσιν καί κατάντιάν του. Τὸ Ζαγόρι, πού τόσα ἔχει προσφέρει στήν Ἡπειρο καί στὸν Ἑλληνισμό στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, μὲ τὴν αὐτοδιοίκησιν καί τὴν φρόνησιν καί τὴν αὐτοθυσίαν τῶν προεστῶν του, τὸ Ζαγόρι πού γέννησε τοὺς σοφοὺς ἐκείνους διδασκάλους, οἱ ὁποῖοι μετέδωσαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καί φῶτα, ἡ χώρα αὐτὴ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν, τὸ διαμάντι αὐτὸ τῆς ἀγαπημένης Ἡπειρωτικῆς γῆς, εἶναι κρῖμα νὰ ξεπέσῃ καί νὰ φτάσῃ σὲ τέλειαν κατὰπτωσιν. Ἐξορκίζει τοὺς Ζαγορίσιους νὰ συνέλθουν, νὰ*

*ἀποτινάξουν κάθε μοιρολατρεία, νὰ μὴν περιμένουν τίποτε ἀπὸ τὸ κράτος καί νὰ μιμηθοῦν τοὺς προπάτορές τους, πού ἄφησαν τόσα καί τόσα θαυμαστά ἔργα πολιτισμοῦ καί προόδου, τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ σὲ κάθε βῆμα, ὁποῖος ἐπισκεφθῇ καί τὸ τελευταῖο τοῦ Ζαγοριοῦ χωριό. Σάλπιζε, τέλος συναγεμὸ ὅλων τῶν Ζαγορίσιων γιὰ τὴν ἀνόρθωση τῆς περιοχῆς, ἔλυσε πολλὰ προβλήματα πού ἀπασχολοῦσαν τοὺς δυο συνοικισμοὺς τοῦ χωριοῦ (μονοεκκλησία, μεταφορὰ νεκροταφείων ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ κ.ἄ.) καί ἀνέλαβε νὰ γράφει ἐπιστολὲς στοὺς Στέφανο Καραγιώργη (Καβάλα, ἀργότερα βενιζελικὸ γερουσιαστή καί Φίλιππο Βριζόπουλο (πλούσιο ἐργοστασιάρχη στήν Ἀλεξάνδρεια) νὰ συνεισφέρουν γιὰ τὴν ἰδρυση σύγχρονου σχολείου (σχολαρχείου καί δημοτικοῦ). Ἡ ἐκκλήση πρὸς τὸν Φ. Βριζόπουλο ἔφερε ἀποτέλεσμα. Ὑστερα ἀπὸ λίγα χρόνια ὑψώθηκε ἓνα περίλαμπρο διδακτήριο στήν Κάτω Βίτσα (μᾶλλον κλειστὸ σήμερα ἀπὸ ἔλλειψη μαθητῶν!...)- Στὴν Ἡπειρο δημοσιεύονταν δοκίμια, ἀναφερόμενα στὸ ἱστορικὸ καί μάλιστα τὸ πνευματικὸ παρελθὸν τῆς Ἡπείρου, τοῦ ἐγκαταστημένου στὸ Παρίσι Ν.Γ. Δοσίου. Στὴν ἴδια ἐφημερίδα ὁ Σίμων Ἰωνᾶς (Ν. Γεωργίτης) μὲ ἐπιστολές του, ἀνέτρεχε στήν ἱστορία τοῦ Ζαγοριοῦ καί πρόσφερε πολὺτιμα στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ του κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας.- Στὴν ὁδὸ Ἀβέρωφ λειτουργοῦσε τὸ *Ἑστιατόριον τῶν ξένων* μὲ ἐκλεκτὴ*

κουζίνα.- Εὐμενὴ ἀπήχηση εἶχαν στὸ κοινὸ τῶν Γιαννίνων τὰ κηρύγματα τοῦ ἱεροδιακόνου Γρηγορίου Μαρχοπούλου, ἀργότερα ἐπισκόπου Δαφνουσίας στὴν Κωνσταντινούπολη.- Τὶς τελευταῖες μέρες τοῦ Σεπτεμβρίου οἱ Ἑβραῖοι γιόρτασαν τὰ *Καλύβια*, τὴ γιορτὴ τῆς Σκηνοπηγίας. Ντυμένοι στὰ γιορτινά τους ἔκαναν περίπατους στὶς ἐξοχὲς μὲ τὶς οἰκογένειές τους, προκαλώντας τὴν περιέργεια. *Ὁ Γαμβέτας* (τὸ πραγματικὸ του ὄνομα Μιχαὴλ Διανέζης) *δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἡσυχάσῃ τρομεραὶ ἐριννύες τῶν καταδιώκουν ἀνοικτιζιμόνως. Καὶ φωνάζει καὶ ἐγείρει ἀπειλητικὴν τὴν ράβδον. Καὶ ἡ ἀπάντησις καὶ ὁ ἀντίλαλος «τὰ αὐγὰ τοῦ Κολοβοῦ», «ὁ ταραμάς τοῦ Μπαμτασίκα».* (Θυμᾶμαι πὼς ἓνα δυὸ χρόνια ἀργότερα, ὅταν ἦμουν μαθητὴς στὸ Β΄ γυμνάσιο, μὲ «τ' αὐγὰ τοῦ Κολοβοῦ», παίρναμε καὶ μεῖς ἀπὸ πίσω τὸ Γαμβέτα, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸν κίνδυνον ποὺ διατρέχαμε ἀπὸ τὴ μαγκούρα του). Ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, κατὰ τὶς ἐπισκέψεις του στὰ δημοσιογραφικὰ γραφεῖα, μῆνυσε τὸν κινηματογραφιστὴ Παλιάγκα, γιὰ τὶς συκοφαντίες ποὺ πρόβαλε ἀπὸ τὴν ὁθόνη ἐναντίον του («τ' αὐγὰ τοῦ Κολοβοῦ» πάντοτε, κατηγοροῦσε τὸ Γαμβέτα ὅτι τάκλειψε) καὶ ἦταν ἀποφασισμένος, μὲ τὴ δημοσίευσή σχετικῆς διατριβῆς ν' ἀποδείξει τὴν ἀθωότητά του, σπηλιτεύοντας τοὺς διασύροντες τὴν τιμὴ του.

Οἱ πολιτικὲς ἐξελίξεις, μετὰ τὴν πτώση τοῦ Πάγκαλου ἦταν ραγδαῖες. Ὁ Κονδύλης, ὁ νέος ἰσχυρὸς παράγοντας τῆς ἐποχῆς, πολιτεύτηκε αὐτὴ τὴ φορὰ συνετά, ἔδωσε τὸ λόγο του νὰ ὁδηγήσῃ τὴ χώρα στὶς ἐκλογές καὶ τὸν κράτησε. Ἡ κατάσταση ποὺ παρέλαβε δὲν ἦταν καθόλου ρόδινη. Τὰ οἰκονομικὰ βρίσκονταν σὲ ἄθλια κατάσταση, ἡ διεθνὴς θέσις τῆς χώρας ἦταν ἀποδυναμωμένη, ὁ στρατὸς διαιρεμένος, μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ Πάγκαλου παρούσες πάντοτε καὶ σὲ ἐπίκαιρες θέσεις, ὁ πολιτικὸς κόσμος κατακερματισμένος κι ἀναποφάσιτος ν' ἀναλάβῃ τὸ σχηματισμὸ κυβέρνησης, λόγῳ τῶν μεγάλων διαφωνιῶν ποὺ ὑπῆρχαν. Ἀπαίτηση τοῦ κόσμου, ὅπως ἐκδηλωνόταν μὲ συλλαλητήρια καὶ τὴν ἀρθρογραφία τοῦ τύπου, ἦταν ὁ σχηματισμὸς *Οἰκουμενικῆς* κυβέρνησης, γιὰ νὰ βγάλῃ τὴ χώρα ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο. Ὁ Κονδύλης, σχημάτισε ὁ ἴδιος κυβέρνησις κι ἀνέθεσε στὰ κόμματα νὰ βροῦν λύση. Οἱ διαφωνίες τους δὲν ἐπέτρεψαν τὸ σχηματισμὸ *Οἰκουμενικῆς*, συμφώνησαν μόνο στὸ χρόνο τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐκλογῶν (Ὁκτώβριος). Ἡ νέα κυβέρνησις ὀρκίστηκε στὶς 26 Αὐγούστου καὶ ὑποσχέθηκε διενέργεια ἐκλογῶν ὕστερα ἀπὸ δυὸ μῆνες. Παρὰ τὸ σχηματισμὸς κυβέρνησης ὁ Κονδύλης αἰσθανόταν ὅτι ἦταν δέσμιος τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ποὺ τὸν βοήθησαν ν' ἀνατρέψῃ τὸν Πάγκαλο, πρὸ παντὸς τῶν ἀρχηγῶν τῶν *Δημοκρατικῶν ταγμάτων* Ζέρβα καὶ Ντερτιλῆ, ζητοῦσαν μερῖδιο ἀπὸ τὴν ἐξουσία. Μὲ ἐλιγμούς καὶ τεχνάσματα κατόρθωσε νὰ ξεγελάσῃ τοὺς δυὸ στρατιωτικοὺς ἡγήτορες καὶ πέτυχε στὶς 9 Σεπτεμβρίου ὅχι ἀπλῶς τὴ διάλυση, ἀλλὰ τὴ συντριβὴ τῶν *Δημοκρατικῶν ταγμάτων*, μὲ δεκάδες νεαροὺς καὶ τραυματίες. Οἱ μάχες ὅμως ποὺ γίνονταν γιὰ τὴ συντριβὴ τῶν *Δημοκρατικῶν ταγμάτων* ἀπὸ μεγάλες λαϊκὲς μάζες κυρίως ἀντιβενιζελικῶν καὶ κομμουνιστῶν, θεωρήθηκαν ὡς ἐκδήλωση νέου ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Διαδηλώσεις συγκροτήθηκαν, ὁδοφράγματα στήθηκαν.

άρπαγες όπλων σημειώθηκαν από αποθήκες ύπουργείων κι άρχισαν συμπλοκές με στρατιωτικά τμήματα. *Ή λαϊκή εξέγερσις*, όπως χαρακτηρίστηκε από μεγάλη μερίδα του τύπου, με την επέμβαση του στρατού κατεστάλη τó απόγευμα τής ίδιας μέρας (9 Σεπτεμβρίου) με πολλά πάλι θύματα. Κατά τους ύπολογισμούς πάνω από 300 νεκροί και τραυματίες ήταν ό απολογισμός τής μέρας.

Ό Κονδύλης, με τή συντριβή των *Δημοκρατικών ταγμάτων* ίσχυροποίησε τή θέση του, αλλά παρ ό τις άρχικες προθέσεις νά κατεβεί στις εκλογές με δικό του κόμμα, ύστερα από τις συνεχείς πιέσεις των κομμάτων, ύποχρεώθηκε νά δηλώσει ότι δέ θα πολιτευόταν στις επικείμενες εκλογές, οίόποτες αποφασίστηκε τελικά νά γίνουν στις 7 Νοεμβρίου, με τήν άπλή άναλογική και με άποκλεισμό άπ' αυτές όσων διετέλεσαν ύπουργοί επί δικτατορίας Παγκάλου. Παρ ό τους άρχικούς ένδοιασμούς όλα σχεδόν τά κόμματα αποφάσισαν νά πάρουν μέρος στις εκλογές.

Όπως συνέβαινε πάντοτε, τά γεγονότα είχαν τó αντίκτυπό τους και στην Ήπειρωτική πρωτεύουσα. Τή διάλυση των *Δημοκρατικών ταγμάτων*, πρώτα, χαιρέτησαν με ένθουσιασμό οί αντιβενιζελικές εφημερίδες όχι όμως και οί βενιζελικές. *Λαμπρόν μέτρον*, χαρακτηρίζει τή διάλυση ό Χρηστοβασίλης (*Έλευθερία*, 13-9-26) 600 εκατομμύρια είχαν στοιχίσει τά τάγματα στον έλληνικό λαό -έλεγε- όχι για νά προστατεύουν τή Δημοκρατία, αλλά για νά κρατούν στην έξουσία τó δικτάτορα Πάγκαλο. *Χάρις εις τόν Κονδύλην* -κατέληγε- *δυνάμεθα νά ειπωμεν ότι θα σωθή τó ελληνικόν κράτος από τήν βασιλείαν των διαφόρων κινηματιών άξιωματικών...* *Ανάλογες* ήταν και οί άπόψεις τής *Ήπείρου*, ή όποία μάλιστα δημοσίευσε (13-9-26) όλοσέλιδη άνταπόκριση από *Αθήνα* -έκει βρισκόταν ό Χατζής- σύμφωνα με τήν όποία ή διάλυση των *Δημοκρατικών ταγμάτων* εμφανιζόταν ως αίματηρή καταστολή στάσης των ιδίων για άνατροπή τής κυβέρνησης Κονδύλη.

Με τήν πτώση του Πάγκαλου, ή άτμόσφαιρα άρχισε νά φορτίζεται με τις αντίθεσεις που δημιουργούνται σε κάθε προεκλογικό άγώνα. Ό Χρηστοβασίλης έχοντας υπόψη του τις πρώτες σκέψεις του Κονδύλη νά πολιτευτεί, άποδέχτηκε τήν πρότασή του νά ήγηθεί του κυβερνητικού συνδυασμού στο νομό *Ίωαννίνων*, άπόφαση για τήν όποία τόν αποκήρυξαν με δήλωσή τους στο *Σκρίπ* οί συνεργάτες του στο *Λαϊκό κόμμα* *Αθ. Δ. Μ. Μπότσαρης* και ναύαρχος *Μιχ. Γούδας*. *Εγώ όμως δέν τους αποκηρύσσω* -έγραφε με πικρία ό Χρηστοβασίλης (27-9-26), *διότι είμαι σταθερώτερός των εις τε τās προσωπικάς και τās πολιτικάς φιλίας!* *Έλπίζω νά μετανοήσουν γι' αυτό και πολύ γρήγορα!* *Δέν πέρασαν πολλές μέρες και όλοι τους κατέβηκαν μαζί στις εκλογές με τó ψηφοδέλτιο του Λαϊκού κόμματος.* Τήν ήγεσία του κυβερνητικού (Κονδυλικού) συνδυασμού επιχείρησε νά έξασφαλίσει και ό πρώην υπεύθυνος του *Κέντρου άσφαλείας* *Ήπείρου* ταγ-

ματάρχης Ἀθ. Παπαθανασίου, ὁ ὁποῖος παραιτήθηκε μὲ πρόθεση νὰ πολιτευτεῖ ἐπικεφαλῆς τοῦ Παγκαλικοῦ συνδυασμοῦ στὴν Ἡπειρο. Ὁ Κονδύλης ἀρνήθηκε νὰ τὸν συμπεριλάβει στοὺς δικούς του συνδυασμούς.

Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὁ Χατζῆς, σὲ ἑκτακτὴ ἀνταπόκρισή του στίς 22-9-26, ἔδινε μιὰ πρώτη εἰκόνα τῶν κυοφορούμενων στὰ παρασκήνια, σχετικὰ μὲ τὴν κατάρτιση τῶν συνδυασμῶν τῶν κομμάτων, χωρὶς ὁ κατάλογος ποὺ δημοσίευσε ν' ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα, ὅπως τελικὰ διαμορφώθηκε. Ἐμφάνιζε τοὺς ἑξῆς συνδυασμούς: 1) *Τῶν Φιλελευθέρων* (Καφανταρικῶν). Σ' αὐτὸν συμμετεῖχαν οἱ: Δ. Μπότσαρης, Ἀθ. Τραχήλης, Γ. Καλούδης, Μίσιος, Βλαχλείδης, Λούλης καὶ Σταυρόπουλος (ὁδοντογιάτρὸς στὴν Πάτρα, Ἡπειρωτικῆς καταγωγῆς). 2) *Τῶν Φιλελευθέρων* (δεύτερος συνδυασμός, δὲν ἔμπαιναν στὸν πρῶτο γιατί δὲν χωροῦσαν), οἱ: Ἀλ. Μυλωνᾶς, Π. Μπέμπης, Δ. Χασιώτης. 3) *Τῶν Δημοκρατικῶν*, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Γ. Καγιᾶ. 4) *Τῶν ἀντιβενιζελικῶν ἀντικαθεστωτικῶν* μὲ συμμετοχὴ τῶν Γ. Γάγαρη, Ἀθ. Μπότσαρη κᾶ. 5) *Τῶν ἀδιάλλακτων βασιλοφρόνων* (Ματσόπουλος, Ζῶτος, Μιζάρας, Ἐξάρχου). 6) *τῶν Ἐλευθεροφρόνων* (Μεταξᾶ), μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Χατζημιχάλη. 7) *Τῶν Κονδυλικῶν*, μὲ ἀρχηγὸ τὸ Χρ. Χρηστοβασίλη, 8) *Τῶν Ἀγροτικῶν* (Παπαδημητρίου). 9) *Τῶν Κομμουνιστῶν* (Βενέτης, Καρασκόγιας, Βράσκος). 10) *Τῶν κτηνοτρόφων* (Μητροκώστας κ.ᾶ.). Τὴν εἰδησεογραφία του ὁ Χατζῆς συνόδευε καὶ μὲ καυστικὰ σχόλια. Ἐγράφε π.χ. *Πιθανὸν τὰ ἀνωτέρω* (οἱ συνδυασμοὶ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ὑποψηφίων) *νὰ ἐκλειφθοῦν ὡς ἀστείότητες ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀλλὰ δυστυχῶς ταῦτα εἶναι μικρογραφία τῆς ἀπεικονίσεως. Ἐκεῖ ἐφθάσαμε μὲ τὴν ἀνεκτικότητα, τὴν μακροθυμίαν, τὴν ἀνεξικακίαν μας. Ταῦτα, ἂν διὰ τὰ ἄτομα εἶναι προτερήματα, διὰ τὰς ὁμάδας ὅμως εἶναι τὰ φοβερώτερα ἐλαττώματα, ὅταν ὑπάρχουν βδελυροὶ ἐκμεταλλεῦται ἐπήλυδες εἰς τὰς ὁμάδας αὐτάς, ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν Ἡπειρον. Δὲν ὑπάρχει ποταπώτερον, χαμηλότερον, ἀναξιοπρεπέστερον, ἀθλιέστερον, οἰκτρότερον, τερατωδέστερον ἀπὸ τὸ κατάντημα αὐτὸ εἰς τὸ ὁποῖον ἐφθάσαμεν...* Τὸ μένος τοῦ Χατζῆ στρεφόταν κυρίως ἐναντίον τῶν πολιτικῶν ποὺ ἦταν ἐγκατεστημένοι στὴν Ἀθήνα καὶ κατέβαιναν στὴν Ἡπειρο κυρίως κατὰ τίς παραμονὲς ἐκλογῶν. Σ' αὐτὸ τὸ μοτίβο, σὲ συνάρτηση τίς περισσότερες φορὲς καὶ μὲ τὴν ἀνάγκη χάραξης πολιτικῆς γιὰ τὴν ἐξάλειψη τῆς ληστείας, θὰ κινηθοῦν ὅλα σχεδὸν τὰ προεκλογικὰ ἄρθρα του. Πίστη του, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀπελευθέρωσης ἀκόμα τῆς Ἡπείρου, εἶναι ἡ κατάρτιση ψηφοδελτίων, στὴν ἀνάγκη ἐνὸς μονάχα, ἀπὸ ὑποψηφίους ὅλων τῶν παρατάξεων, μὲ ἀξιοκρατικὴ ἐπιλογή. Ἀπὸ τὸ πρῶτο του κίολας προεκλογικὸ ἄρθρο (23-9-26) αὐτὴ τὴν πίστη θὰ προβάλλει. Δὲν ριψοκινδυνεύωμεν βεβαίως (ἀπὸ τώρα, προῶρως) οὔτε συστάσεις, οὔτε ὑποδείξεις (ἀλλὰ) διαπιστοῦμεν καὶ διαλαλοῦμεν ἐν γεγονόσι: ὅτι τόσοι ἄξιοι πολιτευόμενοι, ὅσοι χρειάζονται διὰ τὰ τόσα ποικιλώνυμα κόμματα.

ἅτινα θὰ διαιρέσουν περισσότερο τὴν Ἠπειρον, ἐπὶ βλάβῃ τῶν τοπικῶν συμφερόντων της, δὲν ὑπάρχουν. Εὐτύχημα θὰ ᾔτο Εἰς ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ νὰ ἐτελειούτο ἀξιοπρεπῆς. Διότι ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι καὶ δι' αὐτὸν ἀκόμη δὲν ὑπάρχουν ὅλοι οἱ ἄξιοι καὶ ἱκανοί. Γιὰ τὶς θέσεις του αὐτὲς ὁ Χατζῆς θὰ κατηγορηθεῖ ἀπὸ φίλους (ἀντιβενιζελικούς) καὶ ἀντίπαλους (φιλελευθέρους —προπαντὸς ἀπὸ τὸν Κήρυκα— καὶ δημοκρατικούς), ὅτι δὲν ἔχει σαφὴ κομματικὸ προσανατολισμό. Ἐχει πολιτικὴν ἀσυνάρτητον ἢ «Ἠπειρος», ὑποστήριξε ὁ «Κήρυξ», καὶ ἀκόμα: ἀπεκήρυξεν τὰ ἀντιβενιζελικά κόμματα καὶ ἀπεκηρύχθη παρ' αὐτῶν. Σ' αὐτὰ ὁ Χατζῆς ἀπαντοῦσε μὲ τὸ γνωστὸ δηκτικὸ τοῦ ὕφους, προσανατολισμένους πάντοτε πρὸς τὸν πολιτικὸν σχηματισμὸν ποὺ ἐκπροσωποῦσε ὁ Μεταξῆς καὶ συνιστοῦσε στοὺς Ἠπειρώτες ψηφοφόρους ὅλων τῶν παρατάξεων νὰ ψηφίσουν μὲ γνώμονα τὸ συμφέρον τοῦ τόπου, ἄλλως θὰ εἴμεθα ἄξιοι τῆς τύχης μας καὶ οὐδένα πρέπει νὰ αἰτιώμεθα, ἐφ' ὅσον μόνοι μας ἐδημιουργήσαμεν τὴν σημερινὴν κατάστασιν καὶ διὰ τῆς κακῆς ψήφου μας θὰ δημιουργήσωμεν καὶ τὴν χειροτέραν αὔριον.

Ὁ Χρηστοβασίλης, ποὺ ἐκπροσωποῦσε τὸ ἄλλο σκέλος τῆς ἀντιβενιζελικῆς παρατάξεως, μόλις προκηρύχθησαν οἱ ἐκλογὲς ἄρχισε τὴν ἀρθρογραφίαν ὡς ὑποψήφιος βουλευτῆς τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων. Γρήγορα ξεπέρασε τὰ ἐμπόδια ποὺ δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὴν πρόσκαιρην τοποθέτησίν του στὸ πλευρὸ τοῦ Κονδύλη, τὰ ξανάφτιαξε μὲ τοὺς παλιοὺς κομματικούς του φίλους τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος καὶ κατάρτισε μαζί τους κοινὸ ψηφοδέλτιο. Πρὶν ἀκόμα ἐνταχθεῖ στὸ ψηφοδέλτιο, ἄρχισε προεκλογικὸν ἀγῶνα μὲ ὑψηλοὺς τόνους, καταφερόμενος κυρίως ἐναντίον ὅλων, ὅσοι εἶχαν ἐκλεγεῖ κατὰ τὸ παρελθὸν βουλευτές, κατηγορώντας τους ὅτι δὲν πρόσφεραν τίποτα στὴν Ἠπειρο. Ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Ἠπειρωτικὸν λαὸν ἔλεγε: Χτύπα ἀλύπητα ὅσους ὑπῆρξαν βουλευτές σου καὶ πληρεξούσιοί σου ἀπὸ τὸ 1915 ὡς τὰ σήμερα! Σ' αὐτοὺς καὶ μόνους χρωστᾷς τὴ σημερινή σου δυστυχίαν, τὴ σημερινή σου σκλαβίαν! Χτύπα τους τοὺς ἄθλιους κατεργαράτους ποὺ κερδοσκοποῦσαν εἰς βάρος σου! Χτύπα τους! Ἄν θέλῃς νὰ φανῇς ἄξιος λαός, ἔστω σύνθημά σου στίς προκείμενες ἐκλογές: —Ἐξω ὅσοι ὑπῆρξαν βουλευταὶ καὶ πληρεξούσιοι τῆς Ἠπείρου ὡς τὰ σήμερα! Ἐξωωωωωω! μιά γιὰ πάντα οἱ κατεργαράτοι! Στὸ σύνθημα αὐτὸ θὰ προστεθεῖ σὲ λίγο καὶ ἄλλο: Ἐξω καὶ οἱ ξένοι. Χτυπάτε ἔλεγε -καὶ καταφερόταν κυρίως ἐναντίον τῶν Γ. Καγιᾶ καὶ Ἀλ. Μυλωνᾶ (ἀπάντησις γιὰ τὴν ὑποψηφιότητά του ἔδωκε ὁ Ἀλ. Μυλωνᾶς μὲ ἄρθρον τοῦ στὸν Κήρυκα, 6-11-26)- καὶ τοὺς ξένους ὑποψηφίους, ἄλλως θὰ εἴστε ἀναίσθητοι καὶ ἀφιλότιμοι καὶ ἀνάξια τέκνα τῆς εὐάνδρου μας Ἠπείρου! Σὲ μεταγενέστερο ἄρθρον τοῦ μὲ τίτλο: Γιὰ τοὺς πρώην βουλευτάς καὶ πληρεξουσίου τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν συμπράττοντας ξένους, ἀγωνιζόταν νὰ πείσει τὸν Ἠπειρωτικὸν λαὸν γιὰτὶ ἔπρεπε νὰ μαυρίσει καὶ τὶς δύο κατηγορίες ὑποψηφίων.

Ἀπὸ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου καὶ ἀφοῦ στήν Ἐλευθερίᾳ τῆς 17-10-26, δημοσίευσε τὸ πρόγραμμα τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, ἐγκατέλειψε πιά τὸ ρόλο τοῦ ἐλεύθερου σκοπευτῆ καὶ ἀρθρογραφοῦσε πειθαρχώντας στὸ πρόγραμμα καὶ τὶς ἀνάγκες ὁλόκληρου τοῦ συνδυασμοῦ. Στὶς ὁδηγίες πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς, ποὺ δημοσίευε σὲ κάθε φύλλο τῆς ἐφημερίδας του, ὑπογραμμίζοταν μὲ μαῦρα τυπογραφικὰ στοιχεῖα: *Κάνουμε γνωστὸ στοὺς πολιτικούς μας φίλους, ὅτι ὁ Συνδυασμός μας, ὁ μόνος ἀμιγῆς Ἀντιβενιζελικὸς Συνδυασμός, δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὸν Μεταξικὸν Συνδυασμόν, καὶ νὰ τὸ λάβουν ὑπὸ σπουδαίαν ἔσποιν.*

Ἡ Ἠπειρος ποὺ δυὸ βδομάδες πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκλογές, ἂν καὶ πρόσβλεπε πρὸς τὸ Μεταξᾶ, ἐξακολουθοῦσε νὰ πιστεύει πὼς μόνο ἡ ἐκλογὴ τῶν ἱκανότερων θὰ ἔσωζε τὴν Ἠπειρο καὶ γι'αὐτὸ θὰ *δακτυλοδεικτοῦσε*, ἂν μὴ ὅλους, τοὺς ἀξιωτέρους νὰ ψηφισθοῦν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιφοβωτέρους καὶ γελειοδεστέρους *ἵνα μὴ ψηφισθοῦν*, ἐξοργίστηκε ἀπὸ τὶς διακηρύξεις τῶν ὑποψηφίων τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος, γιὰ γνήσια ἐκπροσώπηση τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ, καὶ ἄρχισε σφοδρὸ ἀγῶνα ἐναντίον τους καὶ ἰδιαίτερα ἐναντίον τοῦ Χρηστοβασίλη, ὁ ὁποῖος προχθές ἐπεδείκνυε τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ διαπιστευτήρια τοῦ Κονδύλη καὶ ἐν ὀνόματι τούτων διέπραττε συνδυασμούς, *ἵνα τὴν ἐπαύριον στρατολογούμενος ἀπὸ ἀγαθοὺς νεανίας τῶν Ἀθηνῶν, ἔλθῃ ν' ἀντιπροσωπεύσῃ ἢ νὰ τιμήσῃ τὴν ἀντιβενιζελικὴν ἰδέαν...* Εὐτυχῶς ὅτι εἰς ἄλλους συνδυασμοὺς ἄξιοι, ἔντιμοι καὶ σφριγῶντες ἀντιβενιζελικοὶ παράγοντες περιελήφθησαν ὥστε ὁ ἀντιβενιζελικὸς Ἠπειρώτης ψηφοφόρος νὰ ἔχῃ νὰ πληρώσῃ κατὰ τὸ πρέπον τὴν αὐθάδειαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι οἱ χιλιάδες ψηφοφόρων (ἀντιβενιζελικῶν) θὰ παλαίουν καὶ θὰ πάσχουν καὶ θὰ καταδιώκονται καὶ θὰ καταστρέφονται ἐπὶ ἔτη δημιουργοῦντες κόμματα, *ἵνα ἔρχωνται τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀπρόσκλητοι, εἴτε τῶν ἐπιθεωρήσεων οἱ φαιδροὶ Ντιντῆδες, εἴτε οἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν διάφοροι κυρατζῆδες νὰ ἐκμεταλλεύωνται ταῦτα καὶ νὰ ζητῶσι ψήφους.* Ἀντιβενιζελικοὶ ὑποψήφιοι ὑπῆρχαν πράγματι ὄχι μόνον στὸ συνδυασμὸ τῶν Ἐλευθεροφρόνων, ἀλλὰ καὶ στοὺς συνδυασμοὺς ἄλλων κομμάτων, ποὺ κατέβηκαν στὶς ἐκλογές.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς βενιζελικῆς καὶ δημοκρατικῆς παράταξης, ὁ Κῆρυξ, παραδοσιακὸ ὄργανο τῶν Φιλελευθέρων, ὑποστήριζε τὸν Καφανταρικὸ συνδυασμὸ, ποὺ κατὰ τεκμήριο ἐκπροσωποῦσε τὸν κορμὸ τοῦ κόμματος. Ἐνωσις Φιλελευθέρων ὀνομάστηκε τελικὰ ὁ συνδυασμός. Πολλὰ ἀπὸ τὰ φιλελεύθερα στελέχη, ἀρθρογράφοι τοῦ Κῆρυκος κατὰ τὸ παρελθόν, εἶχαν διαρρεύσει στοὺς Δημοκρατικοὺς καὶ ἀγωνίζονταν ἀπὸ ἄλλες ἐπάλξεις. Ἀπὸ τὸ συντακτικὸ ἐπιτελεῖο τοῦ Κῆρυκος, γρήγορα ἐγίνε κατανοητὸ ὅτι ἡ ἀντιπαράθεση μὲ τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς γύρω ἀπὸ τὰ φλέγοντα θέματα τῆς Ἠπείρου, δὲ θὰ εἶχε μεγάλη ἀπήχηση, ἐξαιτίας τοῦ ὅτι ἀπὸ τὸ 1915 ὥς τὸ 1926, τὴν Ἠπειρο ἐκπροσωποῦσαν στὸ κοινοβούλιο βε-

νιζελικοὶ βουλευτὲς καὶ ἦταν φυσικὸ στὴν ἀδράνειά τους -ὄχι ὅλων, γιατί ὑπῆρχαν καὶ βουλευτὲς μὲ ἀξιόλογη προσφορὰ- ν' ἀποδίδουν οἱ Ἑπειρώτες τὴν κατάσταση στὴν ὁποία βρισκόταν ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα τους. Ἡ συσπείρωση τοῦ βενιζελικοῦ κόσμου μποροῦσε νὰ ἐπιτευχθεῖ μόνο μὲ τὴν ἀναβίωση τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν προβολὴ τῆς πολιτικῆς τῶν ἀντιβενιζελικῶν ποὺ ὁδήγησε στὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ. Πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση στράφηκε ἡ ἀρθρογραφία τοῦ *Κήρυκος* καὶ ἦταν φυσικὸ νὰ προκαλέσει τὴν ἀντίδραση τῶν ἀντιβενιζελικῶν, προπαντὸς τῆς *Ἑπείρου* ἢ ὁποία ἔγραφε: *Πρὸς ποῖον μάχεται καὶ πρὸς ποῖον ἀπαντᾷ, ἡ ποῖον ἐντιμον καὶ ἠθικὸν ἢ πατριωτικὸν σκοπὸν ἐξυπηρετεῖ μία ἐγχωρία βενιζελικὴ Καφανταρικὴ ἐφημερίς, ἡ ὁποία πάλιν τόσο ἐμπαθῶς, τόσο ἀσεβῶς καὶ ἰταμῶς καὶ ἱεροσύλως, ἐπαναφέρει εἰς τὸ μέσον τὴν ἱερότητα νεκρῶν φερέτρων καὶ παρελθόντων τώρα ἐγκλημάτων, ἀνοσιουργημάτων ἢ τερατουργημάτων, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάμνησις μόνον θλιβερὰ συναισθήματα φρίκης καὶ ἀγανακτήσεως δύναται νὰ προκαλῇ καὶ διὰ τὰ ὁποία σφίγγουν οἱ Ἕλληνες τὴν ψυχὴν των διὰ νὰ τὰ λησμονοῦν; Οὐδεὶς ἐντεῦθεν οὔτε προκαλεῖ, οὔτε ἀναξέει τοιαύτας πληγὰς...* Ἀλλ' ἐὰν ὁ «*Κήρυξ*», ἡ οἱ οἰοιδήποτε περὶ αὐτὸν ποθοῦν, ἐκ κατωτέρων τῶν περιστάσεων λόγων, τοιούτους ἀγῶνας βιαίους, γνωρίζει καὶ ὁ «*Κήρυξ*» καὶ οἱ περὶ αὐτόν, ὅτι ἡ ἐπιθετικότης τῆς «*Ἑπείρου*», ἔχει μὲν ἐτοιμοὺς τὰς ὀβίδας τῆς ὄλας, δι' οἷον δῆποτε πόλεμον, νομίζει ὅμως ὅτι πρέπει νὰ συγκρατήσῃ ἑαυτήν, χάριν ἐνὸς ἡπειρωτικοῦ καλοῦ καὶ ιδεώδους εὐρυτέρου. Ὁ «*Κήρυξ*» καὶ οἱ περὶ αὐτόν δὲν φρονοῦν ὅτι ἔχουν καὶ αὐτοὶ τοιαῦτά τινα ἀνώτερα καθήκοντα, ἀπὸ τὰς φληναφίας καὶ ἀκαίρους ὑπενθυμίσεις φερέτρων καὶ νεκρῶν δολοφονηθέντων ἐκείθεν; Ὡς ἓνα σημεῖο ἡ προτροπὴ τοῦ Χατζῆ, ἔγινε ἀποδεκτὴ ἀπ' ὅλους. Ὁ ἀγῶνας στράφηκε πρὸς τὴν κατεύθυνση τῶν ὑποσχέσεων, τῶν περιλαμβανόμενων στὰ προγράμματα καὶ τῶν δυνατοτήτων ποὺ εἶχε κάθε κόμμα νὰ τὶς ἀξιοποιήσῃ γιὰ τὸ καλὸ τῆς *Ἑπείρου*. Ἐσωκομματικὰ προβαλλόταν ἡ ἀξίωση νὰ δοθεῖ ὁ σταυρὸς προτίμησης στοὺς ἰκανότερους. Φροντίδες κατέβαλλαν οἱ ἐφημερίδες νὰ ἐκλαϊκεύσουν τὸ ἐκλογικὸ σύστημα τῆς ἀπλῆς ἀναλογικῆς, πρώτη φορὰ χρησιμοποιόταν. Ἐγίναν ἀναλύσεις ἀπὸ εἰδικούς ποὺ δημοσιεύτηκαν στίς τοπικὰς ἐφημερίδες.

Μὲ τὴν ἔνταση τῆς προεκλογικῆς κίνησης, κι ἐνῶ ἡ *Ἑπειρωτικὴ ἡχώ*, ἑξαιτίας κυρίως οἰκονομικῶν δυσχερειῶν, βάδιζε πρὸς τὸ κλείσιμο -πρώτη ἔνδειξη τῆς μελλοντικῆς τύχης τῆς ἦταν ἡ περικοπὴ τοῦ τίτλου, ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς ἐξαφανίστηκε καὶ κυκλοφοροῦσε πιά ὡς *Ἡχώ*, λίγο μετὰ τὶς ἐκλογὰς μετατράπηκε σὲ ἐβδομαδιαία - μιὰ νέα *Ἡχώ* ἔμπαινε δυναμικά στὸ προσκήνιο, ἡ *Ἀγροτικὴ ἡχώ* τοῦ Π. Τσιμογιάννη. Τὸ πρῶτο φύλλο τῆς κυκλοφόρησε στίς 29-9-26 μὲ τάσεις φιλοαγροτικὰς. Ἐκδιδόταν σὲ σχῆμα δισέλιδο, δυὸ φορές τὴν ἐβδομάδα, Τετάρτη καὶ Σάββατο, διευθυνόμενὴ ἀπὸ *ἐπιτροπὴ ἀγροτῶν*, ὅπως ἀνέφερε κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο τῆς. Τυπω-

νόταν στο τυπογραφείο Φοῖνιξ τοῦ Π. Τσιμογιάννη, αὐτὸς στὴν πραγματικότητα ἦταν ὁ ἐκδότης καὶ οἰκονομικὸς ὑπεύθυνος. Ἐκεῖ ἦταν καὶ τὰ γραφεῖα τῆς (δόδος Παπάζογλου, ἀριθ. 9α). Ὑπεύθυνος κατὰ νόμο ἦταν ὁ τυπογράφος Β. Φωτιάδης (27-8-27), ἀργότερα ἐμφανιζόταν καὶ ὡς συντάκτης. Ἐντεκα μῆνες ἐκδιδόταν ὑπὸ ἐπιτροπῆς καὶ στὴν προμετωπίδα ἐμ-

Ὁ ἐκδότης τῆς Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς καὶ ἀργότερα διευθυντῆς τῆς Παναγιώτης Τσιμογιάννης, ιδιοκτῆτης καὶ τοῦ τυπογραφείου «Ὁ Φοῖνιξ».

παινε τὸ ὄνομα τοῦ Π. Τσιμογιάννη μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ *ιδιοκτήτη καὶ διαχειριστή*. Ὑστερα ἀπὸ τὶς ἐκλογές τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1928 διευθυντῆς καὶ ὑπεύθυνος ἀνέλαβε ὁ Γ. Σαλούκας.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα φύλλα, μὲ ἄρθρα δικά τῆς καὶ συνεργατῶν, καὶ πλούσιο σχολιασμό, ἀνέλυε τὴ φιλοαγροτικὴ τῆς τοποθέτηση, καὶ ἀνίχνευε τὸ ἔδαφος γιὰ νὰ τοποθετηθεῖ ἀπέναντι στοὺς κομματικούς συνδυασμοὺς ποὺ ἦταν ἀκόμα στὸ *γίγνεσθαι*. Στὴν ἀρχὴ μαζί μὲ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Σπ. Χασιώτη, τοῦ Ἀγροτικοῦ συνδυασμοῦ, φαινόταν πῶς ὑποστήριζε καὶ τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ Ἀλεξ. Μυλωνᾶ, ἄρθρο τοῦ ὁποῖου, μὲ τὸν τίτλο: *Ἡ ἀστοργία πρὸς τοὺς κτηνοτρόφους* δημοσίευσε στίς 9-10-26, ἴσως γιὰτὶ πίστευε πῶς ὁ Μυλωνᾶς θὰ ἐντασσόταν στὸ ἀγροτικὸ ψηφοδέλτιο. Μετὰ τὴν ὀριστικοποίησιν τῶν συνδυασμῶν, ἄσκησε ὀξύτατη κριτικὴ ἐναντίον

του, καὶ κατὰ τῶν ὑποψηφίων ὄλων τῶν κομμάτων, κυρίως ὅμως ἐναντίον τοῦ ψηφοδελτίου τῶν *Καφανταρικῶν*, τοὺς ὁποίους δημοσιογραφικὰ ἐκπροσωποῦσαν ὁ *Κῆρυξ* καὶ ἡ (Ἡπειρωτικὴ) *Ἠχώ*. Οἱ δύο ἐφημερίδες, γιὰ νὰ κλονίσουν τὴν ἀξιοπιστίαν τοῦ Ἀγροτικοῦ συνδυασμοῦ, ἐπικεφαλῆς τοῦ ὁποῖου ἦταν ὁ Σπ. Χασιώτης τοῦ Ἀγροτικοῦ κόμματος, δημοσίευσαν σχόλια, σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα οἱ *κινούμενοι* ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἀγροτισμοῦ εἶναι βασιλικοὶ (*Κῆρυξ*, ἰσχυρισμὸς ποὺ ἐπανελάβε ἐντονότατα καὶ ἡ (Ἡπειρωτικὴ) *Ἠχώ*). Ἐναντίον τῆς τελευταίας ἡ Ἀγροτικὴ ἡχώ ἀντέδρασε μὲ σκληροὺς χαρακτηρισμοὺς, (*Ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσα συνάδελφος* «Ἠχώ», ἡ μέχρι χθὲς ὑποστηρίζουσα τὸν ἐκπεσόντα τύραννον

καὶ δικτάτορα Πάγκαλον καὶ τὸ συγκρότημά του ἐξακολουθεῖ νὰ παρουσιάζεται ὡς ὄργανον τῶν ἀγροτῶν καὶ νὰ κόπτεται ὑπὲρ αὐτῶν), οἱ ὅποιοι ἔγιναν ὀξύτεροι κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνα. Γιὰ τὴν ἀντιδικία ὑπῆρχαν στοιχεῖα ποὺ τὴ δικαιολογοῦσαν. Οἱ ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ ἀποτελοῦσαν τὴ μεγάλη δεξαμενὴ τῶν ψηφοφόρων, τὰ χωριά ἦταν

Ἀπὸ τὰ πρῶτα φύλλα τῆς «Ἀγροτικῆς ἡχοῦς».

ἀκόμα γεμάτα κόσμος, τὰ Γιάννινα καὶ οἱ κωμοπόλεις (τῆς Θεσπρωτίας κυρίως, ἦταν ἀκόμα ἐνταγμένη ἡ περιοχὴ στὸ νομὸ Ἰωαννίνων) μικρὸ ποσοστὸ τοῦ ἐκλογικοῦ

σώματος ἀντιπροσώπευαν. Τὴ νίκη, συνεπῶς, θὰ τὴν ἔδιναν οἱ ψῆφοι τῶν ἀγροτῶν. Ἡ Ἀγροτικὴ ἡχώ, ἐμφανιζόμενη ὡς ἡ ἐκπρόσωπος τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου, τὴ θέση τῆς αὐτῆ πιστοποιοῦσε. Μὲ τὴν ὑποστήριξή της πρὸς τοὺς ὑποψήφιους τοῦ Ἀγροτικοῦ κόμματος, ἀγωνιζόταν νὰ πείσει τοὺς ἀγρότες ὅτι μόνον αὐτὴ ἀσκοῦσε φιλοαγροτικὴ πολιτικὴ καὶ ὅτι ὁ Ἀγροτικὸς συνδυασμὸς ἐκπροσωποῦσε τὰ συμφέροντά τους, τὰ ὅποια θὰ ὑπεράσπιζε καὶ στὴ βουλή. Ἀπὸ τὴν πλευρὰ της, ἡ (Ἡπειρωτικὴ) Ἠχώ, ποὺ ἀσκοῦσε φιλοαγροτικὴ πολιτικὴ, αἰσθανόταν πῶς εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀπευθύνεται στοὺς ἀγρότες, ζητώντας τὴν ψῆφο τους, ὑπὲρ τῶν Ἀλ. Μυλωνᾶ καὶ Π. Μπέμπη κυρίως. Ἡ ὀξύτητα τῶν ἀντιπαράθεσεων, λοιπόν, ὀφειλόταν στὴν πρόθεση ἐπηρεασμοῦ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερων ἀγροτῶν ψηφοφόρων ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου συνδυασμοῦ. Ἡ πολεμικὴ τῆς Ἀγροτικῆς ἡχοῦς ἐναντίον τῶν ἄλλων συνδυασμῶν ἦταν ἥπια, ἐλάχιστα ἐνοχλοῦσε μάλιστα τοὺς ἀντιβενιζελικούς. Ἔτσι οἱ ἀντιπαράθεσεις ἐναντίον τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Ἐλευθερίας ἦταν σπάνιες. Ἐκεῖνο ποὺ δὲ μποροῦσε νὰ συγχωρήσει ἡ Ἀγροτικὴ ἡχώ ἦταν ἡ ἐπιμονὴ τῆς Ἠχοῦς νὰ ἐμφανίζει τοὺς περισσότερους ὑποψήφιους τοῦ Ἀγροτικοῦ συνδυασμοῦ ὡς βασιλόφρονες. Ἡ Ἠχώ μάλιστα ὑποστήριξε ὅτι: Ἐκ μέρους φανατικοῦ φιλελευθέρου μετέχοντος εἰς τὸν «Ἀγροτικὸν συνδυασμόν», προτάθη ἡ ὑπογραφή πρωτοκόλλου, δι' οὗ οἱ ἀναδειχθησόμενοι βουλευταὶ τοῦ συνδυασμοῦ, δὲν θὰ θέσωσι καθεστωτικὸν ζήτημα. Τὰ διέψευσε ὅλα ὁ ὑποψήφιος τῶν Ἀγροτικῶν, δικηγόρος Θρ. Στέας, ἄλλοτε στενὸς συνεργάτης τῆς Ἡπειρωτικῆς ἡχοῦς (Ἀγροτικὴ ἡχώ, 21-10-26). Ἐντονο ἀγῶνα μὲ πολλὰς αἰχμὲς ἔκανε ἡ Ἀγροτικὴ ἡχώ καὶ ἐναντίον τῶν ὑποψήφιων τῶν Καφανταρικῶν Πέτρου Μπέμπη, στενοῦ συνεργάτη τοῦ Πάγκαλου (νομάρχης Πρέβεζας) καὶ τοῦ Ἀλκ. Λούλη, τοῦ κουμπάρου τῶν Μερεμέτηδων καὶ τῶν Καψάληδων (ἐκτελεστῶν τῆς ληστείας τῆς Πέτρας), ὅπως ἔγραφε. Σὲ κάποια ἀποστροφὴ προεκλογικοῦ ἀρθροῦ της (23-10-26) ἐλεεινολογοῦσε τὴν κατάστασι γράφοντας: Δύστηχε Ἡπειρωτικὲ λαέ! Ποιὸς ξέρει

τί εκπλήξεις σου έτοιμάζουν ακόμη οί Παγκαλοφιλελευθεροτσανακογλύφτες!

Τό Άγροτικό κόμμα τοῦ Σπ. Χασιώτη, είχε συγκροτήσει συνδυασμούς σέ 22 έκλογικές περιφέρειες τῆς χώρας (τὴν Ἡπειρο τὴν κάλυψε μὲ τοὺς

συνδυασμούς Ιωαννίνων καὶ Πρεβέζης-Ἀρτης-Λευκάδος), δὲν κατόρθωσε ὅμως νὰ ἔχει τὴν ἀνταπόκριση ποὺ ἐπιδίωκε ἀπὸ τὸν ἀγροτικό κόσμο. Συγκέντρωσε τελικὰ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα 28.318 ψήφους (τὸ 2,95% τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος) καὶ ἐξέλεξε μόνο 4 βουλευτές. Ὁ Σπ. Χασιώτης, ποὺ ἐκλέχτηκε στὰ Γιάννινα, παρουσίασε μέσω τῆς Ἀγροτικῆς ἡχοῦς τὸ πρόγραμμα τοῦ κόμματος (23-10-26), μὲ σῆμα τὸ ἀλέτρι, καὶ ἔδωσε σειρὰ συνεντεύξεων μὲ ἐμφαση στὶς ἀνάγκες τῆς Δημοτικῆς ἐκπαίδευσης (σύνθημα, δημοσιευόμενο καθημερινὰ στὴν ἐφημερίδα ἦταν: Ἀγρόται καὶ διδάσκαλοι, διαβάστε ὅλοι τὴν «Ἀγροτικὴ ἡχώ»). Τὰ γενικὰ ἀποτελέσματα δὲν φαίνεται νὰ ἱκανοποίησαν τὴν ἐφημερίδα, οὔτε καὶ ἡ πολι-

Σπυρίδων Χασιώτης, ἀρχηγὸς τοῦ Ἀγροτικοῦ κόμματος.
(Σκίτσο Ἀπ. Βερτοδούλου)

τικὴ ποὺ ἀκολουθοῦσε ὁ Σπ. Χασιώτης ὡς βουλευτής. Σιγὰ-σιγὰ ἀποστασιοποιήθηκε ἀπ' αὐτὸν κι ἀργότερα ὑποστήριξε τὸν Ἀλ. Μυλωνά.

Στὶς ἀρχὲς Ὀκτωβρίου ὁ μουφτής εἰδοποίησε τὸν Πέτρο Κωστίδη ὅτι ἤθελε νὰ τὸν δεῖ. —Γιὰ καλὸ ἢ γιὰ κακό; ἀναλογίστηκε ὁ Πέτρος, κι ὁ νοῦς του πῆγε στὸ δεύτερο. Ἦταν καὶ ἡ ψυχολογικὴ κατάσταση στὴν ὁποία βρισκόταν ποὺ τὸν ὀδηγοῦσε ἐκεῖ. Ἀπὸ τὴν τελευταία ἐπίσκεψή του στὸ Χατζῆ, ἄρχισε πάλι νὰ αἰσθάνεται ἔντονες ἐνοχλήσεις στὸ πεπτικό του σύστημα, ξανάνοιξε πάλι τὸ ἔλκος, σκεπτόταν, ἐνοιωθε ἐνοχος, γιατί εἶχε ξεστρατίσει ἀπὸ τὴ δίαιτα ποὺ τοῦ ὀρισε ὁ Δημήτρης. Ὑπέφερε, ἀλλὰ δὲν ἔλεγε τίποτα στὸ γιό του, φοβόταν ἐκεῖνο τὸ ἐξεταστικὸ βλέμμα του, παρὰπονο κι αὐστηρὸς ἔλεγχος μαζί, ὁ Δημήτρης ἦταν καλὸς γιατρός, πρόσεχε τοὺς πελάτες του κι αὐτοὶ τὸν σέβονταν, τάξερε αὐτὰ ὁ Πέτρος γιαντὸ καὶ δίσταζε νὰ τοῦ μιλήσει. Θὰ ξαναρχίσω αὐστηρὴ δίαιτα, ἀποφάσισε μόνος του, ἴσως τὸ ξεπεράσω. Σ' αὐτὴ τὴν ψυχολογικὴ κατάσταση ἦρθε τὸ

μήνυμα τοῦ μουφτῆ, ἦταν φυσικὸ ὁ νοῦς τους νὰ πάει στὸ κακὸ, δὲ θάκανε τίποτα ὁ Καρβούνης, σκέφτηκε, αὐτὸ θὰ θέλει νὰ μοῦ πεῖ.

Παρόλα αὐτὰ ὁ μουφτῆς ἦταν ἄγγελος καλῶν εἰδήσεων. Ὅταν πῆγε στὸ σπίτι του τὴν ἄλλη μέρα, βρῆκε ἐκεῖ καὶ τὸν Καρβούνη, εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, πολλές ὑποθέσεις τὸν κράτησαν ἐκεῖ γιαντὸ πα-

ρέτεινε τὴν παραμονή του.

Λοιπόν, ὁ Ἑσσὰτ πασάς, παρὰ τοὺς ἀρχικοὺς δι-σταγμοὺς του, ἀνέλαβε νὰ συγκεντρώσει πληροφορίες γιὰ τὴν τύχη τῆς χαμένης κόρης τοῦ Γιάγκου, κι ἂν οἱ πληροφορίες ἔλεγαν ὅτι βρισκόταν στὴ ζωὴ, θ' ἀσκοῦσε ὅλη τὴν ἐπιρροή του, σ' ὅσους στρατιω-τικοὺς γνώριζε, γιὰ νὰ πε-τύχει τὴν ἀπελευθέρωσή της. Οἱ γνωριμιές του τὸν τελευταῖο καιρὸ διευρύνθη-καν, εἶχε σπάσει ἡ ἀπομό-νωση στὴν ὁποία τὴν κατα-δίκασε τὸ Κεμαλικὸ καθε-στῶς, μετὰ τὴ λήξη τοῦ πο-λέμου· παρὰ τὴν κυβερ-νητικὴ παραπληροφόρηση, τὸ ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ τὸ πρόφεραν μὲ σεβασμὸ πολ-

ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ ΚΟΜΜΑ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

Ο ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ
ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ὁ Συνδυασμὸς Ἰωαννίνων τοῦ ἀ-γροτικοῦ κόμματος, ἐν συνετάξει με-τὰ τῶν ἐπαγγελματικῶν τάξεων τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων Κατηρίσθη ὡς ἑξῆς :

- 1) Πέτρος Χασιώτης Γεωπόνος τέως Διῆς Ἀνωτέρᾳ Γ. ὠπονικής Σχολῆς καὶ Γενικὸς Ἐπιθεωρη-τὴς τῆς Γεωργίας. Ἀρχηγὸς Ἀγ-ροικοῦ Κόμματος τῆς Ἑλλάδος.
- 2) Ἀθανάσιος Βακαλόπουλος Ἀντιπρόεδρος Ὁμοσπονδίας Ἐ-παγγελματιῶν Ἠπείρου.
- 3) Βασίλειος Γιαννάκος Δικη-γός.
- 4) Γεωργίου Γεωργίου Γε-ωργονηματοῦ.
- 5) Περικλῆς Ζήκας Γαιθὸς
- 6) Ἀχιλλεὺς Λιζκόπουλος Δι-κηγός.
- 7) Ἀθανάσιος Οἰκονομίδης γεωρ-γὸς πρώην Δημοδιδάκαλος.
- 8) Θεοφύλιος Στέας Δικη-γός.
- 9) Γεώργιος Τσουδῆρας Ἀντι-πρόεδρος Ἐπαγγελματιῶν Ἠ-πείρου.

Σῆμα τοῦ Ἀγροικοῦ Κόμματος τῆς Ἑλλάδος εἶναι τὸ ἑξῆς.

ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ
ΑΓΡΟΤΑΙ ΚΑΙ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΙ

ΨΗΦΙΣΑΤΕ ΟΛΟΙ

ΤΟΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ
ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΝ

Τοῦ ὁποίου τὸ Σῆμα εἶναι
τὸ τιμημένον ἑξῆς

ΖΗΤΩ

ΤΟ ΑΛΕΤΡΙ

Ποι: ἡποτελεῖται ἀπὸ τοὺς γνησίους καὶ πραγματικοὺς 9 ἀντιπροσώ-πους ὧς.

Ζήτω τὸ Ἀγροτικὸν Κόμ-μα τῆς Ἑλλάδος.

Ζήτω οἱ ἀγρόται καὶ Ἐπαγ-γελματίαι τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ συνδυασμὸς καὶ τὸ σῆμα
τοῦ Ἀγροτικοῦ κόμματος.

λοὶ ἀξιωματικοί, γνώριζαν μὲ πόσο πείσμα εἶχε ὑπερασπιστεῖ τὰ Γιάννινα, παραδόθηκε μόνον ὅταν ὁ ἀγώνας ἦταν πιά μάταιος καὶ τὸ μόνο ἀποτελέ-σμα ποὺ θὰ εἶχε ἡ συνέχισή του θὰ ἦταν ὁ σφαγιασμὸς χιλιάδων ὁμοθη-σκῶν του, στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν. Θὰ μιλοῦσε, λοιπόν, ἐκεῖ ποὺ χρειαζόταν ὁ Ἑσσὰτ κι ἦταν αἰσιόδοξος πὼς θὰ ἔφερνε ἀποτέλεσμα. Ὁ Καρβούνης, ταξίδευε τώρα γιὰ Ἀλεξάνδρεια, ἀλλὰ στίς ἀρχές τοῦ νέου ἔτους θὰ ξαναπήγαινε στὴν Κωνσταντινούπολη, μὲ τὴν ἐπιστροφὴ του ἦταν σίγουρος πὼς, θὰ ἔφερνε πιὸ εὐχάριστες εἰδήσεις.

Ὁ Πέτρος εὐχαρίστησε καὶ τοὺς δυὸ καὶ γύρισε στὸ σπίτι μὲ ἄλλη διά-θεση. Δὲν πῆγε στὸ μαγαζί, θάλεγε σ' ὅλους τὰ νέα τὸ μεσημέρι. Κάλεσε μ' ἓνα παιδί καὶ τὸ Γιάγκο νὰ φᾶνε μαζί, δὲν ἤθελε νὰ τοῦ δημιουργήσει συναισθηματικὴ ἀναταραχὴ πάνω στὴ δουλειά. του. Τὸ ἓνα καλὸ φέρνει τ' ἄλλο. Πρὶν καθίσουν στὸ τραπέζι, ἦρθε ὁ Νίκος γιὰ νὰ τοὺς ἀναγγεῖλει τὴν

εἶδον πὼς διορίστηκε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν στὸ Β΄ γυμνάσιο. Τὸν εἰδοποίησε ὁ Γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῆς Μέσης ἐκπαίδευσης νὰ περάσει ἀπὸ τὸ γραφεῖο νὰ πάρει τὸ διορισμὸ καὶ νὰ ὀρκιστεῖ. Τὰ ἐγγονάκια ποὺ γύρισαν σὲ λίγο ἀπὸ τὰ σχολεῖα τους, ἡ Ἑλενίτσα, δέκα χρονῶν τώρα, μαθήτρια τῆς τετάρτης δημοτικοῦ, κι ὁ Πετράκης, δέκα τριῶν, κοτζάμι παλληκαράκι εἶχε γίνει, φοιτοῦσε στὴν τρίτη σχολαρχείου, τοῦ χρόνου θὰ πήγαινε στὴ *Ζωσιμαία*, ἔφεραν στὸ σπίτι τὴ δική τους νότα χαρᾶς, ἀνοιξε ἡ καρδιά τοῦ Πέτρου, τὸ ἴδιο συνέβαινε πάντα, ὅταν ἀντίκρυζε τὰ πρόσωπα τῶν ἐγγονῶν του, ἔβλεπε σ' αὐτὰ τὴ συνέχιση τῆς δικῆς του ζωῆς. — *Πότε ξεπετάχτηκαν, συλλογιζόταν, χτὲς ἀκόμα ἦταν μωρά, αὐτὰ μεγαλώνουν καὶ μεῖς μικραίνουμε, ὥσπου νάρθει ἡ ὥρα νὰ σβήσουμε, δὲν θάναυ μακρυνά...* Ἡ τελευταία σκέψη δὲν τοῦ χάλασε καθόλου τὴ διάθεση, τὸ ἄγγελμα τοῦ Καρβούνη εἶχε ἐπιδράσει εὐεργετικὰ πάνω του, ἀκόμη καὶ τίς ἐνοχλήσεις τοῦ στομαχιοῦ ξέχασε...

Δὲν ἄργησε νὰ φτάσει κι ὁ Γιάγκος, ἀνήσυχος λίγο, γιὰ τὴν ξαφνικὴ πρόσκληση. Μόλις μπῆκε, κοίταξε τὸν Πέτρο καὶ κατάλαβε. *Ὅ,τι καὶ νὰ ναι, σκέφτηκε, δὲ θὰ ἔχει σχέση μὲ τὸ κακὸ, στὸ πρόσωπό του διαβάσεις ἀνοιχτὰ τὴν ψυχὴ του κι αὐτὴ τὴ στιγμή κάτι χαρούμενο ἀντιφεγγίζει ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸ του κόσμο.* Δὲν ἄργησαν νὰ ἐπιβεβαιωθοῦν οἱ προβλέψεις του. Ὁ Πέτρος πρὶν κὰν τελειώσει τὸ γεῦμα ἀνάγγειλε τὰ εὐχάριστα. Βιάζόταν νὰ κάνει κοινωνὸ τῆς χαρᾶς του τὸ Πιάγκο, ὑπέφερε πολλὰ τὸν τελευταῖο καιρὸ μὲ τὴν ἀρρώστεια τῆς γυναίκας του. Ὅμως αὐτὴ μὲ τοὺς ἐφιάλτες της, ξανάφερε στὸ προσκήνιο τὴν ὑπόθεση τῆς χαμένης κόρης του κι ἀπὸ τότε ὅλη ἡ οἰκογένεια ζοῦσε μὲ τὴν ἀγωνία, τὴν ἀναμονὴ καὶ τὴν ἐλπίδα, ἀκόμα καὶ ἡ ἀρρώστεια τῆς Φωτεινῆς, τῆς μόνης ποὺ ἔλειπε ἀπὸ τὴ συγκέντρωση, ἦταν μιὰ ἀναγκαῖα δοκιμασία γιὰ νὰ γίνουν εἰσακουστὲς οἱ παρακλήσεις τῆς οἰκογένειας πρὸς τὴν Παναγία, καὶ τὴν ἁγία Φωτεινή, τὴν προστάτιδα τῆς Σμύρνης. Ὅταν ὁ Πέτρος, διηγήθηκε ὅσα τοῦ εἶπε ὁ Καρβούνης, ἀλλαλαγμὸς χαρᾶς ἀκούστηκε, εὐφρόσυνο αἶσθημα γέμισε τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ, κι ἂς μὴν εἶχαν, στὴν πραγματικότητα, πολλὰ νὰ ποῦν οἱ εἰδήσεις ποὺ ἀκούστηκαν. Ὅμως τὸ ὅτι κάποιος τρανὸς Τοῦρκος ἀξιωματοῦχος εἶχε ἀναλάβει τὴν ὑπόθεση, ἔδινε στίς ἐλπίδες περιεχόμενο, δὲν ἦταν πιά ἓνα νεφέλωμα, μιὰ παράλληλη εἰκόνα ἐφιαλτικῆς ὄνειρικῆς κατάστασης, στὴν ὁποία ἔπεφτε ἡ Φωτεινὴ, εἶχε τώρα κάποια ὑπαρκτὴ ὑπόσταση, μποροῦσες νὰ στηριχτεῖς πάνω τους μὲ περισσότερη σιγουριά. Ὁ Πιάγκος σηκώθηκε κι ἀγκάλιασε τὸν Πέτρο, ἔμειναν ἀρκετὴ ὥρα ἔτσι, οἱ ἄλλοι ἐκδήλωναν μὲ κάθε τρόπο τὴν ἱκανοποίησή τους, ἡ Φιλίτσα δὲν κρατήθηκε: — *Τρέχω στὴ μάνα, εἶπε, πρέπει νὰ μάθει τὸ μεγάλο νέο, ἐγὼ δὲ μπορῶ νὰ τὸ κρατήσω ἄλλο μέσα μου...* Μαζί της βγῆκε κι ὁ Νίκος, δὲ μποροῦσε ν' ἀφήσει μόνη της τὴ νεαρὴ γυναίκα νὰ τρέχει στοὺς δρόμους, ἡ Φιλίτσα γιὰ νὰ φτάσει τὸ γρηγορότερο στὴ μάνα της, δὲν περπατοῦσε, ἔτρεχε...

Στὴ διάρκεια τῶν συζητήσεων καὶ τοῦ φαγητοῦ ὁ Δημήτρης, καθὼς κοίταζε τὸν πατέρα του νὰ μιλάει ὅλη τὴν ὥρα, παρατήρησε ἀλλαγές στὸ πρόσωπό του. Ἦταν ἀδύνατος, οἱ ρυτίδες βάθαιναν, τὸ ροδαλὸ χρῶμα του ἄρχισε νὰ ξεφτίζει, θὰ ξανακύλισε ὁ πατέρας, σκέφτηκε. Ὅταν τέλειωσαν καὶ ὁ Γιάγκος ἔφυγε γιὰ τὸ σπίτι του, ὁ Δημήτρης πῆρε τὸν Πέτρο, καὶ κάθησαν στὴν ἄκρη τοῦ σαλονιοῦ. — *Ἐλα πές μου τώρα τί ἔχεις καὶ μὴ μοῦ κρύψεις τίποτε*, εἶπε σὲ αὐστηρὸ τόνο στὸν πατέρα του. Ὁ Πέτρος κατέβασε τὸ κεφάλι σὰν μικρὸ παιδί πού τὸ πιάνουν νὰ κάνει ἀταξίες. — *Πῶς τὸ κατάλαβες*, ψιθύρισε, *ναί, εἶμαι πάλι ἄρρωστος, θὰ σοῦ τόλεγα σὲ λίγες μέρες*. — *Καὶ γιατί ὄχι ἀμέσως; Περιμένεις νὰ κατακυλήσεις σὰν τὴν πρώτη φορὰ καὶ ὕστερα νὰ μοῦ τὸ πεῖς*; — *Νά, ξανάρχισα τὴ δίαιτα, τὴν εἶχα παραμελήσει, ἔνοιωθα τὸν ἑαυτό μου καλὰ, εἶπα πῶς πάει, γιατρεύτηκα, μὲ χτύπησε ὅμως ὑπουλα, πίστευα μὲ τὴ δίαιτα νὰ ὑποχωρήσει, ὅμως ἐσὺ τὸ κατάλαβες...* — *Ἐλα τώρα, μὴν κατηγορεῖς τὸν ἑαυτό σου, ἦταν καὶ οἱ πολλὲς σκοτοῦρες πού εἶχες, ἡ ἀγωνία ξαναφέρει στὴν ἐπιφάνεια τέτοιες ἀρρώστειες, ὅμως τούτη τὴ φορὰ δὲ θ' ἀργοπορήσουμε, αὔριο κιόλας θὰ πᾶμε στὶς ἀκτίνες, ὕστερα βλέποντας καὶ κάνοντας*.

Τὴν ἄλλη μέρα πῆγαν στὸ Ἀκτινολογικὸ ἐργαστήριό τοῦ Δευτεραίου, στοῦ Ράδου. Ἡ ἀκτινοσκόπηση καὶ οἱ πλάκες ἔδειξαν πῶς τὸ ἔλκος εἶχε φουντώσει. Δὲν ἦταν μόνο ἡ παλιὰ πληγὴ, εἶχαν σχηματιστεῖ ἐστίες καὶ σ' ἄλλα σημεῖα τοῦ βλενογόνου τοῦ στομαχιοῦ. — *Δέ μπορούμε τώρα νὰ στηριζόμαστε στὶς δίαιτες καὶ τὰ φάρμακα*, συμπέρανε ὁ Δημήτρης, ὅταν εἶδε τὶς πλάκες, ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ νυστεριοῦ. Τὴν ἴδια γνώμη εἶχε καὶ ὁ ἀκτινολόγος.

Γύρισαν σπίτι μὲ βαρεῖα καρδιά. Ὁ Πέτρος ἀντιλαμβανόταν πῶς ἀντιμετώπιζε μιὰ σοβαρὴ κατάσταση τῆς υγείας του, ἦταν ἀνάγκη νὰ κάνει ἐγχείρηση. Ὁ Δημήτρης, ὅσο καὶ ἂν ἔκρυβε τὴν ἀνησυχία, πίσω ἀπὸ τὸν ἐθισμό τῆς ἀδιαφορίας πού ἀποκτοῦν οἱ γιατροί, καθὼς περνοῦν τὰ χρόνια στὸ ἐπάγγελμα καὶ βλέπουν πολλὰ τὰ μάτια τους, ἔδειχνε ἐκνευρισμένος. Δὲ φοβόταν γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐγχείρησης, ὁ Δάνος ἦταν ἀπὸ τοὺς καλλίτερους χειρουργούς, τοῦ εἶχε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη, ἔνοιωθε ὅμως τὴ συναισθηματικὴ ταραχὴ τοῦ πατέρα, καὶ κάποια ἀνασφάλεια, αὐτὸ ἔδειχναν τὰ λόγια του. Εἶχαν ξαναβγεῖ στὴν ἐπιφάνεια τὰ παθήματα τοῦ Βασίλη, τόσες ἐγχειρήσεις ἔκανε στὸ πόδι καὶ δὲν ἔγινε ποτὲ καλὰ. Τὶς ἀντιδράσεις καὶ τοὺς φόβους τοῦ Πέτρου κατανοοῦσε ὁ Δημήτρης, εἶχαν ὅμως καὶ στὸν ἴδιο ἐπίδραση, ἀπ' αὐτοῦ προερχόταν ὁ ἐκνευρισμός του. Ἐπειτα ἦταν καὶ οἱ γυναῖκες, μὲ τὴν ἐκδηλὴ ἀνησυχία τους, τὰ δάκρυα πού σφοδρῶς γύριζαν κρυφά, τὶς ἀσταμάτητες κινήσεις, τὰ μουρμουρητά, ὅλα ἔκαναν βαρεῖα τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ τοὺς ἐπηρέαζαν. Ὁ Δημήτρης κατάλαβε πῶς ἡ παραμονὴ τοῦ πατέρα στὸ σαλόνι θὰ γινόταν αἰτία νὰ χειροτερέψει ἡ κατάσταση, θὰ πᾶς νὰ ξαπλώσεις στὸ κρεβάτι σου, τοῦ εἶπε πρέπει νάσαι ξε-

κούραστος, όταν θὰ μπεῖς στὴν κλινική. Ὁ Πέτρος αἰσθανόταν ὅτι εἶχε κιόλας καταρρεύσει, μὲ ἀνακούφιση δέχτηκε τὴ βοήθεια τῆς γυναίκας του τῆς Λευκῆς, τὸν σήκωσε ἀπὸ τὴν πολυθρόνα, τὸν κράτησε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τὸν ὁδήγησε στὸ δωμάτιό τους.

Σὲ λίγο ἡ ἀρρώστεια τοῦ Πέτρου μαθευόταν σ' ὅλη τὴ γειτονιά, ὡς τὸ βράδυ ὅλα τὰ Γιάννινα τὴν ἤξεραν. Τὸ ἀπόγεμα, ὅταν ἔκλεισαν τὰ μαγαζιά ἤρθαν ὁ Γιάγκος μὲ τὴ Φωτεινή, ἤρθε κι ὁ Θεολόγος Θερεϊανὸς μὲ τὴ γυναίκα του τὴν Ἀλεξάνδρα, ἀπὸ τὴν Καλούτσιανη, ὅλοι ἀνήσυχοι. Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἔφτασε καὶ ἡ Χριστίνα μὲ τὸν ἄντρα της, τοὺς εἰδοποίησε ὁ Δημήτρης μὲ τὴ Χρυσάνθη. Μαζεύτηκαν στὸ σπίτι καὶ μερικοὶ ἀκόμα καλοὶ φίλοι. Ὅμως ἡ Λευκή, μὲ ἐντολὴ τοῦ Δημήτρη —εἶχε φύγει γιὰ τὸ ἱατρεῖο του— δὲν ἄφησε κανένα νὰ πάει στὸ δωμάτιο τοῦ Πέτρου, μόνο ἡ Χριστίνα κι ὁ ἄντρας της τὸν εἶδαν καὶ βέβαια ὁ Νίκος μὲ τὴ Φιλίτσα. Ὁ Πέτρος ἔπρεπε νὰ μείνει μόνος, ἀνεπηρέαστος ἀπὸ ἄλλες συγκινήσεις, ἀναπόφευκτες, ἂν δεχόταν ἐπισκέπτες στὸ δωμάτιό του. Ἡ οἰκογένεια σχεδὸν δὲν ἔκλεισε μάτι ὅλη τὴ νύχτα, στὸν Πέτρο ὁ Δημήτρης ἔδωσε ἓνα κουτάλι βαλεριάνα, ἠρέμησε καὶ κοιμήθηκε. Τὸ πρωῒ ἓνα ἅμαξι τοὺς ὁδήγησε στὴν κλινικὴ τοῦ Δάνου, τὸ κρεβάτι εἶχε κρατηθεῖ...

Ὁ προεκλογικὸς ἀγώνας μέρα μὲ τὴ μέρα δυνάμωνε. Κόσμος ἐρχόταν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἔφευγε καὶ ξαναγύριζε, τὰ ἐκλογικὰ μαγειρεῖα τῆς πρωτεύουσας κατάρτιζαν τοὺς συνδυασμούς, τὰ ψηφοδέλτια κατάρτιζονταν ἐκεῖ, σ' ἐλάχιστες περιπτώσεις, ὅταν ἐκδηλᾷ ἀντιδροῦσε ὁ κόσμος, γίνονταν ἀλλαγές στὶς συνθέσεις. Ὅμως, ὅσο κι ἂν ἡ ἐπιφάνεια ἔδειχνε πῶς ὁ ἐκλογικὸς ἀγώνας καὶ οἱ ἀντιπαραθέσεις τῶν κομμάτων κάλυπταν τὴν καθημερινότητα, τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας βάραινε πάνω ἀπὸ τὴν πόλη κι ὡς ἓνα σημεῖο προσδιόριζε καὶ τὰ γεγονότα, ἀφοῦ εἶχε γίνει στοιχεῖο τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνα καὶ θέμα στὰ ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων, κυρίως τῶν ἀντιβενιζελικῶν. Σίγουρα θὰ ἔπεφτε στὴ λήθη, πολλοὶ εἶχαν συμφέρον γι' αὐτό, ἂν οἱ ἐφημερίδες δὲν τὸ κρατοῦσαν στὸ προσκήνιο τοῦ ἐνδιαφέροντος. *Τὸ ἔγκλημα κοιμᾶται*, διαμαρτύρονταν οἱ ἐφημερίδες. Τὶ γινόταν ὅμως στὴν πραγματικότητα μὲ τίς ἀνακρίσεις; Τηλεγράφημα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, δημοσιευμένο στὴν *Ἡπειρο* τὴν 1η Ὀκτωβρίου, μιλοῦσε *διὰ πλήρες ναύαγιον τῶν ἀνακρίσεων* καὶ γιὰ τὴ δυσφορία ποὺ ἐπικρατοῦσε στὴν πρωτεύουσα ἀνάμεσα στὸ Ἡπειρωτικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴ στασιμότητά τους. Ἡ δυσφορία γινόταν πιὸ ἔντονη ἀπὸ τὴν ὑποψία ὅτι ἡ ἀπόδραση τοῦ Κίτσου Βαγγέλη ὁργανώθηκε ἀπὸ κρατικὰ ὄργανα, ὅπως φανέρωνε ἡ καθυστέρηση τῆς ἀναχώρησης τῶν αὐτοκινήτων γιὰ δυὸ ὥρες· δὲν ἦταν ἔτοιμα, ἔλεγαν, τὰ δικαστικὰ ἔγγραφα, παρόλο ποὺ εἶχε εἰδοποιηθεῖ ἡ ὑπηρεσία τῶν φυλακῶν ἀπὸ τὴν προηγούμενη μέρα. Τὸ τηλεγράφημα πρόσθετε πῶς ἀναχωροῦσε γιὰ τὰ Γιάννινα, *πρὸς διενέργειαν νέων ἀνακρίσεων*, ὁ εἰσαγγελέας Ἀθη-

νῶν Σκηφᾶκος. Τίς ἐπόμενες μέρες γινόταν λόγος γιὰ ἀποστολὴ Ἀρειοπαγίτου, ὕστερα ἀπὸ αἶτημα τοῦ *Πανηπειρωτικοῦ συνδέσμου* Πειραιῶς, τελικὰ ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὴν κυβέρνησι νὰ σταλεῖ στὰ Γιάννινα, ὅπως ζητοῦσαν καὶ οἱ Ἑπειῶτες, ὁ πρῶν Γενικὸς διοικητὴς καὶ ἔμπειρος εἰσαγγελέας Γιαμαρέλος, *μέ εὐρύτατα ἀνακριτικὰ δικαιώματα*. Οὔτε κι αὐτὸς ἔφτασε. Πολλοὶ πίστευαν ὅτι *παρὰ τῶν σημερινῶν κυβερνήσεων τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας θὰ τύχη... σιωπηρᾶς ἀμνηστείας* (*Ἑπειρος*, 5-10-26).

Στὶς 6 Ὀκτωβρίου, κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι τοῦ τύπου καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, συνεδρίασε, στὴν αἴθουσα τοῦ *Ἐμπορικοῦ συλλόγου*, ὑπὸ τὴν προεδρεία τοῦ δικηγόρου Γ. Τζαβέλλα, ἡ ὁργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ *Πανηπειρωτικοῦ συνεδρίου*, γιὰ νὰ συζητήσῃ πάλι καὶ ν' ἀποφασίσῃ γιὰ τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας. Τὸ ψήφισμα ποὺ ἐκδόθηκε, περιλάμβανε τὰ ἑξῆς: 1) Νὰ σταλεῖ ἔγγραφο στὸν *Πανηπειρωτικὸν σύνδεσμον* τοῦ Πειραιᾶ, στὸ ὁποῖο νὰ ὑποβάλλεται ἡ παράκλησις ὅτι γιὰ κάθε ζήτημα Ἑπειρωτικόν, γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, γιὰ τὴν ἐπίλυσι τοῦ ὁποῖου ἡ πρωτοβουλία προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἑπειρο, νὰ μὴν ἀναλαμβάνει πρωτοβουλίες χωρὶς συνεννόησι μετὰ τὴν ἐπιτροπὴ τοῦ *Πανηπειρωτικοῦ συνεδρίου*. Κι αὐτὸ γιὰτὶ σὲ πολλὰς περιπτώσεις, οἱ ἐνέργειες τοῦ *Πανηπειρωτικοῦ συνδέσμου* δὲ συμφωνοῦσαν μετὰ τὴν ἀντιλήψει τοῦ *Πανηπειρωτικοῦ συνεδρίου*. 2) Νὰ ἐκφραστεῖ μιὰ φορὰ ἀκόμα, ἡ ἀξίωσις τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ γιὰ καταβολὴ κάθε προσπάθειας πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐνόχων καὶ ἀποσαφήνισιν τοῦ *ἐγκλήματος*. Ἐκφραζόταν ἡ πεποίθησι πὼς μετὰ τὴν παραπομπὴν τῆς ὑπόθεσις στὰ πολιτικὰ δικαστήρια, οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ τῶν Γιαννίνων ἐπαρκοῦσαν γιὰ τὴν ἀποκάλυψιν ὅλων τῶν πτυχῶν τοῦ ἐγκλήματος καὶ δὲν χρειαζόταν νὰ σταλοῦν νέα πρόσωπα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. 3) Σὲ περίπτωσι ποὺ δὲ θὰ γίνονταν δεκτὰς οἱ ἀξιώσεις τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ, ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ *Πανηπειρωτικοῦ συνεδρίου* θὰ δήλωνε ὅτι ἡ Ἑπειρος βρίσκεται σὲ διωγμὸ καὶ θ' ἀποφάσιζε γιὰ τίς παρατέρα ἐνέργειες.

Καὶ ἐνῶ οἱ Ἑπειῶτες ἀπεγνωσμένα ζητοῦσαν τὴ βοήθειαν τοῦ κράτους γιὰ νὰ διαλευκανθεῖ, ἐπιτέλους, τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας καὶ ν' ἀποδοθεῖ δικαιοσύνη, νέες ληστοσυμμορίες ἔκαναν τὴν ἐμφάνισίν τους, ἐξορμώντας ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν. Στὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου αὐτὴς γύρω ἀπὸ τὸ Καλπάκι περιοχὴς ἐπισημάνθηκε ἡ συμμορία τῶν Πλατῆ καὶ Γκέκα καὶ στὸ Παγώνι ἐκείνη τοῦ Ἰωσήφ Παπᾶ, ἡ ὁποία μετὰ τὴν εἴσοδόν της ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν, διέπραξε ληστεῖες κι ἓνα φόνο. Οἱ ἀνακρίσεις γιὰ τὴν διαλεύκανσιν τοῦ ἐγκλήματος, παρὰ τίς ἐκκλήσεις τῶν Ἑπειρωτῶν, παρέμειναν στάσιμες. Ἡ ἀδράνεια προκαλοῦσε τὴν ὀργὴν τοῦ Ἑπειρωτικοῦ τύπου, ποὺ συνέχιζε νὰ σχολιάζει τὴν στάσι τῶν ἀρχῶν. *Σιγὴ καλύπτει τὸ μυστηριώδες ἔγκλημα τῆς Πέτρας* —σημείωνε ἡ Ἑπειρος στίς 19 Ὀκτωβρίου καὶ εἰς μάτην ἡ κοινωνία ὁλόκληρος ἀναμένει ὅπως διαλευκανθῇ τοῦτο καὶ ἱκανοποιηθῇ ἡ τρωθεῖσα Ἑπειρωτικὴ φιλοτιμία. Ὅχι! δὲν θὰ καλύψῃ τὸ ἔγκλη-

μα τοῦτο ἡ λήθη -συνέχιζε. Καὶ ἂν ὅλοι ἐπὶ τοῦ προκειμένου σιγήσωσιν, ἡ φωνὴ τῆς «Ἡλείου» δὲν θὰ σιγήσῃ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἀπλετοὺν θὰ χυθῇ φῶς εἰς τὸ ἐγκλημα τοῦτο, ὅπερ θὰ παρακολουθήσῃ ἀγρύπνως, συμβάλλουσα εἰς τὴν ταχύτεραν ἀποσαφήνισιν αὐτοῦ. Ἀπὸ τὸν ἀντισταγγελέα κ. Σκηφᾶκον (αὐτὸς τελικὰ ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα) ἀναμένομεν ὅπως, ἔστω καὶ τὴν δωδεκάτην ὥραν θέσῃ εἰς εὐθείαν ὁδὸν ὑπόθεσιν ἐκτροχιασθεῖσαν. Ἡ Ἡπειρος κράτησε τὴν ὑπόσχεσίν της. Πολλὲς φορὲς σὲ καθημερινὴ βάση, ἐνημέρωνε τοὺς ἀναγνώστες της γιὰ τὴν πρόοδο τῶν ἀνακρίσεων. Σὲ νεώτερο σχόλιό της (22-10-26) κατηγόρησε δριμύτατα καὶ τοὺς πολιτικοὺς (ὑποψήφιους βουλευτὲς) γιὰ τὴν ἀδιαφορία τους. Γίνονται, λοιπόν, ἀνακρίσεις -ἔγραφε- συνεχίζονται, συμπληροῦνται, ἀναθεωροῦνται ἢ προάγονται, διὰ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας. Εὐρίσκεται, ὡς ἀνεγράφη, ἐνταῦθα δικαστικὸς καταγινόμενος μὲ ταύτας. Ἀγνοοῦμεν κατὰ ποῖον τρόπον εἶδε τὴν ὑπόθεσιν καὶ ὁ νέος ἐλθὼν δικαστικὸς, τὸ ἔργον τοῦ δὲ βεβαίως θὰ τὸ ἐκτελέσῃ καὶ οὗτος, κατὰ τὰς ἰδικὰς του ἀντιλήψεις καὶ ἀναλόγως τῆς ἰδίας του εὐστροφίας καὶ ὀξυδερκείας καὶ τῆς ἰδίας του πείρας καὶ ἰκανότητος. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ κάποιος ἄλλος, νομίζομεν, παράγων, ὁ ὁποῖος ἔπεσεν εἰς νάρκην καὶ ἀφάνειαν καὶ ἀμεριμνησίαν καὶ ἐγκληματικὴν ἀδιαφορίαν, κάποιος ἐνδιαφερόμενος διὰ τὸ ἐγκλημα περισσότερον ἀπὸ κάθε δικαστικὸν ἢ ἐπίσημον κρατικὸν ὄργανον. Ὁ παράγων αὐτὸς εἶναι ἡ ἡπειρωτικὴ προσοχὴ καὶ ἡ ἡπειρωτικὴ ἀγωνία καὶ τὸ ἡπειρωτικὸν ἐνδιαφέρον. Σαρανταπέντε ὑποψήφιοι σαλτάρουν εἰς ὅλους τοὺς δρόμους τῶν Ἰωαννίνων, τάζουν φούρνους καρβέλια καὶ λαγούς μὲ πετραχεῖλια!.. Κι ὁμως! Τὸ φρικῶδες ἐγκλημα τῆς Πέτρας ἐδῶ ἐμπρὸς στὰ μάτια μας, ἀκόμη ἀνεκδίκητον καὶ ἀναποκάλυπτον στέκεται ὡς στίγμα μὲν τοῦ κράτους καὶ τῶν δικαστικῶν νοσηλειῶν καὶ ἀνικανοτήτων, ὡς ὕβρις δεινὴ δὲ καὶ ὡς ἀπειλὴ μαζὶ κατὰ τῆς Ἡλείου. Καὶ οἱ μὲν διάφοροι πολιτευόμενοι καὶ ὑποψήφιοι, σύμφωνοι μὲ τὴν τέχνην των, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν ἦτο νὰ ἐμπαίζουν καὶ αὐτοὶ τοὺς Ἡπειρώτας, ὅπως καὶ τὸ κράτος, ἡμπορεῖ νὰ μὴν ἔχουν συνείδησιν ἡπειρωτικὴν καὶ φιλοτιμίαν τόσην, ὥστε νὰ αἰσθάνονται ὅτι δὲν δύνανται καὶ νὰ ἐννοηθοῦν ἐκλογαί, ὅταν τέσσαρας μῆνας μετὰ ἐν τοιοῦτον ἐγκλημα, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς μπουρμπουλήθρες πού ἀφῆσαν τὰ διάφορα ἀνοίγματα μιανῆς τρύπας εἰς τὸ νερόν, τίποτε ἄλλο δὲν ἔχομεν θετικὸν καὶ φωτεινόν. Ἀλλ' ὁ ἡπειρωτικὸς κόσμος; Μία ἐπιτροπὴ τοῦ «Ἡπειρωτικοῦ Συνεδρίου»; Ἡ ψυχὴ αὐτῆς τῆς χώρας θὰ ἔχῃ ἐκφυλισθῇ λοιπόν, τόσον ὥστε ὁ σάλος τῶν ἐκλογῶν καὶ τὰ τοιλιμπουρδίσματα διαφόρων ὑποψηφίων νὰ σκεπάσωσι δι' αὐτὴν τὸν βόγγον τῶν ὀκτῶ σκοτωμένων ἡπειρωτῶν, τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ των στενάζει ἀνικανοποίητος ἀκόμη; Ἀσφάλειαν ἐν τούτοις τάζουν ὅλα τὰ κωμικὰ προγράμματα τῶν ποικιλιωνύμων συνδυασμῶν. Τὶ ἐλεεινὴ εἰρωνεία!!

Τὶς ἴδιες ἀπόψεις διατύπωνε σὲ κύριο ἄρθρο ἡ ἡμερησίδα στίς 25

Ὁκτωβρίου. Ζητοῦσε ἀκόμα: Νὰ ρωτήσουν ὅλοι οἱ ὑποψήφιοι βουλευτὲς τὸν εἰσαγγελέα Λεονταρίτη, τὸν πρῶτο ποὺ ἄρχισε τὶς ἀνακρίσεις, σὲ τὶ πόρισμα κατέληξε καὶ ποιὲς ἦταν οἱ ἀπόψεις του. Νὰ ρωτήσουν ἔπειτα τὸν Ἀργυράκη ποὺ τὶς συνέχισε καὶ τὸν ἀντεισαγγελέα Ἀθηνῶν Σκηφᾶκο ποῖα ἦταν τὰ συμπεράσματά τους ἀπὸ τὸ ἀνακριτικὸ ὕλικὸ ποὺ συγκεντρώθηκε καὶ ἂν σκέπτονται καὶ αὐτοὶ μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων καὶ τῆς δευτέρας παρουσίας νὰ διαγγείλῃσιν τὴν γνώμην ἢ τὸ πόρισμά των πρὸς τὸν ἡπειρωτικὸν λαόν. Αἱ συνειθισμέναι ἀπαντήσεις ὅτι «βλάπτεται τὸ ἔργο τῆς ἀνακρίσεως» καὶ τὰ λοιπὰ φούμαρα, πρέπει νὰ τεθοῦν κατὰ μέρος. Ὁ ἀρθρογράφος ἐπέμεινε γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ διαλευκανθῇ τὸ σκάνδαλο τῆς ἀπόδρασης τοῦ Κίτσου Βαγγέλη, ἐπρόκειτο, ἔλεγε διὰ φυγάδευσιν βεβουλεμένην καὶ σχεδιασμένην, ποὺ ὑποδήλωνε βαθύτατη περιφρόνησι καὶ ἐμπαιγμὸ πρὸς τὴν ἡπειρωτικὴν διανόησιν. Τὴν ἄλλην μέρα (26-10-26) ἡ Ἑπειρος κατηγόρησε τὸ διευθυντὴ τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἑθνικῆς τράπεζας στὰ Γιάννινα (ἦταν ὁ Ἀλεξ. Λιβαδεύς, ἀπὸ τὰ δραστήρια στελέχη τῆς Ἑπειρωτικῆς ἐταιρείας κατὰ τὴν προαπελευθερωτικὴν περιόδον) ὅτι ἔδειξε βαρύτατη ἀμέλεια καὶ μεγάλη ἀπρονοησία, στοιχεῖα ποὺ βοήθησαν τοὺς ἐγκληματίες νὰ ὀργανώσουν καὶ ἐκτελέσουν ἀνενόχλητοι τὴ ληστεία τῆς Πέτρας. Ἡ κατηγορία ἀναφερόταν στὸ ὅτι δὲν πῆρε τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ἀσφάλειας γιὰ τὴν μετὰφορὰ τῶν 15.000.000 δρχ. μὲ αὐτοκίνητο, ποὺ κινήθηκε σ' ἓνα δρόμο γνωστότατον διὰ τὴν ἔλλειψιν δημοσίας ἀσφαλείας καὶ ληστοκρατοῦμενον.

Οἱ ἄλλες ἐφημερίδες, ἀπασχολημένες μὲ τὸν ἔντονον προεκλογικὸ ἀγῶνα, εἶχαν σχεδὸν ξεχάσει τὸ ἐγκλημα, οἱ στῆλες τους ἦταν γεμάτες ἀπὸ ἄρθρα, σχόλια καὶ εἰδήσεις πολιτικοῦ περιεχομένου. Ὁ Χατζῆς, πιστὸς στὴν ὑπόσχεσίν του, χωρὶς νὰ παραμελεῖ τὴν πολιτικὴ ἀρθρογραφίαν καὶ εἰδησεογραφίαν, ἔβρισκε χῶρον γιὰ νὰ ἐκθέτῃ τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὴ ληστεία. Λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκλογὰς (31-10-26) σὲ ἀρθρίδιόν του ὑπὸ τὸν τίτλον: *Καὶ πάλιν ἡ Πέτρα*, ζητοῦσε ἐξ ὀνόματος τῶν Ἑπειρωτῶν τὴν ἐνημέρωσιν γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνάκρισης: *Ἔχουν κάτι ἀξιόλογον νὰ μᾶς δώσουν; Ἄς μᾶς τὸ δώσουν νὰ τὸ ἴδωμεν καὶ κρίνωμεν καὶ νὰ μὴν κοιμώμεθα, καθὼς ἐκοιμήθημεν ἐπὶ δῖμηνον ἀκούοντες καθημερινῶς ὅτι εἰδικὸν ἀπόσπασμα καιροφυλακτεῖ τοὺς Ρετζαῖους, εὕρισκομένους εἰς Ἀνῶγι, ὅτι τὸ ἀπόσπασμα τοὺς ἀντίκρουσεν εἰς ἀπόστασιν 2000 βημάτων, ἀλλὰ τοὺς εἰδοποίησεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μερεμέτη καὶ ἔφυγαν -ἐνῶ οἱ Ρετζαῖοι, ἐξηπλωμένοι εἰς Ζαγόριον, διεμαρτύροντο ἐκεῖθεν ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι παραμύθια διὰ νὰ περνᾷ ἡ ὥρα τῶν ἐπισήμων. Τώρα ὁμως ἤλθεν ἡ στιγμή νὰ μάθουν οἱ Ἑπειῶται πλέον: Οἱ Ρετζαῖοι ἢ οἱ καταδιώκοντες αὐτοὺς ἔλεγον τὴν ἀλήθειαν; Εἶναι ἔνοχοι οἱ Ρετζαῖοι ἢ δὲν εἶναι; Οἱ ἄλλοι ὑποδειχθέντες διαφοροτρόπως ὡς ἔνοχοι, μὲ τὰς ἰδίας περίπου ὑποθέσεις ἔνοχῃς, διατὶ δὲν κατεδιώχθησαν ἢ ἐπεκηρύχθησαν; Ἀνάγκη νὰ πληροφο-*

ρηθοῦν οἱ Ἑπειρώται περὶ ὅλων τούτων. Διότι οὐδεὶς ἀφελὴς πιστεύει ὅτι μόνον ὁ Μερεμέτης καὶ ὁ Καψάλης διέπραξαν τὸ ἐγκλημα. Καλὰ καλὰ δὲ ἀκόμα ἀγνοοῦμεν κατὰ πόσον ἐξηκριβώθη τίνος ὄργανα εἰδικῶς ἦσαν οὗτοι. Πραγματικὰς, θετικὰς πληροφορίας καὶ πέραν ἀορίστων ψιθυρισμῶν δὲν ἔχει κανεὶς ἐν Ἑπείρῳ τίποτε διὰ νὰ κρίνῃ τί γίνεται μὲ τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν. Προξενεῖ κατάπληξη τὸ περιεχόμενο τοῦ ἄρθρου, ἂν ληφθῇ ὑπόψη, ὅτι κατὰ τὸ τετράμηνο διάστημα ποὺ διέρρευσε ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ληστείας τῆς Πέτρας, εἶχαν ἀνακοινωθῇ τόσα πολλὰ ἀπὸ ἀρχῆς καὶ ἀνακριτὲς καὶ εἶχαν δημοσιευτῇ στὸν τύπο, ἀθηναῖκὸ καὶ γιαννιώτικον, ἔρευνες, εἰδήσεις καὶ ἀποκαλύψεις, ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ δώσουν τὰ περιγράμματα μᾶς γενικῆς εἰκόνας τῆς κατάστασης. Κι ὅμως ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὸ ἄρθρον, ὅτι τὰ δημοσιεύματα καὶ οἱ ἀνακοινώσεις δὲν ἔλεγαν τὴν ἀλήθεια. Στὴν πραγματικότητα ὁ Ἑπειρωτικὸς λαὸς ἔμεινε ἀπληροφόρητος. Εἶχε δίκιο ὁ Χατζῆς νὰ διαμαρτύρεται. Θὰ συνέχιζε μὲ τὸ ἴδιο πείσμα τὴν ἀρθρογραφία του καὶ μετὰ τίς ἐκλογές.

Παρά τίς συνεχεῖς διαψεύσεις τοῦ Γενικοῦ Ἀλβανικοῦ προξενείου -βεβαίωσαν ὅτι τάξεις καὶ ἡσυχία ἐπικρατεῖ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀλβανίαν- ὅμοιο μὲ τὸ δημοσιευμένο στερεότυπα, ἐπὶ τουρκοκρατίας, στὴν ἐφημερίδα τοῦ βιλαετιοῦ Γιάνγια-Ἰωάννινα- ἐπανάσταση εἶχε ἐκραγῇ στὴν Ἀλβανία καὶ ἐξαπλωνόταν παντοῦ. Ἡ Σκόδρα εἶχε καταληφθῇ ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες καὶ ὁ Ἀχμέτ Ζώγου κήρυξε τὸ στρατιωτικὸ νόμον. Τὸ Πλημμελειοδικεῖο Ἰωαννίνων εἶχε καταδικάσει, πρὶν ἀπὸ καιρὸ, τοὺς Γεώργιο Ρίκκη- ἀνατλήρωνε τὸ Χατζῆ στὴν Ἑπείρῳ- καὶ τὸν καθηγητὴ Ἀλκ. Κοκτοπάνο σὲ 10ήμερον φυλάκιση, πρόστιμο καὶ ψυχικὴ ὁδὴν γιὰ ἐξύβριση τοῦ Μιχ. Παπλωμάτων σὲ δημοσίευσμά τους, ὅπου τὸν ἀποκαλοῦσαν Γανυμήδη κ.ἄ. Τὸ ἐφετεῖο Κέρκυρας, στὰ τέλη Σεπτεμβρίου, τοὺς ἀθώωσε. Ὁ κινηματογράφος Αἴγλη, κατὰ τὴ χειμερινὴ περίοδο, θὰ λειτουργοῦσε στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ καφενεῖου «Ἀβέρωφ». Ὑποσχόταν τὰ καλλίτερα ἀριστουργήματα τοῦ βωβοῦ κινηματογράφου, μὲ συνοδεία πάντοτε ὀρχήστρας.- Ἀγαθὸς γέρων προσέρχεται καθ' ἐκάστην εἰς τὰ γραφεῖα μας (τῆς Ἑπείρου). Σκοπὸς ἡ δημοσίευσσις ποιήματος διὰ τὴν μισθοδοσίαν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἴδου μία στροφή: «Ὑποσχέσεις ἀναιροῦνται / καὶ τὰ λόγια τὰ παχειὰ / καὶ ἐλπίδες ματαιοῦνται / ἐνεργεῖτε σοβαρά.- Στατιστικὸ δελτίο Σεπτεμβρίου: Γάμοι 11, γεννήσεις 29 (24 ὀρθόδοξοι καὶ 5 ἐβραῖοι), θάνατοι 31(26 ὀρθόδοξοι, 4 ἐβραῖοι καὶ 1 μουσουλμάνος). Αἷτια θανάτων: 1 ἀπὸ δυσεντερία, 9 ἀπὸ διάρροια ἢ ἐντερίτιδα, 1 ἀπὸ γρίπη, 3 ἀπὸ πνευμονία, 3 ἀπὸ φυματίωση καὶ 5 ἀπὸ καρκίνον. Ἡ ἐντερίτιδα θέριζε κυρίως τὰ βρέφη.- Θόρυβος δημιουργήθηκε στὶς ἀρχῆς Ὀκτωβρίου ἐναντίον τοῦ διευθυντῆ τῆς Ἐμπορικῆς σχολῆς Μολυβάδα. Γονεῖς μαθητῶν ζήτησαν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Ἐθνικῆς Οἰκονομίας (ἐκεῖ ὑπαγόταν ἡ σχολή) τὴ μετάθεσις ὀρισμένων Γιαννιωτῶν καθηγητῶν, ἦταν, κατὰ τὴ γνώμην τους, ἀνεπαρκεῖς. Ὁ Ἐμπορικὸς σύλλογος Ἰωαννίνων διαμαρτυρήθηκε ἐντονα γιὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴ ἐναντίον τῆς Ἐμπορικῆς σχολῆς, χαρακτήρισε ὡς θρασεῖς καὶ ἰδιοτελεῖς ὅσους ἔστειλαν τὸ τηλεγράφημα, ζήτησε μάλιστα καὶ τὴν παραπομπή τους στὴ δικαιοσύνη. Γάμοι: Ἐτελέσθησαν (25-9-26) οἱ εὐάρμοστοι γάμοι τοῦ ἐμποροβιομηχάνου κ. Κωνστ. Πετσαλίτη, μετὰ τῆς σεμνῆς ἐναρέτου καὶ χαριτωμένης δίδος Εὐρυκλείας Καρακώστα, ἀδελφῆς τῶν γνωστοτάτων ἐμπόρων τῆς ἀγορᾶς μας.- Τὸ

Γενικό προξενείο της Ἀλβανίας ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐπιμένει ὅτι τὰ δημοσιεύματα ἐφημερίδων τῆς Ρώμης γιὰ ἐπαναστατικές κινήσεις στὴ Β. Ἀλβανία εἶναι ἐντελῶς κακόβουλα καὶ φαντασιώδη.- Ἡ Ἐλευθερία (7-10-26) δημοσίευσε κατάλογο τῶν ἐξορισθέντων καὶ ἐξοριστέων Ἑπειρωτῶν συνεργατῶν τῶν ληστῶν. Σύμφωνα μ' αὐτόν: Ἀπὸ τὰ Μουλιανὰ τῆς Φιλιππιάδας ἐξορίζονταν 13, ἀπὸ τὴν Κλεισούρα 24, ἀπὸ τὸ Κεράσοβο 4, ἀπὸ τὸ Τσαγκαρόπουλο 4, ἀπὸ τὸ Ἀνώγι 3, ἀπὸ τὸν Ἅγιο Γεώργιο 1, ἀπὸ τὴ Γραμμένισα 1, ἀπὸ τὴ Συντελιὰ Πρέβεζας 3, ἀπὸ τὸ Τέρροβο Ἰωαννίνων 5, ἀπὸ τὸ Μπραντοβάρι 1, ἀπὸ τὰ Πεστὰ 2, ἀπὸ τὸ Βαρλαάμ 4, ἀπὸ τὴ Σκλίβανη 5, ἀπὸ τὴ Μπουράστια 1, ἀπὸ Μικρὸ Προσγόλι 2, ἀπὸ τὴν Πογδόριανη 1, ἀπὸ τὰ Σερζιανὰ 1, ἀπὸ τὰ Δολιανὰ 2, ἀπὸ τὸ Καπέσοβο 1, ἀπὸ τὸ Κουκούλι 2, ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ Γότιστα 3, ἀπὸ τὸ Μονοδένδρι 1, ἀπὸ τὴ Μπάγια 1, ἀπὸ τὸ Σεράκο Ἰγουμενίστας 1, ἀπὸ τὴ Βάρφανη 1, ἀπὸ τὴν Κορύστιανη Παραμυθιάς 3, ἀπὸ τὸ Γλυκὺ Παραμυθιάς 2, Σκηνίτες 11. Σύνολο 104. Τὸ πλῆθος τῶν χωριῶν ποὺ ἀναφέρθηκαν ἀποκαλύπτει τὸ εὐρύτατο πεδίο δράσης τῶν ληστῶν τῆς ἐποχῆς.- Μετὰ βραχεῖαν νόσον ἀπεβίωσεν ὁ Γιάκης Παπαζήσης ὁ ἐπιλεγόμενος Χατζήμπασης.- Παράδοξος χαρακτηρίζεται σὲ ἄρθρο τῆς Ἡπείρου (9-10-26, ἀρθρογράφος ὁ Γ. Ρίκκης) ἡ ἀπόφαση τοῦ Δημοτικοῦ συμβουλίου, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τὰ γράμματα γιὰ τοὺς ἄπορους καὶ ἡ μόρφωση πέραν τῆς Δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἀπολύτως περιττὴ καὶ ἀδικοιολόγητος πᾶσα ὑποστήριξις καὶ ἐνθάρρυνσις τῶν ἀτόρων παιδιῶν πρὸς περαιτέρω μόρφωσιν. Μὲ βάση αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ τὸ συμβούλιο ψήφισε κονδύλιο γιὰ τὴν παροχὴ βοηθήματος (ἀγορὰ βιβλίων καὶ γραφικῆς ὕλης), μόνον στοὺς ἄπορους μαθητὲς τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ ἀπέκλεισε τὴν παροχὴ βοηθήματος στοὺς ἄπορους μαθητὲς τῆς Μέσης ἐκπαίδευσης. Ὁ ἀρθρογράφος -ὀρθῶς- ζητοῦσε τὴν ἄμεση ἀναμόρφωση τῆς ἀπόφασης.- Ἄλλος κινηματογράφος ἐτοιμαζόταν ν' ἀρχίσει τὴ λειτουργία του στὸ καφενεῖο Ὀλύμπια. Ὡς τότε λειτουργοῦσαν δύο: Τὸ Πάνθεον καὶ τοῦ Ἀβέρωφ.- Καθ' ἃ πληροφοροῦμεθα (Ἡπειρος, 9-10-26) τὴν Κυριακὴν (10 Ὀκτωβρίου) θὰ κυκλοφορήσῃ τὸ πρῶτον φύλλον τῆς νέας συναδέλφου «Δημοκρατία» τῶν Ἰωαννίνων, ἐπίσημον ὄργανον τοῦ ἐργατοαγροτικοῦ κόμματος τῆς «Δημοκρατικῆς ἐνώσεως». Μᾶλλον δὲν κυκλοφόρησε ποτὲ αὕτῃ ἡ ἐφημερίδα.- Ἐνα δεῖγμα κοινωνικῆς ἀναληγσίας ποὺ καυτηρίασε ἡ Ἡπειρος, 10-10-26): Ἀφοῦ ἔμεινεν ἐπὶ ἡμέρας ἐν ὑπαίθρῳ καὶ εἰς τὸν κῆπον τοῦ Κουραμπᾶ, ὑπέκλυψε τέλος προχθὲς εἰς τὸ μοιραῖον ἐν ἀτυχῆς θῦμα τῆς μαστιζούσης σήμερον τὴν ἀνθρωπότητα φθοροποιοῦ φθίσεως. Ὑπέκλυψε λοιπὸν εἰς τὸ μοιραῖον καὶ ἀπεβίωσεν εἰς τὸ ὑπαιθρον, ὅπου ἑλλείπει φροντίδος καὶ μερίμνης τῆς Πολιτείας ἐξ ὑπὸ τὸ βάρος μιᾶς τοιαύτης ἀσθενείας τὸ ἀτυχῆς θῦμα. Ἀλλ' ἐρωτῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς ἐρωτᾷ ἡ συνάδελφος «Ἡχώ», ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα φιланθρωπικά ἰδρύματα; Ἡμεῖς μάλιστα προσθέτοντες ἐρωτῶμεν: ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα ἄνθρωποι; ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα ὄργανα κρατικά καὶ Δημοτικὴ ἀρχή; ἀσφαλῶς ὄχι!- Τύποι τῶν Γιαννίνων ἀναφερόμενοι στίς ἐφημερίδες ἦταν τὸ 1926 οἱ Μιχάλης Διανέξης (Γαμβέτας), ὁ Ρετσινόλαδος, ὁ Μίλτος, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Σιῶζος, ὁ Μπιρμπίλης καὶ ὁ Ἀράμης.- Παρὰ τίς προεκλογικὲς ἐνασχολήσεις του ὁ Δημ. Μπότσαρης μίλησε (9-10-26) στὸ Λύκειο Ἑλληνίδων, μὲ θέμα Ἡ ζωὴ τῆς προϊστορικῆς Αἰγύπτου. Ἦταν ἡ ἐναρκτήρια διάλεξις τοῦ Λυκείου τῆς νέας χειμερινῆς περιόδου. Σχόλιο τῆς Ἡπείρου γιὰ τὴ διάλεξι: Ἡ αἵθουσα τοῦ Λυκείου ἦταν ἀσφυκτικῶς πλημμυρισμένη ἀπὸ ἐκλεκτότατον κόσμον. Ἐνα λεπτότατον εὐωδιασμένον περιβάλλον καὶ μία προθυμία καὶ ὀρεξίς στὰ εὐγενικὰ πρόσωπα τῶν κυριῶν τοῦ «Λυκείου». Ὁ ὁμιλητὴς

γλαφυρότατος, με μιὰ ωραία ἀπαγγελία καὶ λεπτὴν ἔκφρασιν μᾶς μεταφέρει στὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια τῆς προηγμένης Αἰγυπτιακῆς ἐποχῆς. Κι ὁ Χρηστοβασίλης: Ὁ λόγος τοῦ κ. Μπότσαρη (μίλησε ἐκ τοῦ προχείρου γιὰ τὴ 12ῃ αἰγυπτιακὴ δυναστεία), διηγησέντος ἀπὸ σπινθηροβόλους παρεκβάσεις καὶ παρομοιώσεις, καὶ ἐπὶ καθαρῶς ἱστορικοῦ πεδίου, μᾶς μετέφερε 5000 χρόνια πίσω καὶ μᾶς παρουσίασε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῶν ἐνδόξων Φαραώ, βαθὺς μελετητῆς, ὅπως εἶναι, τῶν ἀπομακρυσμένων ἐκείνων χρόνων, καθ' οὓς ἦσαν γνωστὰ τὰ Γράμματα, ὡς νὰ ἦτο ζῶν καὶ λαλῶν κινηματογράφος, καταστήσας οὕτω σοφωτέρους τοὺς ἀκροατὰς του. Μιὰ διάλεξη τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἀποτελοῦσε γεγονός γιὰ τὴν κοινωνία τῆς πόλεως. Τὴν ἐπόμενη δόθηκε κι ἄλλη διάλεξη, στὸ Κέντρο Εὐστρατιάδου αὐτὴ τὴ φορὰ. Ὁμιλητὴς ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Ψυχικῶν ἐρευνῶν Ἀθηνῶν Ἀγγελος Τανάγρας καὶ θέμα *Τὰ ψυχικὰ φαινόμενα*. Κι αὐτὴ σημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία. Ὁ εὐφραδὴς ὁμιλητῆς, με γλαφυρότητα ἀνταξίαν τῆς λογογραφικῆς του μνήμης, ἐκράτησεν ἐπὶ μίαν ὀλόκληρον ὥραν ἀδιάπτωτον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀσφυκτικῶς πληρώσαντος τὴν αἴθουσαν τοῦ Εὐστρατιάδου κοινοῦ. Ἡ διάλεξη τοῦ Ἀγγ. Τανάγρα στὴν πόλιν εἶχε κι ἄλλες συνέπειες. Ὅταν τέλειωσε κάλεσε τοὺς γιατροὺς καὶ διανοοῦμενους ποὺ τὸν ἄκουσαν καὶ ἴδρυνε καὶ στὰ Γιάννινα παράρτημα τῆς Ἑταιρείας Ψυχικῶν ἐρευνῶν, με πρόεδρο τὸν γιατρὸ Δ. Βλαχλείδη, πρόεδρο τοῦ Ἱατρικοῦ συλλόγου. Στὸ παράρτημα γράφτηκαν ὡς μέλη οἱ: Δημ. Βλαχλείδης, Χρ. Χρηστοβασίλης, Εὐθ. Τζάλλας, Ἀπ. Σάρκας, γιατρός, Κ. Ἀγνάντης, γιατρός, Ν. Βασιλάκης, γιατρός, Γ. Μπάρας, δικηγόρος, Α. Τρύφος, πρωτοδίκης, Σ. Συρμακέσης, δικηγόρος, Δ. Γαρτζούνης, ὀφθαλμίατρος, Κ. Ρωϊμπας, δικηγόρος, Ι. Πρίντζος, γιατρός, Ν. Ἀργυρός, ἐπιφαρμακοποιός, Ἀπ. Λαλιώτης, οἰκ. ἔφορος, Στ. Χρηστίδης, Μ. Ἀλεξανδρόπουλος, καθηγητῆς. Ὁ Χρηστοβασίλης διατύπωνε παράπονα γιὰ τὸ παράρτημα μετὰ τὴ σύστασή του, ἀδρανοῦσε (28-10-26). Μέχρι τέλους τοῦ 1926 εἶχαν ὀργανωθεῖ καὶ οἱ παρακάτω διαλέξεις: α) Ὁ Δημ. Μπότσαρης ἔδωσε στὸ Λύκειο Ἑλληνίδων καὶ δευτέρη διάλεξη (17-10-26) με θέμα πάλι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο: *Ἡ ζωὴ εἰς τὴν Αἴγυπτον πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου*. β) Τὸ παράδειγμα τοῦ Μπότσαρη, ὡς πολιτευομένου, νὰ δίνει διαλέξεις, ἀκολούθησε κι ὁ Χρηστοβασίλης. Μίλησε (19-10-26) στὸν ἴδιο χῶρο, με θέμα: *Ἡ Ἑπαιρωτικὴ ξενητεία*. Ὁ Κατζῆς ποὺ τὸν ἀντιμαχόταν πολιτικά, ἔγραψε κολακευτικά λόγια γιὰ τὸν λογοτέχνη: Ἀπλὴ γλυκεῖα κουβέντα καὶ χαριτωμένη διήγηση, ποὺ μόνο ἀπὸ παποῦδες τοῦ παλιοῦ καιροῦ ἀκούει κανένας, μικρὸ παιδάκι, γύρω στὸ ζεστό τζάκι τοῦ σπιτιοῦ, σὲ ψυχρὲς γιαννιώτικες νύχτες. Ἡ ὁμιλία συνοδευόταν με ἀπαγγελίες δημοτικῶν τραγουδιῶν, συγκινητικωτάτων μοιρολογιῶν ξενητείας, λεπτομερεστάτη περιγραφὴ εἰκόνων ξεπροβοδίσματος τοῦ ξενιτεμένου Ἑπαιρώτου. Διάλεξη, τὴν ἴδια μέρα, ἐπεισοδιακὴ, ἔδωσε καὶ ἄλλος πολιτευτῆς, ὁ Γ. Καγιᾶς. γ) Στὶς 26 Ὀκτωβρίου μίλησε στὸ Κέντρο Εὐστρατιάδου, με θέμα: *Τὸ δημοτικὸ τραγούδι, ἡ ποιήτρια ἡ Θεὼνη Δρακοπούλου (Μυρτιώτισσα)*. Ἡ διάλεξί της ἀποτελέσε γεγονός γιὰ τὴν πόλιν. Ἐγράψαν οἱ ἐφημερίδες: Σὲ μίαν σπανίαν φιλολογικὴν βραδυὰν εὐρέθηκε ὁλος ὁ διανοοῦμενος κόσμος τῆς πόλεώς μας στὴν ἀξιόλογον διάλεξιν τῆς ἐμπνευσμένης αἰσθητικῆς ποιητρίας κ. Θεωνῆς Δρακοπούλου... Μὲ μιὰ ἐξαιρετικὴ γλυκεῖα φωνὴ καὶ μιὰ ποιητικὴ φωνὴ καὶ δύναμη... ξεφανερώνονται φυσικώτατα καὶ ὅπως ἐκτυλίσσονται εἰκόνες ἀπὸ τὰ δροσερὰ λαγκάδια, τὰ ἰσχυρὰ ρουμάνια, τίς γάργαρες βρυσούλες... Καὶ μᾶς συνταράσσουν ὅλους καὶ μᾶς μεταφέρουν νοσταλγοὺς τῆς ἀνόθευτης, ἡσυχῆς, χωριάτικης, ὀλόζωης καὶ ὀλόχυμης ἐκείνης ζωῆς... (Μεταφορὰ

σὲ κόσμους ποὺ σχεδὸν ἔπαψαν νὰ ὑπάρχουν σήμερα μὲ τὸν τουρισμὸ καὶ τὴν ἰσοπέδωση τῶν πάντων)... Ὁ Χατζῆς-Πελλερὲν ἀφιέρωσε στὴ διάλεξη τῆς Μυρτιώτισσας ἓνα χρονολογικὸν τοῦ. Ἐγράφε σ' ἓνα σημείον: Δὲν ἦτο μόνον ἡ παθητικὴ, δραματικὴ, ἠθοποιητικὴ καὶ ἐνηθρομένη εἰς μίαν ἀπαγγελίαν τεχνικὴν φωνὴ τῆς καλῆς ποιητρίας. Ἦτο ἡ ποιητικὴ σκέψις καὶ διάθεσις τῆς ποὺ ἐδρομολογήθη εἰς τὸν πλούσιον κρουνὸν τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἐπῆρεν ἐκεῖθεν εἰς τὰ αἰσθαντικὰ δάκτυλά τῆς λίγες -ἀλλὰ ὅσες ἔπρεπε- σταλαματιᾶς τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, μᾶς ἐρράντισε τὰ μέτωπα, μᾶς ἐξύπνησε τὴν καρδιά, τὴν σκέψιν καὶ τὴν φαντασίαν καὶ μᾶς εἶπε: — Ἀκοῦστε, λοιπόν, τὸ γλυκὸ πουλὶ τοῦ δημοτικοῦ ἠπειρωτικοῦ τραγουδιοῦ! Καὶ τὸ ἀκούσαμεν: προσεκτικοί, συγκινημένοι, δακρυσμένοι... Ἄν ἡ λαλιά τοῦ ἐπῆρεν ἀνθρωπίνην αὐδὴν, ἀναμφιβόλως ἐδιάλεξεν τὴν πιὸ τρυφερὰν, αἰσθαντικὴν καὶ εὐγενικὴν ποιήτριαν διὰ νὰ μᾶς τὸ τραγουδήσῃ μὲ τὸ στόμα τῆς... Ἡ διάλεξη τῆς Μυρτιώτισσας ἐπαναλήφθηκε στίς 29 Ὀκτωβρίου καὶ στὸ Λύκειο Ἑλληνίδων, μὲ εἴσοδο 6 δραχ. δ) Διάλεξη τοῦ Δ. Βλαχλείδου στὸ Λύκειο μὲ θέμα: *Ἡ φυματίωσις* (28-1926). ε) Τρίτη διάλεξη (μετεκλογικὴ) τοῦ Δ. Μπότσαρη στὸ Λύκειο μὲ θέμα: *Φυλετικὰ παράδοξα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ* (9-11-26). στ) Διάλεξη τοῦ Δ. Βλαχλείδου στὸ Λύκειο (19-11-26), μὲ θέμα: *Ἡ σωματικὴ διάπλασις*. ζ) Διάλεξη τοῦ καθηγητῆ Ἀλκ. Κοντοπάνου (7-12-26) στὸ Λύκειο μὲ θέμα: *Τὰ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Χάρου, β' μέρος*. η) Διάλεξη τοῦ γιатροῦ Εὐ. Παπᾶ (14-12-26) στὸ Λύκειο: *Περὶ ἐλκυσσῆς*. Ἐνδιαφέρον τὸ θέμα ἀλλὰ λιγοστὸ τὸ ἀκροατήριον. θ) Τρίτη διάλεξη τοῦ Δ. Βλαχλείδου στὸν ἴδιον χώρον (21-12-26), μὲ θέμα: *Μεταψυχικὴ ἐπιστήμη-φαντάσματα-ὑπνωτισμός*.

Η καθιέρωση τῆς ἀναλογικῆς στίς ἐκλογὰς δημιούργησε τίς προϋποθέσεις γιὰ τὴ δημιουργίαν κομμάτων καὶ κομματιδίων κάθε ἀπόχρωσης. Δημιούργησε ἐπίσης συνθήκας προβολῆς καὶ κατάρτισης συνδυασμῶν ἀπὸ ὑποψηφίους τῶν ἐπαγγελματικῶν ὁργανώσεων, τῶν προσφύγων καὶ ἄλλων ὁμάδων. Κόσμος πῆγαινε καὶ γύριζε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἡ καθημερινὴ ἀρθρογραφία τῶν ἐφημερίδων ἀποκάλυπτε ἔριδες ἀνάμεσα στοὺς ὑποψήφιους, πραγματικὰς ἢ φανταστικὰς, οἱ δημοσιογράφοι κατάρτιζαν συνδυασμοὺς ἀνάλογα μὲ τίς προτιμήσεις τοὺς, διαφορετικοὺς κάθε μέρα, μέγας ἦταν ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποψηφίων τοῦ *Καφανταρικοῦ* συνδυασμοῦ. Ὁ Μπότσαρης, ἐπικεφαλῆς τοῦ συνδυασμοῦ, δυστροποῦσε γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Ἀλ. Μυλωνᾶ, παρὰ τίς ὑποδείξεις ἀπὸ τὴν Ἀθήνα γιὰ σύμπραξιν Μυλωνᾶ-Μπότσαρη, μὲ στόχον τὴν ἐνιαίαν ἀπόδοσιν τῶν βενιζελικῶν στίς ἐκλογὰς. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι θεωροῦσαν ἀδύνατον νὰ χωρέσουν ὅλοι, πρόβλεπαν τὴν κατάρτιση καὶ ἄλλου βενιζελικοῦ συνδυασμοῦ, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Γ. Καγιᾶ, τέτοιας ἔκτασης ζυμώσεις καὶ παρασκηνιακὰς κινήσεις σὲ καμιά ἀπὸ τίς προηγούμενες ἐκλογὰς δὲν εἶχαν παρατηρηθεῖ. Ὁ ἐπαγγελματοβιοτεχνικὸς κόσμος, ἀποφασισμένος νὰ κατεβάσῃ δικούς του ὑποψηφίους, ἔκανε ἀλλεπάλληλες συσκέψεις, τελικὰ ἀποφάσισε νὰ μετὰσχουν στὸ συνδυασμὸ τοῦ Χασιώτη δυὸ ἐκπρόσωποί του. Κινήσεις σημειώνονταν καὶ γιὰ τὴν κατάρτιση *Ἡπειρωτικοῦ* συνδυασμοῦ. Ὁ Χρηστοβασίλης ἀποκατέστησε τίς σχέ-

σεις του με τὸν Γούδα καὶ τοὺς ἄλλους φίλους του, ἔτσι μπῆκε στὸ ψηφοδέλτιο τοῦ *Λαϊκοῦ κόμματος*. Οἱ *Ἐλευθερόφρονες* τοῦ *Μεταξᾶ* κατέβηκαν με δικό τους συνδυασμὸ κι ἀντιμάχονταν τοὺς *Λαϊκοὺς*, ἀπὸ τὴν ἴδια πα-

ΨΗΦΟΔΕΛΤΙΟΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ
ΕΝΩΣΕΩΣ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ
 ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Γούσιος Νικόλαος (Χάϊδας)

Λούλης Ἀλκιβιάδης

Μελάς Ἀλέξανδρος τοῦ Λέοντος

Μίσιος Μιχαὴλ

Μπέμπης Πέτρος

Μπότσαρης Δημήτριος Τ. Νότη

Μυλωνᾶς Ἀλέξανδρος

Σταυρόπουλος Σ. Δονάτου (Κατσάπας)

Φλώρος Παναγιώτης

Τὸ ψηφοδέλτιο τοῦ κόμματος
τῆς *Ἐνώσεως Φιλελευθέρων*.

ράταξη, τὴν ἀντιβενιζελική, ἀγωνίζονταν ν' ἀντλήσουν καὶ οἱ δύο συνδυασμοὶ ψήφους. Τελικὰ ἀπὸ τὸ Πρωτοδικεῖο Ἰωαννίνων, ἀνακηρύχθηκαν στὶς 24 Ὀκτωβρίου, ὡς ὑποψήφιοι οἱ παρακάτω:

1) Ἐμ. Αὐδίκος 2) Ἀλφρ. Ἀθανασούλας 3) Ἀνδρ. Βενέτης 4) Γεώρ. Βηλαρᾶς 5) Περ. Βασιλειάδης 6) Ἀριστ. Βασιλειάδης 7) Ὁρ. Βάλλας 8) Σπυρ. Μπότσαρης 9) Ἀθαν. Βακαλόπουλος 10) Ἀχ. Βασιλειάδης 11) Μιχ. Γούδας 12) Περ. Γεωργίτσος 13) Νικ. Γούσιος 14) Βασ. Γιαννάκος 15) Σπυρ. Γκάνιος 16) Πέτρος Γαρουφαλῆς 17) Κων. Ἐξάρχου 18) Εὐθ. Ζῆκος 19) Περ. Ζῆκος 20) Βασ. Καρασκόγιας 21) Στ. Καπόγλου 22) Γεώρ. Καγιᾶς 23) Κων. Κασσιούμης 24) Γεωρ. Κωνσταντινίδης 25) Δημ. Κονταξῆς 26) Ἀντ. Κεχαγιόγλου 27) Χρ. Καραμπαλῆς

Δημ. Κονταξῆς

28) Ἐμ. Κιτσιώνας 29) Ἀλκ. Λούλης 30) Κων. Λιούμας 31) Λ. Λαμπρίδης 32) Γεωργ. Λάμπρος 33) Ἀχ. Λιακόπουλος 34) Ἀλεξ. Μελάς 35) Ἀλεξ. Μυλωνᾶς 36) Δημ. Μπότσαρης 37) Π. Μπέμπης 38) Μιχ. Μίσιος 39) Θεόδ. Μέντζιος 40) Θεόδ. Μέρτζιος 41) Ἀλῆ Ντίνος 42) Ἀθ. Οἰκονομίδης 43) Πέτρος Πικρὸς 44) Κων. Ρώϊμπας 45) Στ. Σταυρόπουλος 46) Σωτ. Συρμακέσης 47) Σπ. Σαλούκας 48) Χρ. Σταυρόπουλος 49) Σπ. Σπυρομήλιος 50) Θρασ. Στέας 51) Κων. Σιαφάκας 52) Γεώργ. Τζέτζιος 53) Ἀλεξ. Τσίπας 54) Γεωργ. Τζαβέλλας 55) Γεωργ. Τζαβάρας 56) Παν. Φλώρος 57) Χρ. Χρηστοβασίλης 58) Χρ. Χατζημιχάλης 59) Σπ. Χασιώτης. Ἐκτὸς ἀπὸ λίγους, οἱ ὑποψήφιοι αὐτοὶ κατανεμήθηκαν στοὺς παρακάτω ἑννέα συνδυασμοὺς, ποὺ καταρτίστηκαν ὕστερα ἀπὸ πολυήμερες συσκέψεις, διαβουλεύσεις, ἀλληλοὑπονομεύσεις, ὑποχωρήσεις, συμβιβασμοὺς, ἀρνήσεις καὶ πολὺ παρασκήνιο, κυρίως ἀνάμεσα στοὺς ὑποψήφιους τῶν βενιζελογενῶν κομμάτων. Ὁ Ἀλῆ Ντίνος κατέβηκε στὴ Θεσπρωτία (τότε ἐνωμένη στὸ νομὸ Ἰωαννίνων) μόνος του γιὰ νὰ πάρει τοὺς ψήφους τῶν μουσουλμάνων.

Οἱ συνδυασμοὶ ποὺ διεκδίκησαν τὴν ψῆφο τῶν Ἑπειρωτῶν τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, ἦταν οἱ ἑξῆς: 1) *Φιλελευθέρων* (Καφανταρικός): Δ. Μπότσαρης, Ἀλ. Μυλωνᾶς, Ἀλ. Μελάς, Ἀλκ. Λούλης, Νικ. Γούσιος, Π. Μπέμπης, Χρ. Σταυρόπουλος, Παν. Φλωρός. 2) *Λαϊκοῦ κόμματος*: Μιχ. Γούδας, Σπ. Μπότσαρης, Χρ. Χρηστοβασίλης, Σπ. Σαλούκας, Θ. Μέντζιος, Κων. Λιούμας, Α. Λαμπρίδης, Γ. Τζέτζος, Σ. Συρμακέσης. 3) *Ἐλευθεροφρόνων* (Μεταξᾶ): (Ἦταν ὁ συνδυασμὸς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Χατζημιχάλη (ὑποστράτηγο) κι ὅλους τοὺς ὑπόλοιπους δικηγόρους· οἱ δικηγόροι πλεόναζαν σ' ὅλους τοὺς συνδυασμοὺς) Χρ. Χατζημιχάλης, Σπ. Γκάνιος, Ὁρ. Βάλλας, Ἐμ. Κιτσώνας, Π. Γαρουφαλῆς, Στ. Σταυρόπουλος. 4) *Δημοκρατικῆς ἑνώσεως* (Παπαναστασίου): Γ. Καγιᾶς, Γ. Βηλαρᾶς, Περ. Γεωργίτης, Ἀθ. Βακαλόπουλος, Ἀθ. Οἰκονομίδης, Βασ. Γιαννάκος. 5) *Ἀγροτικοῦ κόμματος*: Σπ. Χασιώτης, Ἀχ. Λιακόπουλος, Θρ. Στέας, Γ. Τζαβάρας, Θ. Μέρτζιος, Π. Βασιλειάδης, Ἀρ. Βασιλειάδης, Ἐμ. Αὐδίκος, Σπ. Σπυρομήλιος, Ἀλ. Τσίπας (ἦταν ὁ συνδυασμὸς μὲ τὸ μεγαλύτερο ἀριθμὸ ὑποψηφίων). 6) *Κομμουνιστικοῦ κόμματος*: Π. Πικρὸς (δημοσιογράφος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, εἶχε συνδεθεῖ μὲ τὰ Γιάννινα ἀπὸ τὶς ἀνταποκρίσεις γιὰ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας), Βασ. Καρασκόγιας, Ἀνδρ. Βενέτης. 7) *Ἀνεξάρτητος Ἑπειρωτικὸς συνδυασμὸς*: Γ. Κωνσταντινίδης, Κ. Ρωῦμπας, Γ. Τζαβέλλας, Εὐθ. Ζῆκος, Δημ. Κονταξῆς, Γ. Λάμπρος. 8) *Κόμματος ἀποκαταστάσεως προσφύγων*: Ἀλφρ. Ἀθανασοῦλας, (δικηγόρος-οἰκονομολόγος), Ἀχ. Βασιλειάδης (ἔμπορος ἀπὸ τὴ Βοστίνα) Χρ. Καράμπαλης (δημοσιογράφος ἀπὸ τὸ Δρεστενίκο), Στ. Καπόγλου, μηχανικὸς γεωπόνος (ἀπὸ τὴν Ἀνατολή. Ἐκτέθηκε ὑποψήφιος πολλὰς φορὲς καὶ μεταπολεμικά). 9) Ἀλῆ Ντίνος, μουςουλμάνος. Οἱ περισσότεροι ὑποψήφιοι εἶχαν πάρει μέρος καὶ σὲ προηγούμενες ἐκλογές, οἱ νέοι μπῆκαν στοὺς συνδυασμοὺς περισσότερο γιὰ νὰ τοὺς συμπληρώσουν.

Ἡ ὑπόσχεση τοῦ Κονδύλη γιὰ ἀδιάβλητες ἐκλογές τηρήθηκε. Πραγματικά ἦταν ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς μεταπελευθερωτικὲς ἐκλογές στὴν Ἑπειρο (ἀλλὰ καὶ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα) ποὺ ἔγιναν μὲ τάξη, ἀσφάλεια καὶ χωρὶς καλπονοθεῖες. Ὅπως ἀναμενόταν πλειοψήφισαν οἱ παραδοσιακοὶ *Φιλελευθεροί*. Στὸ νομὸ Ἰωαννίνων ψήφισαν συνολικά, σὲ 67 τμήματα, 20.553 (ἄνδρες). Ἡ κατανομή τῶν ψήφων κατὰ κόμματα ἦταν ἡ ἑξῆς: 1) *Φιλελευθεροί*: 8086 ψῆφοι. 2) *Λαϊκοί* 4601). 3) *Ἀγροτικοί* 2432. 4) *Δημοκρατικῆς ἑνώσεως* 1531. 5) *Ἐλευθερόφρονες* 1102. 6) *Ἀνεξάρτητος Ἑπειρωτικὸς συνδυασμὸς* 1025. 7) *Κομμουνιστικὸ κόμμα* 597. 8) *Ἀποκαταστάσεως προσφύγων* 136). 9) *Ἀλῆ βέη Ντίνος* 1027. *Οἱ ἀνεξάρτητοι Κ. Κασοῦμης καὶ Κ. Σαφάκας 0 ψήφους* (οὔτε τὸ δικό τους δὲν πῆραν..!).

Μὲ βάση τὸ σύστημα τῆς ἀναλογικῆς ἐκλέχτηκαν βουλευτὲς οἱ ἑξῆς ἑπτὰ: *Φιλελευθεροί*: Δημ. Μπότσαρης, Ἀλέξ. Μυλωνᾶς, Ἀλέξ. Μελάς καὶ Ἀλκιβιάδης Λούλης. *Λαϊκοί*: Μιχ. Γούδας καὶ Χρ. Χρηστοβασίλης. *Ἀγρο-*

τικοί: Σπυρ. Χασιώτης. Ἀπὸ τὰ ἄλλα κόμματα δὲν ἐκλέχτηκε κανένας. Μετὰ τὴν πρώτη κατανομή, τὰ ὑπόλοιπα ποὺ διέθετε ὁ νομὸς Ἰωαννίνων, δὲν ἐπέτρεψαν τὴν ἐκλογὴ ἄλλου βουλευτοῦ. Ἐτσι δυὸ ἀκόμα ἔδρες, ὅπως ὑπολογιζόταν, χάθηκαν γιὰ τὴν Ἑπειρο. —

Οἱ ἀντιδράσεις τοῦ τοπικοῦ τύπου γιὰ τὰ ἀποτελέσματα ἦταν ποικίλες. Ὁ Κῆρυξ, ὅπως ἀναμενόταν, θριαμβολόγησε καὶ τὰ χαρακτηρίσε ὡς μεγάλη νίκη τῶν Φιλελευθέρων. Δὲν παρέλειψε ἀκόμα νὰ εἰρωνευτεῖ τὴν Ἑπειρο γιὰ τὴν ἀποτυχία τῶν Ἐλευθεροφρόνων, γιὰ νὰ πάρει τσουχτερὴ ἀπάντηση ἀπὸ τὸ Χατζῆ, ὁ ὁποῖος τοῦ συνιστοῦσε νὰ *κάθεται φρόνιμα καὶ νὰ μὴ ἀναμειγνύται μαζί μας*. Διότι τότε θὰ τοῦ ὑπενθυμίζωμεν ὅλα ὅσα μεταβάλλει εἰς στραγαλάκια καὶ τὰ πωλεῖ καὶ θὰ οὐρλιάζη πάλιν ὅτι τὸν ὑβρίζομεν, ἐνῶ ἡμεῖς ἀπλῶς θὰ τὸν ὑπενθυμίζωμεν νὰ μὴ ἀσχημονῇ κατὰ τὴν χώνευσιν ἐνοχλῶν τοὺς ἄλλους... Ἀλλὰ γιὰ περιφανὴ νίκη τῆς Δημοκρατικῆς παράταξης μίλησε καὶ ἡ (Ἑπειρωτικὴ) Ἠχώ, μὲ ἀναφορὰς στὴν Ἑπειρο, γιὰ νὰ πάρει τὴν ἀπάντηση ὅτι οἱ σελίδες τῆς γρονθοκοποῦνται μεταξύ τους καὶ ὅτι τὰ γενικότερα ἀποτελέσματα δὲ δικαιολογοῦσαν θριαμβολογίες. Ἡ Ἠχώ ὕστερα ἀπὸ τίς ἐκλογὰς δημοσίευσε δήλωση (22-11-26) μὲ τὴν ὁποία ἀνακοίνωνε πὼς ὑποχρεωνόταν, μὲ *ψυχικὸν πόνον* νὰ ἐκδίδεται πιά ὡς ἐβδομαδιαία τετρασέλιδος καὶ παρακαλοῦσε τοὺς συνδρομητὲς τῆς νὰ τὴν ὑποστηρίξουν. Φυσικὸ ἦταν νὰ θριαμβολογήσει κι ὁ Χρηστοβασίλης στὴν Ἐλευθερία του, συνάντησε ὁμῶς τὴν ἔντονη ἀντίδραση τῆς Ἑπείρου, ἡ ὁποία ὑποστήριξε πὼς ἡ διάσπαση τῶν ἀντιβενιζελικῶν ὁδήγησε σὲ μείωση τῶν ψήφων τῆς παράταξης καὶ γι'αὐτὸ ὑπεύθυνο θεωροῦσε τὸ *Λαϊκὸ κόμμα* τοῦ Χρηστοβασίλη. Σημειώθηκε ἤδη πὼς καὶ μετὰ τίς ἐκλογὰς, ὁ Χατζῆς συνέχισε τίς ἐπιθέσεις του, μὲ ἀδικαιολόγητη σκληρότητα, ἐναντίον τοῦ Χρηστοβασίλη· μὲ τὸ δίκιο του παραπονιόταν ὁ τελευταῖος πὼς ἐνῶ ὁ βενιζελικὸς Κῆρυξ δημοσίευσε τὴ φωτογραφία του, μετὰ τὴν ἐκλογὴ του ὡς βουλευτῆ, ἡ ὁμογάλακτος «Ἑπειρος» δὲν τὸ ἔκανε. Σκληρὴ καὶ πάλι ἡ ἀπάντηση τοῦ Χατζῆ: Ὁ «Κῆρυξ» *θὰ ἦτο εὐτυχὴς ἀνέκαθεν νὰ εἶχε μίαν ἐνωμοτίαν χρησίμων ἀνθρώπων, ὡς ὁ κύριος Χρηστοβασίλης*. Ἀλλ' ἡ ὁμογάλακτος «Ἑπειρος» παλεῦει δεκατέσσερα χρόνια τώρα διὰ νὰ δημιουργήσῃ ἀγῶνας καὶ ψηφοφόρα ρεύματα διὰ τὸν ἀγαθὸν κύριον Σπυράκην Μπότσαρη (ἀρχηγὸ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ *Λαϊκοῦ κόμματος*, ἀποτυχόντα) καὶ γιὰ τοὺς ὁποίους ἐνόμισαν καὶ νομίζουν ὅτι θὰ ἦτο ἀπολύτως περιττὴ καὶ ἡ εὐλογία τῆς «Ἑπείρου» εἰς τὰ προξενολογήματά των μὲ τὴν Βουλὴν... Εἶναι φανερό ὅτι ἡ πικρία τοῦ Χατζῆ προερχόταν κυρίως ἀπὸ τὸ ὅτι δὲ ζητήθηκε ἡ γνώμη του ἀπὸ τοὺς ἀντιβενιζελικοὺς παράγοντες τοῦ τόπου γιὰ τὴν πορεία τῆς παράταξης καὶ τὸν καταρτισμὸ τῶν συνδυασμῶν.

Πάντως τὰ γενικότερα ἀποτελέσματα (καὶ σ' αὐτὸ συμφωνοῦν οἱ ἱστορικοὶ ἐρευνητὲς) δὲ δικαιολογοῦσαν τίς θριαμβολογίες τῶν βενιζελοδημο-

κρατικῶν γιὰ περιφανή νίκη, ιδιαίτερα τῶν ἐφημερίδων τῶν Γιαννίνων, πού δὲ διέθεταν κι ὅλα τὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ ἐκτιμήσουν σωστά τὴν κατάσταση. Συνεπῶς καλυπτόταν, ὡς ἓνα σημεῖο, ἡ ἀρθρογραφία τοῦ Χατζῆ κατὰ τῆς θριαμβολογίας καὶ τῆς διαβεβαίωσης ὅτι, μετὰ τὰ ἀποτελέσματα, ὁ λαὸς ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀπολύτως ἡσυχος (Κῆρυξ). Εἴμεθα ἀπολύτως ἀνήσυχοι, ἀπαντοῦσε ἔντονα ὁ Χατζῆς (11-11-26), δικαιολογώντας τὴ στάση του ἀπὸ τὸ φόβο πού τοῦ ἐνέπνεε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν (φοβόταν τὴν ἀδυναμία σχηματισμοῦ κυβέρνησης καὶ τὴν ἐμπλοκὴ παραγόντων διδασκορικῶν τάσεων). Ὅχι λοιπὸν ἡσυχοὶ -ἀπολύτως ἀνήσυχοι εἴμεθα- ἔγραφε καὶ συνέχιζε: Ὅχι διότι τοῦ Δωδωναίου Διὸς ἢ τῆς Δελφικῆς Πυθίας ἢ χρησιμοδότις καὶ κακὰ οἰωνιζομένη φωνὴ μᾶς ἐμπνέει. Ἀλλὰ διότι ἡ στοιχειώδης λογικὴ ἐκτίμησις ἐπὶ τῶν ἀπτῶν καὶ ἐξωφθάλμων δεδομένων μᾶς πείθει ὅτι ἀόριστόν τι, σκοτεινόν τι καὶ ἀνήσυχον ἐξύπνησεν καὶ μετὰ τὴν Δευτέραν τῶν ἐκλογῶν ἡμέραν. Οἱ φόβοι τοῦ Χατζῆ δὲν ἐπαληθεύτηκαν. Τὰ δεδομένα τῶν ἐκλογῶν ὑποχρέωναν τὰ κόμματα νὰ συνεργαστοῦν ὅπως καὶ ἔγινε μὲ τὸ σχηματισμὸ «Οἰκουμενικῆς» κυβέρνησης. (Τὰ γενικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν εἶχαν δώσει τὴν ἐξῆς ἀναλογία στὶς παρατάξεις: Σὲ σύνολο 286 ἐδρῶν οἱ βενιζελικοὶ πῆραν 143 ἐδρες καὶ οἱ ἀντιβενιζελικοὶ 127. Τὰ ἐκτὸς τῶν δυὸ παρατάξεων κόμματα πῆραν: Κ.Κ.Ε. 10, Ἀγροτικοὶ 4 καὶ ἡ Ἑβραϊκὴ πολιτικὴ ἔνωση Θεσσαλονίκης 2). Δὲν ἦταν, λοιπὸν μεγάλη ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς βενιζελικοὺς κι ἀντιβενιζελικοὺς. Καὶ τὸ σημαντικότερο καμιά ἀπὸ τίς δυὸ παρατάξεις δὲν εἶχε συγκεντρώσει τὴν ἀπόλυτη πλειοψηφία. Αὐτὸ θεωρήθηκε ὡς ἔκφραση τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ τέλμα τοῦ διχασμοῦ καὶ τῆς πολώσεως καὶ ὡς πρόσκληση πρὸς τὰ ἀστικά κόμματα γιὰ συνεργασία, ἡ ὁποία καὶ πραγματοποιήθηκε γιὰ ἓνα διάστημα, μὲ εὐεργετικά ἀποτελέσματα γιὰ τὴ χώρα. Ὡστόσο ὁ Διχασμὸς, μὲ τὴν ἐμφάνιση καὶ ἄλλων αἰτίων, διευρύνθηκε...

Ἐνα θέμα πού δὲν τὸ πρόσεξαν ὅσο ἔπρεπε οἱ γιαννιώτικες ἐφημερίδες, ἐκτὸς τῆς Ἑλευθερίας, ἦταν ἡ κάθοδος στὶς ἐκλογές, τὴν τελευταία μάλιστα στιγμή, τοῦ Ἀλῆ μπέη Ντίνου στὴ Θεσπρωτία, ὁ ὁποῖος κι ἀπέσπασε τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν μουσουλμανικῶν ψήφων τῆς Τσαμουργιάς. Ὁ Χρηστοβασίλης ἔγραψε δυὸ ἀρθρα γιὰ τὸ θέμα (15-11-26 καὶ 18-11-26) μὲ τίτλους: Ἡ σημασία τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Ἀλῆ μπέη Ντίνου ἐν Τσαμουργιά καὶ Συμβουλαὶ πρὸς τοὺς μουσουλμάνους Τσιάμηδες. Στὸ πρῶτο κάκιζε τὸν Ἀλῆ Ντῖνο, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ὑποψηφιότητά του δίχαζε τὸ λαὸ τῆς περιοχῆς σὲ σημεῖο αἱματηρῆς ἀντιπαράθεσης. Ἐγραφε: Ὁ Ἀλῆ μπέης Ντίνος, κάθε ἄλλο παρὰ Ἀλβανὸς τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν διαίταν, διότι δὲν ἔζησε ποτέ στὴν Τσαμουργιά, διότι ἀγνοεῖ τελείως τὴν ἀλβανικὴν καὶ διότι δὲν ἐσκέφθη ποτέ νὰ φορέσῃ κάππα, ἄσπρο φέσι καὶ τσαρούχια, τὴ συνηθισμένη περιβολὴ τῶν μουσουλμάνων Τσιάμηδων. παρουσιάστηκε

ἀνεπάντεχος τὴν τελευταίαν ἡμέραν ποὺ θὰ κλειοῦσαν οἱ συνδουασμοί, ὡς ὑποψήφιος ὄχι τῆς Ἡπείρου γενικῶς, ἀλλ' ὡς ὑποψήφιος μόνον τῆς μουσουλμανικῆς Τσαμουριάς. Μὲ τὸ τόλμημά του αὐτὸ ὁ Ἀλῆ μπέης Ντίνος δὲν ἀποσκοποῦσε τόσο γιὰ νὰ γίνῃ βουλευτὴς ἐνὸς μεμονωμένου τμήματος τῆς ἰδιαίτερῆς μας πατρίδας, ὅσο γιὰ νὰ ἐξάψῃ τὰ μεταξὺ χριστιανῶν καὶ μουσουλμάνων φυλετικὰ καὶ θρησκευτικὰ πάθη, τὰ ὅποια μόλις εἶχαν παύσει, μὲ τὴν ἄρσιν τῆς ἀνταλλαγῆς. Ὁ Ἀλῆ μπέης Ντίνος μὲ τὴν ὑποψηφιότητά του τὴν ἀνόητη, τὴν μωρὴν, τὴν ἐγκληματικὴν, ἐσκοποῦσε καὶ σκοπεῖ, ἐὰν ἐξακολουθήσῃ νὰ ἔχῃ τὴν ἰδίαν γνώμην καὶ στὸ μέλλον, νὰ ἐξεγείρῃ ἐγκληματικῶς τὴν συνείδησιν τῶν μουσουλμάνων Τσάμηδων ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Στὸ δεύτερο ἄρθρο του, ἀφοῦ καὶ πάλι τονίζει ὅτι ἡ συνέχιση ἐνεργειῶν ὅπως αὐτὴ τοῦ Ἀλῆ Ντίνου θὰ ἦταν καταστροφικὴ γιὰ τοὺς Τσάμηδες, κατέληγε: Σὰς τὰ γράφω προκαταβολικῶς διὰ νὰ μὴ μοῦ εἰπῇτε αὔριον ὅτι δὲν σὰς τὰ εἶπα, ὅτι δὲν σὰς τὰ ἐφώναξα. Σὰς τὰ γράφω καὶ σὰς τὰ λέγω καὶ σὰς τὰ φωνάζω ἐγώ, ὁ ὁποῖος τόσα ἔπραξα δι' ἐσᾶς τοὺς μουσουλμάνους Τσιάμηδες, εἰς τὸν ὁποῖον ἴσως ὀφείλετε τὸ νὰ μὴ ἀνταλλαγῇτε, φεύγοντες χωρὶς περιουσίαν, μὲ τὰ κορμιά σας μονάχα εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἢ ἄλλου καὶ σήμερον εὐρίσκεσθε εἰς τὴν πατρίδα σας μὲ τὰ σπίτια σας, μὲ τίς ἐλιές σας μὲ τὰ χωράφια σας καὶ μὲ τὸ ζωντανό σας βιό! Δὲν τὸν ἄκουσαν οἱ Τσάμηδες τὸν Χρηστοβασίλη, ἢ μᾶλλον δὲν τοὺς ἄφησαν νὰ τὸν ἀκούσουν τὰ μεγάλα τζάκια, οἱ ἡγήτορές τους, προπαντὸς οἱ γόνοι τῆς μεγάλης οἰκογένειας τοῦ Ἀλῆ Ντίνου. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς Θεσπρωτίας τὸ 1912-13 ὡς τὸ 1940, δὲν ἔπαυσαν νὰ τοὺς φανατίζουν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, νὰ δημιουργοῦν προβλήματα στὸ ἑλληνικὸ κράτος -ἀπὸ τοὺς Τσιάμηδες βγῆκαν πολλὲς συμμορίες ληστῶν ποὺ λυμαίνονταν τὴν Ἡπειρο- νὰ τοὺς καλλιεργοῦν τὸ μεγαλοῦδατισμό - μὲ τὴν ὑποκίνηση πάντοτε τῆς Ἰταλίας, γιὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν, τελικά, κατὰ τὴν κατοχὴ, σὲ ἀνοιχτὴ συνεργασία μὲ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Γερμανοὺς καὶ στὴ διάπραξη ἀποτροπαίων ἐγκλημάτων, πολλῶν ὁμαδικῶν, σὲ βάρος τῶν Ἑλλήνων. Ἀρχηγοὶ τους ἦταν οἱ Μαζάρ καὶ Νουρῆ Ντίνου, αὐτοὶ παρέσυραν τοὺς ὁμοθρήσκους τοὺς στὸν ὄλεθρο, τοὺς ὀδήγησαν στὸν ἐμφύλιο σπαραγμὸ καὶ στὴν προσπάθεια ἐξόντωσης τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἐγκλημάτων τους καὶ τοῦ φόβου νὰ πληρώσουν γι' αὐτὰ -ἦταν πιά ἀποδεδειγμένα ἐγκληματίες πολέμου- ἔφυγαν ὁμαδικὰ γιὰ τὴν Ἀλβανία καὶ ἔχουν τὸ θράσος σήμερα νὰ ζητοῦν τὴν ἐπιστροφὴ τους στὸ τόπο τῶν ἐγκλημάτων τους. Τὸ δρόμο γι' αὐτὴ τὴν κατάληξιν ἀνοιξε ἀποφασιστικὰ ἢ ἀνεξάρτητη καθόδος στὶς ἐκλογὰς τοῦ 1926 τοῦ Ἀλῆ Ντίνου. Ἦταν μιὰ πράξη ὑπολογισμένη καὶ πρέπει νὰ συνδεόταν καὶ μὲ ὅσα συνέβαιναν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ στὴν Ἀλβανία.

Ἐγκωμιαστικὰ σχόλια ἔγραψε ἡ Ἡπειρος γιὰ τὸ διευθυντὴ τοῦ Οἰκοτροφείου ἀρρένων Χαρ. Στάρρα καὶ τὸ διαχειριστὴ Ἀθ. Γκράτζιο (11-10-25).- Εὐτυχεῖς

ἀρραβῶνες: Μετ' ἰδιαιτέρας ὁλως χαρᾶς ἀγγέλλομεν τοὺς τελεσθέντας χθές (10 Ὀκτωβρίου) ἐν Δοβρᾷ ἐν πάσῃ μεγαλοπρεπείᾳ ἀρραβῶνας τοῦ ἐκλεκτοῦ τῆς Ἑπειρωτικῆς κοινωνίας μέλους, πεπρωτισμένου μὲ ὅλα τὰ ψυχικὰ χαρίσματα, ἐνὸς ἀρίστου ἐπιστήμονος καὶ συμπαθοῦς δικηγόρου κ. Γ. Μουλαΐμίδου, μετὰ τῆς χιλιοχαρατωμένης ἀρχοντοπούλας Βασιλικῆς Μιχ. Προκούμη, τῆς γνωστῆς ἐκ Δοβρᾶς οἰκογενείας (Ἑπειρος, 11-10-26).- Ἡ Ἑχὼ ἐπέκρινε τὸ γιατροῦ-χειρουργοῦ Δημ. Δά-

Ὁ διαπρεπὴς χειρουργὸς Δημοσθένης Δάνος (ἀπὸ τῆς Βίτσα Ζαγορίου).

νο, ὡς ὑπεύθυνος γιὰ θάνατον παιδιοῦ ποῦ εἶχε ἐγχειριστῆι στὸ νοσοκομεῖο Χατζηκώστα. Ὁ Χατζῆς, γνωρίζοντας καλὰ τὴν ὑπόθεσιν, χαρακτηριστήρισε τὴν ἐπίθεσιν ἐντελῶς ἀδίκῃ καὶ ὑποδείκνυε στὴ συνάδελφον ἵνα ἐπανορθώσει τὴν ἀδικίαν ἀπέναντι στὸ διακεκριμένον ἐπιστήμονα, ἵνα μὴ διὰ τῶν στηλῶν τῶν ἐφημερίδων μας ποτίζομεν μὲ πικρίας ἄτομα καὶ δὴ ἰατροὺς ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἱεροῦ τῶν ἔργου.- Φήμες κυκλοφόρησαν στὰ Γιάννινα τῇ νύχτῃ τῆς 19ης Ὀκτωβρίου γιὰ συμπλοκὴν στὰ σύνορα, ἀνάμεσα στὰ ἑλληνοαλβανικὰ φυλάκια. Ἡ εἶδησις ἐπιβεβαιώθηκε ὕστερα ἀπὸ δύο μέρες μὲ ἀνακοινωθὲν τῆς VIII μεραρχίας. Κατὰ τὴν συμπλοκὴν -

ἀφορμὴ ἔδωκε ἡ κλοπὴ ζώων ἀπὸ Ἑλλήνα στρατιώτη ποῦ ἐπεχείρησε νὰ καταφύγει στὸ ἀλβανικὸ ἔδαφος- τραυματίστηκε ὁ ἀρχιφύλακας τοῦ ἑλληνικοῦ φυλακίου.- Πολλὰ ἔκθετα βρέφη συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τὸ Δῆμο τὸ μῆνα Ὀκτώβριον. Τὰ περισσότερα θὰ πέθαιναν στὰ σπῖτια ποῦ τὰ πληρώναν νὰ τὰ ἀναθρέψουν.- Μία ἐπιστολὴ τοῦ Νέστορα Γεωργίτη πρὸς τὸ Χατζῆ: Εἶδον ὅτι μετὰ τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν τοῦ κόμματος τῶν «Ἐλευθεροφρόνων» ν' ἀναγράφεται καὶ τ' ὄνομά μου. Ὅντως εἶχον θέσει ὑποψηφιότητα. Πολλῶν ὅμως ἐν τῷ μετὰ τῶν ἐπηλύδων Ἑπειρωτῶν ἐπιδραμόντων, πλειοτέρων δὲ γηγενῶν ἀναφανέντων, ἀπεσύρθη βλέπων ὅτι ἡ Ἑπειρος ἔχει, εὐτυχῶς, πολλοὺς κηδεστὰς καὶ κάρονας ἐμοῦ δυναμένους νὰ τὴν διαφεντέψουν ὅπως τῆς ἀξίζει, ἐὰν τοὺς ψηφίσῃ.- Μὲ ἀπόφασιν τοῦ ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν ἀναγνωρίστηκε ὡς ξεχωριστὴ κοινότης ἡ Νῆσος τῶν Ἰωαννίνων, ἀποσπασθεῖσα ἐκ τοῦ Δήμου Ἰωαννιτῶν.- Δικαίως ἐπιμένουν πολλοὶ γονεῖς ἐρωτῶντες ὡς ποῦ ἐπὶ τέλους θὰ φθάσῃ ὁ συνωστισμὸς καὶ ὁ συμφυρμὸς ἀρρένων καὶ θηλέων εἰς τὴν ἐνταῦθα «Ζωσιμαίαν σχολὴν» καὶ διατὶ δὲν διαχωρίζεται μία σχολὴ θηλέων ἀπὸ τὴν σχολὴν ἀρρένων; Ὁ σχολιογράφος θεωροῦσε ἀναγκαῖον τὸ διαχωρισμὸν γιὰ λόγους παιδαγωγικοὺς, ὑγιεινῆς καὶ ἠθικῆς. Διὰ πλείστον λοιπὸν λόγους εἶναι καιρὸς νὰ χωρισθοῦν τὰ πρόβατα καὶ τὰ ἐρίφια ἀπὸ τὴν Ζωσιμαίαν: ἢ, διὰ τοὺς ἀγαπώντας τὰς ἀκριβολόγους ἐντελῶς ἐκφράσεις, αἱ ἀμνάδες ἀπὸ τὰ μόλις διανοίγοντα τοὺς ρώθωνας πρὸς τὴν ὀσφρησίν τῆς ζωῆς κριαράκια... Ἐκτὸς ἂν τὸ σχολεῖον καὶ ἡ ἐκπαίδεισις ἀρέσκονται νὰ παίζουσιν τὸν ρόλον σαδιστῶν χασάπηδων ἐνασμενιζομένων τὴν ἠθικὴν σφαγὴν τῶν ἀμνῶν αὐτῶν (Ἑπει-

ρος, 28-10-26). Θά περνοῦσαν πολλὰ χρόνια ἀκόμα γιὰ νὰ γίνει ὁ διαχωρισμός τῶν «ἀμινάδων» ἀπὸ τὰ «κριαράκια»...- Διαμαρτύρονταν οἱ ἐφημερίδες, γιατί ἀπαγορεύτηκε ἀπὸ τὴ μεραρχία στὰ μέλη τῶν ποδοσφαιρικῶν ομάδων τῆς πόλης νὰ παίξουν στὴ μεγάλη πλατεία μπροστὰ ἀπὸ τοὺς κεντρικοὺς στρατώνες. Καὶ ποῦ θέλετε νὰ προπονοῦνται τὰ καλὰ αὐτὰ παιδιὰ ποὺ ἐπιδίδονται μὲ τόσην ὀρεξιν καὶ ζῆλον εἰς τὸν ἀθλητισμόν, ἀφοῦ μιὰ τέτοια εὐρυτάτη πλατεία δὲν θὰ βροῦν σὲ κανένα μέρος ἄλλοῦ τῆς πόλεως; Ἄλλωστε εἰς τὸν χώρον αὐτὸν προπονοῦνται καὶ οἱ ἀντίπαλοί των τῆς στρατιωτικῆς ομάδος, μὲ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ συναγωνίζονται. Δὲν ξέρω ἂν δόθηκε ἄδεια προπόνησης στοὺς ποδοσφαιριστές, θυμᾶμαι ὅμως πῶς στὴν πλατεία αὕτὴ γίνονταν οἱ ποδοσφαιρικοὶ ἀγῶνες. Ἦταν μιὰ πλατεία, μεγάλη βέβαια, ἀλλὰ σκυροστρωμένη, ποὺ ἔκρυβε πολλοὺς κίνδυνους γιὰ τοὺς ποδοσφαιριστές, ὅταν ἔπεφταν κάτω. Ἀρκετοὶ ἔσπασαν τὰ πόδια τους.- Στις 29 Ὀκτωβρίου ὁλοκληρώθηκε στὴν Ἡπειρὸ ἡ δημοσίευση τῆς μετάφρασης τῆς *ἱστοριοτοπογραφικῆς μελέτης τοῦ Χ. Τράϊντλερ* (99 συνέχειες, μετάφρασή Γ.Κ. Σταυρίδου, πρῶην δημάρχου) μὲ τίτλο: *Ἡ Ἡπειρος ἐν τῇ ἀρχαιότητι*.

Ο Δημοσθ. Δάνος, ὁ φημισμένος χειρουργὸς πάσης Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας, δέχτηκε μὲ θέρμη καὶ ἐγκαρδιότητα τὸν Πέτρο Κωστίδη, καὶ τὸ Δημήτρη ποὺ τὸν συνόδευε, στὴν κλινικὴ του. Τοὺς κράτησε ἓνα ἀπὸ τὰ φωτεινότερα δωμάτια κι ἔδωσε ἐντολὲς στοὺς νοσηλευτικὸ προσωπικὸ νὰ περιποιηθοῦν τὸν Πέτρο μὲ τὸν καλλίτερο τρόπο. Κάλεσε μάλιστα τὴν προϊσταμένη καὶ τὶς νοσοκόμους στοὺς δωματίου του γιὰ νὰ δώσει τὶς συμβουλές του, ἥθελε νὰ ἐξαφανίσει καὶ τὰ τελευταῖα ἴχνη δυσπιστίας, τῆς δημιουργημένης ἀπὸ φήμες, ἴσως προερχόμενες ἀπὸ τοὺς ἀνταγωνιστές του, ὅτι ὁ Δάνος ἦταν ἄσσοις στοὺς νυστέρι, ἀλλὰ ἀδιαφοροῦσε κάπως γιὰ τὴ μετεγχειρητικὴ ἐξέλιξη τῶν ἀρρώστων, μὲ συνέπεια νὰ σημειώνονται ἐπιπλοκές, κάποτε θανατηφόρες. Ποτὲ δὲν πέθανε ἀρρώστος ἢ τραυματίας πάνω στοὺς χειρουργικὸ τραπέζι τοῦ Δάνου, ἔλεγαν, ὕστερὲ ὅμως στὴν περίθαλψη. Ὁ Δάνος ἀγαναχτοῦσε ὅταν τὰ μάθαινε, δὲν ἀνεχόταν ν' ἀκούει οὔτε τὸ παραμικρὸ ὑπαινιγμό. Εἶχε δίκιο. Δὲν ἄφηνε ποτὲ στὴν τύχη τοὺς ἐγχειρισμένους ὁ φημισμένος χειρουργός, οἱ διαδόσεις προέρχονταν μᾶλλον ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν πρόσφερε τὴν ἀφθονία ἐδεσμάτων ἄλλων κλινικῶν, αὐτὸ βρῆκαν ὡς τὴν ἀχίλλειο πτέρνα οἱ ἀντίπαλοί του, γιὰ νὰ δημιουργοῦν θόρυβο.

Στοὺς ἀρρώστους ὁ Δάνος συμπεριφερόταν σοβαρά, ἀλλὰ πειστικά, οἱ ἀνθρωποὶ τὸν ἀκούγαν, τὸν πίστευαν, ἐνοιῶσαν ὅτι στὰ χέρια του ἡ ζωὴ τοὺς βρισκόταν σὲ ἀσφάλεια. Ὁ Δημήτρης ἤξερε τὶς ἱκανότητές του, δὲν χρειαζόταν νὰ τὸ ἀκούσει γιὰ νὰ πειστεῖ, ὁ Πέτρος ὅμως εἶχε μεγάλη ἀνάγκη τὰ λόγια του. Ὅταν ὁ Δάνος βγῆκε ἀπὸ τὸ δωμάτιό του, ὁ Πέτρος ἦταν ἥρεμος καὶ βέβαιος, ὅτι ὅλα θὰ πῆγαιναν καλά. Ἀπὸ τὴν ἐπόμενη ἀρχισαν οἱ ἐξετάσεις, καλὲς ἦταν ὅλες, ἡ ἐγχείρηση ἐγίνε ὕστερα ἀπὸ δυὸ μέρες, χωρὶς ἰδιαίτερα προβλήματα. Πρὶν ὁδηγηθεῖ στοὺς χειρουργικὸν τραπέζι ὁ Πέτρος, μὲ τὸ Δημήτρη πάντα δίπλα του, ὑποχρεώθηκε ν' ἀκούσει τὸ Δάνο νὰ μιλάει περισσότερο ἀπὸ μισὴ ὥρα, γιὰ τὶς ἐκλογές ποὺ ἔρχον-

ταν, για τούς υποψήφιους τοῦ κάθε συνδυασμοῦ, για καθέναν εἶχε καὶ κάποιο λόγο, ἐπαινετικό ἢ ἐπικριτικό, ἔλεγε για κόμματα καὶ παρατάξεις, τίποτα δὲν ἄφηνε ἀσχολίαστο, ἡ πολιτικὴ ἦταν τὸ πάθος του, κι ἂς μὴν πῆρε ποτὲ μέρος σὲ ἐκλογικὲς ἀναμετρήσεις, καθὼς ἦταν ἀφοσιωμένος στὴν κλινικὴ του, τὴ γεμάτη ἀπὸ ἀσθενεῖς, σπάνια ἔβγαινε ἀπ' ἐκεῖ για νὰ συζητήσει μὲ παράγοντες τὴν πολιτικὴν κατάσταση, ξεθύμαινε κουβεντιάζοντας, μονολογώντας μᾶλλον, μὲ τούς ἴδιους τούς ἀρρώστους, ἔστω κι ἂν αὐτοὶ

Ὁ Δημ. Δάνος κι ὁ παθολόγος Ἐπαμ. Λέκκας
(πατέρας τοῦ γνωστοῦ χειρουργοῦ Θεμ. Λέκκα) σὲ ἐγχείρηση καισαρικῆς τομῆς.

ἐπρόκειτο σὲ λίγο νὰ χειρουργηθοῦν, ἢ μὲ τοὺς συνοδοὺς τους. (Ἀνοίγω μιὰ παρένθεση: Τοὺς πρώτους μῆνες τῆς κατοχῆς χρειάστηκε ἡ παρουσία τοῦ Δάνου γιὰ νὰ ξεγεννήσει τὴ γυναῖκα τοῦ γυναικαδέλφου μου. Μὲ χίλια βάσανα ἐξασφαλίσουμε ταξί, πήραμε τὸ Δάνο ἀπὸ τὴν κλινικὴ - χωρὶς ἄδεια τῶν ἰταλικῶν ἀρχῶν, *πᾶμε*, εἶπε ὁ ἴδιος *κι ὁ Θεὸς βοηθός*- καὶ τραβήξαμε γιὰ τὴ Βίτσα. Ἡ γυναῖκα σφάδαζε ἀπὸ τοὺς πόνους, εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἄμεση βοήθεια. Ὁ Δάνος τὴν ἐξέτασε γρήγορα, κατάλαβε τί ἔπρεπε νὰ κάνει, παράγγειλε στίς γυναῖκες νὰ βράσουν νερὰ καὶ νὰ ἐτοιμάσουν καθαρὰ πανιά, καθὼς ἀντίκρουσε φίλους συγχωριανούς του, διψασμένος γιὰ κουβέντα ἦταν, ξάπλωσε στὸ μπᾶσι τοῦ δωματίου, *κι ἄρχισε συζήτηση τοῦ καλοῦ καιροῦ*, γιὰ τὸν πόλεμο τοῦ '40, τὴ θέση τῆς Ἑλλάδας, τὴ στάση τῶν συμμάχων, δὲν ἄφησε λεπτομέρεια ποὺ νὰ μὴ θίξει. Ἡ γυναῖκα στὸ μεταξύ, ξαπλωμένη στὸ πρόχειρο χειρουργικὸ τραπέζι βογγοῦσε, *γιατρέ ἡ γυναῖκα ὑποφέρει* εἶπε ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, συγγενὴς *κι αὐτός*, ἔδειχνε σὰ νὰ ἔλεγε στὸ Δάνο πὼς ἔπρεπε ν' ἀρχίσει τὴν ἐπέμβαση. —*Μὴν ἀνησυχεῖς, χωριανέ, δὲν ἦρθε ἀκόμα ἡ ὥρα της*, ἀπαντοῦσε ὁ Δάνος, καὶ συνέχισε μὲ περισσότερη ζέση τὴ συζήτηση γιὰ τὸν πόλεμο, τὴν δύσκολη κατάσταση ποὺ ἀντιμετώπιζε ὁ τόπος, τὴν πείνα ποὺ ἄρχισε νὰ ἐμφανίζεται... Ὅταν νόμισε πὼς ἡ συζήτηση εἶχε ὀλοκληρωθεῖ, σηκώθηκε, ντύθηκε τὶς μπλουζὲς του *κι ἄρχισε τὴ δύσκολη ἐπέμβαση*. Αὐτὸς ἦταν ὁ Δάνος...).

Ἡ ἐγχείρηση κράτησε ἀρκετὴ ὥρα, ὀλόκληρο σχεδὸν τὸ στομάχι τοῦ Πέτρου ἀφαιρέθηκε, ἦταν διάτρητο ἀπὸ ἔλκη, δὲν ἔπρεπε νὰ μείνει τίποτα σάπιο. Ὁ Δημήτρης παρακολουθοῦσε μὲ προσοχή, ἔμεινε ἀπόλυτα ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν ἐπέμβαση. Ὁ Πέτρος ὅταν ξύπνησε ἀπὸ τὴ νάρκωση, ἀντίκρουσε τὸ πρόσωπο τοῦ γιου τοῦ σκυμμένο πάνω του, ἦταν χαμογελαστό, κατάλαβε πὼς ὅλα πῆγαν καλὰ, τὸν κοίταξε στὰ μάτια γιὰ ν' ἀντλήσει ἀπὸ ἐκεῖ θάρρος καὶ κοιμήθηκε πάλι. Ὁ Δάνος εἶχε ἀπαγορέψει κάθε ἄλλη ἐπίσκεψη δικῶν του, φοβόταν τὶς μολύνσεις, θὰ τὸν ἔβλεπαν ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες.

Οἱ οἰκογένειες τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Γιάγκου, παρόλο ποὺ τοὺς ἀπαγόρευαν νὰ δοῦν τὸ χειρουργημένο, βρίσκονταν κάθε μέρα στὴν κλινικὴ. Τὰ σπίτια δὲν τοὺς κρατοῦσαν, ἐνοιωθάν ἀνασφάλεια, ἔπρεπε νὰ βρίσκονται κοντὰ στὸ Πέτρο γιὰ νὰ ξαναβροῦν τὴν ἡρεμία τους. Κάθονταν στὴν αἴθουσα ἀναμονῆς καὶ περίμεναν τὸ Δημήτρη νὰ τοὺς κατατοπίσει γιὰ τὴ μετεγχειρητικὴ ἐξέλιξη. Τὰ καθουσιαστικὰ λόγια του τοὺς ἀνακούφιζαν. Μόνο κατὰ τὸ μεσημέρι ἄφηναν τὴν κλινικὴ, γιὰ νὰ γυρῶσιν πάλι τὸ ἀπόγευμα...

Οἱ πρώτες κρίσιμες μέρες πέρασαν χωρὶς ἐπιπλοκές, μόνο κάτι ταχυπαλμίες ἐνόηλσαν τὸν Πέτρο, ὁ Δάνος συζήτησε τὸ θέμα μὲ τὸ Δημήτρη, ὁ τελευταῖος ἤξερε τὴν αἰτία, ἦταν ἡ παλιὰ ἰσχαιμία τοῦ πατέρα ποὺ τὶς προκαλοῦσε, *νὰ τὶς προσέξεις γιατρέ*, τοῦ συνέστησε ὁ Δάνος, δὲν πρέπει

νά δημιουργηθοῦν σοβαρότερα προβλήματα με τήν καρδιά, ἔδωσε ἄδεια καί στούς δικούς του νά τόν ἐπισκεφθοῦν στο δωματίό του, ὄχι πολλές κουβέντες καί συγκινήσεις, συνέστησε, κι ὄχι ὅλοι μαζί, ἕνας ἕνας, νά μὴν κουραστέϊ μαζί σας. Πρῶτα μπήκε ἡ Λευκή, τή φόβισε ἡ ὄψη τοῦ ἄντρα της, ἔτσι χλωμός κι ἀδύνατος ποῦ ἦταν, τὸ κόκκινο χρῶμα εἶχε ξεφτίσει ἀπὸ τὰ μάγουλά του, δὲν τόδειξε, ἔσφιξε μόνο τὰ χέρια του καί τόν φίλησε στο μέτωπο. —Θά γίνεις καλά, τοῦ ψιθύρισε, ἡ μεγάλη μπόρα πέρασε, ὁ Δημήτρης θά σέ βοηθήσει νά ξαναβρεῖς τήν υἰεῖά σου, μόνο νά τόν ἀκούεις... —Λευκή, Λευκή... πῆγε ν' ἀπαντήσῃ ὁ Πέτρος, κόμπιασε, τὰ λόγια δὲν ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ στόμα του, ἦταν φανερό πῶς τόν εἶχε πνίξει ἡ συγκίνηση. Ἡ γυναίκα τὸ κατάλαβε, ἔκλεισε ἀπαλὰ μετ' ὁ χέρι της τὸ στόμα του, μὴ μιλάς, τὸν παρακάλεσε, θά τὰ ποῦμε ὅταν γυρίσεις σπίτι, ἔχουμε νά ποῦμε πολλά... Ἐνοιωσε τὸ φιλί του στο χέρι της, τοῦ χάιδεψε τὸ πρόσωπο, αὐτὸς τῆς χαμογέλασε μετ' ὁ μάτια, εἶχε ξανάβρει τὴν ἡρεμία του. Ὑστερα πέρασαν ἀπὸ τὸ κρεβάτι του, ὁ Γιάγκος πρῶτα, ἔμαθες τίποτα ἀπὸ τὸ μουντή, τὸν ρώτησε ψιθυριστὰ ὁ Πέτρος, ὅπου νάναι γυρίζει ὁ Καρβούνης ἀπὸ τὴν Πόλη, τοῦ ἀπάντησε στὸν ἴδιο τόνο ὁ Γιάγκος, πίσω του βρισκόταν ἡ Φωτεινή, δὲν ἔπρεπε ν' ἀκούσῃ τίποτα. Ἦρθαν ἔπειτα ἡ Κατερίνα μετ' ὁ ἐγγόνια τὸν Πετράκη καί τὴν Ἑλενίτσα, χαρὲς τὰ παιδιά κοντὰ στὸν παπποῦ, εὐφρόσυνες στιγμὲς γιὰ τὸν Πέτρο, μπήκαν κι ὁ Νίκος καί ἡ Φιλίτσα, ἔφεραν τὴν ἄνοιξη στὴ μουντὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ φθινοπώρου, ἀγαποῦσε πολὺ τὰ δυὸ παιδιά ὁ Πέτρος, ἡ παρουσία τους ἐκεῖ ἦταν τὸ καλλίτερο γιατρικὸ γιὰ τὴν ἀνάρρωση, ἀκόμα καί ἡ Χρυσάνθη τὸν συγκίνησε, τοῦ ἔφερε ἕνα λουλούδι ἀπὸ τὸν κήπο τους. Τὸ ἀπόγευμα δέχτηκε τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Θερεϊανοῦ καί τῆς Ἀλεξάνδρας, ἦταν ἀρκετοὶ γιὰ τὴν πρώτη μέρα, ὁ Δάνος δὲν ἐπέτρεψε ἄλλες ἐπισκέψεις. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα, μετ' ὁ μέτρο πάντοτε, πέρασαν ἀπὸ τὸ κρεβάτι του Καραβατιανοὶ γείτονες καί φίλοι, ἐπίτροποι ἀπὸ τὸ Ἀρχιμαντρεῖο, οἱ τελευταῖοι συνδύασαν τὴν ἐπίσκεψη καί τίς εὐχὲς γιὰ περαστικά, μετ' ὁ τὴν προεκλογικὴ κίνηση, ἐκλογὲς ἐπιτροπῆς θά γίνονταν τὸ Δεκέμβριο στίς ἐκκλησίες, τοῦ ζητοῦσαν μετ' ὁ τρόπο τὴν ψήφο του, ὑπάλληλοι τῶν μαγαζιῶν, ὕστερα φίλοι καί γνωστοί, ὅλα τὰ Γιάννινα γνώριζαν τὸν Πέτρο. Ὁ Σπυρίδων ἔστειλε τὸν πρωτοσύγγελο νά διαβιβάσῃ τίς εὐχὲς του, ὅλες σχεδὸν οἱ ἐφημερίδες ἔγραψαν γιὰ τὴν περιπέτεια τῆς υἰεῖας του, εὐχόμενοι ταχεῖαν ἀνάρρωσιν, εἶχε γίνῃ τὸ πρόσωπο τῶν ἡμερῶν στὴν πόλη. Ἀκόμα καί ἐπισκέψεις ὑποψήφιων βουλευτῶν σημειώθηκαν, ὁ Δάνος τοὺς ἔβλεπε καί δυσφοροῦσε, προεκλογικὴ ἐκστρατεία στὴν κλινικὴ ἦρθαν νά κάνουν, μουρμούριζε.

Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νά γυρίσῃ στο σπίτι, ὁ Δάνος συζήτησε ἀρκετὴ ὥρα μαζί του στο γραφεῖο, ἦταν παρὼν κι ὁ Δημήτρης. Ὁ Πέτρος ἀπὸ τὴ συζήτηση συνειδητοποίησε -τὸ εἶχε ἤδη καταλάβῃ κατὰ τίς ἡμέρες τῆς ἀνάρρωσης- πῶς ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς του θ' ἄλλαζε. Στομάχι δὲν ὑπῆρχε, γι' αὐτὸ τὰ

γεύματα ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ γίνονταν περισσότερα, ἀλλὰ σὲ μικρὲς ποσότητες. Ἀπὸ λίγο καὶ πολλές φορές, εἶπε ὁ Δάνος μὲ τὴ Ζαγορίσια προφορὰ του, δὲ θὰ ξεστρατίσεις ἀπ' αὐτὴ τὴ δίαίτα. Ἐπειτα πρέπει νὰ προσέξουμε καὶ τὴν καρδιά, θ' ἀποφασίσαι ὁ Δημήτρης γιὰ τὰ φάρμακα ποὺ θὰ πάρεις. Περνοῦν τὰ χρόνια, Πέτρο, κατάλαβέ το, ὄχι ὅπως ξέραμε, ἀλλὰ ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ κατάσταση τῆς υγείας μας. Κι ὅλα μὲ μέτρο, εἶσαι μυαλωμένος ἄνθρωπος, δὲ χρειάζεται νὰ πῶ περισσότερα. Νὰ πᾶς τώρα στὸ καλὸ, στὸ δικό μου τὸ μαγαζὶ δὲ θέλω νὰ σὲ ξαναδῶ... Τὸ περίεργο γιὰ τὸν Πέτρο ἦταν πὼς ὁ Δάνος δὲ δέχτηκε νὰ πληρωθεῖ γιὰ τίποτα, ἀρνήθηκε μὲ ἐπιμονή, κι ἂς ἔλεγαν ὅλοι πὼς ἦταν σφιχτός, εἶναι τὸ δικό μου ἀντίδωρο, εἶπε, γιὰ ὅλα ὅσα ἐσὺ κάνεις γιὰ τὴν πόλη μας, ἄντε στὸ καλὸ...

Δὲ χόρταινε τὸ σπίτι του ὁ Πέτρος, ὅταν γύρισε ἀπὸ τὴν κλινική, δὲν χόρταινε τοὺς δικούς του μαζεμένους γύρω του. Κάποτε τὸ βλέμμα του ἔπεφτε στὴ μεγάλη φωτογραφία τοῦ Βασίλη, τοῦ φαινόταν πὼς τοῦ χαμογελοῦσε, πάντοτε χαμογελοῦσε ἀπὸ ἐκεῖ πάνω ὁ Βασίλης, τοῦ δημιουργήθηκε ξαφνικὰ μέσα του μιὰ αἴσθηση χρέους, εἶχε πολλὰ ἀκόμα νὰ κάνει, ἔπρεπε νὰ κάνει, σηκώθηκε ὀρθιος, ἔτοιμος νὰ βγεῖ ἔξω νὰ πάρει τοὺς δρόμους. Ὁ Δημήτρης κατάλαβε πὼς κάτι συνέβαινε, ἤσυχα πατέρα, τοῦ εἶπε δὲν ἦρθε ἀκόμα ἡ ὥρα. Ὁ Πέτρος τὸν κοίταξε μὲ ἀπορία, πὼς μάντεψε ὁ γυιὸς του τί σκεφτόταν; — Ἡσυχα ξανάπε ὁ Δημήτρης καὶ τὸν ὑποχρέωσε νὰ καθήσει στὴν πολυθρόνα. Ὁ Πέτρος κοίταξε πάλι τὴ φωτογραφία τοῦ Βασίλη, τὸ ἴδιο ἔλεγαν καὶ τὰ μάτια τοῦ χαμένου παιδιοῦ του, ὑπάκουσε...

Η ἀναποτελεσματικότητα τῶν ἀνακριτικῶν ἀρχῶν ν' ἀποκαλύπτουν ὅλες τὶς πτυχές τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας, κορύφωσε τὴν ἀγανάκτηση τοῦ Ἑπειρωτικοῦ κόσμου, ποὺ διαπίστωνε ὅτι ἦταν πιά ἐμφανὴς ἡ προσπάθεια γιὰ συγκάλυψη τῶν ἠθικῶν κυρίως αὐτουργῶν. Αὐτὴ τὴν ψυχολογικὴ διάθεση ἐξέφραζε τὸ σχόλιο τῆς Ἡείρου (10-11-26), ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ τὴ θέληση τοῦ λαοῦ ν' ἀγωνιστεῖ γιὰ νὰ συλληφθοῦν καὶ τιμωρηθοῦν οἱ κάθε μορφῆς ἔνοχοι. Εἶναι ἀπολύτως ἀπατημένοι -ἐγγραφε- καὶ ὑποτιμῶσιν ἀπολύτως τὰς μελλοντικὰς των εὐθύνας ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ὅπωςδὴποτε ἀναμιχθέντες μὲ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, νομίζουν ὅτι ἐπῆγε στὰ «ποῦφ» ἡ θὰ πάγη, ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔτσι καὶ τὸ ἐγκλημα αὐτό. Αὐτουργοί, συνεργοί, ἀλλὰ καὶ ἐπίσημοι, μεταβληθέντες εἴτε ἐξ ἀνικανότητος ἢ ἀβουλίας ἢ οἰασδὴποτε ὑστεροβουλίας εἰς ἠθικοὺς ἢ ἄλλους συνενόχους, κρατοῦν ἓνα ἀνοικτὸν λογαριασμὸν ἀπέναντι τῶν Ἑπειρωτῶν ὅλων μὲν γενικῶς - εἴκοσι δὲ τριάντα ἐντελῶς προσωπικῶς ἀποφασισμένων νὰ ἱκανοποιήσωσι τὴν ἡπειρωτικὴν ἀξίωσιν, ζητοῦσαν καθαρόν καὶ φῶς ἐπὶ τοῦ ἐγκλήματος αὐτοῦ. Ἄς νομίζουν λοιπὸν τώρα ὅ,τι θέλουν κι ἂς ὑποτιμήσωσι τὰς εὐθύνας. Ὅταν κατηγοροῦμενοι ἔλθουν κάποτε εἰς τὸ ἐδῶλιον ἐνώπιον τῆς κατηγοροῦσης καὶ ἐγκαλούσης Ἑπει-

ρωτικῆς γνώμης καὶ ὁργῆς, τότε θ' ἀντιληφθῶσιν ὅτι ἡ συνολικὴ ψυχὴ ἐνὸς λαοῦ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σχηματίσῃ διαδηλώσεις εἰς τοὺς δρόμους ὁμαδικῶς ἵνα ἐκδηλοῦται. Ἀρκοῦν δέκα εἴκοσι ἐκλεκτὰ ἄτομα μιᾶς κοινωνίας νὰ τὴν ἐκπροσωπήσουν καὶ νὰ τὴν διερμηνεύσουν τελείως.

Τὸ ἐπίμονο αἶτημα τοῦ τύπου, ἐπὶ μῆνες, ν' ἀποκαλυφτοῦν οἱ ἔνοχοι καὶ νὰ τιμωρηθοῦν, ἀποτελοῦσε τὴν ἔκφραση τῆς συσσωρευμένης ἀγανάκτησης τῶν Ἑπειρωτῶν, ποὺ διαπίστωναν ὅτι, ὅπως καὶ σὲ ἄλλα φλέγοντα ζητήματα τῆς ἀκριτικῆς περιοχῆς, τοὺς ἐνέπαιζαν, τὸ ἴδιο προσπαθοῦσαν νὰ κάνουν καὶ μὲ τὴν ἀσφάλεια τοῦ τόπου, ἢ ὁποία εἶχε διαταραχθεῖ προκλητικὰ, ἐπικίνδυνα καὶ βάνανσα μὲ τὸ ἔγκλημα τῆς Πέτρας. Καταλόγιζαν εὐθύνες σ' ὅλους, τίς μεγαλύτερες στὶς ἀρχές, εἶχαν τὴν ἐντύπωση πὼς τοὺς παραπλανοῦσαν, δὲν ἔλεγαν ὅλη τὴν ἀλήθεια, ἔδειχναν διαθέσεις συγκάλυψης εὐθυνῶν. Ἀπὸ τὰ σχόλια ἀποκαλύπτεται ὅτι οἱ θορυβώδεις διαδηλώσεις διαμαρτυρίας ἦταν ἀναποτελεσματικές, χρειάζοταν σύνεση, ἐλιγμοί, ἐπιστημονικὴ κατάρτιση, ἔρευνα σὲ βάθος ἀπὸ ὑπεύθυνες ὁμάδες πολιτῶν, ἐπιστημόνων καὶ μὴ, καθένας θὰ πρόσφερε τὰ δικά του στοιχεῖα στὴν κοινὴ προσπάθεια. Στὴν ἀνεπίσημη αὐτὴ ὁμάδα ἡ συνεισφορὰ τοῦ Χατζῆ ἦταν πολύτιμη, ἀγωνιζόταν περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς δημοσιογράφους τῶν Γιαννίνων νὰ ἐπιτευχθεῖ ὁ καθαρὸς -ἢ κάθαρος, κατὰ τὴ σύγχρονη ὁρολογία- ὁ Χρηστοβασίλης ποὺ βρισκόταν στὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ ἀγῶνα πρὶν ἀπὸ τίς ἐκλογές, εἶχε κατεβάσει τοὺς τόνους, ἦταν ἀκόμα μεθυσμένος ἀπὸ τὴν ἐκλογικὴ ἐπιτυχία του. Ὁ τόνος θ' ἀνέβαινε μὲ τὴν εἴσοδο τοῦ νέου ἔτους, ὅταν θάρχιζε ἄγριος δημοσιογραφικὸς ἀγώνας ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ τὸ Χατζῆ.

Τὰ «κατηγορῶ» τῶν γιαννιώτικων καὶ τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, ἐναντίον τῶν ὑπεύθυνων, οἱ ὁποῖοι -κατὰ τὸν τύπο- ἔδειχναν ἐγκληματικὴ ἀδράνεια γιὰ τὴ διαλεύκανση τοῦ ἐγκλήματος, φαίνεται ὅτι εἶχε κάποια ἀποτελέσματα. Τηλεγραφήματα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μιλοῦσαν ὅτι ἡ σκοτεινὴ καὶ μυσαρὰ ὑπόθεσις τῆς Πέτρας ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς νεκροφανείας της εἰς τὴν ζωὴν. Οἱ πληροφορίες ἔλεγαν πὼς μόλις ἀρχίζει τίς ἐργασίες της ἡ βουλὴ, εἴκοσι βουλευτὲς ἦταν ἀποφασισμένοι νὰ μιλήσουν γιὰ τὸ θέμα. Ὁ Χατζῆς διατύπωνε κάποιες ἐλπίδες ὅτι ἕνας τέτοιος πειθαναγκασμὸς, προερχόμενος ἀπὸ τὴ βουλὴ θ' ἀνοίγε τὰ στόματα ποὺ ἔμειναν κλειστά. Ἀμυνδρὲς ἐλπίδες, ὅμως, καὶ δυσπιστία μεγάλη. Δὲν εἶχε ἐμπιστοσύνη στὴ στάση τῶν ἀρχῶν ποὺ ἄφηναν, μῆνες ὀλόκληρους, στὸ σκοτάδι τὸν ἐγκώριο τύπο καὶ τὴν κοινὴ γνώμη. ... Ἀλλὰ μετὰ πάροdon πέντε ὀλοκλήρων μηνῶν νὰ ἐρχονται καὶ νὰ παρέρχονται εἰσαγγελεῖς καὶ ἀνακριταὶ καὶ ἐφέται, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, καὶ ἕνας κἂν νὰ μὴ θεωρήσῃ ζήτημα τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπείας διὰ δύο λόγων, ἔστω γενικῶν, νὰ πληροφορήσῃ ἂν μέχρι τοῦδε ὑπάρχει τίποτε ἄξιον λόγου πόρισμα - αὐτὸ εἶναι ἀνώτερον τῆς ἀνεκτικότητος διὰ τὴν περιφρόνησιν καὶ πρὸς τὴν στοιχειωδεστέραν δια-

νοητικότητα ενός λαοῦ. Οὔτε δὲ εἶναι κανεῖς ἀνόητος πλέον νὰ μὴ ἐννοῇ ὅτι στραβὸν δρόμον καὶ στραβάς διευθύνσεις ἀκολουθήσασα ἢ ὑπόθεσις ἐχαντακώθη εἰς στενὸν βάλλον προκαταλήψεων καὶ μονοπλεύρων καὶ ἀδίκων εἰς τινα σημεῖα ἐνεργειῶν - ἢ τουλάχιστον ἀνεξηγήτων. Οἱ προβλέψεις γενικὰ τοῦ Χατζῆ ἦταν ἀπαισιόδοξες: Θὰ λογοδοτήσουν μοιραίως οἱ μὲ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀνακατευθέντες, χωρὶς εἰς τὸ τέλος νὰ ἔχωσι προχωρήσῃ ἀπὸ πενταμήνου οὔτε κατὰ κεραίαν πέραν τοῦ Παπαγιάννη, Μερεμέτη καὶ Καψάλη - ἂν μὴ εἰς ὀριστικὰ συλλήψεις, τουλάχιστον εἰς διαφωτισμὸν τῆς ὑποθέσεως. Ὑποθέτομεν δὲ ὅτι μᾶλλον φιλολογία ἀνακριτικῇ, ἀναλόγως τῆς σχολῆς καὶ τῶν συμπαθειῶν ἢ τῶν προκαταλήψεων εἰς τὰς ὁποίας ἕκαστος τῶν ἀρμοδίων ἐνησμενίζετο ἔγινε - παρὰ μία πολὺπλευρος ἀνακριτικὴ ἀνεπηρέαστος προσπάθεια. (Καὶ πάλιν ἡ Πέτρα, «Ἡπειρος», 19-11-26).

Τὶς ἀπαισιόδοξες αὐτὲς διαπιστώσεις του, ὅτι, δηλαδή, ποτὲ δὲ θὰ γινόταν ἡ διαλεύκανση τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας, ἤρθαν νὰ ἐνισχύσουν οἱ φήμες καὶ ὁ θόρυβος ὅτι οἱ Ρετζαῖοι θὰ ἔπαιρναν πάλι ἀμνηστία. Ἐσυνειθίσσαμεν πλέον - σχολίαζε ὁ Χατζῆς (21-11-26) - μετὰ τόσης οἰκτίρμονος ἀηδίας νὰ παρακολουθῶμεν διάφορα «μυστηριώδη, «μεγαλοφυᾶ» καὶ «παραμυθοειδῆ» σχέδια, λεπτότατα ὑφασμένους ἱστοὺς ἀράχνης, τοὺς ὁποίους καὶ ἡ ἐλαχίστη πνοὴ τῆς λογικῆς διασχίζει ἀμέσως, ὥστε δὲν θὰ παραξενευθῶμεν ἂν εἰς τὸ τέλος μάθωμεν ὅτι καὶ ὁ θόρυβος αὐτὸς ἔγινε ἢ γίνεται ἐπίτηδες διὰ τὴν ἐξυτηρέτησιν τὶς οἶδε ποίου μεγαλοφυοῦς σερλοκχομικοῦ σχεδίου. Διότι κανένας ἀκόμη ἐπακριβῶς δὲν ἔμαθεν διατὶ ἐπεκηρύχθησαν (οἱ Ρετζαῖοι) διὰ νὰ γνωρίζῃ τώρα διατὶ ἀμνηστεύονται. Οἱ κοινοὶ θνητοὶ -συνέχιζε- δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβουν ἔτσι ὅπως ἐξελίχτηκε ἡ κατάσταση, γιατί οἱ ἐπικηρυγμένοι μὲ ἐνάμιση ἑκατομμύριο δρχ. Ρετζαῖοι νὰ κάθωνται ἡσυχώτατα εἰς τὸ Ζαγόρι, διαμαρτυρόμενοι διὰ τὴν ἀθωότητά των καὶ χωρὶς κανεῖς νὰ τοὺς ἐγγίξῃ ἢ νὰ τοὺς πειράξῃ, ὁ Κίτσος Βαγγέλης νὰ δραπετεύῃ ἢ νὰ φυγαδεύηται καὶ ἐν γένει μυστήρια ἐπὶ μυστηρίων νὰ συναθροίζωνται, χωρὶς κανεῖς νὰ καταδέχεται νὰ τὰ διενκρινίσῃ. Ὁ καλλίτερος δρόμος, κατὰ τὸν ἀρθρογράφον γιὰ νὰ μάθῃ ὁ κόσμος τί συμβαίνει, ἦταν ἡ ἐπίσπευση τῆς δίκης. Μπορεῖ ἡ δίκη ν' ἀναβαλόταν ἀπὸ τοὺς δικαστές, γιὰ τὴν προσκόμιση περισσότερων στοιχείων. Στὸ μεταξύ, ὅμως, οἱ ὀκτὼ συνήγοροι τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς, θὰ ἐρευνοῦσαν σὲ βάθος τὴν ὑπόθεση καὶ θὰ γινόταν ἐπιτέλους γνωστὸ τὸ κατηγορητήριον καὶ τὸ πόρισμα τῶσων πολὺμηνων ἐρευνῶν.

Οἱ νεοεκλεγέντες βουλευτὲς τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, πέραν ἀπὸ τὶς ἀπόψεις ποὺ θὰ διατύπωναν στὴ βουλὴ σχετικὰ μὲ τὴ ληστεία στὴν Ἡπειρο καὶ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, κινοῦνταν καὶ παρασκηνιακά, μέσω τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομμάτων, γιὰ νὰ πετύχουν ἐπίσπευση τῶν ἀνακριτικῶν ἐνεργειῶν πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή. Γεμάτος ἐλπίδες γιὰ ἓνα αἴσιο ἀποτέλε-

σμα, ὁ Ἀλέξανδρος Μελάς, ὁ βουλευτὴς τῶν Φιλελευθέρων (Καφανταρικός) τηλεγραφοῦσε στοὺς Ἑπειρώτες (24-11-26) πὼς κατὰ τὴ συνομιλία του μὲ τὸν Καφαντάρη, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τοῦ ὑποσχέθηκε (ρητὴ ὑπόσχεση) ὅτι μόλις σχηματιστεῖ κυβέρνηση ἀπὸ τὸν ἴδιο θὰ λάβει ριζικὰ μέτρα γιὰ τὴ διαλεύκανση τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας καὶ τὴν ὁλοκληρω-

Ὁ βουλευτὴς Ἰωαννίνων
Ἀλέξανδρος Μελάς
(Σκίτσο Ἀπ. Βερτοδούλου)

τική ἐκρίζωση τῆς ληστείας ἀπὸ τὴν Ἑπειρο. (Δημοσιεύοντας τὸ τηλεγράφημά του ὁ Χατζῆς παρατηροῦσε: Τὸ τηλεγράφημα ἔχει ὅλον τὸν ἐνθουσιασμόν τῆς καλῆς διαθέσεως καὶ τῆς σφριγηλῆς νεότητος τοῦ κ. Μελά. Δυστυχῶς ὅμως ἡμεῖς, τῶν ὁποίων ἐλευκάνθη πλέον ἡ κόμη καὶ ἐμαύρισε τὸ μάτι... ἀκούομεν κάπως δυσπίστως τὰς ὑποσχέσεις τῶν ἐπισήμων. Εὐχόμεθα πάντως νὰ δικαιωθῇ ὁ ἐνθουσιασμός τοῦ κ. Μελά).

Ἀπὸ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἡ ὑπόθεση τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας ἀνατέθηκε στὸν ἀνακριτὴ Δ. Ἀργυράκη. Κάποιες ἐλπίδες γεννήθηκαν μὲ τὴν ἀνάθεση αὐτὴ καὶ εὐχῆς τὸν συνόδευσαν νὰ φανεῖ τυχερότερος ἀπὸ τοὺς προκατόχους του γιὰ νὰ ὁλοκληρώσει τὴν ἔρευνα μὲ τὴν ἐπίσημανση καὶ σύλληψη τῶν ἐνόχων.

Ὁ Χατζῆς ξεκινῶντας ἀπὸ τὴν πρό-

θεση νὰ βοηθήσει τὴν ἀνάκριση, δήλωνε ὅτι, ἀκόμα καὶ μὲ βλάβη τῶν δημοσιογραφικῶν του συμφερόντων, θὰ τὴν ἄφηνε ἀπερίσπαστη ἀπὸ ἐνοχλήσεις γιὰ νὰ ὁλοκληρώσει τὸ λεπτὸ καὶ δυσκολότατο ἔργο της. Δυὸ μόνο σημεῖα παρακαλοῦσε νὰ διαλευκάνει δημόσια ὁ ἀνακριτὴς: α) Ποιὸς φυγάδευσε τὸν Κίτσο Βαγγέλη καὶ τὸν διευκόλυνε νὰ δραπετεύσει καὶ γιατί. β) Μετὰ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, οἱ Ρετζαῖοι ἐμφανίστηκαν στὸ Ἀνώγι καὶ στὰ περὶχωρά του; Εἶχε σημασία γιὰ τὴν κοινὴ γνώμη ἢ ἀπάντηση, γιατί οἱ ἀρχὲς διαβεβαίωναν μὲ ἔμφαση τὴν ἐπιτροπὴ τοῦ Πανεπιστημικοῦ συνεδρίου ὅτι ἀπόσπασμα τοὺς καταδίωκε καὶ τοὺς εἶχε μάλιστα πλησιάσει σὲ ἀπόσταση 2000 βημάτων, τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ Ρετζαῖοι βρῖσκονταν, ἀνενόχλητοι, στὸ Ζαγόρι. Γιὰ ποιὸ σκοπὸ ἐγινε αὐτὴ ἡ παραπλάνηση τῆς κοινῆς γνώμης; Πάντως γενικὴ ἦταν ἡ ἐκτίμηση στὶς ἀρχὲς Δεκεμβρίου, ὅτι τὶς ἀνακρίσεις τὶς χαρακτήριζε ἀντικειμενικότητα, ἔλλειψη προκαταλήψεων καὶ ἐξέταση σὲ βάθος πολλῶν σημείων ποὺ ὡς τότε ἢ δὲν εἶχαν ἐρευνηθεῖ

ἢ ἡ ἔρευνα ἔγινε πρόχειρα. (Ὑστερα ἀπὸ ἓνα χρόνο ὁ νέος ἀνακριτὴς δε-
χόταν ἀπὸ μερίδα τοῦ τύπου ἐπικριτικὰ σχόλια, στὰ ὁποῖα ὑποχρεώθηκε
νὰ δώσει μακροσκελὴ ἀπάντηση). Παράλληλα δόθηκε ἐντολὴ στὸν ἀνα-
κριτὴ Πρέβεζας νὰ διερευνήσῃ βασικὲς λεπτομέρειες τῆς ὑπόθεσης μὲ νέες
καταθέσεις. Γιὰ διευκρίνιση ἄλλων σημείων ὁ ἀνακριτὴς πῆγε καὶ στὴν
Ἄρτα καὶ ἴσως προσκομίσῃ διὰ τῶν ἐρευνῶν του στοιχεῖα τινά, τὰ ὁποῖα
βασικῶς θὰ ἀνατρέψουν τὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς Πέτρας γνωστὰ ἤδη ἐξ
ἀορίστων φημῶν καὶ ἀορίστων ἀνακοινώσεων (Ἡπειρος 30-11-26).

Κι ἐνῶ ὅλα ἔδειχναν πὺς αὐτὴ τῇ φορὰ ὁ ἀνακριτὴς εἶχε πιάσει τὴν
ἄκρῃ ἀπὸ τὸ μίτο τῆς Ἀριάδνης καὶ θὰ ἔμπαινε στὸ λαβύρινθο, ὅπου
κρύβονταν οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τοῦ ἐγκλήματος, ἓνα ἄρθρο τοῦ *Κήρυκος*,
δημοσιευμένο στὶς ἀρχὲς Δεκεμβρίου, δημιούργησε ἔντονες ἀντιδράσεις
γιὰ τὸ περιεχόμενό του καὶ ἔγινε ἀφορμὴ νέων παλινδρομήσεων. Ἐγραφε
ὁ *Κῆρυξ*: *Πολὺς θόρυβος ἐδημιουργήθη διὰ τὴν ἀπόδρασιν τοῦ Κίτσου
Βαγγέλη. Καὶ ἂν μὲν ὁ θόρυβος αὐτὸς ἀπεσκοπεῖ νὰ καυτηριάσῃ τὴν ἀμέ-
λειαν ἢ τὴν ἀνικανότητα ἢ καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας,
τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀναλάβει τὴν μεταγωγὴν αὐτοῦ, ὁ θόρυβος θὰ ἦτο πολὺ δι-
καιολογημένος. Τὰ πράγματα ὁμως δὲν ἐτέθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν
ἐννοιαν ταύτην. Ἐγένετο πολὺς θόρυβος διὰ νὰ ριφθῶσιν ὑπόνοιαι ἐνα-
ντίον προσώπων ξένων καὶ ἀσχέτων ἐντελῶς πρὸς τὴν ἀπόδρασιν καὶ διὰ
νὰ ἐπικριθῶσι ταῦτα δι' ἐνεργείας, τῶν ὁποίων καὶ τὴν εὐθύνην καὶ τὰς
συνεπείας ὑπέχουν ἄλλοι. Προπαντὸς ἔπρεπε οἱ ἐπικρίνοντες νὰ γνωρίζω-
σι ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐπικεφαλῆς τῆς συνοδείας, εἶχε προηγουμένως
ἀφήσει ἐλεύθερον καὶ τὸν ἐπικηρυγμένον ἤδη ληστήν Λάμπρο Στάθην... Οἱ
βολὲς τοῦ *Κήρυκος* στρέφονταν ἀποκλειστικὰ ἐναντίον τῆς *Ἡπείρου*, αὐτὴ
μόνο εἶχε ἀσχοληθεῖ μὲ τὴν ἀπόδραση τοῦ Κίτσου Βαγγέλη, ζητώντας ν'
ἀποκαλυφθοῦν ὅσοι βοήθησαν καὶ εἶχαν λόγους νὰ τὸ κάνουν. Ἡ *Ἡπει-
ρος* χαρακτήριζε τὸ ἄρθρο τοῦ *Κήρυκος* ὑποβολιμαῖο καὶ ἐμπνευσμένο
ἀπὸ κύκλους ποὺ αἰσθάνονταν τὴν ἀνάγκη νὰ δικαιολογηθοῦν καὶ γιὰ τὴ
ληστεία τῆς Πέτρας καὶ γιὰ τὴ φυγάδευση τοῦ Βαγγέλη, γιὰ τίς συνθῆκες
τῆς ὁποίας θὰ μάθαιναν οἱ *Ἡπειρώτες*, εἴτε ἀπὸ τὴ συζήτηση στὴ βουλή, ἢ
μὲ ἄλλο τρόπο. Ἐκεῖνο ὁμως ποὺ προξενοῦσε κατάπληξιν ἦταν ἡ ὁμολογία
τοῦ *Κήρυκος* ὅτι ὁ ἐπικεφαλῆς τῆς συνοδείας δὲν εἶχε βοηθήσει ν' ἀποδρά-
σῃ μόνο ὁ Κίτσο Βαγγέλης ἀλλὰ κι ὁ Λάμπρο Στάθης προηγουμένως. Τὰ
ἐρωτήματα ποὺ δικαιολογημένα προβάλλονταν ἦταν: *Ποῖος καὶ διὰ ποί-
ους σκοποὺς ἔβαλεν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς συνοδείας τοιοῦτον ἄνθρωπον, φυγα-
δεύοντα τοὺς ληστὰς ἐκ συστήματος; Καὶ διατὶ αὐτὸς δὲν συνελήφθη
ἀμέσως; Ἡ ἀπάντησις στὰ ἐρωτήματα θ' ἀποκάλυπτε καὶ τοὺς ἠθικοὺς αὐ-
τουργοὺς. Ὁ *Κῆρυξ* ὁμως δημοσίευε κι ἄλλα ἀποκαλυπτικά: *Εἶναι μερικά
πράγματα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γνωρίζῃ κανεὶς διὰ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς ὅλο***

αὐτὸ τὸ μυστήριον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται ληστεία τῆς Πέτρας καὶ τὸ ὁποῖον ὁλονὲν περιπλέκεται ἐπὶ τῇ βάσει τίς οἶδε τίνος σατανικοῦ σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβον νὰ θέσωσιν εἰς ἐφαρμογὴν ὠρισμένοι πράκτορες, οἱ ὅποιοι θὰ ἔπρεπε νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰς φυλακὰς σήμερον, διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ φθάσῃ εἰς ἓνα εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα ἡ δικαιοσύνη καὶ νὰ μὴ παρουσιάζωνται ἐκάστοτε καὶ μὲ τὸ θράσος τοῦ κατηγοροῦ, εἴτε ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ τύπου, εἴτε ὑπὸ τὸ σκότος τῆς ἀνωνυμογραφίας. Εὐλογα καὶ πάλι τὰ ἐρωτήματα τῆς Ἑπείρου: Καὶ ἐρωτῶμεν πάλιν: Ἀλλὰ γιατί, λοιπόν, ἐνῶ ὅλη ἡ Κοινὴ βοή κατακραυγάζει μῆνας τώρα, γιατί δὲν τοὺς ἔβαλαν ἔως τώρα οἱ διάφοροι ἀρμόδιοι τοὺς πράκτορας τούτους, τοὺς περιπλέκοντας τὴν ὑπόθεσιν, στὴν φυλακὴν; Καὶ ποῖος ἄλλος περιέπλεξε τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, παρὰ οἱ ἴδιοι αὐτοὶ ἐπίσημοι, οἱ ἀναλαβόντες ἐκ μιᾶς ἀρχῆς τὴν διαλεύκανσίν του; Καὶ ποῖοι λοιπόν εὐθύνονται διὰ τὴν ἐλεινήν καὶ ἀνεξήγητον νεκροφάνειαν, εἰς ἣν περιέστη ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ὥστε καὶ ὕποπτοι ἀκόμη τοῦ ἐγκλήματος νὰ κάνουν τὸν κατηγοροῦν δημοσίᾳ, ἀκριβῶς διότι μία χεὶρ στιβαρά, ἓνα μυαλὸ ἀποφασιστικόν, καὶ μία ψυχὴ ἀντικειμενικὴ καὶ μία ἀνάκρισις ἀνεπηρέαστος δὲν κατάρθωσεν ἔως τώρα νὰ κάμῃ τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ταλαντεύηται μεταξὺ σκιῶν καὶ ὁραμάτων, μᾶλλον προσωπικῶν ἀντιλήψεων καὶ προκαταλήψεων, παρὰ νὰ βαδίσῃ σταθερῶς ἐν μέσῳ μιᾶς εὐρείας, πολυπλεύρου καὶ διαφωτιστικῆς ἀνακρίσεως; (Ἑπειρος, 6-12-26).

Ἡ ἀντιδικία ἀνάμεσα στὸν Κήρυκα καὶ τὴν Ἑπειρο, ἀπὸ ὅποια σκοπιὰ καὶ ἂν ἀντικρουστῇ, εἶναι ἀποκαλυπτικὴ. Ἡ ἐντύπωση ποὺ ἀποκομίζει κανεὶς σήμερα -ἡ αἴσθησις θὰ ἦταν πολὺ ἐντονότερη τὴν ἐποχὴ ποὺ ἐξετάζεται- εἶναι ὅτι πολλὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα διαπλέκονταν μὲ τὴ δράση διάφορων ληστάρχων, καὶ κατὰ κύριο λόγο τῶν Ρετζαίων, πολλοὶ οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ ποὺ ἔμειναν στὴ σκιά (πολιτικοί, ὄργανα ἐξουσίας κ.ἄ). Ὅλοι αὐτοὶ ἦταν φυσικὸ νὰ ἐπιδροῦν ἀνασταλτικὰ στὴν πρόοδο τῆς ἀνάκρισης, νὰ ἐπεμβαίνουν, ὅταν ἐνοιωθῶν πῶς κινδύνευαν ν' ἀποκαλυφθοῦν, ὁργανώνοντας ἀποδράσεις τῶν ἐκτελεστῶν τοῦ ἐγκλήματος τῆς Πέτρας (Λάμπρου Στάθη, Κίτσου Βαγγέλη) καὶ συσκοτίζοντας τὰ πράγματα μὲ κάθε πρόσφορο γιαντοῦς τρόπο.

Ἄν ἡ ἀρθρογραφία τοῦ Κήρυκος θεωρήθηκε ἀπὸ τὴν Ἑπειρο ὡς προσπάθεια συσκοτίσεως τῆς ὑπόθεσης, ἡ γύρω ἀπὸ τὴ ληστεία τῆς Πέτρας ἀρθρογραφία τῆς Ἀγροτικῆς ἡχοῦς (ἄρχισε ἀπὸ τίς 20-11-26 καὶ ὁλοκληρώθηκε, σὲ 15 συνέχειες στίς 12 Ἰανουαρίου 1927), δημιούργησε νέα ἐρωτηματικὰ στὴν κοινὴ γνώμη, στὰ ὁποῖα δὲ δόθηκε ἡ ἀνάλογη προσοχὴ ἀπὸ τίς ἄλλες ἐφημερίδες. Ἀρθρογράφος ὁ παλιὸς πολιτευτὴς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων Φίλιππος Παπαρροῦσης. Τὰ κείμενά του εἶναι σὲ πολλὰ σημεῖα ἀποκαλυπτικά, μὲ πολλὰς ἀοριστίες, γιαντὸ καὶ ὄχι πειστικά· δημιουργοῦν ἔτσι ὑπόνοιες ὅτι πίσω τους κρύβονταν γεγονότα, ποὺ

σθη μαζί τους και ότι δέν τούς ξέρει καν...

Ἡ μετάβαση στήν Ἄρτα τοῦ ἀνακριτῆ Ἀργυράκη, κρίθηκε ἀναγκαία ὕστερα ἀπό τήν κατάσχεση σειρᾶς χαρτονομισμάτων, τὰ ὁποῖα ἀνῆκαν στά 15.000.000 τῆς ληστείας τῆς Πέτρας. Κατά τίς πρῶτες πληροφορίες τὰ κατασχεθέντα ἦταν 340 ἑκατοντόδραχμα κομμένα τῶν 75 δρχ. (β' ἀναγκαστικό δάνειο Πάγκαλου). Ὁ κάτοχός τους περιέπεσε στήν ἀνάκριση σέ ἀντιφάσεις. Πρῶτα ἰσχυρίστηκε ὅτι τὰ κληρονόμησε ἀπό τὸν πατέρα του κι ἀργότερα ὅτι τὰ βρῆκε στοῦ βουνό, ὅταν κυνηγοῦσε. Νεώτερες πληροφορίες ἔλεγαν ὅτι τὰ χαρτονομίσματα ἦταν 1000 τῶν 75 δρχ. καὶ εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ γιὰ ἀγοραπωλησία κτήματος ἔξω ἀπό τήν Ἄρτα. Τὰ χρήματα ἀναγνωρίστηκαν ἀπὸ τὸ ὑποκατάστημα τῆς Ἐθνικῆς τράπεζας στήν Ἄρτα, ὅτι ἀνῆκαν στὰ κλεμμένα (τὸ ὑποκατάστημα Ἰωαννίνων εἶχε στείλει τοὺς ἀριθμούς), ὅταν ὁ πωλητὴς τοῦ κτήματος πῆγε νὰ τὰ καταθέσει. Οἱ κάτοχοι τῶν χρημάτων, ποὺ ἔδωσαν στὸν πωλητὴ τὰ χρήματα Στ. Κοτσώρης καὶ Β. Ρίζος συνελήφθησαν. Ὅρισμένοι πίστευαν ὅτι ἡ ἀνεύρεση τῶν χρημάτων ἔδινε νέα ὥθηση στήν ἀνάκριση, ἄλλοι ὅμως εἶχαν τὴ γνώμη πὼς πιθανὸν νὰ τὰ εἶχαν βρεῖ οἱ κατηγορούμενοι στοῦ βουνό, τυχαῖα, στηριζόμενοι στοῦ γεγονότος ὅτι οἱ ἄκρες τῶν χαρτονομισμάτων ἦσαν ἐφθαρμένοι καὶ εὐρωτιῶσαι καὶ κομμένες μὲ ψαλίδι...

Τὸ θέμα τῆς ληστείας τῆς Πέτρας, σὲ συνάρτηση μὲ τὴ γενικότερη κατάσταση τῆς ἀσφάλειας στήν Ἠπειρο καὶ μὲ τὴν ὑπαρξη τῶν πολλαπλῶν προβλημάτων της, συζητήθηκε τὸ Δεκέμβριο καὶ στήν ἐλληνικὴ βουλή, μόνις ἄρχισε τίς ἐργασίες της, ὕστερα ἀπὸ ἐπερώτηση τῶν βουλευτῶν Ἰωαννίνων. Ἐγιναν κι ἐκεῖ ὁρισμένες ἀποκαλύψεις, ἐντυπωσιακὲς ἴσως, (ὅπως ἐκείνη ποὺ ἔφερεν τὸ στρατηγὸ Μάρκου νὰ εἰσπράττει 40.000 δρχ. ἀπὸ τὸν ἐπικηρύξη τοῦ ληστῆ Μπολόση, τὴν ὁποία ἄλλοι ἔπρεπε νὰ πάρουν), ὅμως καὶ οἱ συζητήσεις δέν εἶχαν οὐσιαστικὰ ἀποτελέσματα· χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τὸν ἀθηναϊκὸ καὶ τὸν ἐγχώριό τύπο, γιὰ πολιτικὴ ἐκμετάλλευση καὶ ὑποστήριξη τῶν θέσεων τῶν δυὸ παρατάξεων, τῶν βενιζελικῶν καὶ τῶν ἀντιβενιζελικῶν. Στὴν Ἀθήνα ἡ *Καθημερινή* κι ὁ *Ἐλεύθερος τύπος* τίς ἐπανέφεραν μὲ τὴν ἀρθρογραφία καὶ τὰ δημοσιεύματα τῶν συνεργατῶν τους (εἶχαν ἔρθει στὰ Γιάννινα ὡς ἀνταποκριτὲς λίγες μέρες μετὰ τὸ ἔγκλημα), ἀντικατόπτριζαν τίς θέσεις τῶν δυὸ παρατάξεων καὶ ἔρριχναν τίς εὐθύνες ἢ μιὰ στήν ἄλλη. Τὸ ἴδιο γινόταν καὶ στὰ Γιάννινα. Ὁ *Κήρυξ* δημοσίευε ἄρθρα, κυρίως τοῦ πολιτευτῆ τῆς *Δημοκρατικῆς ἔνωσης* Γ. Καγιαῖ, στενοῦ συνεργάτη του ἀπὸ χρόνια, γιὰ ν' ἀποδείξει ὅτι μὲ τίς ἀγορεύσεις τους στὴ βουλή οἱ ἀντιβενιζελικοὶ βουλευτὲς ἐφείσθησαν τοῦ κ. Γάσπαρη, διότι ἦτο ἀντιβενιζελικός, ἰδικὸς των καὶ ἤθελον νὰ τὸν καλύψουν. Σὲ πρώτη του ἀπάντηση (19-12-26) ὁ Χατζῆς ἤλεγξε μὲ ἥπιο τρόπο τὸν ἀρθρογράφου τοῦ *Κήρυκος* (ὁ Χρηστοβασίλης, κατὰ περίεργον τρόπο, καταφερόταν ἐναντίον καὶ τῶν δυὸ ἐφημερίδων· ἐναντίον τῆς *Ἠπείρου* μᾶλλον

γιατί ανέλαβε να εκπροσωπήσει τὸν ἀντιβενιζελικό κόσμο ἐνῶ ἦταν μὲ τὸ Μεταξᾶ), σημειώνοντας πῶς: *Ὁ ἀντιβενιζελισμός - καὶ ἡ Ἡπειρος πρῶτη-πρὸ πολλῶν μηνῶν ἐμέμφθη δημοσίᾳ τοῦ κ. Γάσπαρη... καὶ ἤλεγξε δριμύτατα μερικὰς δηλώσεις του εἰς τὰς Ἀθήνας, ὑπενθυμίσας ὅτι ἔφερε τοιαύτας εὐθύνas καὶ οὗτος ὥστε νὰ μὴ τοῦ εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ μέμφεται διὰ δηλώσεων ἄλλους.* Ἡ συνέχιση ὁμῶς τῆς ἀρθρογραφίας τοῦ *Κήρυκος* καὶ ἡ ἐπιμονή του ὅτι οἱ δικές του ἀπόψεις, καθὼς κι ὁρισμένων ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων ὁδήγησαν σὲ ἀποκαλύψεις, ἐξόργισαν τὸ Χατζῆ πού δημοσίευσε ὁλοσέλιδο ἀρθρο μὲ τίτλο: *Οὔτε δικαιοῦται* (21-12-26), καυτηριάζοντας τὴ θέση τοῦ *Κήρυκος*, τῶν ἀρθρογράφων καὶ τῆς παράταξής του ὄχι μόνο γιὰ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, ἀλλὰ καὶ γιὰ προηγούμενα ληστρικά γεγονότα, ἀκόμα καὶ γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα καὶ τὸ ἐγκλημα τῆς Κακαβιάς. Τὸν κατηγοροῦσε γιὰ ναρκισσισμό καὶ οἷση κι ἀπέρριπτε τὴν ἀποψή του ὅτι αὐτὸς μόνο ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴ δημόσια ἀσφάλεια ὑποστηρίζοντας:

α) Ἦταν πονηρὴ ἀνακρίβεια καὶ σκόπιμο πυροτέχνημα ὁ ἰσχυρισμός του ὅτι διὰ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας ὁ ἀντιβενιζελικός κόσμος καὶ ὁ ἀντιβενιζελικός τύπος ἐθεώρησαν ὑπεύθυνον συλλήβδην τὸν φιλελεύθερον κόσμον. Ὅχι, ἀπαντοῦσε ὁ Χατζῆς. Ὑπεύθυνη θεωρήθηκε μόνο μία μερὶς φιλελευθέρων καὶ ἐπισήμων ἀρχῶν ἐνταῦθα (στὰ Γιάννινα) ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ ἐντεῦθεν, ἥτις ἀπετέλεσεν ὄχι μόνον τὴν ληστοτρόφον προστάτιδα ἀγκάλην ὅλων τῶν βρωμερῶν κακοποιῶν ἀλλὰ καὶ διὰ πολλαπλῶν εὐνοιῶν τοὺς ἀπεθράσυνε, ἵνα ἐνίστε τοὺς μεταχειρισθῇ καὶ συμπράκτορας καὶ συμβοητοὺς διαφόρων ἐπιχειρήσεων. Στὸ πολιτικὸ αὐτὸ συγκρότημα ἐπικεφαλῆς τοποθετοῦσε ὁ Χατζῆς τὸ διευθυντὴ τοῦ *Κήρυκος* καὶ τὸν ἀρθρογράφο του (Γ. Καγιᾶ), γιατί ἠλλάλαζαν διὰ τὰ τελούμενα καὶ σῶπαιναν, ἂν καὶ γνώριζαν, ὅτι οἱ ληστὲς καὶ ἐπίσημοι συναγελάζοντο δῆθεν μὲν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος, πράγματι δὲ διὰ νὰ καρπῶνται διάφορα ὠφέλη ἄλλοι ἠθικά (γαλόνια, προαγωγές, οἱ ἀξιωματοῦχοι τῆς Πολιτείας) καὶ ἄλλοι ὑλικά (τὰ λύτρα κ.λ.π.).

β) Ὑστερα ἀπὸ τὸ ἐγκλημα τῆς Κακαβιάς βενιζελικοὶ πολιτικοὶ καὶ δημοσιογράφοι ἀνεβοκατέβαιναν στὸ δρόμο Ἰωαννίνων-Κακαβιάς καὶ συναντοῦσαν ληστὲς. Ἦταν οἱ ἴδιοι πού τρομοκρατοῦσαν τότε τὸν κόσμο στὸ ὄνομα τῆς *Ἐπανάστασης* καὶ πρῶτοι ἀπ' ὅλους ὁ *Κῆρυξ* καὶ ὁ ἀρθρογράφος του, κάτι πού τώρα τοὺς ἀφαιρεῖ τὸ δημοσιογραφικὸ καὶ πολιτικὸ δικαίωμα ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὴ ληστρικὴ φιλολογία τῶν τελευταίων ἐτῶν στὴν Ἡπειρο.

γ) Στὶς ἐκλογὲς τοῦ 1923 ἀλληλογραφοῦσαν καὶ συνεννοοῦνταν μὲ τοὺς ληστὲς οἱ ἐδῶ βενιζελικοὶ πολιτικοὶ οἱ ὅποιοι ἔκοβαν κι ἔρραβαν ἐν ὄνόματι τοῦ Πλαστήρα κι ἀνάμεσα πρῶτος ὁ *Κῆρυξ* κι ὁ ἀρθρογράφος του, ὥστε οἰκτρὰν φενάκην φαρισαϊσμοῦ ν' ἀποτελῇ καὶ τώρα καὶ μετὰ τὸ

ἔγκλημα τῆς Πέτρας ἢ δημοκόπος κραυγὴ των κατὰ τῶν ληστῶν καὶ τῆς ληστείας.

δ) Κατὰ τὸ κίνημα Λεοναρδοπούλου οἱ λήσταρχοι ἀνεβοκατέβαιναν τὶς σκάλες τοῦ Στρατηγείου καὶ στέλνονταν στὴν Πρέβεζα γιὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς ἐπαναστάτες καὶ νὰ σώσουν τὴν Πατρίδα. Πρῶτος καὶ τότε ὁ Κῆρυξ κι ὁ ἀρθρογράφος τοῦ ἐπικροτοῦσαν τὴ συνεργασία τοῦ κράτους μὲ τοὺς Ρετζαίους.

ε) Κατὰ τὴν πρόσφατη δίκη τῶν φονέων τοῦ Τσελίκη, οἱ μάρτυρες χαρακτῆριζαν ὡς προστάτες καὶ φίλους τῶν ληστῶν τοὺς βενιζελικούς καὶ κανένα ἀντιβενιζελικό.

στ) Βενιζελικοὶ πολιτευτὲς καὶ πρῶτος ὁ ἀρθρογράφος τοῦ Κήρυκος ἀνύψωσαν σὲ ἔθνικα ἀναστήματα τοὺς ληστὲς γιαντὸ καὶ τοὺς ἀμνήστευσαν. Καταλήγοντας ὁ Χατζῆς κατηγοροῦσε τὸν Κήρυκα καὶ τὸν Γ. Καγιᾶ ὡς ὑπαίτιους τῆς ἀμνήστευσης τῶν ληστῶν καὶ κατὰ προέκταση τῆς ληστείας τῆς Πέτρας. Πρῶτος καὶ κύριος ἔνοχος -τόνιζε- ἦταν ἡ ἀθλία κατὰστασις τῆς τετραετίας, ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς Κακαβιάς καὶ ἐντεῦθεν. Ἔνοχοι ἔπειτα αὐτουργοὶ καὶ συνεργοὶ εἶναι ἀναμφισβητήτως ὅλοι αὐτοί, ἢ μερικοὶ ἐξ αὐτῶν, τοὺς ὁποίους ἀπὸ τὰ ὄρη ἠμνήστευσεν ἡ ἐναγὴς τετραετία καὶ τοὺς κατέστησε συνεργάτας καὶ φίλους καὶ συμβοηθούς της. Ἔνοχος... δὲν εἶναι ὀλιγώτερον καὶ ὁ «Κῆρυξ» καὶ ὁ ἀρθρογράφος τοῦ καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν τετραετίαν, εὐρεθέντες μέσα εἰς τὴν σπηκοφωλιάν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξετράφησαν τὰ φαρμακερὰ κέντρα τῶν ληστρικῶν μελισσῶν. Τὸν Γάσπαρη θεωροῦσε ἔνοχον κι ὁ Χατζῆς γιὰ διαφορετικούς λόγους ἀπ' ὅτι ὁ Κῆρυξ. Ἦταν μύωψ, ἀσταθής, ἀναποφάσιστος καὶ ἀσυνεπής εἰς ἐνεργείας καὶ ἀντιλήψεις καὶ δὲν συνέλαβεν ἀμέσως, ὅσους ἔπρεπε νὰ συλλάβῃ ὁπότε θὰ ἀκούγονταν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐνόχους στὶς αἰθουσες τῶν δικαστηρίων, ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν συνεργατῶν, τῶν προστατῶν τῶν ἐνόχων. Τὴν ἴδια εὐθύνη εἶχαν κι ὅλοι, ὅσοι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀναμίχθηκαν στὴν ὑπόθεσι, μὲ ὅποια ιδιότητα, καὶ δὲν ἐξαιρεῖται ἀπὸ τὸν κατάλογο οὔτε κι ὁ πρῶην εἰσαγγελέας Λεονταρίτης, γιατί, καθὼς τρομοκρατήθηκε καὶ πιέστηκε, πελάγωσε κι ὁδήγησε τὴν ἀνάκρισι σὲ ἀδιέξοδο.

Θερμὸ συνήγορο τῶν ἀπόψεών της βοήκη ἡ Ἥπειρος στὴν ἀρθρογραφία τοῦ δημοσιογράφου Πέτρου Πικροῦ, τῆς καθαρόαιμης βενιζελικῆς ἐφημερίδας Ἐλεύθερος τύπος, ἦταν φυσικὸ ὁ Χατζῆς νὰ τὴν ἐκμεταλλευτεῖ. Τὸ ἄρθρο τοῦ Πικροῦ περιεῖχε πολλὰς «πικρὰς» ἀλήθειες καὶ σκιαγραφοῦσε παραστατικὰ τὰ πολιτικὰ ἦθη καὶ τὴν κοινωνικὴ σήψη τῆς ἐποχῆς. Τὰ ἀποσπάσματα ποὺ ἀκολουθοῦν, τὸ πιστοποιοῦν: Δὲν εἶναι δυνατόν -ἐγγραφει- νὰ συλληφθοῦν καὶ νὰ δικασθοῦν οἱ Ρετζαῖοι ἀπὸ ὠρισμένα ἄτομα, ἀτυχῶς ἀκόμα ἰσχυρὰ καὶ σήμερον καὶ θορυβοῦντα ὡς δῆθεν ἐνδιαφερόμενα, παρὰ κάθε στοιχειώδη ἀντίληψιν ἐντροπῆς. Ὁχι! Δὲν συμφέρει εἰς τοὺς θορυβοῦντας νὰ καθήσουν οἱ Ρετζαῖοι στὸ σκαμνί. Θὰ ἔχουν νὰ

ξεσκεπάσουν πολλούς. Οί Ρετζαίοι δέν εἶναι οἱ μόνοι ἔνοχοι. Περισσότερον ἔνοχοι εἶναι οἱ κρυπτόμενοι ὀπισθέν των. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀνέθεσαν εἰς τοὺς Ρετζαίους ἄλλου εἴδους ἐγκλήματα, ἄλλου εἴδους ἐπισήμους ἀποστολάς, ἐκεῖνοι ποὺ συνεδέοντο καὶ συνειργάζοντο μὲ τοὺς Ρετζαίους. Οἱ Ρετζαίοι ἀνεμίχθησαν εἰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ὑπηγόρευσαν νόμους. Συνετέλεσαν εἰς τὴν θέσπισιν νόμων. Πρὶν οἱ Ρετζαίοι γίνονιν διαφθορεῖς συνειδήσεων, τρανοὶ καὶ μεγαλόσχημοι διέφθειραν τοὺς Ρετζαίους. Ἐὰν καθήσουν στὸ σκαμνὶ οἱ Ρετζαίοι θὰ ὁμιλήσουν. Δέν ὑπάρχει μεμονωμένον ζήτημα Πέτρας, μεμονωμένον ζήτημα Ρετζαίων. Πρὸ παντὸς δέν ὑπάρχει μυστήριον. Τὸ τραγικὸν ἐκεῖνο ἐγκλημα εἶναι μία ἀπλὴ λεπτομέρεια. Οἱ Ρετζαίοι -μοιραῖοι ἄνθρωποι- δέν ὑπῆρξαν παρὰ ὄργανα ἄλλων στυγνῶν ἐγκληματιῶν. Τὸ δὲ «μυστήριον» δέν εἶναι διόλου μυστήριον, παρὰ τὴν σκόπιμον ἀσάφειάν μας. Ἡ δυστυχὴς Ἡπειρος ἔχει καταντήσει «Δεσποτάτον» τῶν Ρετζαίων. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἀλλὰ ὀπίσω ἀπὸ τοὺς Ρετζαίους δροῦν ἄλλοι. Καὶ τίθεται τὸ ἐρώτημα: Θὰ φθάσῃ λοιπὸν μέχρις ἐκεῖ ἡ τσιμπίδα τῆς ἀνακρίσεως; Διότι καὶ εἰς τὴν Βουλὴν μπουρμπουλίθρες ρητορικὲς ἔγιναν, λόγια, λόγια, αἰώνια ἑλληνικὰ λόγια καὶ ἡ οὐσία ποῖα; Στάτους κβο...

Τὸ νυστέρι τῆς ἐξυγίανσης δέν ἔφτασε ποτὲ στοὺς σαπισμένους ἰστούς τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Κι ὁμως. Εἶχαν πάθει γάγγραινα κι ἔπρεπε ν' ἀποκοποῦν. Δέν τὸ ἄφησαν νὰ φτάσει. Οἱ ἐπόμενοι μῆνες θ' ἀποκαλύψουν πολλὰ ἀκόμα...

Ε γινε, ἀσφαλῶς, ἐκτενὴς ἀναφορὰ σ' ὅ,τι σχετίζεται μὲ τὴ ληστεία στὴν Ἡπειρο καὶ τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας. Ἦταν ἀναγκαῖα ἡ λεπτομέρὴς ἔκθεσι γιατί, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, παρὰ τὰ μεσολαβήσαντα γεγονότα -κατάλυση τοῦ διδακτορικοῦ καθεστῶτος, ἐκλογές κ.ἄ.- τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, ἀκραία ἔκφρασις τῆς ληστρικῆς δράσεως, ἔρριχνε τὴ σκιά του πάνω ἀπ' ὅλα. Προπαντὸς τραυμάτιζε βαθύτατα τὸ αἶσθημα καὶ τὴν ἀπαίτησι τοῦ λαοῦ γιὰ ἀπονομὴ δικαιοσύνης καὶ τιμωρία τῶν ἐνόχων, ἠθικῶν καὶ φυσικῶν αὐτουργῶν. Διαισθανόταν ὁ λαὸς τι κρυβόταν πίσω ἀπὸ τὰ παρασκήνια, ζητοῦσε δικαίωσι, δέν τὴν ἔβλεπε... Ἦταν φυσικὸ νὰ βρῖσκεται πάντα στὴν ἐπικαιρότητα τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας καὶ νὰ συγκινεῖ τοὺς ἀνθρώπους...

Τὰ πολιτικὰ γεγονότα, μετὰ τίς ἐκλογές, ἀποκάλυψαν τὸ μέγεθος τῶν προβλημάτων ποὺ εἶχε ἀφήσει ἡ δικτατορία, ἀλλὰ καὶ τίς δυσχέρειες ἀποκατάστασις ὁμαλῆς πολιτικῆς ζωῆς, μετὰ τὴν πολιτικὴ καὶ πολιτειακὴ μεταβολή. Ὑστερα ἀπὸ σειρὰ συσκέψεων, ἀναβολῶν καὶ ὑπαναχωρήσεων, σχηματίστηκε τελικὰ ἡ λεγόμενη *Οἰκουμενικὴ κυβέρνησις* (δέν μετεῖχαν ὅλα τὰ κόμματα) μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν: Φιλελευθέρων (Καφαντάρη), τῆς Δημοκρατικῆς ἐνώσεως (Παπαναστασίου), Λαϊκοῦ (Τσαλδάρη) καὶ Ἐλευθε-

ροφρόνων (Μεταξᾶ). Τὰ ὑπουργεῖα κατανεμήθηκαν ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη τῶν κομμάτων. Ἡ κυβέρνησις μ' αὐτὴ τὴ σύνθεσιν, ἔζησε ὀκτώμηνη. Πέρασε πολλὰς κρίσεις, ἀλλὰ ἐπετέλεσε καὶ σημαντικό ἔργο. Στὶς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου δεκαήμερου τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1927 οἱ Λαϊκοὶ ἀποχώρησαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν, παρέμεινε ὁμως ὁ Μεταξᾶς καὶ συνέχισε νὰ συνεργάζεται μὲ τοὺς βενιζελικοὺς ὥς τὸ καλοκαίρι τοῦ 1928. Τότε ἡ παρουσία τοῦ Βενιζέλου στὴν Ἑλλάδα ἀνέτρεψε τὸ πολιτικὸ σκηνικὸ καὶ ὡδήγησε στὶς ἐκλογὰς τοῦ Αὐγούστου καὶ στὸ θρίαμβον τοῦ Βενιζέλου, ἀφοῦ προηγήθηκε γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ὁ ἐξευτελισμὸς τοῦ κράτους, μὲ τὴ σύλληψιν τῶν Καφανταρικῶν ὑποψηφίων Ἀλ. Μυλωνᾶ καὶ Ἀλ. Μελά, ἀπὸ τοὺς νέους βασιλεῖς τῶν ὁρέων, τοὺς Κουμπαίους.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ σχηματισμοῦ τῆς *Οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως*, ἡ στάσις τοῦ γιαννιώτικου τύπου ἦταν ἰδιότυπη. Θετικὴ στὴ γενικότερην ἔκφρασίν της, ἀρνητικὴ ὁμως στὰ ἐπὶ μέρους κόμματα, ποὺ συγκροτοῦσαν τὴν κυβέρνησιν. Κάθε ἐφημερίδα, δηλαδή, ἐπαινοῦσε τὶς δραστηριότητες τῶν ὑπουργῶν τοῦ κόμματος ποὺ ὑποστήριζε, ἀντιμετώπιζε ὁμως μὲ δυσπιστίαν τοὺς ὑπουργοὺς τῶν ἄλλων κομμάτων. Ὁ *Κῆρυξ* ὑποστήριζε τοὺς Φιλελεύθερους ὑπουργοὺς καὶ τοὺς Παπαναστασιακοὺς, ἡ *Ἡπειρος* τοὺς Μεταξικοὺς, ἡ *Ἐλευθερία* τοὺς Λαϊκοὺς. Ἡ *Ἀγροτικὴ ἡχώ* ἐπαινεῖ τὸ ρόλον ἐλεύθερου σκοπευτῆ, δὲν ὑποστήριζε κανένα, μᾶλλον ἀντιπολίτευσις ἀσκοῦσε τὴν κυβέρνησιν, δὲ συμμετεῖχε σ' αὐτὴ κανένας τοῦ *Ἀγροτικοῦ κόμματος*. Βρισκόταν σὲ διαρκὴ ἀντιδικίαν μὲ τὸν *Κήρυκα*, ὁ ὁποῖος ἐπέμεινε νὰ γράφει πὼς ὁ Σπ. Χασιώτης εἶχε προσχωρήσει στὸ *Λαϊκὸν κόμμα*. Διέθετε καθημερινὰς στήλες γιὰ ἐκλαίκευσιν θεμάτων γεωργίας, κτηνοτροφίας, δενδροκομίας κλπ. (συνεργάται της ὅλοι, ὅσοι προηγουμένως ἔγραφαν στὴν *Ἡπειρωτικὴ ἡχώ*: Μ. Μουτσόπουλος, Ν. Ζυγούρης, Π. Λαγίδης, Δ. Πανταζῆς κ.ἄ.) καὶ ἀναφερόταν συχνὰ στὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, ἐλέγχοντας, ὅσους εἶχαν ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ ἀνακριτικὸν ἔργο καὶ κυρίως τὸ Γάσπαρη. Τὸ βασικόν, πάντως, πολιτικὸν θέμα ποὺ ἀπασχολοῦσε συχνὰ τὶς τοπικὰς ἐφημερίδας, καὶ τὶς ἀθηναϊκὰς περισσότερο, ἦταν ἡ ἐπαναφορὰ τῶν *ἀποτάκτων*. Ἐξαιτίας τοῦ προέρχονταν οἱ μεγαλύτερες ἐνδοκυβερνητικὰς τριβὰς.

Στὴν Ἀλβανίαν σημειώονταν ἐπαναστατικὰς κινήσεις, παρὰ τὶς διαψεύσεις τοῦ Γενικοῦ Ἀλβανικοῦ προξενείου Ἰωαννίνων. Οἱ κυβερνητικὰς δυνάμεις κατόρθωσαν τελικὰ νὰ ἐπιβληθοῦν. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀλβανίας Χουσεῖν Βρυώνης τὸ ἀνακοίνωσε καὶ ἐπίσημα, μέσῳ τοῦ Γενικοῦ προξενείου (4-12-26). Τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα στὴ βόρειον Ἀλβανίαν ὑποκινοῦνταν ἀπὸ τὴ Γιουγκοσλαβία, καὶ αὐτὸ ὑποχρέωσε τὸν Ἀχμέτ Ζώγου, νὰ ὑποκύψει στὶς ἐπίμονες ἰταλικὰς πιέσεις, γιὰ στενότερην συνεργασίαν ἀνάμεσα στὶς δυὸ χώρας. Ἀπώτερος στόχος τῆς Ἰταλίας, νὰ μεταβάλει τὴν Ἀλβανίαν σὲ προτεκτοράτο της, ὅπως ἐγίνε στὴ συνέχεια.

Στὶς 17 Δεκεμβρίου τὸ Γενικὸν Προξενεῖον τῆς Ἀλβανίας, ἀνακοίνωνε στὰ

Γιάννινα τῇ σύναψι *συνθήκης εἰρήνης καὶ φιλίας*, ἀνάμεσα στὴν Ἰταλία καὶ τὴν Ἀλβανία (27-11-26). Ἡ ἀνακοίνωση ἐκδόθηκε γιὰ νὰ καθυστερήσει τὶς ὁμορφες χῶρες, κυρίως τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ Γιουγκοσλαβία γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς *συνθήκης* (σύμφωνο ἀμοιβαίας ὑποστήριξης), διαβεβαιώνοντας ὅτι διασφάλιζε τὴν ἀνεξαρτησία καὶ ἑδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς Ἀλβανίας καὶ ὅτι δὲ συνοδευόταν ἀπὸ μυστικὰ πρωτόκολλα. Τὸ τελευταῖο ἀποτελοῦσε ἀπάντηση στὰ ἀνησυχητικὰ σχόλια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου. Ἡ ἑλληνικὴ πλευρὰ ἐπισήμανε ἀμέσως τοὺς κινδύνους ποὺ περιέκλειε τὸ σύμφωνο γιὰ τὴν Ἑλλάδα, κινδύνους ποὺ ἔγιναν μεγαλύτεροι μὲ τὴν ὑπογραφή ὕστερα ἀπὸ ἓνα χρόνο (22-11-27) ἀμυντικοῦ συμφώνου εἰκοσαετοῦς διάρκειας ἀνάμεσα στὶς δυὸ χῶρες. Ὁ τύπος σχολίασε τὸ σύμφωνο ἐκτενῶς, οὔτε οἱ Γιαννιώτικες ἐφημερίδες ὑστέρησαν. Ἰδιαίτερα ἡ *Ἡπειρος*, μὲ σειρὰ πέντε ἄρθρων τῆς (11 ἕως 15-12-26) ὑπογραφόμενα μὲ τὰ ἀρχικὰ Α.-Β. καὶ τίτλο *Βορειοηπειρωτικὰ ζητήματα*, ἔδωσε μιὰ συνοπτικὴ ἀνάλυση τῆς ἐξέλιξης τοῦ *Βορειοηπειρωτικοῦ* καὶ ὑπογράμμισε τὶς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις ποὺ θὰ εἶχε τὸ σύμφωνο γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐγραφε ὁ ἀρθρογράφος στὸν πρόλόγό του: *Ἡ ἀναγγελθεῖσα συνθήκη φιλίας καὶ ασφαλείας μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Ἀλβανίας, ὑψίστης σπουδαιότητος διὰ τὰ Βαλκάνια καὶ ἰδιαίτερος διὰ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀφήσῃ ἀσυγκίνητον τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν. Διότι ἡ συνθήκη αὕτη, ἔργον μακρᾶς καὶ περιεσκεμμένης προσπάθειας τῆς Ἰταλίας καθιστᾷ τὴν νεαρὰν Ἀλβανικὴν ἐπικράτειαν αὐτόχρημα ἰταλικὸν προτεκτοράτον. Ἡ ἀνάλυση τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ ζητήματος, στὴ συνέχεια, μὲ πρόθεση ν' ἀποδειχθῇ ἡ ἐσφαλμένη πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος στὸ χειρισμὸ τῆς διεκδίκησης τῶν ἐθνικῶν αἰτημάτων (ἰδιαίτερος σχολιασμὸς γίνεται γιὰ τὴ συμφωνία Βενιζέλου-Τιτόνι) δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κομματικὰς προθέσεις μὲ σκοπὸ νὰ ἐπιρριφθῇ ὅλη ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Βορείου Ἡπείρου στοὺς χειρισμοὺς τοῦ Βενιζέλου. Στὴν πραγματικότητα ὅλοι ἔφταιξαν καὶ τότε, ὅπως ὅλοι φταῖνε καὶ σήμερα γιὰ τὴ μὴ ἐπιτυχὴ ἐκβαση τῶν ἐθνικῶν μας θεμάτων. Ἀξιοσημεῖωτα εἶναι τὰ ἀναφερόμενα στὸν ἐπίλογο τοῦ ἁρθρου, τὰ σχετικὰ μὲ τὴ στάση τοῦ Ἀχμέτ Ζώγου ἀπέναντι στὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία τὸν εἶχε βοηθήσει -μαζὶ μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία- ν' ἀνατρέψῃ τὸν Φάν Νόλι καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ἔξουσία, ἐπὶ ὠρισμένοις ἀνταλλάγμασι, ὧν κυριώτερον ἦτο ἡ διατήρησις τοῦ κοινοτικοῦ καθεστώτος τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων. Οἱ περισσότερες ὑποσχέσεις τοῦ Ζώγου δὲν τηρήθηκαν, ἔτσι, ἐκκρεμοῦσαν πολλὰ ζητήματα τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ κόσμου, κυριότατα τὸ Ἐκκλησιαστικόν. Οἱ προβλέψεις τοῦ ἀρθρογράφου ἦταν ἀπαισιόδοξες μετὰ τὴν ὑπογραφή τοῦ Ἰταλοαλβανικοῦ συμφώνου, τὸ ὁποῖο, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἀπαγόρευε στὴν Ἀλβανία νὰ ὑπογράψῃ ὅποιαδήποτε σύμβαση, χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τῆς Ἰταλίας. Τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα στὴν Ἀλβανία θὰ εἶχαν πλέον ἐξάρτησιν στὸ μέλλον ἀπὸ τὶς διαθέσεις τῆς Ἰταλίας...*

Ἡ δημοσίευσις τῶν ἁρθρῶν περὶ Βορείου Ἡπείρου, σὲ συνάρτησιν μὲ τὴ

νέα απειλή που διαγραφόταν εξαιτίας της σύναψης του συμφώνου Ιταλίας-Αλβανίας, και η απήχηση που είχαν, έδωσαν αφορμή στο Χατζή να ανατρέξει στην ιστορία του Βορειοηπειρωτικού -ρίχνοντας πάντα το φταίξιμο στο Βενιζέλο για την απώλεια της περιοχής- με τη βοήθεια του φίλου -και κατά διαστήματα αντιδίκου του- Κώστα Καζαντζή, αναδημοσιεύοντας σελίδες από το βιβλίο του τελευταίου που τότε είχε κυκλοφορήσει με τίτλο *Ὁ Ἀντίχριστος τοῦ Βενιζέλου*. Ἀπὸ τίς ἀναδημοσιεύσεις παραθέτω μικρὸ ἀπόσπασμα, ἐνδεικτικὸ τῆς ὀπτικῆς γωνίας ἀπὸ τὴν ὁποία ἔβλεπαν οἱ ἀντιβενιζελικοὶ τὴν πολιτικὴ τοῦ Βενιζέλου, σχετικὰ μὲ τὸ Βορειοηπειρωτικόν: Ἄλλ' εἰς τὸ ζήτημα τῆς Βορείας Ἡπείρου -ἔγραφε ὁ Καζαντζῆς- ἡ ἐν γένει πολιτικὴ τῶν ὑποχωρήσεων τοῦ Βενιζέλου κατήντησε καὶ παροϊμῶδης, ἀφοῦ ἐφαίνετο καὶ ἀνεξήγητος. Ἐξηγῶν τὴν ὑποχωρητικότητά του μοῦ ἔλεγεν εἰς τὸ Λονδῖνον, τὸν χειμῶνα τοῦ 1914 -ὅταν κατείχομεν ἤδη αὐτὴν ἕως τὸ Τεπελένι- ὅτι ἐσύμφερε ν' ἀφήσωμεν ἓνα μέρος ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν Ἀλβανίαν διὰ νὰ διατηρήσωμεν δι' αὐτοῦ κάποια ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς της. Τῷ παρετήρησα ὅτι τοὺς πληθυσμοὺς ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίζετο διὰ τὴν φανταστικὴν αὐτὴν ἐπιρροὴν πού ὠνειρεύετο, ἔπρεπε νὰ ἐτοιμασθῶμεν νὰ δεχθῶμεν ὡς πρόσφυγας εἰς τὸ ἑδαφὸς μας, ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει ἀλβανικῶν ἀρχῶν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ὅσοι θὰ ἔμεναν ἦταν οἱ φανατικώτεροι τῶν ἐθνικιστῶν τῆς Ἀλβανίας. Ἐκεῖνοι πού μετέφρασαν τὸν ἑλληνικὸν σωβινισμόν στὴν ἀρβανίτικην κι ἔγιναν οἱ σκαπανεῖς τῆς ἀλβανικῆς ιδέας. Εἰς τοῦτο μοῦ ἀντέτεινεν ὅτι εἶχεν ἀναλάβει ἤδη ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τῶν συμμάχων μας, νὰ ἐνισχύσωμεν καὶ οἰκονομικῶς ἀκόμη τὸ ἀρτισύστατον ἀλβανικὸν κράτος. Καὶ θὰ τὸ ἐνίσχυε μὲ δάνειον 5 ἑκατομμυρίων φράγκων. Αἱ ἐπιτυχίαι μᾶς εἶχαν ἀνεβῇ στὸ κεφάλι. Ἡ μεγαλομανία τοῦ δημιουργοῦ της (τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας) ἔπρεπε νὰ μεταδοθῇ καὶ στὴν Ψωροκώστειναν, μόλις τὴν προήγαγεν εἰς Ἀλημπειναν. Ἄξια προσοχῆς εἶναι καὶ ἡ ὑποσημείωσις τοῦ ἴδιου συγγραφέα στὸ κείμενό του: «Συνομιλῶν ἐσχάτως μὲ ἓνα φίλον μου ἀπὸ τοὺς διακεκριμένους Ἀλβανοὺς πρόσφυγας ἑλληνικῆς μορφώσεως, τὸν ἤκουσα ν' ἀναγνωρίζῃ εἰς τὴν ρύμην τῆς συζητήσεως, χωρὶς νὰ προσέχῃ τὴν σημασίαν τῆς ὁμολογίας, ὅτι μόνον στοὺς κατοίκους τῶν διαμερισμάτων πού διεκδικοῦμεν ὑπάρχει ἀληθινὰ ἀνεπτυγμένη ἐθνικὴ ἀλβανικὴ συνειδήσις -δηλ. εἰς ἐκείνους πού προσετρίβησαν κάπως μὲ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμόν, ὅ,τι εἶχον ὑποστηρίξει ἄλλοτε ἀντικρούων τοὺς ἀλβανιστὰς καὶ ὅ,τι ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀφύπνισις ἀλβανικῆς συνειδήσεως ὑπῆρξε τεχνιτὴ, προϊόν φιλοδοξιῶν καὶ συμφερόντων τῶν ἑλληνικῆς μορφώσεως ἀλβανοφώνων. (Νομίζω ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Κ. Καζαντζῆ εἶναι ὑπερβολικὸς. Ὑπῆρχαν περιπτώσεις γιὰ τίς ὁποῖες οἱ ἀπόψεις τοῦ Καζαντζῆ εὐσταθοῦσαν, ὑπῆρχαν ὅμως κι ἄλλες πού ἀποδείκνυαν τὸ ἀντίθετο).

Νέος επιστήμων: Ὁ ἐν Παρισίοις εὐδοκίμως διανύσας τὰς ἱατρικὰς του σπουδὰς εὐελπίς ἐπιστήμων συμπολίτης κ. Βασίλειος Λάππας, υἱὸς τοῦ διευθύνοντος τὸ ἐνταῦθα Γαλλικὸν προξενεῖον κ. Ἰω. Λάππα, δούς τὴν ἐπίσημον ἐπὶ διδασκατορίᾳ διατριβὴν του ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Ἱατρικῆς σχολῆς τῶν Παρισίων διδάκτωρ, ἀριστεύσας (10-11-26).- Σὲ ἀπάντησιν τοῦ Κήρυκος ποὺ κατηγοροῦσε τὸ διευθυντὴ τῆς Ἐμπορικῆς σχολῆς Κων. Μολυβάδα, ὅτι μὲ τὴν πολιτεία του ἀπογύμνωσε τὴ σχολὴ ἀπὸ καθηγητὲς -μόνο τρεῖς ἔμειναν, ἔγραφε- ὁ διευθυντὴς σὲ ἐπι-

Ὁ Βασίλειος Λάππας,
διδάκτορας τῆς Ἱατρικῆς.
(Σκίτσο Ἀπ. Βερτοδοῦλου)

στολή του ἀνέφερε τὰ ὀνόματα 13 καθηγητῶν ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὴ σχολή, οἱ παλιοὶ κάτοικοι τῆς πόλης τοὺς θυμοῦνται. Ἦταν οἱ: Νίκ. Λέλος, Χρῆστος Χρηστίδης, Κων. Κολιός, Μιχ. Ἀλεξανδρόπουλος, Νικ. Τζούφης, Γεώργιος Οἰκονόμου, Παν. Φιλιππαῖος, Κων. Μπουκοβάλας. Ἀρκετοὶ δίδασκαν ἐκεῖ μὲ ἀπόσπασιν ἀπὸ ἄλλα σχολεῖα.- Ἀκόμα μιὰ φορὰ ἐπισήμανε ὁ Χατζῆς, σὲ σχόλιό του (14-11-26) τὴν ἀνάγκη περισυλλογῆς τοῦ πολύτιμου τουρκικοῦ ἀρχείου ποὺ βρισκόταν στὸ παλιὸ διοικητήριον, χωρὶς καμμιά πρόνοια γιὰ τὴ διάσωσίν του (βιβλία καὶ ἔγγραφα εἶχαν σωρευθεῖ σὲ δυὸ δωμάτια, φύρδην-μίγδην, καὶ καταστρέφονταν).- Στὶς 14 Νοεμβρίου ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τοῦ νεοδημιουργοῦ, ὡραίου καὶ κεντρικοῦ ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς ὑποκαταστήματος τῆς «Τραπεζῆς Θεσσαλίας». Διευθυντὴς τοῦ ὑποκαταστήματος ἀνέλαβε ὁ Γ. Κραψίτης.- Νέος Α.Δ.Χ. Ἡπείρου ἀνέλαβε ἀπὸ 20-11-26 ὁ ἀντισυνταγματάρχης Ἀνθούλης, σὲ ἀντικατάστασιν τοῦ Γκισερλή.- Πολλοὶ Κουτσοβλάχοι

τῆς Μακεδονίας ποὺ εἶχαν μεταναστεύσει στὴ Δοβρουτσά, ζητοῦσαν τώρα νὰ γυρίσουν πίσω. Οὔτε ἡ ἑλληνικὴ, οὔτε ἡ ρουμανικὴ κυβέρνησις ἐπέτρεψαν τὴν παλινόπισή τους.- Ὁ Παντελῆς Βάρδας, (στὸ καφενεῖο του, παλιότερα θὰ εἶχε καὶ παντοπωλεῖο, ἄφηναν οἱ Ζαγορίσιες μάνες τὰ «σακκούλια» γιὰ τὰ παιδιὰ τους, μὲ τρόφιμα ποὺ κουβαλοῦσαν ἀπὸ τὸ χωριὸ) δικάστηκε γιὰ τὰ σταθμά του ἦταν ἐλλειποβαρὴ κατὰ ἓνα δράμι! Καὶ σχολίαζε ὁ Χατζῆς: Ποῦ εὐρέθη τόσον εὐαίσθητος παλάντζα νὰ ἐξακριβώσῃ τόσον ἀσήμαντον βάρος ἐνός δραμίου, ἐκτός ἂν ἐξυγίσθησαν τὰ δράμια εἰς τὸν φλωροβιζνέν τοῦ φαρμακοποιοῦ κ. Κ. Ἰωαννίδου (ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο «Δωδώνη», ἐκεῖ κοντὰ ἦταν καὶ τὸ μαγαζὶ τοῦ Βάρδα), ὅπου ζυγίζεται ἡ στρουχνίνη καὶ ἡ ἐμετίνη... Ὁ Ν. Γ. Δόσιος (ἐγκατεστημένος στὸ

Παρίσι), δημοσίευσε σέ δυο συνέχειες (26 καὶ 28-11-26) μελέτη με τίτλο: *Ἡπειρώται, Ἰωαννῖται καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, ἀναφερόμενοι εἰς χειρογράφους σημειώσεις ἐπὶ ἀρχαίων βιβλίων τῆς Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἰασίου καὶ εἰς ἐπιτυμβίους ἐπιγραφάς τῶν ἐν Μολδαυίᾳ ἄλλοτε σταυροπηγιακῶν μονῶν.*- Οἱ γονεῖς πολλῶν μαθητῶν ἔστειλαν στοὺς βουλευτὲς τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, τηλεγράφημα, με τὴν παρ-
ράκληση νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν ἰδρυση γυμνασίου θηλέων στὴν πόλιν. Κατέληγαν: *Εὐελπιστοῦμεν εἰσακουσθῶμεν. Ἄλλως χάριν ἠθικῆς καὶ ὑγείας τέκνων μας ἀνα-
γκασθῶμεν μὴ ἀποστείλωμεν πλέον εἰς γυμνάσια ἀρρένων θυγατέρας μας, διαμαρ-
τυρόμενοι μεθ' ὀλοκλήρου πόλεως, διὰ συλλαλητηρίου.* Ψωμοτύρι εἶχαν καταστή-
σει γιὰ τοὺς Γιαννιώτες τὰ συλλαλητήρια, τὰ θεωροῦσαν ὡς τὸν κυριότερο μοχλὸ
πίεσης γιὰ τὴ λύση τῶν πολλῶν προβλημάτων τῆς πόλης καὶ τῆς Ἡπείρου. Πάντως
θὰ περνοῦσαν πολλὰ χρόνια ἀκόμα γιὰ νὰ ἰδρυθεῖ τὸ γυμνάσιο θηλέων.- *Εὐτυχεῖς
γάμοι:* *Ἐν στενῷ οἰκογενειακῷ κύκλῳ ἐτελέσθησαν (28-11-26) οἱ γάμοι τοῦ γνωστο-
τάτου ὁδοντοῦτρου τῆς πόλεώς μας κ. Γ. Καππᾶ μετὰ τῆς δίδος Ἀλεξάνδρας
Μελᾶ.*- Στὰ μεγάλα κέντρα τῆς πλατείας τῶν: *Τέλη Οἰκονόμου, Εὐστρατιάδου,
Ἀβέρωφ καὶ Μαλάμου,* δύσκολα ἔβρισκε κανεὶς θέση τοὺς χειμερινοὺς μῆνες. Τὸ
ἴδιο καὶ στὸ *Πανελλήνιον*, τὸ καταφύγιο τοῦ λαουτζίκου.- Τὴ χειμερινὴ χορευτικὴ
περίοδο τοῦ 1926-27 ἐγκαινίασε ὁ χορὸς τοῦ *Λυκείου Ἑλληνίδων* (3-12-26) ποὺ δό-
θηκε στὸ *Νέον κέντρον* τοῦ Εὐστρατιάδου. Ὅπως πάντοτε, ὁ χορὸς σημείωσε με-
γάλῃ ἐπιτυχίᾳ, ὅλα τὰ κοσμικὰ Γιάννινα συγκεντρώθηκαν ἐκεῖ, *παρὰ τὴν ἀπαισίως
ἐλεεινὴν καὶ βροχερὴν ἡμέραν.* Τὸ *Λύκειο Ἑλληνίδων* κατέβαλε ἀξιόλογες προσπά-
θειες γιὰ τὴν ἀνάπτυξη πνευματικῆς κίνησης στὰ Γιάννινα καὶ τὰ ἀποτελέσματα
ἦταν ἐνθαρρυντικά. Οἱ περισσότερες διαλέξεις στὶς αἰθουσές του γίνονταν, με
ἄθρόα προσέλευση κόσμου, παρὰ τὸ εἰσιτήριο ποὺ πλήρωνε. Σήμερα ἂν μπεῖ εἰσι-
τήριο σὲ διάλεξη, δὲ θὰ πάει κανένας.- *Συμφορὰ βαρεῖα καὶ σκληρὰ ἐπληξε τὸν
καλὸν συμπολίτην καὶ φιλόστοργον οἰκογενειάρχην Μεχμέτ βέη Σαδῆκ πασά.* Πέ-
θανε ἡ γυναίκα του Σαντέ ἀπὸ ἐπιλόχιον πυρετὸ, κόρη τοῦ Ἀλβανοῦ εὐπατριδῆ Μω-
χαμὲτ βέη Κοκό, ἀπὸ τὸ Δέλβινο.- Ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ πρώτου δεκαῆμερου τοῦ Δε-
κεμβρίου, ἀρρώστησε βαρεῖα ὁ γιατρὸς καὶ πρώην δήμαρχος Γεώργιος Σταυρίδης,
διαδόθηκε ὅτι ἔπαθε ἀπὸ ὑπερχόπωση. Τελικὰ πέθανε ἀπὸ ἐγκεφαλικὸ ἐπαισώδιο,
στὶς 21. Τὴν κηδεῖα του παρακολούθησαν ὅλα τὰ Γιάννινα. Δὲν ἦταν μόνο καλὸς
γιατρός, εἶχε διατελέσει καὶ δήμαρχος τῆς πόλης. Ὅλες οἱ ἐφημερίδες ἐγραψαν
ὑμνητικὰς νεκρολογίας γιὰ νὰ τιμήσουν τὴν προσφορὰ του: *Ἐπιστήμων
ἀλτρούιστῆς καὶ ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, ἄκακος, χρηστός, παρθενικός τὸ φρό-
νημα καὶ τὸν νοῦν, οὐδὲν ἄλλο πάθος εἶχεν πλὴν τῆς μελέτης τῶν ἱατρικῶν
συγγραμμάτων, τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, τῶν ἡπειρωτικῶν ἐρευνῶν καὶ τοῦ
κινηγίου...* Φυσικά, ὅταν ζοῦσε, ὅλες σχεδὸν οἱ ἐφημερίδες τὸν πίκραιναν καθημε-
ρινὰ με τὰ σχόλιά τους...- Πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Σταυρίδη, ἓνας ἄλλος τραγικὸς
θάνατος συγκλόνισε τὴν κοινωνία τῆς πόλης. Διαμελίστηκε, στὶς 14 Δεκεμβρίου τὸ
πρῶτ', ἀπὸ ἐπιβατικὸ αὐτοκίνητο, στὴν ὁδὸ 21ης Φεβρουαρίου, ὁ ταγματάρχης τοῦ
μηχανικοῦ Δημήτριος Χρηστίδης. Τὸ αὐτοκίνητο τὸν χτύπησε πάνω στὸ πεζοδρό-
μιο, πέρασε ἀπὸ πάνω του, τοῦ ἔκοψε τὸ ἓνα πόδι, τὸν ἔκανε κομμάτια. Πέθανε σὲ
λίγο ἀπὸ τὰ τραύματα στὴν κοιλία καὶ τὴν αἰμορραγία. Τὴν ἄλλη μέρα ἔγινε ἐπι-
βλητικὴ καὶ πάνδημη ἡ κηδεῖα του. Οἱ Γιαννιώτες τὸν ἔκλαψαν γιὰ τὸ ἥθος, τὴν
ἐντιμότητα καὶ τὸν ἄδικο χαμὸ του, ἦταν σ' ὅλους πολὺ ἀγαπητός. Ἡ συγκίνηση
ἔγινε ἐντονότερη ὅταν, με τὸ ἀνοιγμα τῆς διαθήκης, ἔγινε γνωστὸ πὼς ὅλη τὴν πε-

ριουσία του, μετά τὸ θάνατο τῆς γυναίκας του, τὴν ἄφηνε στὴν κοινότητα τῶν Γιαννίνων, ξεπερνοῦσε τὸ ἑκατομμύριο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὰ χρήματα τὰ προόριζε γιὰ νὰ διατηρεῖται, ἀπὸ τοὺς τόκους, τὸ *Ἐκθετοτροφεῖον Ἰωαννίνων* ποὺ θὰ ἔφερε τὸ ὄνομά του. Στὴ *Ζωσιμαία σχολή* κληροδότησε πολυτελεῖς ἀσιατικούς τάπητες, μεγάλης ἀξίας. - Τὰ συχνὰ ταξίδια τοῦ Σπυρίδωνος στὴν Ἀθήνα, γιὰ τὴν ἀποδόσμευση τῶν μερισμάτων τῶν μετοχῶν ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἀπέδωσαν, μὲ τὴν ἐκδοθεῖσα διαταγὴ καταβολῆς τους. Στὴν αἰσία ἔκβαση τοῦ ζητήματος συνέβαλε πολὺ κι ὁ βουλευτὴς Ἰωαννίνων Ἀλέξανδρος Μυλωνᾶς, πράγμα ποὺ ἀναγνώριζε κι ὁ ἀντιβενιζελικός τύπος (*Ἡπειρος*, 15-12-26). - Ὁ εἰσαγγελέας Δ. Λεονταρίτης, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀνακριτὲς τῆς ληστείας τῆς Πέτρας (πολλὲς ἐλπίδες εἶχε στηρίζε στὶς ικανότητές του ὁ γιαννιώτικος τύπος) δὲν ἔμεινε τελικὰ στὸ ἀπυρόβλητο. Τὸν κατηγορήσαν κι αὐτὸν γιὰ πολλὰ. Ἡ ἀπάντησή του θὰ δινόταν ὕστερα ἀπὸ μῆνες (τὸ 1927) ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὰ Γιάννινα γιὰ ν' ἀναλάβει καθήκοντα εἰσαγγελέα Πρωτοδικῶν στὸ Μεσολόγγι.

Ο Χατζῆς ἦταν ὑπέρμαχος τῆς ἰδιωτικῆς ἐκπαίδευσης, μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι: *τὸ κράτος ἐρήμαξε τὴν ἐκπαίδευσιν, ὅπως ἐρήμαξε καὶ ὁ,τι ἄλλο παρέλαβεν εἰς τὰ χέρια του*. Παράδειγμα ἔφερε τὴν Ἰόνιο σχολὴ ποὺ μὲ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου ἔπειθε ὅτι *μὲ τὸ ἴδιον τὸ ἐκπαιδευτικὸν ὕλικόν - δηλαδὴ Ἕλληνας καθηγητὰς καὶ Ἕλληνας διδασκάλους καὶ Ἕλληνας παιδαγωγοὺς καὶ προϋσταμένους, ἡ ἰδιωτικὴ σχολὴ ἐντὸς βραχείας διαστήματος κατορθώνει ἐκπαιδευτικῶς καὶ παιδαγωγικῶς νὰ διορθώσῃ ὅ,τι ἐπὶ πολὺν καιρὸν πασχίζει νὰ καταστρέψῃ ἡ δημοσία σχολή: καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν παιδαγωγικὴν*. Στὶς 2 Δεκεμβρίου 1926 δημοσίευσε στὴν *Ἡπειρο* ἄρθρο μὲ τίτλο *Ἡ ἐκπαίδευσις*, ὡς ἀπάντηση σὲ ἀνάλογο δημοσίευμα ἄλλης ἐφημερίδας. Τὸ θέμα ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν στὸ φιλόλογο καθηγητὴ Ἀλκ. Κοντοπάνο, τὸν *ἐκ τῶν ἀπορρητῶν* τοῦ Σπυρίδωνος, νὰ δημοσιεύσῃ σειρὰ ἐμπεριστατωμένων 9 ἀρθρῶν (ἀπὸ 5 μέχρι 23-12-26), ὑπὸ τύπον ἐπιστολῶν, ποὺ ἔθιγαν ὅλα τὰ γενικότερα προβλήματα τῆς ἐκπαίδευσης καὶ τὰ εἰδικότερα καὶ σοβαρότατα τῆς πόλης. Ἡ μελέτη του ἀποτελοῦσε πολὺτιμη συμβολὴ γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ μεγάλου θέματος, ποὺ καθημερινὰ ἀπασχολοῦσε τίς ἐφημερίδες τῶν Γιαννίνων. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἔδινε ἀπάντηση καὶ στὸ ἐρώτημα γιὰ τὸ ποιοὺ σύστημα ἦταν σκοπιμότερο πρὸς μόρφωση τῶν θηλέων: *ἡ συνεκπαίδευσις αὐτῶν μετὰ τῶν ἀρρένων ἐν κοινοῖς σχολείοις ἢ ἐν ἰδιαιτέροις διδακτηρίοις μόρφωσις αὐτῶν*; (παρὰ τὴ διάσταση γνωμῶν σὲ παγκόσμια κλίμακα ἀπέκλινε ὑπὲρ τῆς συνεκπαίδευσης, μὲ πειστικὰ ἐπιχειρήματα). Διατύπωνε ἀπόψεις γιὰ τὴν τριτάξιο *Ἀστικὴ σχολή* (τασσόταν ὑπὲρ τῆς διατήρησής, μὲ τὴν προϋπόθεση τῆς ἐνίσχυσής της ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργείου, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνεται στὸν προορισμὸ της), ὑποστήριξε τὴν ἱδρυση *Πρακτικοῦ γυμνασίου*, ἀντὶ τῆς ἱδρύσεως καὶ τρίτου κλασσικοῦ γυμνασίου, καθὼς καὶ τὴν ἱδρυση *Γυμνασίου θηλέων*, σὲ περίπτωσι καταργήσεως τῆς συνεκπαίδευσης. Πρότεινε ἐπίσης λύσεις γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ὀξύτατου διδακτηριακοῦ

προβλήματος τῆς πόλης, ἔκρινε τὴ συντελούμενη ἐργασία στὰ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια (ἀποδεχόταν τὶς ἐλλείψεις τῆς δημόσιας ἐκπαίδευσης -διδασκηριακὸ, καταρτισμένο προσωπικὸ, πενιχρὴ μισθοδοσία τῶν ἐκπαιδευτικῶν κ.ἄ.- τὴν ὑποστήριζε ὁμως, γιὰ πολλοὺς λόγους, ὑπογραμμίζοντας πῶς ὁ σύγχρονος μαθητὴς ὑπερετεροῦσε καταφανῶς ἀπέναντι ἑνὸς μαθητοῦ τῆς τουρκοκρατίας), καὶ τασσόταν μὲ τὴν πλευρὰ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης, ἡ ὁποία κακῶς συγγεόταν μὲ τὴ γλωσσικὴ. Ἐγγραφε: (ἐξαιτίας) τῆς πλήρους συνταυτίσεως τῶν δύο τούτων ὅλως διαφόρων πραγμάτων εἰς τὴν συνειδήσιν πολλῶν ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν, συγχίσεως ἐνισχυθείσης ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς μητρικῆς γλώσσης εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἐκηρύχθη ἄγριος πόλεμος ἐναντίον πάσης τυπικῆς μορφώσεως, πάσης ἐνσυνειδήτου γλωσσικῆς δηλ. γραμματικῆς διδασκαλίας. Αὕτη (ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις) ὄχι μόνον τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν δὲν κατήργησεν, καὶ συνεπῶς καὶ τὰς ὑπὸ ταύτης ὑπαγορευομένας ὀρθογραφικὰς ἀσκήσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνσυνειδήτον διδασκαλίαν τῆς μητρικῆς γλώσσης ἐπιβάλλει, δηλαδὴ τὴν συνειδητοποίησιν τῶν γραμματικῶν αὐτῆς τύπων, τῆς γραμματικῆς τῆς. Κατέληγε μετὰ τὴν παράθεσις πολλῶν ἀκόμα ἀπόψεων καὶ ἐπιχειρημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ἔδινε ἀπάντησι καὶ στὸ ἄρθρο τοῦ Χατζῆ, ὑπέρμαχου τῆς ἰδιωτικῆς ἐκπαίδευσης: Ἀλλαχοῦ, λοιπόν, πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν θεραπείαν τῶν ὑφισταμένων ἀτελειῶν (στὴ δημόσια ἐκπαίδευσι) καὶ οὐχὶ εἰς τὸ σύστημα τῆς ἰδιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τοὺς τρόπους τῆς θεραπείας ἀνέλυε ἐκτενῶς στὰ ἄρθρα του.

Μεγάλῃ συζήτησι ἄρχισε ἀνάμεσα στοὺς φιλολογικοὺς καὶ ἐπιστημονικοὺς κύκλους τῆς πόλης γιὰ τὸ θέμα τῆς μετονομασίας τῶν χωριῶν καὶ συνοικισμῶν τῆς Ἡπείρου. Εἶχε συγκροτηθεῖ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, στὴν ὁποία ἐξέχουσα θέσι εἶχε ὁ Ἄλκ. Κοντοπάνος. Ὁ Χρηστοβασίλης στὴν Ἐλευθερία (2-12-26) ὑπογράμμισε τὴ σπουδαιότητα τοῦ ἔργου τῆς ἐπιτροπῆς, ἀπὸ ἱστορικὴ, ἐθνολογικὴ καὶ πρακτικὴ ἄποψι, συνιστοῦσε ὁμως νὰ μὴν σπεύσῃ εἰς τὸ ἔργον τῆς καὶ ν' ἀφήσῃ κατὰ μέρος τὸν ὑπερβολικὸν ζῆλον. Ἐφ' ὅσον -πρόσθετε- ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ στοιχεῖα δὲν ὑπάρχουν ἐπαρκῆ καὶ ἐφ' ὅσον λόγοι ἐθνολογικοὶ εἰς τὰ περισσότερα τοῦ νομοῦ τμήματα δὲν ἐπιβάλλουσιν ἄμεσον ἐνέργειαν, σκόπιμον θὰ ἦτο ν' ἀποφευχθῇ ἄθρόα μεταβολή, ἥτις θὰ φέρῃ οὐχὶ μικρὰν σύγχυσιν καὶ ἀναστάτωσιν.

Μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ Χρηστοβασίλη τάχθηκε ὁ ἱστορικὸς καὶ λόγιος μητροπολίτης Παραμυθιάς καὶ Πάργης Ἀθηναγόρας. Δὲν ἤμπορῶ νὰ ἐννοήσω -ἔγραφε (Ἐλευθερία 16-12-26)- πρὸς τί ἡ τόση σπουδὴ; Μὲ ποῖα ἐφόδια θὰ προβῶμεν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο; Ἐζητήσαμεν νὰ ἐξακριβώσωμεν κατ' ἀρχὴν τί σημαίνει ἡ ξενικὴ ὀνομασία τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ χωρίου; Ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς τοπωνυμίας; Ποῖος ἐξήγησε τὰς Σλαβικὰς ὀνομασίας; Ποῖος τὰς Βλαχικὰς; Καὶ ποῖος τὰς Ἀλβανικὰς; Ἡ ἐργασία αὕτη θὰ γίνῃ καὶ

πρέπει νά γίνη, ἀλλ' ἀφοῦ πρότερον θά ἔχωμεν ἱστορικά καί γεωγραφικά στοιχεῖα. Ἡ ἀμελέτη καί ἡ εἰκὴ καί ὡς ἔτυχε μετονομασία τῶν χωρίων καί τῶν τόπων δέν θά φέρῃ μόνον σύγχυσιν καί ἀναστάτῳσιν, ἀλλὰ θά ἀποδείξῃ ἡμᾶς καί γελοίους. Στὴ συνέχεια ὁ μητροπολίτης, βαθὺς γνώστης τῆς Ἑπειρωτικῆς ἱστορίας -σοβαρὲς μελέτες του δημοσιεύτηκαν στὰ Ἑπειρωτικά χρονικά- ἀνέφερε πλῆθος ὀνομάτων χωρίων, τῶν ὁποίων ἡ μετονομασία ἦταν δύσκολη. Σὲ κάποια σημεία, χρησιμοποιώντας ἐρμηνεῖες ποὺ εἶχαν δοθεῖ ἀπὸ ἱστοριογράφους καί γλωσσολόγους, ἔδινε χιουμοριστικὸ τόνο στὶς ἀπόψεις του. Πῶς θά μετονομαστῇ -σημείωνε- ἡ Βελτισία, τὴν ὁποίαν ὁ μακαρίτης Ἀραβαντινὸς θέλει βελτίστην, διὰ τὸ βέλτιον τῶν γαιῶν αὐτῆς εἰς παραγωγὴν δημητριακῶν καρπῶν καί σταφυλῶν ἐξαιρέτων!!! Νὰ ὀνομάσωμεν, ὅπως ὁ ἴδιος Ἀραβαντινὸς θέλει, τοὺς Ρωγούς, Ἀραγούς, τὴν Ποδογόρην, Παιδαγωγόν, τὰ Πεστιανά, Ὀπισθινά, τὰ Γόρανα Ἀγορηνά, τὸ Πογδορὴ Ὑπεκδορά, τὸ Δραγουμὴ Ὑδραγμὴ, τὰ Τοκόλια Κατωκόλια καί τὴν Ζίτσα Ζωῖτσα, ὡς θέλει καί ὁ κλεινὸς καθηγητὴς κ. Χατζηδάκης; Τὸ Μιτσικέλι καί τὸ Μέτσοβον νὰ τὸ ὀνομάσουν Ἀρκουδοβοῦνι καί Ἀρκουδοχώρι, διότι οὕτω σημαίνουν βλαχιστί; Ἀς μὴ σπεύδωμεν, λοιπόν...

Ἀπάντησις στὸ μητροπολίτη Ἀθηναγόρα ἔδωκε ὁ Ἀλκ. Κοντοπάνος (Ἑπειρος, 19-12-26). Ὁ σεβασμώτατος ἱεράρχης -ἔγραφε- ἐξανίσταται, καί πολὺν δικαίως, κατὰ πάσης ἰδέας βεβιασμένων ἐνεργειῶν, ἐπικαλοῦμενος τὴν τελείαν σχεδὸν ἄγνοίαν τῆς ἀρχαίας Ἑπειρωτικῆς Γεωγραφίας καί τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων πόλεων. Ἀλλ' αἱ ἀνησυχίαι αὐτοῦ εἶναι ἀβάσιμοι. Ἡ ἐπὶ τῶν τοπωνυμιῶν ἐπιτροπὴ δέν πρόκειται νὰ μεταβάλῃ οὔτε τὰ ὀνόματα, τὰ ὅπωςδήποτε συνδεδεμένα μὲ τὴν ἐθνικὴν μας ἱστορίαν, οὔτε τὰ ὅπωςδήποτε δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν διαφώτισιν ἱστορικῶν ζητημάτων, ἀλλ' ἀπλῶς καί μόνον τὰ ἀναμφισβητήτως ξενόφωνα καί κακόηχα. Διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου ὀνόματος δέν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἡ γνώσις τοῦ ἀρχαιοτέρου ὀνόματος, ἐφ' ὅσον καί ὅπου εἶναι ἀναμφισβητήτως γνωστὸν τὸ ἀρχαῖον ὄνομα δέν προτιμᾶται πάντοτε, εἰ μὴ μόνον ἐφ' ὅσον ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς φωνητικοὺς νόμους καί τὸ γλωσσικὸν αἶσθημα τῆς νέας Ἑλληνικῆς. Ἐπίσης δέν εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἡ γνώσις τῆς σημασίας τῶν ξενοφώνων, ἐφ' ὅσον δέν πρόκειται νὰ γίνη ἀκριβὴς αὐτῶν μετάφρασις εἰς τὰς νέας τοπωνυμίας, οὔτε χρειάζεται τοιαύτη. Διὰ τοὺς ἱστοριοδίφας δέν θά ἀπολεσθῶσι τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἐφ' ὅσον θά ἀποταμιευθῶσιν εἰς ἀρχεῖα, ἀλλὰ δέν εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη, ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, νὰ μολύνωσι διὰ τῶν κακοήθων φθόγγων τῶν τὴν νέαν μας γλῶσσαν καί διὰ λόγους αἰσθητικῶς ἀκόμη, ὅχι μόνον ἐθνικούς. Μαζὶ μὲ τὴν ἀπαντητικὴν πρὸς τὸν Ἀθηναγόρα ἐπιστολὴ τοῦ Κοντοπάνου, δημοσιεύοταν καί ἐπιστολὴ τοῦ ἀπόστρατου ταγματάρχου, τοῦ ἀσχολούμενου μὲ τὰ γράμματα, Β. Γκορτζῆ, σχετικὴ μὲ τὴν σημασίαν ξένων

ἡπειρωτικῶν τοπωνυμίων. Μὲ τίς ἀποφάσεις τῆς ἐπιτροπῆς πολλὰ ὀνόματα χωριῶν τῆς Ἠπείρου ἄλλαξαν, νομίζω ὅτι μερικὲς ἀλλαγές δὲν ἦταν καὶ τόσο πετυχημένες. Πάντως πέρασαν χρόνια γιὰ νὰ ὑποκαταστήσει τὸ νέο ὄνομα τὸ παλιό, κι ὄχι πάντοτε. Καὶ σήμερα ἀκόμα στὰ χαρτιά τὰ χωριά σημειώνονται μὲ τὸ νέο ὄνομα, οἱ ἄνθρωποι ὅμως στὴν κουβέντα τοὺς χρησιμοποιοῦν καὶ τὰ δυὸ ὀνόματα καὶ κάποιες φορές μόνο τὸ παλιό. Μὲ τὸ θέμα τῶν τοπωνυμίων ἀσχολήθηκε κι ὁ Π. Λαγίδης (Ἡπειρος 21-12-26).

Στὶς 11 Δεκεμβρίου οἱ σπουδαστὲς τοῦ Μονοταξίου Διδασκαλείου ἔδωσαν μιὰ ἄρτια μουσικο-φιλολογικὴ-θεατρικὴ παράσταση στὸ Κέντρο Εὐστρατιάδου, μὲ τὸ ἀνέβασμα τοῦ ἔργου τοῦ Σπύρου Μελά: *Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο*, ἀπαγγελίες ποιημάτων καὶ πλούσιο μουσικὸ πρόγραμμα. Ἡ παρά-

Ὁ ἐπίτροπος τοῦ Ἀρχιμανδρείου Ἰωάννης Βερτόδουλος (πατέρας τοῦ Ἀποστ. Βερτόδουλου), καθηγητῆς φιλόλογος τῆς *Ζωσιμαίας σχολῆς*.

στάση σημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία, φάνηκε κι ἀπὸ τὴ συρροή τοῦ κόσμου. Οἱ σπουδαστὲς ποὺ ὑποδύθηκαν τοὺς ρόλους ἐργάστηκαν σκληρά, ἤξεραν ὅτι εἶχαν νὰ παλαίψουν μὲ τίς ἐντυπώσεις τῆς κοινῆς γνώμης ἀπὸ τὴν παράσταση τοῦ ἰδίου ἔργου τὸ καλοκαίρι, ἀπὸ θίασο ὅπου πρωταγωνιστοῦσαν κορυφαῖοι ἠθοποιοί: Ροζάν, Λούης, Καροῦζος. Πρὶν ἀπὸ τὴν παράσταση μίλησε ὁ διευθυντῆς τοῦ Διδασκαλείου, γνωστός, καὶ τότε κι ἀργότερα, παιδαγωγὸς Γεώργιος Παλαιολόγος, γιὰ τὴ σημασία τῶν παραστάσεων στὸ πλαίσιο τῆς πληρέστερης μόρφωσης τῶν δασκάλων καὶ τῶν εὐρύτερων ὁριζόντων τῆς διδασκαλικῆς δράσης. Ὁ τύπος ἔγραψε ἐγκωμιαστικὰ σχόλια, ἡ *Ἡπειρος* ἀφιέρωσε τρεῖς στήλες τῆς. Οἱ εἰσπράξεις χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν ἴδρυση βιβλιοθήκης. Κάποιοι δημοσιογράφοι παρατηροῦσαν ὅτι ἡ ὑπαρξὴ δυὸ Διδασκαλείων τοῦ Μονοταξίου καὶ Πενταταξίου, δημιουργοῦσε ἄμικλα μεταξὺ τῶν σπουδαστῶν, γιὰ τὸ ποιοὶ θ' ἀνέβαζε τὴν καλλιτέρεη παράσταση. Ἔτοιμοι ἦταν οἱ Πενταταξίτες νὰ δώσουν τὸ δικό τους παρόν. Βαρὺ πλῆγμα δέχτηκε ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐγκριτοῦ δικηγόρου, δημοσιογράφου καὶ ἱστορικοῦ συγγραφέα Νέστορος Γεωργίτση.

Πέθανε νεότερος, ὁ μικρότερος γιὸς τοῦ Ἡρακλῆς. Εἶχε τραυματιστεῖ βαρεῖα στοὺς πνεύμονες, πρὶν ἓνα χρόνο, ὅταν ἔπεσε ἀπὸ τὸ ἄλογό του, ὑπηρετοῦσε τὴ θητεία του στὸ ἱππικό. Νεκρολογίες ἔγραψαν ὅλες οἱ ἐφημερίδες. Νέες συνέχειες, ὑπὸ τὸν γενικὸ τίτλο *Ἡπειρωτικαὶ μελέται*, δημοσιεύτηκαν στὴν *Ἡπειρο* ἀπὸ τὸ Ν. Γ. Δόσιο. Λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα οἱ ἐφημερίδες ἔγραψαν: *Αἱ ἐορταὶ τῶν Χριστουγέννων πλησιάζουν καὶ μετ' αὐτὰ ὁ καινούριος χρόνος. Τάχα νὰ γιορτάζομε καλλίτερα ἀπὸ πέρουν;* *Ὁ κοσμάκης ὅμως ὑποφέρει, βασανίζεται, πεινᾷ. Τὰ πράγματα σὲ ἀκρίβεια φρικτῇ. Ἐλα νὰ κάμης ὕστερα Πάσχα μὲ οἰκονομικὲς δυσχέρειες...* *Ὁ Γ. Καφαντάρης* ὡς ὑπουργὸς Οἰκονομικῶν τῆς *Οἰκουμενικῆς* δὲν ἀστελευόταν. Λιτότητα... Ἀπὸ τότε ὡς τίς μέρες

μας θὰ περάσουν πολλές περιόδους λιτότητας οἱ Ἕλληνες...- Ρεκλάμες: Ζῦθος Ὀλυμπος-Νάουσα, Ζῦθος Πίλσνερ (ξανθός), Μονάχου (μαῦρος), εὐγεστος, εὐπεπτος, εὐστόμαχος (ᾶλα τὰ «εὐ» τὰ εἶχε). Πίνοντες τὸν ξῦθον μας προστατεύετε τὴν ὑγείαν σας. Ἄλλη: Ἀφίχθη ὁ ἀπὸ μηνῶν ἀναμενόμενος «ταμβάκος», γνήσιος τσιάμικος, Τσιάμ-Πάργας. Σωτ. Μαρτίνης, Τσιριγώτη 54 (Κριθαροπάσσαρο).- Καλαισθήτως ἐκτυπωμένον καὶ ἐπιμελημένον εἰς πολυτελῆ ἐμφάνισιν ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου, ἐκκυκλοφόρησεν τὸ 2ον, ἐξ ὑπερεκατὸν σελίδων, τεῦχος τῶν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν». Στὶς 30 Δεκεμβρίου κυκλοφόρησε καὶ τὸ 3ο τεῦχος, καὶ συμπληρώθηκε ἔτσι ὁ 1ος τόμος. Τὰ πρῶτα χρόνια τὰ Ἑπειρωτικά Χρονικά κυκλοφοροῦσαν σὲ τεύχη, ἀργότερα σὲ τόμους.- Ἀρραβῶνες: Ὁ κ. Δημ. Π.Σ. Ἰωαννίδης, διευθυντὴς τοῦ χαρτοπωλείου καὶ τυπογραφείου «Δωδώνη» καὶ ἡ χαριτωμένη δις Εὐγενούλα Χ. Ζωνίδου, ἔδωσαν ἀμοιβαίαν ὑπόσχεσιν γάμου (22-12-26).- Μεγάλη ἐπιτυχία σημείωσε καὶ πάλι ἡ γιορτὴ τοῦ Χριστουγεννιάτικου δέντρου στὸ οἰκοτροφεῖο Ζωοδόχος πηγῇ. Ἐκθεση, παιγνίδια, μουσική, χορός, δυὸ μέρες κράτησε ἡ γιορτὴ. Καὶ ὁ χρονοκογράφος σημειώνει: Νὰ τὸ Οἰκοτροφεῖο πού μᾶς διοργάνωσε κάτι πού δὲ βρέθηκε κάπου ἄλλου σὲ τέτοιες μέρες.- Στὶς 26 Δεκεμβρίου ἔγιναν ἐκλογὲς ἐπιτρόπων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλης. Ἐκλέχτηκαν: Μητροπόλεως: Κων. Καππᾶς, Ἀθ. Μπούντας, Χρ. Μούζιος, Ἀν. Εἰούρας, Θ. Νούσιος. Ἀγίου Νικολάου: Γ. Γκάνιος, Εὐ. Παπαγγέλης, Κ. Γκλίναβος, Δ. Νιάρος, Α. Βλαχόπουλος. Ἀρχιμανδρείου: Ἀθ. Ἀθανασιάδης, Εὐ. Μουστάκας, Ἀν. Τόδουλος, Ι. Βερτόδουλος, Ι. Μπογᾶς. Ἀγίας Μαρίνης: Ἀδ. Τσατσάνης, Ἀρ. Καλόγερος, Ι. Κεφάλας, Εὐ. Ζαγόρος, Κ. Φίλιος. Περιβλέπτου: Π. Λάζος, Θ. Κόντος, Περ. Κίγκος, Στ. Δρούγκας, Σπ. Δάκαρης. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεγέντες 5 θὰ ἀποτελοῦσαν τὸ Ἐκκλησιαστικὸ συμβούλιο τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλης, καὶ τὰ δυὸ πρῶτα πλειοψηφοῦντα πρόσωπα, ἀπὸ κάθε ἐπιτροπῇ, τὰ μέλη τῆς Ἐφοροεπιτροπῆς τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων.

Οἱ μέρες περνοῦσαν, μουντὲς φθινοπωρινὲς μέρες, μὲ βροχὲς κι ἀνέμους. Γιὰ τὸν Πέτρο ἡ ὑποχρεωτικὴ παραμονὴ τοῦ στοῦ σπίτι, εἶχε καὶ τὴν καλὴ καὶ τὴν ἄσχημη πλευρὰ της. Ἀπαλλαγμένος πιά ἀπὸ τὶς ἐνοχλήσεις τῆς ἀρρώστειας -πρὶν ἀπὸ τὴν ἐγχείρηση οἱ πόνοι στοῦ στομάχι ἦταν πολὺ δυνατοί, τὸ χειρότερο: καταρράκωναν τὸ ἥθικό του, τὸν ἔκαναν νὰ νοιώθει ἀδύναμος μπροστὰ σὲ ὅποιαδήποτε ἀντιξοότητα τῆς ζωῆς-, εἶχε τὴν αἴσθησι πὼς γλύτωσε ἀπὸ τὶς δαγκάνες κάποιου μικροῦ σαρκοβόρου πού τοῦ ξέσχιζε τὰ σωθικά, χαιρόταν γιὰ τὴ συναισθηματικὴ εὐφορεία, κι ἂς δυσφοροῦσε, στὴν ἀρχὴ ἔντονα, ἀργότερα μὲ ἥπιες ἀντιδράσεις, γιὰ τὴ δίαιτα τῶν πολλῶν γευμάτων καὶ τῶν ἄλλων περιορισμῶν τοῦ Δημήτρη. Ὅμως, ἡ ὑποχρεωτικὴ παραμονὴ στοῦ σπίτι, τὸν ἔκανε νὰ χάνει τὴν αὐτοπεποίθησι στὶς ἐπιχειρηματικὲς τοῦ ικανότητες, νέκρωνε δραστηριότητες ζωτικῆς σημασίας γι'αὐτόν. Διαμαρτυρόταν στοῦ Δημήτρη, γιὰ τὸν ἐγκλεισμό του, ἄτεγκτος ὁ γυιὸς, δὲν ἔκανε καμιὰ παραχώρησι, ὅταν ἐπουλωθοῦν καλὰ τὰ τραύματα κι ἀναλάβεις ἀπὸ τὴ δοκιμασία τῆς ἐγχείρησης, τότε θὰ σκεφτοῦμε γιὰ ἔξοδο, ἀπαντοῦσε στερεότυπα. Ἔτσι ὑποχρεώθηκε ὁ Πέτρος νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴν ἀναγκαστικὴ ἀπομόνωσι γιὰ ν' ἀνακαλύψει σὲ λίγο πὼς καὶ τὸ σπίτι ἔκρυβε τὶς δικές του χαρές, τοῦ τὶς εἶχε στερήσει

ὁ καθημερινὸς μόχθος τῆς δουλειᾶς. Εἶχε τώρα ὅλο τὸ χρόνο νὰ κουβεντιάζει μὲ τοὺς δικούς του γιὰ χίλια δυὸ πράγματα, ν' ἀντλεῖ δυνάμεις ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους, νὰ παρακολουθεῖ τὴν πρόοδο τῶν ἐγγονιῶν, πολλές φορές δὲν ἔλεγαν νὰ ξεκολλήσουν ἀπὸ τὴν πολυθρόνα του, λὲς καὶ τὸν εἶχαν στερηθεῖ χρόνια ὁλόκληρα· ἐρχόταν ὕστερα ὕστερα ἡ κόρη του ἡ Χριστίνα μὲ τὸ ἄλλο ἐγγόνι, κάποτε κι ὁ ἄντρας της, δούλευε σκληρὰ γιὰ νὰ φανεῖ ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν τῆς οἰκογένειας καὶ τῶν πεθερικῶν του, ὁ Πέτρος ὅμως κρατοῦσε μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια τὴν ὑπόσχεση ποὺ εἶχε δώσει στὴν κόρη του· κάθε μῆνα κατέθετε στὴν τράπεζα ἓνα ποσό, στὸ βιβλιάριό της, δὲν ἤθελε νὰ δοκιμάσει ποτὲ οἰκονομικὲς στενοχώριες. Ὑστερα ὁ Νίκος καὶ ἡ Φιλίτσα, περισσότερο ἐρωτευμένοι ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ, ὅσες ὥρες τοὺς περισσεύαν ἀπὸ τὴ δουλειά, τὶς ἀφιέρωναν στὸν πατέρα, τοῦ χάριζαν στιγμὲς πρωτόγνωρες, δὲ θὰ τὶς ξεχνοῦσε ποτέ. Ἐρχονταν τακτικὰ κι ὁ Γιάγκος μὲ τὴ Φωτεινὴ κι ὁ Θεολόγος μὲ τὴν Ἀλεξάνδρα, ἄλλα ἐνδιαφέροντα, ἄλλες εὐχάριστες συγκινήσεις. Ἐνοιῶθε εὐγνωμοσύνη γιὰ ὅλους, τάβαζε καὶ μὲ τὸν ἑαυτό του, δικό του φταίξιμο ἦταν ποὺ δὲν χάριξε ὥρες γεμάτες ἀγάπη καὶ συναίσθημα, ὅπως αὐτὲς ποὺ περνοῦσε τώρα. Ἦταν καὶ ἡ Λευκὴ. Αὐτὲς τὶς μέρες ἀνακάλυπτε στὴ γυναῖκα του θησαυροὺς ποὺ ποτὲ δὲν εἶχε ὑποψιαστεῖ, δεκάδες χρόνια τώρα, ἅς εἶναι εὐλογημένο τὸ νυστέρι τοῦ Δάνου, σκεπτόταν σὲ στιγμὲς περισυλλογῆς, τοῦ ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ ζήσει μ' ὅλες τὶς αἰσθήσεις του τὴν εὐτυχία τῆς οἰκογένειας.

Ἡ ἀνάρρωση τοῦ Πέτρου συνέπεσε μὲ τὶς μέρες τοῦ ἔντονου προεκλογικοῦ ἀγῶνα. Ἦταν συνδρομητὴς σ' ὅλες τὶς ἐφημερίδες κι ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ξυπνοῦσε τὶς διάβαζε μὲ προσοχή. Ἀπογοητευόταν. Τὰ ἄρθρα καὶ τὰ σχόλια, μαζὶ καὶ ἡ παραπληροφόρηση, εἶχαν ξεπεράσει τὰ ὅρια τοῦ ἐπιτρεπτοῦ, καταντοῦσαν συχνὰ ὕβρεολόγιο. Δέ θά μπορέσουμε ποτὲ νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας, εἴμαστε καταδικασμένοι νὰ ζοῦμε μ' αὐτὲς, πῶς θά δοῦμε θεοῦ πρόσωπο; συλλογιζόταν. Ὑστερα τί θά ψήφιζε; Ἄν τὸν ἄφηνε, βέβαια, ὁ Δημήτρης νὰ ψηφίσει. Πολὺν καιρὸ εἶχε νὰ συζητήσει μὲ τὸ γιὸ τοῦ γιὰ τὶς πολιτικὲς ἐξελίξεις, διαισθανόταν ὅτι ὁ Δημήτρης ἔμεινε ἀμετακίνητος στὶς κομματικὲς ἐπιλογές του, μᾶλλον θά ψήφιζε τὸν Χρηστοβασίλη, ἂν ἦταν ὑποψήφιος ὁ Χατζῆς αὐτὸν θά προτιμοῦσε. Ἐγὼ σέ ποιὸν θά δώσω τὴν ψήφο μου; ἀναρωτιόταν ὁ Πέτρος. Οἱ βενιζελικοὶ δὲν ἦταν ἐνωμένοι σ' ἓνα κόμμα, μὲ τὴν ἀποχώρηση τοῦ Βενιζέλου, χωρίστηκαν σὲ πολλὰ κομμάτια. Τὴν παλιὰ φιλελεύθερη παράταξη ἐκπροσωποῦσε τὸ κόμμα τοῦ Καφαντάρη, κάποιον ἀπὸ τὸ συνδυασμὸ του θά ψήφιζε, ἄλλὰ ποιόν; Ἐνα τυχαῖο βλέμμα πρὸς τὴ φωτογραφία τοῦ Βασίλη, τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο, λίγες μέρες πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκλογές. Οἱ συνειρμοὶ λειτούργησαν ἀστραπιαῖα, Βασίλης-Δαγκλῆς, ὁ στρατηγὸς ποὺ εἶχε σταθεῖ μὲ τόση στοργὴ στὸ κρεββάτι τοῦ τραυματισμένου παιδιοῦ, τὸ ἐνερ-

γητικό ενδιαφέρον για τις κατοπινές του περιπέτειες, μά βέβαια, σκέφτηκε ο Πέτρος, είναι υποψήφιος στο συνδυασμό του Καφαντάρη ο γαμπρός του, ο Άλέξανδρος Μυλωνάς, αυτόν θα υποστηρίξω έχει, διαβάσω, πολλές ικανότητες, θα βοηθήσει την Ήπειρο, θ' ανάψω έτσι κι ένα κεράκι στη μνήμη του αγαπημένου μου παιδιού και του στρατηγού Δαγκλή. Ήσυχος, τώρα, από τη φροντίδα της επιλογής, ανυπομονούσε να φτάσει ή μέρα των εκλογών, εύχόταν νάναι καλή μέρα, να μην βρεϊ επιχειρήματα ο Δημήτρης να εμποδίσει την έξοδό του.

Οι εκλογές ήρθαν, ο καιρός ήταν καλός, και παρά τις αρχικές αντιρρήσεις ο Δημήτρης έδωσε την άδεια στον πατέρα του να πάει να ψηφίσει, αν τον εμπόδιζε θα του προξενούσε μεγάλη λύπη, το καταλάβαινε, έπειτα ήταν και η καρδιά του, δεν έπρεπε να στενοχωρείται. Θα τον συνόδευε ο Νίκος, δεν τον άφηνε μόνο του, θα πήγαιναν στο εκλογικό κέντρο και θα γύριζαν μαζί. Δυσκολεύτηκαν λίγο να βρουν άμάξι, τα χρησιμοποιούσαν οι υποψήφιοι να άλωνίζουν την πόλη, τα εκλογικά τμήματα, με την έλπίδα να έπηρεάσουν, έστω και την τελευταία στιγμή, τους ψηφοφόρους. Έφτασαν στο τμήμα του Αρχιμανδρείου, μπήκαν στην ούρά, όμως κανείς δεν τον άφησε να μείνει εκεί. Όλοι του παραχώρησαν τη θέση τους, μαζί με τις εύχες για περαστικά, μπήκαν με το Νίκο στο τμήμα, ψήφισαν, πήραν το άμάξι που τους περίμενε και γύρισαν σπίτι. —Ποιόν ψήφισες πατέρα; ρώτησε δειλά ο Νίκος. Ο Πέτρος κοίταξε τη φωτογραφία του Βασίλη, ο γυιός του τον παρακολουθούσε, σκέφτηκε λίγο, κατάλαβε. —Τό Μυλωνά..., είπε, αυτόν ψήφισα κι εγώ για τό Βασίλη μας... Ο Πέτρος δέ μίλησε, τράβηξε μόνο το Νίκο στην άγκαλιά του και τον κράτησε εκεί ώρα πολλή...

Όταν καταμετρήθηκαν οι σταυροί των υποψηφίων, αρκετές μέρες μετά τις εκλογές κι ανακοινώθηκαν τ' αποτελέσματα, όλοι στο σπίτι ένοιωσαν ικανοποίηση. Ο Μυλωνάς πέτυχε να βγει δεύτερος, ύστερα από τον Μπότσαρη, ήταν μεγάλη έπιτυχία γιαυτόν· ή εκλογή έδειχνε πως αποχτούσε ρίζες στον τόπο, δεν ήταν μόνον ο γαμπρός του Δαγκλή, είχε δώσει δείγματα και των δικών του ικανοτήτων. Κι ο Δημήτρης ήταν στίς χαρές του, ο Χρηστοβασίλης βγήκε, τον εκτιμούσε τον πρεσβύτε άγωνιστή, δημοσιογράφο και συγγραφέα, θα ένοιωθε μεγάλη λύπη αν άποτύχαινε. Ο Γιαγκος ήταν λίγο στενοχωρημένος, είχε ψηφίσει τον Καγιά, πίστευε πως άγωνιζόταν θαρραλέα για τα ζητήματα των προσφύγων, αν έμπαινε στο συνδυασμό των Καφανταρικών σίγουρα θα εκλεγόταν, ήταν Κρητικός και τον παραμέρισαν.

Πέρασαν οι μέρες, τα συναισθήματα από τις έπιτυχίες ή άποτυχίες των υποψηφίων ξεθώριασαν, έτοιμάζονταν τώρα για τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά. Έπρεπε νάναι εύχαριστημένοι όλοι από την πολιτική κατάσταση· οι εκλογές ήταν ελεύθερες, μιá κυβέρνηση άπ' όλα σχεδόν τα κόμματα είχε αναλάβει την έξουσία άρχές Δεκεμβρίου, με τη συνεργασία θα

ἔλυναν πολλά προβλήματα, ὁ κόσμος τὸ περίμενε, οἱ Ἑπειρώτες περισσό-
τερο ἅπ' ὅλους, μαζί μὲ τίς ἄλλες ἐλπίδες τους, προσδοκοῦσαν καὶ τὴν πά-
ταξη τῆς ληστείας. Ἡ ὑπομονὴ τοῦ κόσμου ἐξαντλήθηκε, ἡ ζωὴ κατάντησε
ἀνυπόφορη· στίς πόλεις καὶ στὴν ὑπαιθρο εἶχαν ἐλπίδες πῶς μὲ τὴ νέα
κυβέρνηση αὐτὴ ἢ κατάρρα θὰ ἐξαφανίζοταν. Ἐπρεπε, λοιπόν, νὰ εἶναι
εὐχαριστημένοι καὶ οἱ Ἑπειρώτες, ἀλλὰ δὲν ἦταν. Ὅλο τὸν καιρὸ, ἀλλὰ
περισσότερο τίς Χριστουγεννιάτικες μέρες, γινόταν πιὸ αἰσθητὴ ἡ βαρειά
ἀτμόσφαιρα ποὺ τοὺς πῆζε, ἀπὸ τὴ μέρα τῆς ληστείας τῆς Πέτρας, εἶχε κα-
ταντήσει ὀργανικὸ στοιχεῖο τῆς ζωῆς. Οἱ ἐφημερίδες ἐξακολουθοῦσαν νὰ
κρατοῦν τὸ θέμα στὴν ἐπικαιρότητα, πῶς μποροῦσαν νὰ κάνουν ἀλλοιῶς;
Ἀνοιχτοὶ ἔμειναν ἀκόμα οἱ τάφοι τῶν ἀδικωστωμένων, οἱ δολοφόνοι, ἡθι-
κοὶ καὶ φυσικοὶ αὐτουργοί, ἐκτὸς ἀπὸ λίγους, δὲν εἶχαν συλληφθεῖ, οἱ ἀνα-
κρισεῖς βάλτωσαν πάλι. Τόση ἀνικανότητα, λοιπόν, ὑπῆρχε στὸ κράτος, νὰ
μὴν μπορεῖ νὰ κινηθεῖ δραστήρια καὶ ἀποτελεσματικά, νὰ συλλάβει τοὺς
ἐνόχους, νὰ τοὺς δικάσει καὶ νὰ τοὺς τιμωρήσει ὅπως τοὺς ἄξιζε; Αὐτὰ
ἔλεγαν καὶ οἱ ἐφημερίδες, μόνο ποὺ ἀντὶ νὰ χτυποῦν τὸν κοινὸ στόχο, πε-
λαγοδρομοῦσαν στὴν ἀναζήτηση εὐθυνῶν τῶν ἀρχῶν, ἂν ἐφταιγαν δηλαδὴ
οἱ βενιζελικοὶ ἢ οἱ ἀντιβενιζελικοὶ γιὰ τὴν καθυστέρηση τῆς ἀνάκρισης, καὶ
αὐτὸ βέβαια ἔπρεπε νὰ γίνεῖ, ἀφοῦ ὅμως, λογοδοτοῦσουν πρῶτα οἱ δρα-
στες. Ἐγινε καὶ στὴ βουλὴ συζήτηση γιὰ τὸ ἐγκλημα, τρεῖς μέρες κράτησε.
Καὶ ἔπειτα; ἀναρωτιόταν ὁ Χατζῆς, λίγο πρὶν τὴν Πρωτοχρονιά. Ἐρωτή-
ματα πελώρια εἶχαν δημιουργηθεῖ γιὰ τὴν ὥς τότε πορεία τῶν ἀνακρίσεων,
σ' αὐτὰ δὲ δόθηκε ἀπάντηση. Θὰ ληφθοῦν μέτρα, ἀπάντησε ὁ ὑπουργός.
Ἄλλ' αὐτὸ λέγεται ἀπὸ δεκαετίας -συνέχιζε ὁ Χατζῆς- χωρὶς νὰ ἐμποδίσῃ
καθόλου οὔτε τὸ ἐγκλημα τῆς Πέτρας, οὔτε καὶ κανένα ἄλλο τῶν συντελε-
σθέντων ἐν τῷ μεταξὺ ἐγκλημάτων νὰ συντελεσθοῦν. Ἐπομένως τί ἐκέρδι-
σεν ἡ διαβόητος αὕτη ὑπόθεσις ἐκ τοῦ μακρομέρου αὐτοῦ κοιλοπόνου τῆς
βουλευτικῆς ὥραιολογίας καὶ ρητορείας; Καὶ κατέληγε: Φῶς λοιπόν, φῶς
ἔπρεπε νὰ ζητήσουν οἱ κ.κ. βουλευταὶ ἀντὶ πάσης ἄλλης ρητορείας, γνω-
στῆς καὶ εἰς ἥχους καὶ εἰς λέξεις πλέον. Καὶ διὰ νὰ ζητήσουν τὸ φῶς ἔπρε-
πε νὰ ζητήσουν καὶ ὠρισμένας ἐνεργείας διὰ νὰ προσαχθῇ τὸ φῶς αὐτό.
Ἐνῷ ἔτσι φιλοολογήσαντες, ὡς ἐφιλολόγησαν, ἐφιλοσόφησαν μὲν ρητορεύ-
οντες καὶ ἐρητόρευαν φιλολογοῦντες, ἀλλ' ἡ προσπάθεια τοῦ κοιλοπονή-
ματος ὑπῆρξε ματαία: τὸ κοιλοπονήσαν φραστικὸν ὅλον ὄρος δὲν ἐγέννη-
σεν πάλιν παρὰ ἓνα φραστικὸν ἐλληνικὸν ποντικάκι: τὴν ρητορικὴν σκια-
μαχίαν εἰς τὴν βουλὴν-μητέρα πάσης ἐλληνικῆς κακοδαιμονίας ἐν παντί
καὶ πάντοτε... (Ἑπειρος, 27-12-26, ἄρθρο μὲ τίτλο: *Καὶ ἔτεκε μὺν...*).

—Δὲ θὰ βροῦν ποτὲ ἄκρη σ' αὐτὸ τὸ ἐγκλημα, σκεφτόταν ὁ Πέτρος,
ἀφοῦ διάβασε τὸ ἄρθρο τοῦ Χατζῆ. Βέβαια ὁ κυρ Γιώργης, ἦταν κάποτε
ὑπερβολικὸς, τὸ ἴδιο πρέπει νὰ συνέβαινε καὶ μὲ τὴν κριτικὴ του γιὰ τίς
συζητήσεις τῆς βουλῆς. Ἐμμεσα ἤθελε νὰ κακοκαρδίσει λίγο τὸ Χρηστο-

βασίλη, είχε μιλήσει στη βουλή και δημοσίευσε την αγόρευσή του στην *Ἐλευθερία*, βρισκόταν σὲ ἀντιδικία μὲ τὸ Χατζῆ ἀπὸ τὴν προεκλογικὴ περίοδο, δὲν ἔλεγε νὰ πάρει τέλος. Ἄμεσα χτυποῦσε τὴν κυβέρνησι -κι ἂς συμμετεῖχαν σ' αὐτὴ ὁ Μεταξᾶς κι ἓνας ἀκόμα βουλευτὴς του- γιὰ τὴν ἀνοχή της ἀπέναντι σὲ «ταραξίες», ὅπως ὁ Ὁθωναῖος, ἔλεγαν πὼς ἤθελε νὰ κάνει κίνημα. Δὲ δίστασε μάλιστα ὁ Χατζῆς νὰ γράψει (28-12-26) πὼς ἡ *Οἰκουμενικὴ κυβέρνησις*, παρὰ τὰς πρώτας ἐλπίδας τοῦ ἔθνους, ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἀποδεικνύεται χαλβὰς καὶ αὕτη, ἀφ' ὅτου ἄρχισε τὰς ἐρωταποκρίσεις μὲ τοὺς Ὁθωναῖους, κατήντησε τοῦτο ἐκδηλον καὶ εἰς τοὺς τυφλοὺς. —Δὲν ἦταν ὑπερβολικὸς ὁ κυρ Γιώργης, μονολόγησε ὁ Πέτρος, τὸ γράφουν καὶ οἱ ἄλλες ἐφημερίδες. Ἡ Ἀγροτικὴ ἡχώ τὴν ἄλλη μέρα σημείωνε: *Καὶ ἡ κυβέρνησις πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐνδεχομένης ἐκρήξεως κινήματος, λαμβάνει, λέγει τὰ κατάλληλα μέτρα. Ἀλλὰ ποῖα μέτρα καὶ ἐναντίον τίνος; Τῶν κινηματιῶν; Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἂν ἡ κυβέρνησις τοὺς κυρίου αὐτοῦς, οἱ ὁποῖοι στρέφονται ἐναντίον τῆς λαϊκῆς θελήσεως, τοὺς περιφρονητάς τῆς λαϊκῆς ἐτυμηγορίας τοὺς στείλει στὰ σπίτια τους. Θὰ τὸ κάμῃ ὁμως; Ἀμφιβάλλομεν...* (29-12-26, ἄρθρο μὲ τίτλο: *Δικαιολογημένη ἡ ἀγωνία τοῦ λαοῦ*). —Πάλι κινήματα, πάλι ἐπαναστάσεις..., συλλογιζόταν ὁ Πέτρος. Τόσο γρήγορα ξέχασαν τὸν Πάγκαλο καὶ τὴ δικτατορία του; Ἄλλους θέλουν νὰ μᾶς φορτώσουν τώρα; Ἀγαναχτισμένος ἦταν κι ὁ Δημήτρης μὲ τίς κινήσεις ποὺ γίνονταν. —Φταῖνε οἱ βενιζελικοί, ἐπέμενε, ἂν καὶ ἤξερε πὼς ὁ πατέρας του δὲν συμφωνοῦσε σ' αὐτό. Ἀπὸ τὴν παράταξή τους γίνονται τὰ κινήματα. Ὁ Λεοναρδόπουλος, ὁ Γαργαλίδης, ὁ Πάγκαλος καὶ τώρα ὁ ὑποψήφιος Ὁθωναῖος ὅλοι δικοί τους εἶναι... Κι ἔπειτα, πατέρα, τὸ βρίσκεις σωστό, τόσους μῆνες τώρα νὰ μὴ μποροῦν νὰ πιάσουν τοὺς Ρετζαίους; Ποιοὶ κρύβονται πίσω τους καὶ τοὺς καλύπτουν;

Ἦταν φανερὴ ἡ ἀνικανότητα τῶν ἀρχῶν, ἔδειχναν σὰ νὰ μὴ θέλουν νὰ πιάσουν τοὺς Ρετζαίους. Ἄλλοτε ἔλεγαν πὼς βρίσκονταν στὸ Ἀνώγι ἄλλοτε στὸ Ζαγόρι, καθένας ἔγραφε ὅποια φήμη κυκλοφοροῦσε, ἀκόμα καὶ τὴν πιὸ ἀπίθανη. Παραμονὲς Χριστουγέννων, ὁ Κῆρυξ πληροφοροῦσε τὸν κόσμον ὅτι ὁ Ἰωάννης Ρέτζος ἦταν ἐτοιμοθάνατος. Τὴν ἐπόμενη -πάλιν ἀνηθίκως, παρατηροῦσε ὁ Χατζῆς- ἔγραφε ὅτι οἱ Ρετζαῖοι μὲ ἰσχυρὰν συμμορίαν περιφέρονται ἐν Φιλιπιάδι, ἐν ἀναμονῇ τοῦ βουλεύματος... —Ποιανοῦ βουλεύματος; μονολογοῦσε ἀγαναχτισμένος ὁ Πέτρος. Δηλαδή περιμένουν βούλευμα ἀθωωτικὸ ἢ τὴν παροχὴ νέας ἀμνηστείας; Θὰ βρεθεῖ κυβέρνησις ν' ἀποτολμήσῃ τέτοιο πρᾶγμα; Δὲν θὰ κλείσῃ ποτὲ αὕτη ἡ πληγὴ γιὰ τὴν Ἡπειρο;...

Ὅπως καταλάβαινε ὁ Πέτρος, ὁ κόσμος δυσφοροῦσε καὶ γιὰ τὰ οἰκονομικὰ μέτρα ποὺ εἶχε ἐπιβάλλῃ ἡ κυβέρνησις. Ὁ Καφαντάρης, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, βάλθηκε νὰ ἰσοσκελίσει τὸν προϋπολογισμό, πῆρε μέτρα λιτότητας. Δὲν γινόταν ἄλλοιῳς ἂν συνεχιζόταν ἡ ἴδια κατάστασις ἢ

οικονομία θα κατρακυλούσε. Ἀρκετοὶ τὸ καταλάβαιναν καὶ τὸν δικαιολογοῦσαν, ὁ πολὺς κόσμος ὅμως διαμαρτυρόταν, γιατί ὑπέφερε. Πάντως ὅλα αὐτά, κίνδυνοι ἐπαναστατικῶν κινήματων, οἱ Ρετζαῖοι νὰ κυκλοφοροῦν ἐλεύθεροι καὶ κανένας νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τοὺς συλλάβει, τὰ σκληρὰ οἰκονομικὰ μέτρα, δὲν ἐμπόδισαν τὸν κόσμο νὰ γλεντήσει μὲ τὶς δυνατότητες ποὺ εἶχε κάθε οἰκογένεια, τὶς χρονιάρες μέρες. Ὅσοι εἶχαν οἰκονομικὴ εὐχέρεια ξενυχτοῦσαν στοὺς χοροὺς, ἄρχισαν μὲ τὸ *Χριστουγεννιάτικο δέντρο* στὸ *Μέκειο* καὶ συνεχίστηκαν σ' ἄλλα κέντρα, ἡ φτωχολογιά στὴν ἐκκλησία, στὸν περιπατάκο -*παρ' ὅλη τὴν ἀτελείωτη βροχὴ τῆς παραμονῆς*, σημείωνε ὁ χρονικογράφος, *τὰ Χριστούγεννα ξημέρωσαν λαμπρὴ ἡμέρα, ἡλιόλουστη, Θεοῦ χαρὰ*- κι ὕστερα στὸ σπίτι ν' ἀπολαύσουν τὰ Χριστουγεννιάτικα φαγητὰ καὶ γλυκὰ τῆς νοικοκυρᾶς, προπαντὸς *τὰ γιαπράκια, τὸ μπακλαῖ, τὴ ραβανή*, μαζὶ καὶ κρασί γλυκόπιτο. Ὅση φτώχεια κι ἂν ἔδερχε τὸν κόσμο, οἱ οἰκονομίες γιὰ τὰ ἔξοδα τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς, θὰ συγκεντρώνονταν ἀπὸ καιρὸ, δεκάρα τὴ δεκάρα, ἀνεόρταστος δὲν θάμενε κανέναν...

Τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς, εἶχε γίνει πιά παράδοση, τὸ σπίτι τοῦ Πέτρου γέμισε κόσμος. Γιόρταζε ἡ Ἐκκλησία, γιόρταζε καὶ ἡ οἰκογένεια γιὰ τὴν ἀνάρρωση τοῦ Πέτρου, ἓνας λόγος παραπάνω νὰ μαζετοῦν ὅλοι κοντά του. Ὁ Γιάγκος μὲ τὴ Φωτεινὴ, ἡ Χριστίνα μὲ τὸν ἄντρα καὶ τὸ παιδί της, οἱ γονεῖς του ἔμειναν σπίτι, φοβήθηκαν τὴ χειμωνιάτικη ὑγρασία, ὁ Θερεϊανὸς μὲ τὴν Ἀλεξάνδρα, καὶ βέβαια ὁ Δημήτρης μὲ τὴν Κατερίνα καὶ τὰ παιδιά τους, κι ὁ Νίκος μὲ τὴ Φιλίτσα. Φέτος δὲν εἶχαν καλέσει κανέναν ἄλλο, ἤθελαν νάναι μόνοι τους, ἔνοιωθαν πὼς ἀποτελοῦσαν μιὰ μεγάλη οἰκογένεια, θὰ χαίρονταν τὴ θαλπωρὴ της, θὰ γεύονταν τὶς χαρὲς ἢ θὰ δοκίμαζαν τὶς πίκρες μόνοι τους... Ὁ Πέτρος ἦταν εὐτυχισμένος, δέχονταν τὴν ἀγάπη ποὺ ἀπλόχερα τοῦ προσφέρονταν, ἀκόμα καὶ τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ νόμιζε πὼς ἐκδήλωναν χαρὰ ποὺ τὸν εἶχαν κοντά τους.

Οἱ ἄλλοι ἔτρωγαν, ἔπιναν καὶ γλεντοῦσαν, χωρὶς ὑπολογισμοὺς συνεπειῶν· ὁ Πέτρος συμμετεῖχε σ' ὅλα, ἀκολουθώντας πιστὰ τὶς αὐστηρὲς ὁδηγίες τοῦ Δημήτρη, ὁ γιατρὸς τὸν παρακολουθοῦσε διακριτικά, διαίσθανθηκε αὐτὴ τὴν ἐπιτήρηση ὁ πατέρας καὶ πικράθηκε. *Δὲν μοῦ ἔχει ἐμπιστοσύνη*, συλλογίστηκε. Λαθεμένες ἦταν οἱ σκέψεις του, ὁ Δημήτρης ἔπρεπε νὰ φροντίζει γιὰ τὴν καλὴ κατάσταση τῆς ὑγείας του· δὲν ἦταν μόνο ἡ ἀποθεραπεία ἀπὸ τὴν ἐγχείρηση ποὺ ἀπαιτοῦσε αὐστηροὺς περιορισμούς, ἦταν καὶ οἱ ιδιοτροπίες τῆς καρδιάς τοῦ πατέρα ποὺ ἐπέβαλαν ἐπαγρύπνηση, τὴν καρδιὰ κυρίως φοβόταν ὁ Δημήτρης, γι' αὐτὸ καὶ ἡ στενὴ παρακολούθησή. Ὁ Πέτρος, δὲ γνώριζε τὴν αἰτία τῶν ἀνησυχιῶν τοῦ γιου του, τὸν παρεξηγοῦσε· εἶχε δώσει λόγο πὼς θὰ ἦταν συνεπὴς μὲ τὴ δίαιτά του, νόμιζε πὼς οἱ ἄλλοι δὲν τὸν πίστευαν, πικραινόταν. Κάποια στιγμὴ σηκώθηκε, πῆγε καὶ κάθησε στὴν πολυθρόνα, κάτω ἀπὸ τὴν φωτογραφία τοῦ

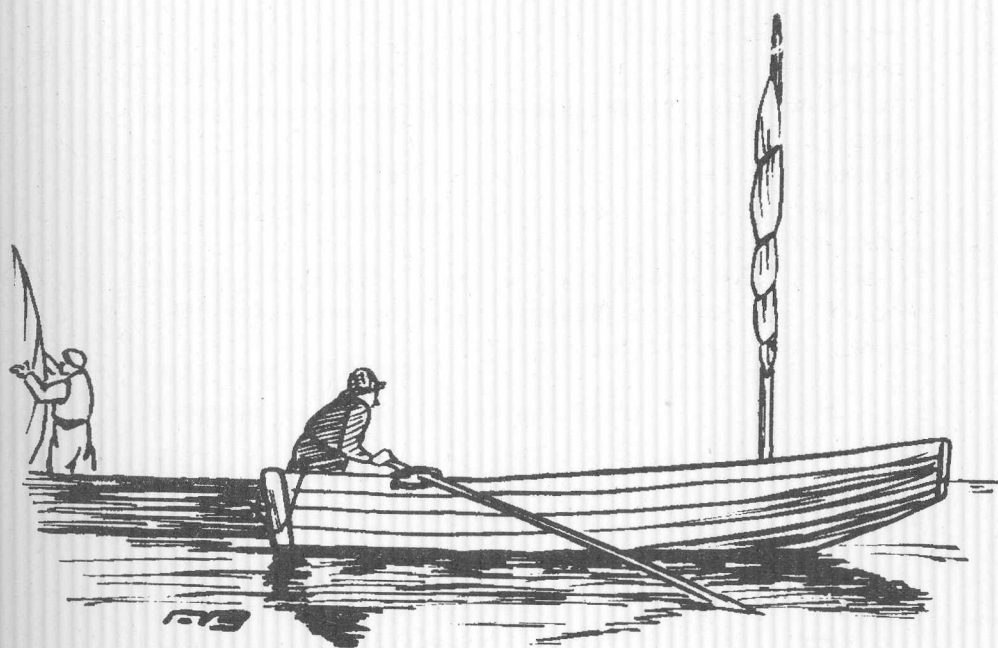
Βασίλη. Ἦθελε νὰ μείνει μόνος, νὰ ξαναγυρίσει στὰ περασμένα, ὁ νόστος εἶναι διέξοδος γιὰ τοὺς ἡλικιωμένους. Ἄρχισα νὰ γερωῶ σκέφτηκε, πέρασα τὰ ἐξήντα, τὸ σκοινὶ μαζεύεται γρήγορα, πόσος καιρὸς μένει ἀκόμα; Δὲ συνέχισε τοὺς συλλογισμούς του, δίπλα του ἦρθε καὶ κάθησε ὁ Γιάγκος, τὸν εἶδε πὺ ἀποσύρθηκε ἀπὸ τὸ τραπέζι, κάτι συμβαίνει συλλογίστηκε. —Μὴ φοβᾶσαι, καλὰ εἶμαι, τοῦ εἶπε ὁ Πέτρος, σὰ νὰ κατάλαβε τί σκεφτόταν, ἦρθα ἐδῶ γιὰ νὰ κουβεντιάσω λίγο μὲ τὸν ἑαυτὸ μου, ἄρχισαν νὰ μὲ κουράζουν τὰ γλέντια. —Εἶναι καὶ ἡ ἡλικία μας παρατήρησε ὁ Γιάγκος, ἃς εὐχηθοῦμε μόνο νάναι εὐτυχισμένος ὁ καινούριος χρόνος... —Ἐγὼ θὰ προσθέσω μιὰ ἀκόμα εὐχή, εἶπε ὁ Πέτρος, νὰ μᾶς ἀξιώσει ὁ θεὸς νὰ γιορτάσουμε τοῦ χρόνου μὲ τῇ Θεῶνῃ κοντά μας. Κάτι μοῦ λέει πῶς ὅλα θὰ πᾶνε καλὰ. —Ἐμαθες τίποτα; Εἶδες τὸ μουφτῆ, ρώτησε μὲ λαχτᾶρα ὁ Γιάγκος. —Δὲν τὸν εἶδα, μοῦ μήνυσε, ὅτι τὴν ἄλλη βδομάδα γυρίζει ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη ὁ Καρβούνης, σὲ γράμμα πὺ ἔστειλε στὸ μεταξὺ, λέει, πῶς φέρνει καλὲς εἰδήσεις... Ὁ Γιάγκος ἔμεινε ἄφωνος. —Νὰ τὸ ποῦμε καὶ στοὺς ἄλλους; εἶπε ὕστερα ἀπὸ σιωπῇ. —Δὲ θὰ ποῦμε τίποτα ἀκόμα, μόνο εὐχές, πρέπει πρῶτα ν' ἀκούσουμε τὸν Καρβούνη, νὰ μὴ δημιουργήσουμε ἄκαιρα ἐλπίδες καὶ ὕστερα ἀπογοητευθοῦμε. Ξαναγύρνα πάλι στὸ τραπέζι, θ' ἀρχίσουν νὰ ἀνησυχοῦν καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας, θάρθω καὶ γὼ σὲ λίγο, πλησιάζουν μεσάνυχτα, θὰ εὐχηθοῦμε γιὰ τὸν καινούριο χρόνο...

Ὁ κοῦκος, τὸ ρολοὶ τοῦ σαλονιοῦ, χτύπησε δώδεκα. Ὁ παλιὸς χρόνος ἔφευγε, τὸ 1927 ξημέρωνε μὲ ἐλπίδες, τέτοια συναισθήματα πλημμυρίζουν τίς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων, στὴν εἴσοδο κάθε νέου χρόνου. Λίγες φορὲς τὰ ὄνειρα καὶ οἱ προσδοκίαι πραγματοποιοῦνται, τίς περισσότερες ὁ ἀπολογισμὸς κάθε χρόνου εἶναι ἀπογοητευτικὸς. Ὁ Πέτρος κι ὁ Γιάγκος σηκώθηκαν, πῆραν τὴ θέση τους στὸ τραπέζι, τὰ ποτήρια γέμισαν μὲ γλυκὸ Ζιτσιώτικο κρασί, ἓνα δάχτυλο μονάχα στὸ ποτήρι τοῦ Πέτρου, ὁ Δημήτρης ἀπέναντί του, κέρβερος, τὰ παρακολουθοῦσε ὅλα, εὐτυχισμένος ὁ καινούριος χρόνος, εὐχήθηκε ὁ Πέτρος, μὲ ὑψωμένο τὸ ποτήρι, ἐπανελάβαν ὅλοι τὴν εὐχή του. Τὰ μάτια τοῦ Πέτρου ἀγκάλιασαν τὸ Γιάγκο καὶ τὴ Φωτεινή, καὶ μὲ τῇ Θεῶνῃ κοντά μας σύντομα εὐχήθηκε πάλι δυνατά, οἱ ἄλλοι φάνηκαν ξαφνιασμένοι, στὰ πρόσωπα ὅμως τοῦ Γιάγκου καὶ τῆς Φωτεινῆς ζωγραφίστηκε μιὰ δειλὴ ἔκφραση ἀναμενόμενης εὐτυχίας, τὰ μάτια τους γέμισαν δάκρυα, ἄφησαν τὰ ποτήρια κι ἔσφιξαν τὰ χέρια τοῦ Πέτρου, ἤθελαν νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους γιὰ τίς ὁμορφες στιγμὲς ζωῆς πὺ ἔξακολουθοῦσε νὰ τοὺς χαρίζει, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Ἡ Φιλίτσα ἔσκυψε καὶ τοῦ φίλησε τὸ χέρι. —Ὁχι, κόρη μου, διαμαρτυρήθηκε ὁ Πέτρος, χρεὸς μου ἦταν, ἄμποτε νὰ πιάσουν οἱ εὐχές μου καὶ ν' ἀνταμώσεις μὲ τὴν ἀδερφή σου. Σὲ λίγο τὸ τραπέζι ξεστρώθηκε, ἦρθε ἡ ὥρα τῆς τράπουλας, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου. Ὁ Πέτρος εἶχε πάψει νὰ ἐνδιαφέρε-

ται γιαυτά, *θα πάω νά ξαπλώσω, εἶπε σ' ὅλους, νά μέ συγχωρήσετε.* Ἐπανάλαβε καί πάλι τίς εὐχές του καί τήν υπόμνηση νά ξυπνήσουν νωρίς νά πᾶνε στοῦ Ἀρχιμανδρείου. Ὁ ἴδιος δέ θά τοὺς ἀκολουθοῦσε καί νάθελε δέ θά τὸ ἐπέτρεπε ὁ Δημήτρης. Ἡ Λευκὴ σηκώθηκε νά πάει μαζί του, *μεῖνε ἐσύ, τῆς εἶπε ὁ Πέτρος, νάσαι κοντὰ στὰ παιδιά, ν' ἀφήσετε μόνο τὸ Γιάνκο καί τὴ Φωτεινὴ νά φύγουν στὴν ὥρα τους.*

Ξάπλωσε στοῦ κρεβάτι του, ἀφοῦ προσευχήθηκε γιὰ ὅλους καί γιὰ ὅλα. Πῆρε στὰ χέρια του τὴν πρωτοχρονιάτικη *Ἑπειρο*, εἶχε κυκλοφορήσει ἀπὸ νωρίς, δὲ διάβασε τὸ κύριο ἄρθρο, γραμμένο ἀπὸ κάποιον Α-Ω, στὸν καινούριο χρόνο ἀναφερόταν, τὸν κατέκτησε ἀπὸ τίς πρῶτες γραμμὲς ἓνα ὠραῖο ἱστορικὸ Ἑπειρωτικὸ διήγημα τοῦ 1379, ὅταν τυραννοῦσε τὰ Γιάννινα ὁ Θωμᾶς Πρελοῦμπος, εἶχε τίτλο *Ὁ ἡγούμενος τῆς Καστρίτσας*. Τὸν συνάρπασε ἡ ἐκτύλιξη τοῦ μύθου κι ὁ τρόπος τῆς ἀφήγησής. *Εἶσαι σπουδαῖος κυρ Γιῶργη*, ψιθύρισε, *νά μὴν ἦσουν καί τόσο ἀψύς...* Ἐνα ἐλαφρὸ ἀεράκι κουνοῦσε διακριτικὰ τίς γρίλιες τῶν παράθυρων, μιὰ ὠραία, ἡλιόλουστη μέρα ξημέρωνε, ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα ὁ καιρὸς ἔμοιαζε ἀνοιξιάτικος, *ἂς εἶναι φωτεινὲς καί οἱ μέρες τοῦ χρόνου γιὰ ὅλους μας* εὐχήθηκε ὁ Πέτρος, καθὼς τὰ βλέφαρά του βάραιναν γιὰ νά κλείσουν. Σὲ λίγο κοιμόταν τὸν ὕπνο τοῦ δικαίου...

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤ' ΤΟΜΟΥ

Καΐκια στην Παμβώπιδα
(Σκίτσο Άπ. Βερτοδούλου)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	Σελ. 5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
Ἀγῶνες προσαρμογῆς σὲ ἀτμόσφαιρα ἀνασφάλειας	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Τὸ κίνημα τοῦ Πάγκαλου	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
Ὁ Πάγκαλος δικτάτορας καὶ πρόεδρος	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
Ἡ ληστεία τῆς Πέτρας (13 Ἰουνίου 1926)	216
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	
Ἀποτελμάτωση τῶν ἀνακρίσεων	267
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	
Πτώση τοῦ Πάγκαλου - Ἐκλογές - «Οἰκουμενική» κυβέρνησις	278

Οι φωτογραφίες παραχωρήθηκαν από τὰ ἀρχεῖα τῶν: ᾽Αλκη Βαβαρέτου, ᾽Αγγελικῆς Ζοῦμπου, Θεμ. Λέκκα, ᾽Αθαν. Λιούμα, Εὔης Καρπούζη-Ζήκου, Κων. Κόκκα, Φιλ. Νικολαΐδη, Χρ. Παπαδημητρίου, ᾽Αγνῆς καὶ Σπύρου Σπέγγου, Νίκου Τσιμογιάννη, Γιώργου Τζιαφᾶ, Ἀνθούλας Χρηστοβασίλη - Κατσίλα, Χρήστου Χατζῆ, τοὺς ὁποίους καὶ εὐχαριστῶ θερμὰ.

Ἰδιαίτερες εὐχαριστίες ὀφείλω: α) Στὴν κ. ᾽Αγγελικὴ Βερτοδοῦλου - Καψάλη γιὰ τὴν παραχώρηση τῶν σκίτσων τοῦ πατέρα της ᾽Απόστολου Βερτόδουλου. β) Στὴν κ. Λουκία Τζάλλα, διευθύντρια τοῦ ᾽Ηπειρωτικοῦ ἀγῶνα, καὶ γ) Στοὺς κ. Νίκο Τζιμογιάννη καὶ Χρήστο Πλάτωνα γιὰ τὴν παραχώρηση πρὸς μελέτη τῶν τόμων τῆς ᾽Ηπειρωτικῆς ἡχοῦς, τοῦ ᾽Ηπειρωτικοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς ᾽Αγροτικῆς ἡχοῦς.

Τυπογραφικές Εργασίες

Γ. Δούβαλης – Ε. Αποστόλου ο.ε

ΙΟΑΝΝΙΝΑ, 28ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 41 (Στοιό Καμινέρη) Τηλ. (0651) 27.845 – 20.544

